

Magyar Bálint
A Dunánál

A kötet megjelenését támogatta
Soros Alapítvány
Jelenkutató Alapítvány
Szabó Miklós Alapítvány
Pataji Múzeum
Dunapataj Nagyközség Önkormányzata
Magyar Nemzeti Filmarchívum

A sorozatot alapította és szerkeszti
Marelyn Kiss József, Németh István

Szerkesztőbizottság
Csoba Judit
Juhász Pál
Kovács Katalin
Kuczi Tibor
Marelyn Kiss József
Őrszigethy Erzsébet
Tímár Judit
Váradi Mónika Mária
Závada Pál

TEREPMUNKÁK 4.

© Jelenkutató Alapítvány, 2007
© Új Mandátum Könyvkiadó 2007
© Magyar Bálint, 2007

TEREPMUNKÁK

Magyar Bálint

A Dunánál

DUNAPATAJ 1944–1958

dokumentumszociográfia

II. (1953–1958)

Ú·M·K

JELENKUTATÓ ALAPÍTVÁNY

Budapest, 2007

Szerkesztette
Marelyin Kiss József, Kiss Márta

A bevezető tanulmányt írta
Juhász Pál, Magyar Bálint, Marelyin Kiss József

A krónikát összeállította
Schill Tamás, Toldi Lóránt

A kötet és a melléklet képeit és dokumentumait válogatta, a szövegeket írta
Kiss Márta, Schill Tamás

A fotókat és a dokumentumokat feldolgozta
Dénes Attila, Hirsch Anna

A Dunánál című dokumentumfilm digitalizálását végezte
Kardos István

TEREPMUNKÁK 4.

Falu – élet – képek

JELENKUTATÓ ALAPÍTVÁNY

www.jelal.hu

ÚJ MANDÁTUM KÖNYVKIADÓ

www.ujmandatum.hu

Felelős kiadó M. Kiss József, Németh István
Felelős szerkesztő Székely Beáta
Borítóterv és tördelés Rácz György

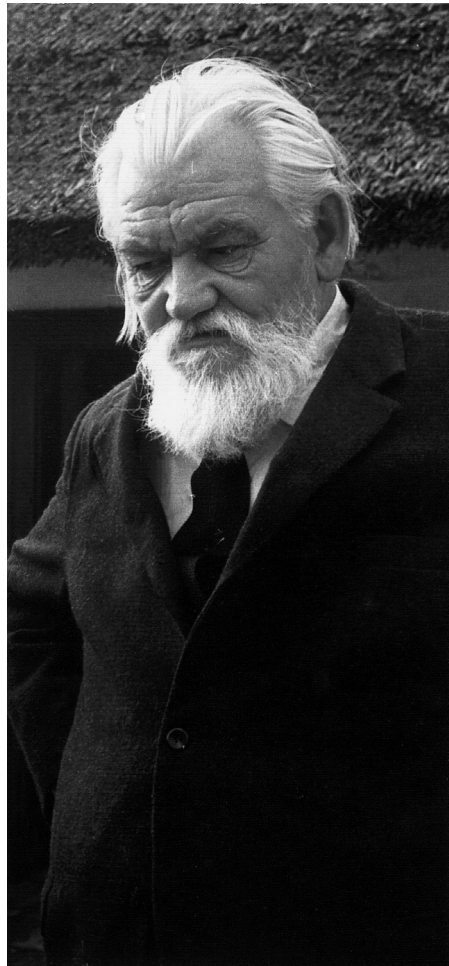
Készült a Kánai Nyomdában
Felelős vezető Kánai József

ISBN 978 963 9609 72 3

Tartalom

1953	7
1954	105
1955	149
1956	193
1957	281
1958	375
Epilógus	391
1956 és a Magyar falu	405
Dunapataji krónika (<i>Schill Tamás, Toldi Lóránt</i>)	411
A pesti gyerek – <i>Rendhagyó életrajz Magyar Bálintról</i> (<i>Marelyin Kiss József</i>)	497
Magyar Bálint szakmai munkái (1974–2007)	531
Schiffer Pál (<i>Marelyin Kiss József–Schwarz Gyöngyi</i>)	534
Schiffer Pál munkái (1966–2000)	542
KépindeX	544
Kódlista az 1986-os első kiadáshoz	547

1953

Simon Ernő: a száműzött lelkes

Járási „Kimutatás az egyházi ténykedésekről”

I. Egyházi ténykedések melyek minden községben egy időben és egyformán folynak le és mindenütt megvannak.

1. A nagyszombati feltámadási körmönnet kb. d.u. 5-6 órakor.
2. Buzaszentelő körmönnet április 27-én a reggeli órákban.
3. Keresztjáró napok május 19, 20, 21. Ezeket a reggeli szentmisék után tartják.
4. Urnapi körmönnet június 12-én vagy az ezt követő vasárnap. Legtöbb helyen vasárnap tartják a reggeli vagy esti órákban.
5. Halottak napján. Ez nem általános főleg falukban.

II. Ebben a kategóriában tartoznak azok a vallási megmozdulások, melyek részben a nagyobb tömegeket mozgatnak meg, és nem egy időben és nem mindenütt vannak.

1. Templombucsu. Ezeket vasárnap tartják legtöbb helyen és csak a falu lakóssága vesz részt rajta.
 - Dunapataj október II. vasárnapja.
 - Dunatetétlen október utolsó "
 - Harta augusztus 20.
 - Érsekharta szept. 25-e utáni vasárnap.
 - Rogod május 24-e utáni vasárnap.
2. Fogadott ünnepek. Ez csak néhány helyen van és a község életében előfordult valamely eseményhez /árvíz stb./ fűződik.
 - Órjeg július 6-át követő vasárnap.
 - Szentkirály és Érsekharta templombucsut megelőző vasárnap.
3. Bucsujáró kegyhelyek, feltüntetve, hogy a járásból mely községek-ből mikor és hova járnak s mennyien. Ezeknek egy része nem felvonulásszerűen történik, de többnyire hagyományosak.
 - Kalocsa Szent Sziv június 20-án.
 - Dunapataj 40
 - Harta többen
 - Érsekharta 100
 -
 - Kiskőrös: március 19.
 - Érsekharta 100
 -
 - Hajós május 6-át követő vasárnap
 - Érsekharta 50
 -
 - Órjeg július 6-át követő vasárnap
 - Érsekharta 200
 -
 - Akasztó szeptember 8
 - Dunatetétlen 100
 -

4. Triduumok /3 napos ájtatosságok/ adventben és nagyböjtben kb. minden helyen.

5. Magánházaknál tartott ájtatosságok: "Szent család szállást keres" karácsony előtt.

Megjegyzés: I. Kategóriába tartozók jelentősége kisebb, de propaganda hatásuk mert a templom körül történnek.

II. kategóriában felsoroltak nagy figyelmet érdemelnek, mert tömegtüntetés jelleget nyernek és hátráltatják a munkákat. Minden megmozduláskor a helyi szervek szervezzenek sport rendezvényeket, kirándulásokat stb. mivel a tömegeket el tudják vonni. A magánházaknál tartott ájtatosságokat számoljuk fel, tartsák a templomban.

[KI]

1953. január 9.

Az általános Jskola igazgatójának jelentése a járási tanács v.b. oktatási csoportjának

Jelentem, hogy dec. 24-től dec.31-ig a nevelők 37 családlátogatást végeztek. Munkájuk nagyobb részben abból állott, hogy a gazdálajstromok előkészítési munkáiban, a begyűjtési nyilvántartások rendezésében, stb. irodai munkát végeztek.

/.../

[ÁII]

1953. január 9.

Községi tanácsülés; jegyzőkönyv

/.../ Községünkben kiemelkedő, főként a kenyérmizéria, amely annak tudható be, hogy községünkben is /.../ az osztályellenség, az Amerika hangja, a háborus uszítók bujtogatása döntő mértékben érvényesül. Hogy ez miben nyilvánul meg azt a következő számokban szeretném kimutatni.

Először is községünk 1952-s évben búzából és rozsból összesen termelt 11.000 métermázsa 318 kg.-t. ebből beadott az államnak összesen búzából és rozsból 6655 métermázsát. Maradt a községben 4663 métermázsa buza és rozs. Ebből elvetettünk 2000 métermázsát s még maradt 2663 métermázsa. Ugyanakkor ezzel szemben községünkben 1952 július hó 15 óta a pékek felsütöttek kenyérnek 20620 mázsa kenyeret, amit Dunapataj község lakosai fogyasztottak el. Tehát ezekből a számokból látható, hogy

eddig sokkal többet fogyasztottunk el, mint ammit a beadási kötelezettségünk során az államnak beadási kötelezettségünkben teljesítettünk.

A kenyérért való sorban állást elősegítették a spekulánsok s azok kik az ellenség szekerét tolják így például Bévárdi Sándorné ki a kenyeret sertésével etette s ezért méltó büntetését meg is kapta, vagy Szakács István, Bak Sándor, Dávid József, kiknek odahaza lisztkészletük van s mégis naponta vásárolják a kenyeret.

Rákosi Elvtárs legutóbbi beszédében, mondotta, hogy a jegyrendszert nem fogjuk bevezetni a dolgozók kenyérellátása az aszályos esztendő dacára is biztosítva ven, tehát nem kell félni attól, hogy az ellenség által bevetett rémhírek meg fognak valósulni.

/.../

Ahhoz, hogy az 1953 évben ki tudjuk küszöbölni ezeket a nehézségeket a kenyérellátás területén, százszázaléki teljesíteni kell az őszi vetést. /.../

Kormányzatunk az 1953 évi január hó 15-ig minden körülmények között elvettetni kívánja az őszi kalászosokat. /.../

Az a gazda aki vetőmagot ad akár kölcsön akár pénzért dolgozotársának az 1953-as évben mázsánként 25 kg jóváírást élvez az államtól.

/.../

[ML]

1953. január 22.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Községünkben 479 paraszt nem teljesítette vetési ütemtervét, ammi 743 holdat tesz ki, ugyancsak 25 kulák 109 holddal összesen 852 kat. hold vetésterület ammi közepes termés esetén is 8 mázsás átlag terméssel számolva 6816 mázsát jelent. /.../ a vetés érdekében 75 esetben történt helyszini kivizsgálás, melynek eredménye csak két mázsa vetőmag volt. A vetésösszeírás óta 7 hold búzát vetettek el a termelők mindössze ammit igen csekély eredménynek lehet mondani.

/.../

[ML]

1953. január 23.

A községi tanács vb. elnök jelentése a járási tanács vb.-nek*

/.../

- 1./ Jelenlegi kuláklistán szereplő 25 holdnál nagyobb és 350 aranykoronánál magasabb kataszteri tisztajövedelemmel rendelkező gazdaságok száma?
Válasz -----
- 2./ Jelenlegi kuláklistán szereplő 25 holdnál kisebb és 350 ar. koronánál kevesebb jövedelemmel rendelkező kulák gazdaságok száma és ezek együttes területe:
Válasz: Gazdaságok száma: 84, szántó terület összesen: 780 hold
450 □ öl.
- 3./ Jelenlegi kuláklistán szereplő földtulajdonnal nem rendelkező kulákok száma ezekből mennyi az értelmiségi:
Válasz: Földdel nem rendelkező kulák 3 fő, ebből értelmiségi 1 fő.
- 4./ Hány személy került le a kuláklistán az új lista elkészítésénél.
Válasz: 4
- 5./ A kulákok száma 1949 évben mennyi volt és ezek közül hányan voltak mezőgazdasági járulék fizetésére kötelezve.
Válasz: Kulákok száma 1949 évben 76, ebből mg. járulékot fizetett 55.
- 6./ 1948 előtt, hány kuláknál volt alkalmazott és a jelenlegi kuláklistán szereplők közül hányan vannak olyanok akiknek alkalmazottjuk van.
Válasz: 1948 előtt 31 kulák tartott alkalmazottat, jelenleg 2 kulák tart.

/.../

[KI]

1953. január 23.

A községi tanács vb. elnök „kiegészítő jelentése”
a járási tanács vb.-nek*

/.../

Az 1952 évben Dunapataj községben ...14... kulák ellen lett eljárás indítva. A bírósági eljárás során megbüntettek ...11... kulákokat ...22.800... Ft összegben.
A kulákoknál ...6... esetben volt elkobzás ...9.600... frt-ban.

[KI]

* „Tük.”; „szigoruan titkos”

** „Tük.”

Kara Mihályné (interjú)

Igen, kulákok voltunk, mert volt egy darálónk. Aztán egyszer idehoztak egy nagy kocsit darálnivalót, de csupa fehérség volt a zsákok szája. Kérdelem, hogy hát mit csináltak maguk. A malomból hozták ezt a darálnivalót? Nem, ők ezt az állomástól hozták vissza. Be van bolhaporral szórva, merthogy zsiszikes volt az árpa. A vagonba meg nem engedték nekik berakni, nehogy elzsiszikesítse a vagon. Hát most hogyan daráltassák meg?! Elhozták ide. Nekünk muszáj volt elfogadni, ha akartuk, ha nem.

Aztán szépen följelentettek minket, hogy az egész község terményét elzsiszikesítjük, mert elfogadtuk a zsiszikes árpát darálni. Előbb csak 7 hónapot kapott az uram, én csacsi, meg fölbebezttem. Ugye a téesz hozta ide darálni! Hát ők hozták ide! Meg köllött csinálni!

Na, akkor meg fölemelték egy évre a büntetését. Nem is tudom már, hogy hol ítelték el, de nem tárgyaltak azok semmit. Ügyvéd se volt. Van egy unokatestvérünk, ügyvéd Kecskeméten. Aztán mikor kérdeztem tőle, hogy mit csináljunk, azt mondta, hogy hát tudod, hogy a béka segge hun van, mi annál lejjebb vagyunk, nem tudunk semmit csinálni. Hát nem is lehetett.

Előbb Kazincbarcikán volt az uram, aztán meg Kiskunfélegyházán egy gépészeti gyárban. Ott a raboknak ilyen nehéz vasakat köllött emelni, és megemelte magát. A másik, akivel dolgozott, mondta, hogy nem bír emelni, mert most gyüött ki a kórházból. Azt mondja, nem baj, majd fölemelem én, egyedül. Oszt elpattant az ütőér a nyakán, és a kórházban elrákosodott. Akkor adták haza, amikor már nem lehetett rajta segíteni. Decemberben gyüött haza, itt akart meghalni. Aztán mondták, hogy meg se próbáljuk visszavinni, még ha akarna is menni. Nem lehet ezt már szállítani. '53 január 25-én meg is halt.

1953. január 23.

Az általános iskola igazgatójának havi jelentése a járási tanács oktatási osztályának

/.../

V. Hitoktatás

Hitoktatásra 80 tanuló jelentkezett. Csak katolikus hitoktatás folyik, melyben 32 tanuló vett részt év elején, azóta lemorzsolódott 4. A ref. tanulók számára Simon Ernő ref. lelkész vasárnap délelőtt illegális hitoktatást szervez. Ellensúlyozásképpen vasárnapi foglalkozást, műsoros term. tud. előadást rendezünk. /.../ A kat. hittanórákat rendszeresen ellenőrizzük.

[ÁII]

1953. január 24.

**A járási tanács vb. elnök és népművelési előadó
leirata a községi tanács vb. elnöknek**

Ellenőrzésem alkalmával tapasztaltam, azt, hogy a községi hangos hirdó kezelését elhanyagolják és egyes Elnök elvtársak kevés jelentőséget tulajdonítanak a hangoshirdó fontosságának.

A hangos hirdónak tervszerűen kell működni. A lakossággal ismertetni kell az egyes adások idejét. Egyugyan azon közleményeket egyidőben kell ismertetni, hogy dolgozónépünk hozzá szokjon és már várja az adások idejét:

A hiányosságok kiküszöbölésére 1953 február hónapra az alábbi tervezett adom ki:

7.30-7.50-ig Soronkövetkező mezőgazdasági munkálatok elvégzésére felhívás. Munkálatok ismertetése, tartja : a községi mezőgazdasági előadó.

7.50-8-ig Közérdekű hiranyag ismertetése. Felhívások, közlemények, határozatok, bírósági ítéletek stb. Ismerteti: a vb. titkár.

8.-8.30-ig Hanglemezek-indulók felajánlva az élenjáró dolgozóknak. Végzi: a napi ügyeletes hivatalsegéd.

12-12.30-ig Begyűjtési rendeletek ismertetése és begyűjtéssel kapcsolatos értesítések, felhívások. Tartja: a begyűjtési csoport vezető.

7-17.20-ig Közérdekű hiranyag ismertetése felhívások, figyelmeztetések, büntetések, birságolások ismertetése. Tartja: a vb. titkár

7-20-tól

7-30-ig Hanglemezek küldése az élenjáró dolgozóknak. Végzi: a napi ügyeletes hivatalsegéd.

A fenti terv mellett helyes ha Budapest Kossuth adó műsorát időnként közvetítik a dolgozóknak.

Naponta közvetítsék 12-30 tól 14 óráig a Kossuth adását beleértve az időjárás és vizállás jelentését.

reggel és este pedig zenés és egyéb fontos műsorokat, műsor közleményeket.

A tuloldalon lefektetett terv betartása kötelező és azt ellenőriztetni fogom.

[KI]

1953. január 26.

Járási tanács vb. titkárság leirata a községi tanács vb. elnöknek

1953. január hó 22-én megtartott vb jegyzőkönyvét kiértékelve megállapítottam, hogy az alakira nem megfelelő. Nagy mértékben foglalkozik a vb sorozatosan a tervek nem teljesítéséről, meg kell állapítanom, hogy a vb hanyag munkálya teszi ezt az eredményt, hogy mindig majdnem mindenben a hátsók között kullog a Dunapataj község. Ezekben a munkálatokon sürgőssen segíteni kell. A vb elismeri a hiányosságait ez nagyon szép, de nem törekszik arra, hogy milyen formában akar ezen a súlyos hiányosságokon javítani. A végrehajtóbizottság rész aktivizálása következtében következett be az, hogy egyes dolgozó parasztok, és sok kulák nem teljesítette vetési tervét. De ennek érdekében a vb nem jelentette fel azon kulákokat akik nem tettek eleget vetési kötelezettségüknek. /.../

[K1]

1953. január 30.

A járási tanács vb. elnök leirata a községi tanács vb. elnöknek*

A megyei tanács vb. egészségügyi osztálya ellenőrzései során megállapította, hogy egyes helyeken, különösképpen az u.n. cigánytelepeken az egyéni és köztisztaság szempontjából olyan viszonyok állnak fenn, melyek lehetőséget nyújtanak bizonyos egyéneknél az eltetvesedésre és ennek következtében járvány fellépésére. Az elmúlt téli évad során a megye területén több helyen észlelt a megyei tanács v.b. egészségügyi osztálya hasonló jelenséget, melynek következménye az volt, hogy szorványosan kiütéses tifusz megbetegedések léptek fel. Az akkor szükségessé vált járványrendészeti intézkedések igen tekintélyes összegű rendkívüli közületi kiadásokat vontak maguk után, s így népgazdaságunknak tetemes kárt okoztak.

/.../

[K1]

* „TITKOS”

1953. február 1.

Községi tanácsülés; jegyzőkönyv

Mi nem akarunk háborút, de ha a fejlődések során arra kerül sor, hogy mégis megtámadnának bennünket, a békés építésünket nem fogjuk azt tétlenül nézni, meg fogjuk szabad Hazánkat védeni. Van mit védenünk, itt szabadon élhetünk nem ülnek a nyakunkon a tökések, a bárók a grofok s azok botos ispánjai. Ma a dolgozó nép van hatalmon, van egy sziklaszilárd Pártunk aki mögöttünk van, aki vezet és irányít bennünket a cél eléréseért, a szocialista Magyarország felépítéséért. /.../ A Szovjetunió ma már az ötödik ötéves tervet teljesíti s a kommunizmust építi, halad az osztály nélküli társadalom megteremtése felé. Nézzünk széjjel ezzel szemben mi van nálunk megvalósítva ezideig. Gyárainkban, bányáinkban egység van az ipar vonalán szocialista üzemek, szocialista termelés folyik. Ugyanakkor a mezőgazdaságban még igen nagy számban kisüzemi gazdálkodás van, s az napról-napra, óráról órára szüli a kapitalizmust /mondotta Lenin Elvtárs/ s gátolja a szocialista építésünket. Eddig Földterületünknek 36 %-n szocialista gazdálkodást folytatunk. Ebből Dunapataj községre mindössze igen kevés szám esik, mert eddig van 3 III. típusú TSZCS, melynek van 1450 kat.hold földje, ez községünknek kb. 10 %-t teszi ki. Családok száma 150, ammi a község lakosságának tizedét teszi ki. A tagok száma ezideig 175 fő. KTSZ is van községünkben kb. 39 taggal. Sztálinvárosban és különböző helyeken és különböző üzemekben kb. 300 személy dolgozik. Községünkben, mintegy 150-200 felsőbbiskolás, katonatiszt és ipari tanuló került ki. /.../ a tanácstagok közül, nem egy olyant lehet felsorolni, aki méltó a tanácstagságra és meg is mutatta, hogy a tanácstagnak, mint az államhatalom helyi szervének hogyan kell az állammal szembeni kötelezettségét teljesíteni. Ilyenek például Hus János, Mózes István, Kapitány István és még többen. /.../

Az általános iskolában tanított propaganda vers

Mózes István, Mózes István
Az ám a jó gazda,
Tyukot, tojást, baromfit
Időre beadta.

/Az erre született válasz gunyvers/

István, István, Mózes István,
Jól vigyázz magadra,
Nehogy kender nyakkendő
Kerüljön nyakadra!

[ML]

1953. március 30.

A községi tanács vb. elnök „Helyzetjelentése” a járási tanács
vb-nek a „tanácsok és vb. munkájáról”

/.../

A begyűjtés eredményei. /.../ A jelenleg még fenálló hiányosságok méretét a begyűjtés területén nem kis mértékben az ellenség igyekezett felnagyítani és nehezebbé tenni azon keresztül, hogy a beadásnál ellentétes agitációt felytett ki és igyekezett lejártni azokat az élenjáro dolgozókat akik a tanács által népszerűsítve lettek. Ezt bizonyítja az a példa, hogy az e hoban tartott tanácsülésünkön az egyik élenjáro dolgozó azzal a kéréssel a tanácshoz, hogy őt ne népszerűsítsük mert lépten nyomon gunyos szolamokkal illetik egyes dolgozókat. Az ellenség ezen tevékenységére vonatkozóan felvilágosítottuk a dolgozókat, és rámutattunk arra hogy az ilyen gunyos megnyilvánulást tevők a kulákság befojása alatt levő elemek, akik maguk is hanyagul viszonyulnak az államiránti kötelezettség telyesítéséhez.

/.../

[ML]

1953. február 2.

A járási tanács vb. elnökhelyettes leirata
a községi tanács vb. elnöknek*

Kiskereskedők Országos Szabadszervezete 410/1953 számú átiratát szószerint az alábbiakban megküldöm tudomásulvétel és javaslattétel végett.

„Közöljük, hogy illetékes szervek lehetővé tették Szabadszervezetünk részére olyan kiskereskedők segélyben részesítését, akik üzleteiket a mult évben, vagy azóta megszüntették és magas koruk, vagy csökkent keresőkéességük /rokkantság, betegség/ miatt elhelyezkedni, és keresni nem tudnak, továbbá eltartójuk nincs. E segélyt a - Szabadszervezetünk javaslata - és a Pénzügyminisztérium, Belügyminisztérium,

* „TITKOS”

és KISOSZ kiküldöttjéből álló bizottság döntése alapján az Országos Nyugdíjintézet folyosítja.

A segély összege havi 200-500 forint között mozog a volt kiskereskedő személyi és családi körülményeitől függően. Folyosítása általában a volt kiskereskedő élete végéig tart.

/.../

[KI]

1953. február 2.

A községi tanács vb. elnök jelentése a járási tanács kereskedelmi csoportjának*

/.../ a segélyre jogosult magánkereskedők a következők:

1. Kothenc József 1047 hsz. vagyontalan, 30 éves /100 %-os hadirokkant/.
1 lába hiányzik /Jelenleg a Kalocsai Magasépítő N.V-nél éjjeliőr./
2. id. Szilassi Sámuel 428 hsz. Egy saját háza van, 62 éves beteges,
felesége szivbeteg, nem dolgozik. Fia ifj. Szilassi Sámuel tartja
el, ki a községi tanácsnál mint nyilvántartó dolgozik.

/.../

[KI]

1953. február 6.

Községi tanács, vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Hozzászólások:

Szemerédi István vb. tag elmondja, hogy hiányosságot lát azon a területen, hogy a dolgozó parasztság és a kulákok nem rendelkeznek kellő formában a kétéves állattenyésztési tervünkkel, igyekeznek azok menekülni jószágaiktól, hivatkozva a nagy takarmány hiányra. Mondja, hogy a pedagógusok vonalán foglalkoznak ezzel a kérdéssel, a gyermekek felé tananyagot készítenek el ammi hozzájárul ahhoz, hogy a szülők igyekezzenek az állammal szemben ezt a kötelességüket is teljesíteni. Páli Sándor vb. tag hozzászólásában ismerteti, hogy a jószágösszeírásban a kulákoké elkészült. A tapasztalat az, hogy 50 %-ban van meg az állatállományuk. 4 kulák ezért fel lett jelelve.

* „Tük.”

Vajda Elvtárs

/.../ előadja, hogy a Tszcs-k fejlesztése területén feladat az, hogy községünkben megindítsuk a mozgalmat, olyan arányban, hogy községünkben 800 kat. holdat be kell hogy szervezzünk a Tszcs gazdaságába.

/.../

[ML]

1953. február 12.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

A vb. elnök felkéri Nádudvari József fiu isk. igazgatot hogy tartsa meg beszámolóját.

Nádudvari elvt. /.../ ismerteti az alábbi statisztikát:

A tanulmányi eredmény szociális származás szerint: Az I-VIII. osztályokban:

Kitünő osztályzatot kapott 8 munkás, 7 dolgozó paraszt, 3 értelmiségi, egyéb 1, kulák 2 fő.

Jeles osztályzatban részesült: 9 munkás, 10 dolg. par., 6 értelmiségi, 6 egyéb.

Jó osztályzatban részesült: 21 munkás, 34 dolg. par., 4 értelmiségi, 10 dolg. par., 1 k.

Közepes osztályzatban részesült: 42 munkás, 57 dolg.par., 16 egyéb, 1 kulák.

Elégséges osztályzatban részesült: 16 munkás, 38 dolg.par., 7 egyéb.

Elégtelen osztályzatot kapott 1 tárgybol: 5 munkás, 7 dolg. par., 1 értelmiségi, 1 egyéb.

Elégtelen osztályzatot kapott 2-nél több tárgybol: 9 munkás, 25 dolg. par., 6 egyéb.

Igy összes osztályozott 353, osztályozatlan 6.

Továbbá beszélt a tanulmányi eredmény átlagáról melyet 4,3 tizedre állapított meg. Továbbá elmondja hogy lemorzsolódás csupán 2 tanulónál mutatkozik meg akiknek szülei felé már büntetést, és egyéb módszerek is lettek alkalmazva, azonban mégsem mutatkozik javulás náluk. /.../

Az uttörő csapat száma 184 pajtás, az uttörő csapatba csak azokat vesszük be akik jó tanulással és magatartásukkal arra érdemesek. A csapat létszáma a tavaihoz képest 42 fővel emelkedet. /.../ A hitoktatásról /.../ megemlíti hogy csak katolikus oktatás van folyamatban hetenként 2 ora.

/.../

[ML]

1953. február 16.

A járási tanács vb. elnök leirata a községi tanács vb. elnöknek

A /.../ megyei Népujságban rendszeresen jelennek meg cikkek a közellátást veszélyeztető cselekményekről és azok elkövetőinek leleplezéséről, megbüntetéséről.

Felhívom, hogy a febr. 11.-i számban megjelent cikkeket, a közölt képpel együtt vágassák le ez utolsó oldalról és valamennyi bolt, vendéglő, cukrászda, stb. kirakatába, az utcáról jól olvasható módon helyeztessék el.

Utasítsa Elnök Elvtárs a népbolt árudák és földmivesszövetkezetek vezetőit, hogy a Népujságot rendszeresen szerezzék be és a cikkeket ujjakkal cseréljék ki, amikor azok megjelennek. /.../

[KI]

1953. február 21.

A községi tanács vb. begyűjtési osztályvezetőjének „Sajtó és hangulatjelentése” a járási tanács begyűjtési osztálya számára

/.../

A legutóbbi napokban lepleztünk le, a dolg. parasztok segítségével egy feketéző bandát, akik 1 éven felüli üszöket, ökröt és marhát vág-
tak feketén, az 1952-53 gazdasági évben krb 50 drb különböző kora, és
súlyu marhákat vág-
tak le feketén.

[KI]

1953. február 23.

A községi tanács vb. elnök jelentése a járási tanács vb. elnöknek

Páli Sándor dunapataji lakos mezőgazdasági előadó 1953 évi február hó
20-án községi fogattal Tszcs látogatáson volt, mikor is ugyancsak ha-
tárban való járásom alkalmával nevezett társaival együtt ittas álla-
potban találtam s ennek következtében az állatot tulhajtotta, majd
figyelmeztetésemre személyemmel kapcsolatosan ocsmány szavakat hasz-
nált, s nevezett oly magatartást tanusított ittas állapotában, mellyel

a hivatali fegyelmet megsértette. Ezért kérem illetve javaslom nevezett megrovásban való részesítését.

/.../

[KI]

1953. február 25.

**A járási tanács vb. begyűjtési osztály vezetőjének
leirata a községi tanács vb. elnöknek***

Felkérem Elnök elvtársat, hogy a végrehajtó bizottságnál alkalmazásban levő nyilvántartókat f. hó 27 én a járási tanácsnál megejtendő káderezésre úgy indítsa útba, hogy délután 6 órakor osztályomon meg tudjanak jelenni.

[KI]

1953. február 25.

**A belügyminiszternek a megyei tanács vb. elnökhöz küldött leiratának
a községi tanács vb. elnök részére továbbított másolata****

A 0046/1952. II. Ücs. szám alatt kiadott utasításom értelmében az ujonnan összeállított kuláklista adatait nyilvánosságra hozni csak külön engedéllyel lehet. E rendelkezésem értelmében nyomatékosan felhívom Elnök Elvtársat, különös gondot fordítson az új kuláklista szigorúan titkosságára. Meg kell akadályozni, hogy bárki is tudomást szerezzen arról, kik kerültek az új kuláklistára, illetőleg, hogy korábban kulákoknak nyilvánított egyes személyek közül kik nem kerültek mentesítés, stb. folytán az új kuláklistára.

/.../

[KI]

* „Tük.”

** „Szigorúan titkos.”

1953. február 28.

A megyei tanács begyűjtési osztály vezetőjének leirata a községi tanács vb.-nek*

A 0077/1953. számú szigoruan titkos utasításban elrendeltük a beadásban hátralékos kulákok helyszini elszámoltatását. /.../

Az elszámoltatás eddigi munkáját értékelve a beérkezett jelentésekből és a helyszini ellenőrzések tapasztalataiból megállapítottuk, hogy a kulák elszámoltatást a legtöbb helyen lazán kezelik, nem tekintik eszköznek a kulákok hátralékának behozására. Az elszámoltató bizottságok nem egy esetben maguk is együtt sirnak a kulákkal és mintegy fölösleges zaklatásnak minősítik az elszámoltatási akciót. Az ilyen hozzáállás megengedhetetlen és magában csirája az eredménytelenségnek. Hogy Baja városban az elszámoltatott 56 kuláknál mindössze 405 kg. sertést, 42 drb. tojást, 30 kg. baromfit és 51.600 malil.fok bort irt elő az elszámoltató bizottság beadásra, az nem utolsó sorban az elszámoltató bizottság vezetőjének. Fekete Máriának ilyen hozzáállása miatt adódhatott elő.

Annak ellenére, hogy e központi kioktatás során hangsúllyal hívtuk fel a kiküldött elszámoltató bizottsági elnökök figyelmét a fegyelmezett magatartásra, mégis a fegyelmezetlenségnek a kirivó példáival találkoztunk. Simon György élesí nyilvántartó, aki Dunavecse, Apostag és Dunaegyháza községekben végezte az elszámoltatást, önkényesen elhagyta munkahelyét, az elszámoltatást nem alapos körültekintéssel hanem felületesen hajtott végre. 85 kulákot 6 nap alatt elszámoltatott, vagyis naponként 14 kuláknál tartott elszámoltatást. Ilyen iramban természetesen nem is végezhetett alapos munkát.

Kirivó fegyelmezetlenséggel látta el feladatát Szegedi Árpád, a Borforgalmi Vállalat kiküldött dolgozója, akit Tiszakécske községben munka idő alatt ittás állapotban találtak a Megyei és Járási Tanács ellenőrei. Szegedi Árpádot azonnal leváltottuk és ellene a fegyelmi eljárást megindítottuk. A bizottság munkája is rendkívül laza volt, mert az elszámoltatott 27 kulák közül csak 5-nél irtak elő terményt, állatot beadásra.

/.../

[KI]

* „Szigoruan titkos.”

1953. március 3.

A járási tanács vb. elnök leirata a községi tanács vb. elnöknek*

Tárgy: Helyes feljelentések érdekében létrehozott bizottságok megalakítása.
Határidő: Azonnal.

Felhivom Elnök elvtársat, hogy a fenti szám alatt febr. 25-ik napján kiadott rendeletemnek azonnal tegyen eleget és késedelmét igazolja.

[K1]

Márfai Mihály (interjú)

Miért bírtam? Először is bírni kellett a gyerekek fenntartása érdekében. Három gyerekem volt már akkor. A másik az, hogy némi rutinom volt, mert azért én nem úgy kezdtem, mint a legtöbb, hogy mindjárt tanácselnök lett, és előtte semmi közigazgatási ismerete nem volt. Én végigcsináltam a számléltérítést. Jobbról is, balról is rugdostak, és valahogy mégis szerettem én ezt, mert én kedveltem az emberekkel való foglalkozást. És az emberekért tenni. Noha nem mindig fogadták el.

Én mindig azt akartam, hogy a legjobb módon vagy a legtörvényszerűbben legyen mindenkivel szemben eljárva. Nem akarom én itt szépíteni azt, amit csináltam. Régen volt, mondhat az ember, amit akar, de nem akarom most úgy beállítani, hogy mártír vagyok, vagy hogy én mindent jól tudtam. Nem tudtam én se semmit. Vitt az ösztön, és vitt az a tudat, hogy tenni kell valamit, hogy kimászunk abból az életkörülményből, amiben én is éltem. Mert az nem volt élet.

És azt elfogadtam mindig, hogy a kulákok azok csapnivaló emberek. Elmondok egy példát a saját esetemből. Az édesapám napszámos volt, és hogy öt vagy tíz hold búzát learathasson, hogy legyen kenyérünk, el kellett mennie bizonyos időszakonként kapálni, meg lovat vezetni. Hát én elmentem. És mikor kaptunk enni, a kulák porcelántálból evett, nekem meg odaadott egy bádogtányért, és az is foltozva volt. Vagy ő kolbászt evett, én meg avas szalonnát. És ez bennem megmaradt, hogy ezek nem emberek. Na de most ezt személyre lebontani, hogy most ki az igazi kulák, és ki nem, azt már megint másként mérlegelném a mostani ismeretek birtokában, mint akkor. Mert akkor, ahogy mondták, ahogy felülről jött az ukáz, rendelet, szóbeli utasítás különböző értekezleteken, annak figyelembevételével. És úgy látszik, nem csináltam túl rosszul, mert elfogadták. Elfogadták, és nem csináltam nagy balekságokat. Lehet, hogy nem tetszett mindenkinek az intézkedésem, és rájöttem én arra is, hogy akiket én legtöbbet jutalmaztam, azoknak voltam a legrosszabb, mert nem kaphattak mindig jutalmat.

* „Titkos!”

1953. március 11.

A járási tanács vb. elnök leirata a községi tanács vb. elnöknek

/.../

Nyomatékosan felhívom elnök elvtárs figyelmét, hogy a hatósága területén lévő kereskedelmi szervek vezetőit /üzletvezetőket/ hívja össze értekezletre és beszéljék át, hogy a kirakati dekorációjukban a tava-szi munka valamint a begyűjtés teljesítését széles körben tudatosítsa.

Feltétlen helyesnek tartjuk, ha a kereskedelmi dolgozók a dekoráció-ugy készítenék el, hogy a kirakatban feltűnő helyen helyezték el azok-nak a neveit, akik teljesítették, telteljesítették beadási kötelezett-ségeiket, vagy a hátralékosok neveit, akik kötelezettségüket hanyag-ságból, nemtörődömségből nem teljesítették. Fontos ezeknek a neveit időközben cserélni.

/.../

[KI]

1953. március 18.

A járási tanács vb. elnök által a községi tanács vb. elnököknek leküldött „közérdekű hiranyag”

Márc. 6. reggelén a járás dolgozó népe szomorodott szívvvel vette tudomá-sul a békeszerető emberiséget ért sulyos csapást, Sztálin elvtárs eltá-vozott az élők sorából. Eltávozott az, akinek a magyar nép szabadságát, függetlenségét és boldog jelenét, s még boldogabb jövőjét köszönheti.

Minden községben gyászülést tartottak. Az ezen megjelent becsületes dolgozók a Szovjetunió iránti ragaszkodásukat nyilvánították, amikor ígéretet tettek, hogy most még keményebben fogják meg a munkaeszközö-ket, s harcolnak a jobb termésért, a béke tábor megerősítéséért.

/.../

[KI]

1953. március 19.

A járási tanács vb. elnökének leirata az általános iskola igazgatójának

A Megyei Tanács rendeletére az alábbiakról értesitem Igazgató kartársat. Igazgató kartárs a nevelőkkel megbeszélve és azok segítségével szervez-zen mozgalmat a tanulók körében a következő feladatok megvalósítására.

Levéllírás a jól vagy rosszul teljesítő gazdáknak, jól teljesítő gazdák felköszöntése, levéllírás más községben lakó hozzátartozóiknak ilyen témáról, dolgozatírás szüleik beadási kötelezettségéről és időszerű mezőgazdasági munkák végzéséről stb.

Az uttörők köszöntsék a legjobban teljesítő dolgozó parasztokat.

Ezeket a feladatokat a felszabadulási hét alatt /március 20 - április 4 között/ kell megvalósítani.

[ÁII]

1953. március 23.

A járási tanács vb. elnök leirata a községi tanács vb. elnöknek*

A magyar dolgozó nép országsszerte nagy lelekesedéssel készül ápr. 4-re, hazánk felszabadulásának méltó megünneplésére. Ebbe az évben ugyancsak ápr. 4-én katolikus egyház nagyszombat címén körmeneteket szándékozik tartani, ezért tanácsainknak nagyobb éberséggel fokozottabb figyelemmel kell kísérni az egyházi előkészületeket, a klerikális reakció tevékenységét. Biztosítani kell, hogy az egyházak husvétii előkészületeit és a körmenetek ne zavarják felszabadulásunk évfordulója alkalmával rendezett ünnepeinket, és a dolgozók ünnepi hangulatát.

Az egyházak husvétii körmeneteivel kapcsolatban - a tanácsok feladataira vonatkozóan - az alábbi tájékoztatást, egyben utasítást adom :

1./ Egyház körmeneteket nagyszombaton /ápr. 4./ délután 3 óráig mindenütt be kell fejezni, körmenetet 3 óra után tartani nem lehet. Arra kell törekedni, hogy az egyházak a nagyszombati /ápr. 4./ körmeneteket lehetőleg 13-14 óra között a templom körül, illetve a legrövidebb utvonalon tartsák meg. Több körmenet rendezése esetén, arra kell törekedni, hogy azokat lehetőleg egy időpontban tartsák.

2./ Azokon a helyeken, ahol ápr. 4-iki hivatalos /állami/ ünnepek korában kezdődnek, ott az egyházak részéről tartott körmeneteket függetlenül az első pontban jelzett 15 órás befejezéstől - a hivatalos ünnepek megkezdése előtt egy órával be kell fejezni.

3./ Az egyház képviselője /plébános/ a körmenet megtartására vonatkozó engedélyt az I. foku rendőrhatalóságtól tartozik megkérni. Amennyiben engedélyt nem kér, úgy a tanácselnök 48 órával a körmenet megtartása előtt figyelmeztesse a papot, hogy engedély kérelem részéről nem érkezett, és így körmenetet nem tarthat. Nyomatékosan hívja fel figyelmét, hogy amennyiben valami zavar származna ebből, azért a plébánost személyében teszik felelősség.

* „Szigoruan titkos”

4./ Azokon a helyeken, ahol ápr. 4-től 5-re virradó éjszaka különböző egyházi szertartásokat /viz, tűzszentelés/ kivannak végezni, - ott ezeket a szertartásokat engedélyezni kell. Ezek a szertartások azonban nem köthetők össze a körmenettel, tehát a szokásos ugynevezett feltámadási körmenetet csak a fent meghatározott időben lehet megtartani.

5./ Az egyházügyi ünnepeégekkel kapcsolatban a tanácsokra háruló feladatok jó megoldása, fenti utasítások pontos betartására, illetve betartása érdekében szorosan együtt kell működni a rendőri szervekkel. A rendőri szervek /területfelelősök/ az esetleges rendellenességekről, provokációs kísérletekről tájékoztatni fogják. Elnök elvtársakat és intézkedést kérnek. Ilyen esetben hívassa be Elnök elvtárs /feltűnés elkerülésével/ az illetékes egyház képviselőjét és minden erőszaktól, vagy durvaságtól tartózkodva, de határozottan szólítsák fel és követeljék meg az utasítások betartását. Nyomatékosan felhívom Elnök elvtársakat, hogy az egyházak husvétii hitéleti tevékenységénél, valamint a körmenetekenél minden erőszaktól, tulkapástól tartózkodni kell. Az erőszakos eszközök nem csökkentik hanem esetleg növelik az egyházak befolyását. A tanácsok feladata az, hogy helyes politikával és kulturális szervező munkával a tömegek elválasztása területén minél nagyobb eredményeket érjenek el. Különös gondot kell fordítani arra, hogy az egyházak által tartott előkészületek és ünnepségek ne akadályozzák a tavaszi munkálatok sikeres végrehajtását. Tett intézkedéseit ellenőrizni fogom.

[KI]

1953. március 25.

A járási tanács oktatási osztályának leirata az általános iskola igazgatójának

A járási Tanács Oktatási csoportja a Szakszervezeti Járási Bizottsággal együtt azt akarja, hogy járásunkban az iskolák nevelőinek és tanulóinak az előttük álló legfontosabb feladatuk megvalósításában segítséget adjon, hogy társadalmi, kulturális munkájukkal azt elősegíthessék, hogy járásunk dolgozóinak mozgósításában résztvegyenek.

1./ Minden iskola igazgatója és sz.b. elnöke közösen rigmusiró munkaközösséget szervezzen az iskolán belül és azt használják fel a községben és tanyákon szervezendő rendezvényeken.

/.../

2./ Minden nevelőtestületben a rajzszakos nevelő, vagy rajzot tanító nevelő mozgósítja az uttörőket és a kulturothton rajzszakkör

tagjait szemléltető agitációban felhasználható rajzok, plakátok készítésére, melyekkel a beadás pontos teljesítésére és a mezőgazdasági munkák időbeni elvégzésére serkenti a dolgozó parasztságot. Minden brigád ápr. 4.-ig legalább 4.db.-t azon túl folyamatosan hetenként legalább 1-1 plakátot készítsenek és azt a községi tanács által megjelölt helyen függesszék ki.

/.../

6. A jól dolgozó parasztokat köszöntő brigádok minden iskola szervezze meg, akiket ápr.4-en és május 1-en köszöntenek, házaikat feldiszítik.

/.../

- 7./ Iskolarádióban népszerűsítjük a tanulók között a tanítási szüneteken azon tanulók szüleit, akik a községben a legjobb eredményt érték el a begyűjtésben, a termelésben és a tavaszi munkák elvégzésében. Erre szervezzenek az osztályfőnökök ifjusági felelősöket.

/.../

- 9./ Az általános iskolák kitűnő tanulói levelet irnak ápr. 4-re, illetve május 1-re az élenjáró mezőgazdasági dolgozóknak, a tervet teljesítőknak. Az iskolák igazgatói viszont értesítik az üzemet, az üzembe dolgozó szülők gyermekeinek az iskolában elért eredményeiről.

/.../

- 11./ A Szülők iskolája napirendi pontjaként kezeljük a mezőgazdasági munkák elvégzésének és a beadási kötelezettség teljesítésének tudatosítását.

/.../

- 12./ Az iskola adjon adatokat a továbbtanulás érdekében a népnevelők részére, hogy agitációs munkájukban felhasználhassák. Tudatosítsák a szakérettségis beiskoláz lehetőségeit is.

A nevelők pedig családlátogatások során állandóan tartásuk napirenden ezeket eredményeket.

/.../

[ÁII]

1953. március 25.

A megyei tanács oktatási osztályának leirata az állami általános iskola igazgatójának

/.../

A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 1014/1953. /III.16./ számú határozatának végrehajtásaként értesitem Igazgató Elvtársat, Elvtársnőt, hogy husvét hétfője az iskolákban is rendes munkanap. Ezért vala-

mennyi általános és középiskolában tanítás folyó évi április hó 6-án reggel 8 órakor kezdődik.

/.../

[ÁII]

1953. március 30.

Az MDP községi szervezete titkárának és a községi tanács vb.
titkárának levele a kalocsai Növénytermelési
és Állattenyésztési Mezőgazdasági Technikum igazgatójának

Tárgy: Mózes Erzsébet iskolából való
kimaradása

Fenti tárgyra vonatkozóan értesítjük a címet hogy Mozes Erzsébet Dunapataj Zrinyi utca 744 hsz. alatti lakos szüleivel a tárgyra vonatkozóan elbeszélgettünk azonban a nevezett tanulót nem engedik tovább tanulásra, hivatkozva arra, hogy a tanuló nem bírja az iskola anyagát. Azonban külön megjegyezni kívánjuk, hogy a nevezett tanuló szülei kulákok, így nem kívánunk különösebb agitációt kifejteni ahhoz hogy visszakérüljön az iskolában amennyiben nem akar. Nyilván az iskolája elvégzése után sem alkalmazhatná államunk fontosabb pozíció betöltésére.

[ÁII]

özv. Botykai Jenőné (interjú)

Mikor az Erzsi meg az Ilonka iskolába jártak, ők már osztályidegennek számítottak. Szerettek volna továbbtanulni, de nem engedték őket. Az egyik óvónő akart lenni, a másik tanítónő, és nem engedték őket. A legkisebb fiam, az Árpád, az meg pap akart lenni, református papnak készült, de aztán ő se tudott tovább menni.

Pandúr Antalné (interjú)

Nekem három családom volt, és első tanuló volt mind. Mikor a kislányom végzett, azt akartuk, hogy menjen valamerre, és egy kicsit tanuljon még, mivelhogy tiszta ötös volt, legelső tanuló. Azt mondták, nem mehet, merthogy kulák csemetéje. Akkor a Szemerédi igazgató elment a pártházhoz a gyűlésre, és megmondta, hogy az nem lehet, hogy aki az első tanuló az iskolában, a szülei miatt ne meheszen továbbtanulni. És akkor levettek minket a kuláklistán. Ez már éppen a forradalom előtt volt.

Horváth Imréné (interjú)

Nem mi voltunk a kulákok, a lányom mégis ikszet kapott! Meg volt ikszelve a papírja, és visszaküldték felsőbb fokról a felvételi kérelmét, hogy nem vehetik föl, mert osztályidegen. Pedig csak középiskolába akart menni. Aztán azért addig igyekeztünk, hogy még a párttitkár is szól az ügyben. Jó tanuló volt, de tudja, végtelenül lesújtott bennünket az egész. Es akkor az igazgatója is, pedig az nagy pártember volt, még az is elismerte, hogy ez borzasztó igazságtalanság. Azért ne mehessen el a gyerek tanulni, akármilyen jó esze van, mert az öreganyjának nem tudom én, mije volt. És hát addig variáltunk, amíg behívtak a rendőrségre, a párttitkárságra, meg mindenhová. Akkor már összevissza handáztam mindent. Úgyhogy aztán végül úgy ment el a papír, mint egy ötholdasé. Betettek akkor már mindent, amit csak mondtam. Azt mondtam, hogy a mi nevünkre öt hold föld van. De akkor már ők is úgy akarták, hogy elhiszik. És így utóbb ötholdas gyerekként járt a gimnáziumba.

Horváth Júlia (interjú)

Még általános iskolai szinten is egy elég szigorú bizottság döntötte el, hogy ki mehet továbbtanulni, ki nem. Akkor csak származási szempontok szerepeltek, más nemigen. Én nem mehettam, mert engem nem javasoltak, pedig végig kitűnő tanuló voltam.

Az iskolában nem éreztünk ilyen megkülönböztetést. Voltak ugyan kulákversikék, meg a tananyagba is teljesen beleszövődtek ezek a dolgok, de helyi jelleggel az iskolában nem jött ez ki annyira. Sőt! Az akkori igazgató, aki túlzottan is baloldali ember volt, rendkívül kedvelt engem, és nagyon mellettem állt. Ő kimondottan az ötvenes években volt itt általános iskolai igazgató, és borzasztó lelkes híve volt a rendszernek. Még pártvezetőségi tag is volt. De azért tulajdonképpen jó pedagógus volt, és a származásom ellenére támogatott a továbbtanulásban. De valahogy olyasmi volt akkor a rendszer, hogy a továbbtanulóknak az ügyét az akkori tanács végrehajtó bizottsága elé kellett vinni. És ott az akkori vezető emberek beleszóltak ezekbe a dolgokba. Így ez a Tóth Sándorné is. És az lett a vége, hogy engem nem javasoltak, holott az osztály legjobb tanulója voltam. A Tóthné azt hangoztatta, hogy inkább menjen száz szegény lány, mint én: egy kuláklány.

Akkor anyám azt csinálta az érdekemben, hogy fölment Pestre, hogy ne ide, a helyi gimnáziumba kerüljek, ahol a fáma elkísér. És elmondta az igazgatónőnek, hogy mi a helyzet, milyen bizonyítványom van. Erre azt mondták, hogy ők ilyen szempontokat nem vesznek figyelembe, úgyhogy fölvettek abba az iskolába. Így kerültem a Móricz Zsigmond Gimnáziumba, tulajdonképpen megkerülve a helyi tanács döntését. Ott kollégiumban laktam, és ott már nem voltak ilyen problémák.

1953. április 5.

**A megyei tanács vb. elnökének határozata Márfa Mihály
járás tanács vb. elnök fegyelmi ügyében**

Márfai Mihály Dunavecse járási tanácselnököt az 1953. április 7-én kelt 141-II-8/1953. számú határozattal állásából felfüggesztettem és ellene fegyelmi vizsgálat lefolytatását rendeltem el. A mai napon a fegyelmi vizsgálatot befejezettnek tekintem, Márfa Mihály ellen a fegyelmi eljárást a 159/1950. M.T. számú rendelet 17. §-ának /1/ bekezdése alapján megszüntetem és őt kölcsönös megállapodással 1953. május 1-i hatállyal a megyei SZÖVOSZ rendelkezésére bocsátom.

Véghatározatom ellen további fellebbezésnek helye nincs.

I n d o k l á s.

Az ügyben lefolytatott vizsgálat folyamán megállapítást nyert, hogy Márfa Mihály járási tanácselnök követett el kisebb mulasztásokat. 1952. őszén például arra utasította a solti községi tanács mezőgazdasági előadóját, hogy konkrétan meg nem állapított területről számszerű vetési adatokat jelentsem a járási tanácsnak. Az elkövetett mulasztások azonban nem indokolják a fegyelmi büntetést, mert ugyanakkor az is megállapítást nyert, hogy Márfa Mihály, mint a dunavecsei járási tanács elnöke általában jó munkát végzett s az eléje tűzött feladatokat minden esetben pártunk és kormányzatunk határozatának megfelelően igyekezett megoldani. Ezt a tényt figyelembe véve a rendelkező részben foglaltak szerint kellett határoznom, annál is inkább, mert kétségtelennek tartom, hogy Márfa elvtárs a jövőben is dolgozó népünk érdekeinek megfelelően fog dolgozni.

Erről értesítést kapnak:

- 1./ Márfa Mihály vb. elnök dunavecsei járási tanács
- 2./ Belügyminisztérium, Budapest
- 3./ Megyei tanács személyzeti oszt. Kecskemét

[ML]

Márfai Mihály (interjú)

Én állandóan úgy éreztem, hogy elfogadják a módszereimet meg a vezetéssel kapcsolatos teendőimet. Soha nem volt velem semmi.

Csak egy alkalommal. Éppen mentem ki a tanácsokhoz ki a községekbe, és ilyenkor végig szoktam járni az osztályokat, hogy nincs-e valami probléma vagy aláírnivaló, vagy nem akarnak-e kérdezni. Mert ha ilyenkor elment az ember, akkor

csak másnap vagy két nap múlva tudott újra találkozni velük. Bementem a személyzetishez is. Éppen gépelt.

– Mit csináltok? – kérdeztem.

– Gépelünk, de neked ezt nem szabad látni.

– Nekem?! Hát miért nem szabad?! Mi az, amit nem szabad látni?!

Erre azt mondta, hogy ő olyan utasítást kapott, hogy még a járási tanácselnök sem tudhat róla. Éppen velem volt akkor egy Vajda nevezetű megyei funkcionárius. Mondtam is neki:

– Hallod te ezt?

– Hallom – mondja.

Újra odafordultam a személyzetishez:

– Egyáltalán tudod te, hogy ki vagyok én?!

– Hogyne tudnám! Az egyes számú káderes, te nevezted ki, te vagy a titkár, de akkor se láthatod.

A saját hivatalomban, a saját személyzeti csoportomnál! Jól van – mondom magamban –, hátha nem láthatom, akkor én azonnal felhívom a megyei párttitkárt, és lemondok. Attól kaptam a megbízást, ők hívtak először, ők adták tudtomra, hogy én leszek a tanácselnök – anélkül, hogy megválasztottak volna. Bejelentettem:

– Vegye tudomásul, hogy azonnali hatállyal lemondok!

– Miért akar lemondani, Márjai?

Mondom neki, hogy miről van szó, hogy a megyei személyzeti osztály vezetője olyan utasítást adott az én személyzetisemnek, hogy egy olyan listát kell csinálnia, amit még én sem láthatok.

Ahogy később megtudtam, mindenki rákerült, aki őrzetű volt a múltban, vagy akármilyen bagatell dolgot csinált. Ez egy olyan lista volt, hogy a rákerült illetőkről ütemtervet kellett készíteni, hogy kit mikor távolítunk el. Hatvanhárom emberből, azt hiszem, hatvan rajta volt. Én, a helyettes, meg a titkár nem voltunk rajta, mert mi káder szempontból nem a járáshoz, hanem a megyéhez tartoztunk.

A barátunk mondta, hogy majd intézkedik, de én már úgy viselkedtem, mint aki lemondott, és le is mentem a községi tanácshoz valamiért. De alig telt el pár perc, mikor mondták, hogy jöjjenek a telefonhoz. Hát a személyzetis volt: bocsánatot kért, hogy ő nem így akarta, csak ezek félremagyarázzák. Csak súlyt akart adni ennek az utasításnak, hogy időben megkapja a szükséges kimutatást, mert ő is így kapta az eligazítást, és így tovább, bocsánat jobbra, bocsánat balra.

Na, azt hittem, ezzel el van intézve, de egy fenét! Mert rámszállt a koma: olyanokat mondott, hogy én iszok meg kocsmába járok, meg mit tudom én még mit. És hiába voltam a felettes, még ki se rúghattam. Nem kaptam rá utasítást. Sőt a megyei személyzetis nyíltan vállalta, hogy ő adott ilyen utasítást neki. És még énellenem indult meg a hajsza! Mentek a jelentések a megyei tanácselnök részére, hogy én itt ittam, ott ittam, itt láttak, ott láttak. És mi volt a helyzet valójában? Csak annyi, hogy mikor kiszálltunk valahova, és kocsival mentünk, akkor – mielőtt eloszlottunk – megálltunk Solton, és ha bementünk reggelizni vagy

ebédelni, akkor azt a sört vagy málnát az embereimnek én fizettem. Ezt természetesnek tartottam, mert olyan kevés volt akkor is a napidíj, és a többinek még annyi fizetése se volt, mint nekem. Igaz, hogy nekem is csak 1200-1300 forintom volt.

De a hajsza ment tovább, míg végül rájöttek, hogy nem is iszok, se nem vagyok iszákos. És akkor egy szép napon azt a komát, a személyzetisemet, leváltották. De közben nekem is kieszközöltek egy fegyelmet.

Ez is egy cifra dolog volt. Annak idején a gabonavetéssel kapcsolatosan a mezőrendőröknek községenként kellett jelenteni a mindenkori tanácselnöknek, hogy ezen a napon tíz, húsz vagy harminc holdat vetettek. Hát azt keveselték, hogy mondjuk csak húsz hold legyen: nem küldök én a járásnak húsz holdat, küldök ötvenet. Beküldték a járáshoz, ott az előadók összeállították: csak nem viszek be a helyetteshez vagy az elnökhöz négyszáz vagy ötszáz holdat! Beviszek hétszázat! És ez így torlódott nap mint nap.

Amíg csak jelentettük, addig nem volt ez érdekes. Hanem aztán jött az őszi statisztikai összeírás. Nem néztek mást, csak azt, hogy a bevallás alapján hány hold vetése, hány hold földje van. A végén meg kisült, hogy nincs is annyi föld, mint amennyit papíron elvetettek. Na de most, hogy melyik volt az igaz, azt senki se tudta megmondani. A végén hát abbahagyták a fegyelmi eljárást. Lefújták az egészet: nem tudtak semmit se csinálni.

Azután később, amikor már leváltották a kiskőrösi és a kalocsai vezetőket, akkor nálam is megjelent egy ilyen halálbrigádféle. Ezek járták a megyét, és volt ebben mindenféle ember; személyzetis, pénzügyes, osztályvezetőhelyettes, előadó. Mi csak így mondtuk magunk között: halálbrigád. Ennek joga volt a járásokat és a községeket is ellenőrizni. Tudok olyat is, hogy állítólag öngyilkos lett az illető ebből kifolyólag. De hát nálunk nem váltottak le senkit, és hiába akartak fegyelmet indítani, nem tudtak belekötni semmibe. Nem találtak se pénzügyi vonalon, se semmiben differenciát. Mégis fölfüggesztettek. Amikor kijött ez a halálbrigád, felvettek egy jegyzőkönyvet, és fölfüggesztettek. Olyan papírt adtak, amihez nem volt joguk. Mert engem csak a megyei tanács válthatott volna le, sőt, tanácsülésen kellett volna visszahívni. De semmi ilyen nem történt, csak kaptam egy három-négy soros útlevelet, és el volt intézve.

Elküldtem a hivatalsegédet, hogy hozzon egy táskát, amiben a holmimat hazavihetem. Ahogy hazaérek, mondom a feleségemnek, hogy engedjen be. Ugyanis a kulcs nem volt nálam, mert azt is le kellett adni, és a lakásom kulcsa ugyanolyan volt, mint a hivatali.

– Nálad a kulcs, nyisd ki! – mondta a feleségem.

– Leadtam a kulcsot.

– Miért, mi van?

– Fölfüggesztettek. Nem is tudom, hogy most mi lesz.

– Nem lesz semmi, fiam! – azt mondja – Én majd varrok, te meg fércölsz.

Nekem ez olyan jól esett, hogy a feleségem így állt a kérdéshez, és nem vette be aztat, hogy most juj, mi lesz velünk.

De ez nem tartott sokáig, mert a SZÖVOSZ-hoz kerültem ügyintézőnek. Alig pár hónap után onnan is elkerültem Sopronba egyéves, úgynevezett tervtanfolyamra. Amikor visszajöttem a tanfolyamról, kineveztek vagy megválasztottak FJK-elnöknek, a járási Földművesszövetkezet elnökének. Pár hónap után megfölkértek, hogy menjek vissza tanácsi vonalra. Kiskőrösön lettem járási tanácselnökhelyettes, egészen az ellenforradalomig.

Arról persze nem volt szó, hogy visszamenjek Dunavecseré. Pedig aki utánam jött, azt már két hónap múlva el kellett hogy távolítsák. Annak ellenére, hogy legalább ötszörös sztahanovista volt. Sírva ment el az az ember. Teljesen tönkre ment idegileg abban a munkában.

1953. április 5.

A községi tanács. vb. titkár jelentése a járási tanács vb.-nek

/.../ községünkben 1953 március 5-én 11 óra 30 perckor a Nyár utca 2 sz alatt kéménytűz keletkezett, melynek elharapódása folyamán 2 tető leégett, 2 pedig megrongálódott a védekezés folyamán.

A tüzhöz való riasztás 11,40-kor megtörtént, melynek folytán a helyi tűzoltók 10 percen belül már munkában állottak, és az időjárás viszonyosságához, valamint a tűzveszélyes építkezéshez viszonyítva az épületek megvédésénél és a tűz oltásnál szép eredményt tudtak felmutatni.

Azonban egyes szakértelemmel nem rendelkező lakosok a pánik keletkezésében hozzánemértő hangokat ütötek meg mint például: egy ismeretlen személy azt mondta hogy miért nem gondoskodik a tanács olyan tömlőről amin a kezdeti percben sem szivároog át. Itt megjegyezni kívánom hogy minden tömlő addig amíg a víz végigszalad rajta és be nem dagad egy pár másodpercig áteresztí a vizet. Ezzel kapcsolatban voltak felvetések valamint azzal hogy egyes tömlő összetételénél nem volt kellően összezsavarva, így egy kevés kisugárzása volt, azonban ezt akadályként egyáltalán nem lehetett felronni mivel a vizet megfelelően adta a szerkezet és nem volt hiány ezen a téren.

Egy másik ismeretlen személy pedig olyan megnyilvánulást tett hogy a tanács miért nem szolaltatta meg a szirénát hisz ez más községekben ilyen esetben így szok történni.

Bikszegi Károlyné azt vetette fel hogy miért nincs a tanácsnak olyan tűzoltó felszerelése mint a kalocsai avagy a bajai tűzoltóság-
nak mert azzal hamarab ellehet oltani a tüzet.

Egy másik öreg kb. 80-éves azzal a hangal nyilvánult meg hogy az ő idejében milyen primán ment a tűzoltás és hogy aban az időben fizetett tűzoltók voltak akik állandóan készenlétben voltak de ez máma nincs meg.

Ezeket a fentemlitett megnyilvánulásokat tapasztaltam, amire leszerelőleg megválaszoltam, melyen, keresztül arra készleltettem az említeteket hogy ne ilyen üreshangzásu szavakat alkalmazzanak ilyen esetben hanem azt nézzék hogy hogyan tudnak résztvenni a mentési munkálatokban.

Megjegyezni kívánom, hogy az említett viták egyáltalán nem voltak veszekedő jellegűek, mint ahogyan azt valaki rossz indulatu személy beállithatta, mert már a vecsei rendörkapitányság is ugy érdeklődött a helyi rendörörstől hogy igaz-e, hogy a Dunapataj vb. titkárt megakarták verni mert valami nem volt rendben a tűzoltásnál. Tehát ez egyáltalán nem felel meg a valóságnak mert ilyenemü kísérletnek semmiféle megnyilvánulása nem volt tapasztalható. Azonban az tény hogy a fenteb említett megnyilvánulások ha kellő időben nem nyertek volna leszerelést ezek az ellenséges lázittoszerű hangok a tanács ellen illetve a tanács lejárátását és iránta valo elégedetlenséget szitottak volna, azonban a leszerelés sikeres volt mert a körülálló tömeg is nekem adott igazat és ökis azon az állásponton foglaltak helyet hogyha a tanácsnál a tűzoltó szerelékek nem állottak volna készenlétben, és nemjöl működnének akkor a félfalu is leéghetet volna abban a szélben, és a nádfedelek sűrűsége képezte tűzveszélyes helyen.

/.../

[KI]

1953. április 8.

A járási tanács vb. pénzügyi osztályvezető leirata a községi tanács pénzügyi osztályának

/.../ A megyei tanács által megadott szempontok, amelyek alapján kell vinni a fokozott behajtást az alábbiak:

1./ Az önkéntes adófizetés megjavítása érdekében, minden nap legalább 50-60. idézést ki kell bocsájtani. Az idézés alkalmával ott ahol nagyobb adótartozás áll fenn ne tüntessük fel az egész fennálló tartozást, hanem annak csak egy részét. Ez az eset természetesen nem vonatkozik a kulákokra.

2./ A zálogolás, transzferálás nem szünetelhet egy községben sem.

3./ Csak olyan tárgyakat transzferáljunk amit könnyen lehet értékesíteni. A választások ideje alatt a behajtás egy percig sem szünetelhet. A transzferálást azonban ezen időben igen körültekintően kell végezni.

/.../

13./ Azon kulákoknál akiknek a betranszferált tárgyaikat még nem értékesítették, ha a fennálló adótartozásának 50 %-át kifizeti a zálogjog további fenntartása mellett vissza lehet adni.

/.../

[KI]

1953. május 21.

A községi tanács vb. pénzügyi csoportjánál felvett jegyzőkönyv „A járás által kiadott szempontok végrehajtásának ellenőrzése” tárgyában

/.../ A község területén sehol sem láttunk egyetlen egy adóra vonatkozó falragaszt sem. Adógyűlést március hóban hívtak össze azóta gyűlés nem volt. Az állandó pénzügyi bizottságot május hóban hívtak össze azonban nem jelent meg egyetlen egy tag sem. A járás által leadott „Jó adófizetéssel is a békét véded” bélyegzőt nem használják a zacskó propaganda terén. A hangós h iradóban propaganda szöveg beolvasása nincs mivel rossz és nem működik. Az adópropaganda kizárólag csak dobszó utján történik.

Idézés a hátralékos dolgozó parasztság felé nem folyik mivel a járási P.M. meghatalmazott leállította. Megállapítottuk továbbá, hogy az adóügyi megbizottak az új transzferraktárkönyvet nem fektették fel, még a járási adófelügyelő utasítására sem. A községi tanács traszferraktárában lévő ingóságokat csak még részben értékesítették.

/.../

[KI]

1953. április 10.

A járási tanács vb. által a községi tanács vb.-nek leküldött „Mezőgazdasági versenyhíradóban” a jól teljesítő gazdák köszöntésére ajánlott „rigmus”

Háznál köszöntő brigádok részére:

Azért jöttünk el a házhoz

Uttörő pajtások

Hogy megmondjuk: szépek itt a beadások.

Bent van innen a tyukocska

A tojás is szépen, sorba

Azt köszöntjük, ki példával

Igy vezet a jóra.

[KI]

1953. április 9.

A járási tanács vb. munkaerőgazdálkodási csoport előadójának leirata a községi tanács vb. elnöknek

Kiszállásaink során megállapítottam, hogy a községi Tanácsok nem foglalkoznak kellő képpen a munkaerőgazdálkodás kérdésével, ezen belül a toborzással. Ami azt eredményezte, hogy február hónapban annak dacára, hogy a vállalati toborzók két hetet töltöttek járásunk területén, s ami semmi eredményre sem vezetett, és így a Megyei Tanács Munkaerőgazdálkodási Osztálya kénytelen volt azokat visszahívni, és másik járásba átcsoportosítani. Az eredménytelenség okát munkához való rossz hozzáállásában és a kérdés helytelen kezelésében látom, amit az alábbiakból állapítottam meg.

Pl. Dunaegyházán amikor a toborzók megjelentek csak úgy voltak halylandók jelenlétüket kidoboltatni, ha azt ők kifizetik. Ez helytelen. /.../ Hartán megtörtént, hogy a megadott keret kézhezvételétől számított három napon belül sem doboltatta ki, a toborzást.

/.../ egyes tanácsaink még a mai napig sem tették közhírré azt a felhívásunkat illetve rendelkezést, hogy csak azok kaphatnak munkakönyvet akik tanácsi igazolás birtokában jelennek meg a munkakönyv kiállító hatóságnál. Pedig tanácsaink felé közöltük azt hogy a rendelet azonnali hatállyal lép életbe és nem áll módunkba munkakönyvet kiadni tanácsi igazolás nélkül. /.../

Dunatetétlen község Tanácselnöke aki először úgy állt a kérdéshez, hogy náluk munkaerő nincs, de a későbbiek folyamán bebizonyította, azt hogy a kérdéssel foglalkozik és munkálya nyomán egy egész kubikos brigádot fedeztünk fel, akit munkába tudunk állítani. /.../

/.../

[KI]

A járási tanács vb. által a községi tanács vb.-nek leküldött „rigmusok”

A békeműszakban kimagasló eredmény elért üzem köszöntése

Dallam: Márványkőből van a Tisza..

Fehér madár, fehér madár, szállj le a gyártetőre!

Megérdemli ez az üzem, hogy hirt vigyél felőle.

Olyan üzem, mint ez itten: nem sok van,

Kimagasló eredményt ért el a békeműszakban.

Jár a nóta, jár a nóta a munkában elsőknek,
Nem véletlen, hogy az üzem a versenyben első lett!
Jól tudják itt azt, hogy miért harcolnak:
Békességben, békességben virradjon ránk a holnap.

Rézgomb van, a rézgomb van a tanácsháza legcsucsán.
Béketábla, békegalamb az üzemünk homlokán,
Jól tudják itt mire kell a jó munka,
Van minálunk, van minálunk elég sztahanovista!

Budapesten összeül a Béke-Világtanács
Döntésének világszerte nagy lesz majd a hatása.
Ez az üzem jó munkával határoz:
Ne próbáljon senkifia hozzányúlni hazánkhoz.

Madár, madár, fehér madár ide szállj ablakunkra.
Szép levelet irtunk, vidd el, repülj vele magasba!
Vidd el gyorsan jó Rákosi elvtársnak,
Hadd lássa meg, mit végeztek gyárunkban az elvtársak.

Mond el még azt fehér madár: harcolunk a békéért!
Ez az üzem jó munkával küzd az ország népéért.
Ami népünk a békénk védője,
Igy készülünk, így készülünk a boldog jövőre.

[K1]

1953. április 12.

Községi tanácsülés; jegyzőkönyv

/.../

március hó 6-a reggel százmilliók szívét szoritotta össze az a hír,
Sztálin elvtárs meghalt. Eltávozott tőlünk korunk legnagyobb embere,
örökre lezárta szemét, megszűnt dobogni az a sziv, mely átérezte az
elnyomottak és kizsákmányoltak minden fájdalmát az egész világon.

/.../

Népköztársaságunk alkotmányával szakítottunk a fasiszta igazgatási
rendszerrel. A szovjetek nyomán megalakultak nálunk is a tanácsok.
Tanácsaink az elmúlt két esztendő alatt hatalmas feladatokat oldottak
meg, melyre az ellenség azt mondotta, hogy a nép egyszerű fiaiból
funkcioba került vezetők azokat megoldani nem tudják.

/.../

Hazánkban hamarosan országgyűlési választások lesznek. A képviselőjelölteket jól ismerjük, hiszen dolgozó társaink, kik eddig is kitűntek a nép ügyének szolgálatában, akiket minden becsületes dolgozó ismer és becsül.

Nem így áll azonban a helyzet a nyugati tőkés országokban, ott a parlamentben a nagytőkések, földesurak és azok megbizottaik ülnek. A tőkés állam és a szocialista állam gyökeres különbsége megmutatkozik az állami szerveink működésében is. A választások jelentősége abban áll, hogy a választások folyamán a szavazati joggal rendelkező állampolgárok törvényhozó államszerveket hoznak létre. A feudális rendszer korában nem is lehetett szó igazi választásokról, abban a korszakban a főnemesek, a főpapok és a kis-nemesek képviselői kerültek be az akkori országgyűlésbe. A munkásosztály és vele a haladó értelmiség is már régóta küzd a valóban demokratikus választásokért. Az igazi demokratikus választójogok általános, egyenlő, közvetlen és titkos. Általános ha minden nagykorú állampolgár, nemzetiségre, nemre és vagyoni helyzetre való tekintet nélkül szavazhat. Egyenlő akkor, ha minden szavazásra jogosult egyénnek egy szavazata van és egy képviselőt nagyjából egyenlőszámu szavazattal választanak meg. A közvetlen választójogot az jellemzi, hogy minden választott szervbe, maguk a választópolgárok küldik be a képviselőjüket. S végül titkos a szavazás akkor, ha a választó minden fajta külső nyilvánosságtól mentesen adhatja le szavazatát és senki sem tekinthet bele szavazatába. A szocialista államban ez a négy feltétel megvalosul, ellentétben a tőkés államokkal, ahol soha nem voltak valóban demokratikus választások és ma sincsenek.

/.../

[KI]

1953. április 16.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Kenyérellátás terén hiányosságnak tudható be az, hogy a beütemezett lisztmennyiségből kisütött kenyér, nem egyenlő arányban osztatott szét a község lakossai közül a pékkek részéről pedig a hiba abban található meg, hogy nem az előírt szikadt kenyeret szállította le az üzeletekhez, hanem friss kenyér került forgalomba s ennek következtében állott elő az a zavar, hogy naponta 100-120 személy kenyéرنélkül maradt.

Továbbá panaszok merültek fel egyes boltkezelőkkel szemben, hogy rokonokkal jó ismerősökkel szemben kivételt alkalmaznak. /.../

Erdei Jánosné begyűjtési csoportvezető előadja, hogy a tervfelbon-
tás /.../ ideje alatt is jó népművelőmunkát kell végezni a begyűjtési
dolgozóknak, hogy az ne forduljon elő, hogy a dolgozó együtt sirjon a
parasztokkal. /.../

[ML]

1953. április 22.

A református egyház presbitériumának gyűlése; jegyzőkönyv

/.../

Az Esperes ur I. Péter 5. 1-9 alapján bibliamagyarázatot tart.

1. Hivatalos vizsgálat megejtése.

Esperes ur meghallgatja Faragó Sándor kérését, amelyben az egész
presbitérium nevében kéri Simon Ernő lelkipásztornak dunapataji szol-
gálatban hagyását. Esperes ur többszöri kérdésére a jelenlevő összes
presbiterek azonosítják magukat az előadott kérelemmel. Esperes ur
engedélyével belép a gyülekezet küldöttsége, amelynek nevében Szabó
Sándorné kéri Simon Ernő lelkipásztor további dunapataji szolgálatának
lehetővé tételét és átnyújtja a püspök urhoz juttatandó kérelmüket a
gyülekezeti tagok aláírásával. Esperes ur jóakarataról biztosítja a
gyülekezetet.

/.../

[PI]

Thikász Mihály (interjú)

Ez a Simon Ernő, aki 1919-ben vörös katona volt, utána történelem szakos köz-
épiskolai tanár, de nem volt hajlandó a hamisított Horthy-történelmet tanítani,
és inkább elment református papnak, Strasbourgban végezte el a teológiát. Ha-
talmatlan könyvtára volt francia és egyéb idegennyelvű könyvekkel. Németül, fran-
ciául nagyon jól tudott, de az angolt is értette. Az öccse Mórincz Zsigmond lányát
vette feleségül, és ő maga is a Nyugatosok körében mozgott. Mindemellet a szo-
ciális beállítottságára jellemző, hogy még ma is élnek Dunapatajon azok az embe-
rek, akik 1938-tól egészen a háború végéig gyerekként a református egyház sze-
génykonyháján kosztoltak díjmentesen. Naponta körülbelül 25-30 gyereket vitt
oda be. És ott a presbiter asszonyok és a jobb módú gazdaasszonyok főzték meg
minden nap a gyerekeknek a meleg ételt. Aztán minden áldott karácsony előtt
végignézte az iskolát, és ahol rongyos ruhájú vagy rongyos cipőjű gyereket talált,
azt feljegyeztette. A rongyos ruhásokat aztán elvitte a szabóhoz, és ruhát csinálta-
tott nekik, a rongyos cipőjű gyerekeknek pedig a boltban megvette a cipőt. Ez

minden évben hatalmas összeget emésztett fel. Azonkívül az egyház hat tanítót fizetett. Úgyhogy itt az egyház az iskoláztatás és a szociális gondoskodás terén egyaránt mintaszerű munkát végzett.

Ahogy mondtam, Simon Ernő baloldali gondolkodású ember volt. Egyszer eljött hozzá mint lelkipásztorhoz a polgári iskola igazgatója Törley Bálinttal, a kormánypárt itteni jelöltjével, hogy Ernő is agitáljon Törley Bálint mellett. Éppen velem dolgozott a kertjében fehér burett ruhában, amikor beállított Törley és az igazgató:

– Hát kérem, eljöttünk a képviselő-választás ügyében.

– Csak tessék. Mit óhajtanak? – mondja Simon Ernő.

És akkor Törley Bálint azt mondta:

– A vezérem küldött. (Tudniillik Gömbös Gyula.)

Erre Simon Ernő:

– Hát akkor rossz helyen járnak, mert nekem nem Gömbös Gyula a vezérem, hanem Jézus Krisztus!

Törley Bálint állítólag még a halálos ágyán is Simon Ernőt emlegette, hogy hogy kitette a szűrét a parókiáról.

Mikor 1938-ban a németek megszállták Ausztriát, Simon Ernő nagy prédikációt tartott. Ebben előrevetítette a háború szörnyűségeit. Emiatt aztán állandó megfigyelés alatt tartották.

Érdekes dolog, hogy aztán '46-tól nem a helyi kommunista párttal volt neki összetűzése, hanem a református papság kezdte ki őt. Tudniillik itt az volt a helyzet, hogy a dunapataji református parókia nagyon jól jövedelmező parókia volt. Itt a természetbeni juttatások hatalmas összeget tettek ki. A felszabadulás utáni időkben persze ezeket a földeket elvették. De a budapesti Teológiai Akadémián valamikor azt mondták, hogy jól tanuljatok, mert akkor megkapjátok a dunapataji Béni-keretet. Ez volt az egyik bázisa a református lelkésznek, akinek összesen 56 kataszteri hold juttatása volt. Ezenkívül 3 öl keményfa, ha puhafát kért, akkor 12 öl puhafát adtak. Aztán nem tudom megmondani egész pontosan, hogy hány kiló zsír, hús, faggyú járt neki, mert ezt a díjlevelet még az 1500-as években állították ki.

Egy ilyen gazdag parókia mindig ki volt téve az irigyek támadásának. Így volt ez a háború előtt is és után is. Mint már említettem, az esperessel nagyon rossz volt a viszonya. Mert Simon Ernő kemény volt, és egyáltalán nem megalkuvó. Úgyhogy nem tűrte, hogy neki megszabják, hogy a prédikációban miről beszéljen. Mert előírták, hogy most a begyűjtésről, most meg a békéről... Azt mondta: én vagyok a lelkipásztor, én arról beszélek, amiről én akarok. Különben ő is a békét óhajtotta. És mondta: békét olyan ember nem tud teremteni, aki maga is háborúságban van valakivel. Az embernek elsősorban önmagával kell békességben lennie. Ha például az egyház küldött egy körlevelet, azt még felolvasta. De nem fűzött hozzá soha egy szót sem.

Az akkori egyház azért még egy kicsit önálló akart maradni, nem akart az állam irányítása alá kerülni. De amikor Bereczky megegyezett az állammal, a református egyház és az állam békét kötött, akkor látta már, hogy nincs menekvés. Úgyhogy attól kezdve ő is eleget tett a felsőbb utasításoknak.

Mégis beütött a botrány, mert csak el-elgaloppírozta magát. Szociális gondolkodású lévén nem ilyen országot remélt, amit itt kapott. És ő ezt még a szószékről is hirdette. Úgyhogy az egyház is elkezdte, először csak piszkálgatni, azután bírálni. Volt neki egy ellenlábás esperese, aki kereken megmondta, hogy az ő akarata fog érvényesülni, ezt vegye tudomásul. Ő erre meg azt mondta: vegye tudomásul az esperes, hogy nem így lesz.

A végén csak elhelyezték Tiszakarádra, egy nagyon elhagyatott Bodrogi közti falucskába Magyarország északkeleti részén. Az ottani lelkipásztort, Bedé Gyulát hozták ide helyette. Ő itt volt valamikor segédlelkész. Később aztán Simon Ernő visszakérült Tiszakaráról Patajra, de már csak mint nyugdíjas lelkipásztor. Akkor meg nem egyezett azzal, akit felvettek gondviselőnek, úgyhogy elkerült Lovasberénybe harangozónak. Lovasberényből meg Alcsútdobozra. Alcsútdobozon aztán újra lelkipásztor lett, és ott is halt meg. A sírkövére az van írva, hogy „Itt nyugszik Simon Ernő, bujdosó lelkipásztor”. Ez volt az óhaja. Mert valóban nagy nyomorúságban éltek ott Lovasberényben, a harangozói lakásban.

1953. április

A járási tanács vb. által a községi tanácshoz
leküldött 6. számú „Híradó”

A 17-iki adóügyi értekezlet alkalmával /.../ Szabó József rogodi adóügyi megbízott /.../ ismertette azt, hogy szoros összekötetésben van a helyi felvásárló szervekkel akik szívesen segítenek az adók beszedésében. Minden esetben a helyi földmivesszövetkezettel szoros kapcsolatot tart fenn, és így tudomást szerez arról, hogy kik azok akik bevételhez jutnak, akár zöldség, vagy akár állat eladáson keresztül. Ennek ismeretében mindjárt azokhoz az adózókhoz látogat el akik bevételhez jutottak és ilyen esetekben minden alkalommal sikerrel jár az adóbeszedés. Sőt annyira jó a kapcsolata, hogy még a dunapataji földmives szövetkezet is sok esetben értesíti arról, hogy kik azok a rogodi adózók akik közvetlen Dunapataj községben adják át árujukat. Ezen helyes módszer minden adóügyi megbízott részéről követendő, mert csak így lehet eredményeket elérni.

[K1]

1953. április 23.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Piac ellenőrzést csütörtökön Vajda Jozsef vb. elnök megtartotta, s beszámolt a vb-nek arról, hogy a többszöri ellenőrzésnek már látszik az eredménye. Tejnél nagy még a spekuláció. Ammint észreveszik a piaci ellenőrt a beadásukat nem teljesítő és mégis tejet, tojást árulok hamarosan eltűnnek a piacról, viszont akik beadásuknak eleget tettek bátran árulják árucikkeiket. Most azonban a piacok környékén is ellenőrzést kell végezni mert vannak akik áruikat nem is viszik be a piactérre, utcákon és udvarokon árusítják el áruikat.

/.../

[ML]

1953. április 10.

A járási tanács vb. által a községi tanács vb.-nek leküldött „Mezőgazdasági versenyhíradóban” közölt „rigmus”

Sugnak bugnak, panaszkodnak
A nagy utcán végig.
Azt hiszik tán, hogy a jajszó
Felhatol az égig.
Hej, de az ég nagyon messze.
Nem találják távcsővel se.
Igy hát kedves Juli néném,
Maga se keresse!

Csak a szomszéd hallja azt meg
S adja tovább végig
Sok fülön s még több szájon át
Igy jut az alvégig.
Tán magától épül nálunk
Jövendő világunk?
Vagy attól, ha házról-házra
Siránkozva járunk?

Lám, ezt a tyuk nem érti meg.
Nem is hallgat rája!
Tojás után tojást rak le
A fészek aljára.
Juli néném, sose szánja,
Rakja szépen kosárba.
A kosárral induljon el
A tojás beadásra.

[K1]

1953. április 29.

**A járási tanács vb. fegyelmi határozata Jancsó Gyula,
a községi tanács pénzügyi előadója ellen**

/.../

Dunapataj községi tanács vb-nél szolgálatot teljesítő Jancsó Gyula pü. előadót a 159/1950.M.T. sz. rendelet 5. §. 1. bek. 3.a. és e. pontjába ütköző fegyelmi vétség elkövetése miatt állásából 1953. ápr. 11-iki hatállyal elbocsátom.

I n d o k l á s .

Igy kellett határoznom, mert fegyelmi alatt álló mellett dolgozó tanácsi dolgozók szakmai képzésével nem foglalkozott, bár erre több ízben fel lett hiva. Célja volt ezzel az, hogy mint régi szakember magát nélkülözhetetlenné tegye. Ezen tulmenően az új adórendszerrel nem értett egyet, azt mint ujitást nem tartotta jónak. Az új adókezelés alapján az adózók között széles körű felvilágosító munkát kell végezni, az önkéntes adófizetésre nevelni. Az adózók részére fizetési meghagyás kézbesítését nem tartotta fontos feladatnak, maga részéről, szaktudását felhozva indoklásul, lealacsonyítónak tartotta. A mellé beosztott dolgozók között felosztotta a községet és úgy irányította a munkát, hogy ő maga tulnyomó részt irodai munkát végzett. Az adózókat beidézte, hangoztatva azt, hogy az ilyen módon történő adóbeszedés eredményesebb mint a külső munka. Ezzel a régi adó beszédést, a hatalmi szóval való adóbeszedést tartotta helyesnek, ami demokratikus igazgatási rendszerünkkel ellentétes és a tanácsok lejáratását vonja maga után.

Magatartása érdemtelené tette arra, hogy a tanács apparátusban megmaradjon annyival is inkább mert baráti köre is deklassált elemekből tevődik.

/.../

[K1]

1953. május

Beszédvázlat az alsófoku iskolás gyermekek részére a mezőgazdasági tüzrendészetéről

Kedves Gyermekek! A magyar dolgozó nép a szocializmust építi. A Párt vezetésével a termelésben hatalmas eredményeket ért el. Ugyanakkor a tüzek által okozott károk értéke igen nagy. A múlt évben több, mint másfél millió Ft. értékű lakóház, más épület, különösen sok takarmányszalma égett el. Ez a nagy összeg a dolgozók, talán édesapátok zsebéből esett ki. Így kevesebb jutott ruházatra és megélhetésre. Ezt ti magatokon is érezhattétek. A múlt évi tüzkár adatai szerint 447 tűz közül 300 mezőgazdasági tűz volt. A keletkezés szempontjából a legtöbb gyermekjátékból eredő gyújtogatás volt, több mint 200 esetben.

/.../

Kedves Gyermekek! A tüzzel játszani nem szabad, mert minden esetben veszélyeztetitek a magatok életét és a közelben lévő összes éghető anyagok meggyulladnak, ezzel nagy kárt okoztok szüleiteknek, de az egész magyar népnek is.

Ne fogadjatok szót olyan embernek, aki gyújtogatásra biztat fel benneteket. Figyelmeztessétek pajtásaitokat, akik dohányoznak gyúlékony és tűzveszélyes anyagok közelében, hogy oltsák el a tüzet, míg át nem terjed a környezetre. Legyetek éberek mindenütt, ahol jártok. Figyelmeztessétek az olyan felnőtteket, akik megfeledkezve magukról a szérüskertben, vagy szalmakazalnál istállóban és más tűzveszélyes helyen dohányoznak, tüzet gyújtanak. Ezzel elsősorban megakadályozzátok a tűz lehetőségét és elősegítitek 5 éves tervünk végrehajtását, erősítitek a béketábor.

/.../

[ÁII]

1953. május

A járási tanács vb. által a községi tanács vb.-nek leküldött 8. számú „Hiradó”

/.../

Kapálási csasztuska:

/Este van már, csilag van az égen dallamára/

Kikelt már a kukorica, krumpli.

Észrevette azt az acat urfi.

A föld vérét szivja kulák módra.
János bácsi! sederitsen oda!

Termő földön nincsen helye gaznak.
Emberek közt henyélő gazdagnak.
Sujtson rá a fényes kapa éle.
Kerüljön a malacok elébe.

Kapa nélkül elszáll a föld nedve
Kapa után mind meg marad benne.
János bácsi nem látja kend kárát.
Jó kapálás nyomja meg a mázsát.

Gaz a földből nem csak vért szivja
Mérgezésben nincsen abba hiya,
Olyan mint a ragályos betegség,
Gyökerestől vágjuk ki a bestyét.

Burján között ezer számra éled
Minden féle veszedelmes féreg
Most kell kapni az a kapa nyélre,
Nem halászuk el a jövő hétre!

[KI]

1953. május 8.

Községi tanácsülés; jegyzőkönyv

/.../

A népfrontban egyesült erők éppen úgy, mint 1949-ben történt az MDP. vezetésével együtt egységesen indulnak a választásokon. Ünneppé lesz számunkra a választás napja, mert a magunkfajta sorsprobált emberek kerülnek a képviselőtestületbe, akik ismerik a nép ügyeit és meg tudják valósítani a nép akaratát.

/.../

Vasárnap a választási nagynapon mindenki igyekezzék már a kora reggeli órákban leadni szavazatát, mutassa meg Dunapataj község, hogy egységesen és időben le fog szavazni. Kérjük minden dolgozótól, hogy tartsa szívügyének a szavazást, mutassa meg hazaszeretetét s egy emberként szavazzon a békére mindenki.

/.../

[ML]

1953. május 13.

A járási tanács vb. elnök leirata a községi tanács vb. elnöknek*

Felhívom az elnök elvtárs figyelmét, hogy a 17-én meg tartandó választásokkal kapcsolatosan községéten meg kell szervezni az éberségi figyelő szolgálatot.

/.../

A polgári őrseget azokra a helyekre kell feállítani, szavazókörönként, ahol a szavazó helységek lesznek, ezen tulmenően pedig, a középületek /Pártház tanács/. A személyek kiválasztásánál legyen figyelemmel arra, hogy a legmegbízhatóbb dolgozókból, párttagokból kerüljenek ki. Ezért a személyek kiválasztását és a rendeletemben, foglaltakat a pártszervezet titkár elvtársával azonnal beszélje át.

/.../

Az őr feladata, hogy őrködjön minden esetleges ellenséges megnyilvánulás ellen, vigyázzon arra, nehogy a dekorációban kárt okozzanak, különböző feliratokat a falakra irjanak, vagy esetleges rőplapokat terjesztjenek.

/.../

[KI]

1953. május 14.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Vajda Jozsef vb. elnök beszámol a kiskőrösi járási tanács aparátusába beférkőző ellenséges népellenes rombolo munkáról, s bár a tanács már foglalkozott ezzel a kérdéssel és annak idején ki is értékelte, ismételten a vb. tagok előtt ismertette lett a Szabad Nép erre vonatkozó cikke. De ha jól széjjel nézzük a Dunavecse járásban is találunk hasonló eseteket mint például Dunavecse és Solt községekben, tapasztalhatjuk a szájtátiságot. Solt község tanácselnöke is a kulákok hálojába került.

Szájtátiság értetlenség azonban nálunk Dunapatajon is megmutatkozott a feketevágok leleplezésénél. Ez annak a jele, hogy nem jártunk nyitott szemmel, dolgozó parasztjaink sőt tanácstagjaink feketevágással foglalkoztak, vagy azt elősegítették.

* „SZIGORUAN TITKOS!”

Okuljunk tehát Kiskőrös példáján és hagyjunk fel már a szájtátisággal s a kiskőrösi eset döntő szempontként szerepeljen előttünk. /.../
[ML]

1953. május 26.

A járási tanács vb. elnökhelyettes leirata a községi tanács vb. elnöknek

Az utóbbi időben mind több 3 felvonásos szindarabot játszanak csoportjaink. Pl. a kiskőrösi MÁV éliesi kulturotthon, Kiskunfélegyházi Bányászati Berendezések Gyára, stb. Ez azzal a veszéllyel jár, hogy csoportjaink nem tudják betölteni hivatásukat, nehezebben mozgathatók, nem ütőképesek. Nem segítenek a falu szociális helyzeteinek a megoldásában. Az u.n. nagy szindarabok tanulása alatt ami inkább a színházak feladata elfelejtik, hogy a kulturának nem csak ez az egy feladata van. A csoport munkája öncélúvá válik, vagy bele fáradnak és a csoport öncélúvá válik. Pl. az éliesi csoport, hosszú ideig tanulták a „Jánosvitéz” című szindarabot, majd a lejátszás után a csoport leállt, a következő szintén 3, vagy több felvonásos szindarabig, de közben semilyen szemléltető agitációt, vagy kulturagitációs vagy más egyéb kulturális munkát nem végeztek.

A három, vagy ennél több felvonásból álló vagy 75 percnél hosszabb szindarabok játszási engedélyét a jövőben nem adom ki csak abban az esetben, ha a darab választáskor a csoport vezetője kikéri a Népművelési Osztály véleményét és az engedélyező véleményt csatolják kérelmükhöz.

/.../

[KI]

1953. május 29.

A járási tanács vb. oktatási csoportjának leirata

Megyei ellenőrzés során megállapítást nyert, hogy tanuló ifjúságunkat a helyi szervek különféle gyűlésekre, politikai megmozdulásokra szervezetteren kirendelték.

Felhivom Igazgató kartárs figyelmét, hogy a KM. előzetes hozzájárulása nélkül a tanulókat semmiféle - a felnőtt dolgozók részére rendezett - gyűlésre hallgatóként kirendelni nem lehet.

Természetesen az oktató, nevelő munka veszélyeztetése nélkül a jövőben is szerepelhetnek kulturműsorral és megjelenhetnek a kifejezetten ifjúság részére rendezett gyűléseken.

[ÁII]

1953.

A járási tanács vb. által a községi tanács vb.-nek leküldött „rigmus”

Népünk több háborút ne érjen
/Szárszói híres utca dallamára/

Esztergomi széles utca,
Páncélosok mennek rajta.
Az én apám ott robog az élen
Gyakorlat lesz kint a réten.

A katonák sose félnek,
Neki vágnak a veszélynek.
Békénk védik, ezért bátrak
Jó fiai a hazának.

Édesapám, ha nagy leszek,
Én is páncélosnak megyek.
Felülök majd acél paripára
Ugy vigyázok a hazámra.

Tudom hazám Magyarország
Hogy védi a béke frontját,
Népünk többé háborút ne érjen,
Építkezzünk békességben.

Esztergomi széles utca,
Páncélosok mennek rajta,
Ott robogok én is majd előre,
Ugy vigyázok a békére.

/Üttörő fiu énekelje zenekisérettel/

[KI]

1953. május 31.

A református egyház presbitériumának gyűlése; jegyzőkönyv

/.../

6. Háztáji földek.

Tartalék temetői földeket a lelkipásztor a többi alkalmazottnak átengedi, mint eddig is cselekedte, az énekvezér pedig a Bánné-féle szőlőt és a védgát töltést.

/.../

[PI]

1953. június 4.

A járási tanács vb. elnök leirata a községi tanács vb. elnöknek

/.../

A május 28-án megtartott v.b. ülés jegyzőkönyve nem tárgylagos, az újabb rendelet szerint a v.b.-én letárgyalt szempontokat be küldte, de a v.b. jegyzőkönyvben nem vette szó szerint a hozzászólásokat, nem ismerteti, hogy melyik személy szó szerint mit szolt az ismertetett beszámolóhoz.

/.../

[KI]

1953. június 4.

A járási tanács vb. elnökhelyettes által a községi tanács vb. titkárnak adott írásbeli megrovás

/.../

I n d o k l á s:

Igy kellett határoznom, mert az ÁEK. ellenőrzése alkalmával megállapítást nyert, hogy a községi adóbevételi tervének teljesítésében az elmaradás oka abban keresendő, hogy az adóügyi megbizottak az első negyedévben 15 napon át zálogoltak csak, az adóügyi megbizottak munkáját nem ellenőrizte, így 27 olyan hátralékos van, akiknek terhére 91.797 frt. adóhátralék áll fenn, de ezeknél kényszerintézkedés nem történt. Ezen tulmenően nem kísérte figyelemmel a vb. tagok, állandó-

bizottsági tagok és tanács tagok kötelesség teljesítését, s így fordulhat elő, hogy egy vb. tag, 9 állandobizottsági tag adosa a nép államának, ami a bevételi terv teljesítésében nem példamutató magatartás. Nem ellenőrizte azt, hogy a transferált ingóságok raktárkönyve helyesen van-e vezetve.

/.../

[KI]

1953. június 5.

Vajda József, községi tanács vb. elnök beszámolója a községi tanácsülésen

/.../

A mi népünk demokratikus rendszerünk fő jellemvonása a dolgozokkal való egygyé forrotság. A mi államunk népi állam, mert minden tevékenységében a millios tömegekre a szabad emberek országépítő lelkesedésére erejére és kezdeményezésére támaszkodik. Ez nagy erőt ad az államnak és egyuttal megszeretteti a dolgozokkal az államaparátus szerveit. Viszont minden ridegség és törvény minden elferditése minden örkényesség a bürokrácia minden megnyilvánulása gyengíti tanácsainkat, megnehezíti a feladatok végrehajtását. /.../ Rákosi Elvtárs a választások előtt rámutatott arra, hogy ezen a téren még vannak hibák. Szoszerint ezt mondotta "Nem egyszer tapasztaljuk, hogy hatóságaink ridegen bürokratikusán bánnak a néppel. Visszaélnék hatalmukkal önkényeskednek, nem tartják be a törvényeket s Rákosi elvtárs hozzá tette még azt is, hogy a népi demokrácia állama igyekszik megtorolni ezeket a visszaéléseket, de addig is, ammig felszámoljuk őket, komoly gátloi fejlődésünknek. Fejlődésünk e gátloi ellen ma már következetes harcot vivünk. Több helyről eltávolítottuk tanácsainkból azokat a bürokratákat, azokat az egyéneket akik nem tartották szemelött a dolgozó nép ügyét, a dolgozó nép érdekeit, példa erre először is megyénk területén a Kiskőrösi járási tanácselnök eltávolítása, aki jobb kapcsolatot tartott a kuláksággal a dolgozó nép ellenségével, mint a dolgozó paraszttal. A terheket a kulákok helyett a dolgozó paraszttokra igyekezett rakni, de el lett távolítva járásunkban is a járási tanácselnök, aki olyan munkát végzett, hogy arra igyekezett rékényszeríteni bennünket például az őszi kenyérgabona vetésnél, ha nincs is elvetve a határ, de jelentsük azt le, hogy 100 %-ig elvetettük.

Vagy olyan léghört alakított ki maga körül, hogy voltak mézes mázos dolgozói és a többit pedig a legnagyobb szigorral próbálta megfélemlíteni a munkák területén. Félttek a dolgozók attól a tanácsaparátuson

belül, ha már meghallották, hogy lent van Márfa. Vagy mehetünk tovább a solti tanácselnök aki le lett váltva azért, és 3 évre el lett zárva, mert a kulákokkal paktált azok hibái fölött elnézett és segítette azt, hogy egyes tanácsdolgozói a kulák pincéjébe járnak vacsorázgatni és hasonló. Ilyen volt a dunavecsei tanácselnök, aki a kulákoknál borozgatott és vacsorázgatott ugyanakkor a beadásukat pedig nem követelte meg. Volt ilyen még nálunk is a tanácsaparátusából el kellett, hogy távolítsuk Jancso Gyulát, volt pénzügyi előadót, azért, mert ő a dolgozokkal való közvetlen foglalkozást elbeszélgetést népszerűtlen feladatnak tartotta, azt, hogy az adobeszédésnél népmunkával próbálja meggyőzni a község lakosságát, helyesebbnek tartotta azt, ha a dolgozókat egymás után nap, mint nap az irodába az irodással mellé behivatta hivatalos formában beszélt vele.

/.../ Mi is követünk el hibát igen sokat, de ebben elsősorban tanácsstagjaink, párttagjaink először is a hibásak, azért, hogy megengedték, hogy mi azokat elkövessük.

/.../

[ML]

1953. június 19.

Részletek a járási tanács vb. „Villám” című rajzos-verses,
a községi tanács vb.-nek megküldött kiadványából

Sarokba állítjuk e héten
Solt község v.b. elnökét.
Mert rosszul szervezte meg,
A begyűjtés menetét.

Sertéselszámolók mellé
Tanácstagot nem adott,
A tojásbegyűjtési napról
Pedig mit sem tudott.

Népujságból tudja meg
Solt község hibáját,
Kulturotthoni és v.b.
Rossz munkáját.

A szenki 3 ridogáló grácia

Elnök, titkár és helyettes,
Munkájában három nehézkes.
Problémák előtt torpannak,
Könnyeik együtt csorognak.

Ki oktatjuk mostan Rogod községet:
Hogy a jövőben tegyen különbséget.
Szénát és fuvarpénzt közös nevezőre
Ne hozza, mert rájön a pénzügyek öre,

[KI]

1953. június 14.

A református egyház presbitériumának gyűlése; jegyzőkönyv

/.../

3. Békevilágtanács ülésései Budapesten.

Az előirt körlevelek olvastatnak. Igazoljuk az igehirdetésben és gyülekezeti imádságban való megemlékezést.

/.../

6. Ujságelőfizetések.

Szabad Nép újra előfizetendő, Hitoktatási és egyéb hivatalos hirdetésmények szemmel tartására /.../ megyei lap szintén.

/.../

[PI]

1953. június

A járási tanács vb. által a községi tanács vb.-nek leküldött „Rigmusok a Béke Világtanács budapesti ülése tiszteletére”

Ezért harcolunk a békéért!

/Rigmus szaválásra/

A föld sok messzi tájáról

Kik összegyűltetek:

Világtanács küldöttei

köszöntünk benneteket.

Járjátok be e szép hazát.
Itt minden arc beszél,
Nézzétek meg e szorgos nép
Mily boldogságban él.

Amerre jártok mindenütt
a munka láza ég:
Egy év termését gyűjti be
Az ujjáéledt nép.

Az egyéni parasztnak is
a sorsa jól megy itt,
Gépeket kap s szabadpiac
Várja termékeit.

A té-esz-csékben új erő,
Új akarat virul:
A dolgozóknak kollektív
Szelleme itt az ur.

Tudósaink, mérnökeink,
A nép testvére mind:
Versenyben áll, vállvetve küzd
S alkot kedve szerint.

Igy él országunk s úgy virul
Mint napsütötte kert
És boldog benne már a nép
Mert önmagára lelt.

Ti messzi föld küldöttei!
Egy szívünk, egy szavunk,
Egy vágy feszíti tetteink:
- Mi békét akarunk.

Tamkó Sírató Károly.

K ö s z ö n t ő

Kedves /Joliot Curie/ Elvtárs!

Azért gyültünk itt össze ilyen szép számmal,
mert beszédünk volna most /Curie/ elvtárssal:
ezért gyült itt össze öreg, ifju s felnőtt,
Legelsősorban is köszönjük, hogy eljött.

Százak helyett szólok, helyettük köszöntöm,
százak kivánságát szép szavakba öntöm.
Köszönjük, hogy eljött, hogy megnézzen minket
s lássa egybeforrot boldog sziveinket.

Virággal fogadjuk, kenyérrel kínáljuk:
érezze jó magát itten most minálunk,
büszkék vagyunk arra, hogy a mi vendégünk,
büszke erre mostan egész magyar népünk.

Ezrek helyett szólok, helyettük beszélek
s helyettem beszéljen majd maga az élet,
mely a szép szavaknál jobban megmutatja,
hogyan él szabad hazánk apraja és nagyja.

Nézzon szét, s nézze meg, hogy él az az ország,
mely maga irányítja a jövője sorsát,
s melynek legfőbb célja a világ békéje,
a jelen és jövő boldog építése.

S ha látta életünk, ha visszamegy innen
gondoljon ránk néha és ebből merítsen
erőt majd harcához a béke érdekében
mindnyájunk nevében még csak erre kérem.

/A községbe lelátogató Béke Világtanács tagot ezzel a rigmussal
köszöntsék./

[KI]

1953. június 14.

Községi tanácsülés; jegyzőkönyv

/.../

Vajda József vb. elnök beszámolójához többen hozzászóltak:
Szemler János előadja, hogy ha egyéni dolgozó parasztek között is
létesítenek versenyzászlót, akkor arra a versenyzászlóra ő pályázik s
ezennel kihívja az egész tanács tagságot versenyre.

Thiesz János dolgozó parasztek a hozzászólási jogot megkapva felemlíti,
hogy Szemler János tagtárs könnyen versenyez a kevés földjével,
biztos, hogy lemarad mellette a nagyobb földdel rendelkező dolgozó
parasztek.

Kapitány István tagtárs előadja, hogy Szemler János kihívását nem fogadja el, mert a földjének nagy részét leadta, ha megtartotta volna úgy fogadná csak el a versenykihívását.

Csikos elvtárs ajánlja Kapitány tagtársnak, hogy hívjon ki egy olyan dolgozó parasztot versenyre, ki annyi földdel rendelkezik mint amennyin ő gazdálkodik.

Baráth Lajos tanácstag Szemler János kihívását elfogadja s felajánlja, hogy augusztus hó 20-ig, minden beadást, adót egyszoval minden köztartozást és állammal szembeni kötelezettségét teljesíti .

Laposa Gábor jelenlévő dolgozó paraszt kinek szolászjogot a tagság megadta előadja, hogy szintén csatlakozik Kapitány tagtárshoz nézete szerint is aki lerázza a terheket magáról az nem építi a demokráciát, az fél a nehézségekkel való megküzdéstől. Laposa Gábor még előadja, hogy nem helyesli Márfa Mihálynak áthelyezését, mert szerinte szigorubb eljárást érdemelt volna meg az aki a demokráciában a dolgozó paraszttal úgy bánik, mint ő vele is bánt. Elmondta, hogy egy alkalommal panaszával hozzáfordult s Dunavecscsén az irodájából kidobta és felakarta pofozni. Előadja, hogy a demokrácia olyan, mint a tiszta víz mely a szennyet kidobja magából.

/.../

[ML]

1953. június 18.

Vajda József községi tanács vb. elnök beszámolója a községi tanács vb. ülésére

Tudjuk azt mindannyian, hogy községünkben éppen úgy mint a megye egészterületén a fellépett száj és körömfájás miatt a vásárok ebben az évben nem voltak megtarthatók. Most is még csak kiválasztott helyeken kapta meg a község a vásár tartásra az engedélyt. Dunapataj község is ezen kivételes községek között van. Így most midőn a Belkereskedelmi Minisztériumból az engedélyt a vásártartásra június hó 22-re megkaptuk, oda kell hatnunk, hogy igen is a vásárunk nagy sikerrel járjon, mert azt tudjuk, hogy dolgozó parasztságunknak is igen nagy jelentőségű a vásár, mert jószágait itt tudja kicserélni erősebb munkabirobbra hogy a nagy mezőgazdasági munkák végzésére alkalmasak legyenek. Vásárok még azok ahol a dolgozó parasztság jószágainak forgalomba hozatalával pénzt tud magának teremteni s ezáltal tudja csatládjá részére a szükséges dolgokat biztosítani, mely az életszínvonal emelkedését tükrözi vissza.

A fentiek érdekében szükséges az, hogy minél szélesebb körben tudatosítsuk a vásárunk megtartását. Legalább 70-80 községet értesítsünk annak megtartásáról, hogy a felhajtás minél nagyobb legyen, hisz községünknek is ez szép jövedelmet biztosít.

/.../

[ML]

1953. június 19.

Az általános (fiu) iskola igazgatójának jellemzése Engerth György tanítóról

Népi származású. Könnyen fegyelmezhető tanerő. A múltban kétlaki életet folytatott, az elmúlt tanévben teljesen a tanítói hivatásának élt.

/.../

Törekvő, jó kartárs, aki szorgalmával az új embertípus kialakításán dolgozik.

A marxista-leninista világnézet még nem vált vérévé, de már eredményesen küzd a klerikális reakció ellen. Egyebekben ügyesen alkalmazkodik a körülményekhez. A Párthoz való viszonya engedelmes, igen jó népnevelő hirában áll. A begyűjtés terén ért el jó eredményeket .

[ÁII]

1953. június 20.

Az általános iskola igazgatójának jellemzése Thikász Mihály igazgatóhelyettesről

Ósi proletár származás. Ref. kántor volt, egyházával szemben nem harcos. Igen jól képzett nevelő, aki a rábizott tanulócsoporthat lelkiismeretesen vezet. A gyenge és fegyelmezetlen V/b. osztályt igen jól vezette. Határozott fellépésű, példamutató egyénisége és az osztály iránt támasztott követelmények meghozták a kívánt eredményt. /pl. igen sok olyan nap volt, amikor a pajtások mindig elkészítették a házi feladatokat./

Mint énektanító a járás egyik legjobb nevelője. Az ideit tanévben nem az éneket tanította, hanem számtant. Jelentkezett szakosító tanfolyamra, erre egész évben már rendszeresen készül. Fejleszteti szakmai tudását, a szakirodalmat rendszeresen olvassa.

Mint osztályfőnök, az uttörő rajgyűléseket előkészítette és megtartotta. Vezette az ének- és zeneszakkört és a furulyazenekart. A beiskolázás, a lemorzsolódás ellen és jobb fegyelem érdekében megszervezett akcióval, törzskönyvvezetés pontos vezetésével és ellenőrzésével feltűnő eredményt ért el. Családlátogatásokat végzett. A tantestület minden tagjának munkáját figyelte és élesen rámutatott helyes kritikával a javítandó feladatokra.

50 tagu felnőtt énekkart szervezett és részt vett a versenyeken. Az énekkar vándorzászlót kapott. A község kulturális életében komoly szerepet vitt és most választották meg kulturigazgatónak.

Az agitációban és népnevelésben közreműködött.

Mint igazgatóhelyettes kiválóan ügyes, pontos ügykezelő. Rend és fegyelem szeretete példás. Ideológiailag jól fejlődik, helyesen viszonyul az általános fejlődéshez. Az iskolai fegyelmezés és a lemorzsolódás elleni harcban elért eredményért a tanév folyamán két ízben részesült 500-500 Ft. pénzjutalomban. Nehéz szociális körülményei ellenére 800 Ft. békekölcsönt jegyzett.

[ÁII]

Thikász Mihály (interjú)

1934 februárjában megjelent egy hirdetés a Néptanítók Lapjában: Dunapatajon református kántortanítót választanak. Megírták azt is, hogy a protekció, korteskedés kizáró ok. Azonkívül a kérvényhez mellékelni kellett első elemitől az összes végbizonyítványt. Ebből állapította meg az iskolaszék, hogy milyen kitartó munkaerő a jelentkező.

Március 16-án táviratoztak, hogy jöjjenek el kántorpróbatételre. Egy ceglédi kartársal együtt érkeztem, aki hozzám hasonlóan állás nélkül volt. Egy gyerek várt bennünket a sötét állomáson és miután bekísért a faluba, közölték velünk, hogy másnap tanítani is kell, mert a tanítási készségünket is fel akarják mérni. A kántor-próba – orgonálni és énekelni is kellett – nem volt gond, mert én már helyettesítettem kántort, körülbelül négy évig. A tanítás már fogósabb dolog volt. De azt is elvégeztük. Én mint tisztántúli gyerek kíváncsi voltam a Dunára. Úgyhogy a próba után megemlítettem az iskolaszéki elnöknek, Simon Ernő református lelképásztornak, hogy szeretném látni a Dunát.

– Hogyne – azt mondja – hogy közben korteskedjen! Kimegyünk, de együtt!

Ki is kísért, sőt amikor onnan visszajöttünk, még az állomásra is. Úgyhogy nem tudtam meg, milyen eredménnyel jártam.

De mire hazaértem Berettyóújfaluba, már várt a távirat, hogy megválasztottak.

A díjlevelem hasonló volt a református lelkészéhez, úgyhogy 91 értékegységű állásba kerültem, ami 91-szer 21, azaz 1800 pengőt jelentett havonta. Vagyis jóval több fizetést kaptam, mint egy kezdő tanító, mert a természetbeni juttatások megemelték. Kántortanítóként 23 kataszteri hold földem volt. A lelképásztornak

durván háromszor ennyi mindemből. Volt aztán 18 mázsa árpa, 24 mázsa búza, 3 öl keményfa, 200 kéve rőzse, nem tudom hány kiló faggyú, 52 kiló hús, valamennyi vaj... Ez a díjlevél érvényes volt egészen addig, ameddig az egyházi iskola létezett.

Az itteni lelkipásztor, Simon Ernő, igen haladó szellemű ember lévén, mint iskolaszéki elnök nagyon szerette volna, hogy az iskolája minden tekintetben kiemelkedő munkát végezzen. Nagyon komolyan vette a mindennapi pontos munkát. Bizony mi tanítók nagyon keményen voltunk fogva. Hatalmas anyagi áldozatokat hozott az iskoláért, de a presbiterek közül választott hat iskolaszéki tag mind az ő akaratát teljesítette.

Az iskolai zeneoktatás elősegítésére olyan blockflöte készletet vásárolt Svájc-ból, amilyen még mostanság sem kapható. Ő maga fizette ki, hogy a gyerekeket tanítsuk, és főleg annak örült, ha népdalokat, népi muzsikát tanítottunk. Ezt nem nézte túl jó szemmel a tanfelügyelet, mert ők inkább az irredenta dalokat követték volna. Így ellentétbe kerültünk velük. De nem volt baj, mert Simon Ernő mindig pártunkat fogta. Ha a hivatalos felsőbbség megszorította a tanítókat, ő mindig kiállt mellettük. Aztán szépen felszerelte az iskolát modern padokkal is. Úgyhogy ez az iskolaszék csodálatos dolgokat művelt. Pedig államsegélyt nem kapott az iskola. Csak nagyon keveset. Mindent saját erőből kellett állni.

Mikor 1947-ben hazatértem a hadifogságból, még mindig külön volt a római katolikus meg a református iskola. A református iskola akkor már nyolc osztálylyal működött, mert a presbitérium és az iskolaszék elhatározta, hogy ők bevezetik a nyolc osztályt, annak ellenére, hogy akkor még nem volt ez kötelező. Aztán 1948 augusztus 1-én megtörtént az iskolák államosítása. Minket ez különösképpen nem sújtott, mert nem maradtunk állás nélkül. De azért a helyzet egészen szokatlan és új volt. Mert mi szoros kapcsolatban álltunk az egyházzal. Odamentünk, ha valami problémánk volt. Most meg már nem tudtunk sehova sem menni. De az állam azért igyekezett gondoskodni rólunk.

1948 szeptemberétől egyesült a polgári és a két felekezeti iskola. Lett egy leányiskola a régi református iskola területén, meg egy fiúiskola a polgári iskola területén.

Amikor megtörtént az államosítás, esküt kellett tenni az államnak. Előtte a Nemzeti Bizottság felülvizsgálta munkálkodásunkat. Bennünket alkalmasnak találtak a további tanításra. A református iskola tantestülete teljes egészében átkerült az állami tantestületbe.

De azért Pastyik kollegámmal együtt nagy teher volt rajtunk a kántorság. Nem mondták mindjárt, hogy le kell mondani róla, de nem vették jó néven, hogy kántorok vagyunk. Később már szóltak is, hogy legyünk csak tanítók, és ne végezzünk kántori szolgálatot. Pastyik kollegám mindig azt nézte, hogy mit csinálok én. Azt mondta, majd ha én lemondok, lemond ő is. 1950-ben aztán egy este a rendőrség behívatott a kulákokkal együtt a rendőrségre. Ott határozott utasítást kaptam: másnaptól kezdve nem végezhetek kántori szolgálatot. Mondtam, legalább azt várják meg, amíg a felsőbb hatóságtól, az egyháztól is feloldozást kapok. Na erre aztán adtak egy heti gondolkodási időt.

Felutaztam Budapestre. Akkor Bereczky Albert volt a püspök. Ő nem volt ott-hon csak a titkára. Nagy Sándor. Mondtam neki, hogy az én iskolaszéki elnököm csinált nekem egy kántori díjlevelet, és ez alapján, ha nem tanítok, akkor is megélhetek. Kérdem, hogy nem tudja-e biztosítani az egyház, hogy én ezt megkapjam? Meghallgatott, és azt mondta: nem. Hát mi kell? Orgona vagy kenyér? Mondom, mind a kettő kellene. Azt nem lehet. Valamelyiket választani kell. A kenyeret választottam, az orgonát meg otthagytam. Még 1950-ben mindketten lemondunk a kántori szolgálatról. Persze ez azért nem volt olyan sima dolog. Rólam csak az maradt a vélemény, hogy a klérus embere vagyok, meg a jobboldaliak zászlóvivője. Pedig erről szó sem volt.

Még a 48-as esztendő újdonsága volt a hitoktatás átszervezése is. Tudniillik az állami iskolában a hitoktatás nem volt kötelező, előtte a felekezeti iskolákban viszont kötelező volt. Na az igazgatók elkezdtek agitálni a hitoktatás ellen. A régi pedagógusok ugyan nem akartak ellenagitációt kifejtetni, de mellette se akartak agitálni. Az igazgatónak így elég nehéz helyzete volt. De aztán adminisztratív úton megoldotta a dolgot: szépen lemorzsolta a hittanra jelentkezőket. Első évben még sokan jelentkeztek, de nagyon nehezen kaptak módot arra, hogy járhasanak is. Úgyhogy a következő esztendőben egyre kevesebben jártak. A végén aztán olyan ügyesen megoldotta, hogy ki is tüntették.

Én a fiúiskolánál lettem igazgatóhelyettes, mert az új igazgató még az iskolák egyesítése előtti időben olyan munkatársat keresett magának, aki az összes adminisztratív munkát elvégzi helyette. Egyébként ügyes ember volt. Ha délután 3 órára hívott össze egy tantestületi gyűlést, fél 4-re már végeztünk is. Akkorra már a jegyzőkönyv is meg volt írva, legfeljebb egy-két hozzászólást még hozzácsaptak. Aláírtuk, elpostáztuk és készen is volt. Közben a leányiskolai tantestület még este 8-kor, 9-kor is gyűlésezett. És ez bizony feszültséget okozott a két iskola között. Ezt akarták levezetni 1951-ben azzal, hogy a két iskolát egyesítették. Mivel Szemerédi olyan jól lemorzsolta a hittanosokat, őt nevezték ki igazgatónak. Az iskolát telerakta jelszavakkal, de úgy ám, hogy nem maradt a falon tenyérszerű hely sem. Csomagolópapírra írt jelszavak voltak mindenütt. Ezeket is nekünk kellett megcsinálni. Ettől kezdve már csak koedukált osztályok voltak. Az alsótagozat a régi református iskolába járt, a felsőtagozat pedig a polgári iskola termeiben tanult.

Később a személyem körül eléggé kiéleződött a helyzet. Feszültséget ugyanis sok minden okozhat. Mint zenepedagógus én voltam az énekkar vezetője. 1955-ben a vegyes kar a Sztálin-kantátát énekelte. Korábban elképzelhetetlen lett volna, hogy Dunapatajon a Sztálin-kantátát énekeljük. Még az igazgató felesége is énekelte. És erre megjelent a Faliújságon egy cikk, hogy jó, jó, éneklük a Sztálin-kantátát, ez dicséretre méltó, de a szöveges bevezetés nem volt megfelelő. És ezen aztán kapott a szakszervezet. A szakszervezeti vezető ugyanis az az ember volt, akivel én együtt pályáztam ide 1934-ben. Nagyon bántotta, hogy nem őt választották meg és így akart egy kicsit visszaütni. Dühömben és tehetetlenségben nem tudtam mást tenni, én is írtam a Faliújságra. De csak egy mondatot; nem az a legény, aki üt, hanem aki állja! Ezzel aztán el is simult a dolog.

1953. június 24.

A járási tanács vb. titkár leirata a községi tanács elnöknek*

Az összeírási, majd a sorozás eljárás során a bizottságok a sorkötelesek politikai megbízhatóságát általában a helyi tanácsok kiküldötteitől nyert tályékoztatás alapján határozzák meg.

A gyakorlatban ismételt előfordultak olyan esetek, amikor a kiküldött tanácstag tájékoztatlansága, vagy liberalizmusa következtében politikailag megbízhatatlan egyének kerültek Néphadseregünk fegyveres alakulatai kötelékében. Más alkalommal az említett okok miatt, éppen fordítva, megbízható sorkötelesek kerültek építőzászlóaljhoz behívásra. Ezeket a jelenségeket sürgősen fel kell számolni.

Ennek megvalósítása céljából felhívom elnök elvtársat, intézkedjék, hogy a község területén lévő megbízhatatlannak nyilvánított sorkötelesek névjegyzéke haladéktalanul el legyen készítve.

/.../

A jegyzék elkészítésével kapcsolatban megbízhatatlannak általában azt kell nyilvánítani:

- a./ aki, vagy akinek a szülei kuláklistán vannak:
- b./ aki, vagy akinek a szülei pap, vagy egyházi alkalmazott:
- c./ aki, vagy akinek a szülei kivannak telepítve:
- d./ akinek a szülei a Horthy hadseregben, csendőrségnél, rendőrségnél, vagy nyomozó testületnél főtiszti beosztásnak megfelelő, vagy ennél magasabb beosztásban teljesítettek szolgálatot, és nyugdíj jogosultság nélkül lettek elbocsájtva:
- e./ aki a jehovista, vagy más fegyveres szolgálatot megtagadó szekta tagja
- f./ akinek szülei nagykereskedő, vagy 10 alkalmazottnál többet foglalkoztató üzem tulajdonosai voltak:
- g./ akinek szülei háborusbűnösök:
- h./ aki, vagy akinek a szülei a hungarista-légió, az "SS", vagy a Volksbund tagjai voltak:
- i./ aki a felszabadulás után 6 hónapnál, vagy akinek szülei a felszabadulás után 2-évnél hosszabb ideig politikai bűncselekményért szabadságvesztés büntetést töltöttek, vagy pedig politikai bűncselekmények elkövetéséért le vannak tartoztatva :

A jegyzékben fel kell tüntetni a megbízhatatlanság okát is. Amennyiben a felsoroltak közül egyesek Párttagsági /tj/ könyvvel rendelkeznek, e körülményt külön tüntessék fel.

[KI]

* „TITKOS”

1953. június 25.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

A vásár megszervezése /.../ megtörtént, /.../ azonban a felhajtás olyan kevés volt, hogy sikerről egyáltalán nem beszélhetünk.

/.../ Vajda József beszámolójának végeztével ismertette a vb. tagokkal a cséplési ellenőrök névsorát.

Becző Ferenc vb. tag rendőrpáncsnok előadja, hogy Pastyik István cséplési ellenőr tudtunkkal a kulák listán szerepel e szerint az nem megbízható. Pastyik Istvánt nem javasolja a rendőrség ellenőrnek .

Páli Sándor előadja, hogy az először kijelölt ellenőrök közül sokan nem vállalták az ellenőrséget mikor megtudták, hogy nem gabonában kapják meg fizetésüket, hanem napi 30 Ft díjat kapnak, így a pedagógusok lettek beállítva.

/.../

Becző Ferenc hozzászólásában előadja, hogy a TSzcs vonalán nagy az összetorlodás a munkáknál /.../

Aratás és cséplés megszervezése

Végrehajtóbizottság elhatározta Becző Ferenc vb. tag indítványára a rendőrség, tanács és Földművelésügyi Minisztérium dolgozóiból legalább 30 főnyi brigádot szervez szombati vagy vasárnapi munkára a Petőfi Termelőszövetkezet megsegítésére, hogy ezzel a munkával népgazdaságunkat segítsük előbbre.

/.../

[ML]

1953. június 26.

A járási tanács vb. elnök határozata Faragó Margit, községi begyűjtési adminisztrátor fegyelmi ügyében

/.../

Dunapataj közs. tanács vb.-nél szolgálatot teljesítő Faragó Margit begyűjtési adminisztrátort a 159/1950. M.T. sz. rendelet 5.§. 1.bek. 3.a. pontjába ütköző fegyelmi vétség elkövetésében vétkesnek találtam és ezért állásából azonnali hatállyal elbocsájtom.

I n d o k l á s .

Igy kellett határoznom mert a vizsgálat során megállapítást nyert, hogy a csoport felett felügyeletet gyakorló vb. funkcionárius utasításait nem mindenben hajtott végre. Munkaidőre vonatkozó rendelkezéseket nem tartotta be, késve járt a hivatalába, amikor erre figyelmeztették, magatartásán nem változtatott. Megállapítást nyert az is, hogy atyai nagyanyjának, valamint nagybátyjának nyilvántartó lapjait a tervfelbontási idő lejárta után maga töltötte ki, s a beadási kötelezettséget egy csoporttal alacsonyabban állapította meg. Ezen tulmenően atyai nagyanyja és nagybátyja terhére 1952 évben kivetett pótállat-beadási kötelezettség nyilvántartásban azok beadási kötelezettségét törölő gummival kiradiazta, hogy a fizetési felszólítástól mentesítse, majd később a helyes adatokat visszaállította. Tette ezt azért, mint vallja is, hogy rokonait a további felszólításoktól megmentse.

A vizsgálat során megállapítást nyert az is, hogy származására nézve kulák, a tanácsapparátusba, származását elhallgató önéletrajz szerint került be, s ott későn járásval, az utasítások semmibevevésében a munkafegyelmet lazította, rokonait pedig kevesebb beadási teherrel terhelte meg. E tetteivel, mint befurakodott osztályellenség romboló munkát végzett az apparátuson belül, de dolgozó parasztságunk és a tanács közötti kapcsolat elmélyítését akadályozta, bizalmatlanná téve a tanácshoz a dolgozókat.

/.../

[KI]

1953. június 28.

A községi rendőrőrs MDP szervezetének küldöttségi beszámoló taggyűlése; jegyzőkönyv

/.../

Bálint elvtárs beszámolójában ismertette a Szegedi nagyaktiva értekezlet anyagát a járások területén valamint a rendőr őrsökön felmerült hiányosságok, fegyelmezetlenségekre: Pl. a mi járásunkban mekkel, hogy emlitem a solti rendőrőrsöt elő fordult fegyelmezetlenség Lencsés elvtárssal, aki több esetben szolgálati helyét elhagyta és zugborkimérő helyiségben szeszestalt fogyasztot, majd a solti r.őrs kolektívája legelső sorban próbálkozott Lencsés elvtárs nevelésével, de ez mind hiába volt, tovább folytatta majd a járási kapitányságnak, aki a megyei kapitányságnak jelentették s a végén leszerelték.

/.../

Nemetujfalui rendőr órson fegyelmezetlenség nem fordult elő, a kolegtiva jónakmondható, a tanulás terén is közepes eredményt értek el, nem így nézki a helyzet fegyelem szempontjából Dunapatajon, mert e hónapban megtartott vásár alkalmával Kovács és Nagy elvtársak szolgálatuk teljesítése közbe szeszes italt fogyasztottak ez megmutatkozik a tanulás terén is mert ugyan ez a két elvtárs a leggyengébekek voltak sőt még a félévi vizsga eredményüket sem érték el /.../

[MPA]

1953. június 29.

Az MDP községi szervezetének havi rendes taggyűlése; jegyzőkönyv

/.../

A Pártszervezetnek jelenleg 84 tagja van. Ebből Párttag 74, tagjelölt 10. /.../ Titkár elvtársnő ismerteti Dobor János tagfelvételével kapcsolatosan a járási Pártbizottság kizárási javaslatát. Ismerteti a kizárási indokokat, miszerint felesége szülei és testvérei Jugoszláviában vannak s ezen keresztül az ellenségnek nagy lehetősége van arra, hogy közelebb kerüljön pártunkhoz és rést üssön sorainkon. Felesége állítólag saját hibáján kívül került a németek hadtápirodájába és az irodával együtt nyugatra vitték, az utolsó havi fizetését már nyugaton kapta meg, tehát nem mint foglyot kezelték hanem mint alkalmazottat, majd amerikai zónába került, s onnan jött haza a felszabadulás után. 1947-ben Budapesten egy nagykereskedő és szappangyáros gyermekeit tanította németül s ezek urak Amerikába disszidáltak. Dobor elvtárs felesége szüleivel tartja a kapcsolatot, igaz, hogy már 5 hónapja nem kapott levelet. Ezek azok a körülmények, amiért a járási Pártbizottság nem javasolja taggá való minősítését.

/.../

[MPA]

1953. június 29.

A járási tanács vb. Elnök, elnökhelyettes és titkár által a községi tanácsnál megtartott „éjjeli éberségi vizsgálat alkalmával” felvett jegyzőkönyv

/.../

V.B. Elnök szobája.

Az irodájának az ajtaja zárva található megfelelő biztonsági lakattal ellátva. A vb. titkár felnyitása után megállapítottuk, hogy az iroasztalt

munkaközben hagyta el a vb. elnök aki egyébként Párttaggyűlésre ment el. Azon szanaszét voltak kevésbé titkot képező ügyiratok.

A hivatali helységben elhelyezett /rosszul/ zárható rolós szekrénybe több régi irat található, többek között régebbi keletű, határozatok, ütemtervek, feljegyzések melyeknek megsemmisítését kell végrehajtani de semmi szín alatt kint hagyni nemlehet. Hiányosság hogy az irodába elhelyezett kályhába olyan eldobott papírok vannak amely az ellenségnek ad tápot. Különböző nemrégii keletű feljegyzések Tük akták tárgyai és számaival ellátott papír darab stb. Az irodába elhelyezett pánccél szekrény tetején az ellenőrzési napló. Feltétlen hiba hogy elől van mert abban különböző feljegyzések észrevételek és utasítások vannak amelyet nemfontos senkinek sem tudni illetéktelennek. Legnagyobb hiányosság, hogy az elnök egyébként jól zárható iroasztal fiokjában találtuk a TÜK. iktatot több tük. aktával az 1952. évi bizalmas iktatot és a község életére gazdálkodására vonatkozó több olyan irományt amely az ellenségnek ad tápot. Ugyancsak ott volt elhelyezve a tanács körbélyegzője is, amelyet egyébként pánccélsekreénybe kellene tartani.

/.../

Az éberség vizsgát folytatók a hivatali vizsgálat után le ellenőrizték az aratás cséplés időtartamára felállított tűzvédelmi szolgálatot melynél a következő hiányosságot állapították meg. Maga az őrszoba közvetlen a tűzoltosztár mellett van elhelyezve. Az őrt az ágyban alva találták majd behatolva a szobába olyan mélyen aludtt, hogy elvittük az őrszobán lévő órát és kerékpárt a tanácsra. Majd visszamenve megnéztük a tűzszerterét és akkor sem ébredt fel az ügyeletes. 3. személy tart szolgálatot a következő beosztással egyvan a toronyba egyvan az őrszobán és egyvan pihenőbe. Ezen 3. személy állandóan váltásák egymást azonban a váltásnál hiba van mert nemvárják meg a váltók egymást hanem aki pihenőbe kerül, lefekszik és elalszik annélkül, hogy bevárna azt az őrt mely a toronybol jön váltásra. A szerek karban vannak a megfelelő vízmennyiség a lajtokban készenlétbe van.

/.../

[KI]

1953. július 3. és 6.

A széntadorjáni általános gimnázium és a dunapataji állami általános iskola igazgatójának levélváltása

Kérem az igazgató elvtársat, értesítsen sürgősen arról, hogy
..... Taba József
tanuló miért nem iratkozott be a vezetésem alatt álló gimnáziumba.

Értesitem igazgató elvtársat, hogy Taba József azért nem iratkozott be mert szülei a kollégiumi elhelyezési költséget fizetni nem tudják. A fiu már elhelyezkedett. Pesten gyárban dolgozik.

[ÁII]

1953. július 3.

A járási tanács vb. elnökhelyettes leirata a községitanácselnöknek*

A növény ápolás, szénabetakarítás és aratási munkák meggyorsítását néphadseregünk a katonai szolgálatot teljesítő tszcs. tagok és egyé-
nileg dolgozó parasztok egy részének szabadságolásával is elősegíti.

Felhívom Elnök elvtársakat, hogy szabadságolás iránti kérelmekkel a honvédelmi parancsnokságokat és a Honvédelmi Miniszter Elvtársat ne zavarják. Honvédelmi miniszter elvtárs a szabadságolt honvédeknek kö-
telességévé tette, hogy jelentkezzenek az illetékes községi tanácsnál. A szabadságolásnak kizárólagos célja a mezőgazdasági munkákban való
segédkezés.

Elnök elvtárs szervezze meg a szabadságolt honvéd munkájának saját gazdaságának történet befejezése után, hogy mely tszcs.-ban hány napot dolgozzék. A tszcs, munkájába bevont szabadságos honvédek részére megfelelő bért készpénzben kell fizetni. /.../

A szabadságolásról bevonuló honvédeknek igazolni kell, hogy a sza-
badságuk időtartama alatt teljes egészében részt vettek-e a mezőgaz-
dasági munkák elvégzésében. Ezért elnök elvtársak a szabadságolt hon-
védek részére adjanak igazolást, hogy hány napot dolgozott saját
gazdaságában, hányat pedig melyik tszcs.-ban.

[KI]

1953. július 5.

A községi tanács vb. elnök beszámolója a községi tanácsülésre

/.../

Az ideai begyűjtési törvény erejű rendelet kimondja, hogy a gabona be-
adási kötelezettséget közvetlenül a cséplőgéptől kell a begyűjtő
helyre szállítani. Ez előnyös azért, hogy a gabonát nem kell többször
fuvarozni és úgy a munka díjat mint a fuvardíjat is megtudjuk takari-

* „Titkos!”

tani és előnyös azért is mert otthon nem kell tárolni nem szárad a gabona és így nem kell többet beadni.

/.../

Csépléskor a gabonát a cséplési ellenőr nyilvántartásban veszi. A cséplés és a nyilvántartásba vétel előtt gabonát elvonni nem szabad. Az ilyen cselekedet törvény ellenes és ezt szigoruan büntetik. Az elcsépeelt gabonából elsősorban a cséplő részt az állami vetőmag kölcsönt gépalomlás által végzett talajmunka díja és a beadási könyvben előirt beadási kötelezettséget kell teljesíteni. /.../

[ML]

1953. július 7.

Az MDP községi szervezetének taggyűlése; jegyzőkönyv

Jelen volt Dobos elvtárs a járási PB részéről, 4 elvtárs a Rendőrségi üzemi pártszervezettől, 4 elvtárs a Haladás Tszcs üzemei pártszervezettől és az alapszervezet 36 tagja.

/.../

A beszámoló után nehezen indult meg a hozzászólás így Dobos elvtárs a járási PB tagja szólt hozzá először a beszámolóhoz. Megállapítsa, hogy a K.V. határozata óta a dunapataji Pártszervezetbe lényeges változás állt be, azonban még nem érvényesül a kommunista vezetés mert a tagság nem nyilvánítja ki véleményét egyes kérdésekben, tartozkodnak a hozzászólástól, nem problémáznak. Felhívja a tagságot arra, hogy bátran szoljanak hozzá és problémázzanak. Feltárja, hogy kevés tag jelent meg, a tagnyilvántartásnál észlelt hiányosságokat, a népnevelő értekezletek lemorzsolódását, a pártoktatás hiányosságait. /.../

Vajda József /VB elnök/ elvtárs foglalkozott hozzászólásában a Párt egységének megszilárdításával - a bíráló és önbiráló hiányosságaiival - a tagság nem mer bírálni hanem az utcasarkon vitatja meg a kérdéseket. /.../

László István elvtárs hozzászólásában kifejtette, hogy a Párt vezetőség és a tömege közötti kapcsolat laza - gyenge. A politikai képzettség nem tudják a tagok megkülömböztetni a kulákot a közép és dolgozó kisparasztot. pl. Toth elvtársnő aki vezetőségi tag kulákkal akart társulni a sertésbeadásnál. A kulákok elleni harcra hívta fel a tagok figyelmét.

Beszélt a dolgozó parasztnak kapott kedvezményeiről. Elmondja hogy Vargacz János párttag azt mondta, hogy nem így volt régen 1919-be mert akkor mindent kaptak a kommunisták és ma sort kell nekik állni petroleumért, ezeknél és az ilyen elvtársaknál nem érvényesül a kom-

munista példamutatás mert az ilyenek csak a tagkönyvért harcolnak és nem az eszméért. /.../

S. Toth elvtársnő válaszol László elvtárs által felvetett kérdéshez, hogy kulákkal akart társulni sertésbeadásnál. Kiakarta magát menteni azzal hogy nem tudta hogy az a személy akivel társulni akart kulák. Felvetette hogy a László elvtárs csoportjába is van kulák és a könyvellője is az. /.../

Szemler János elvtárs. Elmondta hogy Dobos elvtárs fegyelmező beszélgetést folytatott egy-két párttaggal hogy a párttitkárt támadták és ezért nem jöttek el többen és nem szolnak hozzá a taggyűlésen. Megemlíti a beadás és adófizetésnél fennálló hiányosságokat. Javasolta, hogy azok akik nem adják be a takarmányt vegyék el tőlük a földet és adják ki kishaszonbérbe olyan dolgozónak aki megmunkálja és beadja a terményt. Javasolja hogy állítson a Párt és a Tanács mezőőröket akiket a dolgozók fizetnek mert sok volt a lopás és sokan hivatkoznak arra hogy azért nem tudja beadni a terményét mert ellopták.

Dobos elvtárs elmondta, hogy miért beszélgetett el pár elvtárral - mert a vezetőség választás után 1 hónap elteltével megindult a furrás a vezetőség ellen. Vizsgálta az ügyet Rejtő elvtársnőnél. - Kihangsúlyozta, hogy meg kell szünni a furrásnak és a dolgozók ügyeivel kel foglalkozni és a J.R. véleménye az, hogy rendet kell csinálni a dunapataji pártszervezetben, ha kell még szigorú pártfegyelmi alkalmazása útján is.

Szemler János elvtárs ismét hozzászólt hogy pl. nem tudta ki a titkár, a vezetőség tagjai milyen rezortot kaptak de Kiss Pál párttonkivül az tudta, mert az mondta neki, hogy "Választottatok titkárnak kántort most már csak elnöknek pap kell és késsz az osztályharc".

/.../

[MPA]

1953. július 8.

A községi tanács vb. elnök „Helyzetjelentése” a járási tanács vb.-nek a „tanácsok és a vb. munkájáról”

/.../

Begyűjtés

/.../ A begyűjtés akadályozását nem kis mértékben az ellenség elősegítette Nagy Imre elvtárs beszédének félremagyarázása következtében, azonban ezek a kérdések egyre jobban tisztázódnak, miután Rákosi elvtárs helyesen rávilágított az ellenség ezirányú munkájára és ezt széles körben a termelők tudomásul vették.

/.../

[ML]

1953. július 13.

A községi tanács vb. 1953. III. negyedévi munkaterve

/.../

Nagy Imre elvtárs az országgyűlési beszédében rávilágított azokra a helytelen munkamódszerekre amit nekünk a legközelebb feltétlenül ki kell, hogy küszöböljünk. /.../ először is a vezetést, a dolgozó néppel való foglalkozást kell megjavítani.

/.../

A tanács és tömegszervezetek kapcsolatának hiánya is abból adódik, hogy nem kellő formában foglalkoztunk a dolgozó parasztsággal, nem intéztük el lelkiismeretesen az ügyeiket, küldözgettük és rendelgettük őket anélkül hogy meghallgattuk volna és átbeszéltük volna vele ügyét baját és lelkiismeretesen intéztük volna az ügyét. /.../

Termelőcsoport vonalán

A tszcsk fejlesztését nem olyan formában ohajttjuk ezentul megoldani, mint eddig, hogy minél több tagot a csoportokba, hanem azt, hogy a meglévő csoportokkal és a meglévő tagokkal a jó és eredményes termelőszövetkezetekben a tszcs-k megszilárdításával az egyéni dolgozó parasztságot magukhoz csalják az eredményeik. /.../

[ML]

1953. július 14.

A járási tanács vb. elnök leirata a községi tanács vb. elnöknek*

Az Országos Begyűjtési Operatív Bizottság határozatát végrehajtás céljából kivonatosan az alábbiakban közlöm:

A begyűjtés az a terület, ahol a legszélesebb mértékben kell végrehajtani és gyakorlatban alkalmazni a párt és a Kormány programját, a törvényességet, a törvények hiánytalan betartását, az új gazdasági politikát. /.../

Az új gazdasági politikából következik, hogy gyökeresen változtatni kell az eddigi megszokott hibás módszereken. Meg kell szüntetni a begyűjtésnek azokat a hibáit, melyek a jogtalan kivetésben, a parasztság zaklatásában jutottak igen sok esetben kifejezésre. A törvényesség alapjára kell helyezni a begyűjtést biztosítani kell, hogy az apparátus dolgozói maradéktalanul betartsák és betartassák a törvény intézkedéseit. /.../

[KI]

* „Titkos!”

1953. július 16.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Vajda Jozsef vb. elnök hozzászólásában előadja, hogy a behordás ütemét nagyban meggyorsítaná, ha a cséplőgépek kiállnának s a már behordott gabona csépeléséhez hozzákezdene. Ez serkentőleg hatna minden gazdára, mert nap, mint nap érdeklődnek a gazdák, hogy mikor kapunk már cséplőgépet. Vannak olyan közösségük, ahol már annyi gabona be van hordva, hogy a gép nyugodtan odaállhatna s a munkát megkezdhetnék. Hartai gépállomás azonban /.../ azt a választ adta, hogy akkor fognak kiállni, ha már a behordás megtörtént. Minisztérium kiküldöttei a felvetett panaszra azt a választ adták, hogy a hartai gépállomás vezetőjét felszólítják s utasítják a cséplőgép munkábaállítására.

[ML]

1953. július 27.

A megyei tanács oktatási osztályvezetőjének és uttörő osztályvezetőjének leirata az általános iskola igazgatójának

A jövőévi kenyérünk biztosításához dolgozó népünk életszínvonalának emeléséhez feltétlenül hozzájárul az uttörők kalászggyűjtési munkája is. A pártmegbízatus kalászggyűjtésre vonatkozó pontja megyénk területén csak kis mértékben lett végrehajtva. Különös lemaradás mutatkozik az uttörők és pedagógusok bevonásánál a csasztuska és kultur brigádoknál.

/.../ felhívjuk az igazgató elvtárs figyelmét arra, hogy iskolájában legalább egy köszöntő és kultur brigádot alakítsanak, akik rendszeresen köszöntik a jól dolgozókat, a begyűjtésben élenjáró dolgozókat és bírálják a lemaradottakat.

/.../

[ÁII]

1953. július 27.

A dunavecsei középiskola igazgatójának levele a dunapataji általános iskola igazgatójának

A megyei tanács továbbképzési csoportja felhívása szerint postafordultával kérek azonnali jelentést, hogy hogy áll a középiskolai vizsgára

készülő elvtárs, és mikor lehetne a vizsgát megtartani. Csikósné elvtársnő elvégezte-e az anyagot?

[ÁII]

1953. július 30.

A dunapataji általános iskola igazgatójának válasza

484/1953. sz. leiratukra jelentem, hogy tudomásunk szerint nem Csikósné elvtársnő hanem a férje az aki vizsgára készül, még pedig az általános iskola VI. VII. és VIII. osztályából.

Nevezett, amennyire elfoglaltsága engedte készült a vizsgára. Az előkészítésére beosztott nevelők lelkiismeretesen tanították, azonban igen sokszor előfordult, hogy az órákat nem tudták megtartani Csikós elvtárs nagy elfoglaltsága miatt. Tanulmányiban eljutott addig, hogy kevés hilyán elvégezte a VI. és VII. osztály anyagát, /a hiány számtanból és történelemből van/. Elkezdte már a VIII. osztály anyagának a tanulását is. Jelenlegi munkaköre /már nem párttitkár/ egész napon át leköti, úgy hogy a tanulásra igen kevés ideje marad, ezért kéri, hogy lehetőleg pár hónapot engedélyezzenek még számára az előkészületre... Kéri a vizsga idejének a megjelölését.

[ÁII]

1953. július 30.

A járási tanács vb. leirata az általános iskola igazgatójának

/.../

2. A továbbtanulás ébrentartása és a pályaválasztás megerősítésére.

Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a tanulók egyrésze - különösen a paraszt- és munkásszármazású tanulók - különféle hatások alapján meginog továbbtanulási szándékában. Jó munkával oda kell hatni, hogy a beiratkozott tanulók szeptemberben teljes számban megjelenjenek a középiskolában.

/.../

[ÁII]

1953. július 30.

Beszámoló a községi pénzügyi munkák állásáról

/../ az 1953. II. negyedévi bevételi tervünket csak 45%-ban teljesítettük, vagyis a 709.000 Ft-ból 320.000 Ft folyt be. /.../ Ennél sokkal rosszabb a harmadik negyedév beindulása.

Az 1.138.000 Ft-ból július 24-ig alig 2,4 %-a azaz 27.990 Ft összeg folyt be, a negyedévnek egy hónapja már lejárt. /.../ Nem volt jobb az eredmény az I. negyedévben sem. /.../ Ezideig 57.000 Ft, áthidaló kölcsönt kaptunk államunktól amit természetesen a kormányzatunk más fontos feladat megvalósítása területéről vont el.

Fontos és föltétlen beszélnünk arról is, hogy az 1953. évi adófizetést nagymértékben befolyásolta a multévi súlyos aszály és fagykár. Ezen belül igen rossz hatással volt azon tény is, hogy a mult év folyamán a végrehajtások területén Dunapataj községben igen sok esetben történt tulkapás. Olyan adózókat akik később fizetni tudtak volna teljesen kiüritettük, azaz minden értéktelen butordarabjait elhoztuk. Ez természetesen nem javította az adómorált, hanem nagymértékben rontotta. Ennek káros hatását még most is érezzük. Meg kell állapítani azt is, hogy ilyen kezdeményezések a járás részéről is történtek.

A legújabb gazdasági politika amit Nagy Imre elvtárs elmondott igen komoly figyelmeztetés mindannyiunk számára, hogy nem lehet tulkapásokat eszközölni.

/.../

[ML]

Horváth Júlia (interjú)

Azok, akik itt helyileg ezt az egészet csinálták, azoknak tényleg nem volt annyi értelmük, hogy ha már zabrálnak és sanyargatják a gazdagabb embereket, akkor értékeket vigyenek el. Teljesen ésszerűtlenül ment az egész. Csak bosszú és kiszűrés. És aki szerette elvenni a másét, dolgozni meg soha nem szeretett, az itt aztán tombolhatott. Akkor az összes ilyen beült a tanácsházára. Olyan emberek voltak hatalmon, akik arra teljesen érdemtelenek voltak, és vissza is tudtak élni a hatalmukkal.

1953. augusztus 1.

A járási tanács vb. elnökhelyettes leirata a községi tanács vb. elnöknek*

A Miniszter Tanács Elnöke program beszédében bejelentette a közkegyelemről az internálás megszüntetéséről szóló terveket, amelyek azóta már meg is valósultak és az illetékes szervek intézkedtek. /.../ Az intézkedéseknél a következőket kell szem előtt tartani:

a/ A közkegyelemben részesült és szabadon bocsájtott /börtönökből, internáló táborokból/ személyek többsége családjához tér vissza. Segítség kell nyújtani ahhoz, hogy ezek a személyek mielőbb bekapcsolódjanak a termelő munkába és ezáltal elejét vegyük annak, hogy visszaessenek, megakadályozzuk, hogy újból bűnözőkké váljanak. Ezért a helyi tanácsok kísérik figyelemmel ezeket a személyeket és amennyiben tudomásukra jut /rendőri szervek útján, vagy egyéb módon/ hogy ezen személyek elhelyezkedésénél nehézségek merülnek fel, az állami gazdaságok esetleg üzemek vezetőivel történő megbeszélésen keresztül tegyék lehetővé számukra a munkába állást.

b./ Hasonlóképpen kell eljárni a kitelepitésből visszatérő személyek munkahelyezésénél is. /.../ Biztosítaniok kell, hogy az ellenség ezzel kapcsolatos támadásait, provokációit tanácsaink megakadályozzák, gyökerében elfolytsák.

Tájékoztatásul közlöm azonban, hogy a kitelepitett /kitiltott/ személyek letelepedési engedélyéhez kötött régi lakóhelyeiken /Bpest, Sztálinváros, Komló, Várpalota/ valamint a déli és nyugati határhoz tartozó területen csak beutazási engedéllyel utazhatnak. Felhívom elnök elvtárs figyelmét, hogy a kitelepités folytán elveszett ingó és ingatlan /lakás, lakóház stb./ vagyon visszaszerzése iránt ezek a személyek semmiféle követeléssel nem léphetnek fel.

c./ A közkegyelemben részesítettek közül tanácsainknak különös gondot kell fordítaniok az otthonukban szüleikhez visszatérő fiatalokra. /.../

Nagy súlyt kell helyezni arra, hogy visszatért gyermek ne érezze magát, megbélyegzettnek és mindent el kell követni annak érdekében, hogy becsületes munkáján keresztül a társadalom hasznos tagja legyen.

Utasítom elnök elvtársat intézkedjék annak érdekében hogy a szociáll politikai állandó bizottságok bevonásával magyarázzák meg a közkegyelemben részesült személyeknek, mit jelent Pártunk és Kormányunk részéről előlegzett bizalom, melyre becsületes munkával népi demokráciánk iránti hűséggel kell válaszolniok. Mindezek mellett azonban

* „Szigorúan titkos!”

fokozott éberséggel kell őrködni és fel kell készülni tanácsainknak arra, hogy az osztályellenség kihasználva az osztályidegeneknek visszatérését ezekkel megerősödve Népi demokráciánk ellen támadást indít és akadályozni igyekszik célkitűzéseinkét.

/.../

[KI]

1953. szeptember 4.

A járási tanács vb. titkár leirata a községi tanács vb. elnöknek*

/.../

1953. július 29-én 00213/1/1953. sz. utasításban a közkegyelemben részesültek munkábaállításának elősegítése érdekében történt intézkedés. Megállapítottam, hogy ezen utasítást a vb. hiányosan, vagy egyáltalában nem hajtották végre. Ennek következtében az eddig kiszabadítottaknak csak egy részét sikerült munkábaállítani.

/.../

[KI]

1953. augusztus 2.

A községi tanács vb. elnök beszámolója a községi tanácsülésre

Éppen azért mert a szocialista társadalmat a dolgozó nép maga hozza illetve építi éppen ezért nincs az az erő, ammi visszaverné ennek a fejlődésnek az előrehaladását. Vannak menetközben kisebb nagyobb zökkenők, mint amire Nagy Imre elvtárs országgyűlési beszédében is valamint Rákosi Elvtárs a Budapesti Pártaktiván világosan érhetően kihangsúlyozott, amikor Rákosi Elvtárs azt mondta, "Hibát követtünk el mert megsértettük a Szocializmus építésének azt az alaptörvényét, hogy az építéssel párhuzamosan szakadatlanul emelkedni kell a dolgozó tömegek életszínvonalának és sok esetben fordítva hajtottuk végre ezeket, mint például nálunk is megsértettük a dolgozó parasztok jogait azzal, hogy a törvényes rendelkezések mellett sok esetben úgy foglalkoztunk a község becsületes dolgozó parasztságával, hogy azok nem hogy azt érték volna, hogy az ő érdekeik vannak képviselve, hanem fordítva. Ha végig nézünk egy pár ilyen eseten, akkor mindjárt rájövünk, hogy

* „Szigorúan titkos!”

ez mennyire így van. Községünkben az 1952-es évben több mint 50 kulák a földjét részben felajánlotta. Ehhez természetesen mi semmi gondolkodás nélkül hozzájárultunk. Amminek a következménye az lett, hogy a kulák megszabadult a tehertől a zaklatásoktól, áthárította mindezeket a dolgozó parasztságra. Mi haladtunk ezután a politika után és természetesen nem a kulákat, hanem a dolgozó parasztot zaklattuk, büntettük, a kulákot pedig nyugodtan hagytuk. Ezek az intézkedések helytelenek voltak. /.../

Helyes kormányunk /.../ rendelete, hogy a tagosítást abban az esetben fogja csak megengedni, ha a község 80, 85 %-a nagyüzemi gazdálkodás útjára tért és ezzel átlagos tagosítást rendel el. Nem lesz dolgozó parasztságunk kitéve annak, hogy az idénre nem hordja ki a trágyát azért, mert őszre el akarják tőle a földet venni és ő másnak nem dolgozik vagy nem szántja fel a tarlot azért, mert már ősszel az másé lesz. Érdekeltté lesz téve dolgozó parasztságunk azzal, hogy ötévig kötheti meg kishaszonbérleti szerződését, hogy rendszeresen tudja kezelni egész évben azt a földterületet, amelyet ő használni akar.

A begyűjtési rendszerünk is ennek az alapján lesz felépítve. Ki lesz már előre dolgozva ötövre az hogy mennyit kell azután a földterület után évente beadni és az illető termelő úgy irányítja kis gazdaságát.

Rákosi Elvtárs beszédét az ellenség igyekszik félre magyarázni. /.../ De az ellenség buzgalma mindhiába való, mert az eddigi intézkedések a kormány rendeleteinek a megvalósítása már folyamatban van például, beszélt arról, hogy el kell engedni a dolgozó parasztságnál fennálló birságot, pénzbirságot, amely a termény illetve a tavalyi beadás nem teljesítése után kirottunk rá, így községünkben kártérítésként ki volt vetve 388.418 Ft ammit teljes egészében a fentálló rendelkezések értelmében mindenkinek töröltünk. Nem kis összeg ammit dolgozó parasztságunknak nem kell kifizetni, hogy miből adódik ez a kártérítés egy párat szeretnék megemlíteni például ifj. Szalkai István 767 házzám alatti lakos aki tavalyi beadását nem teljesítette több cikkféleségből ezért kivetettünk rá 8344 forintot, vagy Biró József 889 házzám alatti lakos 6185 forintot, ammi törölve lett. Ez annyit jelent számára, mintha ajándékot kapott volna. Ezek a kedvezmények nem csak dolgozó parasztásunkat érintette, hanem ebben a kedvezményben részesülnek kulákok. Faddi János 269 házzám alatti lakosnak 9773 Ft lett elengedve, vagy Szöke M. Sándorné 9090 Ft, Lőrincz M, Sándorné 3750 Ft és így tovább igen sokan. Ha nézzük még tovább az új rendelkezések alapján azt a kedvezményt, hogy dolgozó parasztságunk az idei gabona beadásának 100 %-ig eleget tett tavalyi hátraléka 1952. december hó 31-ig el lesz engedve. Ilyen van községünkben 310 dolgozó paraszt, akik megkapták az értesítést arról, hogy tavalyi hátralékuk teljesen törölve van, de nemcsak ezeknek, hanem akik a

cséplőgéptől közvetlen teljesítik állam iránti kötelezettségüket 50 %-ig mindegyiknek el lesz engedve a tavalyról megmaradt kötelezettsége.

Termelőszövetkezeteinknél az új gazdasági politikában megszabta kormányunk a termelőszövetkezetek beadásának 10 %-s csökkentését, így községünkben komoly mennyiség az ammit a 6 termelőszövetkezeti csoportunk ilyen kedvezményben részesül. /.../ Ez az összeg teljes egészében a csoport tagsága között szétosztásra kerül. /.../ Például a Petőfi Tszcs 25 mázsa búzával az Alkotmány 19 mázsa búzával ad be kevesebbet, mint ammi először lett megállapítva. /.../

Még e mellett az adoztatás területén is igen sok kedvezményt biztosít Kormányunk a dolgozó parasztság számára. Kormányrendelet előírja, hogy azok a cséplők akiknek adóhátralékuk van abban az esetben, ha az illető a fennálló adóhátralékának 50 %-t 1953 december hó 31-ig kifizeti, a másik 50 %-a el lesz engedve a múlt évi adóhátralékának. Beleértve természetesen idei adófizetés maradéktalan teljesítését is.

/.../

Termelőcsoportjaink azoknak a csoporttagoknak, akiknek tavalyi hátralékuk van és továbbra is csoporttagként akarnak dolgozni, tavalyi hátralékuk teljes egészében törölve lesz, sőt az idei és a tavalyi megváltási árelőleget is. /.../

[ML]

1953. augusztus 7.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Páli Sándor előadja, hogy 620 hold ingatlan vár kiadásra.

/.../

Csaplár József járási vb. elnökhelyettes: Tartalékingatlanok hasznosítását úgy kívánjuk biztosítani, hogy 5 évre adjuk haszonbérletbe. Nem akarunk tagosítást. /.../

Kovács István: Mi történik azzal, aki ki akar lépni a termelőszövetkezetből?

Csaplár József vb. elnökh. A termelőszövetkezetből kilépő tagoknak vissza kell fizetni a kedvezményt, a 10 %-s csökkentést. De tudjuk azt is, hogy a csoportoknak adosságuk van a beépítés az állatfajlesztésből kifolyólag. A csoport közösen viseli a terhet s a kilépő viszi magával a reá eső adosság részt. A földet visszakapja de nem a csoport területéből, hanem a tartalékingatlanokból kap megfelelő nagyságut. Lovat, tehenet sem vihet ki senki, az a csoport tulajdona, az törzsállományt képez. A kilépő tehát megkapja a földet, a tartalék

területből s viszi magával az adosságot. Amelyik csoportnál kevés a munkaerő, ott se csökkentsék a földterületet, hanem vessenek mohart s azzal nincs sok munka s lesz sok jó takarmány s a földnek is használ. így kell pótolni a munkaerőt.

/.../ Rendszerint a kuláksarjak az elégedetlenek. Ha kilépnek nem mehetnek máshova dolgozni, történetesen Sztalinvárosba, mert kötelezettségeik is vannak.

/.../

[ML]

1953. augusztus 18.

özv. Sajermann Józsefné levele a megyei tanács mezőgazdasági osztályának földrendezési csoportjához

Alulírott özv. Sajermann Józsefné dunapataji lakos azon kéréssel fordulok a Megyei Tanács Földrendezési csoportjához, hogy 1952 évben 3 kh. szántóföldemet, 974 n.öl rétet, 308 n.öl nádast, a férjem betegsége miatt felajánlottunk, melyet az Állam el is fogadott. Ezeket a földterületeket csereingatlanként juttatta, egy része pedig az Állami tartalék területek közt szerepel. Tekintettel, az újabb rendelkezésre, melyet Nagy Imre elvtárs ismertetett a széles néprétegek között, hogy a leadott földterületeket visszalehet igényelni. Én kérem, hogy ezen felajánlott területet sziveskedjen részemre visszaadni, mert időközben férjem meghalt és semmiféle megélhetési forrásom nincs. Kérésem szives jöndulatukba ajánlva, maradok tisztelettel:

[KI]

1953. augusztus 24.

ifj. Faddi István levele a községi tanács vb.-nek

Dunapataj Községi Tanács Végrehajtó Bizottságának!
Alulírott Tisztelettel kérem, a Végrehajtó Bizottságot arra, hogy a Váradi Istvánék Miklai Tanya épületeket 5 hold szántóval részemre mint hosszú lejáratu kishaszonbérletet kiutalni sziveskedjenek.

Jelenleg ugyan egy nemetujfaluról kitelepitett kulák önhatalmulag elfoglalta, habár erre semmi joga nem volt, de remélem, hogy a községi Tanács ezt nem tűri, 1953-ban sem fordulhat elő, hogy egy Föld és házingatlan nélküli dolgozó parasztot megelőzhessen egy tolakodó kulák.

Kérem a Községi Tanács Végrehajtó Bizottságát az ügy kivizsgálására és rám nézve kedvező elintézésére, ha lehetséges minél rövidebb időn belül, hogy tudjam magam mihez tartani.

Tisztelettel:
ifj. Faddi István

[K1]

1953. augusztus 24.

Stuhár Józsefné levele a községi tanácshoz

Alulirott, azon kérelemmel fordul az igen tisztelt Mezőgazdaság Földrendező tanácsához, hogy az elmúlt évben az államnak föl ajánlott földeimet vissza kérem.

Azzal, hogy most már ojan hejzetbe kerültem hogy tovább tudom a földeimet művelni, és utánna járo beszolgáltatásoknak is eleget tenni.

Részemre akat egy rendes család akki a földeimért teljes ellátásomat, életem végéig válalta, mivel én már 77 éves koromnál fogva dolgozni nem tudok, ez a szerencse jókor jött mert már éhen pusztultam volna.

Remélve aszt, hogy az igen tisztelt Megyei Tanács meg érti a hejzetemet és kérésemnek eleget téve vissza hejz a földjeimbe.

Mivel senkim sincs se testvér se rokon így továbbra is csak a földeim után tudnék valameddig élni. Ha netalán a Tanács el utasitaná a kérelmemet* /amiben nem hiszek/ úgy éhen kellene elpusztulnom. Gyors intézkedést várok hogy kellő időben a búzát őszi árpát el vethessük.

Kérésemismételve
Tisztelettel
Stuhár Józsefné

[]

1953. augusztus 27.

A járási tanács vb. mezőgazdasági osztály vezetőjének leirata a községi tanács vb. elnöknek**

Felhivom Elnök elvtárs figyelmét, hogy községe területén írja össze azokat a területeket, amelyek hasznosítva, illetve növénytermesztésre alkalmatlanok. Értem alatta, hogy eddig az a terület benne szerepelt

* Egy 1953. szeptember 9-i határozattal a községi tanács 4 kh 678 n.öl földet ad vissza a községi tartalékföldről Stuhár Józsefnének.

** „Szigoruan bizalmas”; „Titkos”

a község szántóterületében, de vagy vizállásos, vagy olyan elhanyagolt homokterület, hogy megművelése lehetetlen. A tavaszi határszemlék alatt minden község kifogásolta, hogy az ily területeket mért nem vesszük figyelembe, éppen ezért nyomatékosan felhívom Elnök elvtárs figyelmét, hogy azonnal fogjon hozzá az ilyen területek összeírásához. Hangsúlyozni kívánom, hogy az összeírást bizalmasan kezelje, ne hogy ebből tömeges akció álljon elő.

/.../

[KI]

1953. augusztus 27.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Mezei lopások elszaporodása annak tudható be, hogy túl jók vagyunk és nem bánunk elég erős kézzel egyes személyekkel. Egyesek a termelésben jó eredményt érnek el és a munkakerülők azt elherdálják. Javasolnám, hogy este 8 óra után igazolatlanul a határban kint járni nem szabad* és akit lopáson fognak azt azonnal feljelentsük azzal, hogy komoly büntetést szabjanak ki a tettesre.

/.../

Erdei Jánosné: Ha beadásunkat teljesítettük akkor vb. mielőbb kérje a szabadpiac megadását.

Becző Ferenc: Beszámolóbol látom azt, hogy a tej, tojás és baromfi begyűjtésben nagyon le van a község maradva. Piacok alkalmával viszont tapasztaljuk, hogy mindebből a cikkből sok kerül forgalomba. Tehát ennek érdekében kívánatos lenne a piac szigorú ellenőrzése, hogy míg ezen cikk féleségekből a beadást nem teljesítettük úgy addig azt a piacon ne hozzák forgalomba sőt a háznál való elárusítását is meg kellene szüntetni. A piactéri hangszoro megjavítását javasolom, hogy hangszoron mondja be a vb. azon árusítók nevét, kik a piacon árulnak de beadási kötelezettségüknek még nem tettek eleget.

/.../

[ML]

* A községi tanács vb. nem fogadja el a javaslatot.

1953. augusztus 27.

A községi tanács vb. elnök beszámolója a községi tanács vb. ülésen

/.../

A cséplést befejeztük augusztus 15-ével, kisebb nagyobb zökkenőkkel, amit a Gépállomás, szervezetlen munkájának, a felületes munkájának tudhatunk be, ami abban mutatkozik meg hogy a gépek kiindulását a Gépállomás a végsőkig huzta /../

A traktorok egymásután romlottak el sőt mitöbb egy gépet traktor nélkül kaptunk amelyhez úgy kunyeráltunk a Vasut Építő Vállalattól egy meghajtómotort.

A többi cséplők is olyan meghajtású gépekkel jöttek amelyek nem birták el indítani a gépet, ez mellet még a gépkezelője sem értett hozzá /.../

Elcsépeztünk a 2311 kh. búzáról 21352 q búzát, ami átlag termésnek megfelel 9,2 q-nak. Rozsból 238 kh-rol 2259 q-át, csépeztünk el, megfelel 9.7 q átlagos termésnek. Árpából 480 kh.rol 5338 q, ami 11.1 q átlag termést mutat. Zabbol 48 kh. 308 q adott átlagosan 6.4 q-t.

/.../

[ML]

1953. szeptember 3.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Vajda Jozsef vb. elnök előadja, hogy mostanában sokat hallunk a kollektív vezetésről. Minden hírközlő eszköz erről számol be. Nálunk azonban hiányzik a kollektív vezetés, holott a végrehajtóbizottságnak kellene megoldani a feladatokat, melyeket nekem végre kellene hajtani, de Dunapatajon mindent a tanácselnökre hagynak. /.../

[ML]

1953. szeptember 6.

Községi tanácsülés; jegyzőkönyv

/.../

Dalocsa Imre javasolja, hogy tanácsüléseken a beszámolók ne csak közügyekkel és politikával, hanem ezek mellett községi ügyekkel is foglalkozzanak, mik közelről érintik a parasztságot. Ilyenekről azonban

nem szol a beszámoló ezért nem jönnek a tanácsülésre olyan számban mint kellene.

/.../

[ML]

1953. szeptember 6.

Beszámoló a községi tanácsülésen

/.../ A kormány intézkedésére teljes egészében elengedtük a dolgozó parasztok összes olyan gépállomási tartozását, amelyeket 1952. július hó 1. előtti időből származik ammi kb. községünkben mintegy 120 dolgozó parasztot érint. Ugyancsak a gépállomással végeztetett talajmunkák díját a dolgozó parasztságunk ezután szabadválasztása szerint pénzben vagy terményben fizetheti ki. A dolgozó parasztoknak végzett talajmunkák díját mint egy 40 %-l csökkentették az előző évihez viszonyítva. Vagy ammi igen lényeges dolgozó parasztságunk életében az, hogy eltörölték a parasztságunk mindennap rettegő félelmét a tagosítást nem lesz dolgozó parasztságunk kitéve annak hogy attól kelljen félnie, hogy öt éven belül másik földet kap, s kidobják a község távolabbi határába vagy ehhez hasonló. /.../ Emellett igen jelentős segítség az állami tartalékterületek kishaszonbérletének az ötévre terjedő megkötése.

/.../ A haszonbérbe vett terület azonban nem haladhatja meg a már kezelésében lévő területével együtt a 25 kat. holdat. /.../ A haszonbérlet díja a föld kataszteri tiszta jövedelmének minden aranykoronája után 5 Ft.

/.../

A beadási kötelezettség szempontjából nem számítando be a saját földjéhez a kishaszonbérletbe vett terület, hanem azt külön fogjuk kezelni, például Nagy Péter akinek 10 hold földje van és kivesz 5 kat. holdat az nem 15 kat hold lesz, a beadásnál, hanem 10 saját és 5 kishaszonbérlet. A haszonbérlet a tartalék földterület arányában kölcsönvetőmagot kaphat. /.../ Műtrágya mezőgazdasági felszerelések valamint a föld elmunkálására indokolt esetben termelési hitelt is kaphat kataszteri holdanként 500 forintot. /.../

[ML]

1953. szeptember 9.

**A járási tanács igazgatási osztálya vezetőjének
leirata a községi tanács vb. elnöknek***

Felhívom az elnök elvtárs figyelmét, hogy a községe területén vegye számba az illegális uton vagy más módon külföldre távozott személyeket és tegyenek előterjesztést közvetlenül hozzánk az állampolgárságtól való megfosztásra, felelhető ingó és ingatlan vagyonuk elkobzására.

/.../

[KI]

1953. szeptember 10.

Vajda József vb. elnök beszámolója a községi tanács vb. ülésen

/.../

Tudjuk azt mindannyian, hogy a község nagy lendülettel indult a begyűjtési versenyre /.../ Augusztus hó 20-án még elsők voltunk a kiértékelésnél, de a hatodik helyen fejeztük be a versenyünket. Járások között Baja volt az első. Városok között vezetett Sztalinváros és utánna jött Baja város. Megyénkben a Dunavecse járás volt az ötödik. Járásunkban pedig Apostag volt az első.

Meg volt az alap nálunk is, úgy mint Apostagon, de a vezetőségnek többet kellett volna foglalkozni a beadás kérdésével, hogy ne a hatodikak legyünk. Gabonából 100 %-n felül teljesítettük beadásunkat, de tojás, baromfi, tej, széna beadásánál alaposan le vagyunk maradva. Tej beadásnál a 3542 hl. szemben /.../ teljesítettünk 1397 hl-t, tojás a 29.935 kg-mal szemben csupán 3061 kg-t adtunk be, vágómarhából a 364 métermázsával szemben csupán 82 mázsa és 2 kg nyert beadást, hizottsertésből az 518 mázsával szemben még nem adtunk be semmit. Burgonyából sem állunk jobban, mert 1935 mázsával szemben 619 mázsát adott be a község, holott már 99 %-a fel van szedve. /.../ Bö széna termésünk volt s mégis ennek dacára a 416 mázsával szemben 258 mázsa széna került beadásra.

/.../

[ML]

* „TITKOS”

1953. szeptember 12.

A járási tanács vb. elnök leirata a községi tanács vb. elnöknek*

/.../

A /IV. Béke-/ kölcsönjegyzéssel járó munkálatok, a döntő jelentőségű egyéb munkák ellátásnak biztosításával a pártszervezet irányítása mellett oly módon végezzék el, hogy maradéktalanul érvényesítsék a kölcsönjegyzésben az önkéntességet. Az elnök elvtársnak elsőrendű kötelessége, hogy megakadályozza a tulkapásokat és erőszakoskodás okát.

Szigoruan érvényt kell szerezni annak, hogy a parasztságra nézve a kölcsönjegyzés irányszáma 100 Ft, de már a jegyzés első pillanatától fogva 50 Ft-os jegyzést is kötelesek elfogadni. Természetesen 100 Ft-on felüli jegyzést is el kell fogadni, arra azonban ügyelni kell, hogy erején felül senki ne jegyezzen.

/.../

A kulákokat a jegyzésgyűjtők nem kereshetik fel, velük kapcsolatban semmiféle agitációs munkát nem szabad végezni. Nem szabad a kulákokat megidézés útján sem jegyzésre bírni. Ha önkéntesen jegyezni akarnak, erre a tanácsházán lehetőséget kell nekik adni, azonban meg kell akadályozni az irreálisan magas jegyzés elfogadását.

A kulákok számára külön jegyzési keret nem lesz.

A papokat, a jegyzésgyűjtők ne keressék fel, mert azok jegyzéséről központilag történik intézkedés. Az elnök elvtárs feladata, hogy a f. évben is a pap által bemutatott aláírt jegyzési iv alapján a részükre jegyzési igazolást adjon ki.

/.../

[KI]

1953. szeptember 17.

A községi tanács vb. elnök beszámolója a községi tanács vb. ülésre

/.../ Községünkben ma este "Kérdezz felelek" estét tartunk. Itt ismertetjük a dolgozó parasztsággal azt a sorozatos sok új rendelkezést, mely a dolgozó parasztság életszínvonalának felemelését célozza.

/.../

[ML]

* „Szigoruan titkos”

1953. szeptember 18.

**A járási tanács vb. elnökhelyettes leirata
a községi tanács vb. elnöknek***

A Kormány program alapján a kuláklis­ták megszüntetésére vonatkozólag a következő intézkedéseket kell végrehajtani:

A községi tanács birtokában lévő valamennyi kuláklis­tát össze kell gyűjteni, szeptember 20-ig.

A kuláklis­tát tartalmazó csomagot tartalom jegyzékkel kell ellátni, a jegyzék 1 példánya az áttado vb. elnök elvtársnál marad, amit elnök elvtárs köteles megőrizni. A 2-odik példányt az anyaghoz kell csatolni.

Felhívom elnök elvtárs figyelmét hogy a birtokában lévő valamennyi kuláklis­tát ami a községi tanács birtokában van be kell küldenie a Járási Tanácshoz.

/.../

[KI]

1953. szeptember 23.

A református egyház presbitériumának gyűlése; jegyzőkönyv

/.../

Simon Ernő lelkipásztor imádsága és bibliaolvasása és éneklés után Nagy Lajos esperesi megbízott bejelenti, hogy jelen gyűlésen hivatalos esperesi megbízás alapján elnököl. Köszönti a megjelenteket, megállapítja a gyűlés szabályos egybehívását és határozatképességét és azt megnyitja. /.../

A gyűlés tárgya: Bede Gyula tiszakarádi és Simon Ernő lelkipásztor cseréje. Simon Ernő lelkipásztor bejelenti, hogy dunapataji lelkipásztori állását elcserélni óhajtja a tiszakarádi lelkipásztori állással. Kéri ennek tudomásul vételét és egyben kéri, hogy a presbitérium fogadja el új lelkipásztornak Bede Gyula tiszakarádi lelkipásztort.

Faragó Sándor gondnok kifejezést ad mind a maga, mind az egész presbitérium megbecsülő szeretetének Simon Ernő lelkipásztor iránt s kéri, hogy fogadják el egyhangulag a cserét. Elnök elrendeli a névszerinti szavazást. /.../

E szavazással tehát a presbitérium az E.T. II.t.c. 27 §-a alapján egyhangu határozattal kimondja a lelkipásztorváltásnak csere utján

* „Szigoruan titkos”

oly módon való megtörténtét, hogy tudomásul veszi Simon Ernőnek a tiszakarádi lelkipásztori állásra való távozását, egyben pedig elfogadja bizalommal új lelkipásztorának Bede Gyula tiszakarádi lelkipásztort. Távozó lelkipásztora és új lelkipásztorára Isten kegyelmét kéri és elrendeli, hogy ez a határozat felettes egyházi hatóságokhoz terjesztessék fel.

Imádság után az elnök a gyűlést berekeszti.

[PI]

Ranga János (interjú)

53-ban kapott a Simon Ernő az esperestől egy levelet, hogy hívja össze a presbitériumot, és váltassa le magát, mert Dunapatajt őneki el kell hagyni. Akkor még azt mondta az esperes, választhat ő maga, hogy hova megy, csak Patajról menjen el. Itt van Kalocsához közel a Foktó, azt ajánlották fel neki. Hogy oda is mehet, az a lelkész cserél vele. Dehát nyakaskodott, nem akart engedni. Ő bízott abban, hogy ő 19-ben vöröskatona volt, és ezért őt nem merik bántani a fölöttvalói. Így nem cserélt. Másik időben megint jött egy levél, hogy hívja össze a presbitériumot. Akkor még mi is úgy voltunk vele, hogy maradjon. Ezért nem jöttünk annyian össze, hogy a presbitérium határozatképes legyen. Megint írt az esperes úr, Papp Géza, de nem tudta megtörni. Erre persze már megharagudott az esperes úr, és olyan kijelentést tett, hogy hívja össze a presbitériumot, de amennyiben most se lesz határozatképes, állás nélkül marad. Simon tisztelendő úr arra kért bennünket, hogy mostmár föltétlenül menjünk el, mert az a veszély fenyegeti, hogy állás nélkül marad. Így aztán följajánlották neki Tiszakarádot, mert ott volt ez a Bedé Gyula, aki őutána jött ide.

Ha nem megyünk el, akkor is elvitték volna. Mi visszatartani nem tudtuk volna. Akkorra már megtudtuk, hogy visszatartani nem lehet. Én nem vettem észre, hogy őneki milyen összetűzései voltak, de mondom, hogy nyakas volt. Mert amikor én még csak a presbiter-jelöltek közé tartoztam, akkor is voltak életes presbiterek, a nagy gazdákból ugye, és egyik este a gyűlésünkön nem akarta figyelembe venni, hogy a testület mit határozott. Úgyhogy a következő istentiszteleten dühösen verte a szószéket prédikáció közben, idegességében, amiért nem az történt, amit ő akart. És az egyik presbiter. Kovács János, akkor azt mondta neki, hogy ne verje többet a szószéket, mert meg fogjuk mutatni, hogy nem koptatja itt tovább a szószék lépcsőjét.

Eljött az a nap is, október valahányadika, amikor Simon Ernő elment. Akkor még nem volt gépjármű, magángazdák voltunk és akinek fogatja volt, mind idejött, nemcsak a presbiterek, hanem kívülállók is, és hurcoltuk ki az állomásra a holmiját. Úgyhogy mire bevagóníroztuk, akkorára beért a másik vonat. Az meghozta a Bedét, Tiszakarádról. Akkor meg nekiálltunk, és őt költöztettük befelé.

Akik költöztették, azokat behívták a tanácsházára. Az lett a büntetésük, hogy el köllött vetniük egy-egy 800 öles földdarabot olyanoknak, akinek nem

volt fogatjuk. Ugye ezeknek a presbitereknek a nagy része akkor kulák volt a vagyona után. Ezeket jobban zaklatták, mint a magamfajta kisebb embert. De csak azért, mert presbiter volt, nem vontak felelősségre senkit. Ennekem sem szóltak soha, pedig hát 54-ben én bekerültem a tanácshoz is.

1953. szeptember 24.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Vajda Jozsef vb. elnök közli a megjelent vb. tagsággal, hogy a járási tanács október hó 1-vel a dunapataji vb. elnököt Vajda Jozsefet Szenkbe helyezte át vb. elnöki teendők ellátására. Dunapataj községben pedig az elnöki tisztségre Gerse Rozsa vb. elnökhelyettest helyezte be a járási tanács, a vb. titkárra Budai Etelka gyermekvédelmi előado lett kinevezve. Az október havi tanácsülésen lesz határozatilag elfogadva. De a mai nappal a begyűjtési csoportvezetéssel Faragó Terézia bizatott meg. Szükségesnek tartotta vb. elnök ezt a vb. tagság tudomására hozni, hogy ezen személybeli változásokat ne kintről hallják meg, hanem közvetlenül szerezzenek rola tudomást.

/.../

Makkai Frigyes földművesszövetkezeti ügyvezető megtartja beszámolóját:

/.../ a boltkezelők megrendeléseiket minden esetben időben továbbítják a vállalatok felé azonban a Vállalat nem szállítja le azokat az áruféleségeket, amit a megrendelések tartalmaznak. Ebből származnak aztán azok a hiányosságok, hogy az üzletekben napi közszükségleti cikkek nem állnak a vásárlók rendelkezésére. Például a kalocsai FŰSZÉRT felé 10 khtó ecetre adtuk fel a megrendelést és csak 100 litert szállított ami oly csekély mennyiség, hogy boltjaink egy óra alatt elmérték és aztán nem tudtunk adni a község dolgozóinak. De nem csak ecet hanem paprika, fahéj, kávé, só, sós borszesz, köménymag, babérlevél árucikkekből egyáltalán a FŰSZÉRT nem szállított. A boltkezelő által lerendelt 46 áruféleségből csupán 5 áruféleséget szállított le a Vállalat. Ezt a körülményt afelettes hatóságunknak jelentettük és tudomásunk szerint az továbbította a MÉSZÖV felé.

/.../ nem megfelelő a magatartása és a modora Dobor János vasboltkezelőnek, a vásárlókkal durván gorombán bánik. Nem igyekszik a vásárlókat türelmesen felvilágosítani.

Hozzászólások

Gerse Rózsa vb. elnökh. felveti, hogy a beszámoló arról nem adott felvilágosítást, hogy cukor, szalonna, kocsikenőcs miért nincs az üzletekben, napokon át.

Beczö Ferenc. Áruhiány okáról ha érdeklődünk, mindig azt a felvilágosítást kapjuk, hogy az 1/4 évi keret már kimerült. Lehetőséget kell szerezni, hogy a kereten felül is kapjon a község árut, kellően meg kell indokolni s alá kell támasztani. Itt van a nagy petroleum hiány. Hetek óta már villany sincs a községben. Szükséges tehát, hogy a földművesszövetkezeti üzemág felelőse gondoskodjon az ügyvezetővel karöltve a petroleum megfelelő beszerzésére.

Páli Sándor. Ugyancsak nagy hiány mutatkozik, most az őszi mezőgazdasági munkák idején a vasáruban.

/.../

Makkai Frigyes földművesszövetkezeti ügyvezető válaszulva előadja, hogy cukor, szalonna, petroleum stb. közszükségleti cikkekből tényleg az a helyzet, hogy van egy bizonyos keret és mikor a község azt kimeríti, akkor nem kapunk, hiába is kérünk. Petroleumért mindenfelé fordulunk s azt a választ kapjuk, hogy nincs. Tudjuk, hogy mik a hiányok a járási Pártnak jelentettük is. Rendelünk pár mázsa kávé erre kapunk 5 kg-t s ugyanígy vagyunk minden áruval. Vasárunk az van de lehetséges, hogy Dobor üzletvezető nem adta ki. Ezért fogunk most szakosítani, nyitunk külön egy vasüzletet. /.../

Beczö Ferenc: Egyszerű a megoldás. A tömeges vásárlást úgy lehet megszüntetni, ha bőséges az áruellátás. Az árueosztás rossz, nem megfelelő. Erről tud a felsőbb hatóság is, mert rendőri vonalon is mennek ezirányú jelentések. Míg a főbb cikkekből hiány mutatkozik addig a tömeges árakereslet nem szűnik meg, a nép azt mondja, hogy a Kormány és Párt nem tartja be a programját.

Gerse Rozsa. Érthetetlen az áru hiány, mert más községben bőségesen van áru. Dunapataj lakosok is más községbe kénytelenek elmenni a közszükségleti cikkekért. Itt tehát valami hiba van.

Erdei Jánosné: Itt az lehet a hiba, hogy az üzemág felelős nem törődött a nép érdekeivel. Meg kell nézni a rendelési könyvet, hogy tényleg a hiányzó áru időben megrendelést nyert-e?

Makkai: Végrehajtobizottság egy-két tagja ne csak az üzleteket ellenőrizze, hanem a raktárakat és a rendelőkönyveket is.

Beczö Ferenc. Vasárnapi üzletnyitással kapcsolatosan az üzlet kirkatában legyen kitéve, hogy a következő vasárnap melyik üzlet a soros nyitvatartásra, különben a nép nem szerez róla tudomást.

/.../

Gerse Rozsa vb. elnökh. a begyűjtésről és mezőgazdasági munkákról beszámol /beszámoló csatolva/.

Beczö Ferenc vb. tag előadja, hogy mint rendörparancsnok, nap mint nap látja, hogy milyen nagyban folyik a kukorica kiszállítása a községből. Oly nagy mértékben megy a szállítása, hogy már a vasutasok is megsokalták.

Kormánynak e szabadforgalmi rendelete nagyon helytelen, mert inkább eladja a gazda a terményét de mégsem teljesíti beadási kötelezettségét. Helyi vb. nem hozhat olyan javaslatot, hogy korlátozza a forgalmat. Felsőbb szervhez sem lehet fordulni a termény kiszállításának megakadályozása érdekében, de mi nem változtathatjuk meg a rendeletet.

Erdei Jánosné: szerintem sem helyes, hogy a vb. helyileg korlátozza a szállítást, hanem felfelé tegyünk javaslatot ennek a meghozására.

Páli Sándor: olyanok szállítanak nagyban kukoricát, akiknek nincsen beadásuk.

Vajda Jozsef: kukorica kiszállításnál vigyáznunk kell. A 26-s sz. törvényerejű rendelet kimondja, hogy a szedéstől számított 5 nap alatt nem tett eleget a beadásának a gazda 10 %-s felemelést kell alkalmazni. Első a beadás, azután van a szabadforgalom. Ezért fel kell figyelni a spekulációra is. Az olyan gazda ki eladta a kukoricáját, de beadását nem teljesítette mert nincs neki több kukoricája. Ennek a megszüntetéséhez igen is jogunk van.

Megyei Pártbizottságtól kint lévő és vb. ülésen megjelent elvtárs szintén azon nézetének ad kifejezést, hogy a község saját hatáskörében nem változtathatja meg a kormány határozatát s a kukoricaszállítást nem korlátozhatja. VB-nek nincs joga ellenkező határozatot hozni a Minisztertanács határozatával szemben. Pártunk bizonyára számolt ezekkel az eshetőségekkel is. Nem kell attól tartanunk, hogy nem marad kukorica, mert bőséges termés van Dunapataj községben is. A kukorica kivitelét korlátoznunk nem szabad. Parasztság mindig azt mondja, hogy sokat ígér nekik a kormány, de nem kapnak semmit.

Hirdessük, hogy a terménynek szabad forgalma van, de oda kell hatnunk, hogy ennek dacára a begyűjtés is menjen. Önkéntességet hangsúlyozzuk ki. Magam részéről a megyei pártbizottságnál szová teszem, de nem tartom magam részéről veszélyesnek, hogy pár vagon kukorica kimegy a községből.

/.../

[ML]

1953. szeptember 28.

A községi tanács vb. elnök jelentése a járási tanács vb.-nek*

1./ Dunapataj községben hány kulák van.....	87
2./ Mennyi a lakosság szám.....	6458
3./ Mennyi a parasztok száma.....	2625
4./ Ipari munkások száma	190

* „Szigoruan titkos”

5./ Értelmiség száma	75
6./ T.Sz-k száma	6
7./ T.Sz. tagjainak száma	123
8./ Állami gazdaság száma	1
9./ Állami gazdaság területe	1756 hold
10./ Község területének száma kh-ban	16492 "
11./ Szántóterület száma	9827 "
/.../	

[KI]

1953. október 1.

Gerse Rózsa vb. elnök h. beszámolója a községi tanács vb. ülésen

/.../

A Magyar Dolgozók Pártja központi vezetőségének határozata amelyben javasolja a Miniszter tanácsnak, illetve a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1954. I.1-től megindítva a mezőgazdasági termények begyűjtési rendszerének bevezetését és a beadás mértékének csökkentését újabb, nagyjelentőségű ténye a kormányprogram megvalósításának.

/.../

Uj begyűjtési rendszer továbbjavítsa a dolgozó parasztság és különösen a termelőszövetkezeti tagság gazdasági helyzetét jelentősen csökkent az 1-1 holdra eső beadási kötelezettség. A terménybeadás csökkentése termelőszövetkezeteknél és a III. típusu TSZCS-nél mintegy 25 az I és II típusu szövetkezetnél mint egy 15 az egyéni termelőknél mint egy 10 %-kal csökken, az élő beadásnál és az állati termékek beadásánál termelőszövetkezetek és a III. típusu TSZCS kötelezettsége 30 %-kal az I és II típusu TSZCS 20 az egyénileg gazdálkodóké 15 %-kal csökken. Csökken a borbeadás és a termelők egy részének a tejbeadási kötelezettsége is. Termelőszövetkezeti tagok háztáji gazdálkodásuk után tejbeadás teljesen megszűnik. Ezenkívül a határozat javasolja, hogy a Miniszter Tanács teljesen szüntesse meg a szőlő és a gyümölcsök valamint a legelő után a termény élő állat és állati termék beadást.

Több más a parasztság egy-egy rétegét érintő kedvezmény is csökkenti parasztság beadási kötelezettségét, hogy a legelőt a szőlőt gyümölcsöst a kertet az erdőt és a nádat nem veszi figyelembe, megszűnik az is, hogy szőlőterületét ötszörösen a gyümölcsösét illetve a kertét négyszeresen számítják. /.../

[ML]

1953. október 1.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Vajda Jozsef vb. elnök előadja /.../ hogy /.../ a kukorica beadás nem megy. 70 vagon beadási kötelezettségének a község vajjon hogyan tud majd eleget tenni. Igen nagy mértékben folyik a spekuláció, itt az ellenőrzést igyekezzünk kihasználni, mert itt az ellenség dolgozik azzal a mondással, hogy gyorsan igyekezzünk eladni a kukoricát, mert később zárolva lesz, ezért folyik nagyban a kukorica eladás. Ezt azonban nyíltan megakadályoznunk nem lehet, mert szabad forgalma van a kukoricának. /.../

A dolgozó parasztság között viszont az a panasz, hogy a TNV nagyon magas nedvességet számít s kétszer annyi kukoricát kell beadni, mint az előírás. /.../

Lázár Antal. A kukorica viztartalma fennáll minden évben. A legnagyobb panasz az, hogy csak 48 forintot kapnak érte, holott szabadpiaci áron 200 Forintért értékesítik. /.../ A kukorica begyűjtést is nagyban akadályozza, hogy vannak felhajtók kik már oly merészek, hogy nem csak házakhoz mennek el, hanem egész a felvásárló helyhez jönnek s már a beadási helytől fordítják vissza a kocsikat, hogy ők többet adnak a kukoricáért.

Monda Gábor. Tapasztalatból tudom, hogy vannak felhajtók s azon tanakodnak, hogy 20 vagy 50 forintért hajtsák-e fel mázsánként.

/.../

Továbbá beszámol Lőrincz Sándor mint békekölcsönfelelős a békekölcsönjegyzés október hó 1-i állásáról, mikor is 1450 forint jegyzést történt a Tszcs részéről 20 fővel egyénileg 450 forintot jegyzett, 7 fővel egy kulák és egy egyéb 200 forintot jegyzett 2 fővel. A Földművelésügyi Tanács, szegődményes dolgozók 8700 forintot jegyeztek le 52 fővel. A járási tanácstól kapott fizetések dolgozók 13050 forintot jegyeztek 45 fővel, vállalatok 4450 forintot jegyeztek 25 fővel. Összesen tehát október 1-én 28.300 forint lett lejegyezve.

/.../

[ML]

1953. október 8.

A községi tanács vb. mezőgazdasági előadójának beszámolója a községi tanács vb. ülésen

/.../

Meg kell változtatni a szerződéses termelés eddigi jellegét, szerződéses növény termelését a termelők számára jövedelmezővé gazdaságossá

kell tenni. Biztosítani kell a termelési szerződések megkötésének teljes önkéntességét. /.../

A termelésre önként vállalkozó termelősövetkezetek, és önként egyénilleg dolgozó parasztok az eddigi szerződéses termelés helyett szállítási szerződések alapján termeljük az egyes növényféléseket. Kormányzatunk a szerződéses termelés jövedelmezőbbé tétele érdekében a szerződéses termények jelenlegi átvételi árát, a termelési költségek figyelembevételével felemelte.

/.../ A gyapot, dohány, fűszerpaprika, rostlen seprőcirok, valamint a zöldségfélék, kertimagvak, olajos- és takarmánymagvak termelésénél a leszerződött területet és minden leszerződött kat. hold után további 1/2-2 kat. holdat, az egyéb szerződéses növényeknél pedig a leszerződött területet kell mentesíteni a terménybeadási kötelezettség alól /.../

[ML]

1953. október 12.

A községi tanács vb.-nek megküldött „Megyei Pénzügyi Híradó”

/.../

A p r o h i r e i n k

Manacakanov Jolán és Demeter Irén adóügyi megbizottakat a kecskeméti járási tanács pénzügyi osztálya állásukból fegyelmi uton elbocsájtotta. /Ügyükkel tovább az államügyészség foglalkozik./

A kiskunfélegyházi járási tanács pénzügyi osztálya Kurucz József adóügyi megbizottat, mint a munkafegyelem lazítóját fegyelmi uton elbocsájtotta.

Medveczki Mihály tiszakécskei adóügyi megbizott ellen fegyelmi vizsgálat indult, mert hivatalos idő alatt ittas állapotban találták.

Szerkesztőségünk nem szívesen foglalkozik fegyelmi ügyek közlésével, kérünk minden pénzügyi dolgozót, dolgozzanak úgy, hogy apró-hireink között dicséretet közölhessünk, ne pedig fegyelmi ügyeket.

/.../ akadnak még hellyel-közzel javítani valók. Lajosmizsén pl. Sárdi elvtárs vb. elnök egyáltalán nem biztosítja a behajtási eljáráshoz szükséges fogatokat, sőt az elmúlt hét elején tervezett és jó előre tudomására hozott példamutató transzferáláshoz sem biztosított kocsit pedig arra előző napon - óvatosságból - távmondati rendelkezést kapott és csak az adófelügyelő rugalmassága révén sikerült mégis a transzferálást a második megkísérlés után lebonyolítani. - Ez még a nagyaktiva előtt volt - mondhatná Sárdi elvtárs. De azóta sem változott

a helyzet! Ugyanis helyi ismeretekkel nem megfelelő mértékben rendelkező becsüsök állnak rendelkezésre, miért is a pénzügyi dolgozók megkérték a községi hivatalsegédet, hogy a zálogolási jegyzőkönyvek megfelelő sorbaszedésénél adjon segítséget, mire az kijelentette, hogy semmit sem hajlandó az adóügyi dolgozóknak segíteni és Ő mint a hivatalsegéd vezetője meg ne tudja, hogy egy hivatalsegéd is adjon ilyen segítséget: ha megkényszerítik ennek elvégzésére "ugy összerakom azokat a papirokat, hogy abban nem lesz köszönet" mondta Kis Nagy János hivatalsegéd. - Mit tett ennek orvoslására az Elnök elvtárs? Azt még mi sem tudjuk, de ilyen magatartás mellett mi lesz a lajizmisei bevételi tervteljesítésével?

/.../

[KI]

1953. október 27.

A községi tanács vb. elnök „Helyzetjelentése” a járási tanács vb.-nek a „tanácsok és a vb. munkájáról”

/.../

Ellenség elleni harc*

/.../ Az ellenség rossz akarata mint mindenben az őszi begyűjtésben is megmutatkozott, abban, hogy a spekulánsok igyekeztek és még ma is igyekeznek dolgozó parasztságunkat eltántorítani attól az állástól, hogy a kukoricát a szedéstől számított 5 napon belül beadják, inkább eladják drágáért és kiszállítsák községünkéből, de az ilyen hangverőket illetve állításait igyekszünk a dolog igazabb oldalára megmagyarázni és az üzérkedőkre meg kellő képpen lecsapni.

/.../

Pénzügyi helyzet

/.../ Az adó fizetés községünkben meggyorsult a dolgozó vidéki adóügyi megbízottak munkája nyomán. /.../

[ML]

Taba G. Margit (interjú)

Férjhez mentem, született két lányom, de 51-ben már el is váltunk. Itt maradtam a szüleimmél. Így éltünk együtt: a nagypapa, nagymama, apám, anyám, én és a két kislány. Azzal a két gyerekkel mindig itthon kellett lenni. Ha én véletlenül el-

* Az „Ellenség elleni harc” fejezet ekkor jelenik meg először külön pontként a „Helyzetjelentések”-ben.

mentem dolgozni, maradt az anyám vagy maradt a nagymamám, de a nagymama idős volt már.

És akkor jött a beadás. Hát mit tudtam én összegyűjteni? Semmit! Csak amit megettem, mert ami volt az mind ment a beadásra. Ha volt is külön földem, hiába volt az apáméból, hiába csináltam külön; ahogy volt, elvitték. Szóval nem volt semmi értelme. Kuláklístára tettek bennünket. Apám közben elment Pestre dolgozni, hátha onnan hoz pénzt, hogy jobban tudjunk beadni. Feljárt körülbelül másfél évig, de ez se volt megoldás, ő ott volt, mi pedig itthon kínlódtunk. És mindezt csak azért, hogy az adót könnyebben ki lehessen fizetni. Mert itthon annyira rászálltak. Lehet hogy el is vitték volna, így legalább nem volt itthon. Bár amit kerestem, az ugyanúgy oda lett adva, mint amit én kerestem. Mert amikor már így se ment, akkor 53-ban elmentem én is dolgozni a paprikatelepre. De hiába igazoltam, hogy kerestem, vagy hogy itt a jövedelmem, az nem számított. Amit megfoglaltak vittek, és vitték volna a bútort is, ha hagytam volna.

Az adó, akkor is be volt adva. Én intéztem minden ilyen papírmunkát, hogy ennyi tojás kell, vagy hogy ebben a hónapban vagy ebben a negyedévben ennyit és ennyit kell leadni. Az apám ezt a nyakamba sózta, hogy én intézzem, és hogy amit lehet, adjuk be pontosan. Benn volt a tojás, benn volt a baromfi, benn volt minden. És nyár végén ősz felé, mikor egyszer jövök haza, itt áll előttünk egy kocsi. A Tóth Dani bácsi volt a kocsis, fönn ült egy rendőr, és még két férfi, azok is kint. Bejövök. Itt meg egy följobbvaló, olyan katonaruhafélében. Nagy magas ember, a járástól. A nevét is tudom, de nem akarom mondani, mert bosszut állhat mai nap is. Nagyon csúnyán mondta, hogy hol csavarogtam. Persze ugyanaval a csúnya szóval visszaszóltam neki, hogy semmi köze hozzá. Egyébként is én haza jöttem, és ha én köszöntem, hogy jó napot, ekkor illő, hogy ő is köszönjön. Mondom neki, hogy minden be van adva; innen csak azt viheti, ami hátralék még van. Ennyi meg ennyi hátralék van, mondja. Mondom: nem, majd hozom a papírokat. El akarja venni. Mondom: a kezemből nem veszi ki. Innen megnézheti, de oda nem adom. És maga miért nem nézte meg először a tanácsházánál, hogy be van-e adva, vagy nincs beadva. Hogy ő már megnézte, és csúnya szavak kíséretében, káromkodva, de továbbállt. Igaz, én is mondtam neki, hogy máskor ne molesztáljon bennünket. Már a tyúkokat akarta volna összefogdostatni.

1953. október 29.

Faragó Teréz, a községi tanács vb. begyűjtési csoportvezetőjének
beszámolója a községi tanács vb. ülésén

/.../ beidéztünk sok termelőt, s ennek ellenére a begyűjtés eredménye csak nem akar javulni. A beidézett termelők legtöbbször kijelentette, hogy nem hajlandó kukoricáját beadni, sokan nem teljesítették tavaly és azoknak elengedték hátralékukat, majd elengedik az idén is. Ilyen

és ehhez hasonló hangok uralkodnak a faluba. Ennek tudható be, hogy mig az elmúlt hét egyes napjain a kukorica begyűjtés 120 q - 180 q-ig gyűlt be, addig ezen a héten a napi begyűjtés eredménye 55 sőt a mai napon csak 22 q volt. Ez a mennyiség annyira kevés, hogy az egész heti begyűjtés eredménye nem teszi ki az az egy %-ot. A begyűjtés fellendülése érdekében a vb. megkezdte a helyszini elszámoltatásokat. A mai napon 18 kulákot számoltattunk el és egy dolgozó parasztot. Az elszámoltatás eredménye elég rossz. Sok helyen nincs meg a beadási kötelezettség teljesítésére a termény. Bizony sok helyen nem azért nincs meg, mintha nem termett volna meg, hanem a beadási kötelezettség teljesítése előtt azt szabadpiacon értékesítették. Biró József akinél a helyszini elszámoltatás során kukoricát nem találtunk, mert saját bevallása szerint azt mind eladta. Ugyancsak özv. Kiss Pálné aki szintén nem adott be semmit, de eladott 27 q kukoricát.

/.../

[ML]

1953. október 29.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Erre a vb. ülésre meghívtunk 5 olyan középparasztot kiknek a legnagyobb az adohátralékuk, de csupán csak Bévárdi János jelent meg s megkérdezzük, hogy ő hogyan gondolja 6000 forint adóját rendezni. Mi a véleménye az adofizetésről.

Bévárdi János előadja, hogy ő azt tudja, hogy adot kell és mindig is kellett fizetni. Idős 73 éves ember vagyok s így nehezemre esik a föld megmunkálása s nem tudom az adomat a terményből rendezni. De földet adok el s mégis tisztázni fogom az adomat.

/.../

Biro Géza járási tanácselnök időközben megjelent s hozzászólásában előadja, hogy nem tartja helyén valónak, hogy a végrehajtóbizottság egy 73 éves embert hív meg az ülésre, mint legtöbb adotartozással hátralékban lévőt. Biztosan van fiatalabb is máskor azokat hívja be inkább a vb.

Beszámolónál nagy hátrány az, hogy az előadó alig tudta elolvasni beszámolóját. Vb. elnök, máskor ülés előtt többször olvastassa el az előadóval, hogy tisztelje meg a végrehajtóbizottságot annyival, hogy legalább olvasni tudja a beszámolót.

/.../

[ML]

1953. november 5.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Gerse Rozsa vb. elnökhelyettes a mezőgazdasági munkák szorgalmazásáról a begyűjtés kiértékeléséről szolo beszámolóját megtartja /beszámoló csatolva/.*

Hozzászólások

Szemler János: kevesli az elszámoltatást. Ezt már meg kellett volna régen kezdeni.

Gerse Rozsa vb. elnökhelyettes válaszába előadja, hogy nem az a cél, hogy transzferáljunk, népnevelő munkával kell oda hatni, hogy önként adja be a nép az előirt terményt.

Szemler János: nem lehet a néppel kesztyüs kézzel bánni eréllyel kell a hátralékosokkal szemben fellépni. Csak 3-4 helyről kellene elhozni mindjárt menne a beadás.

Vajda Jozsef vb. elnök, előadja, hogy addig nem járhat el így a tanács, míg a vb. és tanácstagok és párttagok is hátralékban vannak, míg a mi tanácstagjaink és párttagjaink bizony nem tettek eleget beadási kötelezettségüknek s először is ezeknél kellene transzferálást végezni.

[ML]

*	Beadási terv teljesítése /%/	Hátralékosok /fő/	Elszámoltatva /fő/
kukorica	50	703	59
burgonya	52	398	44
marha	36		
tojás	18		
baromfi	19		
sertés	1		
széna	72		
napraforgó	96		

1953. november 8.

Gerse Rózsa községi tanács vb. elnökhelyettes beszámolója az őszi
mezőgazdasági és begyűjtési munkákról a községi tanácsülésen

/.../

Nem lehet azt mondani, hogy a rossz termés akadályoztatja a beadásun-
kat, hanem nyugodtan és bátran mondhatjuk, nagyon sok a nemteljesítő
megtévesztett gazdák, hallgatnak az ellenség hangjára. /.../

Vannak akik azt állítják hogy a beadási kötelezettség megszűnt, vagy
azokra mint péld. Bálint Antal tanács tagunk aki azt állította mikor
kimentek hozzá a népnevelők hogy "megszűnt az Orosz jóvátétel nem
kell már beadni".

/.../

[ML]

1953. november 8.

Községi tanácsülés; jegyzőkönyv

/.../

Kovács József. Az adófizetési hátralékosok felsorolásánál ha történe-
tesen nevem nem is említek magamra is vehetem a felemlítést. Minden
évben rendszeresen fizettem az adómat, az 1953 évben is, s most kimutat-
tak /.../ hátralékot, mikor érdeklődtem, hogy ez milyen adó akkor
Lőrincz kartárs azt válaszolta, hogy az különleges adó. Kérem annak
megmagyarázását, hogy milyen az a különleges adó?

/.../

Iván Gergely. Nem tartom helyesnek, hogy a tanácsülésen kibeszélik a
jó és rossz adófizetőket és beadást nem illetve jól teljesítőket. Ez
nem helyes, mert az akit kibeszélnék az többet nem jön el a tanács-
ülésre. /.../ A jó adófizető sem kívánja azt, hogy itt kilegyen pel-
lengérezve, elég jutalom az neki, hogy nem jelenik meg a házában a
végrehajtó.

/.../

[ML]

1953. november 12.

**A járási tanács vb. elnökhelyettes leirata
a községi tanács vb. elnöknek***

A tszcs-ből az iparba távozott tszcs. tagok visszaengedése tárgyában hozott /.../ M.T. határozat szerint a szén, érc, bauxit bányászat, a kohászat, valamint az idénymunkát végző élelmiszer ipar kivételével a tszcs-k vezetőségének írásbeli kérelmére a nem szak munkát végző volt tszcs. tagokat a Vállalatnak vissza kell engedni, a tszcs-hez, amennyiben azok az utóbbi 2 évben távoztak az üzemből és most önként vissza akarnak térni.

/.../

[KI]

1953. november 12.

**Faragó Teréz, községi tanács vb. begyűjtési csoportvezető
beszámolója a községi tanács vb. ülésen**

/.../ Eddig a sertésbegyűjtésben nem nagy eredményt értünk el, alig 3 %. Sok helyen már készen van a beadásra hizlalt sertés, azonban vonakodnak azt leadni, főleg azok akik ahhoz társat vállaltak. Ennek oka is, hogy némely termelő olyan magas árat kér a társaktól, hogy az azt kifizetni vonakodik. /.../ Igaz, hogy a termelők sertésüket szabad áron adhatják át társaiknak, azonban nem jelenti azt, hogy némelyek lehetetlen árat kérjenek azért, kihasználva társaikat. /.../

[ML]

1953. november 12.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Vajda Jozsef vb. elnök /.../ Vannak ugyan notorius nem teljesítők mint például Kiss Pálné és társaik akik terményüket eladták, de beadást nem teljesítenek. A piacon vásárolja Kiss Pálné is a baromfit

* „Titkos”

és tojást, hogy azt kereskedésre tovább szállítsa Budapestre. Vannak ilyen üzérkedők, ilyen például Eltser Károly is ki Szentendrére szállított 140 mázsa répát, itt 15 forintért vásárolta fel, ott viszont 50 forintért értékesítette mázsánként. Valószínű érdekesebbnek tartja ezzel foglalkozni, mint Sztálinvárosban dolgozni. Vannak aztán társai is, mint például Biró József ki borral kupeckodik. /.../

Szemler János mg. áll. biz. elnök javasolja, hogy a nem teljesítők névsorát fel kell terjeszteni a megyéhez. Földjeiket adja ki a vb. másnak kishaszonbérletbe, olyannak, aki majd a beadást is teljesíti.

Faragó Terézia begyűjtési csoport vezető. Először a vb. tagok teljesítsék beadásukat aztán tudnak maguk is népnevelő munkát végezni.

/.../

Budai Etelka vb. titkár javasolja, hogy a Tszcs tagokkal foglalkozzon többet a végrehajtóbizottság, nem elég az elnököt meggyőzni. 4-5 személy dolgozik a többi kupeckodik. A tagsággal kellene beszélni.

Vajda József vb. elnök belátja, hogy nagy hiba van a Petőfi Tszcs-nél. Nyáron a tagok kint arattak az elnök pedig bent iszik a kocsmában. Javasolja a vb. elnök a leváltását mert míg az lesz az elnök addig nem megy a munka. /.../

Budai Etelka vb. titkár. A hibát meglátják, de segítséget nem nyújtanak. Mikor a tagság Pitrik ellen szolott Becző vb. tag volt az aki megfélemlítette a tagságot. /.../

[ML]

1953. november 16.

A járási tanács vb. begyűjtési osztályvezető leirata a községi tanács vb. elnöknek*

A beadási kötelezettségüket a szabotáló termelők feljelentése körül az elmúlt napokban szabálytalan és a szükséges adatokat nem tartalmazó feljelentések érkeztek be. Ennek megszüntetése, valamint a további nyomozás és eljárás beindításának megkönnyítése végett csatoltan megküldök egy feljelentési űrlapot.

/.../

[KI]

* „TITKOS”

1953. november 19.

Faragó Teréz, községi tanács vb. begyűjtési csoportvezető
beszámolója a községi tanács vb. ülésén

/.../

Mind ezt a csekély eredményt is úgy értük el, hogy a nagy hátralékokat, elsősorban a kulákokat helyszínen elszámoltattuk.

/.../ Így az utóbbi napokban özv. Bókus Gáborné, Kosaras István, Szakács Sándor hátralékosoktól a kukoricát be kellett szállítani, mert ezen termelők a helyszíni lefoglalás után sem voltak hajlandók azt beadni. Akkor aztán látták, hogy a transzferálás nem csak ilyesztgetés, hanem azt a vb. végre is hajtja. /.../

[ML]

1953. december 3.

A községi tanács vb. kétéves állattenyésztési munkaterve

/.../

A kétéves állattenyésztés fejlesztéséről szóló párt és kormányhatározat előírja, hogy növelni kell az állatállományt. /.../ A szarvasmarha állományunkat 11 ezen belül a tehénállomány 32, lóállomány 8, sertésállomány 14, juhállomány 62 %-al kell növelni 1954 év végére.

/.../

Állatállományunk jelenlegi helyzete a következő

	Tszcs. II. III. tip.	Egyéni	Kulák
szarvasmarha	93	1458	89
ebből tehén	44	436	22
ló	52	484	61
juh	200	1572	308

/.../

[ML]

1953. december 6.

Vajda József községi tanács vb. elnök beszámolója*
a községi tanácsülésen

A mai tanácsülés célja, hogy az elvtársakkal karöltve megbeszéljük azokat a fontos kérdéseket, amelyek államszervezetünkre azon belül az államhatalom helyi szerveire hárulnak. A Pártunk Központi Vezetőségének június hó 27. 28-i határozata alapján. /.../

Ha értékeljük a községi tanács eredményeit azt kell mondanunk, hogy különösen az utóbbi időben, de főképpen az elmúlt aszályos év következtében a tanács és a tömegek közti kapcsolat rendkívüli modra meglazult.

Ha ezek okait vizsgáljuk megállapíthatjuk, hogy a lazulás oka elsősorban és mindenek előtt annak mondható illetve tudható be, hogy a politikai képzetlenség, meg nem kismértékben a túlzott centralizmus mindezeknek az oka. /.../

A tanácsok megalakulásakor azt hittük, hogy a megválasztott törvényesség biztosítja a segítség nélküli önállóságot azt gondoltuk nekünk a munkához segítséget kérni nem is kell. /.../ A vezetés és irányítás mindjobban nekünk a vezetőknek a kezünkbe ment át és sok olyan kérdésben amelyben a tanácsülésnek a végrehajtóbizottságnak kellett volna döntenie egy személyben mi döntöttük ezt el. Ez csak az egyik oka a vezetők és tanácsstagok közötti kapcsolat bomlásának. A másik pedig az, hogy magában az államhatalom felsőbb szerveiben is követtek el hibát a gyakori végrehajtásokban úgy a begyűjtés mint az adoztatás kérdésében s különböző munkaterületen például az elvi irányítás és a kiadott országos érvényű alaprendeletek helyesek voltak, úgy a begyűjtés, mint az adofizetés vagy más vonatkozásban. Azonban előfordultak azok a hibák, hogy a törvényes kivetésekön kívül különböző potkereteket alkalmaztunk velünk ammi teherként hatott a parasztságunkra így ezenbelül a tanácsstagokra is.

Mi a tanács vezetői és a tanács aparátusának dolgozói egyes helyeken még azt jobban megsértve követtünk el olyan hibákat, hogy egyes dolgozó parasztságra elbirálási modot a kulákkal hasonlítottuk össze. Különösképpen a kivetéseknel eszközöltük azokat. Vagy a beadás teljesítése után megmaradó termését a tavalyi évben "Vedd ahol éred" módon igyekeztünk vele beadatni, ammit a saját háztartási szükségletéből vettünk el. Ezek a törvénysértések folyamatos elkövetése a tanácsstagok és a tanács vezetői között érdektelenné tette az államhatalom gya-

* Az 1953. novemberében tartott járási értekezleten elhangzott járási tanács vb. elnöki beszámoló csaknem szó szerinti átvétele.

korlásában való részvételben. Tanácsstagjaink ezért nem jöttek el a tanácsülésre, nem érdekelte őket és ez megmutatkozott a vb. ülésein is. A harmadik ok, hogy lebecsültük a tanácsstagjaink úgy eszmei, mint politikai képzetlenségüket, nem ismertettük meg velük kellően feladataikat, megbízatásaikat. Nem ismertettük meg velük államszervezetünk felépítését s főleg ebben tanácsstagok szerepét, valamint ezzel járó jogait és kötelezettségeiket. /.../

Sok tanácsstag passzívra nem törődömmé vált, mert a nevelés hiányában azt látta, hogy éppen ő is olyan érdekelt fél a beadásban, adofizetés területén, mint az a nem választott dolgozó paraszt, aki nincs ebbe a munkába bevonva és így az a gondolat zavarta meg, hogy minek járjon ő el olyan gyűlésekre és tanácsülésekre, ahol éppen olyan kérdésekkel foglalkoznak, ammi az ő egyéni érdekeivel ellentétes. Értem ez alatt azt, mikor több esetben tanácsstagjaink is a potkivetésekben részesültek vagy az elszámoltatásban pont tanácsstagjainkat vettük elősnek azzal, hogy példamutatonak kell lenni és először is tőlük követeltük ezt meg, ennek következtében különösen a tavalyi évben tanácsstagjainktól is elhoztattuk a terményt felsöpörtük a padlást stb.

/.../

Az október 31-i központi vezetőség határozata, amely értékelte az állami szerveink tanácsaink munkáját megállapította, hogy az eltelt négy hónap alatt éppen a fenti hiányosságokból kifolyólag nem jó munkát végeztünk. Az lett volna a helyes megoldás, hogy a kormányprogram elhangzása után összehívtuk volna tanácsstagjainkat s megmondjuk öszintén hibáinkat hiányosságainkat /.../

Féltünk kiállni a tömegek elé és elmondani azt, hogy sok esetben becsaptuk őket, de nemcsak féltünk, hanem a KV. határozata után amikor feltárta a hiányosságokat és hibákat még akkor sem mertünk kiállni és nyíltan elmondani, beismerni a hibákat. Ez onnan adódik, hogy féltünk a tömegek bírálatától. Nem merjük megmondani azt, hogy számos esetben megsértettük dolgozó parasztságnak igényeit, különösen az elmúlt év őszén alakuló számos termelőszövetkezeti csoport önkéntességi elvét. A politikai felvilágosító munka helyett könnyelmű ígéreteket tettünk, amelyet utánna végrehajtani nem tudtunk. Ígéretet tettünk többek között arra, hogy csak lépjenek be a csoportba elengedjük adójukat, kapnak állami kölcsönt, amelyet nem kell visszafizetni. Vagy csak lépjenek be a termelőcsoportba még vetőmagot is fognak kapni, ammit nem tudtunk megvalósítani, vagy a begyűjtés alatt amikor lesepertük a padlásokat és olyan könnyelmű ígéretet tettünk a dolgozó parasztjainknak, hogy csak nyugodjanak meg adják azt be kenyér és vetőmag lesz bőségesen, ammi sajnos csak szorványosan igen kis mértékben és nagy nehézségek körülményei közepette tudtuk megvalósítani.

/.../

Durván megsértettük a tanácstörvényt akkor, amikor egyes tanács-
gokat úgy bíráltunk el, hogy az ellenség szekerét tolja hogy ellensé-
ge a népi demokráciáknak stb. és a nélkül, hogy elbeszélgettünk volna
vele foglalkoztunk volna vele megnéztük volna a helyi problémáját
családi körülményét és úgy bíraltuk volna azt el, ezt azonban nem így
tettük, egyszerűen a törvényes szankciókat alkalmaztuk tanácsstagjaink-
kal is. Ez jellemezte a mi munkánkat abban, hogy gyűjtöttük az Elv-
társak hibáit és amikor jó sok összejött, kihoztuk nyilvánosság előtt
ammit igen sok tanácsstagunk sérelmesnek tartott csak azért, hogy nem
néztük meg alaposan és mégis ilyen szégyennek tettük ki őket.

/.../ szem előtt tévesztettük az embert, mint olyant, és csupán esz-
köznek tartottuk őket. /.../

A tanácsapparátus dolgozói fölényesen foglalkoznak a hozzájuk bement
felekkel, különösen akkor, amikor a dolgozó parasztságunk tályékozat-
lansága következtében indulatosan jelenik ott meg. Azonban nekünk azt
kell tartani, és minden tanács dolgozójának, hogy ő a dolgozó nép
ügyéért van ott, a dolgozó népért nem pedig fordítva. Éppen ezt fog-
juk a kormány új programjának a megvalósítása után kiküszöbölni, hogy
ezek a hiányosságok ne forduljanak elő többet, úgy érezze dolgozó pa-
rasztságunk magát a tanácsházán, ha valamilyen ügy intézésre beme-
gy mintha családjával beszélne azt meg.

Azonban figyelemmel kell lennünk arra, hogy azok a dolgozók, akik
erre a munkára be vannak állítva nem tehetjük meg velük mint egyes
esetekben előfordul, hogy úgy nézték a tanács apparátus dolgozóit, hogy
azok uri modra kényelmeskednek és sok esetben az ablakon való kihaji-
gálással fenyegették őket. Azt kell látnunk, hogy a tanács apparátus
dolgozói nem a régi kapitalista ügyintézők, hanem, a dolgozó parasz-
tok gyermekei végzik azt, és mint embert meg kell, hogy becsüljük.

Ha nézzük községünk feladatainak végrehajtását előtérbe kerül és
most már mondhatom fokozottan előtérbe kerül a mezőgazdaság fejlesz-
tése. Ezzel egy időben felszámoljuk azt az aránytalanságot, ammi az
ipar és mezőgazdaság között volt.

/.../

Ha mi a mezőgazdaság munkájáról beszélünk, mint a helyi tanácsaink
egyik fő feladatáról akkor feltétlenül beszélünk kell és nem választ-
hatjuk el a begyűjtést sem. /.../ A gabonabegyűjtéssel értünk el szép
sikereket eredményeket. A tavalyi évhez viszonyítva nem kellett al-
kalmaznunk azokat az elrettentő módszereket, ammi éppen szembeállí-
totta dolgozó parasztságunkat saját magunkkal a tanácscsal. /.../

A kukoricát leszedték a parasztság egy része szépen el is adogatta
az orrunk elöl, mint például özv. Kis Pálné Biró József Mozes István
és igen sokan mások és mikor jó későn felébredtünk tétlenségünk-
ből fejvesztve kezdtünk szaladgálni kapkodni a még ma is jellemző mun-
kánkra. Ez adódott abból is, hogy a kormány programja után bizonyta-

lanság vett erőt rajtunk és éppen ennek következtében tehetetlenség jellemzi a munkánkat még ma is. Nem akarunk a régi módon vezetni eljárni az új vezetés módszerét viszont még nem tudtuk kellő formában elsajátítani.

Meg kell hogy mondjuk, és sokszor aláhúzzuk, hogy a szocializmus építésében olyan fajta változás ammi a kapitalizmushoz vezetne nem történt. /.../

A kizsákmányolást visszaállítani nem fogjuk. Parasztságunk nagy többsége jelenleg egyénileg gazdálkodik, ammi azt jelenti, hogy nemzeti jövedelmi forrásunk nagy részét az egyénileg dolgozó parasztság biztosítja. Fő cél az, hogy termelőszövetkezeteink amelyek meg vannak megszilárdítsuk és olyan életkörülményeket és gazdasági feltételeket biztosítsunk nekik ammi vonzóvá teszi az egyénileg dolgozó parasztságot a termelőszövetkezeteink felé. /.../

Pártunk azon célkitűzései, hogy a szocialista szektorok kiépítése falun is meg fog történni nem változott csupán módszereken volt szükség változtatni ammik arra irányultak, hogy félreértették parasztpolitikánk gyakorlati megvalósítását és egy csomo kényszert alkalmaztunk a termelőszövetkezeteink megalakításán ammi egészségtelen volt a termelőszövetkezeteink fejlődése szempontjából, úgy történt meg az, hogy községünk viszonylatában és az egész járás viszonylatában is Dunapatajon felbomlott egy termelőcsoport ammi a rossz szervezőmunkánk következtében valósult meg annak idején. Amminek már az összetétele maga is egészségtelen volt.

/.../

Hiba az, hogy Nagy Imre elvtárs beszéde után a kulákokkal szemben osztályérzékünk kezdett eltompulni, nem léptünk fel velük szemben a törvény teljes szigorával sem a begyűjtésnél sem pedig a mezőgazdasági munkák terén elkövetett törvénysértések miatt ammi ez reánk nézve gyávaság oportunistá megalkuvás ammi dolgozó parasztságunk érdekeit sérti. Vegye tudomásul mindenki, hogy a kulák kulák marad és dolgozó népünk megátalkodott ellensége ammi csak egy él is belőlük. Persze osztály politikánk velük szemben nem a bajusznyírás, a forró kályhára való ültetés, vagy a lábaujja taposása, ammi sok helyen megnyilvánult, de a törvényesség betartását a legszigorubbán meg fogjuk követelni tőlük. /.../

Felvetődik a kérdés tanácsstagjaink részéről, hogy a tavalyi tulkapások sorozata a padlássóprés stb. nem volt helyes, vajjon a mostani transzferálások helyszíni behajtások miért helyesek? Meg kell mondanom és sokszor aláhúynom, hogy ez azoknál a notorius nem teljesítőknél, akik készakarva vagy az ellenség befolyására nem tesznek eleget beadási kötelezettségüknek szembetalálják magukat a dolgozó parasztság többségével, megsérti a Munkás-Paraszt szövetséget s ezáltal ezek felé érvényesíteni kell és érvényesíteni fogjuk is mindazokat a szankciókat

amelyeket törvényünk a szocialista törvényesség biztosít. Hogy azután kerülnek vele együtt siró és sajnálkozók arról azt hiszem, hogy senki nem tehet. Tehát az, aki ezt elköveti.

Ha a dolgozók szükségleteinek maximális kielégítéséről beszélünk, nem kerülheti fel a figyelmünket az, hogy községünkben is megfelelően legyenek kisiparosok, hogy a dolgozó parasztságnak a község lakosságának ne kelljen sok időt tölteni azzal, hogy az elszakadt cipőjét vagy a lovára kötőféket és különböző olyan tárgyat ha megakarja szerezni más községbe kelljen neki elmenni. Tanácstagjaink nagy gondot fordítsanak és jól körültekintéssel legyenek, hogy a faluban a fellelhető olyan kisiparosokat, akik a község lakosságának szükségletét elégíti ki javasolják küldjék az iparendelő megkérése céljából végrehajtóbizottsághoz.

[ML]

1953. december 11.

**Balogh István, községi tanácsi pénzügyi dolgozó,
adószedő beszámolója a községi tanács vb. ülésén**

/.../

Az adóbeszedés terén mint már fent is említettem elértük az önkéntes adófizetést. Vannak azonban a behajtás terén nehézségek. Itt vannak például a kórházi költségek behajtása, minek számláját a kórházak mutatták ki az ápoltak után. Itt azonban sok helyen hiába jelenünk meg, mert végrehajtást fogatosítani nem lehet, mivel nevezett ápoltak oly szegények, hogy nincs mit lefoglalni. Így javasolom végrehajtóbizottság felé, hogy a behajthatatlan helyekre kimutatott számlákat a megye felé terjessze fel a végrehajtóbizottság, hogy a számlák ezen az úton rendezést nyerjenek az erre a célra rendelkezésre álló összegből.

/.../

[ML]

1953. december 17.

**Vajda József községi tanács vb. elnök
beszámolója a községi tanács vb. ülésre**

Mint ismeretes a Népköztársaság Elnöki Tanácsa új törvényerejű rendeletet adott ki az új begyűjtéssel kapcsolatosan. Igaz, hogy a napilapok s a rádió is foglalkozik ezen rendelettel, sőt ismertette azt

részleteiben, de itt is eléretnék közelebbről foglalkozni az új begyűjtési rendelettel.

Aki ezen rendeletet elolvasta ez láthatja, hogy mennyi kedvezményben részesül e dolgozó parasztság az új begyűjtési rendelet alapján. A beadási kötelezettség több évre előre van megállapítva, így tehát a gazdák előre tudhatják, hogy mihez tartás magukat. A beadás csökkentése nagy mérvű úgy hogy a gazdák kisebb gondal teljesíthetik beadásukat s még szabadpiacra is marad termésük. Így például a ternénybeadási kötelezettség 25 %-l csökken a mezőgazdasági termelőszövetkezeteknél is így ehhez hasonlóan a többi beadási dolgoknál is.

A beadási kötelezettség mint eddig azután is naptári évre január hó 1-től december hó 31-in terjed ki e a természetben fizetendő földadót is magába foglalja. A beadási kötelezettség 1954 évi január hó 1-től 1956 december hó 31-ig lesz megállapítva. Tehát minden dolgozó paraszt illetve beadással rendelkező egyén 3 évre kapja meg beadási könnyevcskjét. A termelők beadási kötelezettsége a következő ágakra oszlik.

a./ terménybeadási kötelezettség, b./ husbeadási kötelezettség, c./ tejbeadási kötelezettség, és d./ borbeadási kötelezettség.

A terménybeadást buza, rozs, árpa, zab kukorica, bab, borso, lencsen, napraforgó, burgonya beadásával lehet teljesíteni, míg a husbeadást sertés, marha, vágoborju, vágomarha, vágójuh, baromfi és tojás beadásával. Tejbeadást tejjel, úgy tehát mint juhtejjel és juhgomolyával lehet teljesíteni, míg a borbeadást borral, musttal és szőlővel lehet teljesíteni.

A termény, hus és tejbeadási kötelezettséget a szántó és rét együttes területe után kell megállapítani, viszont tejbeadásra az a gazda is köteles, kinek szántó és rét területe nincsen. A szántón és réten kívül álló többi művelési águ földterületet beszámítani nem szabad. S megszűnt a kert és szőlőterület ötszörösére való átszámítása. A szőlőterület után kell e borbeadást megállapítani. /.../ az állami tartalék földekből haszonbérbe vett területet a termelő többi földterületéhez hozzászámítani nem szabad. Az ilyen terület után előirt kedvezményes beadási kötelezettséget a rendelet külön szabályozza.

Beadásra az a gazda köteles aki bármilyen néven a beadás tárgyát képező földterületet használja. A haszonbérletbe vagy felesbérletbe használt földterület után a beadást a bérlő tartozik rendezni. A tehát után járó tejbeadást a tehéntartó köteles teljesíteni.

A termelő a mezőgazdasági terményekből elsősorban a beadási kötelezettségét köteles teljesíteni s a fennmaradó terménnyel azután szabadon rendelkezhet szabadpiacra is bocsájthatja. De a kormány a begyűjtési tervét önhibájából nem teljesítő községeket a szabadpiaci forgalomból átmenetileg bármikor kizárhatja.

A terménybeadási kötelezettség mint eddig most is buzakilogrammban lesz megállapítva. A terménybeadási kötelezettségnél 3 kataszteri holdra

eső mennyiséget el kell engedni abban az esetben, ha a beadásra kötelezett férfi 65 életévét illetve nő a 60 életévét betöltötte, vagy a beadásra kötelezett munkaképtelen vagy tényleges katonai szolgálatot teljesít, feltéve minden esetben természetesen az, ha háztartásában munkaképes családtag nem tartozik. Ez egy hatalmas nagy kedvezmény a többiek között a dolgozó parasztságra. Az olyan termelőknél pedig akiknek szántó és rét területe összesen 5 holdat nem haladja meg az általa eltartott harmadik és minden további 14 éven. aluli gyermeke után fél-fél kat. holdra eső terménybeadási kötelezettséget el kell engedni. A terület nagyságának megállapításánál az állami tartalékterületből bérelt földet figyelmen kívül kell hagyni. A termelési szerződéssel lekötött szántó terület után terményféleségenként különbözően, de mentesítést élvez a szerződött terület után s a termény féleség után járó területre.

/.../

[]

1953. december 17.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Vajda Jozsef vb. elnök ismerteti a végrehajtóbizottságnak a járási tanács vb. Szociálpolitikai csoportjának leiratát a most hadifogságból hazatért Kovács János, Villányi János, Koller János és Dinnyés István segélyezésére vonatkozóan.

/.../

[ML]

1953. december 27.

A községi tanács vb. elnök „Helyzetjelentése” a járási tanács vb.-nek a „tanácsok és vb. munkájáról”*

/.../

Begyűjtés

A begyűjtés vonalán nem a legjobb eredményt értünk el községünkben, ez annak tudható be hogy dolgozó parasztságunkat igen nagy szárnnyra engedte Kormányunk programja. /.../

[ML]

* 1954. márciusától a havi „Helyzetjelentések”-et negyedévié váltják fel.

1954

Épülő tévesz házsor

1954. január 6.

**A megyei tanács vb. kereskedelmi osztály vezetőjének
leirata a községi tanács vb. elnöknek**

A Kormányprogram célul tűzte ki a falu áruellátásának megjavítását a jelenlegi hiányosságok kiküszöbölésén keresztül.

Jó munkát csak abban az esetben tudunk kifejteni, ha megkapjuk a segítséget a falu dolgozóitól, vagyis ha tömegkapcsolatot tudunk kiépíteni.

A /.../ megyei Tanács VB. Kereskedelmi Osztálya a tömegkapcsolatok jobbátétele érdekében megszervezi a munkáslevelezést és ebben kéri Elnök elvtárs segítségét.

A munkáslevelezés célja, hogy a község egy dolgozója - egyénileg dolgozó paraszt, tszcs tag, vagy állami gazdasági dolgozó - közvetlen kapcsolatban legyen velünk oly módon, hogy havonta egyszer levélben ismertesse a község áruellátását, a hiányosságokat, a bolti dolgozók viszonyát a vásárlóközönséghez stb.

Célunk, hogy levelezőnk élesen tárja fel, a valóságnak megfelelően a hibákat, bátran bírálja az állami és a szövetkezeti kiskereskedelm, valamint a kereskedelmi szervek munkáját és kezdeményezéseivel, javaslataival segítse elő a munka megjavítását.

Fontos, hogy levelezőnk ne csak saját szemszögéből, hanem a község ellátásának szemszögéből is vizsgálja és írja meg levelét.

A községi tanács vb. segítse elő a levelek eljuttatását a saját postájával, hogy levelezőnknek bélyegköltséget ne kelljen fizetni. Természetesen a községi tanácshoz zárt borítékban juttassa el a levelet és azt a tanács betekintés nélkül továbbítsa.

A fontosabb leveleket meg is válaszoljuk, azonban meg kell magyarázni, hogy a levelezés célja a felvetett problémák nyomán a hibák kiküszöbölése. Egyes esetekben módot fogunk találni arra, hogy levelezőinkkel személyesen is elbeszélgessünk.

Felkérem Elnök elvtársat, hogy a helyi pártszervezettel egyetértésben kérje fel a Kereskedelmi Osztály nevében a község egyik ismert, becsületes dolgozó parasztját /asszonyát/, aki már január hó folyamán megkezdi levelezését osztályunkkal.

Ugyancsak felkérem Elnök elvtársat, hogy ismertesse velünk levelezőink nevét, címét és foglalkozását, a legrövidebb időn belül.

[KI]

1954. március 30.

**A megyei tanács vb. kereskedelmi osztály vezetőjének
leirata a községi tanács vb. elnöknek**

F. évi január 6-án kelt 149-4/1954.sz. leiratomban felkértem Elnök Elvtársat, hogy a munkéslevezésre a község egy megbízható dolgozó parasztját jelölje ki, aki osztályommal kereskedelmi vonalon havonta legalább egy alkalommal levelezést folytat.

Mivel a kijelölés nem történt meg, Elnök Elvtárstól nem kaptam értesítést, melyben jelzi, hogy kit jelölt ki, felkérem Elnök Elvtársat, hogy az előzőleg megadott szempontok alapján szervezz meg a munkéslevelezést és erről április hó 10-ig adjon osztályomnak értesítést, feltüntetve a kijelölt dolgozó nevét és pontos lakcímét.

Hasson oda Elnök Elvtárs, hogy a kijelölt levelező havonta egy alkalommal írjon is osztályomnak.

[KI]

1954. január 7.

**A járási tanács vb. begyűjtési osztályvezető leirata
a községi tanács vb. begyűjtési csoportjának**

Az új begyűjtési rendelet minél szélesebb rétegekben való megyei, és országos ismertetése érdekében fokozott feladat hárul a sajtótájékoztatásra, ezen keresztül a sajtóra. Az ujságoknak is egyik feladata most hosszabb időn keresztül ismertetni a rendelet kedvezményeit és az életre alkalmazva gyakorlati példákon keresztül bemutatni annak előnyeit a parasztság számára. A sajtó gyors tájékoztatása érdekében felhívom, hogy a mai naptól kezdve sajtó /hangulat/ jelentéseit a Járási Tanács VB. Begyűjtési Osztályához pontosan küldje legkésőbb minden péntek délig beérkezőleg.

A jelentések ne általánosságokat közöljenek, hanem minden esetben részletesen konkrét példákon keresztül mutassuk be az új rendelet előnyeit úgy a termény, mint a hus, tej, borbeadásnál.

Ilyen témák:

1./ Mit jelent egy bizonyos tsz. életében a csökkentett beadás. Egy taggyűlés leirása, melyben azt tárgyalták, a jellemző hozzászólásokkal együtt. Vagy: beszélgetés egy tsz. elnökkel erről a kérdésről. Vagy: beszélgetés erről egy közép-paraszt tsz taggal, aki ingadozott, ki akart lépni, de rájött, hogy a tsz-ben találja boldogulását.

2./ Ugyanezek a kérdések egy község életéből /pl. egy tanácsülés rövid leírása, melyen az új begyűjtési rendeletet tárgyalják, esetleg kisgyűléseken, vagy A.B. üléseken elhangzottak stb./.

3./ Milyen előnyöket jelent egy-egy család életében. Beszélgetés egyéni dolgozó paraszttal, tsz. taggal a tsz.-ről és a háztáji gazdaságról. Beszélgetés asszonnyal, anyával, akinek több 14 év aluli gyermeke van. Beszélgetés idősebb emberrel, asszonnyal, aki részére további kedvezményt jelent a rendelet.

4./ Egy-egy begyűjtési versenyben jutalmat nyert község, tsz. mostani napjairól beszámoló. Milyen hatással volt rájuk a kitüntetés, hogy készülnek fel a jövő évre.

5./ Egy-egy tárgyjutalmat nyert dolgozó paraszt munkájának részletes bemutatása.

Minden ilyen anyagot részletesen, és hitelesen kell feldolgozni. Beszélgetni kell az emberekkel az általuk elmondott /de ellenőrzött/ adatokat közöljük. Minden jelentés friss legyen, egyszer egy-két témánál többet ne tartalmazzon.

/.../

[KI]

1954. január 8.

Községi tanácsülés; jegyzőkönyv

/.../

Szakács Sándor hozzászólásában előadja, hogy lenne itt hozzászólás, meg is hallgatják, de nem intézkednek benne. Beszolgáltatásra vonatkozóan nagyon fájdalmas, hogy a buza ára megmaradt 60 Forintban, viszont ezzel szemben a szabadforgalmi ára 2-300 Ft. Hol van parasztság életszínvonalának az emelkedése. A jószágbeszolgáltatásnál 5 Forintot kapnánk, de azt is lefoglalják adóra, s ezzel szemben a husnak 28 forintban kapjuk kilóját. A tejet 70 fillérért veszik be s 3 Ft 50 fillérért adják ki. A zsiréért 10 forintot adnak s 35 forintért adják kifelé. Mi nem akarunk háborút. Nekünk jól van ez, de hallgassák meg a kérelmeinket, mi építhetjük a demokratikus országot. /.../ Nem tudom más községben így van-e de itt a parasztsággal valóságos labdázás folyik. A birtokivéből már lassan térképet csinálnak. A föld jöjjön a gazdának a nevére s akkor az meg lesz munkálva. A II. típusú Tszcs tagok akik kiléptek 9 hold helyett csak hármat kaptak meg. Azt a területet a gazdája munkálja az adó a termék 9 hold után vannak kivetve.

Laposa Gábor előadja, hogy más dolgok miatt is hanyatlak a termés. Itt van a zöldségtermelés. Itt az a hiba, hogy nagyon alacsony a

zöldségféléknek az ára. A zöldség árát is szakszerűen kellene megállapítani.

Bálint Antal. Vissza kell adni a földet a gazdáknak s helyre állana a termelés.

Csöke járási kiküldött elvtárs előadja, hogy ez az ellenség hangja. Nekünk az a célunk, hogy az országot építsük s ne is botránkozzanak meg azon, ha a kormány a szociális gazdaságokat segíti s támogatja.

/.../

[ML]

1954. január 11.

A járási tanács vb. elnök határozata „Vajda József dunapataji vb. elnök fegyelmi ügyében”

H a t á r o z a t:

Vajda József dunapataji vb. elnök ottani lakóst /.../ a 159/1950. M.T.sz. rendelet 6.§. /1/ bek. 2. pontja alapján Irásbeli megrovásban részesítette. Elrendelem, hogy ezen határozatot 1. évig nevezett személyi anyagai között tartsák nyilván, és amennyiben a hivatkozott pontban elkövetett vétsége 1. éven belül nem ismétlődik meg, úgy az egy év eltelte után ezen határozatot a nyilvántartásból ki kell emelni.

I n d o k l á s:

Igy kellett határoznom, mert megállapítást nyert, hogy a fegyelmi alá vont, 1954. január 8-án nem vb. elnökhöz méltó magatartást tanúsított mert: Hivatalos munkaidő alatt, hivatalos kiküldetésben vett részt Rogod községben ténykedése közben részegre itta magát. Továbbá onnan hazafelé jövet az helyett hogy hazavitette volna magát, a községben szánkázva, mutogatta magát amellyel e közvélemény felé alá ásta a helyi tanácsok vezetőinek tekintélyét. Végül tudatában volt annak, hogy felettes szervei azon a napon fontos megbeszélésre a községébe érkeznek és ezzel a felelősséggel visszaélt. Tudatában volt annak, hogy ugyan az nap községében tanácsülés volt összehíva és a tanácsülés egyik napirendjének előadója ő volt.

/.../

[KI]

1954. január 14.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Szemerédi István. Előadja, hogy a legutobbi tanácsülésen más elfogultsága miatt nem vett részt de értesült róla, hogy ott mi volt. Tudomása szerint határozat lett hozva, hogy a tanácsülésen rendező lesz beállítva, nem tudja miért nem lett ez végrehajtva. Akkor nem fordult volna elő, hogy részegállapotban levő ember ott felszólaljon.

Szemler János. Álljon az ajtóhoz egy hivatalsegéd, a részeg embereket ne engedje be, mert nem jönnek a tanácsülésre a tanácstagok, ha ott részeg emberek szóllanak fel.

László István. Határozza el a végrehajtóbizottság, hogy Thiesz Béla a tanácsuléseken egy évig nem vehet részt.

Vajda Jozsef. Helyes a felvetés, javasolom, hogy a tanácsulésről s minden nagy gyűlésről Thiesz Bélát zárja ki a végrehajtóbizottság s egy év letelte után ha jól viseli magát ismét részt vehet a nyilvános gyűléseken. Ezt a végrehajtóbizottság közhírré teszi, hogy lássa a község lakossága, hogy részeg állapotban nem lehet tanácsülésre menni.

Szemerédi Jozsef. Tudomásom szerint csak tanácstagoknak van felszólalási joguk a tanácsülésen, miért szólalhatnak fel nálunk kívülálló is.

/.../

[ML]

1954. január 29.

A református egyház presbitériumának gyűlése; jegyzőkönyv

/.../

3./ A lelkipásztor bejelenti, hogy a választói névjegyzék ki igazítása megtörtént és az esperes által jóváhagyva visszaérkezett: 32, nagyobb részt elhalt, egyénnel kevesebb lett, míg 9 ujjal szaporodott. Így a választók száma 510 lett.

/.../

[PI]

1954. február 4.

Páli Sándor, községi tanács vb. mazőgazdssági előadó
beszámolója a községi tanács vb. ülésen

/.../

Kormányunk modot adott arra, hogy azok a termelőszövetkezeti tagok, akik egyénileg akarnak gazdálkodni kiléphetnek a termelőszövetkezetből. A községünk területén is történtek a Tszcs-kból kilépések, sőt egy termelőszövetkezet fel is oszlott. A Haladás termelőszövetkezetből 3 kilépő tagunk van, akik az ő saját földjüket vitték ki, mely a termelőszövetkezet szétszort ingatlanában szerepelt. Az Alkotmány III-ik típusu termelőszövetkezetből is volt 8 kilépő tag, 7 földdel rendelkező 1 vagyontalan. A községi tanács a rendelettől eltérően nem a termelőszövetkezet tagsága határozata alapján adta ki részükre az ingatlanukat. A termelőszövetkezeti tagoknak a föld az állami tartalékterületből lett teljes egészében kiadva. A tagság ebbe nem egyezett bele, úgy hogy a megyéhez fordultak panasszal, a járás tsz. szervező és a helyi tanács kérte, hogy a megyétől küldjenek ki szakembert az ügyek orvoslására. A termelőszövetkezetből kilépő tagok kérése orvosolva is lett olyképpen, hogy az Alkotmány tszcs által leadott 34 khold területből lettek kielégítve. Ugy, hogy a kilépő tagok ebbe belenyugodtak.

A Kossuth tszcs mely községünk területén működött, teljes egészében feloszlott /.../. A kilépő tagok a nekik adott földdel azért nem voltak megelégedve mert a közel fekvő földjeik helyett részben a községtől 15 km távolságra eső földet kaptak, és sokkal gyengébb minőségű földdel lettek kártalanítva, mint amilyen az ő bevitt földterületük volt. A megyei kiküldött az elégedetlen tagokat beidézte és a tanács-csal karöltve igyekezett a föld kiadását úgy elintézni, hogy a kilépő tagok ezzel megelégedjenek. A tagság nagyrésze Bévérdi Pál és Kovács János kivételével a föld kiadásával megelégedtek. /.../

[ML]

1954. február 4.

Községi tanács vb. ülés; Jegyzőkönyv

/.../

Vajda Jozsef vb. elnök előadja, hogy szükségessé vált, hogy kibővített vb. ülés hívassék össze. Ez fontos és szükséges azért, is, mert tudjuk, hogy Kormányunk új gazdasági politikát dolgozott ki. Nem

elég, hogy azt a vb. 8-9 tagja megtárgyalja, be kell vonni az érdekelteket, akik saját tapasztalataikat adják elő. A Tsz-ből kilépett tagok ügyeinek megtárgyalása a súlyponti kérdés. A kormány is erre fősulyt helyez. Emlékszünk rá 1952 évben mennyire zaklattuk a népeket nem tudták már hogy hova meneküljenek. Voltak akik önszántukból léptek be a tszcs-be, de sokan voltak akik kényszer hatása alatt állottak, így sokan vannak akik kiléptek, mert nem tartották helyesnek. Az új kormányrendelet szerint támogatni kell a kilépett tagokat, mert a széles dolgozó rétegekre támaszkodunk, tehát módszerünket megváltoztatjuk.

Szemler János. Faragó János nem vitt be földet a Tszcs-be s egy évig dolgozott saját két lovával s most mégis adohátralékot mutatnak ki a rovására.

Szabó József. Ha valaki valami munkán dolgozik, úgy nem tud létezni, ha nem kap fizetést. Az összes terményt beadtam, akkor miből fizessek adót. Ezt próbáljuk megvitatni.

Vajda József. A belépett földet most, hogy kilépett kikapta s a csoporton belül adokedvezménye volt, innen adódik az adóhátralék. A múltban tudjuk, hogy tulkapások voltak, hiányosság volt. Ezt akarjuk most kiküszöbölni.

Tóth Sándorné. Szabó József adóhátralékkal lépett be, vagy ezt most vetették ki rá.

Szabó József: nem volt adóhátralékom.

Vajda József: vb. elnök előadja, hogy most már a kilépett tagok is meg lehet elégedve, mert kedvezően kapták meg a földjeiket.

/.../

Továbbá előadja vb. elnök, hogy az államosított házak felülvizsgálatához egy bizottság alakítása vált szükségessé, mert a házak ügye még mindig nem nyert elintézését.

/.../

[ML]

1954. február 12.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Páli Sándor vb. tag előadja, hogy a múlt héten a Kulturotthon gondnokának az illetményére vonatkozóan a határozatot még akkor, este az itt jelenlévők közül valaki tudomására adta, sőt névszerint megnevezte, hogy melyik vb. tag volt mellette és melyik ellenne. A vb. ülések zártkörűek, de ha innen a tárgyalási részletek kimennek, úgy lassan a hozzászólások elmaradnak.

Beczó Ferenc vb. tag szerint is ez helytelen dolog. Akkor nincs értelmé így bírálni mert oda jutunk, hogy személyi botrány lesz belőle.

Vajda József Vb. elnök ismerteti a tagsággal, hogy a vb. ülések bizalmasak. Innen nem mehet ki semmi. Ki kell vizsgálni, hogy ki az aki innen kiviszi az itt hallottakat. Kivizsgáljuk azt hogy ki adta tudtára Lázárnénak az órá vonatkozó részleteket.

/.../

[ML]

1954. február 18.

Községi tanácsülés; jegyzőkönyv

/.../

Lakatos Imre jelenlévő vendég engedélyt kérve a felszólalásra előadja, hogy a községben kevés mezőőr van beállítva. A mezői lopások úgy elharapózkodott, hogy lassan már a gazda nem mer kimenni a határba, mert a tolvajok leütik, mint egy kutyát s előadja, hogy Ő is úgy járt, hogy a saját fáját vágták ki az erdőn amikor szólni mert 15-18-20 éves fiatalember támadta meg s baltákkal dobálták őket. Tehát veszélyes a határba való járás a föld tulajdonosoknak. Tehát kevés a mezőőr. Erre szavazzanak nagyobb összeget. Az ilyen fatolvajokkal szigoruan kell fellépni, s meg kell őket büntetni, hogy végre rendet teremtsen a tanács ezen a vonalon.

/.../

[ML]

1954. március 4.

A községi tanács vb. pénzügyi csoportjának beszámolója a községi tanács vb. ülésre

Szeretnék beszámolni az 1953. évi ado terv kivetéséről és a teljesítéséről.

1953 évben	I .negyed	II .negyed	III. negyed	IV.negyed	összesen
Tervezés	805.000	709.000	830.000	848.000	3.192.000
Befizetés	200.014	320.162	216.374	860.530	1.597.120
	23,8 %	45,2 %	26,1 %	101,4 %	50,0 %

Az 1953 adóterveteljesítés nagyon rossz képet mutatott annak dacára
hogy a Községünkben jótérmet volt.* /.../

[ML]

1954. március 4.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Kovács István vb. tag is előadja, hogy Ő is azt tapasztalta, hogy Balogh a lakossághoz nagyon goromba volt. Már mérgesen lépett be a házhoz. Harcos Vincéné is szintén tapasztalatból tudja, hogy Balogh nagyon goromba az emberekhez.

Vajda József vb. elnök előadja, hogy megállapítást nyert, adóbeszedők milyen munkát végeztek és mégis szép eredményt értünk el. 1953 év negyedik negyedében Dunapataj község adófizetés terén majdnem az első volt a Dunavecse járásban, ezzel szemben az 1954 évi I. negyedévi adófizetésünk szégyenletes. Az általános tapasztalat azt mutatja, hogy az adóbeszedők gorombák voltak, s nem adták meg a kellő felvilágosítást. Egyik adóbeszedő sem fogadta el a bírálatot s nem tartották szem előtt a kormányprogramot. Ez azt mutatja hogy az adóbeszedők keveset foglalkoztak a tanulókkal. Ők még ma is az 1952-es módszerrel dolgoztak. Látjuk, hogy a vásárlási kedve megjött a népnek az 1954 évi áprilisi vásárlás duplája az 1953 évi áprilisi vásárlásnak. Az állam iránti kötelezettség teljesítése azonban leromlott ezt eredményezte a goromba bánásmód is.

/.../

[ML]

Taba G. Margit (interjú)

54-ben adóhátralékban voltunk, de nem sokkal. És kijött valaki. Hogy ki volt, azt nem tudom megmondani, csak azt, hogy kecskeméti. Megismerni megismerném száz közül is, mert annyira megjegyeztem az arcát. Idejött foglalni. Itt volt az anyámék cucca, ott az enyémé. Először fölírta mindent. Jó, írjon! Na de utána meg bejött volna az én szobámba, és mert nem akartam ajtót nyitni, rendőrt hívtam. A Kovács bácsi – ma is él az a rendőr – azt mondta: – Margitka, hát ne köztözködjön, nyissa ki az ajtót! Mondom: – Kinyithatja, de innen nem visz el semmit, mert itt minden az enyém! Gondolhatja: bejött, és elkezdett kutatni a

* 1954-es előzetes adóbevételi terv: 2.539.000 Ft.

gyerekágyban. A kisgyerekek féltek, látták, hogy mi van... Ehhez hozzátartozik, hogy ha volt valamennyi pénzem vagy ékszerem, a kislány tudta, hogy hol van. Arra mindig az volt mondva: ha bejönnek a csúnya bácsik, akkor tegyed a kötényedbe és tartsd nálad, hogy ne vigyék el, hogy anyunak legalább annyi maradjon, amiből holnap kenyeret ad nektek. Mert sokszor az utolsó fillért is elvitték. Nem csak itt, bárkinél. Nem törődtek azzal, hogy sír a gyerek, vagy nincs több. Slussz, vinni kell. De a kislánynak most nem volt módja, így én vettem magamhoz a pénzt. Egy pillanat alatt történt az egész. A harisnyaszárba tettem bele, nem is a pénzt, hanem az ékszerem. És akkor elkezdte sorba írni. A ruhaneműt diktálta. Mondom: – Fölírhatja, de úgyse fogja elvinni, mert ez az enyém, és nem fogom odaadni! Amennyiben el akarják vinni, meggyújtom, mert az enyémmel azt csinálók, amit akarok. Aztán a kislány ágyában kutatott. Erre elkezdte a kislány: – Ne vidd el az ágyamat, csúnya bácsi! Ne vidd el! Miben alszom? És erre azt mondta: – Vigye a kölkit, ne ordítson! Tudja, amikor egy anyának azt mondják, hogy kölke... Azért nekem se volt mindegy. Bizony, én is nagyon csúnyán összeveszttem vele. Nagyon ideges voltam. És amikor elkezdte, hogy diktáljam az étkezésletet, fölkaptam két tál a kezembe: – Tudja, mit mondok? Ahogy maga diktálni kezdi, egy tál a kőhöz, másik tál a maga fejéhez. De nagyon jól gondolja meg, mert én olyan ideges vagyok, és úgy megbántott, hogy engem nem érdekel, mit csinálnak! Ha máma döglök meg, vagy holnap, de egy tál a kőhöz, másik a fejéhez. Nem merete továbbírni. De hozzávágtam volna! Nem sajnáltam volna, ezt bárki elhiheti. Hogy mer ezen a hangon tárgyalni velem? A szoba földülva, a szalmazsák kikutatva, minden vágigtúrva-tépve. Ékszert kerestek. És persze azt mondta, majd el fog internáltatni engemet. Erre én azt mondtam: – Másnak az erejével ne hengegjen, hengegjen a magáéval! Tudja, mit mondok? – föltéptem a ruhám ujját. – Ha maga nagy legény, gyűjjön, azt birkózzunk meg! Meglátjuk, hogy bír-e velem, vagy nem! És lehet, hogy agyon tudtam volna csapni azt a rendőrt, olyan ideges voltam. Nagyon bántott az igazságtalanság. Akkor én becsuktam az ajtót, és mondtam az anyáméknak, hogy elmegyek, mert ez így tovább nem mehet. Vettem magamhoz pénzt. Majd táviratot küldök – mondtam –, ne ijedjenek meg. Elmentem Kecskemétre. Dalos Ferenc volt akkor az elnök Kecskeméten. Elmondtam, mi járatban vagyok, mit akarok, és bevittem az összes papírokat, mindent egy kosárral. Azt mondta, ő nem tud segíteni, mert ők nem szólnak bele a helyi dolgokba. Mert ugye helybe van kiadva, és ő nem tudja pont, hogy mi a helyzet.

Na ekkor kaptam egy fiatalembertől egy címet, hogy menjek el Budapestre az állami ellenőrző központba. Hát ott ültünk sorba, és amint az egyik ajtóból kijöttek, úgy ment be valaki. Én ott a fő-fő főnökhöz jutottam. Ilyen szerencsém volt. Nálam egy kosárba az összes papírok. Elmondtam, mi hogyan van. Meghallgattott, de hát úgy láttam, kétkedve fogadja. Azt mondtam neki: – Nézze, mit mondok, itt van kint egy dzsip, üljünk be, elmegyünk Dunapatajra. Amennyiben nekem van igazam, akkor nem fizetem az autó díját, de nagyon szívesen megvendégelem... Amennyiben magának van, kifizetem a fuvardíjat és a napidíját. Talán megnyerte az, hogy nem tudott olyat mondani, amire én nem tudtam neki felelni, sehogy se tudott megkeverni. Hiába próbált így vagy úgy, én min-

denre úgy válaszoltam, ahogy van, nem hazudtam neki. És akkor azt mondta, hogy fog írni egy levelet a dunapataji tanácsnak. Mondtam neki: – Legyen szíves, írja meg, és föladom én a levelet! Azt mondja erre: – Kétkedek bennem? Mondom: – Szemibe mondom, kétkedek! Nekem már olyan sokan megígérték, hogy majd elintézik. Azt mondta: –Nyugodtan menjek haza, el lesz intézve, és augusztus másodikán hívjam őt föl telefonon. Közben azt nem tudtam, hogy ő lent járt személyesen Dunapatajon. Ezt csak utólag tudtam meg, és volt olyan fifikás, hogy nemcsak a mi ügyünkben érdeklődött. Meggyőződött, hogy mi van, és elintézte, hogy a tanácstól haladékat kaptunk. Hát akkor miért háborgassam? Tudtam, milyen elfoglalt ember, és nem jelentkeztem. Akkor ő hívott engemet, hogy mi van. Mondtam neki, hogy nem akartam zavarni, hogy elintéződött az ügy, és nagyon szépen köszönöm, és szeretnék fölmenni, beszélni vele. Azt mondta, ha személyesen beszélni akarok, akkor szívesen lát, de ha valamit adni akarok, ő nem tart igényt arra. Na, azért elmentem utána személyesen, de sem pénzt, sem ajándékot nem fogadott el. Azt mondta, jegyezzem meg: én nem párttag vagyok, én kommunista vagyok és nem azért küzdök, hogy vagyont szerezzek, hanem azért, hogy lássák azt, hogy van most is ember, aki elintézi, akinek igaz ügye van. A maga ügye annyira hihetetlen volt, azért elmentem Patajra és kivizsgáltam. És szórol szóra igazat mondott. Megköszönte, és azt mondta, gondoljon rám jó szóval, ez énnekem elég. Egy rendes ember volt, azóta se láttam.

Akkor a dunapataji tanácsnál megkérdezték, ki volt fönt. Apám mondta, hogy ő nem volt Pesten. Én azelőtt nem jártam Pesten. Apám mondta is, hogy én vagyok a megmentőjük. Higgye el, azelőtt én egy „fenét” nem mondtam. Nagyon visszahúzódom voltam. De már az, hogy elváltam, nekem már az egy nyom volt. És akkor azt mondtam magamnak, hogy a sarkamra kell állni, hogy a két gyereket fölneveljem. De tudja, amikor az embert kizsákmányolják, vagy hogy fejezem ki magam, vagy igazságtalanul bánnak vele, az nem mindegy. Itt volt a két gyerek, és elég nehéz, piszkos munkát végeztem a telepen is. És megesett, hogy összevesztünk az egyik asszonnyal. Persze elmondott minden piszok kulák fajzatnak. A Nyúl János bácsi, az első főnököm, egy régi kommunista családból származott, és azt mondta: – Vegyék tudomásul, emberek – mikor erre összehívott bennünket –, hogy itt nincs az, hogy ki honnan jött, ki milyen származású, itt csak ember van! – és közben a hátamat fogta.

1954. március 12.

Vajda József, községi tanács vb. elnök beszámolója
a községi tanácsülésen

/.../

Az az öröm és lelkesedés, amely a kormányprogram nyomán a lakosság körében országszerte osztatlanul megnyilvánul mutatja, hogy azok a

mélyreható változások melyeket a kormány új politikája elindított, mennyire időszerűek és szükségesek, hogy a nép vágyait fejezik ki, hogy azok a népitőrekvések öltenek testet bennük, amelyek népköztársaságunk államunk és társadalmi életét gazdaságpolitikáját és kulturális tevékenységét a szocializmus építése terén elért. Ebben van a Párt határozat, és a kormány program nagy ereje. A nép és a kormány még soha nem forrott annyira egységbe, mint napjainkban. /.../

A középparasztság jó módja, gazdasági gyarapodása, ártermelésének növelése a nagy üzemi termelőszövetkezeti gazdaságok fejlesztésével párhuzamosan kell, hogy haladjanak. A kormányunk a mezőgazdaság megsegítésére a termelés biztonságára tett sorozatos intézkedései felserkentették a középparasztság termelési kedvét. Így van ez jól. Mondotta Nagy Imre elvtárs országgyűlési beszédében. Gyarapítsák gazdaságukat egészítsék ki és ujítsák fel a gépi és egyéb felszereléseiket, fejlesszék haszon- és igás állatállományukat, annyira, amíg családjuk munkaerejéből futja, amíg saját erejükből el tudják látni a kis gazdaságuk munkálatait. Ebben nem lesz gátolva, hanem ellenkezőleg állandóan és messzemenően állami segítséget is kapnak.

/.../

[ML]

1954. március 25.

A járási tanács vb. pénzügyi osztályának leirata a községi tanács vb. adóügyi megbizottjának

/.../

Nem hajtsák végre a P.M. utasításait a transzferálásra vonatkozólag. A járás több esetben már felhívta az Elvtársak figyelmét arra, hogy az 5.000 lelken aluli községekben 10, az 5.000 lelken felüliekben pedig 20 transzferálást kell foganatosítani. Megállapítható, hogy ezt egy község sem hajtotta ezideig végre.

Meghagyom, hogy a községi tanács vb.-vel még a hét folyamán minden községben az adóügyi megbizottak tartoznak kijelölni azokat akiknél transzferálni szükséges és azt hagyattassák végre a vb.-vel. Továbbá 3. nappal előtte értesítsék az adózót, hogy tartozását rendezze, mert ellenkező esetben a lefoglalt tárgyakat betranszferálják.

Igen sok községben a lefoglalt tárgyakat az adózók eladták és nincs meg. Ezzel kapcsolatban felhívom, hogy olyan kirívó esetekben amikor az adózó a lefoglalt tárgyat eladta és ellenértékét nem fizette be tegyenek zálogtárgy sikkasztásáért feljelentést az ügyészséghez.

/.../

[KI]

1954. április 7.

**A megyei tanács vb. elnöknek a Járási tanács vb. elnökhöz intézett
leiratának a községi tanács vb. elnöknek megküldött másolata**

Tudomásomra jutott, hogy a közadobehajtási eljárásról szolo 4187/1949/165/Korm. számú rendelet végrehajtás tárgyában kiadott Pénzügyminiszteri utasításnak a tanácsok dolgozói nem tesznek eleget.

Az említett Korm. számú rendelet világosan leszögezi, hogy a marhalevelkezelő minden marhalevél kiállítása alkalmával köteles meggyőződni arról, hogy az állatot a pénzügyi osztály nem foglalta-e le. Ha igen úgy a marhalevélen a zálogoláson megállapított becsértéket fel kell tüntetni.

Tanácsaink dolgozói a fentemlitett törvény által biztosított jogokkal nem élnek és az utasítást egyszerűen fegyelmezetlenségből nem hajtják végre. Legékeőbb bizonyítéka annak a közelmúltban megrendezett kalocsai vásár, hol 374 drb állat cserélt gazdát és ezalkalommal alig 3.000 Ft folyt be adoban. Csengőd községi vásáron például csupán a lovak értékesítéséből 2.400.000 Ft forgalmat bonyolítottak le a dolgozó parasztok és ebből adóra összesen 6.000 Ft-t fizettek be.

Minden arra enged következtetni, hogy az aparátuson belül nagyfoku fegyelmezetlenség van, az utasításokat nem hatják végre, nem veszik figyelembe azt, hogy a parasztság bevételi bázisa jelen időszakban az állatok értékesítéséből van.

[KI]

1954. április 9.

**Vajda József, községi tanács vb. elnök beszámolója
a községi tanácsülésen**

/.../

Kormányunk a dolgozóparasztság felé megadta az elkövetett hibák után a jóvátételt, az adjon istent, most tehát dolgozóparasztságunkon a sor, hogy hogyan mondja ki a fogadj istent.

/.../ Nem lessz ilyen Kormányprogramm többé arra nevárjon senki, hogy nem fizetem meg adom be majd elfogják engedni.

/.../ a környező még kapitalista országokban is a Magyar Népköztársaság külképviseletei ünnepi fogadást adtak Prágában, Berlinben, Párizsban, Londonban, Belgrádban és sorolhatnám tovább, ahol hatalmas ünnepi vacsorával és egyéb ünnepi estel emlékeztek meg a Magyarszabadság 9-ik évfordulójáról. Példának hozhatom csak fel, Párizsban a

magyarkövetség által április 6-án este a magyarkövetség ünnepi fogadásán mint egy 430 személy jelent meg vagy Londonban a magyar követség fogadásán 700 személy vett részt, Vashingtonban 300 vendég vett részt az ünnepi fogadáson. Ezek a tények mind azt bizonyítják hogy nemcsak Magyarországon örül a magyar nép a felszabadulás 9-ik évfordulóján, hanem a kapitalistái országokban is élő magyarság és a munkásosztály, művészek és újságírok, részvétüket fejezték ki a magyar-nép szabadságáról, és az elért eredményeiről.

/.../

[ML]

1954. április 9.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

Vajda József vb. elnök előadja, hogy a Dunapataj község az 1954. évi I. negyedévi beadását az állatbeadás terén 129 %-ra teljesítette a tervét, s most áprilisban 185 mázsa állatbeadást vetettek ki. Látjuk azt, hogy a járási tanács illetve a járási begyűjtési osztály megint odaugrik, hogy vedd ahol tudod. Első negyedét teljesítettük 100 %-on felül de egy község sem teljesítette a járásban 100 %-ig, tehát úgy látszik ammit ezek nem adtak be azt azokra a községekre vetették ki akik teljesítették. Dunapataj község azonban kimerült. Április hónapra 26 drb. ökör beadását nem vállalhatjuk, ezt nem tudjuk teljesíteni. Tehát adjon a járási begyűjtési osztály segítséget azoknak a községeknek, akik első negyedévi tervüket nem teljesítették.

Vörös Sándor: Fel kell vetni ezt a problémát a járás és a Párt-bizottság felé.

Vajda József vb. elnök előadja hogy sertés begyűjtéssel még rosszabbul állunk. Április hónapban 65 drb sertést kell beadnunk. Itt nehézségek vannak, ezt nem tudjuk teljesíteni mert már nincs a községben 130 Kg-s sertés. /.../

[ML]

1954. április 27.

A járási tanács oktatási csoportjának leirata az általános iskola igazgatójának

Az alábbiakban közlöm a Megyei Tanács határozatát.

„Folyó évi március 2-án 852-233-1/1954. sz. alatt fenti tárgyban további intézkedés végett rendeletet adtam ki.

Ellenőrzési tapasztalataink, de a beérkező jelentések is azt mutatják, hogy általános iskoláinkban továbbra is gyakori a testi fenyték alkalmazása. Igazgató Kartársak sokhelyen nem biztosították megfelelő módon a fenti rendelkezés megvalósítását s általában nem került sor a veréssel „fegyelmező” nevelők felelősségrevonására.

A testi fenyték további alkalmazásának megakadályozása érdekében a következőkben rendelkezem:

- 1./ Felhivom Igazgató kartársak e rendeletet a nevelőtestületekkel azonnal ismertessék.
- 2./ Testi fenytést és egyéb meg nem engedett büntetést alkalmazó pedagógus ellen minden esetben fegyelmi vizsgálatot kell indítani. A fegyelmi eljárásnál - a sok helyen még meglévő s a nevelőmunka eredményeit veszélyeztető - elnézésnek, liberalizmusnak helye nincs.
- 3./ A jövőben a testi fenyték alkalmazásának tényéről, azonnal tegylen osztályunknak jelentést.
- 4./ Nyomatékosan felhivom a figyelmét arra, hogy a fentiekben túl is mindent tegyenek meg. Igazgató Kartárs a testi fenyték egy egyéb helytelen büntetési módok alkalmazásának megakadályozása a nevelőtestülete helyes közvéleményének kialakítása érdekében.”

[ÁIII]

1954. május 9.

Beszámoló a községi tanácsülésre

/.../

A szövetkezet boltjai az 1953 év január 1- és május 1 közötti időben eladtak 12 drb kerékpárt, 10 drb rádiót, 6 drb. kiscépet, 8 db kályhát, 6 drb sparheltet és 1600 frt értékű egyéb dolgokat, az 1954 év január 1-től május 1-ig eladtak 25 drb. kiscépet, 22 drb. kerékpárt, 12 drb. rádiót, 18 drb. sporthertett, 12 drb. kályhát és 8.500 frt értékű egyéb apróbb dolgokat.

Ezek a tények bizonyítják dolgozó parasztságunk életkörülményének a megjavulását és ezt a Kormányprogram elhangzása után a munkás osztály szorgalmas munkájával tudtuk elérni. Ezzel szemben nézzük meg községünk hogyan járult hozzá a kormányprogramjának megvalosításához dolgozó parasztságunk az 1953-as évben adófizetésünknek az első és második negyedévben 34-35 %-ban tetünk eleget ezel szemben létrehoztunk a meglévő ovodákon kívül egy második ovodát amelyben több mint 37.ezer forintot ruháztunk be. Létrehoztuk a bölcsödét ami majd 80.ezer forint beruházást kapott állami támogatásból, majd 100. ezer forintot költöttünk az iskolák tatarozására, az iskolákban beszereztünk majd 150.ezer frt értékű tanulmányi eszközöket és felszereléseket. Pld. 100.ezer frt értékben átépítettük a Kulturházunkat, kaptunk egy jó és bővizű artézi kutatt, ami majd 120.ezer ft-ba került, kibővítették 32. lámpával a villanyhálózatunkat, az ugyancsak több mind 130-140.ezer frt-ba került államunknak. /.../ Kelle még több példával alátámasztani azt a tényt, hogy azok a forintok amit adózóink befizetnek visszatérül a falunkba a saját szükségleteink elégítésére./.../

Ne számítson senki arra hogy további engedmények vagy adó elengedések lesznek, szó sem lehet róla, aki pedig a sok kedvezmény után amit a kormányunk nyújt a parasztságnak, nem iparkodik az állammal szemben fentáló kötelezettségének eleget tenni a törvényszigorát kell hogy alkalmazuk vele szemben.

/.../

[ML]

1954. május 9.

Községi tanácsülés; jegyzőkönyv

/.../ elvtárs, a Járási Pártbizottság részéről emelkedik szólásra s felkéri a jelenlevőket, hogy fegyelmezettebben viselkedjenek, hisz mindannyian felnöttek vagyunk itt. Értelmes emberek külön-külön egyenkint szoktak felszólalni. Elöttem érthetetlen, hogy miért beszél egyszerre háromszáz ember. A tanácselnök beszámolójához fűz néhány szót, melyben szintén a törvényesség megtartását hozza fel. Minden dolgozó paraszt örömmel fogadta Nagy Imre elvtárs beszámolóját, ki elismerte a hibákat így hát tovább nincs semmi szükség arra, hogy a régi hibákat feszegessük. Be kell tartani mindenkinek a törvényességet. A törvény megvédi azt ammi a parasztságé, de megvédi azt is a mi a kormányé. Ha azt akarjuk, hogy törvényesség legyen akkor mi is tartssuk be a törvényességet.

Akinek panasza van a beadással kapcsolatosan azt a tanácsházán pontosan megkapja a felvilágosítást. Beadás eltörlésére azonban senki ne várjon. Ezt még Jurcsek vezette be a Horthy rendszerben. A beadást eltörölni nem lehet mert a szabadkereskedelem úgy felverné az árakat, hogy ismét a milliárdokkal mennének fel. Az árakat egyensúlyozni kell, azért volt van és azért lesz is beadás. Adot is kell fizetni azt is tudja mindenki.

Aki a beadását és az adóját nem rendezi, ott a törvényesség betartásával a transzferálást fogjuk alkalmazni. Hogy nincs hus és zsir ezt is halljuk a tömegben elhangzani. Ennek is az az oka, hogy a dolgozó parasztság nem tesz eleget beadási kötelezettségének s a megszállott áron a sertéseket nem akarják a földműves-szövetkezet felvásárlójának átadni. Azt mondják 20 forintért nem adják át kg-ját.

Lőrincz Sándor dolgozó paraszt előadja, hogy 74 éves s a földet nem tudja úgy munkálni mint egy fiatal, s így azt a termést sem tudja kihozni hogy így beadási kötelezettségének nem tud eleget tenni a legnagyobb akarattal sem.

Kovács Sándor panasz tárgyává teszi, hogy a biztosítási díjat kéri tőle. 1953 évben pontosan eleget tett a befizetésének s amikor a gyapotját fagy érte nem kapott fagykár térítést. Már több felé fordult, de mindig kedvezőtlen választ kapott most már a legfelsőbb fórumhoz írt s kíváncsi onnan mivel érkezik meg a válasz. Azt azonban kijelenti, hogy míg ő nem kapja meg a kártérítést, addig biztosítási díjat nem fizet, hiába is kéri tőle.

Varga Pál dolgozó paraszt előadja, hogy 3 hold juttatott földje van 7 de a legrosszabb minőségű, s a kataszteri tisztajövedelme mégis olyan magas, mint a legjobb földeké. Ezáltal a beadás és az adó is nagyon sok utánna. Hiába csinál vele akármit nem tud belőle megelégitő mennyiségű és minőségű termést kihozni. Így beadásának és adófizetési kötelezettségének nem tud ezért kellő mértékben eleget tenni. Kénytelen még elmenni cséplőgéphez hogy megszerezze családja részére a kenyérgabonát de még azt is elvitték a kamrájából a beadásba s így kenyérgabona nélkül maradt több gyermekével.

/.../

Laposa Gábor is mint böddi földhözjuttatott előadja hogy tényleg a böddi földek aranykoronája túl magas ezt meg is monta nekik Bévárdy jegyző annak idején mikor kapták a földet, hogy kaptak földet, de anyi lesz az adójuk hogy bele zöldülnek. Hát ideje már hogy ezen a bajon segítsen a tanács.

/.../

[ML]

1954. május 19.

A községi tanács vb. titkár leirata az állami általános leányiskola igazgatójának

Tárgy: "Ahány ház, annyi takarékbetét-
könyv" versenymozgalom megindítása

Pártunk lapja a "Szabad Nép" 1954 március 11.-i számában foglalkozott a takarékoság jelentőségével és hangsúlyozta, hogy a takarékoság a jólét egyik alapvető forrása és az életszínvonal emelésének fontos tényezője. Népi demokratikus államunk eddig is élt a takarékoság gyakorlásával, mert egyébként sohasem tudta volna megvalósítani azokat a hatalmas alkotásokat, melyeket a hároméves, majd a most folyó ötéves terv során véghez vitt. Az ország minden egyes lakója jelentős mértékben hozzájárulhat saját életszínvonalának növeléséhez és az általános jólét emeléséhez is, ha egyéni pénztakarékosággal, ésszerű beosztással használja fel jövedelmét.

A fenti cél megvalósítása érdekében községünk elfogadta Rézkut község versenykihívását a Pártkongresszus tiszteletére azzal a felajánlással, hogy annyi betétkönyvünk lesz, ahány lakóház van községünkben.

Vasárnap, május 23-án tartjuk meg takarékosági napunkat. A verseny eredménye érdekében kérem, hogy munkaterületükön végezzenek népnevelői munkát és minden pedagógus maga is vegye ki részét a versenymozgalom érdekében.

/.../

[ÁII]

1954. május 21.

Beszámoló a begyűjtés állásáról a községi tanács vb. ülésen

A Központi Politikai Bizottság legutóbbi határozata megállapította, hogy a begyűjtés terén az egész országra nézve nagyfokú a lemaradás. Ebből természetesen községünk sem kivétel. A rendelkezésre álló adatokból megállapítható, hogy a községben jelenleg 1160 termelő nem teljesítette beadási kötelezettségét, illetve beadási kötelezettségének a mai napig esedékes részét. Ez a valós tény világosan megmutatja, hogy az Államhatalom helyi szervei a Tanács és a begyűjtési hivatalt az elmúlt időben nem végezte el azokat a feladatokat, melyeket Kormányzatunk joggal megkövetel tőlünk. Községünkben is mint az ország területén általában a kormányprogram óta a begyűjtés terén az

állampolgár fegyelem helyes megkövetelése körül bizonyos zavarok mutatkoznak, valamint nagyfokú osztály megbékülés tapasztalható. Ezen oportunistá megnyilvánulás a falu kizsákmányolóit burkolt, vagy nyílt támadásra ösztönözte az állampolgári fegyelem megtartása ellen, vagyis általában nem teljesítették beadási kötelezettségüket és a dolgozó parasztok egy részét is rávették arra, hogy ne tegyenek eleget kötelezettségüknek, mondván látod én sem adok be semmit és még sincs semmi bajom. Ezt a törvényt semmibe vevést sürgősen fel kell számolnunk, úgy, hogy ki kell választanunk a leghangosabb elemeket és a helyszíni elszámoltatást, illetve a transzferálást a Végrehajtó Bizottság kijelölése alapján hétfőn május 24-én végre fogjuk hajtani.

/.../

[ML]

1954. május 27.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Vajda József vb. elnök /.../ beszámol a kulákok vagyonainak elbírálásáról. Előadja, hogy községünkben 91 kulák van nyilvántartva ebből 4 kulák mentesítést kapott már. De sokan vannak közülük, akiket nem is lehetett volna felvenni. Meg kell vizsgálnunk őket honnan ered vagyonuk, milyen volt magatartása.

Parasztpolitikánk érdekében rendeznünk kell azt, mert valóban vannak olyanok, akik helytelen elbírálás következtében kerültek a kulákok névsorába. Vajda József vb. elnök ismerteti a vb. előtt azok névsorát és kéri a vb. hozzászólását és javaslatát.

Bálint Sándor 961 hsz. jelenleg 7 kh. 407 □-öl földterülete van 118,29 ar.k. cselédet nem tartott, rendes emberek, a földet a család dolgozta. Egyik fia párttag. Kupec nem volt, földjét örökölte.

Lakatos József 928 hsz: jelenleg 5 kh. 334 □-öl földterülete van 70,90 ar.k. Cselédje nem volt, családja dolgozta földjét.

Lőrincz Sandorné 921 hsz 19 kh. 35 □-öl földterülete van 237,41 ar.k. Földjét mindenkor családja dolgozta.

özv. Tardi Istvánné 917 hsz: jelenleg 24 kh. 117 □-öl földterülete van 259,03 ar.k. Földjét családja dolgozta.

Hörcsöki Mihályné 916 hsz. jelenleg 1 kh. 931 □-öl földterülete van 20,56 ar.k. Állandóan béresük volt azzal dolgoztatta földjét, kuláknak számítható.

Taba G.István Szt.király: jelenleg 13 kh. 636 □-öl földterülete van, a felmentést már meg is kapta.

Fogas Antal 1420 hsz: jelenleg 1 kh. 1420 □-öl földterülete van 27,43 ar.k. Földjét mindenkor maga dolgozta családjával együtt.

Nádasdi Lajos 434 hsz. jelenleg 3 kh. 820 □-öl földterülete van 51 ar.k. Vagyont felesége örökölte, mint állami alkalmazott pénzügyőr volt.

Mózes Sándor 743 hsz. jelenleg 30 kh. 649 □-öl földterülete van 315 ar.k. Földjét örökölte s azt mindenkor családjával együtt maga dolgozta.

Kosaras György 761 hsz. mindenkor cselédet tartott. Földjét soha maga nem dolgozta.

özv. Kosaras Jánosné 759 hsz. jelenleg 5 kh. 1135 □-öl földterülete van 75,17 ar.k. mindenkor mással dolgoztatott.

Mózes Sándor 744 hsz. jelenleg 6 kh. 1291 □-öl földterülete van 114,40 ar.k. Földjét örökölte, mindig maga és családja dolgozta.

Váradai Sandorné 739 h.sz. jelenleg 13 Kh 180 □-öl földterülete van 226,08 ar.k. földjét örökölte s azt családjával maga művelte.

Pandur Antalné 586 hsz. jelenleg földje nincs, valamikor ő is cseléd volt. Földjét örökölte s saját maga munkálta meg.

Banai András 470 hsz. jelenleg 21 kh. földterülete van. Mindenkor cseléddel, béressel dolgoztatott.

Nagy József Szelid: jelenleg 2 kh. 362 □-öl földterülete 28,99 ar.k. Rendes dolgozó földjét saját maga művelte.

Váradai Károly /.../ hsz. jelenleg 7 kh 856 □-öl földterülete van 130,26 ar.k. földjét családja dolgozta.

Váradai István 1316 hsz. jelenleg 7 kh. 1119 □-öl. területe van 116,19 ar.k. maga és családja dolgozta földjét.

Taba János /.../ hsz. jelenleg 12.kh.513 □-öl földterülete van 205,78 ar.k. Kizsákmányoló nem volt, mint állami alkalmazott vasutas dolgozott, földjét örökölte.

özv. Bán Józsefné 1115 hsz. jelenleg 12 kh. 1236 □-öl földterülete van 79,54 ar.k. cselédje nem volt, maga dolgozott.

Szőke Mihály Mikla: jelenleg 23 kh. /.../ □-öl földterülete van 124,19 ar.k. felmentését már megkapta.

id. Ranga Imre 355 hsz. jelenleg 4 kh. 379 □-öl földterülete van 36,22 ar.k. Cselédje nem volt földjét mindenkor maga és családjai dolgozta.

id. Szakács Sándor 347 hsz. jelenleg 4 kh. 959 □-öl földterülete volt 47,62 ar.k. cselédet nem tartott földjét maga dolgozta családjával együtt.

Vajda József vb. elnök fentiekkel kapcsolatban javasolja, hogy elbirálás végett adjuk majd át a pártvezetőségnek, valamint a végleges döntés előtt néhány dolgozó paraszttól is kérjük ki véleményüket fentiekre vonatkozólag.

Kulákok vagyonának elbirálása.

A végrehajtóbizottság a fentiek alapján Hörcsöki Mihályné 916 hrsz.

Kosaras György 761 hsz.

özv.Kosaras Jánosné 759 hsz. és

Banai András 470 hsz. alatti lakosokat meghagyásra javasol azzal, hogy a letárgyalt névsort átadják a helyi Pártszervezetnek, úgy mint véleményezés végett majd néhány dolgozó kisparaszttal is letárgyalja, illetve kikéri véleményüket és azután jelenti majd be a felsőbb hatóságoknak a végleges döntés végett.

/.../

[ML]

Dér László (interjú)

Anyám Pataji volt, de ide ment férjhez Apostagra. Elég rosszul éltek, és a sok vizzálykodás elől apám 6 évre elment önkéntes katonának. Anyámat meg kizavarták a családból. Nem tudott mást tenni, elment Balatonföldvára szolgálni. De én meg közben már megszülettem – hát mit tehetek én erről –, és anyám elvitt az pataji nagyanyámhoz. Abból a kis cselédpénzből, amit keresett, az anyám mindig vett valami kis kutyorkát, viselt ruhát, ezt-azt, amit kinőttek azok a gyerekek, ahol szolgált, és elküldte nekem. De nekem se volt aztán sok szerencsém, mert a nagyanyám azt is elvitte a piacra, és eladta. Közben az anyám valamennyi pénzt is fizetett neki azért, hogy tart engem. De a nagyanyám kijátszotta az anyámat: beadott menhelyre, Rogodra. Mikor az apám leszerelt, visszahozta az anyámat, helyreállt a családi béke. Akkor eljöttek értem, így kerülten haza Rogodról Apostagra.

Akár a többi szegény gyerek, mi is járkáltunk uradalmi napszámba, a dunavecsei határba kettőzni, selyemhernyókat tenyésztettünk és levelet szedtünk. Ahogy ment az élet, úgy nőttem én is: napszám, részaratás, cselédsor... Minden volt. Később aztán – akármilyen kicsi is volt –, de már a magamén arattam. Én fogadtam kettőzőt, én jártam a vásárra kaszát venni, és nem nekem vettek. De a cselédekhez azért kijártam, beszélgettünk, kártyáztunk, így ment ez '45-ig.

Mikor bejöttek az oroszok, én valahogy belekeveredtem az orosz hadseregbe, és gyorsan rendfokozatot értem el. Hoztak jószágot, nekem csak főzni kellett lenni, a faluban. Na aztán ennek is vége lett, a marhákat elhajtották, én meg beléptem a kommunista pártba. Persze addig sohasem hallottam Marxról, Engelsről. Sztálinról is csak egyszer, amikor Apostagon a tanítóm mondta, hogy micso-da ez meg az. De engem csak bántott az életem, éreztem, hogy valaminek történnie kell, és valahogy eljutottam a kommunizmusig.

Először a földosztást intéztük. Nekem is maradt vagy 6 hold. Aztán pártbizalmi voltam, '47 február elején meg bekerültem a dunaegyházi pártbizottságba. Onnan aztán '52-ben áthívtak a tanácsba pénzügyi előadónak. Naponta köllött házról házra járni, bekopogtatni, hogy itt az adó, tessék befizetni, mert különben ez meg az. Pár hónap után ezt meguntam, ott akartam hagyni a tanácsot, de nem akartak tőlem megszabadulni, így átjöttem a mezőgazdasági osztályra előadónak.

A négy községi szolga és a mezőőrök tartoztak a hatáskörömbe, velük foglalkoztam. Mindenről jelentéseket kellett írni. Valósággal gyártottuk a statisztikákat. Naponta, másnaponta köllött jelenteni, hogy áll a szántás, a vetés búzából,

zabból, árpából, kukoricából. Eleinte nagyon buzgók voltunk: jártuk a határt, papír, ceruza, írtuk, bent összesítettem, aztán ment a jelentés Dunavecseré, onnan meg Kecskemétre. De belefáradtunk, láttuk, hogy nincs ennek sok teteje. De hiába mondtuk kifelé! Akkor a hasunkra ütöttünk és írtuk: ma is fölszántottak annyit, mint tegnap,

Így ment ez '53 végéig. Akkor elvittek 3 hónapos pártiskolára Kecskemétre. Párttitkári gyorstalpaló volt, de én még akkor nem tudtam, hogy párttitkár leszek Patajon. Nem is azzal a céllal mentem iskolára, mert megvoltam én Apostagon.

1954. január 28-án, amikor a járási pártbizottság kocsija elindult velem Patajra, nagy hóvihár volt. Dunarakoncáig még eljutottunk valahogy, de ott végképp elakadtunk. Végül négy ökör vontatta el a vecsei pártbizottság kocsiját velem a hóbuckákon át Patajig. Bemutattak néhány vezetőségi tagnak. Ott volt a Rejtő Emilné, Szemler János bácsi, Tihanyi Sámuel, Nyúl János bácsi. Szatmári Ede, Vörös Sándor, úgy 8-10 vezetőségi tag. Hát azok úgy néztek rám, mint a Megváltóra. Ma már nem sokat adnak rá, de akkor istenítették a párttitkárt. Elkezdünk beszélgetni arról, hogy mi van ebben a faluban, hogy mennek a dolgok, mit kéne csinálni.

Mondom: – A tömegeket kéne magunk mögé állítani – meg ez, meg az –, mert nekünk erre volna szükségünk!

– De hát itt nincs egy rendes ember! – mondják. – Dér elvtárs, itt mindenki fasiszta, nyilas, meg kulák!

– Ne beszéljenek már! – mondom. – Nem rosszabb falu ez, mint a többi. Az anyám is itt született. A nagyapám is itt kalapálta a gyerekeit, meg a kaptafát. Csak rendes népek vannak itt is!

– Dehát nincsenek!

A végén előkerült a kuláklista. 576 ember volt rajta! Amikor alig háromszor ennyi család volt Patajon.

– Hát, kérem szépen – kérdem én –, hogy kerültek fel ezek az emberek a listára?

Gondoltam, végigjárom ezeket az embereket. Vettem magam mellé mindig valakit a vezetőségéből, és így 10-12 nap alatt lelátogattuk őket. Azok fáztak ettől nagyon, de nem akartam magam menni, nehogy azt mondják, hogy a párttitkár járja a kulákházakat, mert az egyenlő lett volna az akasztással. Még ehhez is bátorság kellett a Rákosi-korszakban. Nem írtam én ott semmit, csak elbeszélgettem velük, megtudakoltam, mi vár, szétnéztem. Elég volt ez nekem. Utána mindig csináltam anyámnak jegyzeteket. Elég az hozzá, találtam köztük vagy 150 olyat, aki azelőtt cselédember volt. '45-ben a dunapataji földosztó bizottságtól kaptak valami kis földet. Volt egy csomó meztelen kölykük, hát beültették szőlővel, gyümölcsösrel a gyenge homokot, utána meg jött a fordulat éve, jött a szorzókulcs, így aztán annyi lett abból a kis homokból, hogy már írták is őket a kuláklistára. a többiek között meg sok olyan magával tehetetlen ember akadt, akinek már se kenyere, se ruhája, a tetű is majd rájukszakadt. Hát milyen kulákok ezek? Végül 34-et hagytam rajta a listán. Összejötték a kulákok. Rehabilitáltam őket. Kértem, dolgozzanak becsülettel. Hát ebből aztán nagy galiba lett: hogy a párttitkár behívta a kulákokat, és levette őket a listáról!

A tanácselnök mondta is, hogy ilyet nem lehet csinálni, és kötelességből följelentett. Jött az ÁVH, hogy hogyan tehettem ilyet. Felhívtak a pártközpontba, Pestre. Hát nagyon kihúztam a gyufát, gondoltam, fel is kötnek. A Rákosi meg két nő volt ott. Beültettek egy nagy bőrfotelba, és a nők kérdeztek. Én csak ültem, és válaszoltam, mint a bíróságon. A Rákosi nem szólt egy szót sem. Akkor nem találtam valami szimpatikusnak. Mindenesetre elengedtek. Nem sokkal később egy szőke, szemüveges elvtárs lejött a Központi Bizottságtól Patajra, és szűrőpróbaszerűen végigjárt egy-két kulák családot. Fel is vett valami jegyzőkönyvet, eltelt három hónap, és egyszer csak újra hívnak a pártközpontba. De akkor már a járási pártbizottság kocsija vitt fel. Bementem. Mintha már a fogadtatás is más lenne; a két titkárnő gépelget, az öreg kérdez, én meg válaszolok. Közben megkínáltak konyakkal, még valami szivar is előkerült.

– Gyűjtson rá, Dér elvtárs!

– Köszönöm! – Elfogadtam, amilyen jó szivar volt...

Szólt a titkárnőnek, hogy töltsön neki is, meg nekem is, aztán koccintott velem az öreg. Mondtam is magamban; ha így állunk, csak nem lesz ebből már per. Megveregette a vállam, hogy jól csináltam, és mondta, hogy április 4-én ki leszek tüntetve. Meg is kaptam a kormánykitüntetését. Aztán csöngetett, és behívott néhány tagot. Lehordta őket, hogy milyen tájékoztatót adtak őneki, hogy van ez ott a második találkozás után az volt a benyomásom, hogy ezt a kis öregretentően félrevezették, akik körülötte voltak. Mert ugye a rendszeren belül egy csomó hülyeséget csináltak, de hogy ebben őneki közvetlenül milyen szerepe volt, azt nem tudom.

1954. június 13.

Vajda József, községi tanács vb. elnök,
beszámolója a községi tanácsülésen

/.../ megtisztítjuk a párttagságunk sorait a nem oda való elemektől, ezektől akik a pártszervezetünk által megkapott tagsági könyvvel igyekeztek egyéni ügyeket elintézni, és vissza élni azokkal a megbízatásokkal amejre pártunk megbizta őket feladatokkal. Erre jopár példa volt községünkben, hogy egyes párttagok retegésben tartoták a község becsületes dolgozó parasztságát, különböző "elvitetlek" ilyesztegetésekkel, vagy a párt neve alatt különböző anyagi jutalmak elfogadásával vagy épen annak kizsarolásával igyekeztek előnyökhöz jutni.

Felszámolja a pártszervezetünk ezeket a sujos hibákat látva azt, dolgozó parasztságunk, ami már megis mutatkozik az utobbi időben közelebb kerül pártunkhoz mert lássa azt hogy valoban nem vizet prédikállunk és bort iszunk modra végeztük a munkánkat hanem azt mindig a dolgozónép érdekeinek legkedvezőbben, akor biznak abban hogy valoban

a MDP olyan párt ami a dolgozó nép érdekeit védi és azon dolgozik hogy az egész dolgozó népünknek jobb legyen, bátran belépnek a Pártba, mert látják hogy oda tartoznak ott a hejük.

/.../

Adó be nem fizetése, miat adóbeszédünk 134 esetben zálogoltak, tárgyakat. A lezálogolt egyéneknél 8 esetben transzferáltunk. Transzferálásra előkészítve 35 adóhátralékos van, amit végre fogunk hajtani hétfőn kedden, és így tovább sorozatosan.

A beadás nemteljesítőknél transzferálásra előkészítve van 33 termelő akittől ugyancsak a törvényes szankciók azon részét kell most már alkalmazni amihöz egyáltalán nincsen kedvünk hozzáfogni, de rákényszerítenek benünket azok a hátralékos termelők akik igyekeznek terményeiket szabadpiacon értékesíteni azonban a beadás alól kibujni.

/.../

[ML]

1954. június 21.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Szemerédi István ismerteti a tavalyi hittan beiratásra jelentkező névsorát és számát. Beszámolójában elmondja, hogy mennyi megtévesztett ember van akkor amikor voltak Párt tagjaink is akik gyermeküket beiratták.

Továbbá foglalkozott azzal, hogy a tömegszervezet vezetői hassanak oda, hogy a szülők lássák a klerikális reakciónak az aknamunkáját pl. alátámasztva, hogy a dunapataji Simon nevezetű pap is milyen munkát végzett a gyermekei közt, akkor mikor gyermeket holtra verte vagy akkor amikor az egyház adot követelte nem törődve azzal, hogy az az egyszerű szegény ember honnan veszi elől csak a saját javai legyenek meg, úgy anyagilag, mind tulvilági részben. Beszámolójában foglalkozott a hittan beiratással, hogy mind a két szülőnek a kézalírásával kell egy nyilatkozatot hozni, hogy gyermekeiket hittanra akarják járatni. Hangsúlyozta, hogy az állami gondozott gyermekek felett az állam fog diszponálni.

/.../

Szemerédi István átadja a szót Nádudvari Jozsefnek a fiu iskola igazgatójának, ki ismerteti a tavalyi hittan beiratásra jelentkezők névsorát és számát.

Továbbá Nádudvari elvtárs röviden vallás keletkezési és annak a hatását a tömegre, hogy fegyver volt az uralkodo osztály kezében, ezzel

szemben ma, hogy milyen politikát folytatnak hogy gyermekek közt cukorral járnak és szülőkhöz kimennek a földre, hogy csak megnyerhessék maguk számára mert lássák azt, hogy a szülők is kezdenek felvilágosulni tágabb tér nyílt a részükre, hogy a papság eleve megcáfolja a tanítását akkor amikor azt mondja, hogy böjtölni kell s ő maga a legjobb és különböző falatokkal él.

Nádudvari elmondja, hogy most nehezebb a munka mint tavaly mert erősebben dolgozik a papság mint tavaly ezt a munkájukat nagyban elősegítik a nevelők is akkor amikor ellenőrzésre bemennek órára maguk is keresztet vetnek és templomba járnak stb. Most átadja a szót Vajda József vb. elnöknek.

Hozzászólások:

Vajda elvtárs beszél arról, hogy a megjelent személyek ne vigyék ki a tömeg közé, hogy azért lettek behivatva hogy rábeszéljék a szülőket arra hogy ne járassák gyermekeiket a hittanra hanem annak meggyőződéséről és előnyéről beszéljenek a szülőekkel, hogy ez a homály amit a gyermekek kapnak a kettős nevelés után nem bír a gyermek álláspontot foglalni hogy melyik is a hejes és melyik a hejtelen.

Nagy Károlyné a szülői munkaközösség elnöke beszélt arról, hogy ötöt kizavarják a vallásos szülők akikhez ő elment.

Patyi elvtárs /a járási tanács munkatársa/ hozzászólásában elmondja, hogy az állam és az egyház közt létre jött megegyezést rugja fel akkor amikor háziagitációt folytat és utcait. Továbbá foglalkozik azzal, hogy nekünk nem szabad adminisztratív módszereket alkalmazni csak felvilágosításon keresztül különböző természet tudományi előadásokat kell szervezni ahol folytassuk a krelikális reakció ellen a harcot.

Dér elvtárs /községi párttitkár/ hozzászólásában foglalkozott azzal, hogy a papság és az irástudatlan szülők az idealizmust agitálják mi meg a materializmust és a gyermekeink nem tudják mi az igazság.

/.../

[ML]

1954. június 26

A járási tanács vb. titkárság leirata a községi tanács vb. elnöknek

/.../

A júniusi tanácsüléseken járási viszonylatban meg kellett volna jelenni 600 tanácstagnak, ezzel szemben megjelent 301 tanácstag. Igazolatlan távol volt 121, igazolatlanul pedig 161.

Ezen a téren legtöbb igazolatlan hiányzó Dunavecse községben volt, a 81 tanácstagból 49 igazolatlan. De hasonló a helyzet Solt községben is, ahol ugyancsak a 81 tanácstagból 29 tanácstag volt igazolatlanul távol.

/.../

A tanácsülésen elhangzott hozzászólások száma számszerűleg ugyanaz, mint az elmúlt hónapban volt. A hozzászólások általában begyűjtés, adófizetés, valamint más egyéb problémákkal foglalkoztak.

A vállalások terén némi kis javulás mutatkozik május hónapban a vállalások száma 9 volt, ezzel szemben június hónapban 12-re emelkedett. A javaslatoknál azonban lényeges javulást tapasztalunk. Még az elmúlt hónapban a javaslatok száma 10 volt, addig június hónapban 18 javaslat hangzott el. A legtöbb javaslat Szenk községben /5/, Dunapataj községben /3/, Rogod községben /3/, Újsolt, Solt, Dunaegyháza községekben javaslat a tanácsüléseken nem hangzott el.

Birálát a tanácsstagok részéről a végrehajtóbizottság felé Dunavecse községben hangzott el. Birálát a többi községekben nem volt. A tanácsstagok népszerűsítése Dunaegyháza községben történt meg, ahhoz az elnöki beszámoló foglalkozott a beadásukat jól teljesítő tanácsstagok megdicséretével és ugyanakkor a rossz teljesítők kipellengérezésével.

/.../

[]

1954. július 1.

Beszámoló a begyűjtésről az I. félévre vonatkozóan a községi tanács vb. ülésen

/.../

A begyűjtési apparátus 1954. évi április hó 15-én kivált a Tanács kötelekéből s ettől az időtől kezdve, mint önálló szerv működik természetesen a Tanács hathatos segítsége mellett.

/.../

Az átszervezés után az apparátus egyik része előadó, a másik rész pedig begyűjtési megbizott lett és a csoportnak vezetője. Az előadók általában az irodai munkákat végzik, viszont a megbizottak a helyszíni felátogatásokat, felszólításokat és helyszíni transferálásokat hajtják végre. A tervfelbontásokat 26-án kezdtük meg ezt megelőzően a begyűjtés dolgozói a járási Begyűjtési Hivatalnál kioktató értekezleten vettek részt. A tervfelbontási munkálatok június hó 8-án lettek befejezve. Maradtak ugyan ismeretlen termelők de ezeknek nagyobb része már azóta fel lett kutatva és jelenleg is felderítés alatt vannak. Különösen nagy a lemaradás a Budapesten lakó termelőkkel. /.../

A végzett munkáról megállapítható, hogy az apparátus első önálló munkája folyamán megállta a helyét, bár kapkodások voltak azért, mert tőlünk is két munkaerőt a legfontosabb időszakban június 1-ével Kis-

kunhalas városhoz rendelték munkára, mert ott igen alaposan elváltak maradva. A járási hivatalvezetőtől kapott információ szerint ez a jövőben nem fog előfordulni, hogy más járásokba adjunk segítséget. Kampány munkáknál csak a járáson belül történhetnek munkaerő átcsoportosítások.

/.../

Községünk dolgozó parasztságának a múlt évihez viszonyítva 2531 q buza, 240 q rozs, 472 q árpa, 43 q zab, 3619 q kukorica, 238 q napraforgó, 1231 q burgonya /.../ 120 q tojás és 251 hl. tejjel kevesebbet kell beszolgáltatnia, mely mennyiséget saját ellátásra, vagy szabadpíacon való értékesítésre használhatja fel. Ezáltal dolgozó parasztságunk életszínvonala nagymértékben növekedni fog.

/.../ elsősorban a község hangadóit számoltassuk el, akik azzal érvelnek nem kell a beadást teljesíteni, majd elengedik.

/.../

[ML]

1954. július 21.

Kelle György, községi tanács vb. megbízott begyűjtési csoportvezető „Sajótájékoztató jelentése” a Járási Begyűjtési Hivatal részére

Nagy József Dunapataj 396. sz. alatti dolgozó paraszt aki az elmúlt tanácsülésen, mivel egészévi tojásbeadását 14,5 kg-ot még az első félévben, baromfibeadását a félévre teljesítette, valamint tejbeadási kötelezettségének is eleget tett - a községi Tanács Végrehajtóbizottsága diszoklevéllel tüntette ki. Nevezett 10 holdas dolgozó paraszt, tanácstag. /.../

Mint mondja nem mindegy az, hogy neki sem mindegy az, hogy beadási kötelezettsége teljesítése miatt oklevelet kap-e, vagy esetleg jutalmat és megbecsült polgára vagyok hazámnak, vagy az, hogy beadási kötelezettségem nem teljesítése miatt a büntetőszankciókat alkalmazzák velem szemben.

[KI]

1954. július 25.

**A járási tanács oktatási osztályának leirata
az általános iskola igazgatójának**

Igazgató Kartárs mérje fel községében azokat, akik érettségivel, vagy technikumi, főiskolai stb. képesítéssel rendelkeznek és eddig nem helyezkedtek el.

Julius 10.-ig névszerint, körülményének rövid vázolásával tegyen jelentést.

[ÁII]

1954. augusztus 5.

**Kelle György, megbízott begyűjtési csoportvezető
beszámolója a községi tanács vb. ülésén**

/.../

Az átlagtermések eddig így alakulnak; buza: 488 kg, rozs: 338 k őszi árpa: 686 kg, tavaszi árpa: 665 kg és zab: 471 kg. kataszteri holdanként.

/.../

[ML]

1954. augusztus 6.

Beszámoló a községi tanácsülésen

/.../

Hogyan néz ki a cséplőgéptől azonali beadás? Először a termelőknek be kell adni a géprészt, ki kell adni a munkások részét, az aratónak ki kell adni amenyiben részarató végezte az aratást, vissza kell fizetni a kölcsöngabonát, meg kell hagyni a szükséges vetőmagot majd ezen felül kell a beadást teljesíteni még akkor ha a fent maradó mennyiség csak 15 kg ebben az esetben is. Ha a illető termelőnek a beadásán felül gabonája van ezzel szabadon rendelkezik.

/.../

[ML]

1954. augusztus 9.

A községi tanács vb. elnök „Rácz Lajos és Tapolcsányi Ernő elleni
feljelentése” a járási rendőrkapitányságnak

1952-ben Rácz Lajos dunapataji lakos minden kiutalás nélkül önkényesen beköltözött a község tulajdonát képező volt szeretetházba. Azóta is ott lakik, minden kiutalás nélkül, s a lakbért sem fizette meg. Az általa használt lakást ezidő alatt nagyban megrongálta, ugyanugy a mellékhelyiségeket is, kerítéseket feltüzeltette. A fiatal gyümölcsfákat lelegeltette. Többszöri felszólításra sem volt hajlandó a lakást átadni, bár a tanács biztosított részére másikat. A kiutalt lakóháznál lakik Tapolcsányi Ernő, aki Rácz Lajost nem engedte be a kiutalt lakásába, bár a kulcsot Tapolcsányi Ernőné átadta Gerse Rózsa vb. elnök.h. elvtársnőnek, aki Rácz Lajosnak a helyszínen át is adta a kulcsot. Rácz Lajos beleegyezésével a község kocsija el is költöztette Tapolcsányiékhoz, aki azonban újból lezárta a lakást és nem engedte bevinni az ingóságait, azzal hogy ez a lakást fent van tartva Váradi rendőr szakaszvezető elvtársnak, de a lakást a községi tanács nem utalta ki és utalhasa ki mindaddig, míg Váradi elvtárs meg nem nősül. Ezért mivel a lakás üres volt kiutalta Rácz Lajosnak. Tapolcsányi Ernő kijelentette, hogy ő ilyen poloskás cigányokkal nem lakik együtt, és másnap saját fogatával visszaszállította Rácz Lajos ingóságát a községi épületbe, amit viszont a községi tanács már kiutalt idehelyezett Kiss agronómusnak, aki Kecskemétről ide is költözött már.

Be kell még jelentenünk, hogy akkor amikor a tanácstól kint voltak felszólítani, hogy hagyja el a lakást, illetve adja át Rácz Lajos, mivel neki nincs kiutalása, szidalmazta a hatóságot és Vajda József vb. elnök elvtársat azzal gyanúsította, hogy 18 napi napszámát zsebre tette, holott a jelenkori községi tanács vezetősége erről nem is tud, vagyis nyoma sincs, hogy dolgozott volna a községi tanácsnál. Továbbá felesége csunya szavakkal gyütt-mentnek és senkiházinak nevezte Gerse Rózsa vb. elnökhelyettes elvtársnőt. És azzal élt hogy ezek a gyüttment személyek hagyják el a községet, majd akkor neki mint benszülöttnek lesz lakása.

Fentiek alapján kérjük Rácz Lajos és Tapolcsányi Ernő elleni feljelentésünk sürgős kivizsgálását és Rácz Lajosnak a kilakoltatását a községi épületből, mivel az már kivan utalva Kiss agronómusnak, aki családjával együtt a melléképületben kénytelen volt meghuzódni.

Az ügy sürgösségére való tekintettel kérjük azonnali intézkedésüket.

/.../

[KI]

1954. augusztus 10.

Kunsági Antal 1945 előtti föld juttatásának elismerése a megyei tanács vb. mezőgazdasági osztályának részéről

/.../

Kunsági Antal dunapataji lakos kérelmezte, hogy a Vitézi széktől kapott földingatlanát részére telekkönyvezzék. A községi tanács v.b. igazolta a 61-149/1954 szám alatt, valamint a községi tanácsnál folyó évi július 28-án felvett jegyzőkönyven, hogy Kunsági Antal valóban megkapta annak idején a Vitézi széktől a fenti ingatlanokat s azokat jelenleg is használatában tartja.

A Földművelésügyi Minisztérium 512.036/1950.Tc.ac.számú rendelkezése értelmében az 1945. év előtti birtokrendezések során juttatott, vagy juttatási szándékkal birtokba adott, de telekkönyvileg még át nem irt mezőgazdasági ingatlanok azoknak a juttatottaknak telekkönyvi tulajdonába adandók, akik az ingatlant 1948. január 1 napja előtt használták és ténylegesen birtokukban tartják.

Miután Kunsági Antal a fentiek alapján a részére juttatott ingatlanok használatában van, részére a juttatást elismertem és a telekkönyvezés iránt intézkedtem.

/.../

[KI]

1954. augusztus 12.

A községi tanács vb. elnök jelentése a járási tanács vb. titkárságának

A fenti tárgyra és számra való hivatkozásra megküldöm, Szakács Sándor Dunapataj. 3. házszám alatti lakos panaszát. Szakács Sándort személyesen több esetben figyelmeztettem arra, hogy a termelőcsoport területére ne lépjen abbol a célból, hogy arrol gazdálkodjon, a buza vetés idején, ugy 1952-ben mint 953-ban belett hivatva, hogy meg ne próbálja bevetni a csoport földjét. Ő ennek ellenére is elvetett 1952-ben a gabonát el is vitte arrol, a termelőcsoport pedig fizette utánna, ugy a beadást mint az adót. De 1954 évi termést pedig valoban elhozattuk és elcsépelettük. Azért, mert máskép nem tudtuk megakadályozni, azt hogy a termelőcsoport földjéről letiltsuk, nem csak Szakácsot ugyan emmelett lévő Csapai Sándorné ugyan ezt a módszert alkalmazta, kivel ugyan ugy a fentiek alapján jártunk el.

Arra, hogy földet nemkapott, az illető kijelentette, hogy neki sehol föld nem kell, Ő azt a földet akarja használni, már a tagosítás alkal-

mával azt kijelentette, majd 1954-ben meg változott a véleménye és azt állítja, hogy nemkapott földet, pedig neki szüksége van a földre.

Azt állítja, hogy a csoport felosztot és a tanács dolgozói között lett felosztva az ő földje. Ez az állítás alaptalan, mert az Alkotmány tsz-ről van szó ez pedig nem oszlott fel. A tanács dolgozaira a szerződésben felfogadott község kocsiáiról van szó akiknek 1 kh. buza vetés van biztosítva fejenként ezek kapták meg ezt a buzát és Csapai Sándor-ét valamint hozzá lett vettve 1 kh.

Azt kéri, hogy a vetőmagot visszakaphassa, vagy az árát, vagy számítsuk bele a beadásban. Megjegyezni kívánom először hogy Szakács Sándor 34. hold kulák. A kulák listán szerepelt és még ma is ott van mert a kutya nem nyalta le a nevét, jelenleg már nem rendelkezik több földdel, mint egy 4 k.hold földterülettel mert szét osztotta kishasználatban a családoknak. Azonban állandóan ellenséges megnyilvánulásai vannak. Ez az ember volt az, mikor megjelent a Kormány program bent a közellátásban és aki a közellátás vezetője névszerint Erdei János volt az asztalt kezdte felborogatni, amiért fellelt jelentve, akkor kapott vérszemét a tszcs földjeinek a vissza foglalásához.

Mi semmiféle gabonát és munkadíjat nem vagyunk hajlandok megtéríteni, és azt nem is engedem mivel személyesen hívtam fel a figyelmét arra, hogy a termelő csoport földje szent és sérthetetlen, rá ne tegye a lábát egyetlen kulák sem, ennek elenére ezt megtagatta és bevetette gabonával, mikor elvette újból fellelt szolítva, hogy miért tette, kijelentette, hogy le is aratja és el is viszi. Ezek alapján jártunk el ilyen formában az illetőkkel szemben.

Közlöm az elvtársakkal, hogy az eljárást azért alkalmaztam, ilyen formában mert ha ezt nem tesszük, akkor a végén a volt tulajdonosok oda fognak vetni ahová akarnak és föld foglalást végeznének.

[KI]

1954. augusztus 16.

Az általános iskola igazgatójának levele a járási tanács oktatási csoportjának

Jelentem, hogy Dunapatajon 28 leendő I.o. tanuló szülei kérték, hogy az 1954. 1955. tanévtől kezdődően nyissuk meg a zenei általános iskolát.

A zenei általános iskola minisztérium által való engedélyezéséig kérem a Járási Tanács Oktatási Csoportjának engedélyét ahhoz, hogy alakíthassunk egy koedukált I.o. tanulócsoportot - zenei ált. iskola I.o.-t. /.../

[ÁII]

1954. augusztus 22.

A református egyház presbitériumának gyűlése; jegyzőkönyv

/.../

- c/ Lelkipásztor javasolja a presbitériumnak, hogy a személyi önkéntes eddigi megajánlás mellett esetleg vállalandó újabb önkéntes megajánlásnál ajánlja a gyülekezet tagjainak, hogy e többletmegajánlást bármi címen való keresetüknek, vagy állami adójuknak bizonyos százalékában ajánlják fel. Ezzel semmi kötelezőt nem tárva a gyülekezet tagjai elé, teljes mértékben rájukbizza, hogy így, vagy másként óhajtsák az egyház fenntartását vállalni az egyház tagjai. Presbitérium az egyház fenntartói járulékot teljesen önkéntesnek tekinti.

/.../

[PI]

1954. augusztus 29.

A református egyház presbitériumának istentisztelet utáni, az eklézsia kistermében tartott értekezlete; jegyzőkönyv

/.../

A presbiteri értekezlet tárgya: A beszolgáltatás fontos kérdése. A lelkipásztor kéri a presbiter testvéreket, hogy járjanak elől jó példamutatással ez állampolgári kötelességük teljesítésében, mert ha a presbitérium tagjai jó példát mutatnak, ez nagyban elősegíti az egész község lakosságának e tekintetben való helyes és jó magatartását. A presbiteriek a lelkipásztor kérését egyhangulag helyesléssel tudomásul vették, de egyben megállapítást nyert, hogy a beszolgáltatást az idén az elemi csapások, főként a pusztító nagyarányú jégverés hátráltatta meg igen nagy mértékben.

[PI]

1954. szeptember 2.

Prepszent István levele az általános iskola igazgatójához

Kérelem

Én Prepszent István megkérem Dunapataj általános nyolcadik osztály igazgatóját, hogy Prepszent János aki 1941-ben V hó 15 nap született. Kérem igazgató Elvtársat hogy a menyiben Prepszent Jánosnak nyolcadik kötelessége volna de nehéz tudása miatt 6 osztáig birt haladni és amenyiben Prepszent Istvának Édesapjának a Jánosra ide haza nagy szükségem van mert nem akarnám azt hogy Prepszent László aki negyedik osztájos jó tanul amiatt az iskolai hanagolását mert a láb betegsége miatt fölső iskolákra nagy szüksége van

Tehát ezért ha János iskolában jár akor a Lászlónak a tanulás ideje meg lesz csonkitva Tehát én Prepszent István aki kilec kthold álami tartalék földjén gazdálgodok és állataim feltartása miatt a Jánosra nagy szükségem van és a én egészségem alapotta miatt amenyiben hat családom van és csak ez a kettő van idehaza a többiek tudásuk szerint pályákat választotak azért kérem az igazgató Kartársamat hogy sziveskedjék az iskolából való felmentését /.../

[KI]

1954. szeptember 5.

A református egyház presbitériumának gyűlése; jegyzőkönyv

/.../

Lelkipásztor itt is ismerteti részletesen az anyagi helyzetet a napló és a főkönyv IX. 2-iki állása alapján: 1953-ban egyházfenntartási járulékot fizetett 611 család 29.346,- Ft összegben, nem fizetett 417 család, ennek összege 20-24.000 Ft-ot tenne ki. Ha csak a felét remélve annak, hogy ebből az összegből befolyhat, kb. 10-12.000,- Ft, már az is jelentős eredmény lenne.

/.../

[PI]

1954. szeptember 6.

A községi tanács vb. elnök levele Rakamaz
község tanács vb. elnökének

Azzal a kéréssel fordulok elnök elvtárshoz hogy tudassa vellem az elvtárs, milyen körülmények között tudnánk községében beszerezni vetőmagnak burgonyát.

Arrol van szó, hogy községünk területén a vetőmag burgonya már igen elkorcsosodott mivel az már többéven keresztül egymásután a heji termésből lett újban elvetve.

A községünk lakossága kéri azt hogy tegyük lehetővé a burgonya vetőmag felcserélését, mivel arra a jelenidőszak alkalmas a szedés ideje.

Arra kérném az elvtársat hogy lehetőleg mielőbb közölné velem azt hogy mennyiben tudnánk községében kb 3-vagonnal beszerezni, fele arányban Gülbaba és nyári rózsa burgonyát.

Közölje még az elvtárs azt is hogy mennyiért lehetne beszerezni q-ját. Az elszállítási engedély beszerzéséről mi gondoskodnánk. Kérem az elvtársat lehetőleg posta fordultával adja meg a választ mivel az idő sürget benünket.

[KI]

1954. szeptember 23.

Rakamaz község tanács vb. elnökének válasza
a Dunapataj községi tanács vb. elnöknek

Rakamaz községi tanács vb. értesíti a Dunapataj községi tanács vb-t, hogy községünkben, vetőgülbaba burgonya beszerezhető és a szomszéd községben Timáron a mi Rakamazhoz 3 kilométerre van ott nyárirozsaát be lehet szerezni 140-150 forintos áron beszerezhető községünkben azoktól a dolgozó parasztoktól akik a beadási kötelezettségének eleget tett aminek községünkben már 90 % százalékig eleget is tettek a dolgozó parasztok és ezektől felehet vásárolni.

[KI]

1954. szeptember 9.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Vajda Jozsef vb. elnök részletesen ismerteti a békekölcsönjegyzéssel kapcsolatosan leadott rendelkezést a végrehajtóbizottság előtt, majd ismerteti a jegyzés fontosságát és a múlt évi eredményeket.

Hozzászólások.

Kaszt Ödönné: fel kell szólítani azokat a múlt évi jegyzőket, akik még nem fizették meg a jegyzett összeget. S ha olyanok, le kell vonni fizetésükből.

Vajda Jozsef vb. elnök: már négyszer is voltak felszólítva papíron, de sajnos eredmény nélkül. Helyes volna felkeresni és népnevelő munkával meggyőzni a hátralékosokat a fizetésről.

/.../

Szekeres János r. parancsnok: sok esetben hallotta már azt, hogy a kötvényeket sorsjegyeknek vélik. Ezt kell megmagyarázni népnevelőinknek, ezt a helytelen felfogást.

/.../

[ML]

1954. szeptember 1.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Dér László: augusztus hónapban hány transzferálás volt.

Hatházi Jenő: 12.helyen három közép paraszt többi kulák.

/.../

Dér László: Megfigyelésünk eredménye az, hogy a bevételek változók, megálapíthatjuk munkánk hiányosságát a Párt vonalán is. Tömegszervezetek bevonásával adjunk segítséget a pénzügyi dolgozók munkájához, a hiányok kiküszöbölésére. A népnevelő munkát úgy szervezzük meg, szerintem nem hejes, hogy az elnök egyedül jelölje ki a transzferálásokat. Pénzügyi dolgozoknak is más képp kellene megszervezni a munkájukat, többen keressék fel az adozókat, a jól és rosszul teljesítőket egyaránt s ne csak akkor jelenjenek meg amikor pénzt követelnek.

Vajda József vb. elnök: Ez hejes, ne csak akkor járjanak adozóinkhoz, ha pénzért mennek, hanem népnevelő munkát is végezzenek, hogy népszerűsítsék magukat, pl. erre Rogod községben Szabo kartárs.

/.../

[ML]

1954. október 8.

Községi tanácsülés; jegyzőkönyv

/.../

Mielőtt rátérnék a Hazafias Népfrent feladataira, beszélnünk kell meg kell állapítanunk, hogy hogy nézett ki a mult időben a község vezetőinek összetétele. Az 50 tagu képviselő testületből állt: 34 paraszt származásu, melyből 20 nagybirtokos, 9 középparaszt, 5 kisparaszt, 2 kovács, 3 értelmiségi, 3 kereskedő 8 egyéb, papok és nyugdíjasokat értem alatta, de részt vett a képviselő testületben községünk 17 virilistát a nép elnyomoi foglaltak helyet tulsulyban. Ezek bitorolták községünk összes vizeit, kaszáloit, jogtalanul, és erdeit.

Ezzel szemben ma pedig a tanácsválasztás során be lett választva 54 dolgozo paraszt, 14 közép paraszt, 43 kisparaszt, értelmiségiek akik tanitokbol tevődik össze, 7 munkás, 17 egyéb személy tehát összesen 81 személy. A multban a tanitokat annyira lealacsonyították nem tartották arra érdemesnek hogy képviselő testületben helyet foglaljon, de ezzel szemben bevonták a papokat és a képviselő testületen keresztül igyekeztek munkájukat összekötni, az elnyomás céjából, aminek igen sok kisparaszt megitta a levét, vagyis érezte sulyát.

/.../

[ML]

1954. október 14.

A református egyház presbitériumának a lelkipásztori hivatalban a canonica visitatio alkalmával tartott gyűlése; jegyzőkönyv

/.../

Az Esperes Ur a 89.zsoltár eléneklése és imádság után a Róm. 12. rész alapján rövid igemagyarázattal vezeti be a gyűlést. Külön kiemeli a 5. és a 11. verset. Az 5. vers: "Sokan egy test vagyunk a Krisztusban" annyit jelent számunkra, hogy a dunapataji gyülekezet a Krisztus testének, mint szerves egésznek egy alkotórésze. Ebben a gyülekezetben történtek hatással vannak az egész testre. A 11. vers: "Az Urnak szolgáljatok," különösen a gyülekezetben szolgáló presbitereket és lelkipásztorokat figyelmezteti. Elsősorban az Urnak szolgálunk. A gyülekezetben kétféle módon lehet forgolódni: buzgón vagy rest módon. Az Urnak szolgálni igazán csak egy módon lehet: buzgón. Ez állandó harcot

jelent a restség ellen. Dunapataj gyülekezet előjárói: Szolgáljatok az Urnak egyre buzgóbban!

A bevezető igemagyarázat után elnöklő Esperes Ur a /.../ ref. egyházmegye nevében szeretettel köszönti a presbitériumot. Sajnálattal szól arról, hogy e canonica visitation csak ily munkaidőben tudott időt szakítani és így a presbitérium tagjai közül többen nem lehettek jelen a gyűlésünkön.

Esperes Ur elmondja, hogy nehéz szívvvel jött most Dunapatajra egyházlátogatni, mert meg nem értés és elintézetlen ügyek vannak s gyülekezetben. Szeretné, ha ezek a dolgok, melyek kifelé nem mutatnak semmi jót, elintéződnének.

A meg nem értés elsősorban az egy évvel ezelőtt idekerült lelkipásztor személye és működése körül jelentkezik. Olyan szóbeszédnek van a gyülekezet egyes tagjai között, melyek a lelkipásztor személyét és működését kedvezőtlenül, sőt rosszindulatúan akarják feltüntetni, szinte megbélyegezni. Ha tényeken alapuló komoly kifogások merülnek fel a lelkipásztor ellen, nyíltan elő kell azokkal állani, mert hiszen mindenkinek joga, hogy kritizálja a lelkipásztor működését. Az azonban, hogy hazugsággal, rágalmazással, "nyálazással" mérgezzék meg a lelkipásztor életét, s ezzel a gyülekezet életét: nem engedhető meg. Mert ilyen "pletykákkal" addig mérgezik a gyülekezetet, hogy végre elhiszik az emberek, s akkor - az a szomorú eredmény, hogy a templom elnéptelenedik, a gyülekezet tagjai elhuzódnak a lelkipásztortól, az egyháztól és az egyház bomlásnak indul.

Kérdezi Esperes Ur a presbitereket: hallottak-e ilyen rosszindulatu "pletykákat", rágalmakat a gyülekezet tagjai között? Azt is kérdezi Esperes Ur a presbiterektől: kik terjesztik ezeket a gyülekezet tagjai között? "Nem a Simon Ernő emberei"?

Presbiterek egy része kijelenti, hogy nem hallott és nem tud ilyenekről. Presbiterek másik része azonban elmondja, hogy vannak ilyen alaptalan és rágalmazó "pletykák" a gyülekezet tagjai közt. El is mondanak néhányat és hogy utánakérdezésük alapján tudomásuk van róla, hogy "volt bibliakörös asszonyok és Szalontay Ferenc" terjesztették ezeket. Szalontay Ferenc akkor, amikor az egyháztagnak jár az önkéntes egyházfenntartói járulékot beszédni, felhasználja az egyháztaggal való beszélgetését a lelkipásztor személyének és működésének bíráló "megtárgyalására" is.

Esperes Ur kérdésére, hogy így vannak-e ezek, Szalontay Ferenc "nem"-mel felel.

Esperes Ur kéri presbitériumot, lássák meg, hogy a lelkipásztor személye körüli dolgozók szoros összefüggésben vannak a gyülekezet életével. "Verd meg a pásztort és elszéled a nyáj." A gyülekezet szétszéled, nem járnak el a templomba. /Itt megkérdezi Esperes Ur a presbitereket, hogy nem csökkent-e a templomlátogatók száma. Presbiterek válasza:

nem csökkent. / Ha sokáig mondogatják ez emberek a "pletykákat" végül is elhiszik, mert hajlandók úgy vélekedni, hogy "nem zörög a haraszt, ha a szél nem fújja!" Pedig ez a közmondás nem igaz, mert szélcsend idején is zörög a haraszt, ha alatta kígyó mászik és sziszeg.

Nemcsak joga, de kötelessége is a presbitériumnak és minden presbiternak, hogy csendet és békességet teremtsen a gyülekezetben és az ilyen "pletykázásnak, nyálazásnak" véget vessen. A presbiterek jó szolgálatot végezhetnek ebben. /.../

[PI]

1954. november 5.

A járási tanács vb. elnök határozata Gerse Rózsa községi tanács vb. elnökhelyettes állásából azonnali hatállyal történő felfüggesztéséről

/.../

Indoklás.

Az ügyvel kapcsolatos vizsgálat folyamán megállapítást nyert, hogy Gerse Rózsa, mint a Dunapataj Községi tanács végrehajtó bizottságának elnökhelyettese, hivatali beosztásával visszaélve sikkasztást követett el.

/.../

[KI]

Dér László (interjú)

– Na, ezt a Vajda Jóskát azért váltották le a tanácselnökségből, mert mikor Gerse Rózsa odakerült tanácsitkárnak, valahogy nem fértek össze egymással. A Gerse Rózsa meg feljelentette a Jóskát, hogy az összepaktál a kulákokkal. Elkezdtek vizsgálgatni a dolgot, és végül a Gerse Rózsának adtak igazat, a Jóskát meg leváltották. Közben azért ő is kezdte a Gerse dolgait kitergetni, de nem tudott vele szemben kibontakozni. Aztán mikor már kívül volt, akkor onnan újra kezdte. Tudott mit mondani, mert csak kijött az öreg Csaplár, a járási tanácselnökhelyettes ki-vizsgálni az egész ügyet. És akkor a Gerse Rózsáról olyan dolgok derültek ki, hogy jogtalan földeket használt, jogtalan kukoricákat vett el, meg valami pénzeket szedett fel innen-onnan. Csupa törvényellenes dolog. Akkor aztán őt is felfüggesztették, és leváltották.

1954. november 26.

**A községi tanács vb. titkár és községi agronómus által
a járási főügyésznek tett feljelentés**

Jelentem hogy özv. Berán Andrásné volt csendőr tiszthelyettes felesége Dunapataji lakos a kishaszonbérletbe kiadott földjein kívül 6 kh. és 800 n.öl szántón gazdálkodik. Nevezett a mai napig mindössze 2 kh. búzát vetett el. Többszöri felszólítás ellenére sem hajlandó a kötelezően előírt szántó területének 43 %-át kenyérgabonával elvetni. Megjegyezni kívánom, hogy özv. Berán Andrásné a vele való beszélgetésünk alkalmával minden esetben igen drasztikusan viselkedik, régi álmokban ringassa magát, és uraknak csufolja a tanács dolgozóit.

Kérem a járásbiróságot, hogy nevezett ellen az eljárást indítsa meg.
[KI]

1955. január 26.

A járási ügyészség leirata a községi tanács vb.-nek

Határozat

/a nyomozás megtagadásáról/

Megvizsgáltam a dunapataji községi tanács által hozzám tett bejelentést, mely szerint özv. Berán Andrásné 6 kat.h.800 n.-ölon gazdálkodó földműves az előírt 43 %-os kenyérgabona vetési tervét nem teljesítette, csak 2 kat.h.-at vetett el, s a tanács dolgozóival igen drasztikusan viselkedik, "urak"-nak szólítja őket.

Megállapítom, hogy özv. Berán Andrásnének a feljelentés tárgyává tett cselekményei nem bűncselekmények. A vetésterv nem teljesítése miatt bűnvádi eljárás nem indítható ellene, a tanácsnak megfelelő szankciók alkalmazásával kell odahatni, hogy vetéstervét teljesítse. Viszont az, hogy régi álmokban ringatja magát, s uraknak szólítja a tanács dolgozóit, - nem bűncselekmény .

Miután a fentiek szerint a rendelkezésre álló adatokból birói uton üldözendő bűncselekmény nem állapítható meg, akként

határoztam,

hogy terhelt ellen a nyomozás elrendelését a Bp. 90. §. /1/ bek. alapján megtagadom.

/.../

[KI]

1954. december 1.

Az MDP járási szervezetének „előterjesztése az 1954. éves pártstatisztika értékeléséről”

/.../

Járásunk területén az össz párttagság 1953-ban 893 volt. 1954-ben pedig 950-re emelkedett, /.../ A létszámnövekedést mezőgazdaság fejlesztésén keresztül lehet mérni, sok dolgozó paraszt aki az évek folyamán földjeiket itt hagyták és gyárban, vagy különböző helyekre mentek dolgozni. 1953 júniusi kormányprogramm után visszatértek földjeikre. Itt kapcsolom hozzá a minőségi változást is. Amíg 1953-ban az össz párttagság 12,6 %-ka volt tsz tag, addig 1954-ben 15,9 %-ra emelkedett. /.../

Csökkenést mutat azonban a 7. kh-án aluli párttagok száma, de ezzel szemben 7. kh-án felüliek számánál pedig növekedés. Amíg 1953-ban az össz párttagság 11,3 %-ka volt 7. kh. alatt, addig 1954-ben 8,4 %-ra emelkedett. Ezzel szemben 7. kh. fellett 1953-ban 1,4 %-ka volt, 1954-ben 4%-ra emelkedett. 7. kh. allatti csökkenés egy részt abból adódik, hogy egy bizonyos része tsz-be lépett, másik része pedig földjét növelte és a 7. kh.-don felüliek közé került. /.../

Amíg 1953.-ban az össz párttagság 3,3 %-lék volt értelmiség, addig 1954-ben 4,8 %-ra emelkedett, ami azt jelenti, hogy mamár kezdik megérteni pártszervezeteink és pártvezetőink, hogy vannak becsületes értelmiségeink /.../ pld. pedagógus, agronomus stb./

Az 1953-as évben az üzemi munkások %-os aránya 11,9 volt 1954. év végére 6,6 %-ra csökkent le. Tehát majdnem felére. Ez a lényeges változás abból adódott, az iparbol pld. Sztálinvárosba, akik mint üzemi munkások szerepeltek és pártszervezetileg járásunkhoz tartoztak most pedig állami gazdaságokban, erdőgazdaságban stb. dolgoznak. Ebből adódik, hogy 1953.-ban a mezőgazdasági munkások százalékos aránya csak 7.1 %-ka volt 1954.ben pedig 12,9 %-ra emelkedett.

Emelkedett azoknak a száma is amelyeknek a Központi Vezetőség határozata értelmében nem szabad lett volna emelkedni. 1953. az alkalmazottak százalékos aránya 5 % volt. 1954. évvégére 9,3 %-ra emelkedett.

A nők százalékaránya csökkent 1953-ban 29,1 % volt, addig 1954. évvégére 26,5 %-ra csökkent. /.../

Korszerinti megoszlásnál is van csekély minőségi változás, 1953. végére 18.-30. év között a párttagság 23 %-át tette ki, addig 1954. végére 26,1%-ra emelkedett. 1953.-ban 31-40. évig 26 %-lék volt, 1954-ben 26,6 %-ra emelkedett. 41-50. évig 1953-ban 22,3 %-lék volt 1954. ben 21,5 %-ra csökkent.

50 éven felüliek százalékos aránya 1953. ban 28,5 %-lék volt, 1954 végére 26,8 %-ra csökkent.

/.../

Pártonbelüli mozgás: 1954. ben 180. párttag és 14. tagjelöltünk érkezett 238. tag és 14. tagjelölt. Kizártunk 2. tagot, meghalt 8. tagunk.

/.../

[MPA]

1954. december 20.

A községi tanács vb. 1954-55-ös téli felkészülésének terve

/I/ a lakosság szükségleteinek kielégítése:

a/ A lakosság tüzelőellátásának biztosítása.

/.../ Miután a helyi TŰZÉP telep a lakosság tüzelőanyag ellátását csak részben tudja biztosítani a községi tanács végrehajtóbizottsága ennek a hiánynak a kiegészítésére a község tulajdonát képező erdőben erdőtakarítást végeztet, ugyszintén a nánai erdőrészen már régebben kitermelt tuskok kiszedését a lakosság rendelkezésére bocsájtjuk megfelelő részesedés mellett. A végrehajtóbizottság ily módon közel 200 család téli tüzelőjét biztosítani fogja.

b/ A lakosság I. osztályu élelmiszer áruk ellátásának biztosítása
A végrehajtóbizottság közölte a Földművesszövetkezet igazgatóságával, szükséges lépéseket megteszi annak érdekében, hogy boltjainkban legalább 20 napra való készlet álljon rendelkezésre minden féle I. osztályu élelmicikkekből és fűszerárufélésegekből. Ennek érdekében a megrendeléseket már most oly mértékben ütemezzük be, hogy egy nagyobb tél beállta esetén közlekedési zavarok keletkezése a lakosság zavartalan ellátását ne hátráltassa.

A téli sertésvégások idejére legalább egy vagon só megrendelése szükséges s ennek tárolására a szükséges raktárt már most elő kell készíteni.

A lakosság zsirellátásának biztosítása érdekében a Földművesszövetkezet husboltja útján oly formán gondoskodunk, hogy a termelő saját vágási engedéllyel levágott sertésnek azt a részét amelyet saját maga nem használ fel, mint bizományi árut a lakosság rendelkezésére bocsájtja.

/.../

III. Építés és karbantartási munkák biztosítása

Községi tanács végrehajtóbizottsága felmérte 1955 évre a várható építkezéseket és megállapította, hogy nyolc családi ház a jutatott házhely területeken fel fog épülni. A megépülő új házak anyagszükségletét a járási tanács Vkv. csoportjának írásban megküldöttük, hogy megfelelő intézkedések legyenek téve az anyagok időbeni megrendelésére.

/.../

Végrehajtóbizottság szükségesnek tartja, hogy a dolgozó parasztság mezőgazdasági szakoktatásban részesüljön. Erre a téli esték alkalmasak. Ennek a célnak megvalósítása érdekében szükséges, hogy a megalakult gazdakörünk élénkebb működést fejtsen ki. A mezőgazdasági szakoktatás megindítását, amennyiben a megfelelő hallgató jelentkezni fog még január hó folyamán megkezdjük, oly módon, hogy a szakoktatás legalább két héten keresztül folyamatosan legyen megtartva. A gazdák igényeinek megfelelően magasabb képzettségű oktató kiküldését fogjuk a megyei tanácstól kérni.

/.../

[KI]

Méhésztanfolyam hallgatói és előadója: Taba János

DUNAPATAJ

községi (városi, városi kerületi)
begyűjtési megbízott

414

Nyilvántartási lap szám:

Behajtási jegyzőkönyv

Készült: **DUNAPATAJ** 5 195. évi július 11. napján **Bérvári Sándor** (név)
(kerület, utca) hátszám alatti termelő beadási hátralékának behajtása alkalmával.

A 10%-kal felemelt beadási hátralék

Sorszám	megnevezése	mennyisége	egyenértéke búzakilogrammban	
			átzámítási kulcs	búzakilogramm
1	Székő	116		
Összesen:				

A kimutatott beadási hátralék helyességét igazoljuk.

DUNAPATAJ 5 195. évi július 11. hó

Mint hogy nevezett termelő túlfoldalon részletezett beadási hátralékát a kitűzött határidő alatt nem teljesítette, ellene a 3/1954. (III. 19.) Bgy. M. számú rendelet 5-10. §-ában foglaltak alapján behajtási eljárást kellett foganatosítani. Ennek során a hátralékos, illetőleg **Bérvári Sándor** jelenlétében a következő mezőgazdasági termékeket foglalták le és szállították be az illetékes gyűjtőhelyre:

Folyószám	A talált mezőgazdasági termék		Foglalás előtti mentesítés		Lefogl. termék mennyisége		Beszállítás ideje	
	megnevezése	mennyisége súlykg, lit.	mennyisége	jogcíme	súlykg, lit.	búzakg	hó	nap
1	Székő	1 darab 100 kg						

Behajtási jegyzőkönyv lezárattott

..... kmft.
Adony Teréz bizottság tagja **Galcsai János** bizottság tagja **Bérvári Sándor** hátralékos

Újabb és újabb megpróbáltatások 1955-ben

1955

Munka a közösben – közösen a munkában?

Az általános iskola irattárában fennmaradt feljegyzés az oktatás történetéről Dunapatajon; 1955

A mohácsi vész után 1529-től működött rer. iskola, illetve oktatás /.../ 97 növendékkel /.../ de dokumentációból következtethető, hogy magántanító már korábban is működött. /.../

1598-ban /.../ Debrecenben tanult kántora és tanítója volt az iskolának 114 tanulóval. /.../

Az I. sz. tanítói állás a r.k-nál 1737 évtől áll fenn. A tanító részére 1747-ben építenek lakást. II.sz. tanító állást 1884-ben szervezték. Ekkor építették a kéttantermes iskolát is. A III. sz. rk. állást 1922-ben szervezték lakás nélkül. A IV. és V.sz. rk. szerzetes tanítói állást 1929-ben szervezték. A szerzetes tanerőknek a volt állami polgári iskolában viszont biztosítottak lakást. A szentkirálypusztai tanítás - először csak mint magántanítás Engerth György vezetésével, aki ma is tanít iskolánkban - 1932-ben kezdődött, de állást részére 1935-ben szerveztek csak. Egy tanítói lakás Szentkirályon 1936-ban épült. A népi demokráciánk 10 éve alatt lett az iskola kéttanerőssé. A rk. tanítók V. és VI.számú állása 1946-ban szerveződött. A Böddpusztai ált. iskola 1946-ban lett kéttanerőssé. Iskolaterem és tanítói lakás céljára s volt intézői lakás nyert átalakítást.

1935-ben:

Nevelők száma rk. iskolában Dunapatajon 4.	Tanulók száma: 278
'' '' ref. '' '' 6.	'' '' 289

Rk. iskolában egy nevelőre jutott 69 tanuló

<u>Ref. '' '' '' '' 48 ''</u>

1944-ben:

Nevelők száma rk. iskolában: 4. Tanulók száma: 341.

'' '' ref. '' 6.	'' '' 320.
------------------	------------

Rk. iskolában egy nevelőre jutott: 85 tanuló

<u>Ref. '' '' '' '' 53 ''</u>

1954-55 tanévben: általános iskolában a tanulók száma: 649

'' a nevelők ''	30
-----------------	----

Egy nevelőre jutott: 21 tanuló.

Míg 1944-ben az r.k. iskola költségvetése 22000, a volt ref. iskola költségvetése 28000 Ft-os volt, addig 1954-55-ben az iskola a 165000 Ft-os költségvetés mellett még 25000 Ft-ot adott iskolánk fejlődéséhez.

/.../

[ÁII]

1955. január 10.

Az általános iskola harmadik és negyedik osztályos munkaközösségének megjegyzései a tantervről

/.../

Az olvasmányok között is van, amely nem áll közel a 9 éves gyermek érdeklődési köréhez. Ilyenek:

Táborozni indultunk. A III. osztályos tanuló még csak a pajtáscsatlád tagja, nem táborozik. Lakihegyi rádióleadó magyarázata is nehéz.

Veteményeskert büszkesége. A méh c. olvasmányok nagyon természetrajz izűek. Melegágy palántanevelés, a méh testének felépítése, felsőtagozatos anyag.

Ősszel a budai hegyeken. Modellezőkről, vitorlázókról, forgalmi irodáról. DISZ tagokról, hetedik, nyolcadik osztályt végző, kiöregedő vasutasokról beszél.

Tavasz Budapesten c. olvasmányban az erdő operaénekese, kávéházak városa, fürdőváros, iparunk bölcsője kifejezéseket nehéz megmagyarázni.

Tavasz a Nagykunságon IV. osztályba való. Amellett, hogy nagyon hosszú, sok ismeretlen szót tartalmaz: szelelő, kenőolaj, tengelykapcsoló, tartólánc, jégdara, Jász, Kun, hűtő, előmelegítő lámpa, izzófej, fék, nyereg, gépszin.

Védd meg a proletárok hatalmát c. olvasmány. Az esemény előzményeit meg kell magyarázni a tanulónak, ez azonban képességeit meghaladja. Ismeretlen fogalmak: Parlament, monitor, ellenforradalmár, vörösök, fehérek, aknavető. A plakát felírásának magyarázata is igen nehéz.

/.../

Az olvasókönyvben igen nagy örömmel fogadjuk a bőséges és kedves verseket. Az olvasmányok közül igen sok a IV. osztály életkori sajátosságait meghaladó, tudományos száraz, unalmas, olvasmányokat közöl.

Ilyen például: a szén, a kőolaj, az alumínium, kőzetek. Hosszu olvasmányok, amelyek feldolgozására 3 óra is kevés. Föltámadott a tenger, A kő meglágyul, Két találkozás, Varjak, Ezekben oly sok új fogalommal kifejezéssel találkozunk, hogy azt csak úgy tudná megjegyezni a tanuló, ha azt az olvasmányt otthon meg is tanulná.

A Mátravidéki erőmű c. olvasmányban, gőzturbina, generátor, opálüveg, lignit, hűtőtó, csille, tároló, gumiszallag, műszertábla, erőmű, turbina, és a földrajzban nem tanult helységek: Ecséd, Lőrinci, Nagykökényes.

/.../

[ÁII]

1955. január 13.

A községi tanácsházán felvett jegyzőkönyv

Jelen vannak Jancsó Gyula vb. elnök, Szabó Imre mezőgazdasági előadó, községi agronomus, Páli Sándor mezőgazdasági előadó, Tegzes Otto KSH. részéről és Hoffmann Norbert az FM. részéről.

Tárgy: Őszi vetésterületi elszámolás.

Dunapataj község őszebuzavetésterve 3250 k.h. A KSH. által az összeírása folyamán kimutatott őszebuzavetés terület 1962 hold. Az operatív jelentés szerint a község által lejelentve 3410 hold. A község operatív jelentése őszebuzából 1448 kh.-val mond többet mint a statisztikai összeírás. A fentiekkel kapcsolatban Jancsó Gyula vb. elnök véleménye az, hogy az operatív jelentésben közölt buzavetés terület nem felel meg a valóságnak, hanem annál kevesebb, kb. 2700-2800 kh. a jelenlegi elvetett buzavetés terület. Ugyanakkor a KSH. összeírás adatai azért nem felelnek meg a valóságnak, mivel a más községben lakók de Dunapataj község területéhez tartozó 1600 kh. gazdaság adatai nem lettek összeírva. Ezen a területen kb. 600 ka. hold lehet a buzavetés. Viszont a más község területén lévő terület csak 135 kh. a gazdasajstrom szerint.

Ebből kifolyólag az operatív jelentést járási tanács felé végrehajtóbizottság módosítani fogja s a hiányzó buzavetés százalékát pedig tavaszi buzával fogjuk pótolni.

/.../

A fentiekhez kiegészítőleg Szabó Imre községi agronomus hozzáfűzte, hogy a járási mezőgazdasági osztály helyettes vezetőjétől Farkas elvtárstól telefonon olyan utasítást kapott, hogyha nincs is meg a százszázalék le kell jelenteni, azonban tovább kell szorgalmazni a vetést.

[KI]

1955. január 19.

A községi tanács vb.elnök levele a megyei tanács vb.-nek

A községi Tanács megválasztása alkalmával a helyi Népfront Bizottság 1955 évre a lakosság többszöri kérésére megígérte, hogy 1955 évben a villanyhálózat bővítést a Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságánál ki-
eszközölte. Most ennek az ígéretnek alapján a község lakossága kéri, hogy a villanyhálózatbővítést haladéktalanul kezdjék meg. Tanácsunk

ennek érdekében megkereste a hidvári Áramszolgáltató Vállalatot, aki ezirányu kérelmünket azért nem teljesítheti, mivel a Megyei Tanács Dunapataj községet a hálózat bővítésre nem jelölte ki 1955. évben. Miután Dunapataj község ezirányu kérelme több ízben be lett terjesztve és mindig a következő évre kapott hálózatbővítésre ígéretet, ezuttal kérelmünket ismételten felújítjuk és kérjük, hogy 1955 évre legalább részbeni hálózatbővítést a lakosság megnyugtatója érdekében elrendelni sziveskedjék.

Egyben bejelentjük, hogy az érdekelt lakosság a hálózatbővítésre szükséges oszlopokat, annak felállításához szükséges társadalmi munkát adja.

[KI]

1955. február 11.

A járási tanács helyiségében felvett jegyzőkönyv

/.../

Miklán elvtárs /a járási begyűjtési hivatal vezetője/ ismerteti a bizottsággal, hogy /.../ a begyűjtési apparátus részéről komoly lendület 3-tól 7-ig mutatkozott. Most újra némi meghátrálás mutatkozik, aminek elsősorban az az oka, hogy Szalkszentmárton, Dunapataj és Apostag községek vb. elnökei nem adnak meg minden segítséget a begyűjtési dolgozóknak. Pl. Apostagon illetve a fent említett községekben a támogatás helyett az elnök elvtársak a lehetőségeket keresik, hogy kedvezményeket adhassanak, nem pedig a hátralek begyűjtésének szorgalmazását. A községi tanácsok elnökei szóban és írásban is fellettek szólítva, hogy a sertés hátralekosokkal személyesen beszélgessenek, azonban ennek a feladatuknak igen kis mértékben tettek eleget. Ennek az lett a következménye, hogy pl. Apostagon a tanácsülésen begyűjtés ellenes hangulat alakult ki, amit a vb. elnöknek nem sikerült leszerelni.

A vállalatok közül a terményforgalmi emberei adnak legnagyobb segítséget a begyűjtési dolgozóknak. A többi vállalatok megbízottjai azonban vonakodnak teljesíteni azt a kötelességüket, hogy a hátralekosokat helyszínen keressék fel. Különösen mutatkozik ez a tojás baromfi felvásárlók között akik egyáltalán nem akarnak kimenni. A szalkszentmártoni tojás baromfi felvásárló pld. a járási államügyész közbelépésére volt hajlandó kimenni néhány hátralekoshoz.

A dunavecsei tojás-baromfi felvásárló pedig kereken megtagadta ezt a munkát. Pedig a tojás-baromfi felvásárlóknak is lenne teendőjük, mert a termelők 51 %-a tojásból hátralekos. A legnagyobb hátralekokkal járásunk 5 nagy községe tartozik.

Soós Lajos /a tojás és baromfi felvásárló vállalat járási megbizot-tja/ hozzászólásában elmondja, hogy a piacokon nagyon elszaporodott az iparendély nélküli kofák száma. Hathatós ellenőrzést kér a járá-si kereskedelmi osztály részéről, hogy a zugkereskedelmet felszámol-hassuk. Beszámol arról, hogy Németujfalun a II. típusu tsz-ek meg-bizásából a lakosságtól felvásárolják a tojást és a baromfit és azt Pesten ugy értékesítik, mint a tszcs-ok saját terményeit.

/.../

[K1]

1955. február 18.

Az MDP községi titkárának „Engedélye”

A dunapataji pártszervezet és a községi tanács vb. Engedélyt adunk arra, hogy dunapataj határában lévő Szentkirály pusztán az állami is-kolában gazdakör címén esténként a dolgozó parasztek elszorakozzanak tanuljanak a mezőgazdaság felylesztése érdekében. Amikor a gazdakörre vonatkozó alapszabály megérkezik utánna annak értelmében folytassák tevékenységüket és működjenek gazdakör formájában, a párt és a kor-mány politikájának irányelve alapján és annak megfelelően. Ez az ide-iglenes engedély az alapszabály megérkezése után érvényét veszti.

[K1]

1955. február

A „Dunapataji Gazdakör Alapszabálya”

/.../

A kör célja

3. §. Tagjai, de általában a községi dolgozó parasztságnak anyagi és erkölcsi kulturális és társadalmi érdekeinek előmozdítása.
A dolgozó parasztság érdekében alkotott törvények és rendeletek gyakorlati végrehajtásánál a hatóság támogatása és a végrehaj-tás ellenőrzése.
4. §. A megelőző §-ban kifejtett célokat a kör a következők által valosítja meg:
 - 1/ Figyelemmel kíséri a község mezőgazdaságának minden viszo-nyait, figyelmezteti a dolgozó parasztságot a hiányokra s a

- fejlődést gátló akadályokra, közreműködik azok elhárításában és orvoslásában.
- 2/ A község lakosai között a mezőgazdaság fejlesztésére vonatkozó eszméket elméleti és gyakorlati úton terjeszti, illetőleg ennek terjesztésében közreműködik.
 - 3/ Amennyiben viszonyaik engedik, tagjai könnyebb érintkezése végett körhelyiséget tart fenn, olvasohelyiséget és népkönyvtárt létesít.
 - 4/ Tagjait mezőgazdasági ügyekben esetleg szaktanácsadókat is alkalmazva tanácsal látja el,
 - 5/ Tagjai a községi tanács mezőgazdasági állandóbizottságát tevékenységében támogatja.

A kör tagjai, azok jogai és kötelességei.

5. §. A körnek alapító és rendes tagjai vannak és tagja lehet minden fedhetetlen jellemű dolgozó paraszt vagy gazdálkodás iránt érdeklődő egyén, nő is, ha magát aláveti az alapszabályban előírt kötelezettségeknek és ezt az óhaját személyesen kijelenti.

/.../

[KI]

1955. február 21.

A községi tanács vb, elnök levele a megyei tanács vb.-nek

A dunavecsei Járási Tanács V.B. 809-8/1955 számú határozatát, melyben a Dunapataji községi Tanács V.B. által a megyei Fűszer és Édességkereskedelmi Vállalattal létrejött bérleti megállapodást elutasítja, illetve érvényteleníti sérelmesnek tartjuk és az alábbi indokaink alapján megfellebbezzük.

1. A község 10 éven keresztül a Öreg Tónak ezt a kiépített részét nyilvános strandnak jelölte ki és ennek megfelelően hasznosítja. Ebben az irányban lényeges befektetéseket eszközölt.
2. Ezen a strand területen nyáron naponta 200-500 dolgozó szokott fürödni. Részünkről elképzelhetetlen lenne egy fejlődő képes nyilvános strand területén "Tüdőgondozót" létesíteni. Erre a célra sokkal alkalmasabb az Öreg Tó közvetlen közelében fekvő "Bencze" féle kastély, mely pormentes helyen fekszik és közel három kat. hold parkosított terület övezi körül.

/.../

5. A Dunavecse Járási Tanács fenti határozata megbénítja Dunapataj község lakosságának 10 éves erőfeszítését, mely szétrombolná a községi strand fürdő jellegét. /.../

Kérjük a Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságot ezen fellebbezésünket helyszínen vizsgálja meg és annak eredményeként minden reményünk megvan arra nézve, hogy a mellékelt bérleti megálapodásunk a község érdekeit, fejlődését fogja elősegíteni.

[KI]

1955. március 3.

Az általános iskola igazgatójának jelentése a járási tanács oktatási osztályának

Jelentem, hogy B á n M á r i a Nevelő a III/c. osztály vezetője február 25-én osztályának egyik tanulóival szemben testi fenytítéket használt. Az esetet alaposan kivizsgáltam és megállapítottam, hogy a nevelő a tanulót arcul akarta ütni, a tanuló elkapta a fejét, az ütés az orrát érte és elerett az orra vére. A tanuló gondviselője nem él panasszal, mivel ő - nyilvánvalóan helytelenül - szükségesnek látja gyermekével szemben a testi fenytitek alkalmazását, amit határozott formában ki is jelentett. Természetesen a nevelő hibáját ez nem kisebbíti. A nevelő súlyosan helytelen eljárását menti igen rossz egészségi és idegállapota, valamint az a tény, hogy testi fenytítéket a multban sem alkalmazott. A nevelőt megdorgáltam és a körülmények figyelembevételével ezt elegendő büntetésnek tartom. Az Oktatási Osztálynak jelentem egyrészt rendeletileg meghatározott kötelességemből kifolyólag, másrészt azért, hogy a tényekről tudomást szerezve kivizsgálhassa az ügyet.

[ÁII]

1955. április 15.

A járási tanács oktatási osztályának jelentése az Oktatásügyi Minisztérium Titkársága panaszirodájának

/.../

1955. január 26.-án Kőrösi Sándor szülő II.o. Lajos fiát iskolaköteles Gábor bátyja kísérte iskolába. Ez utóbbi Lajos egyik osztálytársát Vörös nevezetű tanulót iskolán kívül tettelesen bántalmazta. A

II. osztályu Lajostól tanítója Savanya Antal gyak. tanító jelölt ezt az esetet számonkérte és - helytelenül - az első tanítási óráról, a tanteremből kiküldte. Lajos hazafutott, s vele 20 éves bátyja, majd a szülők később megérkeztek az iskolába, ahol Kőrösi Gábor a tanítót durva becsületsértéssel illette, "Te sintér vagy nem tanító" kifejezéssel bírálta. Meglátásom szerint ez a jelenet az osztály tanulóit rémülettel töltötte el. Ennek az esetnek tényeit a dunavecsei Járás-bíróság f. év április 14-én tárgyalta Dunapatajon. Ami először is azt jelenti, hogy igazgató hivatali munkájának legális teljesítését végzi, amint, hogy magát az esetet január 26-án mindjárt megvizsgáltam és a panaszlevélben említetteknek alapját nem találtam. Ugyanis én sem a IV. hó 14-i vizsgálat alkalmával. Azon megjelentem. Bíróság Kőrösi Sándor szülőt 4 hónapi, fiát Kőrösi Gábort 6 hónapi börtönre ítélte, Savanya Antal tanító ellen, mint hatósági közeg elleni erőszak tényjellegű büntetben. Kőrösi Sándor és fia fellebbeztek, mert állítják, hogy Savanya Antal tanító ökölrel a II. osztályos Lajos gyerek hátára olyan nagyokat ütött, hogy az majd eltörte a gyerek gerincét és a nyomok a gyerek testén meglátszottak.

/.../

[ÁII]

1955. március 24.

A községi tanács vb. elnök levele a járási tanács vb. elnöknek

Dunapataj község tanácsa VB. kéri a Járási Tanács végrehajtóbizottságát, hogy a Dunapataj 1955 május 1-re megépítendő Szovjet emlékműhöz 3.000 Ft-al járuljon hozzá, olyképpen, hogy a dunapataji Legeltetési Bizottság fennmaradó kb. 20.000 Ft-jából, melyet ugyanis a tanácsnak ad át, engedélyezzen felhasználni.

[KI]

1955. augusztus

A községi tanács sajtófelelősenek „Sajtó tájékoztatója”

Dunapataj községben 1955 augusztus hó 20-án "Alkotmányunk" ünnepe alkalmával felállítottuk az egészségház előtt a "Szovjet hősök emlékére" az emlékoszlopot. Ezen az ünnepségen elég szép számmal vettek részt, Dunapataj dolgozói.

[KI]

1955. március 29.

A járási tanács oktatási osztályának leirata
az általános iskola igazgatójának

/.../

Az egyetemi felvételnél az egyes megyékre vonatkozó keretszám nincs megállapítva a jelentkezők száma nincs korlátozva. Biztosítani kell a jelentkezők önkéntességét.

/.../

[ÁII]

1955. május 12.

A községi tanács vb. titkár jelentése a Járási Statisztikai Hivatalnak

Jelentem, hogy Dunapataj községben van külön cigány település, melynek neve Burgó. Összesen áll 7-8 viskóból és körülbelül 20-25 cigány személyből.

[KI]

1955. május 20.

Az MDP „Járási Pártbizottsága PTO. előadójának”

Jelentés célja az, hogy tájékoztassam a végrehajtóbizottságot, azokról a súlyos hibákról, jobboldalu elhajlásokról, melyek még ma is fennállanak és nem folytatnak állami és egyéb szerveink szíves harcot azok felszámolására, sőt eltűrik, hogy a KV márciusi határozata után is egyes területeken megalkuvó módon szinte tehetetlenül nézik, tűrik az osztály ellenség alljas szemtelen munkáját.

/.../

1./ Apostag: községben az evangélikus pap hetenként kétszer összejövetelt tart a lakásán, engedély nélkül /.../ Berghold nevű kulák akinek malma is volt, a házát államosították, jelenleg napközi otthon van benne, és ő is ott lakik a házban, elvette a kertet, mind két pincével, amire a napközi otthonnak feltétlen szüksége van. /.../ A trágyát szétszorta, hogy a gyerekek ne tudjanak ö felé járni /.../

Császár István kulák a gyógyszerház épületét vissza kapta, amire államunk 160.000 Ft-ot költött. Ez nem volt elég neki, az udvaron lévő, most már tulajdonát képező gabona raktár, ami a terményforgalmi kezelésében volt, bekötötte a lovakat és most pedig a helyi terményforgalmi megbizottal Toth Kálmánnal összejátszva, a terményforgalmi lemondott a raktár helységéről. Nem tudom, hogy a gabona begyűjtés idején hol fogják az államnak járó terményt tárolni .

Purger József: ki most is kupeckedik, zug, bormérése van, egyébként Császárnak sógora. Oda járnak a pénzügyőrök is inni, de a járási tanács dolgozóiból is egyesek, azonban ezeket nem akarják megnevezni az ottani elvtársak.

2./ Németujfalu: / .../

Vagy nézzük tovább, a Flörich féle államosított ház, itt is a kulák bent lakik, és a lakásokat ő adja ki bérbe, albérletet is ad, és feltehető, hogy van összeköttetése a Megyei Tanácsnál is, mert akárhányszor próbálták a házat, akár rendőrség céljára stb. átadni, mindig elakadt /pedig államosítva van/ Megjegyezni kívánom itt azt is, hogy Molnár elvtárs a MB.-tól nem régen lennt járt, és ő is ott aludt a kuláknál, a helyi pártvezetőség határozott állítása szerint. A községi tanács sem tessz annak érdekében semmit, hogy ezt a helytelen munkát felszámolják.

Vagy állampuszta területén van 6 kulák család, kiknek a házat az állam megvásárolta, ők beleegyeztek, a Minisztérium leküldte a házak vételi árát, azonban ezt nem vették fel, és így már egyéve, hogy a pénz a postán hever, és ők nem hajlandok azt felvenni. Továbbra is ott vannak a börtön területén. A jóságokkal állandóan kárt tesznek, sőt az elitéltekkel is összejátszott némelyik, üzemenyag, termény stb. Ezt a súlyos problémát sem tudja megoldani a tanács, pedig már igen időszerű volna, úgy látszik, hogy attól tartanak, hogy a népszerűségükből elvesztenek egy komoly részt, hiszen a kulákokról van szó.

3./ Dunapataj: Vörös Jánosné, volt kocsmáros, osztály idegen személy, aki állandóan bort mér feketén, sőt kifőzés is van nálla, de még csak kihágásért sem büntették meg. Itt is az a helyzet, hogy olyanok járnak oda inni, akiknek elsőrendű kötelességük volna ezeket feljelenteni, vagy felszámolni. Pld. Gulyás elvtárs, körüljárta a fekete zug mérőket és felhívta a figyelmüket, hogy vigyázzanak, mert a rendőrség le akarja leplezni őket. /.../ Persze sem Dunapatajon, sem Németujfalun nem ez az egy fekete üzlet van.

4./ Solt: /.../

Itt kell feltétlen foglalkozni az államosított házak visszaadásával is, hiszen Solton mintegy 23 házat jutattak vissza a volt tulajdonosának a párt tudta és beleegyezése nélkül, amit minden párttagunk és becsületes dolgozó parasztságunk felháborodással vett tudomásul, illetve

jutott tudomására. Megjegyezni kívánom még, hogy járásunk területén 268. házat államosítottak és ebből 28. lett visszaadva.

5./ /.../

6./ Ujsolt: Szekeres Imréné /Schilling Zsafia/ nevezett az ujsolti tanácsnál volt vb. titkár, és amikor férjhez ment a férjének apja kulák közös háztartásban voltak és vannak, így lelett váltva a vb. titkári beosztásból. Amire azonban férjhez menése előtt is fellett hiva a figyelmé. Most jöttünk rá, hogy ha az így van akkor nyilván párttag sem lehető Sulyos felelősség terheli azokat az elvtársakat, akik ezt az ügyet intézték és a párttagságát meghagyták.

7./ Dunavecse: A helyi földművesszövetkezetnél sikerült elérnünk, hogy a kulák és osztály ellenséges elemeket eltávolították, azonban Toth Bálint kinek hentes üzlete, daráló malma, földje és szőlője volt, földvették felvásárlónak. Aki jelenleg is azt mondja, hogy a meglévő üzleti berendezéseit inkább meggyűjtja, mint, hogy a termelőszövetkezetnek átadja. Nem tudjuk kinek a javaslatára, vagy véleményezése alapján került a FMSZ-hez. Vagy Kiss István, kinek az áruházban 38.000 Ft-os hiánya volt, és mind ezért a biroság, egy havi fizetése értékéül büntette meg. Utána felvették alkalmazásban a MEZŐKER-hez ahol különböző helytelen dolgokat csinált az export árukkal, és onnan is elbocsájtották, és most a járási begyűjtési csoportnál alkalmazzák. Azonban nem tudják megmondani, hogy kinek a javaslatára, vagy véleményezése alapján került a begyűjtéshez.

/.../ Helyes lenne az, ha ezen ügyek lezárását, minnél rövidebb határidőn belül tisztáznák, és ehhez a járási pártbizottság is adja meg a megfelelő segítséget.

[MPA]

Mód Béla (interjú)

A nagy kulákidők mindenhol máshogy kezdődtek és végződtek. Mikor mi idekerültünk '54-ben, a nőszülés után, akkor jött valami enyhülés a Nagy Imre kormányával. A miniszterelnök hivatalosan bejelentette, hogy az megszűnt. De akkor még Rákosi visszafázott, hogy kutyából nem lesz szalonna. És akkor bizonytalan volt, hogy most megszűnt vagy nem szűnt meg. Rendeletileg megszüntették, de azért még érezhető volt. Mondani meg főleg mondták. Még ma is előfordul, hogy akik nem szeretnek dolgozni, azt mondják valakire, hogy az egy büdös nagy kulák. Aztán a kulákból lesz mégis a főmérnök.

De akárhogy is nézzük, '54-ben volt egy kis lazulás. Nem tudták, hogy kire hallgassanak, mert a Rákosi is nyilatkozott, meg a Nagy Imre is nyilatkozott. De végképp csak a téesszel tűnt el a kulákozás. Akkor már volt változás a községi vezetésben is. Akkor már vigyáztak az ilyesmire. Persze ez csak fokozatosan alakult ki. '57-ben, '58-ban még ment, hogy az anyja istenit, ez egy nagy kulák. De külö-

nősebb hátrány akkor már nem volt belőle. Legfeljebb akkor, amikor valaki elhelyezkedett egy vállalatnál. Akkor esetleg rámondták, hogy nem kóser, nem tiszta. Ez volt. Ez is fokozatosan szűnt meg aztán.

'55-ben például disznót akartam vágni. Akkor már nem volt kuláklistán az apósom se, mert már volt iparendélye. Ráadásul nem is éltünk közös háztartásban. Vettem egy disznót, le akartam vágni, és nem kaptam vágási engedélyt, mert a tanácselnök azt mondta, hogy, hohó! Ugrik a beszolgáltatásba. Még mindig *úgy* gondolkodott, ugye!

Na most ebből lett egy purparlé, és én panaszt tettem ellene. Kijöttek a járási pártbizottságtól, mert én párttag voltam akkor, s mondták, hogy a francnak veszekszünk. Akkor a tanácselnök is alábbhagyott és én is visszavontam a panaszt.

1955. június 15.

Járási tanács vb. ülés

Beszámoló az állami, állampolgári fegyelem megszilárdításáról

/.../

Pártunk megyei végrehajtóbizottsága megállapította nemrég, hogy községi tanácsaink egy részénél jobb oldali opportunistáé nézetek terjednek el. Hogy a munkákban háttérbe szorulnak az osztályszempontok, nem eléggé érvényesítjük a törvényességet és mindez az állam és állampolgári fegyelem lazulásához, a spekuláció élénküléséhez, a kulákok és spekuláns elemek jogtalan gazdagodásához vezet.

Az opportunistáé nézeteknek a következménye az, hogy Solton közel 40-re tehető azoknak a száma, akik üzérkedéssel és meg nem engedett törvényellenes ténykedéssel lazítják az államfegyelmet.

Solt község nem egyedüli a járásunkban, a spekuláció valamilyen formájával minden községben találkozhatunk. /.../

/.../ a számok azt bizonyítják, hogy az adózóknak mintegy 70 %-a az ideai adójára április derekáig még semmit sem fizetett.

/.../

Mindenek előtt a járás becsületes dolgozó parasztságára támaszkodva a törvényeink alkalmazásával a kulákság, a falusi kizsákmányolók, a spekulánsok káros tevékenységével kell szembeszállnunk. Ezek az elemek a tétova magatartás sok esetben egyes tanácsi dolgozók támogatásával gazdaságilag megerősödtek.

Ismeretes a végrehajtóbizottság előtt, azok a tények, amelyek különösképpen Szalkszentmárton községben voltak tapasztalhatók, ahol az akkori vb. elnök nem engedte a begyűjtési és pénzügyi dolgozókat hogy eljárjanak a kulákokkal szemben, akik nem teljesítették kötelezettségeiket.

Nem egyedüli a szalkszentmártoni eset, mert elég gyakran találkozunk és sajnos meg kell mondani, hogy még ma is a szegény kulák, a nincstelen, a száanalomraméltó kulák elmélettel, miközben azt tapasztaljuk, hogy a kulákok rokonsága rövid időn belül aránytalanul meggazdagodott felduzzadt állatállománya, bőven van terménye, a kuláknál pedig üres istállóra, magtárra találunk.

Vagyis a szemünk előtt mentették át állataikat ingóságaikat a rokonokhoz, támogatóikhoz. Olyan esettel is találkozunk, mint pl. Solton mint Reglódi doktor esete, aki a kuláknál lefoglalt és betranszferált állatokra azt mondja, hogy az ő tulajdona és a tehénre azért van szüksége, hogy családjának a tej ellátása biztosítva legyen. Meg kell jegyezni, hogy ez az orvos 1953 tavaszán Szekszárdra költözött és azóta Szekszárdon él.

Vagy Bálint László szalkszentmártoni lakos, akinek apósa kulák és a kulák vele közös háztartásban él, de a kulák nevén semmi sincsen. Bálint Lászlónak azonban 3-4 szarvasmarhája, 25 drb. különböző nagyságu sertése sok terménye van, az azelőtt tiszta szobának használt helyiségbe a teheneket kötötte be.

/.../

Említésre méltó még Dunatétlen község esete, ahol mindössze 4 kulák él és a 4 kulák 118916 F-t-tal van hátralékba, és úgy látszik, hogy a községi tanács örül annak, hogy az ott élő kulákok nem teljesítik kötelességüket, mert előfordult, hogy a tanácselnök irányításával Zenés ébresztővel tisztelték meg őket.

Ez a néhány példa bizonyítéka annak, hogy bennünk, tanácsainkban van a hiba, abban a megalkuvó magatartásban, amely számos községi tanácsnál és a járási tanács apparátus néhány tagjánál eluralkodott, és odavezetett, hogy a kulákok az orrunk előtt sokszor a mi segítségünkkel kijátszák államunk törvényeit.

/.../

A megye hátralékai akkorák, mint az egész dunántul hátralékai. Ami azt jelenti, hogy a mi járásunk hátraléka megegyezik egy dunántúli megye hátralékával.

Az idei beadási tervek teljesítésének állása sem mutat kedvező képet. Megyénk változatlanul az utolsók között kullog az országban és járásunk az utolsó megyében egészen május elejéig és az utolsó járássok között volt. És csupán a megváltozott értékelési formának tudható be, hogy járásunk elkerült az utolsó helyről, és az utolsó megye első járása lett ami ugyan nem volt tartós helyezés, mert egy hónap elég volt ahhoz, hogy a második helyre csúszunk vissza.

/.../

Járásumk területén két olyan község van csupán, ahol a kulákoknak hátralékuk nincs. Németujfalu és Ordas községekben. A járásumk több községében azonban a hátralékok zömét a kulákok adóssága adja. Pl. Duna-

patajon 26 hátralékos kulák 6272 kg. sertéssel tartozik. /.../ A begyűjtési hivatal megállapítása szerint ennél a 26 kuláknál lefoglalható termék, vagy állat nincs. Ehhez azt hiszem nem szükséges külön magyarázatot adni.

A tojás, baromfi begyűjtési hátralékaink nagy része abból következett, hogy a felvásárló szervek a hátralékosoktól korlátlanul átvették szabadpiaci áron a terményeiket. Tanácsaink és begyűjtő szerveink nem érvényesítették a 27-es trv-t, amely kimondja, hogy szabadpiaci értékesítés azok számára engedhető meg, akik beadási kötelezettségüket teljesítették. Hosszu ideig és még ma is számos helyen lazaság, liberalizmus uralkodik ezen a téren. A hartai II. típusú termelőszövetkezeti csoportok jó néhány tagja a tsz. tagsággal visszaélve, a tsz. nevét arra használja fel, hogy üzérkedjen.

/.../

A csökkenés további oka, hogy a községi tanácsok, begyűjtési szervek, a rendőrség és ügyészség nem folytattak és nem folytattak és nem folytatnak következetesen harcot az üzérkedés és spekuláció megszüntetésére. Solton az egyik közismert üzérkedő, aki ellen bírósági eljárás van folyamatban, látszólag megszüntette a tojás felvásárlását és szállítást, látszólag, mert bár iparendeléssel nem rendelkezik salátát szállít, természetesen hogy a saláta alatt tojás van becsomagolva. A visszás ennél az esetenél az, hogy a tanács hozzájárulásával végzi.

Az utóbbi időben fokoztuk ellenőrző tevékenységünket a spekulációval szemben és mintegy 10-12 notórius üzérkedőt adtunk át az ügyészségnek további eljárás végett. A hiba ezen a vonalon az, hogy az eljárás befejezése túlságosan hosszú időre elnyúlik, így a büntetés nevelő hatását csak késve és csökkent eredménnyel tudjuk felhasználni. A tojás, baromfival való spekuláció mellett megtalálható járásunk területén a terménnyel való spekuláció is.

/.../

A kulákok és egyéb spekuláns elemek mesterkedése nyomán az elmúlt évben elszaporodott a múlt évben a földbirtok elaprózása. Ezévi tervfelbontás alkalmával ezen némileg sikerült javítani, a múlt évben az 1-3 kh.-ig terjedő kategóriába 3130 termelő, ebben az évben pedig 2748 termelő tartozik. 3-5-ig 1998 termelő, a terv felbontás után 1911. Az elaprózódás bár lényegében nem csökkent, de a további megosztás nem folytatódott tovább. /.../

A kulákok és üzérkedők eddig büntetlenül üzhették hogy csalással, letagadással csökkentse területüket. Ennek láttán a dolgozó parasztság között is kezd elterjedni olyan eset, amikor a beadási kötelezettség csökkentését akarják elérni, olyképpen, hogy a művelési ágváltozást jelentenek be és vezetnek át olyan ingatlanokra, amelyiken lényegében változás nem történt. Elég gyakori ez a szándék és nem minden esetben eredménytelen hogy rét területeket legelőnek minősítenek át.

De előfordul az is, hogy a szőlőt, szántóföldre, vagy erdővé változtatják át. Ilyen eset Szalkszentmártonon tapasztalható, ahol 20 kh. szőlő változott át szántóvá illetve erdővé.

/.../

Az elmondottak mellett tapasztalható, hogy élénkült a kulákok és más osztályellenség politikai tevékenysége, befolyása. Igyekeznek különösen a tanácsvezetőket, de a tanácsstagokat is befolyásuk alá vonni és megnyerni őket saját néPELLenes céljaik számára. A begyűjtést tárgyaló rendkívüli tanácsüléseken előfordult Ordason, hogy a tanácsstagok közül néhányan jelentették, hogy nem értenek egyet a kormányprogrammal, nem helyeslik a beadást. De még súlyosabb eset történt Apostagon, ahol a tanácsülés a kulákok és spekulánsok befolyására a begyűjtéssel szemben foglalt állást. Ugyancsak Ordas községben a tanácsülésen nem fogadta el a községfejlesztési hozzájárulásra tett javaslatot, azt elutasította. A kulákokkal való összefonódás járásunk területén számos községben volt tapasztalható. A vb. előtt ismeretes Lelkes László volt szalkszentmártoni elnök Vizeli Sándor, ujsolti elnök, Jancsó Gyula dunapataji elnök magatartása és a kulákokkal való összefonódása. Épen ezért ezzel nem kívánok bővebben foglalkozni.

/.../

[ML]

Taba János (interjú)

Itt születtem Dunapatajon, itt nőttem fel. Szüleim földművesek voltak, házzal, ökrökkel, 12 hold szántóval és egy csomó legelővel. Egyszóval kisparasztok voltak. Aztán 1940-ben, mikor 19 éves lettem, önként beálltam a hadseregbe. Attól kezdve szolgáltam egészen a háború végéig, '42-től pedig 18 hónapot kint voltam a fronton a vasútbiztosítóknál hátvéd-tartalékegységekkel, az 50. gyalogezreddel. '43 augusztusában hazakerültünk, és Kiskunhalasról elindulva Barcsra kerültünk, a 20-as gyalogezredhez. Később átcsoportosítottak bennünket Ceglédre, és még egyszer bevetettek az orosz csapatok ellen. De egész közel sose kerültünk egymáshoz. Onnan visszajöttünk Budapestig, egészen a Szentendrei szigetre, ahol a csapatunkat hátulról, a Pilisi-hegyek felől bekerítették. Még ott átvetkőztünk civilbe, és onnan '45 januárjában egyenest visszajöttem ide, Patajra.

'45 májusáig feleségemmel együtt a szüleimnél voltam, s akkor a fölhívások alapján jelentkeztem az új hadseregbe. Kötelező volt újra jelentkezni. Ezt követően beosztottak a határőrséghez, vissza Kiskunhalasra. Ott megkaptam először az tompai őrsöt, utána pedig mint határőrhadnagyhoz egész hosszú szakasz tartozott hozzám. A Baja és Szeged közötti határrészért voltam felelős: határátlépések Jugoszláviából ide vagy oda, azok földérintése, határsáv tisztán tartása, és hasonló ügyek. 10-15 őrszel dolgoztunk Bajától egészen Szegedig, de onnan hamarosan leváltottak, és újra visszakerültem Kiskunhalasra. Határvadász-századparancsnok

lettem, és beosztottak a kiképzéshez. Akkor még határügyi tiszti teendőt is elláttam, de '50-ben aztán jött a bélistázás, és engem jóformán az elsők között elbocsátottak a hadseregből. Azt hiszem, a politikai megbízhatatlanságom miatt. Talán azért, mert nem léptem be a pártba. Szakmailag azonban annyira jó voltam, hogy maga az orosz tanácsadó ment föl Budapestre tiltakozni, hogy miért váltottak le. De ez se használt. Mikor visszajött, azt mondta, hogy a Tabának menni köll, mert nem jó a priusza. Tehát elbocsátottak, és így megint itt kötöttem ki, Dunapatajon.

A községi tanácsnál jelentkeztem munkára, és '50 októberétől föl is vettek írnoknak. Nem sokkal később Márfai, a járási tanácselnök kijött Patajra, és kérdezte, hogy ki vagyok, mi vagyok. Aztán azt mondta, hogy nem dolgozhatok a saját szülőfalumban, menjek csak föl a járáshoz. Így lettem kereskedelemügyi előadó, később pedig a népművelési osztályt is megkaptam. Először élelmiszerjegyeket osztottunk, boltokat ellenőriztünk, mikor pedig népművelési előadó lettem, akkor kultúrházakat kellett építeni, anyaggal ellátni, irányítani. A soltit én avattam.

A Márfai egy kicsikét szadista is volt. Mármint olyan téren, hogy nem kímélt senkit. Se Istent, se embert. Azt hiszem, ő is olyan volt, aki túlteljesítette a járás tervét csak azért, hogy jó színben tűnjön föl a megyénél. Utána jött Biró elvtárs, az már normálisabban gondolkodott. De addig nem ellenkezett itt senki végeredményben. Kimentünk begyűjtésre, és érdekes, hogy a Márfai engem mindig beosztott:

– Eredj csak, Taba, és söpörd a padlásokat a kulákoknál!

Így aztán megkaptuk a listát, hogy ezekhez meg ezekhez kell menni, ennyi meg ennyi mázsa kukoricát vagy gabonát be kell gyűjteni, és bekopogtunk:

– János bátyám – vagy mit tudom én, sógorom –, eljöttem, ennyit kell teljesíteni.

– Jól van, Jánoskám, hát ami van, odaadjuk – és én soha nem mentem föl a padlásra, hogy ellenőrizsem, mi van eldugva, mi nincs. Ha volt is eldugva, én megbíztam bennük, ők megbíztak bennem. Ezért is szeretett a község, a beadást meg teljesítettük. De hogyha odamegyek és belerúgok: – Te, az anyád hétszázát! Beadod, vagy szétverünk! – mert ugye kétféleképpen lehet beadást teljesíteni, normálisan, emberi módon, vagy pedig durva módon. Mert ahogy hallottam, egyesekben, mint a Tóthné is, meg a Rejtőné, ezekben nem volt szív. De egy törvényt sokféleképpen végre lehet hajtani azonos eredménnyel. De a reakció, meg a visszahatás, az már nem azonos. Azért én máma is nyugodtan megyek az utcának bármelyik sarkán, tudják, hogy én beadattam ugyanazt, mint akárki más, de nem haragudtak meg rám. Mert stílus kérdése az egész. Nem nekem adta. Akkor ez volt a törvény. Mindkét oldalon tudták, ha nem én vagyok ott, vagy sokkal rosszabbul fogják beadni, vagy többet fognak rájuk nyomni.

Pedig a soltiak makacsok voltak. Apostag se különben. De azért nem volt nagy különbség a községek között. Akármerre mentem, az a normális ellenállás, az megvolt. Tudták, hogy a terményükért igazán nem kapnak ellenszolgáltatást, de azt is tudták, hogy azért teljesíteni kell. Hiába: a törvény az törvény volt a Rákosi időkben. Ha maradt, ha nem maradt. Néha azért tudtunk nekik tanácsot adni. Ha ugyanis a begyűjtés vonalán kértek például az egyik polgártól 50 mázsa búzát,

aminek megvolt a begyűjtési értéke, ugyanúgy megvolt egy hízott disznónak is, vagy egy hektó bornak. Volt, amikor 10 mázsa búzát 1 hektó borral lehetett teljesíteni, és akkor mondtuk, hogy:

– János bácsi, 2 hektó bort vegyen, és adja le azt a búza meg a hús helyett.

Utána meg nem kellett zavarni. Így egalizálódott az igény is, meg a teljesítmény is. Végeredményben, amit kiróttak ránk, azt végrehajtottuk.

Aztán jött az '53-as fordulat. Nagy Imre azt mondta, hogy nincs többé kuláklista, nincs többé kulák. Jött ez a szabadabb gondolkodási mód, később meg jött a választás is. És ekkor az patajak közül több küldöttség jött Dunavecscére kérni engem, hogy jöjjenek vissza a községbe. Én idevaló vagyok, mindenki ismeri a családomat is, meg engemet is. Köztük volt például a Horváth Józsi bácsi a Katolikus Körből, aztán Bálint Miskáék, a Kothencz Béláék. Jöttek többször. Meg valahányszor hazajöttem Patajra, mindig mondták, hogy Jánoskám, neked haza kell jönnöd. Itt ugyanis az volt a probléma, hogy azok a vezetők, akiket nem Patajról választottak meg, azok, ha kértek tőlük húsz szarvasmarhát, akkor harmincat adtak be, hogy jól teljesítsék a tervet. Őket megdicsérték, a községnek viszont nehéz volt ezeket a követeléseket teljesíteni. Az emberek meg tudták, hogy én nem fogok ilyet csinálni. Mondták is, hogy nem kívánják ők azt, hogy én ellenkezzem a törvénnyel, mert ami törvény az törvény, azt végrehajtjuk, csak ne többet. Jöjjenek ide tanácselnököknek, és csak azt teljesítem, amit Budapestről írásban törvénybe hoznak, de ne többet. Mert itt addig szabályosan kifosztották a jómódúakat.

Voltak, akik azt mondták, hogy nehogyan elvállaljam, de aztán mégis, a komám, meg a többiek szava volt a döntő, és így rá is került a nevem az első helyen a választási listára. Rám szavazott az egész község, így lettem tanácsitkár. A tanácselnök is új lett, a Kelé Gyurka, meg a helyettese is, a Dusnoki József. A megye meg a párt állított elém embert, mellém vagy ellenem, vagy vegyük, ahogy akarjuk, hogy politikailag ne menjen rosszul a község vezetése. A tanácsstagok között, a végrehajtó-bizottsági tagok között meg ott volt a Szemerédi István, a párt részéről ott volt a Dér Laci és a párttitkár, de én mindegyikkel jóban voltam. Mi nem ellenkeztünk.

A község hangulatán erősen meglátszott, mikor Nagy Imrét kizárták a pártból, mert bizony erős harc indult akkor, hogy a gazdákat beszervezzék a termelőszövetkezetbe. De ezt nemigen sikerült itt, Patajon. Még jómagam is próbáltam agitálni, hogy ez most az irányzat, ezt kell csinálni, de a gazdák azt mondták, hogy nem, és kész. Ezen a téren Dunapataj akkor nagyon messze hátul járt. Harta már régen befejezte a téesz-szervezést. Pataj pedig sehol se volt. Volt itt ugyan termelőszövetkezet, a László István-féle, de nem tudtak azok termelni. Az volt a legnagyobb baj, hogy az elsőnek alakult téesztek eredménytelenül dolgoztak. Sokkal rosszabb sorsuk volt az ottani téesztagoknak, mint a magángazdálkodóknak. Ha mondjuk a László-csoport tudott volna eredményt felmutatni, akkor a téesz-szervezés nem ment volna olyan nehezen. Ezt nem tudtuk Patajon megoldani. Akkorra volt az ellenreakció, hogy nem ment, és így torkolottunk bele '56-ba.

1955. július 2.

**A községi tanács vb. elnök „Állampolgári fegyelemmel
kapcsolatos jelentése” a járási tanács vb.-nek**

Fenti számú rendeletére jelentem az alábbiakat:

Tanácsstagok száma: 55.	Beadás:	Adó:
Kötelezettek száma	44	44
Teljesített:	25	24
Hátralékos:	19	20

Kulákok száma: 70	Beadás:	Adó:
Kötelezett:	54	67
Teljesített:	29	28
Hátralékos:	25	39

[KI]

1955. július 2.

**Az MDP járási szervezetének „Előterjesztése a tanácson
belül működő MDP csoportok munkájáról”**

/.../

Az MDP csoportok legfontosabb feladata, hogy minden lényeges kérdésben ami a tanács elé kerül, kialakítsa a kommunisták egységes állásfoglalását, és meggyőzzék annak a helyességéről a pártonkívüli tanácsstagokat is.

Mielőtt azonban az MDP csoportok munkáját ismertetném szeretném a párttagok arányát ismertetni a tanácson belül. A Járási Tanács 45 tagjából 26 párttag van, ami 57,7 %-ot tesz ki, ami jónak mondható. A községi tanácsstagok száma 378 összesen, ebből 116 párttag, ami 36,8 %. Ez azonban községenként lényegesen változik.

/.../

Azonban az MDP csoportok egy része nem tölti be hivatását, nem túlzok, ha azt mondom, hogy járásunk területén egyetlen tanácsnál működő MDP csoport sem végzi a Központi Vezetőség határozatának megfelelően a munkáját, ami az elbeszélgetéseink során beigazolódottak.

/.../

[MPA]

1955. július 12.

A községi tanács vb. elnök jelentése
a járási tanács vb. elnökhelyettesnek

/.../

A tsz-ek megszilárdításával kapcsolatban tartott tanácsülésen 2 ellenséges megnyilvánulás is történt. Az egyiket Dávid József járási tanács-tag mondta. Hangsúlyozta hogy a tanács neutasítgasson senkit a tsz-ek irányában. Nevonjuk mi őket felelősségre és a tanácsülés ilyen dolgokkal ne foglalkozzon. Dalocsa Imre tanács-tag hasonlóan nyilatkozott. Példákat hozott fel, hogy a tsz. dolgozóért felelős a tsz. az ő egyéni gazdaságáért felelős ő, és ő se enged az övébe beleszólni igyhát mi se szóljunk bele a tsz-ek munkájába fejlesztésébe. Neavatkozzon ebbe bele a tanács.

Dér elvtárs és egyéb felszólalás a tanácsülést helyes mederbe terelte és határozatilag kimondta a tanács, hogy tanulókörök, formájában meg kell ismerni a tsz mintaszabályzatát és foglalkozni kell a tsz-ek fejlesztésével és megszilárdításával.

A legeltetőbizottság megszervezése megtörtént a rendelet szerint. Az jól működik munkája és személyek ellen kifogás nincs.

/.../

[K1]

László István (interjú)

Hiteleket a járáson keresztül kaptunk. Ahogy látták, hogy áll a téesz, úgy lehetett hitelt igényelni, ha valami kellett. Megnézték, milyen a vetésállomány, mennyit ér a jószágállomány, mennyire lehet betáblázni a téeszt. Úgyhogy a mienkbe másfél millió benne volt, és azok majdnem mind hitelek voltak. Ezen a száz holdon! Kellott venni kaszálógépet, ekéket, lovakat, szerszámot. Volt itt tízéves terv, tizenöt éves terv, öntözési terv, csatornázási terv... Az öntözési és csatornázási tervre huszonöt éves hitelt kaptunk. Hát ez mind pénzbe volt. És a csatorna nem tartott csak két-három évig. Jött '56, és a következő téesz egyszerűen berobbantotta. Mikor megalakultak, még locsoltak vele, de aztán úgy gondolták, hogy jobb lenne másik rendszert csinálni. Ott vannak most is a csövek a föld alatt. Semmire sem használják. Pedig még kedvezményesen adott nekünk a vízügy egy nagy motort, embert, mindent, ami kell. Szóval rengeteg pénz volt akkor a téeszalapon.

Dér László (interjú)

'55-ben aztán új téma jött: szövetkezeteket kell szervezni. Sarok Antal a járási párttitkár nagyon szorgalmazta, és állandóan nyöszörgetett velem, de ezen a téren én nem láttam nagy mozgást: egy tévesz már volt, a Haladás, az '48-ban alakult a László Pista vezetésével. Az is gyengén működött. Mikor Patajra jöttem, a feleségem a Haladásba került dolgozni. A kis kertészetben, ahol térden felül jártak az iszapban, ő azért többet keresett, mint amennyi az én párttitkári fizetésem volt.

'55 elején még a Jancsó Gyula volt a tanácselnök, és mondom egyszer neki:

– Te, Gyula, foglalkozni kéne már a téveszekkel, legalább téveszcséket kellene szervezni, ha már más nem megy!

– László, kérem szépen, hát mi közöm van nekem a téveszek-hez?! Én tanácselnök vagyok.

Engem meg rettentően elkapott a düh ott a tanácson, és mondom neki:

– Gyere csak ide, Gyula! – elkaptam a nyakánál meg a nadrágjánál fogva, és szabályosan kidobtam az ablakon. Csak úgy csúszott a sóderen végig. Még az arcáról is lement a bőr. Mit tegyek, hát rettentően kiborultam, aztán felhívtam telefonon az öreg Csaplárt, a járási tanácselnökhelyetttest. Ki is jött nemsokára, hozta a kocsit, bejött és kérdezte, mi van.

– Más nem volt?

– Nem.

– Na, jól van! – mert az öreg ilyen humoros volt, és kiszólt az ablakon: – Gyere be, Gyula! – mert az még azóta is ott mászkált az udvaron.

– Nem megyek én, amíg az a hülye bent van!

– Gyere csak be, Gyula! Ne félj, itt vagyok. – Így be is csalogatta. – Na, ülj le Gyula! Veled meg mi történt?

– Hát látod, látod, Csaplár elvtárs!... Megyek is az orvoshoz látteleletet vetetni.

– Ne menj, Gyula! Inkább mosakodj meg először, és mondd el, hogy mi is történt!

– Egyszerűen kidobott!

– Ugyan Gyula, hát csak mondtál neki valamit.

– Nem én! Ő mondta nekem, hogy foglalkozzunk a téveszekkel, én meg mondtam, hogy semmi közöm hozzá.

– Csak ennyit mondtál, Gyula? – kérdi az öreg.

– Ennyit.

– Na, akkor rendben is vagyunk, Gyula. Tudod, mit mondok én neked? Csoomagolj össze, mert már fel is függesztettek. Mehetsz is haza, ne foglalkozz te csak semmivel...

Ezzel vége is lett volna, de a Gyula aztán annyit mászkált feljebbviteli bizottsághoz, meg mit tudom én hova, hogy csak visszatették. De ez se tartott sokáig. Egyszer ugyanis a Tóth Sándorné, aki akkor MNDSZ-titkár volt, mondja a párttaggyűlésen, hogy valami nagy gyűjtés van a faluban.

– Milyen gyűjtés?

– Hát ez a rohadt tanácselnök, ez a Jancsó Gyula, felcsinálta azt a sánta lányt, és most nem akarja rendezni a dolgait, nem fizet semmit a gyerekéért, az asszony

is majd éhen döglük. Az MNDSZ meg nekifogott gyűjteni a faluban ennek a szerencsétlen asszonynak egy kis krumplit, lisztet, miegymást.

– Na jó, ezt akkor lerendezzük – mondtam, és szóltam egy-két aktívabb pártagnak, hogy mindent készítsenek elő, mielőtt az én fejemre ütnek. Elvégre én voltam a párttitkár.

A következő tanács vébéülésre meghívtam a járási tanácselnököt és a helyettesét. Közöltem velük, hogy miről lesz szó, hogy úgy készüljenek ők is. Már gyülekeztünk a pataji tanácsházán, amikor nagy kiabálást hallok. Hát a hivatalsegéd, egy jó nagyszájú, százkilós néni mondogatja ott:

– Tiszta Jancsó ez a gyerek, mintha a szájából köpte volna ki. – És látom, hogy jönnek már az asszonyok, az anyja meg hozza a gyereket, szépen bepólyázva. A Jancsó is meglátja és kiabál:

– Nincs most hivatal!

– Nem baj. Gyula, van még annyi időnk – mondja az öreg Csaplár. – Jöjjön csak!

– Meghoztam a kis Jancsót, nézzék meg! – mondta az anyja.

Na, akkor rögtön meg is beszélgették, hogy hogy van ez.

A vége csak az lett, hogy a Jancsót leváltották, és jött helyette a Kele Gyurka.

1955. július 22.

A járási tanács oktatási osztályának leirata az általános iskola igazgatójának

Az Oktatásügyi Minisztérium 36-30/4/1955. III.sz. rendeletével intézkedett azoknak a könyveknek a sorsáról, melyek helytelen képet adnak Jugoszlávia sorsáról és sértik a jugoszláv népet.

Ezekben a könyvekben szereplő szövegrészeket a Minisztérium utasításának megfelelően el kell távolítani és a helytelen szöveget tartalmazó lapokat a könyvből ki kell tépni. A kitépett lapokat helyes szöveggel ellátott lapokkal kell pótolni. Minthogy a tankönyvek különböző években kerültek kiadásra, így a hibás részek nem minden azonos fajtajú tankönyvnél van ugyanazon az oldalon. Annak érdekében, hogy a helyes szöveget tartalmazó lapokat a tényleges szükségletnek megfelelő példányszámban küldhessük meg kérjük, hogy az igazgatása alá tartozó iskolák tankönyvfelelősével, illetve ezek helyettesével állapítsa meg, hogy az iskolákban tárolt könyvekből hány darabot melyik évből jelentetett meg a Tankönyvkiadó Vállalat. /.../

[ÁII]

1955. július 26.

A községi tanács vb. elnök és az MDP községi titkárának levele a solti
állami mezőgazdasági gépállomás vezetőjének

Kérjük az alábbi munkásokat a felsorolt indokok alapján leváltani:

- 1./ Csóti Sándor Tsz. elleni izgatás. 5 számú gép.
- 2./ Müller Henrik vagyoni körülménye nem indokolja meg.
7 sz. gép
- 3./ Schumann Kálmán malom tulajdonos, kulák, osztályidegen.
9.sz. gép.
- 4./ Vörös Imre 6 kh. földje van. 9. sz. gép
- 5./ Pergel József vagyoni viszonya nem indokolja meg.
6. sz. gép.
- 6./ Korsós Ignác családjából ketten voltak szerződötve.
6. sz. gép
- 7./ Komáromi István 14 kh. földterületük van. 6.sz. gép
- 8./ Romsics Sándor Sztalinvárosi dolgozó megélhetése biztosított
4.sz. gép
- 9./ Eiler Sándor anyagi körülményei nem teszik indokolttá.
4.sz. gép
- 10./ id. Sulyok Sándor méhész, családból kettő volt szerződötve.
4.sz. gép

Helyettük javasoljuk az ujjonnan megalakult tsz előkészítő bizottság tagjait: /.../

[KI]

Dér László (interjú)

A téesz-szervezésben nem sikerült semmit sem elérni. Semmit. Csináltunk ott egy hülyeséget. Erőnek erejével. Ugyanis az történt, hogy voltak parlagon maradt, jó állami földek, amit nem művelt senki. Aztán összeszedtünk mindenféle cigányokat, hogy a földeket meg őket összehozzuk. Kitalált híreket szivárogtattunk ki, hogy majd megalakul a téesz, és akkor a szétszórt földeket adjuk a nagygazdáknak, az egybe lévő, jó földeken pedig összehozunk egy táblát az új téesznek, ami cigányokból alakul. Azok fognak ezen gazdálkodni. Arra gondoltunk, hogy akkor inkább belépnek. Még a cégtáblát is megcsináltattuk. Rá lett írva, hogy Új Élet Tsz, vagy valami ilyesmi.

Az új kezdeményezés még a cigányoknak adott föld szempontjából is sikertelennek bizonyult. Úgyhogy ebből az erőlködésből semmi nem lett. De a végén aztán kint Szenkirályon Szőke Mihály vezetésével a módosabb gazdákból keservesen alakítottunk egy nem téeszt, hanem téeszcsét. Az ott egy darabig elműködgetett. Szőke Mihály kuláklistán volt, de így lekerült, és elnöke is lett ennek az új téeszcsének.

Körmendi József (interjú)

'54-től a Dér Laci lett itt a párttitkár. Az egy finom ember volt, igen jó gyerek. Elmondom azt is, hogy vele hogy jártam.

Vetem a kötelet az apóval a hűvösön, és egyszer csak jön a Juhászné: – Körmendi bácsi – azt mondja –, nem soká szántjuk ám Böddöt, mert a vejem, meg a cigányok összetörtek a kocsmában mindent, aztán elvállalták, hogy ha nem csukják be őket, itt József majorban megalakítják a termelőszövetkezetet. A mi földjeink meg ott voltak kiosztva. Kutyából nem lesz szalonna, mondom, a föld a falusi embert szereti, nem a kocsmatölteléket. Hallotta ezt valaki, és beárulta a párttitkárnak.

Hazagyüttem, nemsokára mondja a lányom, hogy:

– Apikám keljen fel, zörgettek, a Dér elvtárs hívhatja. – Én még akkor nem ismertem. Fölkeltem, fölöltöttem, szaladtam a tanácsházához. Bemegyek: – Jó napot kívánok!

– Jó napot, Körmendi elvtárs! – mondja. – Ne tessék rám haragudni, hogy zavarom. Nagyon szépen kérem, hogy ne beszéljen ilyeneket, mert könnyen lehet belőle öt esztendő.

Na éppen akkor jön a Kele, a tanácselnök, és mondja:

– Hallottam, Körmendi elvtárs, hogy maga milyen nagy szocialista.

– Nagyobb, mint maga – mondom, mert én meg szoktam felelni.

– Hogy-hogy? – kérdezi.

– Hát – mondom –, én öt esztendeig építettem a szocializmust éjjel-nappal, ingyért. Maga meddig tudná ingyért építeni?

– Hogy gondolja maga aztat?

– Hát – mondom –, maga hogyan gondolja? Maga pénzért szocialista, én meg ingyért voltam. Maga oda se mert állni, mikor én odaálltam, mert várták vissza a németeket. Hát hogyné volnék én nagyobb szocialista, mint maga? Maga pénzért szocialista, nem az elvért!

Még ezután a Dér Laci elkísért a péksarkig, annyira tetszettem neki. Ő úriember volt. Nem azt mondta, hogy erre-arra, hanem hogy nagyon szépen megkérem. Az urak beszéltek így valamikor, az úriemberek!

1955. augusztus 2.

A járási tanács vb. elnökhelyettes leirata a községi tanács vb. elnöknek

/.../

1./ Ellenőrzéseink során tapasztaltuk, hogy az aratás, cséplés behordás és a gabonabegyűjtés munkájának akadályozása céljából ellenséges hírek terjedtek el a megye több részén.

Kulákok és más ellenséges elemek, támaszkodva az ellenséges rádió híradásaira kül és belpolitikai változásokról beszélnek, hiesztelik, hogy mindenütt tagosítás lesz, továbbá az értékesítési szerződést úgy tüntetik fel, hogy mindenkinek maradéktalanul elhozzák gabonáját. Mindezzel várakozó álláspontra akarják bírni a parasztságot. Megállapítottuk, hogy a tanácsok politikai munkája nem veszi fel a küzdelmet ezekkel a törekvésekkel.

/.../

2./ A megye több területén elterjedt a feketecséplés. Több helyen a parasztok nagyobb mennyiségű kévét hordanak el a szántóterületről anélkül, hogy azt bárki is megakadályozná.

A beadási fegyelem megszilárdítása céljából Elnök Elvtársak utasítják alsóbb szerveiket, hogy minden ilyen jelenséget toroljanak meg.

Kifogás tárgyává teszem, hogy fentiek ellenére egy feljelentés nem érkezett az ügyészségekhez, a tanácsok pedig nem alkalmazták a megfelelő rendelkezéseket. /.../

3./ Felhívom az Elnök Elvtárs figyelmét, hogy a szállítási tilalom és a piaci spekuláció megakadályozására vonatkozó rendelkezések ellenére vasuton és hajón számosan szállítanak 5 q-án aluli terményt, piacokon pedig zavartalanul folyik a gabona adásvétele. Tudomásom szerint Elnök Elvtársnak és szerveinek több helyen nem engedélyezik a vasut és hajóállomások vezetői az ellenőrzést.

/.../

[KI]

1955. szeptember 9.

Járási tanács vb. ülés

A B.M.Dunavecse-i járási Osztálya /Czár Lajos, ÁVH-főhadnagy/ előterjesztése, a járás közbiztonsági állapotáról:

/.../

A KV határozata óta rendőr elvtársaink magabiztosabbak és a bűnüldözés tekintetében lényegesebb öntevékenységet fejtenek ki. Ezáltal emelkedik egy-egy terület felelős elvtárs /által/ kezdeményezett ügy és így a kártevések döntő részét idejében meg tudjuk előzni, illetve fel tudjuk deríteni.

Bűnüldözés tekintetében a rendőri munkánk éle legelső sorban osztályidegen és kulák személyek ellen irányul, amely döntően a spekuláció valamint az üzérkedés vonalán mutatkozik meg.

/.../

Járásunk területén 1955. év első felében társadalmi tulajdon sérelmére 133 esetben követtek el bűncselekményt. Ebből kiemelt bűncselekmények:

Lopás 62 esetben

Sikkasztás 14 esetben

Hütlén-hanyag kezelés 6 esetben

Csalás 2 esetben

Ezen kívül 27 esetben üzérkedés, valamint 22 esetben, engedély nélküli állatvágás miatt indítottunk bünvádi eljárást.

Személyi tulajdon sérelmére elkövetett kiemelkedő bűncselekmények:

Lopás 65 esetben

Betöréses lopás 12 esetben

Sikkasztás 7 esetben

Csalás 3 esetben

Testisértés 7 esetben

A fenti időszak alatt járásunk területén összesen 277 bűncselekmény keletkezett, melyből 72,7 %-át vádemeléssel, míg a többit megszüntetéssel az ügyészségnek adtuk át.

Az elkövetett bűncselekmények folytán keletkezett kár 207.526 forint, melynek 66,4 %-a 137.973 frt, lett biztosítva, illetve térült meg.

Bűncselekmények tekintetében legfertőzöttebb községeink Dunapataj, Solt, ahol a termény lopások, valamint a baromfi lopások és a besurranásos lopások vannak elszaporodva, melyet döntően az ottan lakó kóbor személyek követtek el. Ezen felül Állami Gazdaságaink még azok a fertőzött góccok, ahol kellő ellenőrzés hiányából fordulnak elő szerszám és termény lopások, de nem utolsó sorban termény és állat lopások, melyet a solti Állami Gazdaság esetei is bizonyít, ahol D. Kiss József kulák csemete 4-5 társával sertéseket és több métermázsa takarmányt loptak el.

Üzérkedés és spekuláció szempontjából Németujfalu, Dunavecse, valamint Szalkszentmárton községeink fertőzöttek, ahol a volt kofák és kupecok, termény, tojás és baromfi felvásárlásával rendszeresen foglalkoznak és azt tovább eladás céljából, lényegesen magasabb áron értékesítik Budapesten.

A fenti bűncselekményeken kívül 8 esetben indítottunk bünvádi eljárást kulák ellen, akik beadási kötelezettségük, illetve termelési kötelezettségüknek nem tettek eleget.

/.../

Beszámoló a szabálysértési ügyekről

1955. július hó 1.-én áttértünk az új szabálysértési eljárásra, mely bizonyos átmeneti nehézségeket okozott a folyamatos munkában. /.../

Az új eljárással eléggé megnövekedtek a feladatok, mivel egyetlen ügyet sem lehet büntetőparanccsal elintézni, ezt teljesen megszüntet-

ték, hanem minden ügyben meghallgatást kell kitűzni az ügy nemétől függően személyes, vagy nem személyes megjelenésü idézéssel.

/.../

A törvényesség betartása érdekében teljesen a bírósági rendszer szerint kell rögzíteni a jegyzőkönyvbe meghallgatás teljes menetét, ami annyit jelent, hogy a régi esetleg 5-6 soros terhelt vallomási jegyzőkönyv után hirdetve volt az ítélet, most viszont oldalas jegyzőkönyvek vannak amiből azonban tisztán és világosan kitűnik a bizonyítási eljárás teljes menete.

/.../

Az eljárások megindítása hatóságunknál általában, ami leggyakrabban előfordul a rendőrség, valamint a községi tanács feljelentése alapján történik.

A rendőrségtől átkapott ügyek alaposak, azoknak legnagyobb részük jól ki van dolgozva, amelyek alapján határozatot lehet hozni.

Segítségét nyújtottak a rendőr elvtársak az aratás cséplés idején végzett munkájukkal különösen Szalkszentmárton községben, ahonnan legtöbb feljelentés érkezett éretlen gabona lekaszálása miatt.

A feljelentések fel voltak szerelve a községi tanács agronomusa által történt helyszíni vizsgálat jegyzőkönyvével, mely tartalmazta a levágott terület pontos nagyságát az okozott kárt, melynek alapján az eljárás lefolytatása könnyen ment.

Előfordult azonban az is, hogy a feljelentés nem tartalmazta a valóságot. /.../

Halács r.örm. elvtárssal történt meg P-Kovács Jánosné esete. A rendőri jelentés arról szólt, hogy 60 kg. árpa beadását nem teljesítette, illetve elvonta a fenti mennyiséget szándékosan a beadás alól, azt otthon kézi csépléssel csépelte ki és erre nem volt engedélye.

Ebből a cselekményből csak az engedély nélküli kézi cséplésért lehetett volna feljelentést tenni a rendőrség által begyűjtés nem teljesítése pedig csak a Megyei Begyűjtési Hivatal Vezetőjének a feljelentése alapján indulhatott volna meg. Ez azért is szükséges, mivel P-Kovács Jánosné ügyében is az volt a helyzet, hogy a községi tanács begyűjtési hivatalában elmondották, hogy ők nem közölték a rendőrséggel olyan formában ahogy a feljelentés szolt, illetve ahogy azt a rendőri jelentés tartalmazta. Végül nincs a feljelentésnek gazdája a tanács hivatkozik a rendőrségre, a rendőrség pedig a tanácsra.

/.../

Dunavecse községi tanács részéről fordult elő még pl. a következő eset is.

Tömegesen tette meg feljelentését. Egy feljelentésben felsorolják a neveket aláírják, hogy dinnyét loptak 600,- Ft. értékben. Ennek alapján képtelenség eljárni. /.../

Tapasztalatom az, hogy azokban a községekben, ahol a feljelentések elkészítésével meg van bizva egy személy, mint pl. Németujfalu, Dunapataj, Solt, onnan rendszeren felszerelt feljelentések érkeznek be.

Szükséges és ajánlatos volna ezt minden tanácsnál ilyen formában bevezetni.

Az új eljárás óta beérkezett szabálysértési ügyek július augusztus havi anyagát az aratás, cséplési szabálysértések adták. Ezek az alábbiak szerint oszlanak meg.

Engedély nélküli cséplés miatt 6 fő ellen indult eljárás.

Állatokkal való takarmányetetés miatt 2 fő ellen.

Csomóba való felezés miatt 4 fő ellen.

Aratási szerződés nélkül való aratás miatt 2 fő ellen.

Felesbérleti szerződés nélkül 2 fő ellen.

Gabona szemveszteség okozás miatt 5 fő ellen.

Gabona kicsirásodás miatt 2 fő ellen.

Beadást megörlető személy 1 fő ellen.

A feljelentések 75 %-át Solt község tette, a fenn maradt 25 % arányosan oszlik meg Dunapataj, Szalkszentmárton, Apostag, Dunavecse között. Az ügy súlyossága miatt két ügyet az ügyészségre tettünk át. Az egyik személy kulák, a másik személy középparaszt volt.

Az eljárás alá vont személyek közül kulák volt 5 fő, továbbiakban voltak közép és kisparasztok, azonban 5 kh. földön aluli nem volt. A büntetés mérve a legmagasabb volt 1000,- Frt, legalacsonyabb 300,- Frt, Szemveszteség okozásnál a legalacsonyabb 150,- Frt. A szemveszteség okozás mértékétől függően.

Elkobzás történt 18 kéve őszi árpára.

Az ügyészséggel kapcsolatos munkákban a kapcsolat kielégítő. Támogatást kapok minden vitás kérdésben az Ügyész elvtárustól.

/.../

A járásbírószék beszámolója /dr. Thurmezei Arisztid, vezető járásbíró/

/.../

A járás bűnözési statisztikája általában nem vagy nem nagy eltérést mutat a megyei vagy akár az országos statisztikától sem. Ami eltérés van, az inkább kedvező képet mutat más járásokéhoz, más vidékekéhez viszonyítva.

/.../ a tanácsoknak ott kell kezdeni, hogy elsősorban saját dolgozóik előtt világosítsák meg a társadalmi tulajdon jelentőségét, az az ellen vétés következményeit. Ebben a munkában - meg kell mondanunk őszintén, eddig a bíróságnak ugyszólván alig volt kapcsolata a tanácsal s meg is látszik ennek a hiányosságnak a következménye, ha gondolunk az ujsolti volt VB elnök bűnügyére, amely 2 évi börtönbüntetéssel végződött elsőfokon, - vagy gondolunk a dunapataji tanácsi funkcionáriusok, Vajda József, Lőrinc Sándor, Gerse Rózsa és Páli

Sándor ügyére, amelyben 8, 8, 6 és 4 hónapi börtönbüntetést szabott a bíróság.

/.../

/.../ igen sok kérdés van olyan, amellyel a tanácsi dolgozók nem lévén tisztában, egy-egy intézkedésük, eljárásuk során könnyen ütközhetnek törvénybe, könnyen akár bűncselekményt is surolhat a cselekményük. /.../

Nem kell, hogy elbizakodottságot keltsen, nem is ezért említettem, de bevezetőben mondtam, hogy egyes bűncselekményfajtákból az előfordulás kisebb mérvű más területekhez viszonyítva. Ilyenként lehet említeni a hatósági közegek elleni erőszakos cselekményeket. Mig más járásban a megyének a bírósághoz havonta 8-10 ilyen ügy is érkezik, mint pl. a kecskeméti járásban, stb. addig a mi járásunkban a bírósághoz talán legfeljebb az egész évben érkezett ennyi. Nem állítom, hogy ha minden ilyen cselekményből bírósági ügyet csinálnának, nem lenne több, de ez nyilván más járásban is fennáll s az arány mégis csak maradna javunkra a kedvező. Én nem véletlen jelenségnek tartom ezt. Megyei vonatkozásban ismerve az ügyek kiindulópontját úgy látom, hogy ennek a nálunk viszonylag kedvezőbb helyzetnek az a magyarázata, hogy más a mód is, más az eljárás is, ahogy járásunkban a hatóság tagjai, a hatóság közegei fellépnek a lakossággal, az érintett személyekkel szemben; kevesebb ebben a fellépésben a kivetnivaló, sokszor törvénysértés, durvaság, kihívó magatartás, hanem több a türelmesség, a meggyőzés, ami sokszor vagy legtöbbször célravezetőbb, de mindenképpen bűncselekmény megelőzésére alkalmas.

/.../

Itt említem meg - ha már a más területhez, vidékhez viszonyított dunavecsei járási kedvező képről szólok - azt is, hogy az állam vagy államhatalom elleni bűncselekmények előfordulása is kedvezőbb képet mutat. Idesorolnak a már említett hatósági közegek elleni bűncselekményeken kívül az izgatási, fegyverrejtegetési, stb. bűncselekmények. Utóbbiból ebben az évben bíróság előtt egy volt mindössze, a dunapataji Musszmann Ádám ügye, akit vadászfegyver és töltények rejtegetéséért 2 év börtönre ítélte a bíróság. Izgatási ügy, bár ez megyei bírósági hatáskörbe tartozik, tudomásom szerint szintén elvétve akadt.

Sokkal szomorubb képet mutat egy másik bűncselekménycsoport, az üzérkedési bűncselekmények csoportja. E csoport a tavasz vége, a nyár eleje táján erősen emelkedő irányt mutatott. Bár a cselekmények java-részt a márciusi párthatározat előtti időkből valók az elkövetés idejét tekintve, mégis fel kell figyelni a jelenség, az emelkedő tendenciára és a büntetés fegyverével is küzdeni kell ellene. Tavasz folyamán pl. "divatos" szokás volt Budapestről bolti zsirt falura vinni s ott a piacon eladni. Dunapatajon 3 asszony ellen, Balla Benóné, Biacsi Jánosné és Dóba Ferencné ellen indult eljárás, mert néhány kg

ilyen zsirt piacon árusítottak. Függetlenül a csekélyebb mennyiségtől, épen a cselekmény veszélyességére tekintettel 3-3 és 6 hónapi börtönt szabott ki a bíróság. Korábbi években Németujfalun a II. típusú tszcs-ok egyes tagjai körében volt észlelhető jelenség az üzérkedés. A bíróság abban az időben felfigyelt erre és börtönbüntetésekkel látószólag elejét vette a cselekményeknek, legalábbis a bírósághoz nem került ügy. Most tavasszal ismét jelentkezett ez bírósági ügy formájában Flick Henrik, németujfalui lakos esetében. A bíróság a néhány baromfit és kb. 10 kg tojást továbbeladásra felvásárló Flick Henriket 6 hónapi börtönre ítélte.

Baromfi és tojás. Az üzérkedési terület kedvenc áruja, ugyanakkor a beadási terület még hiányosabb része. Különösen Solt és Apostag - viszonylag - szinte szüli az ezzel foglalkozókat. Akik a bíróság elé kerültek ilyen ügyekben, általában 6-10 hónapi börtönbüntetést kaptak. Én most arra kérem a tanácsi szerveket e helyről is, hogy ezen a jelenségen főként a mondott két helyen tartsuk rajta a szemünket, hogy ezeknek az ítéleteknek lesz-e foganatjuk, mert ha nem és újabb ügyek kerülnek bíróság elé, innét, a büntetés mérve tekintetében álláspontunkat szigorítjuk. Ismét csak a kapcsolat kérdése: tájékoztassanak a tanácsi szervek a mondott vonatkozásban a helyzetről, hogy lássuk, tudjuk, milyen segítséget kell nyújtani az ítélkezés vonalán. /.../

Mindig égető kérdés volt a feketevágások kérdése. A solti Oláh Sándor, Paréj Sándor, Elmann Sándor és Dudás Pál borjuvágási, állatoknak járulatlevél nélkül adásvevési és hússal üzérkedési ügyén kívül, amelyben 1 év 8 hónapi, illetve másfél-másfél évi börtönbüntetéseket szabott ki a bíróság, nem igen volt un. sima feketevágási ügyünk, sima feketevágási ügyön értve azt, amidőn a feketevágónak nem volt semmiféle vágási engedélye. Ellenben annál több volt az olyan ügy, amelyben a feketevágás akként történt, hogy a vágni szándékozó mással kérte ki a vágási engedélyt akár azért, mert a zsirbeadástól szabadulni kívánt, akár pedig azért, mert ő ilyen vagy amolyan okból nem kaphatott volna vágási engedélyt. Az ilyen sok ügy közül a dunapataji Isán Sándorné és Bajnovics Józsefné ügyét említem meg, akik nemcsak azzal követtek el bűncselekményt, hogy más nevére váltott vágási engedélyre vágtak, mint ez általában szokás volt saját részre így vágók részéről, hanem a húst még el is feketézték. A bíróság mindkettőjüket 2-2 évi börtönre, pénzbüntetésre és vagyonelkobzásra ítélte. - Ezzel a "vágási engedélyes" feketevágásokkal kapcsolatban meg kell említenem azt, hogy nagy hiányosság volt bíróság, tanács részéről, sőt akár társadalmi vagy egyéb szervek részéről is az, hogy a más nevére váltott vágási engedélyre vágást ugyanúgy feketevágásnak tekinti a hatóság, mint az un. sima feketevágást. Meggyőződésem, hogy ha ezt a köztudatba kellően átvittük volna, nem lett volna olyan magas ezeknek az eseteknek a száma. Sőt egyenesen hiba volt az, hogy felvásárló és

szövetkezeti stb. szervek alkalmazottai részéről az ilyen más névre vágatás mellett – az árubőség fokozása érdekében – szinte agitáció folyt, amint erre bűnügyben konkrét adatunk van, ugyanakkor később bűncselekményként kerültek elénk az ehhez hasonló ügyek.

/.../

[ML]

Váradi István (interjú)

Mikor az öregebbik fiunk esküdött, '55-ben, hát nem nagy lakodalmat akartunk mi tartani, csak éppen a családot összehívni. De hát mivel nagy a rokonság – mit mondjak, hetvenen–nyolcvanan voltunk –, azoknak már ugye enivaló is köll. Hát köllene vágni egy birkát vagy egy malacot. Disznó is volt, birka is lett volna, de nem volt szabad vágni. Hát hogyan legyen, mint legyen? Volt itt egy ismerős hentes, azt mondja, hogy hát majd este elgyün, fejbe vágja, hogy ne ríjon, akkor leszúrja, föltrancsírozza, én meg éjszaka főzsek le mindent, úgyhogy ott másnapra ne látsszon semmi. Na jó, ez sikerült, de akkor még egy birkát is köllene vágni. Éppen hozzá akartunk annak is fogni, már reggel volt, mikor gyűttek a rendőrök. De még nem vágtuk le! A rendőrök elmentek, a birkát levágtuk, de alig hogy végeztünk, gyűttek a rendőrök újból. Sőt, egy óra múlva megint itt voltak. Háromszor gyűttek. Hát most el lehet akkor képzelni, milyen lakodalom volt az. Meg hogy milyen kedve lehetett ott a vendégnek, ahol folyton a rendőrök vizsgálódtak. Ugye tudták, hogy nincs vágási engedélyünk, mert lakodalomra nem adtak senkinek. Hát folyvást itt szimatoltak. De azért csak levágtuk a birkát! A szalmakazal töviben vagy csoma alatt, már nem emlékszem, de levágtuk. Pedig mikor a zenészek idegyűttek, még azokat is igazoltatták!

1955. szeptember 9.

Járási tanács vb. ülés

A járásbiróság beszámolója /dr. Thurmezei Arisztid; vezetőjárásbíró/
/.../

Mit nyújtott a bíróság a tsz-ek megszilárdítása, fejlesztése érdekében. Ott, ahol támadást látott a tsz-vel szemben, védelmet nyújtott a büntetőjog fegyverével, – ott pedig, ahol egyéb segítségre volt szükség, rendelkezésre állt. A büntetőjog fegyverével igyekezett védeni a tsz-t, a tsz érdekét, vagyonát, akkor, amidőn a hartai lakos Nagy Jánosné azért, mert Kovács Mihály és Jungwirt József hartai fiatalembereket rábirta arra, hogy lopjanak az állatai számára takarmányt a tsz takarmányából, másfél évi börtönre, Kovácsot és Jungwirtet pedig

6-6 hónapi börtönre ítélte. - Vagy a apostagi Dacza Jánost és Tyukodi Imrét, azért, mert a tsz tehenét kicserélték Dacza tehenével, 6, illetve 3 hónapi börtönre ítélte. - Egyéb vonatkozású segítséget jelentett a bíróság részéről a tsz-ek felé az, hogy a bírák a területen kint járván jogi, bírósági vonatkozású ügyekben tanácsot, felvilágosítást adtak s ahol láthatóan jogos tsz-követeléssel álltak szemben, segítettek a tsz-t, hogy a követelését bírói úton is érvényesítse.

Itt megint kidomborodik a tanácsok és a bíróság kapcsolattartásának a kérdése. A tanácsok funkcionáriusai gyakrabban látogatják a tsz-eket, ugyszólván köztük élnek, jobban, mint a bíróságiak. Még egy esetben sem tapasztaltam azt, hogy a tanács dolgozói közül bárki is felhívta volna a figyelmemet, hogy a tsz-nek lenne ilyen vagy amolyan követelése, amelyhez bírói út kellene. Pedig hogy vannak ilyen ügyek, amelyeket a tsz-vezetők hol járatlanságból, hol "nem járkálok én tárgyalásokra" jelszóval nem érvényesítenek.

/.../

Kovács Kázmér államügyész

A bíróság eljárást nagy mértékben akadályozza az a körülmény, hogy a feljelentések nem minden esetben tükrözik a bűncselekmény elkövetőinek osztályhelyzetét. Pl. Kovács Imre dunavecsei lakos esetében a községi tanács feljelentést tett az ügyészségre, a feljelentésben nem rögzítette, hogy az elkövető osztályidegen s így igen elhúzódott a nyomozási idő.

Bíróság munkáját nehezíti az is, hogy a tanúk az elkövetővel való összefonódás következtében a tanu vallomását az elkövető javára teszi meg, bár a bíróság jól tudja, ill. ismeri az elkövető bűnösségét. Ilyen volt pl. Vargaczné ügye, aki a gabonakorlátozás ideje alatt gabonát vásárolt és 16 tanut tudott állítani aki egyöntetűen vallotta, hogy Vargaczné nem vásárolt gabonát így az eladót bizonyíték hiányában fel kellett menteni.

/.../

[ML]

1955. szeptember 9.

A járási tanács vb. elnök leirata a községi tanács vb. elnöknek

Értesitem Elnök elvtársat, hogy a megyei tanács 274-44/50/1955 számú leirata alapján a 321-es számú Móri vājártanuló intézet részére folytatott toborzást beszüntettem. Helyette a 18 hónapos traktoros és gépezés tanfolyamra toborzunk minden olyan 17-19 éves fiataalt aki /1937 január 1 és 1938 december 31 napja között született/ s egészségügyileg

megfelelnek. Továbbá olyan 22-35 éves férfiakat akik gépész szakmára egészségileg megfelelnek.

/.../

Amennyiben jelentkező lesz úgy azokat kérem a Solti Gépállomáshoz irányítani, ahol a bővebb felvilágosítást megkapják. Továbbá értesitem elnök elvtársat, hogy a Betonutépítő Vállalat Mezőkövesdi munkahelyére is folyik a toborzás. /.../

[KI]

1955. szeptember 12.

A járási begyűjtési hivatal előterjesztése az MDP járási szervezetének ülésére

1./ Gabonabegyűjtési helyzetjelentés

/.../ nagyon kevés esetben kellett a szankciókat alkalmazni. Kivéve egyes községeket, ahol az állampolgári fegyelem kérdésével még most is baj van. Gondolok itt elsősorban Szalkszentmárton és Dunapataj községekre.

A járási begyűjtési hivatal jelentései alapján összehasonlítást kívánunk tenni az elmúlt 5 év terméseredményeit illetően:

Év	buzakh.	q	rozs kh	q	ő.árpa kh	q	t.árpa kh.	q
1951	15969	144067	5864	46741	1177	10076	5293	42984
1952	14762	73829	4299	21958	1514	10208	4861	29671
1953	13242	123174	3651	31119	1848	17190	1860	24055
1954	12967	73754	3426	16649	1485	9682	2770	20283
1955	14208	122288	3233	24771	1768	23335	2659	29762

/.../

A rendelkezésünkre álló adatok alapján tekintélyes mennyiségű gabona maradt kint a termelőknél, jóval több mint az elmúlt évben. A csépléshez viszonyítható begyűjtési mennyiségek összehasonlításánál is érdekes számok mutatják annak alakulását.

/.../

	buzából	rozsból	árpából
1953 évben elcsépeelt gabonából begyűjtve	32%	41%	20%
1954 - " -	27%	35%	20%
1955 - " -	37%	51%	15%

A fentiek alapján a termelőknél kintmaradt 895 vagon kenyérgabona és 500 vagon takarmánygabona. /.../ takarmánygabonából az elmúlt évi- nek több mint kétszeresével rendelkeznek a termelők. Ezzel szemben az állami bevételeink is gyarapodtak. Az elmúlt évben kenyérgabonából

összesen 258 vagonnal gyűjtöttünk, míg ebben az évben szabad gabonát is figyelembe véve 575 vagon kenyérgabona a begyűjtött mennyiség.

/.../

A 100 %-os tervteljesítést kötelező vonalon Dunatetétlen, Harta, Ordas, és Ujsolt községek érték el. Szabadbeadási kötelezettségét Dunapataj, Solt és Ujsolt község nem teljesítette. Szabadpiaci jogot egyedül Németujfalu község kapta meg. Ujsolt azért nem kapta meg, mert a szabadbeadási terve nem lett teljesítve. Dunatetétlen és Ordas községek szabadpiaci jogának megadása folyamatban van. /.../

[MPA]

1955. szeptember 14.

A járási tanács vb. elnök leirata a községi tanács vb. elnöknek

A termelőszövetkezetek megszilárdítása és fejlesztéséről szóló Párt és Kormány határozat a tanácsiszerveknek is kötelezővé tette, hogy még nagyobb sulyal foglalkozzanak a területükön működő termelőszövetkezetek életével. Ezzel kapcsolatban a községi tanácsoknak fejlesztési tervet kellett készíteni, melyet a júniusi tanácsüléseken vb. üléseken megis kellett tárgyalni. A tanácsülések és vb. ülések jegyzőkönyvéből az tűnik ki, hogy nem jó volt a felkészülés a szervezés előkészítve, mert úgy a vb. mint a tanácsüléseken maguk a vb. tagok is igen rosszul nyilvánultak meg a termelőszövetkezetekről. Azóta az eltelt időszakban csupán Dunatetétlen községben érték el azt, hogy a függetlenített vezetők vagy a nem függetlenített vezetők vagy a nem függetlenített vb. tagok teljes számmal beléptek a termelőszövetkezetbe.

/.../

Felhívom Elnök elvtárs figyelmét, hogy a rendeleteket valamint az elmúlt időszak tapasztalatait felhasználva a legteljesebb mértékben foglalkozzon községe területén a termelőszövetkezet fejlesztés kérdésével. Tüzzék újból napirendre a termelőszövetkezetek kérdéseit, fejlesztést stb.

Már többszöri figyelmeztetés aktivaértekezleten, járási tanácsülésen járási elnöki értekezleteken nyomatékosan felhívtuk az Elvtársak figyelmét a fentemlitett kérdésekre, de ezen felül még arra is, hogy a községekben működő termelőszövetkezetek népszerűsítését a legmészebbmenőkig támogassák. Meg kell jegyezni, hogy ezen a téren a legnagyobb lazaság mutatkozik az Elvtársak részéről. Ugyanis felhívtuk az Elvtársak figyelmét arra, hogy fmsz. kirakatokban, a községi tanácsoknál, kulturházaknál és egyéb helyeken szemléltető agitáción hirdessék a termelőszövetkezetek eredményét. Ennek csak kis mértékben

tettek eleget Dunavecshén, a többi helyeken Dunatétlen kivételével csak elenyészően tettek eleget.

A fentiek végrehajtásával kapcsolatban az Elnök Elvtárs folyó hó 20-ig az alábbiakat jelentse:

- 1./ Hány függetlenített vezető vagy családtagja lépett be a term.csoportba .
 - 2./ Hány nem függetlenített vb. tag
 - 3./ Hány tanácsstag
 - 4./ Hány termelési bizottsági tag
 - 5./ Hány DISZ fiatal
 - 6./ Hány földművesszövetkezeti tag, vagy vezető, vagy annak hozzátartozója lépett be 1955. márc.4-e óta, a községében működő term.szövetkezetekbe.
 - 7./ Hány előkészítő bizottság van jelenleg. Hányra van kilátás, és milyen a hangulat a községben a termelőszövetkezet fejlesztésével kapcsolatban,,
 - 8./ Végül pedig jelentse Elnök Elvtárs, hogy mi a terve és célja községében a termelőszövetkezet fejlesztésével kapcsolatba.
- /.../

[KI]

1955. szeptember 20.

A községi tanács vb. elnök jelentése a járási tanács vb.elnöknek

A fenti számú rendeletére jelentem az alábbiakat:

- ad.1/ nem lépett be. ad.2/ nem lépett be, ad.3/ nem lépett be.
ad.4/ nem lépett be, ad.5./ kettő. ad.6./ nem lépett be.
ad.7./ Jelenleg egy előkészítő bizottság van, de nem életképes a megfelelő tagok a /Haladás/ Tsz-be fognak belépni. A községben a hangulat nem kielégítő a tsz. mozgalommal kapcsolatban még sok népnevelő munkára lesz szükség ahhoz, hogy a parasztságot meggyőzzük a nagyüzemi gazdálkodás fölényéről.
ad.8/ A termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztése érdekében állandó felvilágosító munkát folytatunk a dolgozó parasztságunk körében úgy az egyéni agitáció, mint kisgyűlések és egyéb összejövetelek alkalmával.

Továbbá látogatásokat szervezünk az élenjáró tsz-ek-be, hogy saját szemükkel győződjenek meg a közös gazdálkodás előnyeiről.

[KI]

1955. szeptember 14.

A községi tanács vb. titkár leirata az általános iskola igazgatójának

A végrehajtóbizottság és a Párt Bizottság határozata alapján a Pedagógosok békekölcsön lejegyzéséért az igazgató elvtárs személyében felelős.

Igazgató elvtárs a végrehajtóbizottsági ülésén vállalta, hogy tanulók szüleiből 4-450 család lejegyzését a pedagógosokon keresztül biztosítja.

Felkérem, hogy a fentiekéről két névjegyzéket készítsen el, és azt hozzám 17-én reggel 8 óráig juttassa el. Ezen névjegyzék alapján a címhez tartozókat törölöm a községi alap névjegyzékből, azért hogy azokhoz más jegyeztető nemessen.

/.../

[ÁII]

1955. október 8.

Sulyok Sándor hivatalsegéd felmondó levele

Felmondás

Tisztelt Községi Tanács azon ügyben fordulok a tisztelt községi Tanács Végrehajtó Bizottságához Hogy legyenszíves mentsen fel a hivatalsegéd beosztásomtól. Mert én így és ilyen feltételek mellett ami itt a tanácsi háznál meg én tovább nem tudom a szolgálatomat nyugodtan teljesíteni. Ugyanis kaptam használatra egy kerékpárt De ezt a kerékpárt nem azért adta a tanács hogy ezt mindenki használja. Hanem hogy én a községi ügyeket intézem vele és ha kisebb baja van akkor javítsam. De ez nem felel meg mert a kerékpárt azt viszik én meg mikor nekem kell akkor csinálhatom. És csak gondolnak egyet és már viszik is. Én tudom hogy a kerékpár a községé. De mikor zavarják az embert azt mondják hogy menjek kerékpáron akkor nincs kerékpár és menjek gyalog. Az én lábaim úgy tönkre mentek. Hogy gyalog menni nagyon nehéz. És kértük a végrehajtó bizottságot hogy vagy lábbelit vagy téli ruhát adjanak azt mondták, hogy nincs rá keret. De tudnak zavarni ha esik ha fúj nekünk muszáj menni nem törődnek vele Hogy tudunk-e menni Csak a szolgálatunkat legpontosabban lássuk el. Én már egyszer beadtam a felmondást. De úgyhozta a helyzet hogy vissza kellett maradni mivel, mivel a másik hely bizonytalan lett.

Az elnök elvtárs a munkámat nem értékelte. Én már nem tudtam jobban dolgozni, mint ahogy dolgoztam. Ha a Demokráciában legnagyobb érték az ember akkor miért használják így ki mint itt nálunk a tanácsnál. És ha valami baj éri akkor azt mondják hogy van otti. Kérem a községi

Tanács végrehajtó bizottságát hogy a munka könyvem a hogy beadtam ugyan úgy kérem vissza hozzájárulásal.

Maradtam tisztelettel

Sulyok Sándor

Hivatalsegéd

[K1]

1955. október 22.

**A községi tanács vb. titkár által Vajda Pál és Fogas Imréné
ellen a járási tanács vb.-hez intézett feljelentés**

Jelentem, hogy a községi Tanács adócsoportja 1955 évi október hó 21-én Öregdülő pusztán volt kint transzferálni a nótórius nem teljesítőknél.

Transzferálás közben Fogas Imre felesége a hatóság közegeit megfenyegette azzal, hogy rövidesen változik a helyzet és majd ellesznek intézve a transzferálok.

Majd később a másik tanyából Vajda Páltól is elhoztak egy tehenet. Vajda Pál két fia utánuk ment és a másik tanyánál vitatkozás közben a tehen kötelét elvágták és a tehen elszaladt, már sötét is volt és így letranszferált dolgot behozni nem tudták.

Az esetről az eljáró közegeink jegyzőkönyvet vettek fel, amelyet ide mellékelek.

Jelentem továbbá, hogy Vajda Pálnak 17 hold földje van.

Adóhátraléka 9.127 ft.

beadási hátraléka: 33 mázsa tengeri,
625 kg. napraforgó,
266 kg. burgonya,
223 kg. sertés,
74 kg. marha hus,
16 kg. tojás,
11 kg. baromfi, és
500 l. tej.

Fogas Imre vagyona 9 hold. adóhátraléka 12.532 ft.,

Beadási hátraléka: 281 kg. Tengeri
61 kg. burgonya,
123 kg. sertés,
52 kg. marha,
3 kg. baromfi, és
150 l. tej.

Kérjük az eljárás megindítását.

[K1]

1955. október 28.

A járási tanács vb. pénzügyi osztály vezetőjének leirata
a községi tanács vb. elnöknek és adóügyi megbizottnak

A Megyei Tanács V.B. a kulák-hátralekok behajtása érdekében elrendelte, hogy rendkívüli esetekben a kulákok adó és /.../ beadási kötelezettség teljesítésének biztosítására zárgondnoksági kezelést lehet elrendelni. Az említett utasítás járásonként legfeljebb 8-10 esetben határozta meg a zárgondnoki eljárások számát. /.../

A zárgondnokságok helyes kiválasztása, azok megfelelő végrehajtása érdekében a rendelet meghatározta, hogy zárgondnokságokra a javaslatot községi V.B. tagnak és adófelügyelőnek együttesen kell megtenni, a zárgondnokság elrendelését pedig a járási pénzügyi osztályvezető és a felügyeletet gyakorló VB. elnökhelyettes végzik.

A fenti rendelkezés helyes végrehajtása a dolgozó parasztság körében nagy megelégedést keltett és módott adott, hogy a kulákokkal szemben is érvényesíteni tudjuk, hogy állampolgári közettségüknek maradéktalanul tegyenek eleget.

Ott ahol ezt a rendelkezést helyesen hajtották végre, ugrásszerűen megnőtt a kulákok teljesítés és általában javult az állampolgári feyelem. Egyes helyeken azonban elsősorban a pénzügyi osztály vezetők és a pü. osztály felett felügyeletet gyakorló elnökhelyettesek felületes munkája következtében nem helyes kiválasztások történtek, a zárgondnokok személye nem volt megfelelő és emiatt a fenti intézkedés nem hozta meg ezeken a helyeken a kívánt eredményt.

/.../

[KI]

A föld a falusi embert szereti...

1955. november 13.

A református egyház presbitériumának gyűlése; jegyzőkönyv

/.../

I. Önkéntes egyh. fönt. járulék:	35.500 Ft
II. Perselypénzek:	10.000 "
III. Adományok:	3.893 "
IV. Áldozati bevételek:	
V. Egyéb: a/ Alkalmazottak térítései	469 "
b/ Lp.term.beni jav. pénzért	692 "
c/ Harangdíjakból:	9.000 "
d/ Sirhelyárakból:	2.000 "
Összes fedezet:	<u>61.500 Ft</u>

/.../

[PI]

1955. november 14.

A községi tanács vb. titkár levele a Katona József
Színház szervezési osztályának

Bejelentem, hogy Dunapataj községben a kulturház kiürült és most már szívesen látjuk az Elvtársakat vendégszerepléssel.

Kérem közölni, hogy mikor milyen darabbal tudnak jönni, esetleg plakátot előre kérem küldeni.

Szeretném még megjegyezni, hogy a dunapataji kulturgárda, a Csárdaskirálynő című darabbal készül, amennyiben lehetséges, ennek kivételével szíveskedjenek községünkben vendégszerepelni.

[KI]

1955. november 19.

A járási tanács vb. oktatási osztályának leirata
az általános iskola igazgatójának

/.../ a járási Pártbizottság f. hó 15-én értekezletet tartott. Itt megállapítást nyert, hogy különösen a megyei "Népujság"-hoz a viszony a vezető részéről elsősorban nem kielégítő. Döntő változást kell e téren létrehozni, mert a "Népujság"-mint a megyei Pártbizottság lapja

- nélkül nem alakulhat ki a megyei viszonyoknak megfelelő vezetés. Igazgató Elvtárs - amellett, hogy a nevelőtestületben a Szabad Nép példányszámait nem érintő propagálásáról gondoskodik sajtófelelős, szakszervezeti aktiva beállításával - nov. 22-re jelentse saját és helyettese előfizetésének állását a "Népujságra" és "Szabad Népre".

/.../

[ÁII]

1955. november 22.

A járási tanács vb. elnök leirata a községi tanács vb. elnöknek

Értesitem Elnök elvtársat, hogy a helyi területi megbizottakon keresztül már korábban felhívtuk figyelmét, hogy a községében lakó olyan egyének részére, akik nem tudják igazolni, hogy hol dolgoznak, miből élnek /cigányok, egyéb lump elemek/ ezekről egy rövid jellemzést kell készíteni és azt a Dunavecsei járási B.M. Osztály Személyigazolvány Alosztályhoz el kell juttatni.

Jelen rendelkezésem után fent nevezetteket a községi tanács vb. elnök idéztesse meg a Dunavecsei B.M. Osztály Személyigazolvány Alosztályára. A beidézettekkel egy időben fent említett rövid jellemzést ugyancsak a személyigazolvány alosztályra be kell küldeni. Felhívom Elnök elvtárs figyelmét jelen rendelkezésem azonnali végrehajtására.

[KI]

1955. december 14.

A községi tanács vb. titkár levele a járási tanács vb. elnöknek

Kedves Biró Elvtárs! Legyél szives beszélj Tiboldi Elvtárssal, hogy a fiait járassa rendszeresen iskolába. A régi jelentések és elintézetek óta ismét ma megérkezett az iskola negyedik följelentése, hogy lánya és fia nap mint nap mulasztanak.

Próbáltam idézni meg nem jelennek. Utcán való beszélgetés nem használ. Ujra szabálysértésért nem akarom följelenteni, mert multkor is nagyon megsértődött. Birságot sem akarok kiszabni mert már egyszer kiszabtam. Be sem fizeti. Tekintettel arra, hogy Járási Tanács dolgozója követeld meg tőle a fentiek betartását.

/.../

[KI]

1955. december 16.

A községi tanács vb. elnök levele a járási
tanács vb. igazgatási osztályának

Tárgy: Szőke Mihály szabálysértési ügye

/.../ nevezett ellen tett feljelentésünket, hogy a pénzügyi csoport által lefoglalt kukorica mennyiségből eladott kukoricát visszavonjuk. Megállapítást nyert, hogy az eladott kukorica vételárát valamint egy db. sertés vételárát adótartozására befizette. Nevezett dolgozó paraszt a közösgazdálkodás útjára lépett, aláírta a belépési nyilatkozatot a termelészövetkezetbe.

[KI]

1955. december 18.

A református egyház presbitériumának gyűlése; jegyzőkönyv

/.../

Lelkipásztor felhívja a presbitériumot, hogy az 1956. januárjában esedékes részleges tisztujítás előkészítésére vonatkozóan intézkedjen.

Mivel 1949. végén az egész presbitérium lemondott s 1950. januárjában az egész presbitérium újra választatott, a mostani tisztujítás alkalmával a presbitérium kilépő negyedrészt sorshúzással kellene meghatározni. A presbitérium tagjai közül egyesek azonban jelezték, hogy a most esedékes tisztujítás alkalmával egészségi állapotuk, nagy lekötöttségük, vagy egyéb ok miatt megszándékoznak válni presbitériumi tisztségüktől: ezért presbitériumnak mérlegelnie kell, hogy szükséges-e most sorshúzással határozni meg a tisztségükből kilépő presbitereket, vagy pedig más módot talál a sorshúzással kijelölés helyett.

Foglalkozni kell presbitériumnak a képviseleti alapon szervezett közgyűlés tagjainak tisztujítása kérdésével is, mert egyrészt a jegyzőkönyvekben az utóbbi hat év alatt közgyűlési tisztujításnak nincs nyoma, másrészt a legutóbbi tisztujítás alkalmával megválasztott közgyűlési tagok közül oly sokan meghaltak, hogy póttaggokkal együtt is sokkal kevesebben vannak mint kellene lenniök. Megfontolás tárgyává lehetne tenni a közgyűlési tisztujítással kapcsolatban, nem lenne-e célravezetőbb a közgyűlési tagok teljes újraválasztása.

Presbitérium a tisztujítás kérdésével behatóan foglalkozott,
és a következő határozatot hozta:

Presbitérium a most soronkövetkező tisztujitást jó alkalomnak szeretné előkészíteni arra, hogy olyan presbiterek, sőt lehetőleg olyan közgyűlési tagok legyenek egyházunk élén, akik az egyházért való szolgálatokat /körzeti látogatások, egyháztagok templomlátogatása, keresztyén életre, sáfárkodásra buzdítása, készülő házasságok figyelemmel kísérése, stb. stb./ kész szívvvel s örömmel vállalják és végzik.

A kilépők sorshuzással kijelölése helyett a presbitérium mostani tagjaival egyénekenként tisztázni kell, hogy ki vállalja tovább is, a most már szolgálatot jelentő presbiteri tisztséget. Össze kell hívni a közgyűlés meglévő tagjait is, és velük is meg kell beszélni a tisztujitásnak ilyen céllal való megejtését.
/.../

[PI]

1955. december 23.

A községi tanács vb. titkár levele a járási ügyészségnek

Sztojka Ágoston dunapataji lakos ellen feljelentéssel élek hatósági közeg elleni erőszak miatt.

Tényállás: A dunavecsei községi tanács vb. adócsoportjának tagja az 1955. évi december hó 22. napján névszerint Kasza András dunapataji Rákosi Mátyás utca 56. sz. alatti lakos aki adóügyi megbízott megjelent Sztojka Ágoston dunapataji lakos lakásán és a 3102/1955. adófőkönyvi tételszám alatt előírt kishaszonbérleti földje után kivetett 235 Ft. adóját követelve. A lakásán a felesége volt othon és közölte vele, hogy a fenti összeget rendezze, mert kénytelenek lesznek a legfoglalt 1 drb. disznót /2 drb. volt/ elvinni. A háznál levő felesége kijelentette, hogy a december hóban rendezni fogja a hátralékot és így ne vigyék el a lefoglalt disznót. Ezzel az egyezséggel távozott nevezett adózó lakásáról.

Amint kimentek a lakásból onnan kb. 200 méterre találkoztak nevezett Sztojka Ágostonnal aki igen erős italos állapotban volt. Adózó kérdezte, hogy talán mi nálunk voltak, mire Kasza András aü. megbízott közölte vele, hogy igen ott voltak az adó végett és megállapodtunk abban hogy ez évben rendezni fogja a felesége az adót. Erre adózó hangoosan el kezdett ordítani és a következőket mondotta:

„ugye a disznómat akartátok elvinni”. Kasza mondotta, hogy nem viszik el mert megállapodtak és menjen haza nyugodtan.

Adózó erre a következőket mondotta:

„basszam az anyátok istenit” és ezzel ököllel nekivágott Kasza András adóügyi megbizottnak. Erre Thiesz Béla transfermunkás dunapataji lakos és Schafenberger István becsüs dunapataji lakos megfogták és többet így nem birt ütni. Kasza András erre kijelentette, hogy hagyják abba az ügyet és a rendrősegre sietett jelenteni az ügyet, hol a panaszt megtette és adóügyi megbizott Sztojka Ágoston ellen.

Kérem az az eljárás megindítását.

[KI]

Bakarubában: Kasza András adóügyi megbízott

Belépési nyilatkozat

1956

Vörös csillag: már, vagy még a helyén

1956. január 16.

Járási tanács vb. ülés

Beszámoló a munkaerőgazdálkodás vonalán végzett munkáról.

/.../

Munkakönyv vonalon:

Az elmúlt negyedévben 135 főnek adtak ki munkakönyvet. A kiadott munkakönyvek tulajdonosai többségben azoknál a vállalatoknál /Máv Dombóvári Építés, Komlói Szénbánya stb./ kezdték meg munkájukat, ahol a járássunknak toborzási terve is volt.

/.../ Gyors elhelyezkedésüket azonban több esetben gátolta a községi vb-ok nem megfelelő munkája a községi igazolások kiadása terén. így pl. Dunaegyháza, Szalkszentmárton, Dunapataj községi vb-aitól több esetben érkeznek be hiányosan kitöltött igazolások. Pl. ha beírják a dolgozók által kért igazolásba, hogy földdel rendelkeznek, azt már elfelejtik beírni, hogy a dolgozó munkába állása esetén a föld megművelése biztosítva van-e, vagy az illető tsz-tag-e.

/.../

Közvetítés vonalán:

Az elmúlt negyedévben a munkaerőgazdálkodási csoport részéről 37 fő önkényesen kilépő lett sulyponti munkahelyekre kiközvetítve /Terményforgalmi V. Dunapataj, Dombóvári Máv Sztálinvárosi Kirendeltségéhez, Helvéciai Állami Gazd. stb./.

/.../

Toborzás vonalán:

Az elmúlt negyedév folyamán 20 fős toborzási keretet kaptam a Járás területére.

Ebből 10 fő toborzási keret a Bányáiparba szólt, 10 fő pedig a Máv Dombóvári Építés sztálinvárosi kirendeltségéhez.

A megkapott tervet községekre lebontottam. A lebontott községi toborzási keretet azonban Dunapataj község kivételével egyetlen község sem teljesítette.

/.../

Amíg az 1955. IV. negyedévben 20 fő volt a toborzási keret addig 1956 évi I. negyedében 60 fő /.../

A fenti toborzási terv mellett meg kell oldani illetve segítséget kell nyújtani az Államigazdaságok 1956 évi munkaerőszükségleteik biztosítása érdekében a szerződötetések lebonyolításánál. Előreláthatólag a solti Államigazdaság részére 250, a dunavecsei Államigazdaság részére pedig 572 főre lesz szükség.

A fen feltüntetett munkaerő szükségletet a mai napig csak kb. 30%-ban teljesítették.

/.../

[ML]

1956. január 16.

Járási tanács vb. ülés

Beszámoló a pénzügyi munkálatok állásáról

/.../

Az éves előíráshoz viszonyítva az alábbi képet kapjuk:

Község neve	1954.évi adó előírás	1955.évi előírás	1954.évi befizetés	1955.évi befizetés	Teljesítés 1954. 1955.	
/.../						
3. Dunapataj	2.153.289	2.293.129	1.733.357	2.203.805	80%	96%
/.../						
Összesen:	14.650.182	16.989.042	11.246.157	16.791.078	76%	104,3%

/.../

Termelőszövetkezetek előírása:.....	352.925 Ft.	befizetés:	356.880. Ft.
Termelőszövetkezeti tagok:.....	624.190. Ft.	befizetés:	584.961. Ft.
Dolgozóparasztok előírása:.....	15.223.681. Ft	befizetés:	15.416.190. Ft.
Kulákok előírása:	395.645. Ft	befizetés:	341.468. Ft.

Zálogolások és transzferálások számát nézve 1955. évben az alábbi képet kapjuk:

Dolgozó parasztnál zálogolás történt:.....	8203 esetben
Kulákoknál	299 esetben
Egyéb adózónál	<u>4319 esetben</u>
Összesen:	12821 esetben

Transzferálás a járás területén 895 esetben

Ebből kulákoknál

Azon adózók száma kik 1955. évben egyáltalán nem fizettek adót: 4610 személy.

/.../

Járási viszonylatban a befizetett összegből egy adózóra esik több mint 1200. Ft szemben az 1954. évvel amikor alig érte el a 700. Ft összeget.

Kulákok vonalán az egy főre eső befizetés eléri a 10.000 Ft. összeget.

/.../

Járásunk adózóinak mintegy 65 %-a önkéntes adózó, akik pontosan fizetik az adójukat.

/.../

[ML]

1956. január 21.

A járási Begyűjtési Hivatal előterjesztése a járási pártbizottság ülésére

/.../

Az évvégi záróértékelés összeállítása után a tervünk 247 764 buzamázsát tett ki, a teljesítés 248 245 buzamázs, mely forintértékre átszámolva 62 millió forintnak felel meg.

/.../

Ha visszatekintünk az elmúlt 3 esztendőre, akkor az 1955-ös begyűjtési munkánkat eredményesnek mondhatjuk, mert abszolút számokban is megmutatkozó ez a tény. A főbb cikkekét kiemelve az alábbiak szerint néz ki:

	sertés /q/	kenyérgabona /q/	kukorica /q/
	b e g y ű j t é s r e	k e r ű l t	
1953-ban	1916	526	277
1954-ben	2460	291	204
1955-ben	5500	560	405

/.../

Több községben Szalkszentmárton, Dunavecse, Solt stb. vannak olyan dolgozóink, akik már mondhatni, másutt elhelyezkedni nem tudtak, azért jöttek el begyűjtési megbizottak. Az ilyen dolgozók munkája nagyon sok kívánni valót hagy maga után.

/.../

1954. december 31.én 6846 fő hátralékosunk volt, 1955 év végén nem végleges adatok szerint 2869 fő, melyben megtalálhatók az 1 kg.os és nagyobb hátralékosok is.

A hátralékosok közül elszámoltatásra kerültek mindazok, akiknél a hátralék 1955. november 1.-én fennállt. Az 1955. december 31.-én esedékessé vált hátralékosok elszámoltatása most van folyamatban. Év közben a községi begyűjtési megbizottak 7000 termelőnél állítottak ki behajtási jegyzőkönyvet.

A behajtások során nem egy esetben találkoztunk szabálytalansággal. Különösen a már előbb említett adminisztratív hiányosságokból eredően több esetben olyan termelőket zaklattak megbizottaink, akik már előzőleg, vagy időközben rendezték beadási kötelezettségüket.

/.../

A rendőrségi és bírósági szerveink részéről is komoly segítséget kaptunk az elmúlt év folyamán. Hizóba állítás elmulasztása miatt, termény, bor rejtegetés miatt több kulákot és egyéb spekuláns elemet jelentettünk fel, ezek nyomán ítéletek is születtek. /.../ Eredményes volt a tavasz folyamán a baromfi és tojással spekuláló kofák elleni eljárás. Hasonlóan eredményes volt a szabálysértési ügyekben eljáró bíró, aki gyors büntetésekkel komoly segítséget biztosított úgy a gabona begyűjtés, mint az őszi kapások és sertések tervének teljesítésénél.

Említést kell még tenni a begyűjtési vállalatok tevékenységéről. Az állat begyűjtési vállalat dolgozói tettek erőfeszítést a begyűjtési tervek teljesítése érdekében. Ezt a munkát azonban évközben sokszor elhomályosította a prémium utáni szaladgálás, vagyis a szabad tervek előtérbe helyezése. Többször kerültünk az említett vállalattal emiatt összeütközésbe.

/.../

A tervfelbontás technikai lebonyolítása hasonlít az előző évek mintájához, csupán az adminisztratív rész növekedett meg. Erről elég annyit elmondani, hogy a nyilvántartási lap adatait 14 féle összesítőbe kell bevezetni, a hátralékokra vonatkozóan külön utasítás, külön összesítők lesznek. Az eddigi végrehajtást 32 oldalas utasítás szabályozza. A begyűjtési apparátust háromnapos oktatással készítettük elő a fenti munkák elvégzésére. A kioktatáson szerzett tapasztalatok nem eléggé biztatók, mert a tervfelbontási munkát végző 18 dolgozóból 7 fő még nem bontott tervet. Így megfelelő gyakorlatuk a munkához nincs. /.../

[ML]

1956. január 24.

**A községi tanács vb. titkár levele Bodajkra, Fehér Ferenc
hadnagyak, század politikai tisztnek**

Számnélküli megkeresésére az alábbiakat közlöm.

Kovács János Örv.Szülei A Kovács János Dunapataj Baross u.6. sz. alatt lakik. Beadási hátraléka:

11 kg. baromfi, 8 kg. tojás, 65 kg. napraforgó, burgonya

132 kg. sertés. 66 kg. marha.

1954 évről forintosított hátralék 27 q búza.

Nagyanyjának Ö.A Kovács Jánosnének szántó földje 4 hold, beadási hátraléka 9 kg. tojás, 52 kg. búza, 171 kg. kukorica, 182 kg. sertés, 43 kg. marha.

1954 évi forintositott hátralék 15 q 31 kg, búza.

Apjának adóhátraléka 4215 frt. Nagyanyjának adóhátraléka 2292 frt.

Az egész család közös háztartásnak számít. Összekell vonni a fiát Öt és nagyanyját.

A jelen rendelkezések szerint hátralékosnak vágási engedélyt nem adunk ki.

Tessék megnevelni a panaszost, hogy beszélje rá szüleit az állampolgári kötelezettségek teljesítésére, mert ha rövididőn belül nem rendezik hátralékokat. A lakásukon letranszferáljuk az összes ingóságukat. Tekintet nélkül arra, hogy az kinek a tulajdona. A kérdéses sertést is el kellett volna transzferálnunk a 7/1955. sz. begy. rendelet értelmében de azt szabály szerűen elgudták és valamely rokonnál elrejtették.

A hivatkozott rendelet pedig előírja, hogy beadás elől elrejtett terményt és egyebet a hátralékos hozzátartozóinál is meg kell keresni.

Figyelmeztesse nevezett örvezetőt, hogy amennyiben bárhol a sertést levágja vagy eltünteti mi azonnal közellátás veszélyeztetése miatt bünvádi eljárást indítunk ellene /esetleges feketevágás még szigoritja az esetet/.

A sertés felderítést folyamatba tettük.

[KI]

1956. január 26.

A községi tanácsházán felvett jegyzőkönyv „Dunapataj” község járási igazgatásának átadása illetve átvétele alkalmával*

/.../

Az átadók illetve az átvevők együttesen megállapítják, hogy a községi tanács vagyonleltárában az 1955 évi december hó 31-én felvett zárszámadása évi vagyonkimutatása szerint 2.354.150 Ft. mely értékben benne foglaltatik a berendezés, felszerelés, ingatlanok, járművek, állatok összes értéke.

/.../

Dunapataj község járási irányítását a kalocsai járási tanács február hó 1-vel kezdi meg. /.../

A község átcsatolását a kalocsai járáshoz a községi vb. tegye dobzó utján közhírré a lakosság között több esetben, hogy a lakosság az átszervezésről kellő képpen értesülve legyen.

* A továbbiakban mindkét – kalocsai és dunavecsei-járás irataiból fogok idézni, ezért feltüntetem, hogy az adott iratok melyik járásból származnak.

A községi tanács apparátusa az átadás napján a részére engedélyezett teljes apparátussal dolgozik.

[KI]

1956. február 13.

A községi tanács vb. elnök levele a szegedi postaigazgatóságnak

Horváth Jenő Dunapataj 983. szám alatti lakos 1955. október hó 7-től november hó 2-ig a dunapataji postahivatalnál volt alkalmazásba, mint hirlapkézbesítő. Nevezett alkalmazása előtt a hivatal vezetőjétől azt a felvilágosítást kapta, hogy havonta 800-900 Ft, fizetése lesz és ő ennek reményében vállalta a munkát. Mikor két hét elteltével október 17-én látta, hogy ennek csak a felét tudja megkeresni állását felmondta írásban, melyet a hivatalvezető október hó 19-én tudomásul is vett, de kikötötte, hogy addig nem engedi el míg helyette mást nem állít.

Horváth ennek a kivánságnak is eleget tett és Kilger Jánosné dunapataji lakosnak az előfizetők kartoték lapját a hivatalba a hivatalvezető előtt átadta, tehát munkahelyét nem önkényesen hagyta el.

Az alkalmazottnak joga van felmondani, ha a munkakörülményeket nem megfelelőnek találja, ebben az esetben pedig félrevezetés is áll fenn, mert több fizetést helyeztek neki kilátásba, mint amennyit a valóságban megtud keresni.

Szerintem teljesen méltánytalan az eljárás Horváth Jenővel szemben, mert ő szabályszerűen felmondott és a kétheti felmondási idő leteltével még helyetteséről is gondoskodott.

A felmondást igazoló papir nevezett birtokában van az mindenkor megtekinthető.

Egyetértek a munkafegyelem megszilárdításával a munkaerő vándorlás megszüntetésével, de azzal nem, hogy valakit olyan munkára kényszerítsünk, melyet nem szívesen végez. A másik az, hogy emberekkel van dolgunk és azoknak az ügyeit a körülmények figyelembe vételével kell elintéznünk.

Az Igazgatóság döntése a munkatörvénykönyvvel teljesen ellentétben áll. Kérem az Igazgatóságot, hogy nevezett ügyét vizsgálja ki és a munkakönyvet annak megfelelően hozzájárulással adja ki.

/.../

[KI]

1956. február 28.

**Az általános iskola igazgatójának kérdései a (kalocsai) járási tanács
által a „hazafias nevelésről” tartandó ankétra**

Az alábbiakban néhány szempontot jelentek a hazafias nevelés kérdéseivel kapcsolatban, nevelőtestületen belül, illetőleg a tanítási órák során vetődtek fel.

1./ A párizskörnyéki békekötések kérdése.

Felvetődött az a probléma, hogy az 1920-as párizskörnyéki békekötéseket a Szovjetunió nem írta alá illetőleg ezekkel nem értett egyet. Mivel magyarázható az, hogy az 1947-es békekötés alkalmával hazánk területe nagyjából a trianoni területre szorítkozik. Ezt az utóbbi szerződést a Szovjetunió is aláírta. Mivel magyarázható az 1920-as békekötés 27 évvel későbbi megerősítése a Szovjetunió részéről.

2./ Különösen a VII. osztályos történelem tanítása során problémát okoz, hogy e történelmi események színhelye a jelenlegi határainkon kívül eső területeken játszódik le /Erdély, Felvidék/. Hogyan értessük azt meg tanulóinkkal, hogy ezek a területek valamikor hazánk részeit alkották, ma pedig nem tartoznak hazánk területéhez. Ezzel kapcsolatban élénken beszűrődik még az iskolai nevelő munkába az, /szülői ház hatása/ hogy a Horthy-rendszer idején könnyű volt ennek a megmagyarázása, mivel "ellenséges" népek vettek körül bennünket. Ennek analógiája az a kérdés, hogy a mostani barátság feltétele nem e területekről való lemondás-e? /.../

[ÁII]

1956. február 29.

**A községi tanácsházán a megyei tanács vb.
utasítása alapján felvett jegyzőkönyv**

Csordás Sándor járási földrendező megjelent a fenti községben és a községi Tanács végrehajtóbizottsága nevében Cs. Taba János előadása alapján megállapította, hogy Dunapataj község területén levő Termelőszövetkezetek területén kulákok nem laknak.

Az 1955. évi megállapítás szerint a Termelőszövetkezet területén lakott kulák birtokosok a Tanács Végrehajtóbizottságának intézkedése folytán eltávolítottak s így újabb intézkedésre szükség nincs.

/.../

[KI]

1956. február

özv. Kovács Imréné levele a (kalocsai) járási begyűjtési hivatalhoz

Alulirott özv. Kovács Imréné Dunapataj 991 szám alatti lakos. Kérelmmel fordulok a Járási Begyűjtési hivatalhoz.

Kérelmem indoklása, hogy a szociális kedvezményt részemre sziveskedjenek folyósítani. 74 éves egyedül álló özvegy asszony vagyok. 4 családom Budapesten gyárba dolgozik, 1 pedig a fronton el-esett.

Tudatlanságomból rám erőszakoltak 512 négy-szög-ől kis-haszon-bérleti földet, és ebből ki folyolag, el vették tőlem a szociális kedvezményt.

Én most erről a kishaszon-bérleti földről le mondtam, mivel a magam földjétem tudom munkálni, mert beteges vagyok. Ezért ismétlem nagyon szépen meg kérem, a járási begyűjtési hivatalt, hogy sziveskedjenek az ügyemet ki vizsgálni, és a szociális kedvezményt részemre ismét folyósítani.

Tisztelettel özv Kovács Imréné

[KI]

1956. március 5.

A (kalocsai) járási begyűjtési hivatal válasza

Hivatalomhoz benyújtott kérelmét felülvizsgálva megállapítottam, hogy eltartásra kötelezhető hozzátartozója van, így az 1/1955. Egy.M.sz. rendelet értelmében kérelme nem jogos.

[KI]

1956. március 9.

A (kalocsai) járási tanács vb. elnök leirata a községi tanács vb. elnöknek

Tárgy: árvizvédelemmel kapcsolatos feladatok.

/.../

- 4./ Ismételten figyelmeztetem Elnök Elvtársat, hogy a fölösleges pánikkeltés - szirénázás, harangok félreverése - a legszigorubban tilos. Kollektív riasztásra szükség nincs azt a helyi szervek önhatalmulag nem rendelhetik el.

[KI]

Ranga János (interjú)

'56-ban itt egy borzasztó nagy árvíz volt. És akkor megkért engemet a tanácselnök, Kele Gyurka, hogy jöjjenek be éjszaka is többször, mert jobban ismerem itt a helyi adottságokat, és nagyon komoly volt az árvíz. Hát benn is voltam, igen sokszor éjjel is. Egyszer lejött egy mérnök, aki végignézte a védgátat, ami a falut körülveszi, és megmutogatta, hogy hol mennyivel alacsonyabb a kellelénél, hol kell legelsőnek új gátat húzni, ha veszély van. Na és akkor így, este beszélgetünk vele, és mondom neki, hogyha még holnap is ennyire erőlködik a víz, akkor félreveretem a harangokat. Mert akkor, mondom, jön a nép. Ezt szokta meg, apraja, nagya jön, és borzasztó lelkesen dolgoznak. Mert az én időmben, '41-ben is volt árvíz. Ez meg elmondta a járásiaknak. Azok meg azt válaszolták, hogy mondják meg nekem, ne is próbáljam félrevertetni a harangot, mert elvitetnek. Oszt' akkor a Kele Gyurka meg mondta, hogy Jani bátyám, ez van. Mondom, én nem bánom, ha elvitetnek azért, mert védem a közösséget, meg védem a lakosságot, vitessenek el, de én akkor is félreveretem a harangot, ha látom, hogy most már muszáj.

Meg is tettem. Na, ki is jöttek dzsipkocsival. A tanácsháztól megy föl az út a vén gátra, ott álltak meg. Én legalább 250 méterre voltam tőlük, de az a lelkesedés, ahogyan dolgoztak ott az emberek, az úgy meglepte őket, hogy oda se gyűttek hozzám. Csak kicsit nézelődtek, fogták magukat, és elmentek. Másnap szerencsénk volt, mert az a jégtömeg, ami fönttartotta a vizet, kicsit megmozdult egy sarkot, és tőlünk levonult a víz. De előntötte Bogyiszlót. Két teherautó nép jött össze itt Patajon, és mentünk azoknak segíteni, mert jött a víz már be a faluba. Ekkor megint velük voltam, én vittem ezt a csoportot. Elég az hozzá, hogy jól lezajlott ez az egész dolog, és akkor augusztusban egyszer csak kapok egy levelet, hogy ekkor meg ekkor jelenjek meg a Kalocsai Művelődési Házban ünnepi ülésre. Oda megyek, és hát nem egy kitüntetést, meg egy elismerő oklevelet adtak?!

Nem is tudom hogy gondolták ők? Hogy én talán ellenük akarok dolgozni, talán forradalmat akarok itt a haranggal csinálni? Kiejtették a szájukon, hogy elvitetnek, aztán meg kitüntettek.

1956. március 28.

A (Kalocsai) járási tanács vb. elnök leirata a községi tanács vb. elnöknek

A tegnapi nap folyamán megküldött tanácstagok becsületkönyveknek a tanácstagok közötti szétosztása és felhasználásának helyes megszervezése érdekében az alábbiakra hívom fel Elnök elvtárs figyelmét:

/.../

- 2./ Elnök elvtárs elsőrendű feladatának tekintse, hogy minden tanácstag a saját választókerületében szoros kapcsolatot teremtsen

a dolgozókkal. A tanácstagi becsületkönyvek felhasználásával, gyűjtsenek vállalatokat mezőgazdasági, begyűjtési, pénzügyi, valamint a községpolitikai célok megvalósítása érdekében.

/.../

[KI]

1956. május 21.

A községi tanács vb. elnökhelyettes jelentése a (kalocsai) járási tanács vb. elnöknek

A kiadott szempontok alapján jelentem, hogy a becsületkönyvekben levő vállalatokat a rövid határidő miatt rendesen összegezni nem tudtam.

Szóbeli összeszedés alapján megállapítottam hogy a becsületkönyvekben illetve akitől megkérdeztem tanácstag részéről 16 begyűjtési 22 adó és 31 mezőgazdasági tárgyú vállalat történt.

A tanácstagoknak tett vállalat a lakosság részéről sajnos kevés mert addig még a tanácstagok nem jutottak el.

Az ilyen vállalat: 5 begyűjtési 7 adó és 3 mezőgazdasági.

/.../

[KI]

1956. április 1.

Szekeres Ella önéletrajza

Én Szekeres Ella, aki 1939. okt. 7-én születtem Szigetszentmiklóson. Apám neve Szekeres János, anyám neve Szedmák Ilona, a 8 általános iskolát Szank községben végeztem el 1953 évben, azóta szüleimmel élek közösháztartásban mint családtag.

Én 1954 óta a szanki, majd jelenleg a dunapataji DI.SZ szervezet tagja vagyok a tagsági díjját pontosan fizetem, a szervezet megnyilvánulásain rendszeresen részt veszek, a szervezeti megbízásokat elvégzem. Büntetve még nem voltam, ezidáig állandó alkalmazásban nem voltam, 1955 évben a dunapataji TNV-nél gabona forgatásnál alkalmi munkát végeztem és azóta a házi munkától eltérő munkát nem végeztem. Vagyontalan vagyok. Baráti és rokoni köreim becsületes dolgozó parasztok és egyéb foglalkozású dolgozók. 5 testvérem van.

Szüleim foglalkozása: Apám a fölszabadulási 18 éven keresztül a volt csepeli Weismanfred acél és fém-művei-gyárban dolgozott büntetve

még nem volt. Felszabadulás első perceitől kezdődően a Demokratikus rendőrség szolgálatában és azóta a Magyar Dolgozók Pártjának tagja, jelenleg a dunapataji r.örs parancsnoka és ennek szellemében részesültem nevelésben.

Anyám parasztszármazásu, majd később mint háztartási alkalmazott és utobban mint gyárimunkás volt a felszabadulásig a fentirt üzemben. Párton kívüli, büntetlen előéletű, testvérei tsz tagok és ő maga is ugy Szank községben, mint dunapatajin jelenleg is a Haladás tsz. tagja, habár a multévben mi is a testvéreimmel segítségére voltunk a tsz. munkálatokban.

Én a koromnál fogva még a pártnak tagja nem vagyok, azonban a szervezetemen keresztül pártmunkát végzek.

5 testvérem van 1 időssebb bátyám, aki Dunapatajon DISZ titkár volt jelenleg a csepeli magtermeltető vállalat alkalmazásában áll, 1. leány testvérem, aki nállamnál fiatalabb a 8 általános iskolát elvégezte Dunapatajon jelenleg ő is mint családtag a szüleim háztartásában él és dolgozik. 1. leány testvérem még az általános iskola 5 osztályában jár. 1. kisöcsém van még a fentiekén kívül a hatodik évében van, ovodás.

[KI]

1956. április 6.

**A községi tanács vb. elnök levele a (kalocsi)
járás tanács vb. mezőgazdasági osztályának**

Kérem, az ujonnan alakult miklai "Béke" TszCs részére a működési engedélyt postafordultával kiadni. Ez azért szükséges mert nevezett tsz éppen az miatt kezd ingadozni azt gondolják, hogy talán nem is kapják az engedélyt meg.

[KI]

1956. április 20.

**Részlet a megyei tanács vb. által havonként kiadott
„Munkaerőgazdálkodási Versenyhíradóból”**

A madarak is azt dalolják
Jól dolgozik Kolláth elvtárs.
Tervét mindig teljesíti
Egyéb munkát is jól végzi.
Toborzási megbizottak hálózata kitünő

Munkaerőmérleggel is legjobban halad ő.
Kiskunfélegyházi csoport
Igy gazdája a járásnak
Szép példáját mutatja
a munkaerőgazdálkodásnak.

Községi toborzási megbizottakról.

Dunapataj.

Második legnagyobb község a kalocsai járásban, 6458 lakosával. Ezt a községet 1956. február elején csatolták Kalocsa járáshoz. Az első negyedévben így tervet sem adtunk a községnek, de a kapcsolatot felvettük a község toborzási megbizottjával, Szilasi Sándor elvtárssal, aki a Községi Tanács dolgozója. Szilasi elvtárssal megbeszéltük a toborzással kapcsolatos kérdéseket és szempontokat adtunk a folyó toborzási munkákhoz. Megállapítottuk, hogy Szilasi elvtárs a kiküldött propaganda anyagokról pontos nyilvántartást vezet, és azonnal intézkedik azok megfelelő elhelyezéséről, s le is ellenőrzi azok kifüggesztését. A tömegszervezetekkel tartja a jó kapcsolatot. A számbavehető dolgozókat felkeresi, foglalkozik velük, a hozzáfutóknak felvilágosítást ad, és a szükséges iratok beszerzéséhez is segítséget nyújt a betoborzott dolgozónak. Politikailag is képzett s a toborzási terv teljesítését egyik fontos feladatának tekinti. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy terv nélkül a Komlói 49. sz. Ép.lp.V. részére rövid idő alatt 14 fő dolgozót toborzott be.

x

Sztálin Vasmű helytelen példája.

/.../

A toborzás sikere nemcsak a tanácsi dolgozóknak, hanem a vállalatoknak is érdeke, s így a vállalatoknak is vannak kötelezettségeik, a propaganda anyag előállítására, a propaganda pénz biztosítása és az utaztatáson túlmenően is. Ezek közé a kötelezettségek közé tartozik a toborzott dolgozók megfelelő fogadása, elszállásolása, és munkábaállítására. Ezeknek a kötelezettségeknek nem minden vállalat és nem minden esetben tesz eleget.

Igy pl. a kiskunhalasi járásból január 26-án 12 fő dolgozót küldtünk a Sztálin Vasműhöz, akiknek felvétele, elszállásolása és munkábaállítására

még a harmadik napon sem történt meg. A dolgozók céltalanul járták a város utcáit és az éjszakákat várótermekben, kocsmákban töltötték. A harmadik napon elfogyott az élelmük és pénzük, s így nagyobb részük gyalogosan jött haza Sztálinvárosból. Az ilyen fogadtatás a toborzási költségeket nem csökkenti, és a további toborzást sem segíti elő, mert a dolgozók bizalmatlanok lesznek a toborzással szemben és lakóhelyükön is elmondják tapasztalataikat a toborzás kimeneteléről. A toborzás hátráltatásán túlmenően pedig jelentős kárt okoznak a vállalatok ilyen helytelen magatartásai a dolgozóknak és a népgazdaságnak egyaránt.

Hazánkban tervgazdálkodás folyik minden vonalon, így a munkaerő tere is, nem engedhető tehát az, hogy egyes vállalatok, vagy személyek miatt 12 fő férfi munkás kiessen a termelésből egy heti időtartamra, különösen akkor, amikor a sorozatos elemi csapások következtében minden munkáskézre fokozott mértékben szüksége van az országnak.

/.../

[KI]

1956. április 21.

A (kalocsai) járási tanács oktatási osztályának leirata az általános iskola igazgatójának

Járásunk területén jelenleg békekölcsöny befizetésével kapcsolatos agitáció folyik. Igazgató Kartárs adjon utasítást a nevelőknek, hogy a tanítási órákon, ahol erre mód van, emlékezzenek meg erről. A számtanórák keretében a feladatokat ebből a témakörből vegyék. A nevelők családlátogatások alkalmával a szülők figyelmét hívják fel a békekölcsöny befizetésére. A békekölcsöny befizetésével kapcsolatos adatokat, a községi tanácsnál megkapják.

[ÁII]

1956. április 22.

Jelentés a (kalocsai) járási tanács oktatási osztályának az általános iskola nevelőinek ideológiai konferenciájáról

/.../

Tévesen vetette fel egy kartárs, hogy a kapitalista termelés emelkedése állandóan ható és ideiglenesen ható tényezők következménye. Megmagyaráztuk, hogy a kapitalizmusban állandóan ható tényezők nem

növelik, hanem csökkentik a termelést. A növekedés az ideiglenesen ható tényezők eredménye. Felvetődött, hogy a szocializmusnak is vannak piac problémái, azonban a vita közben ezt kizárólag értékesítési problémák formájában vizsgálták. A vitát azzal zártam le, hogy a szocializmusban felesleg termelés, melynek kapitalista piacot kell biztosítani - tehát értékesítési probléma nincs. Piac problémáról csak olyan értelemben beszélhetünk, hogy bizonyos anyagok beszerzése probléma és ezekért az anyagokért olyan termékeket kell piacra vinni, melyek iránt kereslet van. Tehát beszerzési problémáink vannak, de ahhoz hasonló értékesítési problémáink mint a kapitalista országoknak - nincsenek. Ez a válasz nem elégitett ki minden résztvevőt, kérek választ erre a kérdésre.

/.../

[ÁII]

1956. május

A (dunavecsei) járási tanács vb. ülése; jegyzőkönyv

Beszámoló a földnyilvántartási csoport eddigi munkájáról

Több, mint másfél éve, hogy a földnyilvántartási csoport átszervezés folytán a járási tanács pénzügyi osztályához olvadt be. /.../ mégis a földnyilvántartókról csak akkor esett szó, ha munkájukban vagy személyükben valami kifogásolni valót találtak.

Szinte úgy éreztük, hogy a járási tanácsnak mi vagyunk a mostoha gyerekei, akik a jó szót soha meg nem érdemeljük. Sok vád ért bennünket, hogy nem dolgozunk eleget, a szocializmus építésében egyáltalán nem töltünk be fontos munkakört. Pedig a mi munkánk az alapja a jó adózásnak, és jó begyűjtésnek. Ha rossz a földnyilvántartó munkája, rossz az adózás, rossz a begyűjtés. Mire az adózó odakerül, hogy adóját kifizesse, már velünk elintézte reklamációját, ami sajnos sok esetben csak négyszögöles eltéréseken alapszik, és mégis a földnyilvántartónak több órai munkaidejét veszi igénybe. Ha a földnyilvántartó ragaszkodik a törvényes rendeletekhez és nem tudja figyelembe venni a fél reklamációkat, akkor az rendszerint a községi tanácselnökhöz fordul panaszával, aki anélkül, hogy az ügy előzményeit kivizsgálná, utasítja a földnyilvántartót a panasz elintézésére. Ez szüli aztán azt a visszás helyzetet, hogy a földnyilvántartó ezen utasításra hivatkozva határidőn túli változásokat is átvezetett. Ha pedig visszautasítja a rendelkezést úgy haragost kap a tanácselnök és a panaszos személyében, mert az utóbbi meg van győződve, hogy a földnyilvántartó rosszindulatból nem akarja felszólalását figyelembe venni. Vádoltak bennünket

azzal is, hogy munkánk kevés, nem dolgozunk eleget. Igaz, a látszat sok esetben azt mutatja, amikor egy-egy féllel órák hosszat kell vészódnunk, aki nem érti, vagy nem akarja megérteni, hogy csak a szabályok értelmében járhatunk el. Sokszor nem találták a földnyilvántartót az irodában. /.../ Sokszor egy-egy földrészlet használójának a felderítése több napot is igénybe vehet. És hogy ebben a munkánkban eredményesen dolgoztunk mutatja az a tény, hogy felderítések nyomán az idén a begyűjtés járási viszonylatban közel ezer holddal többet terhelt meg beadással mint tavaly. Vádoltak bennünket azzal is és tudjuk is, hogy idősebb kartársaink közül nem mindegyik teljesen megfelelő politikailag. Igaz, hogy ezek a kartársaink a mult rendszerben is szolgáltak és nem árulnak el megfelelő rugalmasságot. De munkájukat mindannyian becsületesen, a dolgozó nép érdekeit szem előtt tartva, és tőlük telhetően megfelelően látják el. Igen gyakran tulóráznak minden ellenszolgáltatás nélkül, csak hogy munkájukkal határidőre pontosan és jól meglegyenek. A megyei tanács földnyilvántartási csoportjának időközönként megjelenő kiértékelései szerint járásunk mindig az elsők között van. /.../ 1955-ben az ismeretlen szántó és rét terület 2644 kh. volt, az idén ez a terület 1576 kh. ami nem egészen egy ezreléke járásunk területének. Az ismeretlenek használatában álló terület különösen Solt községben nagy, 691 kh, amiből 579 kh. a szántó és rét.

/.../

Tudjuk, hogy egy holdnak a felderítése és megterhelése 1000 forintot jelent népgazdaságunknak. Tehát csak a felderítéssel 1.068.000 forint hasznot hoztunk népgazdaságunknak.

Az elmúlt év nyarán rendszeres földnyilvántartási munkát végezni nem tudtunk járásunk területén. Létszámunk a csoportvezetővel együtt 3 volt, a 112.000 holdra. Ebből a háromból is kettő állandóan más munkára volt vezényelve.

/.../

[ML]

1956. május 11.

**A Központi Pedagógus Továbbképző Intézet marxista-leninista
tanszékének beszédvázlata az általános iskolai
ideológiai konferenciák vezetői számára**

Előadás vázlat az SzKP XX. Kongresszusának 3. témájához.

/.../

A XX. kongresszus elsősorban a XIX. kongresszus óta eltelt három év változásait, eredményeit tárgyalta. Ez az az időszak, amelynek az elején először a párton belül, azután az állami életben és a nemzet-

közi politikában megindult a harc a személyi kultusz és káros következményeinek felszámolásáért.

/.../

Az azóta eltelt három év tompán demonstrálja a korábbi és a mostani pártvezetés közötti különbséget, vitathatatlanul cáfolva azt a vádat, amely szerint a kommunista pártoknak szükségszerű tartozéka volna a pártonbelüli diktatura, a pártdemokrácia semmibevévése.

/.../

A személyi kultusz elfogadása szemben áll a történelmi materializmus egyik alapvető tételével. Olyasvalamit tükröz, mintha mi kommunisták a vezető személyeket tekintenénk a történelem alakítóinak. Olyasvalamit fejez ki, mintha azt az álláspontot vallanánk, hogy a "hősök" csinálják a történelmet, a néptömegek pedig csupán statisztái a nagy színjátéknak.

/.../

A párton belül súlyos hiba a párttagság lebecsülése. A párt tagsága nem egyszerűen a néptömegek egy része, hanem a munkásosztály egy része, annak élcsapata. Mint a munkásosztály élcsapata, maga is élenjáró, a néptömegek kollektív vezetője, kollektív szervezője. Ezt a szerepét azonban csak akkor tudja betölteni, ha a párton belül is érvényesül a kollektív vezetés elve. Az a párt, amelyben a kollektív vezetés helyett az egyszemélyes vezetés, a személyi kultusz érvényesül, nem felelhet meg teljes mértékben a kollektív vezető feladatának.

/.../

A pártélet lenini normái azonban a harmincas évektől háttérbe szorultak. A Sztálin körül kialakult személyi kultusz igen sok kárt okozott mind a Szovjetunió belső életében, mind a nemzetközi politika területén. Az SZKP vezetői ezt a kérdést már a XIX. kongresszus után felvetették és hozzáfogtak a személyi kultusz és az általa okozott károk felszámolásához. A hibák maradéktalan felszámolásához fel kellett fedni a hibák okait is. Sokan nem tartották helyesnek a J.V. Sztálin által elkövetett hibák ennyire nyílt tárgyalását. Az utolsó 3 év eredményei azonban azt mutatják, hogy a pártonbelüli hibákkal nem szabad kesztyűs kézzel bánni s maradéktalanul felszámolni a hibákat csak akkor tudjuk, ha minden szépítés nélkül a szemükbe nézünk.

/.../ Az elért eredmények következtében J.V. Sztálin népszerűség és tekintélye hatalmasan megnőtt. Ez a tény, valamint az, hogy a nemzetközi helyzet állandó éleződése miatt a szocialista iparositást és a mezőgazdaság szocialista átszervezését erőltetett ütemben kellett végrehajtani, olyan körülményeket teremtett, amelyek lehetővé tették a személyi kultusz elburjánzását. Megfelelő objektív körülmények nélkül a személyi kultusznak ez a foka nem alakulhatott volna ki, viszont más vezető esetén nem fajultak volna szükség szerűen idáig a dolgok.

Sztálin nemcsak eltűrte a körülötte kialakult személyi kultuszt, hanem maga is hozzájárult annak növeléséhez.

/.../

A vezető tévedhetetlenségébe való hit oda vezet, hogy az emberek nagy része vakon követi a vezető szavát, nem alkot véleményt, nem gyakorol kritikát, egyszóval lemond a gondolkodásról. Az emberek egy része szellemileg önként leszereli saját magát. Ezért is, de mert az ellenvélemény tilos és a kritikát elfojtsák, csökken a tömegek aktivitása. A becsületes párttagok, a párt és az osztály sorsáért aggódó dolgozók elvesztik kedvüket, sokszor megbántódva visszahúzódnak: a párt és a tömegek kapcsolata meglazul. Ahol a személyi kultusz elhatalmasodik nyomán a párt és az állam apparátusában sorra bukkannak elő a kiskirályok, akik szintén a tévedhetetlenség nimbuszával övezik magukat. Ilyen viszonyok között előnyben részesítik az "operatív" kádereket, akik minden utasítást gondolkodás nélkül végrehajtanak. Ebben a légkörben felszínre kerülnek a hizelgők és a talpnyalók. Esek ellen csak egy orvosság van, a pártdemokrácia tiszta, szabad levegője, a kiméretlen birálat, a tömegek aktív ellenőrzése.

/.../

A 30-as évektől kezdve az SZKP-ben a Szovjetunió állami életében nemcsak a sztálini vezetés érvényesül, hanem a kommunista párt és a szovjet nép akarata és munkája is. A párt pedig abban az időben is alapjában lenini párt volt. És bármilyen nagy hibákat is követett el Sztálin a Honvédő Háború egyszemélyes vezetésében, a szovjet nép és a Szovjetunió hősi hadserege a párt és a vezérkar irányításával - ha rengeteg áldozat árán is - mégis csak kivívták a győzelmet. A háború után pedig az SZKP politikája a torzítások ellenére mégis alapjában nem lehetett más, csak lenini politika. A kérdéses időszak tehát éppen egy újabb meggyőző példa arra, hogy a néptömegek történelmi szerepe állandóan nő és a helytelen egyszemélyes vezetés a kommunista pártok politikáját el tudja ugyan torzítani, de a fő vonalat nem tudja megváltoztatni.

/.../

Amíg pártunk illegalitásban harcolt, a centralizmuson volt a hangsúly: a felsőbb utasítások minél pontosabb végrehajtásán mult igen gyakran az elvtársak szabadsága és élete. Amikor pártunk a népi demokrácia első szakaszában már a hatalmon belül volt, de nem volt még annak kizárólagos birtokosa, amikor a tömegek megnyeréséért folyó harcban a hibák hatása rögtön megmutatkozott: a polgári pártok befolyásának csökkenéséből, vagy átmeneti erősödéséből rögtön kitűnt politikánk helyes, vagy hibás volta. Ebben az időben a pártonbelüli kritika távolról sem játszotta azt a szerepet, mint később a proletárdiktatura korában, amikor a tőkéseknek már nincs hatalmuk, amikor pártunknak már nincs ellenzéke. Míg korábban a tények a hibákra rögtön rámutatnak,

most egy hibás vonal évekig is megmaradhat. Az elkövetett hibák is akkor válnak szembetűnővé, amikor már nagy kárt okoztak. Ilyenkor a kritika elvének érvényesülése nélkül, mind a pártmunkában, mind az állami életben szükségszerűen bekövetkeznek a hibák. Ez történt nálunk is a proletárdiktatura kivivása után. Ahelyett, hogy megváltozott viszonyok között a pártdemokráciát fejlesztettük volna, az egyre erősödő személyi kultusz következtében visszafejlesztettük. Így következett el ezután az 1951-53-as periódus, amelynek hibái ismertek. Ebben az időben mind élesebben mutatkozott meg a személyi kultusz hatása. A párt és az állam életében a hibák halmozódtak. Első ötévestervünk túlfeszítettsége, túl magas követelményei magukkal hozták a végrehajtásban az adminisztrációs módszerek túltengését. A kulákokkal szemben helytelen, törvénytörő politikát folytattunk, és ezt a politikát sokszor a középparasztokkal szemben is alkalmaztuk. Erőszakosan szerveztük a termelősövetkezeteket, - ezzel súlyosan megsértettük önkéntesség leninin elvét. Még súlyosabbá tettük a hibát az, hogy a termelősövetkezetek erőszakolt létesítésének nem is volt meg az anyagi bázisa. Túlzó követelésekkel léptünk fel a begyűjtés terén is. Sok dolgozóparaszt azért ott-hagyta a földjét és inkább másutt vállalt munkát. Hasonló politikát folytattunk a városi kisárutermelőkkel szemben is. Ehhez a politikához társultak aztán a súlyos törvénytörések, is mondotta hogy az ellenség ha nem állnak rendelkezésére más szervezeti formák - a párton belül helyezkedik el és onnan igyekszik ártani.

Ezzel a tétellel akartunk elfogadtatni a korábban említett hibák mellett a súlyos-birói uton, vagy a bíróság megkerülésével elkövetett törvénytöréseket. Meg kell mondanunk, hogy ebben az időben a személyi kultusz és a dogmatizmus már annyira deformálta az emberek gondolkodását, hogy ez a helytelen politikai vonal sokkal kevesebb ellenállásba ütközött, mint amennyire az várható lett volna. A végén már ott tartottunk, hogy kérdésessé vált a proletárdiktatura alapja, a munkásparaszt szövetség.

Ez a politika károsan hatott az értelmiségre is. Az 50-as évek elején az értelmiség túlnyomó többségében népi demokráciánk mellé állt. Becsületesen dolgozott annak felvirágoztatásáért. Mégis abban a periódusban amelyben az előbb említett helytelen módszerek váltak uralkodóvá, értelmiségi politikában is mindinkább elő-bukkantak a szektáns elhajlások. Sok funkcionárius bizalmatlanul kezelte a becsületes értelmiségieket is, mások ingadozó kispolgároknak - sőt helyenként egyértelműen reakciósnak tartották őket. Ez a helytelen politika természetesen sok becsületes értelmiségi dolgozót passzívvá tett, eltávolított a párttól.

Károsan hatott ez a politika a nevelőkre is. Jelentős részük falusi vagy városi, kispolgári vagy értelmiségi családból származik. Nem ritka az olyan akiknek kistőkés rokonuk is vannak. Az ezekkel a rétegekkel szemben folytatott helytelen politika sok esetben visszahúzódnak tette

a nevelőket. Azzal sem értett egyet sok nevelő, hogy a továbbtanulásban a származás kérdését sok esetben túl mereven kezelték. A tanügyi bürokrácia és az adminisztrációs munka túltengése is gátolta az iskolák oktatónévelő munkáját, és ezzel elkedvetlenítette a nevelőket.

A Szovjetunió Kommunista Pártja 1953. márciusában látott hozzá a személyi kultusz okozta hibák felszámolásához. Ennek nyomán nálunk a júniusi párthatározat tüzi ki feladatul a személyi kultusz és az általa okozott károk felszámolását. Hangsúlyoznunk kell, hogy 1953. júniusi határozat teljes egészében helyes volt. A határozat feladatunkká teszi a baloldali szektánsokból származó összes hibák felszámolását. Sajnos a határozat végrehajtásában már komoly hibák jelentkeztek. A parasztpolitikában a korábbi tulzások helyett ellenkező előjelű tulzások mutatkoztak. A parasztok olyan mértékű eredményeket kaptak, amilyen engedményekre nem volt anyagi fedezetük. Szintúgy nem volt fedezet az akkori árleszállításokra. Helytelen volt korábban a termelőszövetkezetek szervezésében a kényszer alkalmazása, most azonban nem volt helyes a már meglévő szövetkezetek feloszlatása. Hibák forrásává vált az ipar tulgyors átcsoportosítása. Míg korábban eltuloztuk nehéziparunk fejlesztését, most az ellenkező végletbe estünk, tulságosan visszakoztunk ezen a téren. A helyes júniusi határozatot tehát végrehajtás közben eltorzítottuk. Azonban a hibákat nem szabad kizárólagosan a jobboldali tulzások rovására írni, mert ebben ez időszakban jelentős baloldali ellenállás mutatkozott a júniusi határozatok végrehajtásával szemben.

Az 1955. márciusi határozat igyekszik ezen a téren rendet teremteni. Hangsúlyozza a nehézipar szerepét és fontosságát, kitüzi a feladatokat a termelőszövetkezetek fejlesztése terén, felszámolja azokat a hibákat, amelyeket egyesek azzal követtek el, hogy népfrontot párt fölé akarták helyezni. A márciusi határozat a igyekezett felszámolni a jobboldali torzításokat, de nem hangsúlyozta a személyi kultusz elleni harc fontosságát. Nem harcolt a baloldali tulzások ellen. Másik hiányossága volt, hogy még mindig az osztályharc éleződésének politikája alapján állt. Helyes lett volna, ha felhívta volna a figyelmet a régi alapbaj a baloldali tulzások elleni harcra. Így rövidesen az lett látható eredmény, hogy a jobboldali torzítások elleni harc terén értünk el ugyan sikereket, de a pártéletből és az állami életből eltűnt a szabad véleménynyilvánítás, eltűnt az alulról jövő kritika visszafejlődött a demokrácia.

A kérdést a XX. kongresszus vetette ismét fel. Hazánkban is a pártban, mind az állami életben megindult a munka, a harc, a kolektív vezetés, a pártdemokrácia helyreállítására. Belpolitikánkban az az elvezet, hogy a szocializmus építéséhez mind szélesebb osztálybázist létesítsünk. Elvetettük azt a káros tételt, amely szerint az osztályharc az átmeneti időben és a szocializmus építésének idejében állandóan éleződik.

Ez a tétel nem felel meg a valóságnak. Ha a legyőzött burzsuáziának nincsenek kilátásai az eredményes harcra, meghuzza magát, tudomásul veszi a történet változást. Ez azonban nem jelenti azt, hogy adandó alkalommal ne éleződhetnének az osztályharc. /.../

Most az a feladatunk, hogy a korábbi helytelen politikánk okozta hibákat kijavítsuk: a nyugtalanságot és a bizonytalanságot felszámoljuk. Lehetővé kell tennünk, hogy a kulákok vagy a volt kulákok és a városi deklaszált elemek is bizonyos perspektívát lássanak maguk előtt. Ez nem jelenti azt, mintha most már a volt tőkéssekkel éppen úgy bánánk, mint a dolgozókkal. Azt azonban jelenti, hogy nem kezeljük őket olyan sematikusan mind eddig és nem tesszük számukra lehetetlenné az életet.

A hangsúly azon van, hogy nem veszünk minden kulákot egy kalap alá, hanem egyénien bíráljuk el őket. Azt a volt kulákokat vagy is kistőkést, aki tisztességesen dolgozik, nem zaklatjuk mint a multban, azt éppen megvédik törvényeink mint minden más dolgozót.

Felmerült nálunk a kérdés, hogy ilyen viszonyok között nem jött-e el az ideje, hogy a termelészövetkezetekbe bevegék a kulákokat is. E kérdés egy sor termelészövetkezetben felvetődött. A kulákok felvételével szemben azonban a legtöbb termelészövetkezet elutasítóan viselkedik. Helyenként ahol ez a kérdés felmerült, a termelészövetkezet szegényparaszt tagjai azt mondták, hogy inkább otthagyják a szövetkezetet, semmint együtt legyenek a kulákokkal. Ott is ahol egy-egy volt kulák bekerült a termelészövetkezetbe, legtöbbször nehézségeik vannak vele. Ezen a téren tehát most nem kívánatos változtatni.

Átalakulások vannak előkészületben, melyek a parlamenti demokrácia fejlesztését célozzák. Ugyanakkor feladatunknak tartjuk a társadalmi demokrácia minél teljesebb kifejtését is.

A hatalmas átalakulásnak ebben a periodusában természetesen számolnunk kell tuzásokkal is. Ezek ellen azonban ma már nem lehet a ledorongolás fegyverével harcolni. Aki hibát követ el, ezt hibájáról meg kell győzni, nevelőmunkát kell végezni, nem pedig parancsolgatni és fenyegetőzni.

[ÁII]

1956. május 26.

Az általános iskola ipazgatójának jelentése a járási tanács oktatási osztályának a II. ideológiai konferenciáról

/.../

Az első fő-kérdés tárgyalása élénk volt. Felvetődött az a nézet, hogy a Szovjetunió termelése azért fejlődik gyorsabban, mert 1929-ben jóval alacsonyabb fokról indult ez iparfejlesztés mint a kapitalista államokban. Mikor azonban eléri a fejlettség magas fokát - mint pl.

az USA - a Szovjetunióban is meg fog lassulni az ipari fejlődés. A kartársak helyesen rámutattak arra, hogy kapitalista ipar fejlődését a profit, tehát a piac szabályozza és azért nem fejlődhet mert a fogyasztóknak nincs meg a vásárló ereje. A szocialista országokban szükségletre termelünk, a szükségletek az igények gyorsabban nőnek mint a termelés és ezeknek maximális kielégítése szakadtalan ipari fejlődést biztosít. /.../

A dogmatizmust erősítő tényezőkkel kapcsolatban igen értékes hozzászólásokat, konkrétan az iskola viszonyaira igyekeztek alkalmazni a kongresszus tanulságait. Birálatok hangzottak el a vezetés felé is bár számszerint nem sok nevelő kapcsolódott bele a vitába - helyes és értékes, egészséges bíráló szellem, légkör alakult ki. Emiatt az megbeszélés miatt a konferencia egy órával tovább is tartott az előirányzott időnél, az iskola munka egészének azonban nagy hasznára lehet ez a megbeszélés, mert a XX. kongresszus levegőjét megteremtette az iskolai munkában.

[ÁIII]

1956. május 11.

Dr. Thurmezei Arisztid vezetőjárásbíró beszámolója
a (dunavecsei) járási tanács vb. ülésén

Birósági tájékoztató

/.../

Másodszor kapták országos viszonylatban a bíróságok azt a birálatot, hogy tulszigorúak voltak sok esetben, - hogy megtömték a börtönöket dolgozókkal. Az első ilyen kritika 1953. júniusában, majd most 1955. novemberében hangzott el. Nem öndicséret az a dunavecsei járásbírószólam vonatkozásában, hogy mi e két birálat során nem kellett olyan mély lelkiismeretfurdalást érezzünk, mint aminőt érezhettek általában országos viszonylatban a bíróságok. Lényegként szögezem le, a dunavecsei járásbírószólam ítélezését a bölcs önmérséklet, a törvényességhez - s ezen belül még a büntetés mérve megállapítása tekintetében is a törvényességhez - ragaszkodás jellemezte. Meg kell állapítanom tárgyilagosan azt is, hogy a helyi járási szervek részéről nem tapasztaltam un. "nyomást" abban a vonatkozásban, hogy a bíróságtól megkivántak volna törvényen nem alapuló eljárást. Ez általános megállapítás. Egy-két kivétel volt ez alól. Mi azonban ez egy-két kivétel esetiében is tartottuk azt az álláspontot, hogy amire nincs törvényes büntetőjogi lehetőség, nem vállaltuk olyan ügyben az eljárás lefolytatását, marasztaló ítélet hozatalát. Továbbá: számos ítélet tanuskodik a mel-

lett, hogy ha kellett, tudott a dunavecsei járásbiróság is szigorúan ítélkezni megrögzött büntetettek, a népgazdaságot jelentősen támadó egyének, az osztályellenség nyomós ügyeiben, - de még ilyen ügyekben is az jellemezte bünteteskiszabási politikánkat, hogy csak annyi büntetést szabott ki a bíróság, amit az ügy személyi és tárgyi körülményei megköveteltek, de nem igyekeztünk túlllicitálni az évek, hónapok számában más bíróságok hasonló ügyekben kiszabott büntetéseit. Amikor láttuk, hogy ismét kezdődik az öreg kulákok, a 70-80 év felé járó egyének bíróság elé állítása, bár kulákokról volt szó, nem voltunk hajlandók "példamutató" ítéletet hozni ilyen ügyekben, mert egyáltalán nem lett volna politikus évekre, hosszú hónapokra itélni az ilyen vádlottakat.

No, természetesen mi sem voltunk azonban hibánélkül valók. Hogy megtévedt dolgozók aránylag jelentéktelen ügyek miatt börtönbe kerültek, ez nálunk is megtörtént. Ezen a vonalon nem voltunk eléggé következetesek és sokszor gépiesen elfogadtuk a felsőbb irányítást. Mi volt itt a helyzet? A bíróságot senki nem utasíthatja - mondják a bírói függetlenség lényegét ismerők. Ez így is van. Ha azonban a felsőbb bíróság, tehát a megyei bíróság vagy különösen a legfelsőbb Bíróság elvi döntést hoz valamely jogszabály alkalmazása vagy a bünteteskiszabás kérdése vonatkozásában, ez az alsó bíróságokra kötelező. Ennyiben tehát felsőbb szerv, és pedig felsőbb bíróság kötelezően befollyásolhatja az alsóbb bíróság ítélkezését. Mostani perrendi szabályok szerint ha a megyei bíróság akár a büntetés mérve tekintetében, akár egyéb tekintetben nem találja helyesnek a járásbiróság ítéletét, hatályon kívül helyezett új eljárásra, új ítélethozatalra utasítja, megadva e hatályon kívül helyezett végzésében az új ítélethozatalhoz az elvi szempontokat, amelyek kötelezőek a járásbiróságra.

Előfordult, hogy a megyei bíróság mondott elvi irányítása annyira ellenkezett elvi, bírói meggyőződésünkkel, hogy megpróbáltuk azzal szemben állástfoglalni az új ítélet meghozatalánál is. A megyei bíróság újból hatályon kívül helyezte az ügyet és utasítást adott, hogy másik bírósági tanács tárgyalja az ügyet. Nem volt mit tenni, el kellett fogadni a felsőbb bíróság elvi szempontjait. Talán itt lehetett volna még többet tenni, még következetesebbnek lenni, de ennek nem lett volna értelme, mert akkor akár más bírósághoz is kerülhetett, volna az ügy és az ilyen következetes bíróval szebben fegyelmi eljárás is kezdeményezhető lett volna.

Mint említettem, a bevezetőben, hiba volt az, hogy általában csak a megtorló jellegű büntetőintézkedéseket alkalmaztuk, nevelőjellegűt nem. Állítom, hogy olyan felsőbb bírósági irányítás, elvi döntések mellett, aminőket e járásbiróságnak kötelezően el kellett fogadnia, egyenesen nem is lehetett alkalmazni. Fehérholló-ritkaságuk lehettek a pénzfőbüntetések, a felfüggesztett börtönök, a javítónevelőmunkát alkalmazó

ítéletek, mert ha mi helyénvalónak találtuk is egyiket vagy másikat, ügyészi fellebbezés esetén holtbizonyosra vehettük, hogy a felsőbb bíróság úgy sem fogja helybenhagyni ez ilyen ítéletet. Részünkről abban jelentkezik ebben a vonatkozásban a hiba, hogy az ilyen álláspont ellen nem harcoltunk eléggé merészen ez ítéleteken kívül minden lehető módon. Egyszerűen tudomásulvettük, egy bizonyos idő után, hogy ez változhatatlan, s nem tettünk ellene semmit.

Csak egy példát említek a következetességnek ilyen belenyugvó feladásába. Igen hosszú időn keresztül harcoltam a meggyőzés, a vitatkozás, az érvelés minden eszközeivel azzal az ügyészi állásponttal szemben, hogy az u.n. lelegeltetési ügyeknél elsősorban nem a büntetőjogi igény kielégítése látszik szükségesek, tehát ne bünvádi eljárás induljon, - hanem a polgári kártérítési igény, vagyis az érintett egyén, állami gazdaság vagy tsz lelegeltetéssel okozott kárát követelje akár bírói úton is a kárt okozóval szemben. Ennek ellenére egyremásra indultak - sokszor igen jelentéktelen kárt tárgyaló - lelegeltetések miatt büntetőügyek. Elfogadtuk a vádiratot később már, amikor láttuk, hogy harcunk eredménytelen és - pl. dunavecsei pár holdas, pár birkával rendelkező dolgozóparasztot, akinek két kisgyereke, beteg felesége volt, s aki állam iránti kötelességének mindig pontosan eleget tett, aki még büntetlen volt, 3 hónapi börtönre ítéltük 30-40 Ft-os kárt okozó, áprilisi erdei legeltetésért; a börtönbüntetést ki is töltötte. Nem kell most már kommentár ennek az ítéletnek mind az elítélésre, mind az ítéletről egyébként értesülőkre gyakorolt visszahatásához, magának ez ítéletnek nem politikus, sőt büntetőjogilag is helytelen voltához. Viszont: ha felfüggesztjük a börtönt, vagy pénzbüntetést alkalmazunk, az ügyész fellebbezett volna, a megyei bíróság hatályon kívül helyezett volna s mégis csak meg kellett volna hozni ezt az ítéletet az akkori álláspont szerint. Hogy mennyire helytelen volt az ilyen bírói munka, éreztük már akkor is, de nem tudtunk ellene tenni az akkori felsőbb bírói álláspont mellett.

Mik a jövő ítélkezés szempontjai? Melyek azok a szempontok, amelyeket a Politikai Bizottság novemberi határozata óta a bíróságok követnek, követünk mi is?

Elv, vezérfonal: a szocialista törvényesség maradéktalan megtartása. Lehet-e beszélni az ítélkezés enyhítéséről? Nem. Az az általánosító felfogás, amely a korábbi "szigorú" ítélkezés helyett most "enyhe" ítélkezésről akar tudni, helytelen. Ahogy a múltban helytelen volt a párthatározat tullicitálása a merev szigor vonalán, ugyanúgy helytelen lenne most a párthatározat tullicitálása a liberalizmus vonalán.

Milyen feladatok adódnak a mondottakból konkrétan?

1./ Az ügyek elbírálásánál elsősorban a törvényesség megszilárdítását kell szemelött tartani. Feltétlenül el kell érniünk, hogy a nyomozás során törvényellenes eszközöket ne alkalmazzanak. E te-

területen már vannak messzenemő eredmények, de a visszaéléseknek vagy - legalábbis - szabálytalanságoknak még mindig vannak nyomai. A mi járásunkban ezen a vonalon annyiban látunk hibát, hogy a nyomozószervek még mindig nem helyeznek súlyt a terhelt védekezésének a tisztázására, az arra vonatkozó bizonyítékok beszerzésére, biztosítására, sokszor még egyszerű feljegyzésére sem.

/.../

A nyomozati munkában mutatkozó hibákkal függ össze az az elv is, hogy - törvényi rendelkezés alapján is - egyedül a terhelt beismerő vallomása nem vezethet elítéléshez.

/.../

3/ A törvényesség érvényesítésével, az osztályhelyzet tisztázásával kapcsolatos kérdés az osztályellenség magatartásának az értrékelése. Ezzel kapcsolatban az elv az, hogy a szocialista törvényesség a proletárdiktatura céljainak a megvalósítását szolgálja, attól elszakíthatatlan. Ebből következik az, hogy a törvényesség élének az osztályellenség támadó cselekményei ellen kell irányulnia elsősorban. Az ellenséges osztályhelyzet által motivált cselekmények társadalmi veszélyessége igen nagy. Ilyen cselekményekre tehát kellő súlyú büntetést kell szabni, ilyen ügyekben nem lehet helye pl. felfüggesztett börtönnek. - Ugyanakkor azonban az osztályellenség magatartásának a megítélésénél kerülni kell a sémákat és a dogmatikus szemléletet. Nem helyes az, ha az osztályhoz tartozás - az osztályhelyzetnek a cselekményhez való konkrét viszonyától függetlenül - egymagában megemeli vagy csökkenti a büntetést, vagy egyenesen a bűnösség vagy ártatlanság megállapításának alapjává válik. E mögött az az ismert tétel húzódik meg, amely szerint az osztályharc a proletárdiktatura kivívása után is szüntelenül élesedik, az ellenséges osztály minden egyes tagja éjjel-nappal ugrásra készen áll. Ez a tétel éppen olyan helytelen, mint az, hogy az osztályharc állandóan lanyhul. Az osztályharc intenzitása - tudjuk ezt - mindig az adott történelmi körülményektől függ.

Ha tehát pl. egy kulák becsületsértést követ el a szomszédjával szemben, az ilyen cselekményre kiszabott büntetés nem lehet magasabb a megszokottról csak azért, mert kulák a vádlott, hanem csak akkor, ha tényekkel alátámasztottan ez a meggyőződés alakul ki a bíróságban, hogy a becsületsértő cselekményt a kulák osztályhelyzet motiválta. Az ilyen motiváltság fennforgását azonban nem lehet feltételezni már eleve, minden bizonyítottság nélkül; ez legfeljebb olyan cselekményeknél állhat meg, aminő az izgatás, államellenes bűncselekmények, hatósági közegek elleni bűncselekmények stb.

A mondottakból az ítélkezés területén - egyszerű szóval - az következik, hogy az ellenséges osztályhoz tartozás egymagában nem bűncselekmény, nem is súlyosbító körülmény, de nem is feltétlenül motiváló

körülmény, s egymagában nem vezethet elítélésre vagy pervesztésre. Aki a törvényeket nem sérti meg, nem lehet elítélni, s aki megsérti ugyan a törvényt, azonban a törvénysértés elkövetésénél nem játszik szerepet az osztályhelyzete, nem lehet súlyosabban elítélni egyedül azért, mert ellenséges osztályhelyzetű. A törvény előtti egyenlőségnek Alkotmányunkban leszögezett alapelvének sérelme lenne az ellenkező.

4./ A szocialista törvényesség érvényesítése során további kérdéseket vet fel a dolgozó osztályokhoz tartozó személyek bűncselekményeinek a megítélése. Itt elsősorban a nevelőjellegnek kell kidomborodnia akkor, ha nem megrögzött bűnözők ügyeiről, hanem megtévedt dolgozók első, megbotlásszerű cselekményeiről, főként pedig ha kisebb jelentőségű ügyéről van szó. A dolgozó osztályhoz tartozás nem menlevél a büntetés alól mentesülés vagy súlyosabb büntetés kiszabásától, - egymagában. /.../

Nézzük mármost azt, hogy a mondott szempontoknak, elveknek megfelelően hogyan alakult a bíróság ítélkezése a novemberi párthatározat óta?

Az összes elítéltek 80-90 %-ára szabott börtönbüntetést a bíróság 1955. novemberére előtt általában. Ez a % novembertől kezdve átlag 70-re csökkent. Ez utóbbi még mindig magasnak látszik ahhoz, hogy azt mondassuk, miszerint igyekszünk elkerülni azt, hogy a megtévedtnek tekintendő dolgozókkal megtömjük ismét a börtönöket. Ebben a 70 %-os arányban azonban benne van a felfüggesztett börtönök száma is, ha tehát azt leszámítjuk, lényegesen más képet kapunk. A börtönbüntetések felfüggesztése ugyanis növekedett november óta, mert az azelőtt volt átlagos 10 %-os felfüggesztéssel szemben november óta a felfüggesztések aránya 33 %-ra emelkedett átlagosan. Vagyis: amíg november előtt 100 elítéltekből átlag 77 elítélt valóban kitöltendő börtönbüntetést kapott, november után 100 elítélt közül átlag 47 kap valóban kitöltendő börtönbüntetést.

A helyes szempont az lenne, ha megtévedt dolgozó kisebb jelentőségű első cselekményénél börtönbüntetést még felfüggesztetten se szabna ki a bíróság, ennek azonban akadálya az, hogy pénzfőbüntetést csak akkor alkalmazhat, ha a vádlottnak megfelelő vagyona vagy jövedelme, keresete van, - javítónevelő munkát pedig csak akkor, ha a vádlott állami vállalatnál, stb. dolgozik.

És milyen vajon a bíróság ítélkezése olyan ügyekben, amikor nem megtévedt dolgozókkal áll szemben?

Általános kép az, hogy éves vagy éven felüli börtönbüntetést a kellő súlyú ügyekben november előtt a börtönbüntetésre ítéltek 8-10 %-a kapott, míg november után 15 %-a, vagyis: a kellő súlyú ügyekben szigorodott az ítélkezés.

/.../

[ML]

1956. május 16.

**A (kalocsai) járási tanács vb. elnök leirata
a községi tanács vb. elnöknek**

A Központi Vezetőség április 27-én nyilvános vitára bocsájtotta a népgazdaság fejlesztésére második ötéves tervének irányelvtervezetét. Az irányelv-tervezet kiemeli, hogy a második ötéves terv irányzatait - a lakosság széleskörű bevonásával - a tanácsa is vitassák meg. A vitát május hó végéig kell megszervezni és le bonyolítani.

/.../

- 3./ A községi tanács vb. biztosítsa, hogy a vita során elhangzottak rögzítésre kerüljenek és az észrevételek, valamint a javaslatok a járási tanács vb-hez beérkezzenek.
- 4./ Az előkészítő munka során és a vitában is arra kell törekedni, hogy minnél több helyi probléma kerüljön felvetésre.

Elsősorban az alábbi főkérdések kerüljenek megvitatásra:

- a/ A második ötéves terv - a szocializmus alapjai lerakásának terve. -

A tervidőszakban a szocialista iparunk továbbfejlesztésével egyidejűleg lényegesen emelkedni fog a mezőgazdasági termelés és parasztság többsége előreláthatólag a szocialista nagyüzemi gazdálkodás útját fogja választani. A nagyüzemi mezőgazdasági termelés a technika és a tudomány vívmányaira támaszkodva biztosítja a mezőgazdasági termékek bőségét.

/.../

[KI]

1956. június 7.

**A (kalocsai) járási tanácstól az általános iskola tantestületének,
megvitatásra küldött előadás szövege**

A kétirányú nevelés káros hatása ifjúságunk életében

/.../

Pártunk Központi Vezetősége 1955. május 27.-i határozata rámutatott az ifjúság nevelésében elért eredményekre, de a mutatkozó hibákra, hiányosságokra is, s megszabta feladatainkat, tömören összefoglalva a következőkben. Az ifjúság körében folyó munka megjavításának döntő feltétele, hogy a párt biztosítsa az ifjúság szocialista nevelésének eszmei tisztaságát.

A munkásosztály ideológiájától idegen, ellenséges, nacionalista és jobboldali nézetek leküzdését. Az ifjúság soraiban végzett ideológiai, politikai nevelőmunkának arra kell irányulnia, hogy szakadatlanul erősödjék az ifjakban a párt iránti hűség, odaadás, bizalom és forró lelkesedés. /.../

Nevelési politikánk hiányosságának kell betudni, hogy a vallás-erkölcsi nevelés elvetésével egyidőben, nem tudatosítottuk kellőképpen és egész dolgozó népünk előtt a kommunista erkölcsiség elveit. Talán nem túlzás még az sem, ha azt mondom, hogy párttagjaink és pedagógusaink között is akadnak, akik nem tudnának felelni arra a kérdésre, mit is értünk kommunista erkölcs alatt. Hogy ez milyen hiba, azt legjobban bizonyítja egy, a Zrinyi I. ált. iskolához tartozó szülő kijelentésének idézése, aki azt mondta: "azért járátja vallásoktatásra leányát, mert nem akarja, hogy úgy nőjjön fel, mint a barom".

/.../

Lássuk, milyen tulajdonságokat kíván meg tehát a kommunista erkölcs?

Legyen meg benne a szocialista hazafiság érzése. A tettekben megnyilvánuló hazaszeretet, a készség, hogy minden ismeretünket, képességünket, munkánkat, szocialista hazánk felvirágoztatásának szolgálatába állítjuk, hogy a veszély órájában megvédjük minden ellenséggel szemben. Jelenti a munkásosztály nemzetközi szolidaritását, a szocialista haza ellenségei iránti gyűlöletet, felszabadítóink iránti szeretetet.

Második jegye a szocialista humanizmus érzése, mely a legnagyobb tiszteletet jelenti minden dolgozó személyisége iránt, tiszteletet a tömegek iránt, határtalan hitet hatalmas szerepükben, jelentőségükben, alkotó erőikben.

Harmadik jegye: a közösségi szellem, a barátság, bajtársiasság érzése, a szeretet a kölcsönösség szelleme.

Negyedik jegye: a munka és a társadalmi tulajdon iránti szocialista magatartás. A munka iránti szeretet a kommunista erkölcsiségnek egyik fő alkotó része, hisz a munka eredményeként jelentkező többtermelés, gazdasági fellendülés szükséges a szocializmus megvalósításához s egyben világviszonylatban a kapitalizmus megdöntéséhez. Nálunk az emberek nem a kizsákmányolók javára dolgoznak, a munkának társadalmi jelentősége van. Ezért a társadalmi tulajdon föltétlen megbecsülése az új ember egyik legfontosabb erkölcsi alapvonása. Természetesen ki kell alakítani a polgárok személyi tulajdona iránti tiszteletet is.

Ötödik jegye: a tudatos fegyelem. Legyen tisztában cselekedete okai-
val és következményeivel s kövesse tudatosan és önként a helyes utat, meggyőződésből.

Hatodik jegye: jellemezze az erős akarat, a hajthatatlanság, SZILÁRDSÁG ÉS KITARTÁS A NÉP ÜGYÉNEK SZOLGÁLATÁBAN.

7. Költességeit mindig pontosan és maradéktalanul teljesitse házával, munkájával, családjával, a munkásosztállyal szemben.

8. Tanusítson mindenkor és mindenkivel szemben kulturált, udvarias magatartást. Legyen figyelmes és előzékeny a betegekkel, öregekkel, kis gyermekekkel szemben.

9. Jellemezze az őszinteség, a becsületesség, igazmondás, bizalom, tapintatosság.

10. Tartsa kötelességének megőrizni a családi élet tisztaságát, mutasson mindenben jó példát gyermekeinek.

11. Legyen szigorú bíráló saját tetteinek és építő kritikával segítse a jobb eredmények biztosítását,

12. Tartózkodjon az alkoholtartalmú italok mértéktelen fogyasztásától és a szerencsejátékoktól. Magatartása nyilvános helyeken, utcán tanusítson kellő figyelmességet, illemet, szerénységet.

/.../

Mit értünk kettős nevelés alatt? Azt, hogy míg az iskola falain belül a pedagógusok igyekeznek az ismertetett kommunista erkölcsiséget kialakítani, természettudományos világnézetre nevelni, addig az iskolán kívüli tényezők a szülők és családtagok nagy része, a társadalom példája, sok pedagógus - vizet prédikál és bort iszik - magatartása, a vallásoktatás, egyenesen akadályozza az ifjuság jellemének határozott és helyes irányban történő fejlődését. /.../

Az egyház alázatosságra, gondolkodás nélküli engedelmességre nevel. Mi azt mondjuk, hogy minden embernek egyenlő jogai vannak, s a fejlődés egyik nagy lendítője az építő bírálat. Szegény ifjuságunk nem csoda, hogy nem tudja mihez tartani magát. De nézzük tovább.

Mi azt tanítjuk, hogy saját jól felfogott érdekében gyűlöld hazád, rendszered ellenségét, mert vissza akar taszítani a nyomorúságos viszonyok közé. Hittan órán azt tanulják a gyerekek szerez mindenkit, mert minden ember a te felebarátod. Ezzel távöltartják, elaltatják azt a szocialista hazaszeretetet, amely megköveteli, hogy minden erőnkkel küzdjünk ellenségeink ellen. Ugyancsak ez a tan szolgálja a többivel együtt az osztályharc megelőzését, mai fiatalságunknál megszüntetését, mert abban a tudatban, megnyugodva, hogy minden ember a felebarátunk sose indított volna senki harcot a kizsákmányoló gyárosok tőkések ellen.

Iskoláinkban, a Disz-ben az össze, nyílt bírálatra, önbírálatra neveljük gyermekeinket és arra, hogy cselekedeteiért felelős, tartozik hibáit helyrehozni, kiküszöbölni. A vallás a gyónás módszerével titkolózásra, a következmények nélküli felelőtlenségre nevel. Hisz meggyónja bűnét, imádkozik és ezzel minden rendben van. Ilyen következmények mellett, legközelebb ismét nyugodtan elkövetheti azt.

S hogy nemcsak a hirdetett eszmék, de a gyakorlat világából is idézsek, elmondom, hogy az elmúlt évben a rézkuti hitoktató kér hónapig nem

tartott órát, jó példája a kötelesség telyesítésének a cselszövések-ről nem is beszélve. Mert ezzel a szülőket a Tanács és nevelőtestület ellen hangolta, mondván nem adnak lehetőséget az órák megtartására. Mi kötelességteljesítésre, igazmondásra a közösség érdekeinek szem előtt tartására neveljük ifjainkat. Ennek a papnak a cselekedetei éppen ezek ellentétére adnak példát.

/.../

Vagy beszéljünk arról az esetről, amikor a foktői hitoktató reverendáját a pad alatt megcibálták a növendékei és ezt mosolyogva könyvelte el. Mi a felnőttek és nevelők iránti legteljesebb tiszteletre nevelünk. Csókaházán a hitoktató az ablakon keresztül engedte be órára a hitoktatásra benem irt tanulókat. Bizony csalásra szoktatja az ilyen ember a gyerekeket.

Általánosságban tapasztalható hittanórák alatt a fegyelmezetlenség, ami végső fokon, más órákra és más vonatkozásban is kihat.

Ilyen magatartásnak a megengedése súlyosan elítélendő és nem szolgálja a kommunista erkölcsi kialakítást.

Természetesen vannak eredményeink is. A természettudományos oktatás következtében ma már nehéz a gyermekekkel elhíttetni a feltámadást az örökkévalóság, sok évszázadon keresztül tanított meséjét. Egyre kevesebb gyerek veszi komolyan a csodákat, a mennyország és pokol létét. Az is előfordult már, hogy a szocializmus az őskereszténységgel egy kalap alá vonó nevelőt tanítványa nyíltan figyelmeztette, hogy ne hitant tanítson, hanem a tárgyát. Ifjúságunk nagy utat tett meg a természettudományos világ nézet útján, de nem áll ott, ahol kellene, s ennek oka, hogy nevelése nem egyirányú.

Természetesen nem egyedül és kizárólag a vallásórák azok, melyek helytelenül befolyásolják a nevelést. Ugyan ezt teszik a szülők, amikor nem törődve a haladással a maguk régi idealista világnézetbe akarják bekényszeríteni a gyermekeiket. Beigazolt tény, hogy a hitoktatásra járó gyermekek nagyobb százaléka jobban érdeklődik a természettudományos tanok iránt, s csak szülei akarata alapján jár hitoktatásra. Sőt nagyon sokan s főleg a fiugyermekek ha csak módjuk van rá meg is lépnek az órák elől.

Akad hiba bizony még egyes pedagógusoknál is. Akik óráikon az idealista világnézetet elvetve, a szóbanforgó anyag természettudományos indoklását, bizonyítsák, magyaráznák s másnap növendékükkel összetalálkoznak a templomban. Vagy egy más esetet említsek, egészen helytelen áldozócsütörtökön kirándulást szervezni, mert a növendékek azt e következtetést vonják le belőle, hogy a nevelők is csak tessék-lássék alapon tekintik munkanapnak. A kettős ráhatás káros következményeit vonják maguk után azok az esetek is, melyek nem kapcsolódnak közvetlenül a vallási ideológiai kérdéshez bár visszavezethetők ahhoz. Így azok az esetek, amikor a szülő, munkatársa, mondhatnám úgy is, hogy a

társadalom részpéldájával tévutra vezeti az ifjúságot. Pedig azt hiszem mindnyájan tisztában vagyunk azzal, hogy legfontosabb a példamutatás, legvonzóbb a tett. Az hat legerősebben. Nem gondolják meg tetteik és beszélgetéseik következményeit saját gyermekük és az egész ifjúság jellemének fejlődése szempontjából azok a szülők, munkahelyükön fiatalok mellett dolgozók, járó-kelek, akik felelőtlen kijelentéseket tesznek, rossz példát mutatnak. Konkréten: reakciós beállítottságu politikai véleményüket nyíltan hangoztatják gyermekük előtt.

Hozzátevé: az iskolában erről ne beszélj, így vagy úgy nyilatkozzál szükség esetén. Ez talán igaz mondásra nevelés? Ne csodálkozzanak aztán ha személyes vonatkozásu ügyben is hazudik, hiszen rá nevelték. Ezzel ezekben az uttörők kötelességeit tartalmazó 12 pont arra nevel, hogy "az uttörő mindig igazat mond". Ugyan melyik szülő nem hallott még, ha másképp nem, Petőfi költészetén keresztül a "Szabadság vörös zászlajáról"? Az iskolában a vörös uttörőnyakendő, mint a szabadság vérrel áztatott zászlajának jelképét tanulják megismerni, becsülni és büszkén hordani. Otthon sokan megtiltják a viselését, vedd le azt a vörös rongyot hangzik a jelszó.

/.../

Amikor most az iskolák tantestületei elővették ezeket az ügyeket, a tanulók egyrésze cinikus megjegyzéseket tett: mi köze ehhez a tanároknak. Az egyik szülő felháborodott hangu beadványban fordult a miniszterhez, hogy milyen jogon mert beavatkozni az iskola olyan ügyben, amelyek a rendőrségre tartoznak: és követeli, hogy a fegyelmi határozatot semmisítsük meg, amennyiben a bíróság nem ítélkezett.

Hogyan és miért kerülnek középiskolás fiatalok iskolán kívül rossz társaságban? Különböző expreszók, sportklubok, tánciskolák, egyes kulturotthonok a kommunista erkölcsötől igen távolálló romlott levegőt árasztanak. Nem is beszélve arról, hogy az éjjeli szórakozóhelyeken szépszámmal vannak 16 évesnek "látszó" fiatalok.

Ma a közvélemény sok helyen elfogadja azt, hogy iskolás leányok és fiuk északa egyedül csatangoljanak az utcán. Ma hivatalos dolog, hogy fiatalok féldeci rumokat fogyasszanak nyilvános helyen. A vendéglátóipari üzemek a prémiumot nézik és ezzel ellentétes, hogy gondjuk legyen arra, kitül jön a pénz. Középiskolás fiatalok egész nagy rétege ifju barátai társaságában a szombat vasárnapi estéket szórakozóhelyeken tölti. Sokszor hallunk apáktól, és anyáktól panaszt, hogy fiuk vagy leányuk gorombán visszautasítja szülői kíséretét még iskolai táncos mulatságra is, mert azért diáktársai kigunyolják.

/.../

A régi elv "maga tanítóur csak tanítson az iskolában, de gyermek az enyém, otthon csak én parancsolok neki" - már nem áll, aki úgy beszél elfelejti, hogy szocialista államunk már létrejött, a hogy a szocialista szellemben a gyermeknevelés társadalmi jelentőségü s éppen ezért a

társadalom követelményeket is támaszt a szükség esetén kötelezi a maga szerveit beavatkozásra, hogy a szocialista nevelést biztosítsa. /.../
[ÁII]

1956. június 12.

A (kalocsai) járási tanács levele az általános iskola igazgatójának

1955. október 17.-én Igazgató Kartás "A fiatalokkal szemben teendő preventív intézkedések" tárgyú körlevelet kapta a megyei Tanács Oktatási osztályától, melyben tájékoztatva lett, hogy községében operatív egységet kell megalakítani, ki az iskoláskorú és 18. életévig a fiatalok nevelésével, viselkedésével és minden nemű problémáival aktívan foglalkozik. E rendelet azt is kimondotta, hogy az operatív egység vezetője egy pedagógus legyen, egyrészt hogy munkájukban a pedagógiai elvek érvényesüljenek, másrészt, hogy a munka adminisztratív részét is megfelelően lássák el.

Ennek ellenére ellenőrzéseink során megállapítottuk, hogy a bizottságok vagy egységek ugyan legtöbb községben megalakultak, de annyira nem működnek, hogy legtöbb községben azt sem tudják, hogy mi lenne a feladatuk, a vezető pedagógus pedig még egyetlen jelentést sem küldött. Ezen feltétlenül változtatni kell. Egyidejűleg a községi Tanácsot felszólítottuk, hogy az operatív bizottság ülését hívja össze és azt tegyék működésképpé, hogy feladatát elláthassa. /.../

[ÁII]

1956. június 28.

A községi tanácsházán felvett jegyzőkönyv

Tárgy: Sütőüzem és kenyér minősége körüli panaszok megvizsgálása.

Jelenvannak: Cs.Taba János vb. titkár, Dr.Gödri Ernő községi orvos, és Taba János a dunapataji sütőüzem vezetője.

Cs.Taba János előadja, hogy a mai napon az ipari állandóbizottság elnöke felhívta a figyelmünket ismételten arra, hogy napok óta nem javul a kenyér minősége hanem az állandóan sületlen és csuszás belől, a héja pedig feketére van égetve.

Idézés nélkül a mai napon a tanácsházán megjelent Dávid József Járási Tanács tag és bemutatott egy drb. vásárolt kenyeret, amelyeknek

haja feketére volt égve a közepe csuszás-sületlen volt és a 2 kg-os kenyér 10 %-a televolt száraz liszt csomókkal ehetetlen volt.

Az egyhét óta állandóan tartó panaszok kivizsgálására Dr. Gödri Elvtárssal kimentünk a sütő üzemben és a következőket állapítottuk meg:

Az egész sütőüzem elhanyagolt inkább hasonlít elhanyagolt kovácsműhelyhez. Az előcsarnok fala fekete kormos, nagy olajfoltokkal, mindenütt csöpög a víz és olaj. A polcok piszkosak pókhálósak, az előcsarnok mellékhelyisége tele van régi piszkos holmikkal száraz kenyér darabokkal.

A liszt raktár piszkos, poros pókhállós. Takarításnak semmi nyoma. Irattár az asztalon szana-szét, patkányméreg iratok zsákok egycsomóba, a fiókok teligyürve papirossal. Ajtók ablakok, falak piszkosak. A padló és kő elhanyagolt piszkos. A dagasztó helységbe általában rend van. Falakat itt is átkell meszelni, pókhálókat ki kell takarítani. A liszt szitáló gép le porosodva, be pókhálosodva használatlanul hever. Megállapításunk szerint kézi szitálással a napi 10-18 zsák lisztet átszitálni lehetetlen. /.../

[KI]

1956. június 29.

id. Fa Imre levele a községi tanács vb-nek

205 nyilvántartási szám alatt kiadott gazdakönyvem szerint most is, de a múltban is kulákként szolgáltattam be és kulákként szerepelek annak ellenére, hogy nekem soha nem volt és nincs 16 katholdnál nagyobb ingatlanom.

Miután a kulákként való szerepeltetésem igazságtalan és méltánytalan is, kérem ennek felülvizsgálatát és annak megállapítását, hogy beadási kötelezettségem a rendes 16 holdas ingatlanom után járjon, ennek megfelelően szabassák ki a beadási kötelezettség és mentesüljek a kulákokra és a kuláksággal járó sérelmes jogkövetkezmények alól.

Kormányzatunk a szocialista törvényesség fokozottabb védelmét hirdeti és utasításként kiadta, hogy ezek a sérelmes esetek kivizsgálandók. Kérem, hogy ennek alapján az én panaszom is kivizsgáltsák.

[KI]

1956. július 2.

A községi tanács vb. titkár levele a megyei tanács vb.
kereskedelmi osztályának

Jelentem, hogy 1956 évi június hó 25 én községünkben megtartott országos állat és kirakodó vásáron nézett eltérés támadt az állami vállalatok és köztünk a helypénzek miatt.

Dunapataj Községi Tanácsa 1956 évi augusztus hó 11 én 11-3-34/1956 számú határozatával szabály rendeletet alkotott a vásári és piaci helypénz szedésekre. A szabályrendelet ide vonatkozó pontja a következő képpen szól, sátorban vagy földön való árusításánál az elfoglalt terület után négyzet méterenként 1.50 fizetendő.

A szabály rendeletett Dunavecse Járás Tanácsa határozatával megerősítette. Ez azóta érvényben van és ezek alapján jártunk el. Az állami vállalatok csak 50. fillért akartak adni négyzet méterenként. Mi kértük a teljes díjzat, de az alább felsorolt vállalatok ennek kifizetését megtagadták. Egyes vállalat vezetők meg nem engedhető módon és hangon a felek előtt vitába száltak a végrehajtó bizottság helyszínre kiszált tagjaival és a rendőr járőrrel.

Ennek alapján szabálysértési utón való felelőségre-vonás végett felterjesztem az alant felsorolt vállalatokat és vezetőit. A szabálysértési eljárás mellett kérem a helypénzek utolagos megfizettetését :

- A helypénz kifizetést meg tagadok vállalatok és vásári felelősei:
- 1./ Tataházi FMSZ,, vásároló részlege Tataháza. Vinkó György. 30 frt. /.../
 - 6./ Szegedi kisker vállalat vásároló részleg 26.sz. bolt Szeged 45. négyzet m. 67.50 frt. Kiss János részleg felelős.

[KI]

1956. július 11.

A (kalocsai) járási tanács oktatási osztályának leirata
az általános iskola igazgatójának

/.../

Több helyről érkezett kérdés az oktatási osztályhoz, hogy a nevelők a nyári cséplési munkában kötelesek-e részt venni. Tájékoztatásul közlöm, hogy a nevelők a nyári cséplési munkába kizárólag önkéntességi alapon szervezhetők be. Erre kötelezni a nevelőket nem lehet. Amennyiben a nevelők ezt pénzért csinálják, akkor is önkéntességi alapon, történik

a részvétel. Ugyanez vonatkozik az értékesítési szerződéskötésre is. Annak a nevelőnek – aki pénzért végzi a cséplési ellenőrséget, a szabadság idejébe ez az idő beleszámit.

[ÁII]

1956. július 23.

A községi tanács vb. titkár levele a (kalocsai) járási tanács vb. egészségügyi csoportjának

Tárgy: Gyimesi Lajos dunapataji főutcai lakos beutalása ideg gyógyintézetbe.

Jelentem, hogy Gyimesi Lajos /1920/ dunapataji lakos megítélésünk szerint súlyos idegbetegségben szenved. Hosszabb idő óta a temetőben alszik széna bogják tövében. Azt vallja hogy Rákosi Elvtárs az apja és egyéb furcsaságokat beszél és a rendőrség is sokszor bekiséri éjjel, mert kobórol néha egy-egy gazda udvarán ébred a szalmában. Szüleihez nem megy mert azt mondja, hogy ott minden levan lugoza, kutuk meg van mérgezve stb. A rendőrség és tanácstagok véleménye szerint lassan közveszélyes lesz és előfordulhat, hogy a cséplés ideje alatt is felgyújt valami asztagot. Szükség volna megelőző intézkedésre.

Javasoljuk, hogy minél előbb szállítsák el ideggyógyintézetbe. Költségeket szülei-nek kellene megfizetni illetve velük megtéríttetni, mert ő vagyontalan.

[KI]

1956. július 28.

Járási ügyészi tájékoztató az MDP (dunavecsei) járási vb.-nek

/.../

A nyomozás törvényessége feletti felügyelet:

/.../

1955-ben 495 személyt vádolt meg a járási ügyészség. A megvádolt személyek 8,6 %-a volt osztályellenség. 1956. I. félévében 239 személy ellen történt vádemelés. Osztályellenség januárban 5,6 %, februárban 6,1 %, márciusban 18,6 %, májusban 2,7 %. Munkakerülő, csavargó stb. személyek százalékaránya ugyanezen időpontban: 16,7; 16,3; 7,0 és 6,8.

A legtöbb személy népgazdaság elleni büntett miatt lett megvádolva. Ez a szám 133. Közellátási cselekmény 47, népköztársaság elleni büntett 2,

államhatalom-, államigazgatás rendje elleni bűncselekményt 22, család, ifjúság, nemi erkölcs elleni bűncselekményt 7, polgárok személye elleni cselekmény miatt 25 személy, polgárok javai elleni bűncselekményt pedig 50 személy követett el.

/.../ Kötelességünk gondosan őrködni az őrizetbevétel és a letartóztatások törvényességén. Néhány adatot ezzel kapcsolatosan: 1955-ben 71 személy lett őrizetbe véve illetve letartóztatva, ebből 30 személy 72 órán belül szabadlábra lett helyezve. Ez azt mutatja, hogy egyes esetekben az őrizetbevétel - bár a törvényes előfeltételek fennforogtak, a bűncselekmény elkövetése - nem volt indokolt és helyes, mivel a letartóztatást az ügyész nem hagyta jóvá, illetve az őrizeti idő után került sor előzetes letartóztatásra. 1956 I. felében 38 őrizetes, illetve letartóztatott szerepel. Ügyészi jóváhagyás 19 esetben történt meg, míg egy esetben közvetlenül az ügyész tartóztatott le.

/.../

Bíróságok tevékenysége feletti felügyelet:

/.../

1955 évben 427 alkalommal tárgyalta a bíróság büntetőügyet, 1956 I. félévében pedig 261 alkalommal. Az ügyész 1955-ben 142, 1956-ban pedig 109 ügy tárgyalásán vett részt. 1955-ben 76, 1956. I. felében pedig 28 alkalommal fellebbezési óvással az ítéletek ellen. A PB. határozat rámutatott arra, hogy sok esetben nem helyesen jártak el a döntéseknél, kis cselekmények miatt is börtönbüntetéseket szabtak ki, s sok elsőízben megbotlott dolgozó került börtönbe. Járásunk vonatkozásában bár akadtak ilyen esetek, hisz országos gyakorlattal álltunk szemben, de viszonylag kevés esetben, mert a kisebb ügyeket igyekeztünk lehetőség szerint szabálysértési útra terelni, vagy sok esetben megszüntettük az eljárást, személyi és cselekményi körülmények gondos mérlegelése alapján dolgozó emberek első megbotlásainál. Így nem sok ember került a sokat emlegetett 40-50 Ft-os első bűncselekmények miatt bíróság elé.

/.../

A járási pártbizottság megjegyzései a beszámolóhoz:

/.../

A fegyelmi ügyek kérdésével az a helyzet, hogy a szakszervezetek hallgatnak. A szakszervezetek nem mernek kiállni a dolgozók jogos érdekeinek védelmében. Javaslom, hogy a járási párt vb. tárgyalja meg a szakszervezetek munkáját, s utána hívja össze a szakszervezetek vezetőit s tisztázni kell velük a jelenlegi helyzet tarthatatlanságát, amikor a szakszervezetek vezetői hagyják befolyásolni magukat a hivatali főnökükkel. Ezzel a kérdéssel javaslom, hogy a Leimeter et. foglalkozzon.

/.../

Az előterjesztésben nem szerepelt jogtalanul kuláklistára tett kö-zépparasztok rehabilitálása, erre megvan a határozat, csak ezt kell a Kovács elvtársnak kézbe venni.

Külön vita alakult ki a kislopások kérdésébe. Erre nem kaptam meg-nyugtató választ Sági elvtárstól sem. Nagyon kérem, hogy a megyei ügyészség vesse föl ezt a kérdést, véleményem szerint veszélyesnek tartjuk azt, hogy 200 Ft-ig terjedő lopás nem büntetendő.

Véleményem szerint nagyon helyes a társadalmi bíróságok létrehozása. Külön kérdés a rendőrök tekintélye, amelyről már sokat tárgyaltunk a járási osztályokon.

Hogy a tekintélyüket a rendőrök megtartsák fokozni kell a politikai képzettségüket. Ugyszintén összefügg a kérdéssel az anyagi helyzet is. Végezetül a börtönök kérdésével szeretnék foglalkozni:

Biró elvtárs felvetette, hogy oda kell hatni, hogy a börtönök a bűnözők részére ne legyenek vonzóak. Meg kell mondani, hogy ez egyál-talán nem áll fent, ha Bíró elvtárs látta volna a állampusztai bört-önt bizonyára ezt a kérdést nem vetette volna föl.

A megyei ügyészség felé javaslom, hogy a politikai bűnözőket külön kell venni az egyéb bűnözőktől. Valamint javaslom, hogy vizsgáljuk felül az ifjúsági bűnözők kérdését, helyeselném, ha az ifjúsági bűnözők is teljesen külön lennének a felnőtektől.

A rab neveléssel kapcsolatban: meg kell mondani, hogy ezen a téren van sok hiányosság. Általában a rab nevelők nem rendelkeznek megfelelő képzettséggel. Ezért javaslom, hogy rab nevelők csak speciális peda-gógiai képzettséggel rendelkező elvtársak legyenek.

/.../

[MPA]

1956. július

A (kalocsai) járási tanács vb. leirata a községi tanács vb. elnöknek

Tárgy: május és június havi tanácsülések jegyzőkönyveinek ér-tékelése.

/.../

A kuláklista felülvizsgálata során elhangzott hozzászólásokat is rögzíteni kellett volna a jegyzőkönyvben.

/.../

[ML]

Nagy Bálint irataiból; a községi MDP titkár levele Nagy Bálinthoz

A Párt és a tanács végrehajtóbizottságai egyetértésben értesíti önt, hogy a kuláklistánól, valamint a kulák fogalom alól mentesítik. A Párt és tanács végrehajtóbizottságai közösen megvizsgálták az Ön ügyét, gazdasági, politikai helyzetét és arra a megállapodásra jutottak, hogy Önt rehabilitálni kell a Párt Központi vezetőségének határozata értelmében s be kell sorolni a becsületes dolgozó parasztok közé. Így a mai naptól kezdve a tanácsülés határozata értelmében nem tekintjük kuláknak. Foglalja el a helyét a társadalomban és legyen a szocializmus építésének előrevivője.

[MK]

Heck Julianna (interjú)

1956-ban ünnepélyes keretek között levettek bennünket a kuláklistánól, megadva a módját: mea culpa. Sűrű bocsánatkérések, pártbizottság stb.

Édesapámat hívták, de akkor ő már a temetőben volt, így én mentem el. És nagyon-nagyon zaklatott idegállapotban voltam: sírtam, zokogtam. Mert amikor ott benn a tanácsteremben az édesapámat szólították, azt mondtam, hogy:

– Heck János nem tudott megjelenni, mert ő már két éve a temetőben van. A felesége pedig Pesten, a kórházban.

– És akkor ön kicsoda?

– En a Heck János lánya vagyok – mondom.

Én megmondtam már akkor is, hogy nincs igazság. Mert mire eljön, addigra az édesapám már halott. És még azt kell mondanom, hogy hála istennek, hogy meghalt, mert ép ésszel nem tudta volna elviselni, ami bekövetkezett, mert nem tudta elképzelni, hogy mindez bekövetkezhet. Kalocsán a kórházban halt meg. Annyi pénzünk nem volt, hogy hazahozassuk és eltemettessük. A közeli és távoli rokonság adta össze a temetés költségét. Volt egy darab szőlőnk, azt el tudtuk adni, és abból lett visszafizetve az adósság.

Először egy bivalyontató gépe volt. Még születésem előtt vásárolta. Adósságra, mert nem volt örökség, semmisse. Aztán ezt kicserélte egy gőzgépre. De az is adósságra. A gőzgépet meg magánjáró gépre. Világ életiben mindig adóssággal küszködött. Ez volt a vagyona: az adósság, a cséplőgép, meg 5 hold föld.

Három bátyám volt. Tizenkilenc évre, illetve tizenhárom évre születtem a legidősebb, illetve a legfiatalabb bátyám után. Három fiú után egy lány. Természetesen, hogy ebben az időben elsősorban engem érintett ez az egész dolog. Kitűnő bizonyítvánnyal végeztem az elemi és a polgári iskolát. Azt különben mind a négyen elvégeztük, de középfokú iskolába csak a legidősebb bátyám járt. Én nagyon

jó tanuló lévén, az igazgatóm eljött hozzánk, hogy édesapám egyezzen bele, hogy engem továbbtaníttasson. Miután lány voltam, azt mondta édesapám, hogy a lánynak az édesanyja mellett a helye. Természetesen abban az időben csak kollégiumi továbbtanulással lehetett volna megoldani a dolgot, és ő ezt nem engedte. Így itthon maradtam. Úgyhogy akkor, '42-ben elhelyezkedtem itt Dunapatajonegy tagosító magánmérnöki irodában. Én ott jól éreztem magamat. Éreztem, hogy ez talán kárpótol a tanulásért. Olyan volt az iroda, mint a gyógyszerár: a légkör, a munkakör. Na, ennek a háború vetett véget. Háború után azért újrazkezdünk. Befejeztük Dunapatajonegy közseg tagosítását. Az egy kapitalista tagosítás volt. Még utána Miskét is elkezdtek, de utána már abbamaradt. Felsőlitották annak idején az én főnökömet, hogy vegyen részt ebben a fölszabadulás utáni földosztásban. Azonban neki olyan felfogása volt, hogy abban nem vett részt. Aztán el is került Dunapatajonegy 1948-ban, és attól kezdve – tekintettel a tekintendőkre – én többet állást nem kaptam. Úgyhogy azután itthon voltam. Csak '57-ben tudtam újra elhelyezkedni.

1948-ban a cséplőgépet elvették, édesapámat és a sógornőmet pedig elvitték. Abban az időben az idősebbik bátyám hivatásos katonatiszt volt. Csak később bocsátották el, azt is a kulák édesapja miatt. De a polgári életbe való elhelyezkedése szabad volt. A másik testvérem, a fiatalabb, az orosz hadifogságban volt. Épp előtte jött a levél, hogy ekkor és ekkor érkezik haza a négyéves hadifogságból. Egész idő alatt azt se tudtuk, hogy él-e, mert olyan helyen volt, hogy írt haza, de a levelek nem érkeztek meg.

És csak a vonaton készítette elő a másik bátyám, hogy lehet, hogy nem lesz mindenki itthon, amikor hazajön. Leszálltak a vonatról, hát az egész család ott van: az édesanyám, a gyerekei, az anyósa, mindenki, csak az apja és a felesége nincs sehhol.

Miután ő követelte az édesapámat és a feleségét, másnap bement az egész család Kalocsára, a járásbíróságra, ami abban az időben a fegyház épületében volt. Ott mondta a bátyám, hogy a testvére négy év utáni fogságból érkezett meg, és szeretne az édesapjával meg a feleségével találkozni. Nem tagadták meg a kérését, és utasítást adtak, hogy vezessék elő őket. Azt most már magára bízom, hogy elképzelje, mit jelentett az édesanyámnak, a bátyáimnak, meg nekem, amikor elővezették őket. Az édesapám megbilincselve, két fegyőr között. Jöttek, de ők nem tudták, hogy miért vezetik őket elő. Csak azt, hogy szóltak, és viszik őket. Hosszú-hosszú folyosó volt. Amikor már látták, hogy ott van a Laci, a sógornóm fölsikoltott, és elvesztette az eszméletét, az édesapám pedig hangos zokogásban tört ki:

– Hát mi vagyon én, rablőgyilkos!?

A pesti bátyám egyenruhában volt, odament a fegyőrhöz és azt mondta:

– Azonnal vegye le a bilincset az apámról!

Levették a bilincset, és utólagosan mondták a bíróságon, hogy ez a jelenet a folyosón életük egyik legmegrendítőbb élménye volt. Mert hát az egész bíróság kijött a folyosóra, olyan egy találkozás volt ez. Aztán ezt követte a tárgyalás, ahol végül is fölmentették. Mert kiderült, hogy kifogás volt az egész. Nem arra ment ki, hogy fennáll-e a vád, hanem arra, hogy elvigyék az embert.

1956. augusztus 30.

**A Megyei Begyűjtési Hivatal levele a (kalocsai)
Járási Begyűjtési Hivatalnak**

Sipos István Budapest, XIV., Negyed u. 32. szám alatti lakos a Begyűjtési Minisztériumban előadta, hogy Dunapatajon van 2,5 hold rétje, melyet a mellékelt igazolások szerint a honvédség lőtérnek használ. Emiatt a rétet hasznosítani egyáltalán nem tudja. A beadási kötelezettséget azonban ezután a terület után is előírják. Tekintve, hogy 2,5 hold szántóterületből nem tudja az 5 hold beadását kitermelni, kéri, hogy a 2,5 hold rét után a beadást töröljék.

Egyébként a szántóterületet is vízkár érte.

/.../

[KI]

1956. október 19.

**Az általános iskola igazgatójának levele
az „Állami Ellenőrzés Minisztériumának”**

A vezetésem alatt álló iskolánál 31 olyan pedagógus van, aki a vonatkozó rendeletek értelmében háztáji föld használatára jogosult. Ezeknek a pedagógusoknak a múlt évben részben kielégítette igényeit a Községi Tanács. 15 kh földet szabályszerűen juttatott, további 10 holdat pedig parlagveszélyes területből adott használatunkba. Ez utóbbi 10 holdat tulajdonosa most kishaszonbérletbe adta, a korábban nekünk átadott földet pedig a Tanács a Legeltetési Bizottságnak kívánja átadni. Ahelyett tehát, hogy a rendeletben meghatározott mértékben kielégítenék szükségletünket, a meglévőt is el akarják venni. A Tanács arra hivatkozik, hogy kevés a tartalékföldje. Ezért - ugyancsak a rendelet értelmében a helyi termelősövetkezethez, majd a Szakmári Állami Gazdasági igazgatójához fordultunk, földet azonban egyik se hajlandó átadni.

Kérem az Állami Ellenőrzés Minisztériumát az ügy kivizsgálására és kérem annak megállapítását, hogy jelen esetben melyik szerv köteles földigényünket kielégíteni, illetőleg biztosítani a föld mielőbbi átadását. Az őszi munkák ideje rendkívül sürgőssé teszi az ügyet, a helyi szervek pedig csak halogatják a megoldást. A Minisztérium intézkedését kérem a 31 dunapataji pedagógus nevében.

[ÁII]

1956. október 19.

A református egyház presbitériumának gyűlése; jegyzőkönyv

Tárgyaltatott a tárgysorozat 1. pontja: "Simon Ernő volt dunapataji lelkipásztor rehabilitációjának ügye s ennek érdekében indított mozgalom."

Lelkipásztor jelenti presbitériumnak, hogy f. hó 14-én vasárnap a presbitérium és a gyülekezet több tagjától értesült, hogy Simon Ernő volt dunapataji lelkipásztor rehabilitációja a "dunapataji állásába" visszahelyezése érdekében gyülekezetünkben egy mozgalom indult meg s egyesek a gyülekezet tagjait házanként felkeresve e mozgalom célja elérése érdekében aláírásokat gyűjtenek. Bejelenti lelkipásztor presbitériumnak, hogy mint a dunapataji gyülekezetnek a gyülekezet békeségéért is elsősorban felelős órállója kötelességének tartotta, hogy a történekről és hallottakról azonnal jelentést tegyen egyházi fellettes hatóságunknak, s ezért f. hó 15-én hétfőn reggel az ügyről telefonon jelentést tett Esperesi Hivatalnak, majd a szóbeli telefonjelentése után még aznap megírta Esperes Urnak az alábbi írásbani jelentést. A dunapataji presbitériumot és annak minden egyes tagját Isten előtt és egyházi hatóságaink előtt, de a gyülekezet előtt is nagy felelőség terheli a tekintetben, hogy a gyülekezetben a békesség és atyafiúi egyezség megőriztessék. Ezért hívta össze lelkipásztor e mostarni presbiteri gyűlést és kéri a presbitériumot annak minden tagját, hogy őszintén, férfias nyíltsággal minden személyi vonatkozástól mentesen és függetlenül foglalkozzék e dologgal azzal a kettős céllal, hogy a gyülekezet felé és a gyülekezetben is, de egyházi hatóságaink felé is, tegye meg ebben a dologban mindazt, amit kötelességének érez és tud.

"Nagytiszteletű Református Esperesi Hivatalnak Kecskemét.

Nagytiszteletű Esperes Ur! A ma reggel telefonon Esperesi Hivatalnak fenti tárgyban tett jelentésemre hivatkozással jelentem Esperes Urnak az alábbiakat: Tegnap, 1956. okt. 14-én a gyülekezet és a presbitérium több tagja jelentette nékem, hogy a dunapataji gyülekezetben egy mozgalmat indítottak egyesek, hogy Simon Ernőt hozzák vissza Dunapatajra lelkipásztornak. Eddig a hozzám önkéntesen bejövők elbeszélése, részben pedig a dolgoknak utánna érdeklődésem eredményeként az ügy részleteiről ezidőszerint a következőket jelenthetem, ezt is annak hangsúlyozásával időm és alkalmam nem volt arra, hogy minden részlet ellenőrizhessek, valóban fedi-e a valóságot értesülésem:

1./ Négy egyenlő példányban egy ilyen felzeti szöveggel bíró ívet: "Főtiszteletű Püspök Ur! Alulírottak, mint a dunapataji egyházközség tagjai gyülekezetünk ellen elkövetett jogtalanságot kérjük helyre állítani Simon Ernő lelkipásztornak rehabilitálásával, illetőleg állásába

való visszahelyezésével”, házról-házra hordanak, a gyülekezetben, hogy ezt az ívet az egyház tagjaival aláírassák. Minden aláíró egyháztaggal mind a 4 ívet aláíratják.

2./ Aláírásgyűjtőként eddig a következő személyeket nevezték meg előttem: Szalontay Ferenc az egyház volt tanítója, Kovács László egyik presbiter, Fa József egyik régebben volt presbiter, özv. Keserü Istvánné, Keserü Zsófia és Herczeg Béniné, ez utóbbi evangélikus asszony. A két utóbbi az itt volt C.E. csoportnak két legagilisabb tagja.

3./ Eddig mintegy 200 aláírást gyűjtöttek.

4./ A presbitérium tagjai közül - értesüléseim szerint - eddig csupán 2 presbiter írta alá az íveket: egyik az aláíró megnevezett Kovács László, a másik Botykai Jenő.

5./ Az aláírás gyűjtését már mintegy 1 héttel ezelőtt kezdték. /Én magam csak amiatt értesültem a mozgalomról csak 14-én, mert 14.-ét megelőzően négy nap, sőt 5 nap távol voltam a gyülekezettől/.

6./ A 14.vasárnapi isteni tisztelet után az isteni tiszteleten részt vett presbiterek olyan megbeszélésünkön, amíg még én nem érkeztem oda, foglalkoztak ezzel s értesüléseim szerint nagyon elítélőleg “csunya munkának” bélyegezték.

7./ Az aláíratók többek szerint azzal az indokolással és érveléssel igyekeznek az aláírás jóhiszeműségéről és jogosságáról a felkeresetteket meggyőzni s ezzel birni rá őket az aláírásra, hogy most mindenkit “rehabilitálnak”, “állásába visszahelyeznek” mint ahogyan erre példa Ordass püspök ur esete is és már több róm. kath. és református lelkész visszahelyezési esete is.

8./ Beszélnek a gyülekezet tagjai között arról is, hogy állítólag Simon Ernő is irt volna a gyülekezet tagjainak ilyen rehabilitálási lehetőségről. S arról is, hogy másoktól is érkezett volna ilyen tartalmu levél egyesekhez.

Mint a gyülekezet lelkipásztorát nagy felelőség terhel a gyülekezet békességéért s ezért kötelességemnek éreztem és érzem, hogy e mozgalomról Nagytiszteletű Esperes Urnak azonnal jelentést tegyek és kérem tanácsait és utasításait további teendőmre vonatkozóan.

Kérem Esperes Urat, hogy az ügy elbírálásánál sziveskedjék Esperes Ur 747/1954 sz. 1954. aug. 12-én kelt felhívására ad 494/1954. iktató szám alatt 1954. aug. 30-án kelt két jelentésemet és az 1954. okt. 14-én dunapataji canonica visitatio alkalmával Esperes Ur által a presbitérium előtt tett megállapításokat és utasításokat /.../ figyelemre méltatni, mivel e mostani mozgalom az akkor is hamu alól kitűnt tűznek egy olyan fellángolása, melyet a “rehabilitációról” Simon Ernő itteni hívei által optimisticiansan és félreértve a maguk javára alkotott véleménye idézett elő.

Jelentésem tudomásul vételét és Esperes Ur tanácsait és utasításait kérve a további teendőkre vonatkozóan vagyok mély tisztelettel Dunapataj 1956. okt. 15-én Bede Gyula s.k. lelkipásztor.”

A betérjesztett ügy felett komoly és beható vita indult meg, amelyen az alábbi presbitériumi tagok szólaltak fel: Faragó Sándor gondnok mindenekelőtt arra kérte a presbitereket, hogy ebben a nagyhorderejű kérdésben mindenki őrizze meg nyugalma, és ne üljön fel semmiféle hiresztelésnek. A presbitériumban őriztessék meg az egység és jó békesség. Kovács László előadja, hogy amikor Simon Ernőt elhelyezték, a gyülekezetnek nem volt önrendelkezési joga és csak Simon Ernő kérésére egyeztek bele a cserébe. Kijelenti, hogy Bede Gyula személye ellen kifogásuk nincs. Az állam életében a hibákat orvosolják, az egyház életében is legyen így. Mivel a cserét nyomásra csinálták, most itt van a jóvátétel ideje. Elismeri, hogy ő is hordta az iverket, aláírni és elmondotta, hogy 2 ember kivételével mindenki önként aláírta. Erre többfelől ellentmondás hangzott el. Önkéntes akkor lett volna, ha az aláírók maguk keresték volna fel az iverk hordozóit. Kovács László megemlítette, hogy a felkeresett tagok helyeselték a "gyülekezet nevében" történt megmozdulást. E kijelentésre Bókus Gábor tiltakozott az ellen, hogy a gyülekezet nevében bárki is beszéljen és cselekedjék, mert az aláíratok csak a maguk nevében beszélhetnek, a gyülekezettől erre megbízatást senkitől sem kaptak. Dávid János elítélte az egész dolgot és különösen megróttá azt az egyik aláírató valótlán kijelentését "hogy Bede Gyula csődbe juttatja az egyházat". Az ilyen hang a presbitérium munkájának lekicsinylése és szembe állítja az egyháztagokat egymással, meghasonlást támaszt a gyülekezet életében. Leszögezi, hogy Simon Ernő kérésére egyezett a presbitérium a két lelkipásztor állás cseréjébe. Mindenkit arra kér, hogy az ügy személyi része kapcsoltassék ki. Bókus Gábor megállapítja, hogy a mozgalom elindítóinak az egyházi hatóságainkhoz kellett volna fordulniok és nem a gyülekezet békességét felkavarni. Botykai Jenő kijelenti, hogy sem ő, sem felesége nem irták alá az iverket. Kiss István jelenti, hogy 5 személyt kényszerítettek az aláírásra. Ranga János előadja, hogy Kovács László előre jelezte, hogy menni fognak az iverrel és írják alá. Ez semmiképpen nem önkéntes. Kovács László kinyilatkoztatja, hogy a gyülekezet és a presbitérium megkérdezése nélkül kényszerítették az álláscsere, ezért tartja a rehabilitálást kívánó csoport lépését időszerűnek és jogosnak. Szakács István a presbitérium megkerülését igen helytelennek tartja az aláíratók részéről. Váradi Gyula, mivel Kovács László állítása szerint nem kérdeztetett meg a gyülekezet, és presbitérium az álláscsere ügyében, kérdésbe teszi, hogy vajjon nem áll-e fent a jogfolytonosság Simon Ernő javára, mivel az állásáról nem mondott le? Lelkipásztor Váradi Gyula kérdésére felolvassa E.T. II.t.c. 27 és 26. §-ait és a 26 § a/ pontját, mint a Váradi Gyula

kérdésére választ adó tényt tárja elő. Erre Váradi Gyula kijelenti, hogy a kérdés előtte tisztán áll és szerinte sem áll fent a jogfolytonosság. Bókus Gábor hangsúlyozza, hogy ez a presbitérium mondotta ki az álláscserét Simon Ernő kérésére, így lehetetlen lenne most más álláspontra helyezkednie. Faragó Sándor gondnok javasolja, hogy az egyházi főhatóság szálljon ki a gyülekezet nyugalmának helyreállítására és a gyülekezeti tagok felvilágosítására. Dávid János javasolja, hogy a presbiterek világosítsák fel és tájékoztassák az ügy helyes állásáról a gyülekezet tagjait.

Ezután a megbeszélés után a presbitérium a következőképpen határozott:

A dunapataji egyház presbitériuma akkor amikor 1953. szept. 23-án Simon Ernő akkori dunapataji lelkipásztor határozott kérésére egyhangu határozatával hozzájárult Simon Ernő és Bede Gyula lelkipásztorok álláscséréjéhez, abban a tudatban tette ezt, hogy E.T. rendelkezései szerint a presbitérium hatáskörébe utalt jogszerű cselekedetével Simon Ernő javát szolgálja és az álláscsere kimondásakor presbitériumunkat felettes Egyházkormányzatunk iránti bizalom és tisztelet vezette mind Simon Ernő, mind egyházközségünk ügyét és érdekeit illetően. Presbitérium nem érzi hivatottnak magát, hogy az 1953. szept.23-án hozott s a lelkeszi álláscserét kimondó határozatát felülvizsgálja. Ilyen ténykedési lehetőségeket E.T.-ink a presbitériumnak nem adnak.

Ez okokból presbitérium nem foglalkozik, mert nem foglalkozhatik Simon Ernő rehabilitációjának olyan formájával, mely az 1953. évi jogerős lelkeszi álláscserét visszacsinálná, illetve Simon Ernőt a dunapataji lelkeszi állásba visszahelyezné.

Ez ügynek ezt a részét presbitériumunk teljes bizalmával és mély tiszteletével Egyházkormányzatunk kezébe helyezi és ezekben a kezekben tudja legjobb helyen.

Az ügy másik része azonban a presbitériumot mély aggodalommal tölti el és pedig az a része, hogy ezzel az üggyel Simon Ernő "dunapataji hivei", azáltal, hogy a presbitérium és egyházi hatóságaink tudta nélkül, mintegy azok háta megett a gyülekezet tagjai között házról házra járva aláírásokat gyűjtenek, a gyülekezet nyugalmát és békességét felzavarták, felzavarják.

Presbitériumunk az ügynek ezt a részét nem Simon Ernő rehabilitációja kérdésének, nem is egyik, vagy másik lelkipásztor érdekeit szolgáló, vagy rontó kérdésnek, hanem a gyülekezet életét érintő, szinte létkérdésnek érzi és tekinti.

Ezért prebitériumunk elhatározza:

1./ Bizalommal és tisztelettel kérjük Egyházkormányzatunkat, egyik közeli vasárnapon látogassa meg gyülekezetünket és legyen látogatásával segítségünkre a gyülekezet megbontott nyugalmának és békességének

helyreállításában. Presbitérium úgy látja, jó lenne ha isteni tisztelet után a gyülekezet tagjaival, majd azt követően az Eklézsia nagy termében a presbitérium és közgyűlésünk tagjaival találkozna, Egyház-kormányzatunk küldöttsége.

2./ Kérjük Egyház-kormányzatunkat, sziveskedjenek presbitériumunknak tanácsaikkal és utmutatásaikkal segítségül lenni, bennünket irányítani, hogyan és miben munkálhatnánk gyülekezetünk megbontott nyugalmanak és békességének helyreállítását.

3./ Egyház-kormányzatunktól kapott tanácsok és utmutatások szerint prebitériumunk minden tagja a maga presbiteri körzetében látogasson meg kivétel nélkül minden egyháztagot és velük folytatandó presbiteri beszélgetések által munkálja a gyülekezet nyugalmanak, békességének helyreállítását.

[PI]

Taba János (interjú)

Érdekes, hogy '56-nak nem volt semmi különös előjele Dunapatajon. Csak az egyszerű ellenállás a téesz ellen, de ebben nagyon megmutatkozott. Aztán jöttek a hírek, hallgattuk a rádiót, és mondták, hogy mi történt Budapesten. Másnap a tanácsházán mondom Dusnoki Jóskának, az elnökhelyettesnek, meg Dér Lacinak, a párttitkárnak:

– Laci, azt hiszem, Pesten baj van.

– Á – azt mondja –, az nem komoly. Nincs ott semmi. Csak a diákok csinálnak valamit.

Másnap is eltelt, jött a harmadik nap. No, akkor már jöttek Pestről ilyen kisebb csoportok, és akkor nyilvánvaló lett, hogy nagy dolog van Budapesten, nem kis dolog. És akkor itt is megindult a fordulás.

Már délután nagyon sokan kijöttek a Fő utcára. Az volt a pártház, ahol most a rendőrség van, az egykori Botykai-ház. Ez egy látványos dolog volt, mindenki nézte. Érdekes, hogy a párttagok, mint a Mádi, meg a Rácz cigány, ezek mentek föl a pártházra és verték le a csillagot. A parasztok nem mozdultak. A rendőrök is arra jöttek, de ők is csak nézték. Nem szólt bele senki se. Így lement az egész nap anélkül, hogy valami más történt volna.

Estefele aztán alakultak különböző csoportok a szobor, az előző évben emelt szovjet hősi emlékmű ledöntésére. Azután valamelyik csoport jött is hozzám, hogy le akarják húzni. Aztán meg a másik, hogy inkább ők. Mondtam nekik, hogy hagyjanak ilyen kis dologgal. Nekem kellett volna eldöntennem, mint tanácstitkárnak, hogy kinek engedem meg, hogy lehúzza a szobrot. Hát húzza, aki akarja! Majd csak lehúzza valaki. Le is húzták ökrökkel. Vecsén például maga a járási párttitkár ment a tömeggel a szovjet emlékművet lerántani. Valószínű, hogy a párt akkor olyan utasítást kapott, hogy álljanak a tömeg elére, és vigyék a forradalmat.

Aztán meg jöttek, hogy a rendőröktől el kell venni a fegyvert. Hát gyerünk, vegyük el a fegyvert, ha odaadják. A tanácsházán gyülekeztünk, ugyanis a tanács akkor még élt, és így tanácsi vezetők egy jópáran odamentünk a tömeggel együtt a rendőrség elé, elénekeltük a Himnuszt, és akkor a Dusnoki vagy valamelyik gazda bekiabált, hogy adunk ennyi időt, és addig hozzák ki a puskákat. Arra se reagáltak. Aztán, én nem tudom, hogyan, de a végén mégis kinyíltak a kapuk, és beengedtek bennünket. Még aznap este, vagy másnap reggel – erre már nem emlékszem. De Kalocsán a rendőrség akkor még erősen tartotta magát. Úgyhogy este az összeköttetésük még megvolt, és valószínű, hogy olyan utasítást adtak, hogy a fegyvereket nem kell átadni. Nálunk viszont a vadászoknál is volt puska, hogy fölkészültek legyünk, ha mondjuk véresre fordul a dolog. De végül mégiscsak használt a szép szó.

Másnap aztán kiküldtem a kisdobost, és nagygyűlést hívtam össze. Mégiscsak tenni kellett valamit. Eljött az egész község, a tanács előtti tér teljesen megtelt. Kihoztuk a nagy asztalt, és annak a tetejéről mondtam el a mondókámat. Utána meg mások. Megmondtuk, hogy a mai naptól kezdve újra elöljáróság van, nem tanácsnak hívjuk, a gyerekek menjenek úgy a templomba, mint azelőtt, mondtuk a kántornak, hogy a mai naptól kezdve újra orgonál, és viszi a gyerekeket. Mert Szemerédi Pista erőszakos intézkedése a hitoktatás ellen nagyon rossz hangulatot okozott. Ez váltott ki elkeseredést és mérget az anyákból is. Ez éppúgy erőltetve volt, mint a beadás. Ennek is köszönhető, hogy jöttek, hogy ki kell végezni a párttitkárt, Szemerédi Istvánt, meg a postamestert, meg nem tudom, kit. Ezzel jöttek a tanácshoz. De akkor megmondtam, hogy szó se lehet ilyesmiről: ha lesz egy független Magyarország, akkor annak biztos lesz egy független bírósága, és majd döntse el az, hogy ki milyen bűnös. Ha valaki nagyon bűnös, hát csukja vagy verje, de mi itt Patajon nem végzünk ki senkit.

Nekem nem kellett ilyesmitől tartanom, mert mindig sokan álltak mellettem. Úgy a párttagok, mint a barátok, meg komák oldaláról. Itt pillanatok alatt összefogott az egész község. Megalakult a Nemzeti Bizottság, a Kothencz Béla lett az elnök, én meg a titkár. Mintha mi sem változott volna, csak a Kela helyére ő lépett, én meg maradtam megint a titkárnak. Az intézkedések továbbra is minden téren rám hárultak. Volt Nemzetőrségünk is. Valaki elment Állampusztára, ott kiengedte a rabokat, és az ottani puskák mind idekerültek Patajra. Így rendes őrséget tudtunk indítani az utcákra, hogy tartson rendet. Aztán leváltottuk a Szemerédit, az iskolaigazgatót, és kineveztük a Thikászt a helyére. A Fábían helyett postamesternek meg a Dobor Terit állítottuk oda. Én neveztem ki, és ott is maradt huszonhat évig a helyén. Ezenkívül még Pestnek gyűjtöttünk élelmiszert. Kidoboltattam, hogy akinek van fölösleges ennivalója, hús, bab, az hozza a tanácsházára, így öt-hat autórakományt elküldtünk mi is.

Szóval nem voltunk szélsőségesek semmilyen irányban. Próbáltunk higgadtan, nyugodtan cselekedni.

Vasárnap reggel, amikor a Nagy Imre a rádióban beszélt, és hallottuk, hogy a szovjet csapatok lőnek, akkor már tudtam, hogy ez befejezett tény. Nemcsak arról volt szó, hogy lesz-e ebből valami, vagy nem lesz, hanem meg voltam győződve,

hogy ennek az epizódnak vége. De egy darabig még a helyemen maradtam. Tán maradhattam volna máig is, ha el nem megyek.

Kothencz Béla (interjú)

'56-ban még egyszerű, minden foglalkozással bíró ember voltam, és még tanács-tag is. Október 25-én éppen állok a község központi útkereszteződésénél, és ott már nagy csoportosulások voltak. Az akkori községi tanácsnak az elnökhelyettese is ott volt.

– Hé, Béla, állj már meg egy pillanatra! – mondja. – Jó volna, ha egyszer bejönnél, és tartanál valami gyűlést, mert látod, ezek itt szaladgálnak, rohangálnak összevissza, hát valamit meg kellene csinálni, nehogy valami marhaságot tegyenek.

Estefelé, hat óra tájban be is mentem a tanácsházára, de ahogy a pártház elé értem, látom, hogy verik le a csillagot, meg kötéllel húzzák le a szobrot. Hát odamentem, körülnéztem, hogy kik vannak ott, mit csinálnak. Aztán hallom, hogy mondják:

– Gyerünk, menjünk a tanácsházára!

Gyorsan mentem a tanácsházára, és ott mindjárt mondtam a Dusnokinak (tanácselnökhelyettes), hogy:

– Te, ide akar jönni a Keléért (tanácselnök) a tömeg. Nem tudom, mit tudunk csinálni.

A Dusnoki mondta, hogy a Kele Gyurka már elmenekült, meg a Kovács Gábor (községgazda) is, de azért felhívta telefonon a kalocsai rendőrfőnököt, hogy segítséget kérjen. De azok azt válaszolták, hogy nem mernek kijönni. Utána én hívtam a pataji rendőrséget, hogy jöjjenek segíteni. Azok is azt mondták, hogy nem mernek kijönni, mert ott van előttük a tömeg. De ott különösebb incidens nem történt, csak az ablakon át vitatkoztak a kívülállókkal. Hát nem is sok időbe tellett, mire hozzánk is berobogott a tömeg. Gyújtogatni, törni, zúzni akart. Hát a Cs. Taba (vb-titkár) mindjárt mondta, hogy erre aztán vigyázzunk, hogy azokat a dolgokat, amik a község szempontjából fontosak, legalább azokat óvjuk meg. Így aztán csak beadási lapokat, képeket, meg ilyesmiket adtunk oda. Azokat törték, zúzták, majd elégették az udvar közepén. Akkor megválasztottak valami párttagú bizottságot – az is csak egy napig működött – és akarták, hogy gyerünk, menjünk a pártházba.

– Én nem megyek – mondtam –, én vigyázok itten a tanácsházára, itt maradok.

Így hát elmentek. Egyszer csak berobogott egy ifjúsági gárda Bajáról, azok is törni, zúzni akartak. Mondtam nekik, hogy:

– Nem kell itt csinálni semmit se, a helybeliek már összetörtek, meg elégették mindent.

Ők aztán elmentek a pártházhoz, és én ott maradtam. Nemsokára jött a honvédségtől egy szakaszra való katona, azok is Bajáról. Akkor én azokkal elmentem megnézni, hogy hát mi is történik a faluban. A pártháznál, ahogy benéztünk az ablakon, látjuk, hogy hogy tombolnak, törnek, zúznak, akik ott benn voltak. Mondtam is a főhadnagynak, hogy nem kéne-e valamit csinálni, hogy lecsillapítsuk

a népet. Ő nem avatkozik bele – mondta. Így aztán messziről kísértük a tömeget, hogy hova mennek. Hát elmentek a párttitkárnak, a Dér Lászlónak a lakására. Aztán meg elmentek a Szemerédi iskolaigazgató lakására, de egyiket se találták. Közben ki akarták az egyik boltot fosztani, de onnan elzavartuk a jónépet. Aztán valahogy mégiscsak széjjel oszlott a tömeg.

Akkor született meg az a gondolat, hogy a rendőrséggel karöltve valami nemzeti őrseget kell szervezni a rend fenntartása végett. Úgyhogy elmentünk összegyűjteni az ittmaradt községi vezetőket, de a Dér László is azt mondta, hogy ő ugyan nem jön. Aztán akik úgy ahogy összejöttünk, azt mondtuk, hogy ki kell doboltatni a faluban, hogy jöjjön másnapra mindenki a tanácsháza elé, aztán legalább száz-száz ház jelöljön egy személyt a községi vezetésbe.

A községnek akkor kb. 1300 háza volt, így ez a Nemzeti Bizottmány 13 személyből állt. Én is benne voltam, a Cs. Taba is, úgyhogy hát mink azon voltunk, hogy a községnek a létét biztosítsuk. Nem volt semmi olyan, ami feszültté akarta volna tenni a dolgokat. Egyszerűen arra törekedtünk, hogy rend és fegyelem legyen. Úgy számoltunk mink, akik ott voltunk, hogy majd megszilárdul a dolog, aztán aki bünt követett el, hát az majd a törvényesség keretén belül majd megkapja a büntetését. Úgy határozott a bizottság, hogy a Dusnokit, a volt tanácselnök-helyettest, aki párttag is volt, hívjuk meg. Én személyesen mentem el a lakására, és kértem, hogy jöjjön és működjön együtt a községnek az érdekében, sőt, én elmentem a Dér László lakására is, hogy jöjjön el, segítsen közreműködni. De még azoknak a kommunistáknak, akik elmenekültek vagy elbujdostak, azoknak is mondtam, hogy ne csináljanak semmit: mi, a bizottság nem akarunk senkit bántani, mitőlünk nem indul ki semmi olyan, amitől kellene tartani, de ők se csináljanak semmit. Mert ők már mondogatták, hogy el vannak látva fegyverrel, és ha baj lesz, hát az életüket nem adják olcsón. Úgyhogy én megkerestem két pártvezetőségi tagot is, hogy a párt szempontjából próbálják csillapítani a vérmesebb kommunistákat. A másik oldalon mink is próbáljuk. Mert bizony aztán voltak olyan dolgok, amikről mi központilag nem tudtunk, hogy elment egy ilyen kevert népség Állampusztára fegyvereket szerezni. De máshonnan is kerültek fegyverek. Én csak azt láttam, hogy a tanácsháza előtt valamilyen autóról ugrálnak le, és hozzák a fegyvereket. A Cs. Taba Jánosnak csak annyi szerepe volt, hogy ő nem engedte, hogy széjjelvigyék a fegyvereket, meg hóbörögjenek. Bevitette velük a tanácsházára, valahova elzáratta, osztán a nemzetőrségre bízta, hogy vigyázzanak rá.

Mi csak egy hibát követtünk el, ha lehet mondani, hogy ennek a nemzetőrségnek a parancsnokának egy volt csendőrt bízunk meg. Nekünk csak az volt a gondolatunk, hogy olyan legyen, aki legalább katonaviselt volt. De nem tevékenykedett az sem semmi olyat, amiért később baja lehetett volna. Nem is lett neki semmi bántódása.

A rendőrséget gyávának találtuk, azért lett kibővítve a Nemzeti Bizottmánnyal, mert a rendőrség tagjainak egy része szintén elmenekült Kalocsára. Ahogy mink a Nemzeti Bizottságot megalakítottuk, akkor a rendőrséget a járásiak elvítették. Kijöttek, aztán elvonultak, mert féltek. Úgyhogy itt nem maradt rendőr, csak a Marci meg a Kasza bácsi. Volt egy Juhász nevezetű őrmester, aki előzőleg Patajon

volt a rendőrségen szolgálatteljesítő őrsparancsnok. Ő ismert engemet nagyon jól, és mikor megtudta, hogy én bent vagyok a tanácsházán, ki mert jönni Kalocsáról. És akkor megkérdezte tőlem, hogy négyszemközt mondjam meg neki: mit akarunk, vagy mi az elgondolásunk. Mondom, nincs nekünk semmi különös. És akkor mondja, hogy nagy baj volna, ha a rendőrség visszajönne? Mondom: nem volna semmi baj. Ők mentek el, mi nem mondtuk, hogy menjenek el. Aztán ennek a Juhász őrmesternek a kintléte után visszajöttek a rendőrök. Úgyhogy akkor a rendes parancsnok lett a parancsnok, és csak egypár nemzetőr lett odaküldve besegítésre addig, amíg jobban vissza nem állt a rend, a nyugalom.

Mi azon voltunk, hogy mindenki próbálja elfoglalni a helyét. Milyen állásban ki volt, az kerüljön vissza. Akik meg úgy érezték, hogy a nép elé nem mernek kiállni, azok, mint a tanácselnök, Kele Gyurka, meg a község gazdája, Kovács Gábor, meg az iskolaigazgató, Szemerédi István, Dér László, meg a kultúrigazgató-pártvezető, Simonfalvi Imre, ezek elmenekültek. Később a Dusnoki is elment, már nem mert bejönni.

Mi csak a postamestert váltottuk le. Az is egy nagy pártember volt, de az volt a helyzet, hogy nagyon rosszul bánt a dolgozóival, és nagyon utálta a község. Hát azt leváltottuk, és az egyik beosztottját tettük a helyére. Ez komoly ténykedés volt, mert oszt' kijöttek a postaigazgatóságtól. Velük együtt megbeszéltük, hogy miért nem tartottuk helyesnek, hogy a postamester maradjon, de a feleségét nem is bántottuk. Mondtuk neki, ne is féljen, a férjét se bántjuk. Csak utálták. Borzasztó egy rossz modorú ember volt. Olyan embert nem is lett volna szabad a pártban megtűrni se, mert a párt tekintélyét rontotta.

De hát az se volt olyan, hogy félni kellett volna, csak hát nem tudhatták ezek az emberek, hogy mi lesz, azért féltek. S ezért nehéz is volt, mert a község vezetés nélkül volt abban az időben, és bizony voltak hangulatos személyek, akiket az embernek csillapítania kellett, hogy ne csináljanak hülyeségeket. És még abban az időben lejöttek Budapestről is. Jöttek egyetemisták, meg ilyen fegyveresek, hogy mi újság van nálunk, kit köll elvinni. De mink akkor kikötöttünk velük, hogy nincsen senki, egyébként sincsen nálunk semmi baj. Úgyhogy – két alkalommal voltak lent – mink nem hallgattunk rájuk olyan vonatkozásban, hogy mink akárkinek is valamit ártsunk.

Mink nem is gondoltunk arra, hogy ez ami van állandó jellegű lesz. Őszintén megmondom: nagyvilágilag nem gondoltunk semmire se. Nem volt nekünk olyan politikai izénk, hogy most visszajönnek ezek vagy azok. Csak a rendet akartuk fenntartani. Úgy, hogy minden nap beosztottuk, hogy pár személy legyen bent a tanácsházán. És ha problémák voltak, összejött ez a 12–13 személy. Mert hát itt volt nálunk a Varga utca, a szegény negyed, a másik része a falunak, az meg gazdagabb volt. Aztán mink próbáltunk úgy csinálni, hogy az összhangúság meg tudjon jelenni, ne legyen fejetlenség.

Ezeknek a hőbörgőknek a nagyobb része sajnos szegényember volt. De ezt a szegényembert úgy kell érteni, hogy a szegényemberek között is voltak rendes emberek, meg voltak olyanok is, akik szerették a kocsmákat, és tán azért is voltak a maguk szegényei. Mert például az a Herczeg Sándor, aki később tanácselnök-

helyettes lett, az is szegényember volt, de rendes ember volt. A Vörös Pál, aki ugye tanácselnök lett, az is szegényember volt, és nem lehetett rá mondani, hogy iszákos vagy csavargó. Rendes munkahelye volt neki, dolgozott. De voltak itt olyan hóbörgő személyek, akik azt mondták, hogy nyissuk ki a raktárakat, és osszuk széjjel, amit bevittünk. Hát mi lett volna, ha kinyitottuk volna?! Ezek összeverték volna egymást, vitt volna, ki mit bírt. Na, ezeket meg kellett fékezni, nehogy valami túlkapást csináljanak, nehogy ilyen fosztogatásért ítéljenek el bennünket!

Ezért így tanácskoztunk, és érintkezésbe léptünk a tanácstagokkal, mert a tanácstagokat mi nem zártuk ki. Persze nemcsak ezért. Rajtuk keresztül kértünk a községtől adományt is, amit teherautókkal elszállígtattunk Pestre. Mert onnan sokszor kértek. Legalább 4–5 alkalommal vittünk egy-egy teherautó élelmiszert. Mindig meg volt bízva valaki, aki kísérte a kocsit. Sőt, még egy kórház is kért tőlünk pálinkát, mert nálunk itt volt szeszfőzde. Nekik meg sterilizációra kellett. A végén már azért nem küldtünk semmit se, mert összevissza küldözgették őket Pesten. Ide menjenek, oda menjenek. Szóval kérni kérték, hogy vigyünk, de fönn azt se tudták, hogy végső soron hova vagy kinek.

Kiss István (interjú)

Abban az időben Solton tagosítottunk. Éppen befejeztük október 23-án, amikor Pesten kezdődtek a zavargások. Másnap, mikor munka után bementünk a preszszóba, ott már beszéltek róla. Meg sokan jöttek haza, akik Pesten vagy Sztálinvárosban dolgoztak, és azok is terjesztették a hírt a faluban. Így hallottunk róla először. Én akkor kerékpárral mentem haza. Többnyire azzal jártam. Solttól Dunapataj 17 kilométer. Ahogy beértem Patajra, a kocsmá előtt is meg az utcán is csoportosulásokat láttam. Ott hóbörögtek, lármáztak. Kérdeztem is, hogy mi van. Ők meg: – Pista bácsi, bajok vannak! Valami lesz!

Pár napra rá estefelé épp az ajtót akartam bezárni, amikor lármafélét hallottam. Kimentem az utcasarokra, ott állt egy-két ember. Kérdeztem tőlük, hogy mi van.

– Tüntetés van, István. Már le is döntötték a szovjet emlékművet. Már járják egyes személyek házait. A párttitkárét, a Dérét. Mennek a Szemerédihez, az iskolaigazgatóhoz. A Tanácsházán iratokat égetnek el.

Akkor néhányan, a Lakatos Imre és az apósa, meg a Csaba István mondták, hogy gyerünk, nézelődjünk körül! Mi el is indultunk, és sétálgattunk a Fő utcán, erre-arra. De a tömeghez nem csatlakoztunk.

A tömeg akkor már bent volt az iskolaigazgatónál. Csak a feleségét ijesztgették, mert a Szemerédi az eltűnt közben. A Dér is eltűnt. Állítólag fönt volt a tetőn. Közben jártak a rendőrségnél is. A rendőrséget le akarták szerelni. Utána mentek ki a Kovács Gáborhoz, a községgazdához, és ottan elkezdtek enni, inni. A Gábor meg ellépett hazulról.

Én a tömeget tulajdonképpen nem láttam, mert mi nem mentünk a közelükbe. Csak később a rendőrparancsnok, a Vörös Tamás mesélt erről. Mert ő is csatlakozott hozzájuk, valószínűleg azzal a céllal, hogy józanítsa őket, vagy közbelépjen,

ha valami nagy marhaságot akarnak csinálni. Ezek túlnyomórészt szegény emberek voltak. Az egyik még bele is szúrt a Vörös Tamás tenyeribe. Kint ittak délután a szeszfőzdében, jól be is pálinkáztak. Hogy ki itatta őket? Én csak következtetek, hogy a Vörös Sándor, a szeszfőzde vezetője. Az pártvezetőségi tag is volt, egy rettentő pozícióéhes, anyagi ember. Talán össze akarta ugrasztani a társaságot, aztán meg a zavarosban halászni. És lehet, hogy ez a Dér ellen is irányult. Mert a dunapataji párttagok nagy része csak párttag volt, nem kommunista. Igazi kommunista párttag, olyan mint a Dér Laci, aki az igazság, a becsület, az őszinteség és tisztakezűség útját járja, olyan kevés volt. Rajta kívül még megemlíthetem az S. Tóth Jánosnét, régi, veterán kommunistát. Nyúl bácsit, a paprikatelep vezetőjét, talán a Rejtőnét, és legföljebb még néhány személyt, akik ezek köré csoportosultak. Ezek becsületes, jóindulatú kommunisták voltak. De a többiek...

27-én reggel elindultam kerékpárral, hogy átmegyek Hartára és Dunatetőtlenre, mert oda voltam beosztva földnyilvántartónak. De már induláskor találkoztam emberekkel:

– Hova mész Pista? (István, Pista bácsi, ki hogy.)

– Megyek dolgozni.

Minek? Gyere inkább velünk, mert gyűlés lesz a tanácsházán. Tömeggyűlés.

Vesztemre elmentem. Ott már ezernél is több ember volt együtt. Hatalmas tömeg. Ott hőbörögtek, fenyegetőztek. Én ki is füleltem a dolgokat, és mindjárt értesítettem ezt meg azt, hogy tűnjenek el, mert veszélyben vannak.

Végül is kezdetét vette a tömeggyűlés. Később ugyan engem gyanúsítottak, hogy én hívtam össze, pedig a Dusnoki, a régi tanácselnök-helyettes ígérte meg a népnek, hogy összehívja, és ott majd alapítanak egy 15 tagú Nemzeti Bizottságot. Meg is választották. De a tömeg csak tovább zúgolódott. Valaki felugrott az asztalra, és onnan lázított, hogy a raktárakat szét kell osztani, vigye a nép, mert az az övé. Nekem nem tetszett a dolog. Lerántottam az asztalról, fölálltam a helyére, és rövid beszédet mondtam a tömegnek. Mindenki őrizze meg a nyugalma, nem tudjuk, mi történik ebben az országban. Semmihez ne nyúljanak, ne legyen önbíráskodás, hanem inkább egy perces néma kegyelettel áldozzunk az elesetteknek! Ekkor én, mint később a bíróságon is mondtam, nemcsak az ellenforradalmárookra gondoltam, hanem minden emberre, aki az esztelen harcok folyamán az életét veszítette. És a néma kegyelet után fölszólítottam a tömeget: mindenki nyugodtan, békésen menjen haza! A rendet, a nyugalma minden eszközzel biztosítani fogjuk. És a tömeg szépen fogta magát és szétozlott, hazament. Olyan hatást gyakoroltam rájuk. Talán éppen ezzel a néma kegyelettel. Én is indultam már hazafelé, amikor kijött a Cs. Taba:

– Pista bácsi! A Nemzeti Bizottságnak az a kívánsága, hogy jöjjön be.

Bementem, és szépen megkértek, hogy végezzek adminisztrációs munkát. Szóval tulajdonképpen Nemzeti Bizottsági taggá adoptáltak. A bizottság többször ülésezett is. A postamester meg az iskolaigazgató leváltásáról tárgyaltak. Én mondtam is, hogy a Nemzeti Bizottságnak nincs joga senkit leváltani. Arra ott van a Postaigazgatóság, meg a járási Oktatási Osztály. Hangsúlyoztam, hogy a

Nemzeti Bizottságnak más feladata nem lehet, mint a községben a rend és nyugalom fenntartása, hogy senkit bántódás ne érjen.

László István (interjú)

Akkor éppen napraforgóval dolgoztunk a téészenben. Szállítjuk befelé, mikor elébünk állnak, hogy nem erre, hanem erre. Akkor aztán nem volt mit tenni: egy pár haverommal, akik szintén párttagok voltak, elkaptuk az ipsét, megrángattuk, és egy jó pofont lekevertünk:

– Eridj a büdös francba! A napraforgót mi termeltük, arra visszük, amerre mink akarjuk.

Éjszaka aztán már ment a kálvária. Vagy kétszáz ember járkált díszmenetben, hogy majd ezt is megölik, meg azt is megölik. Keresték a párttitkárt, meg az ilyeneket, hogy éjjélre legyenek kint a közös temetőben, ott, ahol egykor a '19-es forradalom emlékműve állt.

Valamikor még a járási tanács adta ki az ukászt ez itteni elnöknek, hogy azt az emlékművet le kell dönteni. Azon a beszélgetésen még én is ott voltam. Emlékszem, hogy utána kiment két szegény útkaparó, ástak mögötte egy nagy gödröt, aztán belelőkték.

Ezek meg most a tanácselnökkel, a tanácsitkárral, a párttitkárral, meg mit tudom én még kivel akarták kézzel kikapartatni azt a síremléket. Éjjélre voltak kirendelve, a tömeg meg ment volna utánuk röhögni.

A tanács felé tartottam éppen a Dér Lacival, amikor egy ipse elénk állt:

– Na, Dér elvtárs, megkapta az üzenetet, hogy éjjélre a közös temetőben legyen? – Vörösnek hívták azt az embert. Olyan jó nagyhangú, bajszos emberke volt, de nem volt gazdag.

– Ide figyelj! – mondom neki. – A pofádat befogod! Velem találkozatsz éjjélkor.

– Téged nem hívtattunk – mondja.

Akkor aztán kiadtam az ukászt a Dér Lacinak:

– Lacikám, irány a téeszistálló, az apám ott éjjéliőr. Te odamész.

Utána meg bementem a tanácselnökhöz:

– Te meg lemész a Duna-partra, a vízügyhöz – mert volt ott egy mócónk –, onnan meg egyenest be Kalocsára, a kapitányságra. De nem ám az országúton!

Szóval elszortíroztam a jónépet erre-arra. Úgyhogy éjjélkor a temetőbe egyetlen ember se ment ki, mert ezeket akkorra már nem találták otthon. Én aztán egyedül maradtam, és estére elbarikádoztam a családomat a lakásunkon. De én éjjél azért csak kiballagtam. Éppen folyt a nagy buli: égették a papírokat, meg mindent, amit csak értek nagy hirtelenjében ott, a tanácsnál. Ez volt a bosszú. Ott voltam én is, de nem vettem észre a sok ember között. Figyeltem, ki mit csinál. Akkor éjszaka megválasztották az új tanácselnököt is. Valami Kiss Pistának hívták.

Másnap aztán összehívták az új tanácsot, akiket ők választottak, és arról tárgyaltak, hogy hogyan lesz felosztva a téészenek meg a FUTURÁ-nak a portékája. Én is elballagtam a tanácshoz. Őr állt az ajtóban, hogy csak az mehessen be, akit beengednek.

– Ide figyelj, én bemegyek. Nekem itt dolgom van,

– Jól van, akkor menjél be.
 Így aztán bementem.
 – Bejöttem már – mondom – érdeklődni, hogy a téesszel mi lesz.
 – Az még nincsen letárgyalva – mondták.
 – Na, ide figyeljete, egyet mondok néktek: először is a téesszvagyon, az bankvagyon. Azon van annyi hitel, hogy jó lesz, ha a jószágállomány, meg ami még benn van, arra futja. Ezt szét nem oszthatjátok. Másodsor, hallom, hogy a FUTURÁ-t is fel akarjátok osztani. Hát az a helyzet, hogy az sem a FUTURÁ-é. Az is bankhitelből van ám fölvásárolva. Mindenki megkapta érte a pénzt. Hát hogy aztán keveset, az nem érdekes. Ahhoz is csak akkor nyúlhattok hozzá, ha minden letisztázódott. Egyelőre koalíciós kormány van, azok még tárgyalnak! Aztán majd eldől, hogy a tettek lesz-e, vagy a mienk.
 Így tárgyaltam, vitatkoztam ott velük, az új tanáccsal, a Kiss Pistával meg a Kothencz Bélával. Megegyeztünk. És ők meg is tárgyalták hirtelen, hogy a téesszhez is őrít kell állítani, meg a FUTURÁ-hoz is. Nemzetőrt, nehogy valaki véletlenül betörjön, így azután nem lett osztozkodás.
 Másnap aztán megérkeztek az oroszok... Körüljárták a falut, aztán kiadta a parancsnok, hogy három nap múlva újra jön. Ha akkorra nem lesz készen az emlékmű, majd ő intézkedik. Kész lett. Egy-kettőre megcsinálták, úgyhogy még ma is megvan.

Nagy Gábor (interjú)

Mi '50-ben kaptuk meg apámtól a földet kishaszonbérletbe. Ezzel őt levették a kuláklístáról, mert mi viseltük a terheket. Persze ez sem tartott sokáig, mert '52-ben beléptünk a téesszbe. De másokat is leszedegettek róla. Éppúgy, ahogy másutt is voltak túlkapások, úgy itt is. Nem nézték meg minden oldalát a dolognak. Rárajzolták azt a K betűt arra a beadási könyvre, s akkor mindjárt nagyobbak lettek a szorzók.

Szentkirályon a nagyobb gazdák mind fölajánlották a földjeiket, mert az a rész beleesett az állami gazdaságba. Mi meg a Haladáshoz vittük be a mienket. Oda már csak mi léptünk be. Az volt a formája, hogy a földet a haszonbérlő vihette.

'48-ban alakult az első téessz, és minden évben szaporodtak. Akik már benne voltak, egy pár nagyon jó ismerősünk, tanyaszomszédunk, azok beszéltek rá. Olyan nagy agitálás akkor nem volt. És az az esztendő, az '52-es, az annyira kimerített bennünket, hogy láttuk, hogy nincs itt mese: be kell lépni. Akkor még ki tudtunk azért tisztázni minden beadást, minden kötelezettségünknek eleget tettünk, de mondtuk a papának, hogy ezt nem bírjuk tovább, az beleegyezett és beléptünk. A Haladásban ilyen szegényebb sorsú, kisebb gazdák, de méginkább csak földnélküli cselédemberek voltak. Az Alkotmányban már inkább nagyobb gazdák.

Én személy szerint csak a fűrész és a motort vittem be. Mindjárt az elején magtáros lettem és mivel nem volt nagy a téessz – csak harmincegynéhányan voltunk –, és a tagok jórésze földet nem is hozott, hát nem volt sok beosztás. Nem volt agrónómus se, hanem a körzeti gépállomás agrónómusa járt ki hozzánk. Azután a járási agrónómus. Az elnök, László István is egy szegény cseléd családnak a fia volt.

Elég értelmes ember volt, emellett pártember. Azt se mondanám, hogy hű, mennyire értett a gazdálkodáshoz, de elég szívós gyerek volt. Annak dacára, hogy iskolái se voltak, csak hat elemi, ő maradt az elnök egészen addig, amíg föl nem oszlott a téesz.

Amikor jött Nagy Imre, akkor azokban a téeszekben, ahol nagyobb gazdák voltak, egyik-másik visszakaphatta a földjét. De a Haladásban nemigen volt kinek visszaadni bármit is. Ezért aztán nem oszlottunk föl még a forradalomkor se. Ez jórészt nem magántulajdon volt. Akkor már egy pár éve én is vezetőségi tag voltam. '55-ben pedig tehenész lettem. Úgy alakult a dolog, hogy azelőtt is volt már egy kevés marhaállomány, de nem volt becsületes gondozó, szóval nem mentünk semmire. Akkor már állattenyésztési brigádvezető is voltam, és amikor kaptunk egy csomó tehenet, akkor én azt mondtam, hogy én átvesszem ennek a tehenészetnek az irányítását. Úgyhogy akkor építettünk egy istállót, volt két fejőnőnk, és ketten voltunk gondozók. A négyünk közt én voltam a nem függetlenített, beosztott vezető.

Amikor délután kitört a forradalom, mi kinn voltunk egész nap: fejtek az asszonyok, és csak este tudtuk meg, hogy mi történt. Ugye, ki amit tudott. Elég az hozzá, hogy az elnök elbukdosott, mert lettek volna ellenségei. Mert elég nyers gyerek volt az azelőtt. Másnap aztán jöttek az irodához az emberek – akkor már itt bent volt az iskolával szemben egy ilyen nagy kulákház, a Faragó Mihály-féle –, és azt akarták, hogy húzzunk széjjel mindent. Osszuk széjjel az állatokat, lovakat, mindent. Még maga az elnök is eljött, ő is benne volt. Azt mondta, hogy rendben van, osszuk szét mindent, de jegyezzük föl, hogy ki mit visz el. Aztán én nem egyeztem bele. Kiálltam, hogy ezt nem lehet csinálni, mert tudtam azt, hogyha ezek a hangadók elvisznek valamit, azokon az öreg isten se tud megvenni semmit se. Ha valamikor felelőségre vonás lesz, akkor rajtunk durran az ostor. Azt mondtam, hogy:

– Szó se lehet róla! Mindenki csinálja tovább a dolgát, és majd ha lesz egy fettes kormány, akkor esetleg. Most meg tessék emberek, menjenek vetni!

1956. november 2.

Az általános iskola igazgatójának jelentése

Községi Forradalmi Nemzeti Bizottság

D u n a p a t a j

Jelentjük, hogy a dunapataji általános iskola, óvoda, napköziotthonok nevelői és dolgozói a mai napon az Iskola Forradalmi Nemzeti Bizottságot egyhanguan megválasztották.*

[ÁII]

* 5 fő

Thikász Mihály (interjú)

Kint voltam az alsó tagozatban éneket tanítani. Mikor bemegyek a nagy iskolába, a felső tagozatú iskolába, hát ott ül Szemerédi Pista (az igazgató) meg a többi tanár a rádiónál, és mondják nekem:

- Hallgass csak!
- Mit hallgassak?
- Hát hallgasd, hogy lőnek!

Így vettük tudomásul, hogy Pesten valami zűrzavar van. Szemerédi rám néz – ugyanis ő mindig veszedelmes embernek tartott ilyen vonatkozásban engem, pedig hát nem árottam neki –, és azt mondja:

- Mit szólsz hozzá Miska? Nem tudom, hogy mi lesz ebből?

– Ide figyelj Pista – mondom –, ez nem csak Pesten lesz ám így. Nekem az a gyanúm, hogy ez le fog terjedni falura is.

- Erre ő: – Akkor bizony nagyon nagy baj lesz.

Élég az hozzá, hogy október 31-én felsorakoztatta az iskola növendékeit, és maga is nagy nemzetiszínű kokárdával elindult a tanácsházához. Elmentek. Én itt maradtam bent az iskolában. De aztán én is utánuk mentem. Mondom magamban, hogy 31-e lévén, a reformáció ünnepe van, és ha már ilyen a helyzet, elmegyek én is a templomba. Nemcsak én mentem, hanem az összes református tanító, sőt még a gyerekeket is átvezették. Mikor visszajöttünk, közlik velem, hogy a tanácsháza előtti téren a tömeg engem kiáltott ki igazgatónak. Azzal az indokkal, hogy remélik, hogy a volt kántortanító csak nem fogja adminisztratív úton a hit-tan beírást szabotálni.

Szemerédi tudomásul vette, és sírva adta át a kulcsokat. Csak annyit mondott, hogy nagyon csalódott az egész politikai helyzetben. A tanácsnál alakult valamilyen Nemzeti Bizottság, amibe ő is be akart lépni, de nem vették be. De tegyem meg azt neki, mondta, hogy ha bíróság elé kerülne, ne vádoljam őt.

- Légy nyugodt Pista! Én nem akarok igazgató lenni.

De azért ideadta a kulcsokat.

Én magam sem tudtam, hogy mit csináljak. Fogalmam sem volt arról, hogy most mit lehet, vagy mit kell csinálni. Elsején betelefonáltam Kalocsára. Ott azt mondták, hogy ne csináljak semmit, csak arra vigyázzak, hogy a kommunista párttagoknak bántódásuk ne legyen. Na de nem is nagyon lehetett volna, mert már november 2-án itt mentek az orosz harckocsik lefelé, délre. Úgyhogy amikor újra fölkerestem telefonon Kalocsán a kartársamat, aki akkor nemzeti bizottsági tag meg polgármester lett, azt telefonálta vissza:

- Miska, én úgy látom, hogy nem sokáig leszek főszolgabíró!
- Én is úgy hiszem – mondom.

Ekkor úgy gondoltam, hogy ezeknek a kommunista párttagoknak az lenne a legjobb, ha elmennének valahova üdülni. Mi majd ellátjuk a helyettesítéseket. Menjenek el. A rákosista szellemű orosznyelv-tanárnőt is elküldtem üdülni, mert őt meg is fenyegették. Még én kísértem haza, nehogy valami bántódása legyen. Úgyhogy itt nem maradt egyetlen párttag sem.

Körmendi József (interjú)

A tanítónak, ennek a Thikász Mihálynak az volt a bűne, hogy '56-ban, mikor volt a forradalom, kivezette a fiatal gyerekeket. Ezt nem értem! Mert hogyha egy buta paraszt csinál valamit, azt még megértem, de hogy egy ilyen tanult ember, mint ez a Thikász, hogy ez miért csinálta, ezt nem értem. Mert én csak olvasni tudok angyalom, és amikor a Churchill lehasította Európát, hogy eddig az orosz szállja meg, eddig Amerika, eddig meg a francia, eddig meg Anglia, akkor hogyan gondolja, hogy innét kimén az orosz? Ki hajtja innen ki? Kinek van joga? Hát az vértett érte. Meg meg volt neki ajánlva, hogy meg kell neki szállni. Hát akkor hogyan van egy tanult embernek ennyi esze? Mit gondol, mennyien vagyunk mink itten? Nem volna itt már egy magyar se, ha a Hitleren múltott volna! Meddig tartott volna ezt vagonba pakolni, ha megdöglött volna a fele is ameddig odaér Szibériába?!

Tóth Sándorné (interjú)

Én olyan asszony voltam, hogy én nem szerettem soha a bosszúállást. Hogy én bosszút álljak valakin, az ilyet egyáltalán nem bírtam! És azért ezt tudta is mindenki rólam. Hogy nem szeretem a sunyiságot, nem szeretem a hazugságot. Ez köztudott volt én rólam. És volt, aki ezt méltányolta is.

Úgyhogy én nem féltém ötvenhatban se, mert énnekem nem köllött félni. Amikor jött az ellenforradalom, és tisztára megbolydult itt az egész falu, mint a birkanyáj, én akkor se féltém, én valahogy nem féltém!

Na az igaz, hogy nem sokan tudták, hogy hun lakunk, mert épp előtte költöztünk. Hogy aztán a régi háznál kerestek-e, nem-e, azt nem tudom. Lehet, hogyha akkor ottérnek...

Meg persze azért az első éjszaka nem aludtunk otthon. Mert az uram járt benn a faluban, és hallotta, ahogy kiabáltak utána, hogy „Pizkos kommunisták, még máma megdögöltök!”, meg ilyesmiket. Úgyhogy aztán este mink otthagytuk a házat, kimentünk a határba, és egy csamakúpba elhelyezkedtünk a férjemmel.

– Anya, itten valami lesz – mondja az uram. – Tégedet ezek kinyírnak! Gyérünk, ne várjuk meg!

Úgyhogy akkor elbújtunk, kinn töltöttük az éjszakát, vártuk, hogy na, mi alakul. Nyitva hagytuk a lakást, nem zártunk be semmit, nehogy föltörjék. Máig se tudjuk, hogy járt-e itt valaki, kerestek-e akkor éjjel, mert nyomát nem találtuk, de biztosan nem lehet tudni. Mikor reggel fele bejöttünk, találkoztunk egy csapat emberrel, én le is szaladtam a kert végibe, elbújtam megint, de az uram ode ment hozzájuk, beszélt is velük. Azt mondták, hogy őrködnek. Hogy ne legyen semmi rendbontás. „Őrködünk”, na ez ugye nagyon szép, de azért mink ugye csak meg voltunk ijedve, úgyhogy következő éjszaka újból csak kimentünk a határba, megint a csamakúpba éjszakáztunk. Csak majd később, hónapok múlva mondta el a párttitkárunk, hogy ők lesben voltak akkor éjszaka, fegyverrel jártak,

vigyázták a mi házunkat is. Mert csak féltettek minket. Hát tudta ő is, hogy milyen helyzetben vagyunk.

De úgy zajlott le a dolog, hogy végül is nem bártottak senkit – mert nem volt rá idejük. Mert be volt ígérve, a tervük megvolt rá! De idejük viszont nem volt.

Kasza András (interjú)

'56-ban az ellenforradalom alatt mindjárt a második nap parancsot kaptunk, hogy ellen ne álljunk. Én a tanácsházához lettem vezényelve, csak civilben, hogy ott nézzem, mi történik. Ott is voltam, de nem bántott senki sem, engem ismertek. A többi rendőrt elvitték, csak hárman maradtunk idevalósiak. De nemcsak az embereket, hanem még a fegyvereinket, az összes fegyvert is elvitték Kalocsára a kapitányságra. Úgyhogy fegyverek nélkül maradtunk.

Én akkor éppen szabadnapon voltam. Nem voltam otthon, hanem kint a töltesen figyeltünk egy vadással. Ez idő közben az őrs elébe gyülekeztek. Százan, vagy százötvenen is voltak. Zörgettek, hogy nyissák ki a kaput. Előbb nem akarta a parancsnok kinyitni, de majd később azért csak kinyitotta. Akkor oszt' kérték, hogy menjen velük, mert a vadászfegyvereket szedik össze. A Vörös Tamás, a parancsnok nem akart menni, de volt itt egy Kis Karcsi nevezetű, amolyan gőgös parasztyerek, meg ittas is volt, és az bicskával megszúrta a Vörösnek a kezét. Akkor aztán a Vörös csak elment velük, a bandával.

Hozzám is jöttek, mert vadászfegyverem nekem is volt. Vagy tizenötven voltunk akkor itt Patajon vadászok, és én voltam a társaság gazdasági felelőse. De én nem voltam odahaza, csak a feleségem, meg a lányunk. Bementek, zörgettek, a feleségem nem akarta beengedni őket, de aztán a Vörös Tamás mondta, hogy :
– Kasza néni, én vagyok, engedjen be. Nem lesz semmi baj se, jöttünk a vadászfegyverért. Mert ez a kívánsága ennek a bandának, hogy a fegyvereket összeszedik a vadászoktól.

A feleségem aztán mondta, hogy ő nem tudja, hol van, nem is adja oda. De azt annyira okvetetlenkedtek, hogy utóbb aztán mondta a Tamás, hogy ne kötözködjön, adja oda, mert akkor már kívülről kiabáltak, hogy be kell törni az ajtót. Egy cigány be is jött. Ittas volt, az volt a főkolompos. Akkor az én lányom odaállt az ajtóba és mondta, hogy be ne próbáljon menni. Elmondta azt a cigányt mindennek, aztán az nem is mert bemenni.

Mikor a fegyvert odaadta az asszony, hát jöttek, hogy a töltényt is adja oda. Az asszony azt mondta, hogy ő nem tudja, hogy van-e töltény, vagy nincs. A konyhaablakba voltak összerakva a töltényes dobozok, 25 db volt mindegyikben. De az mind üres volt, mert a jó töltényeket én már előtte elraktam föl a padlásra, csak az üresekot hagytam ott.

– Ahun vannak a – mondták. – Szedjük csak össze!

– Hát vigyétek.

Összeszedtek vagy 10-15 dobozzal, elvitték, nem is nézték, hogy üres. Na, akkor másnap reggel visszajött másodmagával a Guszti cigány. De akkor már én menten ki.

– Na, mit akartok?
 Föllépett egy lépcsőt előttem, és azt mondja:
 – Jöttünk a töltényért. Becsapott a feleséged. Üresek adott.
 – Milyen töltényért jöttél te?! – oszt mellbe vágtam úgy, hogy kiesett az útra.
 – Ha az este itt lettem volna – mondom –, nem kaptatok volna ti fegyvert se!
 De elhordd magad innen!
 – Hű, megállj, megállj! Majd mindjárt jövünk, aztán majd adunk neked.
 – Eredjél – mondom –, aztán akivel akarsz, azzal gyüssz, de innen takarodj el!
 El is mentek úgy, hogy vissza se jöttek.
 Eltelt egy pár nap, talán egy hét is november 4-e után. Az őrsön voltam, én voltam a napos. Egyszer csak bejön egy orosz kapitány, magas fiatalember, pisztoly a kezében.
 – Parancsnok, parancsnok!
 Mondtam, hogy én vagyok. Na, valamennyit értek, mert szerbül tudok, oda-váló vagyok, szerb területre. Úgyhogy valamennyit értettem abból, amit mondott. Ideadott egy névsort, Kis Karcsi az élen, aztán vagy 10-15 név, hogy ezek döntötték le a szobrot, és hogy ezeket mindjárt hozzuk be, ide elébe.
 Nem tudom, ki adhatta neki azt a névsort. Valahonnan biztosan csak kapta. Mindenesetre a kezében volt. De ezek akkor már nem voltaik itt. A Kothencz Bélát is kereste, mert az volt a tanácsházánál az atyaisten. Az rendelkezett itten. Mádi Kálmán volt a fegyveres erők parancsnoka. Az ment Állampusztára fegyverekért, de nem kapott. Ez a Kothencz Béla azt mondta, mikor én ott bent járkáltam, hogy:
 – Mit keresel te itten?
 – Mi közöd neked hozzá? – mondom neki. – Nekem olyan jogom van itten, mint neked.
 – Nincs rá jogod – mondja –, mert te kommunista vagy meg rendőr vagy. Elmenj innen!
 Erre föl bejött a Mádi Kálmán, ez volt a másik atyaisten. Nem volt rossz gyerek amúgy:
 – Mi van itten?
 – A Bélának nem tetszik, hogy én itt vagyok – mondom neki.
 – Maga csak maradjon Bandi bácsi, Béla ezt az embert meg ne merd ütni, egy ujjal se nyúlj hozzá!
 Akkor aztán a Béla úgy lecsitult. Nem tudom, hogy ez miért pártolt engemet. Rendes munkás ember volt, és beleavatkozott ebbe az ügybe.
 Na most, amikor ez az orosz kapitány gyűtt két kisebb tankkal, csak hárman voltunk benn az őrsön. Rögtön mondta, hogy menjünk el járőrbe, és hozzuk be azokat, akik a listán voltak. Az agyonlövöldözte volna őket. Mind. Hát mondta is, hogy hozzuk ide őket, mind sorba a falhoz, aztán puff, puff, puff..
 Aztán – mit volt tenni – két járőrt ki is küldtem, de bizony a járőrök nem jöttek vissza. Nem mertek behozni senkit, meg nem is jöttek be. A kapitány akkor aztán idegeskedett, rám szögezte a pisztolyt, hogy miért nem jönnek, küldjek mást.
 – Kit küldjek? Nincs itt senki se. Valahol oda vannak, keresik az embereket – próbáltam megértetni vele. Aztán egyszer csak lecsillapodott, elkezdte nézni az órát:

– Ágyin csász – visszajön, és akkorára legyenek itt az emberek. Elmentek, de nem is jöttek vissza.

Majd később előkerültek a járőrök is, mert ők lestek már, hogy mikor mennek el ezek a tankokkal. Akkor oszt’ begyűttek, és mondták, hogy egyet se találtak otthon. Mind elmenekültek. Hanem aztán úgy ahogy összeszedték a rendőrséget, visszakaptam a fegyverem. Kalocsáról meg kigyűttek ezek a pufajkások, és begyűjtötték a Mádi Kálmánt, a Rácz Ferkót, meg ilyeneket. Pedig ezek nem voltak annyira benne, mint mások, csak hát valaki besúgta őket, hogy ők voltak a vezetők. Mert hát a Kothencz Béla szervezett a tanácsházánál mindent, ő választott, hogy ki lesz a rendőrparancsnok, ki lesz a jegyző. Aztán vele mégse lett semmi.

Smikál József (interjú)

’56-ban itt is kiütközött a zűr. Bolyongtak, lógtak, csaltak, raboltak, és a társadalmi szervek vezetőinek félt volt a munkahelyen maradni. Így hazajöttem. De mikor a közlekedés annyira helyreállt, hogy el lehetett már Pécsre jutni, akkor elsőnek mentem vissza. Jelentkeztem a városi pártbizottságnál, és az rögtön azzal bízott meg, hogy szervezzem újjá a pártszervezetet.

Itt Patajon ’56-ban feldöntötték a szovjet hősi emlékművet, leverték az Áfész címerét, ahol csillag volt, azt leverték, mert hát ilyen csillagűző hogyhívják jött rájuk. Én akkor bementem a tanácshoz az elnökhelyetteshez, és mondtam neki, hogy hívja be az összes henteseket, és engedje meg, hogy mindegyik vágjon, mert már annyi mozgalmi tapasztalatom nekem is volt, hogy jóllakott hassal nem lehet forradalmat csinálni. Hát aztán be is hívta őket, és az összes hentes el kezdett vágni. Volt hús annyi, hogy nem látszott ki a község a húsból. Le is csillapodott a nép. Nem volt itt nagy zűr. Mit mondjak, csak egy-két cigány kölyök, meg egy-két ilyen vásott kulákkölyök zavargott itt a faluban. El is múlt itt hamar. Tudniillik, mikor ledöntötték a szovjet hősi emlékművet, utána kijött 2 darab T-34-es szovjet harckocsi, és összehívatta a falu vezetőségét, és azt mondta, ha 24 óra alatt nem lesz visszaállítva, akkor szétlővi és széttiporja a harckocsival a községet. Később vissza is lett állítva.

Dér László (interjú)

Ez azonban már egy más időszak: 1956. Az enyhülés, ami nálunk valahogy kiélezte a helyzetet. Először is ott volt a Rajk-ügy. Az emberek egy része, de inkább csak kisebb hányada, elhitte az egész Rajk-ügyet. Rajkot halálra ítélték, kivégezték. Én is olvastam erről a könyvet: titkos megbeszélések azon a jugoszláv szigeten, meg egyéb dolgok. Még mondtam is magamban, milyen egy gazember volt ez a Rajk. De a paraszt ember nem sokat törődött ezzel. Esetleg ha valami gyűlésen elbeszéltük, hogy na, hát ezért meg ezért akasztották fel a Rajkot. Eltelik egy pár év, és jön ez a rehabilitációs cirkusz. Mert a paraszt nem sokat beszél,

de '56 elején ez már őket is jobban főbe verte. Ez már nemcsak Dunapatajt, hanem – véleményem szerint – mindenkit felkavart az egész országban, aki csak egy morzsányit is foglalkozott az étellel, politikával. Kérdezték is a parasztok a falugyűléseken, hogy most meg a Rajkot miért tisztázzák. Ha már egyszer eltemették, miért nem hagyták annyiban a dolgot? Minek vették elő még egyszer? Ki ezért a hibás vagy a felelős? És ha így van, akkor meg minek akasztották fel, minek pusztították el? Akkor még előjött a Kun Béla, hogy ő miért halt meg? Én ma se tudnék erre választ adni.

Ilyenkor persze eljöttek a parasztok a gazdaggyűlésre meg a tanácsülésre. Másor meg, ha a begyűjtésről vagy téesz-szervezésről akartunk beszélni, azt mondtuk, hogy mezőőr-választás lesz a kultúrban. Akkor még ugye a földek magánkézben voltak, és érdekelte őket nagyon a mezőőr-választás. Minden gazda ott volt fényes csizmában, ünneplőben, kipödrött bajusszal. Ilyenkor még kívül is álltak, és beszéltek, hogy melyiket akarják már megint leváltani. Nekünk meg valamelyik mezőőrrel meg kellett beszélni előre, hogy le leszel váltva, de mégse leszel levéve, de mégis leváltunk, csak hogy tudjuk beszélni a parasztokkal. Hát másképp nem ment.

'56-ban még 6 hónapos pártiskolára is elküldtek Hódmezővásárhelyre. Akkor váltották le a Rákosit, a betegségére való hivatkozással, és jött helyette a Gerő. Volt az iskolán erről egy gyűlés, és én ugye – ami a szívemen az a számon – elmondtam, hogy ez a Gerő sokkal betegebb, mint a Rákosi. Ugyanis a Gerő nagynénje Patajon lakott, és amikor Gerő Ernő néha erre járt, bement hozzá, sőt egyszer bent volt nálam is a pártházban. És amíg ott volt, legalább két marék gyógyszert megevett. Úgyhogy itt valami nem stimmel, mondom. Persze ebből is bajom lett: hurcoltak egyik tanáriból a másikba, mondták, hogy kizárnak az iskolából, és a végén még a megyei párttitkár is behívatott.

Nem sokkal október előtt kerültem haza az iskolából. A központ már tudhatott valamit, mert október 21-én eligazítást kaptunk, hogy Pesten valami készül. 22-én ki kellett menni a házakhoz gyűléseket tartani. 23-án este pedig a Vak Pista barátomnál iszogattunk, és hallgattuk a rádiót. De nem tudtam már figyelni, mert azt hittem, hogy bort iszunk, és vagy három fülespohár rumot megittam. Így soha életemben nem mentem még haza. Korán reggel a feleségem kinyitotta a rádiót, és azt mondta:

– Hallod? Lövik a rádiót.

– Mi a fene, lövik? – kérdeztem, mert attól a sok rumtól olyan bódult voltam még, hogy nem hallottam semmit.

Bementem a pártházba, de akkor ott már vágták a csillagot. Mit tegyek, mit tegyek? Hát felhívtam a járási párttitkárt, mondjon már valamit, mert vágják a csillagot! Az meg azt mondja, hogy tudod, kérlek, az lesz a legjobb, ha te is mész, és segítesz nekik. Na, mondom, köszönöm az útbaigazítást. Le is tettem a telefont Akkor már láttam, hogy nagy itt a zűrzavar, felpakoltam a feleségem és elvittem Szalkszentmártonra az apjához. Az asszony ne zavarásson itt! Én meg csináltam itt tovább a dolgom. Amit lehetett. De nem sokat lehetett, mert felpaprikázódtak a kedélyek. Csináltak ezt, csináltak azt. Volt, aki talán azért, mert látta, hogy ott

az erő. És nehogy bántsák, inkább feltűzte a kokárdát. Szóval ennek sokféle oka lehetett. Na, vannak aztán kétszínű emberek is, akik nyelveskednek meg harciaskodnak, mikor olyan a pillanat, hogy éppen lehet.

Másnap este meg kihordták a tanácsházáról az udvarra az iratokat, okmányokat, földbirtokíveket, begyűjtési anyagokat és elkezdték tüzelni. Még a Taba János, a tanácstitkár is hordta, meg égette. No meg szervezte. Mert akkor már kezdett szerveződni az új bizottság, Nemzeti Bizottság néven. A János is mindjárt állt volna be ebbe a Nemzeti Bizottságba. 26-án este meg összefogott a tömeg vagy 3–4 pár ökröt, aztán ledöntötték a szovjet hősi emlékművet. Lent hevert az egész. Azt az emlékművet különben én építtettem, miután Patajra kerültem, csakúgy, mint a apostagit.

November 3-án már az angolokat várták. Egész hatalmas tömeg gyülekezett össze a kalocsai útkereszteződében. Ott még történt egy kis incidens is. Én a szomszédommal, Bognár Lajos szíjgyártóval voltam ott, és az egyik hivataloságod felesége egyszer csak odaszól nekem, hogy hát te is itt vagy, te ganéj? Mondom, itt. Én nem is szóltam többet, de a Lajos csak nézte az asszonyt, aztán hirtelen egy-két pofont lerántott neki. De nem lett belőle semmi galiba, mert már mindenki azt figyelte, mikor jönnek az angolok. Egyszer csak hallani, hogy dübörögnek a tankok, és a fordulótól kicsit idebb nagy dübörgés közben kigördül az első. Az egyik polgár megszólal a sötétben:

- Te, ezen csillag van.
- Hát az angolon is, meg az amerikain is van csillag – mondja egy másik.
- De ez ötágú.
- Az is ötágú. Mind ötágú – mondják már többen.
- De ez piros.
- Piros?

Akkor aztán szétugrott a nép, ahány utcába csak tudott. Csak hárman maradtunk ott. Több mint 3000 tank dübörgött ott el akkor este. Az utolsó kis konvoj megállt, aztán odahívtak bennünket:

– Igyi szudá! – Megyünk, mondjuk, hogy mi van, mi újság, miben segíthetnének nekünk. Végigmehetnének egy-két utcán, mert hát itt levágták a csillagot, meg ledöntötték az ő emlékművüket. Azok erre előreszóltak rádión, leállt az egész gépsor. Mi felkapaszkodtunk az egyik tankra, és így végimentünk két-három utcán. Ezek meg leadtak egy-két jó csörgős lövést jobbra-balra a levegőbe. A nagy reflektorozásban látni lehetett, hogy ijedtükben bújkálnak már az ólakban, meg minden-hová az emberek. Mikor végeztünk, a tankok fősorakoztak, aztán mentek a többi után a dolgukra. Másnap reggel már hajlongtak mind, akik az elébb még kokárdában jártak, jó reggelt, titkár elvtárs. Már messziről nyújtották volna a kezüket.

Na, akkor megalakult a karhatalom, és pár napra rá, november derekán beállít hozzám Karaszi József, az egyik kalocsai karhatalmi egység parancsnoka. Azelőtt Bácsalmáson volt járási párttitkár. Aztán kérdi, hogy miféle bizottság alakult itt Patajon. A Nemzeti Bizottságról csak azt tudtam, hogy kik vannak benne. Nem voltam én annak a táján sem. Mutassam meg, ki az elnöke. Hát bevezettem Kiss Istvánhoz a tanácselnöki szobába. Ez a karhatalmista ott nagyon leápolta hirtelen ezt a Kiss Istvánt:

átlépett az asztalon, gyorsan megkente, aztán mondta, hogy írja azonnal, hogy lemond erről a nemzeti bizottsági tisztségről. Úgyhogy ez, a Kiss István, én úgy tudom, összehívta a bizottságot, és lemondott. De '57 márciusáig még tanácselnök volt.

Engem azonban '56 novemberének végén áthelyeztek Szalkszentmártonra a karhatalomhoz. Körülbelül egy fél évig voltam ott. Volt egy hatalmas szürke lovam, és így jártuk a falvakat meg a tanyákat. Akkor még javában hordták a fegyvereket meg lőszert, és nekünk kellett ezeket a kocsikat elkapni. Sok kocsit, sok embert fogtunk el. De a karhatalmon belül is legalább annyi baj volt, mint azon kívül. Még ott voltam, mikor az egyik rendőr agyonlőtte a szeretőjét. Otthagyta az őrhelyét, és agyonlőtte a nőt is meg saját magát is. Valamelyik rendőröm meg ki-lőtte maga alól a lovat, és azt hazudta, hogy a fasiszták lőtték ki. De kiderült, hogy nem volt igaz. Egy másik rendőröm meg agyoncsapott egy harmadikat, mert annak kapcsolata volt a feleségével.

1956. november 13.

A (kalocsai) járási tanács oktatási osztályának leirata az általános iskola igazgatójának

Az elmúlt hetek eseményei során sok budapesti lakos lett hajléktalanná, sok budapesti gyerek került súlyos helyzetbe. Ezért szükségesnek látszik a vidéki, városi és falusi szülők olyan irányú támogatása is, hogy magukhoz vegyenek átmeneti gondozásra budapesti óvodáskorú, és ált.iskolás tanulókat, gyermekeket.

Felkérem Igazgató Kartársat, hogy a tanulók figyelmét hívja fel a fent említett körülményre azzal, hogy szüleik ilyen irányú elhatározását jelentsék Ig.Kartársnak. Ig.Kartárs pedig 18.-ig telefonon, vagy írásban tegyen jelentést erről. Jelentésében részletezze: hány éves kora fiut, illetve leányt vállalnának községe területén családoknál elhelyezésre.

[ÁII]

1956. november 15.

Jegyzőkönyv a (kalocsai) „Járási Tanács Végrehajtóbizottságának, valamint a Forradalmi Munkás Tanács együttes ülésén”

/.../

H o z z á s z ó l á s o k:

Baranyai István: Helyesnek tartom Zsiros Károly elnök és Vass Mihály elnökhelyettes eltávolítását és helyébe egy új elnök megbízását.

Szvéték Sándor: A Nemzeti Bizottságot, mint ideiglenes szervezet eloszlattuk, hogy vegye át ismét a Tanács a vezetést. Az elmúlt nehéz időkben a járásban rend, nyugalom, béke volt. /.../ A Végrehajtóbizottság hasson oda, hogy a jövőben olyanok vezessenek, akikben bizik a nép. /.../

Barabás János megyei kiküldött /Bemutatta a Megyei Tanács Végrehajtóbizottságától kapott megbízólevelét./

Először is a Megyei Tanács VB. köszönetét tolmácsolom az elvtársak felé, amiért - a megyében majdnem egyedülálló - rend uralkodott a járásban.

A Megyei Tanács a legnehezebb napokban nem tudott segítséget adni. Köszönet illeti azokat a dolgozókat is, akik az eddigi eredményeket a nehéz napokban féltve őrizték.

A Megyei Tanácsnak a VB. kiegészítésével kapcsolatban javaslata, utasítása nincs. Azokat a vezetőket, akiket eltávolított, vagy vezetéssel bízott meg, azt a járási VB. hagyja jóvá ez a Megyei Tanács Végrehajtóbizottságának véleménye. A községekben is fontossági sorrendben kell a végrehajtóbizottságokat kiegészíteni.

Nagy feladatot fog jelenteni az emberek bizalmát visszaállítani. A Népfront Bizottságokra és a Pártszervezetekre támaszkodva kell rendet teremteni.

A Megyei Tanács Végrehajtóbizottsága nevében kívánok az elvtársaknak együttműködésükhöz eredményes, jó munkát.

Szabó István: Zsiros Károly visszahívásával egyetértek. Az elmúlt napokban beszélgettem községi dolgozókkal. A dolgozók rosszalóan fogadták a kormánynak azt az intézkedését, amellyel a régi vezetőket visszaállította.

Szabó elvtárs személye ellen nincs kifogásom, csak a módszert nem helyeslem, amivel Szabó elvtársat idehozták elnöknek. Előzőleg a járási pártbizottság kezdeményezésére összehívták a Járási Tanács dolgozóit, hogy válasszanak elnököt. Akiket választottunk, azt nyilván a Pártbizottság nem helyeselte és egyik napról a másikra idehozta Szabó elvtársat. Így a dolognak megint az a színezete, hogy akit kijelöltek, azt mi megválasztjuk.

Pénzes Imre: A rendőrörsök átszervezésénél is az a tapasztalat, hogy olyan embereket hagynak meg a rendőrörsökön, akik nem bírják a nép bizalmát.

Nagy József: A Párt átszervezése megkezdődött. Az a célunk, hogy új embereket is bevonjunk a Pártba. /.../ A Tanács régi vezetői önkényeskedők, parancsolgatók voltak. /.../

Kucsera Mihály: Hivatali működésem alatt 6 főnököt szolgáltam ki. Eddig az volt a tapasztalat, hogy mindig akkor jöttek rá, hogy hibázott, amikor már eltávozott, amíg dolgozott addig nem ébredtek rá a

hibákra. A Pártnak lett volna olyan hatalma, ha tudta, hogy rossz munkát végzett Zsiros vb. elnök, hogy leváltta.

Az új választáson is úgy lesz, hogy a nagyobbak összefognak, meg lesz a választás, koma, sógor, jóbarát alapon és a szegényemberen csattan majd az ostor.

A Tanácsnál eddig a 3 hivatalsegéd érdekeit senki nem tekintette semmibe, nekünk nem járt fütési pénzt, nem járt ruha, nem járt cipő, ha jutalom osztás van, abból a hivatalsegédek mindig kimaradnak. Az egyszerű dolgozó ember nem is ment ember számba. Ha kértünk valamit, akkor azt kaptuk, hogy ha nem tetszik elmehetünk, vesznek fel helyettünk mást. /.../

Baranyai István: Zsiros elnök az utolsó percig görcsösen ragaszkodott az elnöki álláshoz, nem akarta tudomásulvenni, hogy nem bírja a dolgozók bizalmát.

Kovács Mátvás: Hogy Zsiros elvtárs mennyire ragaszkodott elnöki beosztásához, azt az is mutatta, hogy amikor november 10.-én bejött, az volt az első dolga, hogy megállapítsa, ki mit mondott, mit csinált az idő alatt, amíg ő nem volt bent.

Szabó elvtárs ideiglenesen el tudná látni az elnöki teendőket, amíg a választások megtörténnek.

A párt átszervezésével kapcsolatban is vannak olyan észrevételek, hogy a régi, nem megfelelő párttitkárok kezdik átszervezni a pártot és retorziót indítani. Utasítást adtak a Tanácsnak a VB. titkár leváltására.

Zsiros Károly vb. elnök, Vass Mihály elnökhelyettes visszahívásához - egyenkénti szavazásratétel után - a Végrehajtóbizottság hozzájárul. /.../

Szabó Ferenc vb. elnök: Nem készültem program ismertetésre, vagy ünnepi beszédre. Ha meg van a dolgozók bizalma hozzám, akkor mindent megteszek annak érdekében, hogy a járásban meginduljon a békés termelő munka, helyreálljon a rend.

Munkám során nem akarok együtt dolgozni a fasisztákkal, akik gyujtogatnak, rabolnak, gyilkolnak az országban. Olyan becsületes dolgozó emberekkel akarok együtt dolgozni, akik békét, nyugalmat óhajtanak, akik dolgozni akarnak.

A múlt hibáit nem akarjuk visszahozni. Segíteni akarjuk azokat a becsületes embereket, akik a szocializmus építésén dolgoznak, akiket valóban a nép választott.

Kérem az elvtársakat, hogy segítsék munkánkat a felforgatók leleplezésében. Aki nem ért velünk egyet, az ne gyujtogasson, hanem üljön le velünk tárgyalni és megbeszélni a tennivalókat. Munkánkhoz kérjük a Népfront Bizottság segítségét. El kell folytatni minden retorziós cselekedetet. Mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy az országban kibontakozzék a termelő munka.

Kovács Máttyás: Megkérdezem az elvtársakat, hogy Farkas János elvtárs és én magam maradjunk-e a Tanácsban?

Szabó István : Kovács és Farkas elvtársakat már visszahívtuk, tehát tovább dolgozzanak a Tanácson belül.

Kovács Máttyás: Ismerteti a községi tanácsok helyzetét a vezetőkkel kapcsolatban,

Legsürgősebb a helyzet Dusnok községben, ahol a legrövidebb időn belül tanácsülést kell összehívni,,

Farkas János: Serényi István bátyai elnök és Sipos István elnök-helyettesek nem hajlandók lemondani, sem Népfront gyűlést összehívni. Kijelentették, hogy ha nem felelnek meg, akkor indítson ellenük a Járási Tanács fegyelmi eljárást.

Kovács Máttyás: A megyétől kaptunk kenyérgabonát, amit a mezőgazdasági osztály oszt ki a begyűjtési dolgozók segítségével. A begyűjtési dolgozók csak erre az időre fognak bemenni a Tanácshoz.

Farkas János: Véleményem szerint helyesebb lenne a begyűjtésiek helyett a járástól küldeni segítséget ehhez a munkához.

/.../

[ML]

1956. november 21.

A (dunavecsei) járási tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

Biró Géza vb. elnök szóbeli beszámolóját az alábbiakban teszi meg:

A meghívó alapján beszámoló első részében az általános helyzetről kívánom tájékoztatni az elvtársakat. Ugy gondolom, valamennyiünk előtt ismeretes a munkás-paraszt kormány programja. Ez a kormányprogram világosan feltárta mi a cél, mely felé haladnunk kell s ezt vizsgálva láthatjuk meg, hogy lényegesen eltér ez a program a Gerő és Rákosi alkotta erőszakos intézkedésektől. A minisztertanáccsal sikerült személyes összeköttetést teremtenünk, így tájékoztatást kaptunk arról, hogy országosan javul a helyzet és lassan helyreáll a rend. Az üzemekben 60-70 %-ban felvették a munkát a dolgozók. Ez azonban természetesen még nem jelenti azt, hogy kisebb-nagyobb problémákkal nem küzdenek. Fennáll ez különösen a munkástanácsok körül. Tapasztalat az is, hogy a becsületes dolgozók, a lakosság unják a sok huzavonát, a sorbaállást. De ezzel szemben vannak olyan elemek, akik ez időszakot próbálják kihasználni arra, hogy munkánélkül éljenek tovább. Fosztogatnak, rabolnak, ahol erre lehetőségük nyílik. Az ilyen emberek ártalmatlanná tétele is folyamatban van s reméljük, hogy a szovjet elvtársak segítségével, a lakosság közreműködésével megoldódik a probléma.

Járásunk területén a rendőrség megerősítése, illetve újjászervezése jó ütemben halad. Meglátásunk szerint rendőrségünk képes arra, hogy a lakossággal karöltve a rendet, a fegyelmet fenntartsa.

A másik kérdés mellyel foglalkozni kívánok, a tanácsok hatáskörével kapcsolatos. Erről már nagyon sok szó esett, a valóságban azonban ha jól megnézzük láthatjuk azt, hogy a tanácsoknak önálló hatáskörük nincs. Állandóan szigorúan ragaszkodniuk kell a merev keretszámokhoz s ezen kívül még egész sor különböző rendelkezés gátolja önálló munkájukat. A forradalom sok kérdést tisztázott és így bizunk abban is, hogy sok kérdés úgy fog kialakulni, hogy a tanácsok hatáskört kapjanak.

Beszélni kívánok továbbá a felvásárlás kérdéséről is. Járási, de országos viszonylatban is tapasztalható a vásárlási láz. Az emberek nem biznak a pénz értékében, igyekeznek szabadulni tőle, -különösen attól az időtől kezdve, hogy meghallották az infláció szót. Különösen nagy a kereslet textiláruból, melyet azonban pótolni tudunk Kunszentmiklós községben nagyon helyes kezdeményezést vezettek be, mely némileg elősegíti az áru gyors kifogyását. Ebben a községben csak a helybeli lakosságot szolgálják ki.

Néhány szóval foglalkozni kívánok a nemzeti bizottságok kérdésével is. A kormány tisztázta azt, hogy a megalakult nemzeti bizottságoknak véleményezését és javaslattevő hatáskörük van. Ezeknek a bizottságoknak feladatuk, hogy segítsék a vb-okat munkájukban, tolmácsolják a lakosság által felhozott egészséges javaslatokat, hogy ezeket a községi vb-ok - ha további intézkedést kívannak - a járás felé továbbítsák. Sok helyen nem volt világos a megalakult nemzeti bizottságok milyen hatáskörrel rendelkeznek. Így fordult elő pl. Solt községben, hogy Maróth elvtársat a végrehajtóbizottság elnökét elküldték a tanácstól egyszerűen csak azért, mert tanácselnök. Nem vizsgálták meg sok helyen, hogy az illető alkalmas-e a munkára, ismerik-e eléggé az emberek vagy sem. Kialakult vélemény az, hogy több községi vezetőnk és dolgozónk népszerűtlenségét a begyűjtés, a tagosítás stb. idézték elő.

Tájékoztatom az elvtársakat termelőszövetkezeteink helyzetével is. Meglévő tsz-eink közül teljesen felbomlott a dunatetőtleni Duna, ezen kívül a németujfalui Virágzó és az Uj élet tsz-ek. Jelentőségük nem nagy. Kilépések csaknem valamennyi tsz-ünkben történtek - a kilépési arányszám azonban nagyon alacsony.

Végül ismertetni kívánom a végrehajtóbizottság tagjaival járásunk községeiben a vezetők és egyes dolgozók személyében történő, illetve történt változásokat.

Harta községben a vb. elnök helyettesi teendők ellátásával a járási vb. Gál Gábornét bízta meg. Végleges megválasztására decemberben került volna sor, azonban világos volt valamennyiünk előtt, hogy e tisztség betöltésére olyan személyt kell jelölnünk, aki képes e feladat ellátására annál is inkább, mivel a község mezőgazdasági jellegű.

Gál Gáborné megbízott elnökhelyettesen kívül el kell hagynia az apparátust még Tiboldi János mezőgazdasági előadónak, akit a jár.tan. mg. osztályáról bizonyára már többen ismernek.

Dunatetetlen községben: A.Tóth Lajos vb. elnök lemondás folytán válik ki a községi tanács apparátusából. A. Tóth Lajos a dunateteltleni Duna tszcss-nek volt a tagja, ki kb. 10 kh. földjét visszakapva gazdálkodni kíván. Az elnöki teendők ellátásával a községben megválasztott nemzeti bizottság elnökét - Szinger Antal - bizta meg a vb.

Solt községben S. Nagy János vb. elnök helyettes mondott le állásáról önkéntesen betegségére és egyéb körülményekre hivatkozva.

Dunaegyháza községben Medveczki Sándorné adminisztrátor válik ki az apparátusból a község lakosságának kívánságára.

Ujsolt, Apostag, Kunadacs, Szalkszentmárton községekben változás nem történt.

Dunavecse községben Mók Lajos vb. elnök helyettes eltávolítását kívánja a lakosság. Mók elvtárs magatartása ellen merült föl több kifogás - különösen a tagosítási munkák során - de rátermettsége és nem megfelelő szakképzettsége sem elegendő arra, hogy e tisztséget továbbra is betöltse.

Guzsván Mihály dunavecsei köz. tan.vb. titkárát Bátya község lakossága vb. elnökké választotta meg, így kéri az apparátusból való kilepését, illetve áthelyezését. Javaslom a vb. ne akadályozza Guzsván Mihály áthelyezését.

Tass községben a lakosság Szigetfü Bálint vb. elnök helyettes eltávolítását kívánja az apparátusból.

Kunszentmiklós községben Halász Ferencné vb. elnök nem kíván dolgozni tovább az apparátusban. Megjegyezni kívánom, hogy a lakosság is várja távozását.

Kunpeszár községben Kovács József vb. elnök eltávolítását kéri a lakosság a községi tanácstól. Eltávolítása az apparátusból szükséges.

Boldogszállás községben a lakosság Sikari Márton vb. titkár eltávolítását kéri az apparátusból.

/.../

Hozzászólások

Balogh Jánosné Tass köz.tan.vb. eln.

Tájékoztatni kívánom az elvtársakat Tass községben lefolyt eseményekről. 1956. okt.26-án történt Tass községben a felvonulás, ahol a dolgozók elmondották követeléseiket, véleményüket. Itt szeretnék ráterteni mielőtt továbbfolytatnám hozzászólásomat, hogy a községben a végrehajtóbizottság, mint ilyen, a jövőben feladatát ellátni nem tudja, mert ilyen nálunk nincs. A vb. tagjai a rendkívüli állapot ideje alatt egyetlen-egy esetben sem keresték fel a tanácsot vagy annak elnökét, hogy segítségüket ajánlják fel, de azóta sem jelentek meg. Elmondhatom, hogy csak szóval szemléltői voltak az eseményeknek. 27-én reggel mintegy

40 parasztember, a falu küldöttei felkeresték a tanácsot. Ekkor a tanácsházán csak magam és a párttitkár elvtárs tartózkodtunk. Elmondották, hogy kivánságuk a kulturházba összehívni a község lakosságát, ahol megválasszák a nemzeti bizottságot. Szombaton a kulturházban mintegy 250 ember jelenlétében megválasztották a nemzeti bizottságot, ki - elismeréssel kell mondjam - kezdettől fogva a hivatása magaslatán állt. Ennek köszönhető az is, hogy a tervezett gyűjtogatás - mely a tanácsházára irányult volna - nem következett be. A nemzeti bizottság a továbbiakban úgy döntött, hogy engem tisztségemben megtart - ugyan ez volt a község lakosságának is a véleménye - a vb. elnök helyettest és a mezőgazdasági előadót pedig eltávolítják az apparátusból.

Szó esett az elnök elvtárs beszámolójában a tanácsok hatásköréről is. Ezzel kapcsolatosan az alábbi sajnálatos esetet kell elmondanom a végrehajtóbizottság tagjainak, hogy ebből is lássák, egyes szerveink milyen tisztelettel tekintenek a községi tanács felé. Kezdem talán azon, hogy községünkben is folyik a rendőrség újjászervezése. A tegnapi nap folyamán Bóka elvtárs a rendőrség részéről felkeresett az- zal, hogy a volt begyűjtési helyiséget azonnal bocsássam a rendőrség rendelkezésére, mivel mostani helyiségük nem alkalmas arra, hogy ott feladataikat kellően el tudják látni s ez nem csak az ő kérése, de a felettes szervek utasítása is. Ezt a helyiséget nem bocsátottam rendelkezésükre, de találtam más, jobb megoldást melyet közöltem is Bóka elvtárssal. Kevés idő múlva Kunszentmiklós községből felhív engem egy hadnagy elvtárs és drasztikus szavakkal hozta tudomásomra, hogy mit gondolok, talán még mindig önkormányzat van?

Kérésem Cár elvtárs felé, tegyék ez ügyet vizsgálat tárgyává. Községünkben két tsz. van. A Petőfi-tsz-ben változás nem történt, az Alkotmány tsz. azonban feloszlóban van, melyet megakadályozni nem tudunk.

Cár Lajos jár.oszt.vez.

Tájékoztatni kívánom az elvtársakat járásunk közbiztonsági helyzetéről. A rendőrség újjászervezése községeinkben jórészt megtörtént, ám azonban még nem azt jelenti, hogy ezen a téren további feladataink nincsenek. Ugyanis sok olyan személy került a rendőrség kötelékébe, aki önhibáján kívül munkáját fölvenni nem tudta s azt remélve, hogy munkahelyéről és a rendőrségtől is kapja fizetését, beállt rendőrnek. Jelentkeztek továbbá olyanok is, akik nem kívánatosak e feladat betöltésére. Nem szeretnek dolgozni, rossz múltjuk van stb. Nekünk azonban ilyen emberekre nincs szükségünk, hiszen rendőrségünket nem selejt emberekből kívánjuk összeállítani, hanem olyanokból akik szívügyüknek tekintik a falu, a község rendjét, biztonságát, dolgoznak, harcolnak ezért.

A tassi esettel kapcsolatosan megjegyezni kívánom, hogy a tanács és a rendőrség közötti kapcsolat nem teljes már hosszabb idő óta. A rendőrség az említett helyiséget azért kívánja igénybevenni, mert így

több lehetőség nyílik arra, hogy kapcsolatot teremtsenek a járási osztállyal szükség esetén telefon útján. Ugyanis mostani helyiségükben nincs távbeszélő és ha pl. előfordul egy olyan eset mint Apostag községben, hogy egy dolgozó parasztembertől két fölfegyverzett ember el akarja vinni a lovakat, nem tudunk segítségükre sietni.

Ebben az időszakban, amikor még nagyon sok börtönből kiszabadult bűnöző jár az országban - sok fegyverrel a kezében - szabadon, különösen segítségére kell lenni mindannyiunkban a rendőrbajtársaknak. Csak összefogva, egymást segítve tudjuk megoldani sok esetben eléggé bonyolult feladatainkat.

/.../

A tegnapi nap folyamán az Ensz-ben Sepilov elvtárs, komoly elemzést adta a magyarországi helyzetnek. Sepilov elvtárs bebizonyította, hogy a Magyarországon lezajlott eseményekhez milyen mértékben járult hozzá a fasiszta, népi demokrácia ellenes elemek beavatkozása. Elmondotta továbbá, hogy ezek az elemek, akik a Magyar Népköztársaság, a munkás-paraszt kormány megdöntői akartak lenni, hogyan használták fel a Magyarországon kialakult hangulatot, természetesen saját céljaikra. Elmondotta, hogy a meglévő hibák Rákosi és Gerő által hozott intézkedések előidézői voltak. A munkásság elégedetlensége váltotta ki ami történt, és ezek a haladó erők kezdték meg a hibák kijavításáért a harcot. Ezzel a harccal egyidőben és párhuzamosan természetesen szervezkedtek azok az erők is, melyek régi társadalmi rendszert, a fasiszmust, a kizsákmányolást kívánták vissza. Sepilov elvtárs elmondotta azokat a kegyetlenkedéseket is, amelyeket az első napokban követtek el ezek az elemek becsületes hazafiakkal, magyar emberekkel szemben. Élve temettek el embereket csoportosan, akiknek jajszavukat, segélykérésüket még napokon keresztül is lehetett hallani s ezek az emberek ártatlanok voltak. Olyan emberek voltak, akik az igazságért, az emberek százainak érdekeiért hacoltak, akik nem értettek egyet a meglévő hibákkal, azok kijavítását akarták. Az országos pártközpontban a fasiszta csürhe még az egyszerű gépirókat is megölte. S azt az elvtársat, aki vallotta, hogy ő kommunista és az is marad, felválták a mellét, kivették a szívet és így végeztek vele még vagy 5 golyó segítségével.

Sepilov elvtárs határozottan lépett fel az ellen, hogy Magyarország ügyeibe bár ki is beleszóljon. Elmondotta azt is, hogy a Varsói Szerződés nem egy elszigetelt szerződés. Az azonban nem lehetséges, hogy annak felbontását egyszerűen csak kimondjuk addig, amíg az Atlanti Tömb érvényben van. A szovjet csapatok kivonása is lehetséges, a rend, a nyugalom helyreállításával. /.../

Részletesen elemezni nem kívánom okt.23-tól nov.4-ig történő eseményeket, hiszen az valamennyiünk előtt ismeretes. El kell azonban mondjam azt, hogy szervezett ellenforradalmi akció járásunk területén is volt Már listákat állítottak össze a felkészítendő emberekről s hogy

ez nem történt meg, nem éppen rajtuk mulott. Meg kell akadályoznunk, hogy járásunk területén bármiféle bosszu is legyen. A jelenlévők közül bizonyára emlékeznek még sokan azokra a nemzeti bizottsági tagokra, akik nem az igazság oldaláról néztek sok kérdést, hanem a nép bizalmával visszaélve személyeskedéseket tettek, mellyel kiélezték a helyzetet. Nem az emberek egyéni értékelése alapján, hanem az emberek funkciója és egyéb dolguk alapján ítélkeztek.

/.../

Meg lehetett volna tenni, hogy a fehér terror után következzen a vörös terror. Mi azonban forradalmunk tisztaságát nem akartuk és nem akarjuk bepiszkitani.

/.../

A tanácsok hatáskörével kapcsolatosan a következőket kívánom elmondani. Ez előtt az események előtt már nagyon sok esetben hangzottak el tanácsulésen, vb. ülésen értékes kezdeményezések, javaslatok, melyeket továbbítottunk felettes szerveink felé, de érdembeni intézkedés nem történt. Sok népszerűtlen feladat tartozott a tanács hatáskörébe így pl. a begyűjtés, mely a dolgozók haragját szította a tanács felé. Természetesen sokkal népszerűbb feladata lett volna az tanácsainknak is arról gondoskodni, hogy van-e elegendő áru a boltokban stb. Szükséges az is, hogy a vb. ülés után valamennyi osztály nézze, meg, melyek azok a hatáskörök, melyeket le tudnak adni községi tanácsainknak, ugyanakkor melyek azok a feladatok, melyeket a megye le tud adni a járásoknak.

/.../

Szabó Imre alez. Boldogszállás /.../

Tudjuk valamennyien azt, hogy okt. 23-án miért indult el a nép, ez ifjuság vezetésével és tudjuk, hogy ezek igazságos célokért jártak el. Ezek közé a becsületes szándéku emberek közé furakodtak be olyan elemek, akik meg akarták dönteni a Kádár-kormányt, kivenni a vezetést egyes emberek kezéből, hogy Rákosi és Gerő módjára a nép nyakára üljelek, semmibe véve a nép érdekeit, kívánságát, hogy urak módjára elszakadva a néptől tevékenykedjenek. Nekünk kommunistáknak és becsületes magyar embereknek nem szabad még egyszer megengednünk ilyet, jobban ki kell, hogy álljunk. Nem szabad megengednünk, hogy arra illetéktelen egyének becsületes embereket és kommunistákat végezzenek ki minden emberi képzeletet felülmuló kegyetlenkedésekkel.

Felvetődhet az a kérdés - miért történtek meg mindezek. Tudunk rá feleletet adni. Azért történtek meg, mert az akkori vezetők nem állottak hivatásuk magaslatán, valamennyi szervezet tanácstalanul, minden utasítás nélkül állott. Ez vonatkozik a fegyveres erőkre is. Mentünk a saját elgondulásunk után, mivel utasítást nem kaptunk. Ébereknek kell lennünk különösen az elkövetkezendő időben, mert az ellenség nem mondott le szándékáról, illegálisan újra szervezkedik. Ezen szervezke-

désük meglátszott abban is, hogy községeinkben, falvainkban sok helyen a párttitkároknak, párttagoknak bujkálniok kellett, emlékműveket rongáltak meg és döntöttek össze. Ezek helyreállításáról feltétlen gondoskodni kell, de nem nekünk, hanem azoknak, akik tönkretették azt. Ha eredményt egyedül nem tudnak elérni az elvtársak, értesítsenek bennünket s mi addig, amíg szükséges, ottmaradunk, de ilyen dolgokat nem engedhetünk meg.

/.../

Vagy ott van dr. Csikesz esete. Fegyvert tartogatott még akkor is magánál, amikor a munkás-paraszt kormány elrendelte az egész ország területére, hogy a fegyvereket át kell adni a fegyveres testületeknek. Lakásán megtaláltuk a kérdéses fegyvert s amikor megkérdeztük tőle miért tartsa magánál s pisztolyt azt felelte: öngyilkos akart lenni. Természetesen a fegyvert elhoztuk, hiszen az öngyilkosságra más mód is található, ha már ez a szándéka.

Végül ennyit kívánok még elmondani, hogy mi és a szovjet elvtársak amennyiben szükséges, készséggel nyújtunk segítséget.

/.../

Kovács Kázmér ügyész /.../

Mivel a rendőrség szervezése egyik legkomolyabb feladataink közé tartozik - erre különös gondot fordítsunk, s egyes személyek beállításánál kérje ki a rendőrség a nemzeti bizottság javaslatát is és együttesen döntsenek a kérdés fölött.

Szabó Pál szervezési csop. vez. /.../

Többek előtt ismeretes, hogy Solt községben első ízben milyen összetétele volt a nemzeti bizottságnak, s azt hiszen ismeretes az is, hogy azóta milyen változáson ment keresztül. A községben a nemzeti bizottság kiforrotta magát és tevékeny segítője a végrehajtóbizottságnak több kérdés megoldásában. A községben teljes a rend, a nyugalom, örömmel kell elmondanom, hogy a tegnapi nap folyamán 5.000 Ft. adó folyt be, mely szintén azt igazolja, hogy a község élete kezd újra a régi kerékvágásba folyni.

Bognár Pál vb. tag.

Ismertetni kívánom az elvtársakkal Boldogszállás községben hogyan történt eltávolításom az apparátusból. Azt tudjuk valamennyien, hogy Boldogszállás községbe jutott el legutoljára a forradalom szele. A felvonulás megtörténte után fölkeresték ez emberek a tanácsot különböző kívánságokkal, követelésekkel. Már akkor tudatában voltam a járás azon intézkedésének, hogy cselekedjünk úgy, ahogyan a nép kívánja. A nép követelése az volt, hogy Izsold és Sikari elvtársak az apparátust azonnal hagyják el. Az én kilépésemet az apparátusból nem kívánták, sőt a nemzeti bizottság elnökének választottak meg. Ülést ülés után vezettünk le, és kb. 3 nap után egyik ülésen felállt egy személy és felszólított, hogy hagyjam el a helyiséget. Több ember a

véleményét nem nyilvánította. Ezek után azt a következtetést tudom levonni, hogy kicsiny ez a réteg, mely elvátolításomat kéri a községi tanácstól. A felszólításnak eleget tettem és elhagytam a községi tanácsot. Két nap múlva értesítést kaptam Budapestről, hogy fiam megsebesült. Érte mentem s azóta nem voltam bent a községi tanácsnál.

Boldogszállás községi tanácsnak 8 hónapja vagyok a vezetője, ez idő alatt minden igyekezettel azon voltam, hogy a község lakosságának problémáit a legkedvezőbb körülmények között oldjam meg. Bűnöm az, hogy kommunista vagyok.

A szovjet katonai parancsnok hozzászólása

Megtisztelőnek tartom és megvagyunk elégedve, hogy a mai tanácskozásra az elvtársak meghívtak bennünket, ezen résztvehettünk.

/.../

Azok az ellenforradalmi elemek, melyeket szétvertünk, maradék erejüket próbálgatják úgy, hogy egyszerű embereket próbálnak szervezni és propagandát visznek ki közbük a párttagok, a kormány ellen. Meglátásom, hogy a helyi szervek ebben a kérdésben nem nyújtanak kellő támogatást a rendőrségnek, nem segítik ezeket az elemeket leleplezni. Több ideológiai munkát kell végezni, s nagyon fontos feladat az, hogy az elvtársak sokat tartózkodjanak künn a területen, állami gazdaságokban, üzemekben, tsz-ekben és ott folytassanak agitációs munkát. Több ujságot, hirt kell eljuttatni a tömegekhez. Jobban kell támaszkodni a tömegekre, hiszen a mi pártunk is azért erős, mert a népre támaszkodik.

El kell érni, hogy mielőbb meginduljon a munka. A szovjet elvtársakra most is számíthat a magyar nép éppen úgy, mint 1945-ben. A szovjet hadsereg most is azért jött ide, hogy megszabadítsa a magyar népet azoktól a fasiszta elemektől, akik újra a kezükbe akarták venni a hatalmat. És azt akarjuk, hogy a szovjet és a magyar emberek éppen olyan jó barátságban éljenek továbbra is mint ezelőtt.

[ML]

Taba János (interjú)

November 4-én már meg voltam győződve, hogy ennek az epizódnak, ennek vége. Itt voltak az orosz csapatok Kalocsán, és itt vonultak a szemünk előtt. Ekkor újra jöttek ugyancsak a gazdák:

– Janikám, jobb, ha te elmégy. Te itt mégis benne voltál mindenben, és nem szeretnénk, ha valami bajod lenne.

Voltak ilyen tanácsok. És még jött egy jó lehetőség is, mert egy halász hozott ide egy csónakot a Dunára, hogy ha akarok, menjek itt át a csónakkal. Mondták, hogy menjek csak nyugodtan, ne veszélyeztessenek semmit. Ők majd csak meglesznek valahogy. Másfelől a feleségem is nagyon azon volt, hogy menjünk. Tudod, korábban ő volt a begyűjtési felelős.

Úgy mentem el november 19-én, hogy senki sem tudott róla. Nem akartam senkinek az orrára kötni. De addig a helyemen voltam, és működött a Nemzeti Bizottság is.

Nem volt semmi határozott elképzelésünk, hogy hova menjünk. Először persze Ausztriába, de távlatilag Amerikára gondoltam. Mindenképpen szerettem volna megnézni, de hogy hogyan lehet oda eljutni, arról már nem volt semmi fogalmam. Németül még elég jól megértettem magamat, mert a polgáriban csak föl-szedtem valamit, de angoltól csak egy szemeszterem volt, és akkorra nem tudtam már semmit sem.

Még aznap éjszaka megközelítettük a határt motorkerékpárral. Ketten elvezet-tek a Rábáig bennünket. Az egyiknek odaadtuk a megmaradt pénzünket, a má-siknak meg a motorkerékpárt. November 19-én már havas volt a széle minden-nek, és át kellett menni a folyón. Nem volt az széles, csak olyan, mint a fél udvarunk, de rettenetesen hideg volt. Levetköztem, behúztam egy fél liter pálin-kát, fölvettem a fiamat a nyakamba és átgyalogoltam. Úgy hónaljig ért a víz. Vissza-jöttem a feleségemért, azt átvittem őt is. Majd megittam a fél liter maradék pá-linkát, és áthoztam a ruháinkat is. Mire az osztrák csendőrök megtaláltak bennünket és bevittek a melege, addigra én már totál be voltam rúgva.

Onnan tovább vittek bennünket egy táborba. Ott aztán lehetett jelentkezni és így kerültünk ki Amerikába. Kanadába készültem, de aztán Amerika hamarabb bejött. Feleségem jelentkezett a katolikus vonalon, én a református vonalon, de Amerika nagyon protestáns, és így én kerültem előbb sorra. Nekünk végül is mindegy volt, melyik jön. Egy hónap múlva, december 26-án meg is érkeztünk Amerikába. New Jersey-be. Oda rengeteg magyar érkezett. Ott két hetet vár-tunk. Mindenáron méhész akartam lenni, de Richmond környékére nem találtunk helyet, és akkor az ottani papok kerestek nekem helyet egy helybeli gyárban.

Meghívó

Dunapataj községi tanács VB. és munkástanács meghívja az alább felsorolt vb. tagokat, hogy 1956. évi november hó 30-án délután 2 órai kezdettel tartandó értekezleten megjelenni sziveskedjenek:

Jancsó Gyula /vb. titkár/

ifj. Bálint Mihály, Ranga János, Simon Lajos, Kothencz Béla, Herczeg Sándor, Szakács Sándor

[ML]

Kiss István (interjú)

Teltek a napok. November 4-én a szovjet hadsereg bevonult az országba. Amikor Patajon is keresztülment egy-két tank, bizony mindenki szétrebbent és elbújt. Lapult mindenki. Aztán már a Nemzeti Bizottság se igen jött össze. November vége felé

a Kothencz Béla hívta össze megint, mert úgy döntöttek, hogy összehívják a régi, törvényes tanácsülést, és ott a Nemzeti Bizottság benyújtja a lemondását, és átadja az ügyeket a tanácsnak.

November 30-án volt a tanácsülés. Ezen résztvett minden régi tanácsstag, párttag. Szűcs is, az újonnan megalakult MSZMP titkára, sőt még a járási párttitkár, tanácselnökhelyettes és vb-titkár is. Itt előterjesztést tettek, hogy engem, a Jancsó Gyulát és még nem tudom kit, adoptáljanak tanácsstagnak. Engem titkos szavazással egyhangúlag megválasztottak. Csak egyvalaki nem szavazott rám, azt hiszem, a Vörös Sándor lehetett. Azután a tanácsülés megválasztotta a vb-t. Oda is bekerültünk, én is, meg a Jancsó is. Akkor a tanácstörvény szerint a vb külön terembe vonult, és megválasztotta a vezetőket. Engem egyhangúlag tanácselnöknek, Jancsót pedig vb-titkárnak. Kimentünk, bejelentettük a választás eredményét, és átvettem az elnöki tisztet. Közben az egyik tanácsstag, talán a járási tanácsnak is tagja lehetett, megkérdezte a díszelnökségbe meghívott járási vezetőktől, hogy a gyűlés folyamán tapasztaltak-e valamiféle törvénysértést vagy szabálytalanságot. Kijelentették, hogy minden rendben. Mehet minden tovább. Kezdhetünk működni. Nemsokára be is hívtak a járási tanácshoz. Előzőleg elkészítettük a közgyűlési jegyzőkönyvet, el is küldtük a járásához jóváhagyásra, esetleg észrevételre. Semmi észrevételt nem tettek, és letettem a hivatali esküt.

Beindítottuk a munkát, beállítottam mindenkit a helyére, kihívtam a járási pénzügyi osztálytól a föld-nyilvántartókat, és elkezdték a birtokívek pótlását, mert néhány százat elégettek azok a szerencsétlenek. Ezt is helyre kellett tenni.

A lakosság nagyon bízott bennem. Olyan ügyes szövegeket tudtam közzétenni, annyira hozzájuk tudtam férközni az állampolgári jogokkal és köteleességekkel kapcsolatban, hogy olyan adófizetés kezdődött a községben már januárban, hogy mindenkinek leesett az álla. A járási tanácsnál csak azt kérdezték, hogy miként tudom én ezt megcsinálni. Hát mit válaszoltam volna rá? Azért, mert a község és a vezetőség között teljes az egyetértés. A vezetőség bízik a lakosságban, a lakosság pedig bízik a vezetőségben. Mást nem tudtam rá... Úgyhogy ezt a tényt később még a bírói ítélet is megemlíti. Sőt még azt is, hogy a működésem pozitív jellegű volt.

1956. november 30.

A (kalocsai) járási tanács oktatási osztályának leirata az általános iskola igazgatójának

A Megyei Tanács Oktatási Osztálya 32309/1956.X .sz. rendelete alapján az alábbiakat közlöm, illetve az alábbiakban rendelkezem az idegen nyelvoktatással kapcsolatosan:

1./ Az eddigi tapasztalatok azt mutatják járásunk területén, hogy a szülők főleg német nyelv tanítását óhajtják. Kisebb számban foglalnak csak más nyelv tanítása mellett állást.

2./ A nyelvek választásának egyedüli reális alapja a rendelkezésre álló oktató személyzet megléte. Elenyésző csekélységü, külön óhajokat nem lehet figyelembe venni. Célszerű lenne, hogy a VIII. osztályosok, ahol eddig orosz nyelvet tanultak, ne kezdjenek új nyelv tanulásába, mivel ennek semmi reális alapja nincsen. Még a VII. osztályosok nyelvtanulásának kérdése is meggondolandó. Ebben az ügyben helyes, ha az igazgatók az ellenőrző könyv útján megkérdezik a szülőket.

Azokon a helyeken, ahol több nyelv tanulását kívánják a tanulók, személyi és órarendi meggondolások alapján az igazgatók csak két nyelv tanítását engedélyezzék. A két nyelv tanulása párhuzamosan történjék.

/.../

[ÁII]

Thikász Mihály (interjú)

Novemberben már az első pillanattól kezdve az volt a hang, hogy engem le kell váltani. Én mondtam a tantestület előtt is, hogy:

– Nézzétek, én nem akarok igazgató lenni. Én ezt kényszerűségből vállaltam el.

De nem lehetett lemondani, mert december elején a megyei tanács művelődési osztályvezetője hivatalosan is kinevezett igazgatónak. Valamikor osztálytársak voltunk, ismerte a proli származásomat, és tudta, hogy nem fogok marhaságot csinálni.

De aztán ő is nyomás alá került, hogy váltson le. '57 tavaszán fegyelmet indítottak ellenem, és leváltottak. Azt írták a fegyelmime, hogy sokat énekeltük a Himnuszt. Ez valóban így volt. Még a Szózatot is tanítottam. A másik indok az volt, hogy elleneztem egyik kartársam igazgatóhelyettesi kinevezését. És az párttag volt. De nem akartam nyilvánosság előtt kijelenteni, hogy sikkasztott. A túlóradíjak egy részét elvette, aztán kikerekítette a számadatokat, és azokat adta át a tanítóknak. Mondtam, hogy én tiszta kezű embert szeretnék, de ismerve a dolgokat, nem nyúlhatott hozzá senki. Emiatt aztán engem dorgáltak meg írásbelileg. De nemigen ejtett kétségbe, pedig ekkor le is váltottak. Majd lesz valahogy, gondoltam.

Furcsa módon volt még egy kellemetlenségem. Tudja, a gyerekeket az iskolában nem nagyon érdekelte a forradalom. Egyszerűen boldogok voltak, hogy eltörölték a beszolgáltatást, hiszen paraszt szülők gyerekei voltak. A nevelőkkel szemben sem voltak semmilyen tekintetben kihívóak. Általában véve én is azt tapasztaltam, amit az ideológia tanít, hogy paraszt emberekkel forradalmat nem lehet csinálni. Ezek nem forradalmárok. Ezek nem alkalmasak arra, hogy itt valamit csináljanak. Az ipari munkásság az inkább. De ezeknél csak az volt a fontos, hogy a tojás ára drágább lett, és így most még több pénzt kapnak. Na és mivel az iskola körül nyugalom volt, dicséretet kaptam a járási tanács művelődési osztályától az '56-os események során tanúsított viselkedésemért. Még 2 ezer forint pénzzutalmat is adtak. Igen ám, de én a 2 ezer forintot nem fogadtam el, hanem

azt mondtam, hogy felajánlom Budapest helyreállításához, mert azt elég sok kár érte. Na, ezt a nagylelkű felajánlást tudomásul vették, de mondták, hogy azért fogadjam csak el a pénzt. De csak nem fogadtam el. Akkor behívtak a rendőrségre, hogy miért nem fogadtam én el ezt a jutalmat. Elmondtam nekik is.

– Hát az nem úgy van! – válaszolták. – Amit az állam ad, azt el kell fogadni, és jónéven kell venni.

Na, azért ennek ellenére csak visszaadtam nekik. Végül is ebben maradtunk.

1956. december 2.

A református egyház presbitériumának gyűlése; jegyzőkönyv

/.../

1./ Lelkipásztor bejelenti, hogy az esperesi hivatalból 1956. nov. 28-án érkezett a Magyar Református Egyház Országos Intézőbizottságától Ravasz László aláírásával egy körlevél, melyet teljes egészében felolvasson. Ugyancsak felolvassa a 791/1956. sz. nov. 23-án kelt, s az előbb felolvasott körlevéllel együtt érkezett egyházmegyei elnökségi körlevelet.

A prebitérium a két körlevél tartalmának alapos megbeszélése után egyhangu határozattal elhatározza, hogy a Magyar Ref.Egyház Országos Intézőbizottsága által megindított megújulási mozgalomhoz csatlakozik.

2./ Lelkipásztor bejelenti, hogy a helybeli általános iskola igazgatója Tikász Mihály magához kérette a helybeli lelkészeket és közölte, hogy a Megyei Oktatási Tanács rendelkezései szerint csatlakozó óráként heti 16 órában folyhat a hitoktatás december 3-tól kezdve.

/.../

[PI]

1956. december 3.

A (kalocsai) járási tanács oktatási osztályának leirata az általános iskola igazgatójának

A Megyei Tanács Oktatási Osztálya 32351/1/1956.sz. rendelete alapján a hitoktatással kapcsolatosan az alábbiakat közlöm, illetve az alábbiakban rendelkezem:

1./ Hitoktatás minden ált. iskolában megindulhat, ott is, ahol nincs 10 jelentkező.

2./ A hitoktatás időpontja: községi iskoláknál a délelőtti és délutáni órák után csatlakozó utolsó, illetve utolsó előtti óra /kettős óra/. A tanulók túlterhelésének elkerülése és időben való hazaérkezése érdekében a hitoktatási napokon lehetőleg a közismereti és hittanórák egyaránt rövidített időtartamban tartandók. Tanyai iskolákban a déli váltáskor oly-módon, hogy a délelőttieknek utolsó, a délutániaknak első órájuk legyen a hittan.

3./ Minden tanulócsoportnak heti két órát köteles az iskola igazgatója engedélyezni. Azokban az iskolákban, ahol eddig is volt hitoktatás, az új jelentkezők létszáma megkivánja, új hitoktatási csoportok létesítendőek.

4./ Hitoktatást az végezhet, akinek a Megyei Tanács Oktatási Osztálya az illetékes egyházi hatósággal történt megbeszélés alapján megbízatást ad. A megtartott órákról az óradijak kiutalásához szükséges kimutatás felterjesztése a Megyei Tanács Oktatási Osztályára a korábbi rendelkezéseknek megfelelően történjék.

5./ A hitoktatásra való jelentkezés úgy történik, hogy az iskola igazgatója a hitoktatóval történt megbeszélés után kihirdeti a tanulóknak a hittanórák idejét s helyét, a hitoktató pedig bejelenti az igazgatónak, hogy hány gyermek jár hittanórára. Az iskola részéről sem írásbeli jelentkezés /nyilatkozat/ sem névsorba vétel nem szükséges.

6./ A hitoktatásról az egyes egyházak a híveket szószéki hirdetés keretében tájékoztatják.

7./ A hitoktatás állandó iskolai ellenőrzése megszűnik, egyházi ellenőrzés engedély birtokában lehetséges.

/.../

11./ A hitoktatással kapcsolatos minden más korábbi rendelkezés /kereszt feltétele, rk. köszöntés, tanítás előtti és utáni ima/ érvényben van.

/.../

[ÁII]

A (kalocsai) járási tanács vb. ülése; jegyzőkönyv

/.../

Farkas János VB. titkár ismerteti a községi tanácsok Végrehajtóbizottságainak helyzetét, az újonnan választott VB. vezetőket.

Bátya községben vb. elnöknek választották Guzsván Mihályt, aki már korábban is dolgozott a községben és odavaló, becsületes ember. Elnökhelyettesnek Mácsai Ferencet választották, aki szintén dolgozott már Bátya községben és a dolgozók szeretik. Titkárnak Baltás Benőt választották, aki eddig előadói minőségben dolgozott a Tanácsnál. Nevezettekkel a község lakossága egyetértett.

Szabó Ferenc: A Népfront Bizottság javaslatára a tanácsülés választotta ezeket a vezetőket a tanácsstörvény értelmében. Baltás Benő tanácsstag, a többi azonban nem. Nevezettek egyetértének a Munkás Paraszt Kormányral és annak programjával.

Kovács Mátvás: Guzsván Mihálllyal együtt dolgoztam, ismerem, jó munkakerő, rendes ember.

Drágaszél községben megmaradt az elnök és a titkár is.

Dunaszentbenedek községben Vidók Istvánt a volt tanácselnök öcssét választották meg elnöknek, a megbízott elnököt pedig vb. titkárnak választották.

Dunapatajon Kiss Istvánt választották elnöknek, Dusnoki Józsefet elnökhelyettesnek, aki előzőleg is elnökhelyettes volt, titkárnak pedig Jancsó Gyulát.

Kovács István: Kiss István Miskén is dolgozott, ott is szerették. A község lakossága bizalommal van iránta. A kormányt elismerik, azt támogatják.

Kovács Mátvás: Ott voltam a VB. vezetőinek megválasztásán. 40 választó közül 39 Kiss Istvánra szavazott.

Szabó Ferenc: Kelle György a volt tanácselnök a községből megszökött, így módjában volt a lakosságnak új elnököt választani. Javaslom, hogy az új elnököt hagyjuk mi is jóvá.

Kovács István: Jancsó Gyula 1948.-ban adóügyi jegyző volt. A kulákokat pártolta, részükre igazolásokat adott. A takarítónő megesett tőle, ekkor az volt a Párt véleménye, hogy ilyen erkölcsstelen ember nem dolgozhat a község házában. Ekkor elkerült a községből.

Csóti Imre: Javaslom, hogy mielőtt Jancsó Gyulát megerősítenék, ügyét a VB. megbízásából Kovács Mátvás és Farkas János elvtársak vizsgálják ki.

Kovács Mátvás: Jancsó ellen a választáson a kétkezű-munkások nagyon tiltakoztak. Azt mondták, hogy 5 embert el akart a községből vitetni. A parasztok 13 szavazattal választották meg. Elmondták róla, hogy a kisparaszttal eldobatta a cigarettát, ha bementek hozzá, mondván, hogy az ő szobájában ne füstöljenek. Ugyanakkor pedig a módosabb parasztokat, kulákokat ő maga kínálta, hogy gyujtsanak rá. Én is azt javaslom, hogy vizsgáljuk ki az ügyét.

Kovács István: Jancsó elmondása szerint 1950.-ben nem volt a rendőrségtől és a pártbizottságtól, hogy azt az említett 5 proletárt, akik állandóan csak részegeskedtek, a községből ki kell tiltani. A Rendőrség és a Pártbizottság mellett ezért írta ő is alá az említettek elvitetését.

Béza László: Ugy néz ki a kérdés, hogy maguk a község dolgozói sem szeretik Jancsót, nem kívánják vezetőnek. Azonkívül magát Jancsót is bizonytalanságban hagynánk, amíg ügyét kivizsgálunk, mert addig régi mun-

kahelyét sem tudná elfoglalni és ha nem válasszák meg a községben, akkor két szék közül a pad alá esik. Véleményem szerint ne erősítsük meg.

Kovács Mátyás: A választás alkalmával a tanácsstagok közül akartak titkárt választani, de mivel nem találtak értelmiségieket, így javasoltak titkárt és titkos szavazással Jancsót választották meg.

Szabó Ferenc: Joga van a Végrehajtóbizottságnak ahhoz, hogy megnézzék ki dolgozik a községben. Tehát mielőtt Jancsót megerősítjük, kivizsgáljuk ügyét a helyszínen.

Az ügy kivizsgálásával bizzuk meg Kovács Mátyás és Farkas János elvtársakat, akik a következő ülésen beszámolnának.

Farkas János: ismerteti továbbá, hogy Dusnok községben Karaszi János választották elnöknek. Nevezett mezőgazdasági előadó volt, 10 gyereke van. A községben szeretik, népszerű. Elnökhelyettesnek Jáksó Józsefet választották, aki értelmes, határozott ember. Titkárnak meghagyták Horváth Menyhértet.

Fajsz községben a régi elnököt és elnökhelyettesét meghagyták. Titkárnak Nagy Gergelyt választották meg. Nevezett ügyes, komoly ember, kissé szókimondó. Apja kulák volt, de őt még legény korában elzavarta otthonról.

Szabó Ferenc: A választáson Nagy Gergely 24 szavazatot kapott, 9-en nem szavaztak rá. A választás eredményét nagy örömmel fogadták a község dolgozói.

Foktó községben az elnököt és a titkár is meghagyták.

Géderlak községben elnöknek Galambos Pétert választották, aki tanácsstag, talpraesett, szorgalmas ember.

Hajós községben az elnököt, elnökhelyettesét és a titkárt is meghagyták, ellenük nem emeltek kifogást.

Homokmégyen még nem rendeződött a kérdés, egyenlőre Bures Tibor vb. titkárt bízták meg a feladatok elvégzésével. Elnöknek akarták Tóth Ferencet, aki a járási mezőgazdasági osztályon dolgozik és homokmégyi, de nem fogadta el. Ugyiszintén nem fogadta el Kákonyi Ignác sem, aki szintén homokmégyi lakos. Így egyenlőre nem választottak elnököt.

Miske községben a volt titkárt választották meg elnöknek és titkárnak pedig Balázs István egyetemistát, akinek özvegy édesanyja van, édesapja a II. világháborúban elesett. Nevezett a szünetekben is szorgalmasan szokott dolgozni.

Ordas községben az elnök és titkár is megmaradt.

Öregcsertőn az elnököt és titkárt is leváltották. Elnöknek Vén Istvánt választották meg, aki a felszabadulás utáni években bíró volt. Titkárnak Vén Zoltánt választották.

Szabó Ferenc: Tudomásunk szerint mindketten elősegítették a TSz-ek széthuzását, a törvényeket nem igen tartják be.

Szakmár községben elnöknek választották Tóth Rádai Jánost. Apja volt kuláklistán. Volt párttag is, de kizárták. 16 holdas paraszt.

Elnökhelyettesnek a volt elnököt választották, titkárnak pedig Tóth Lajos felsőereki lakost. Nevezettnek VII. gimnáziuma van.

Szabó Ferenc : Az elnöki értekezleten Tóth Rádait megvádolták hogy a Tsz. feloszlatását elősegítette. Ezt a Tsz. munkástanácsának egyik tagja a szemébe is mondta. Állítólag igazolásokat adott ki az 1953.-ban kilépőknek, hogy teheneiket, lovaikat, stb. kiadják .

Javaslom, hogy erősítsük meg, mint megbízott elnököt. A titkár ügyét pedig - aki ellene van a TSz-eknek, illetve azok további megmaradásának - vizsgáljuk ki.

Uszódon elnöknek megválasztották Korsós Gábort, míg a volt elnök Csehszlovákiában volt szabadságon. Tudomásunk szerint nevezett csendőr volt, elmondása szerint tábori csendőr. Ez sem lehetett sokáig, mert még mindössze 38 éves. Egyébként, szorgalmas, népszerű ember. Titkárnak meghagyták Balogh Istvánt.

Szabó Ferenc: A választáson titkos szavazással választották meg mondván, hogy szegény munkás ember volt, amellet értelmes, nekik nem kell kulák elnök. Javaslom, hogy erősítsük meg

/.../

2./ napirend

/.../ az apparátus létszámának csökkentése /.../ a Járási VB. hivatali apparátusa 50 főt tenne ki és feleslegesnek mutatkozik 35 munkáerő.

/.../

[ÁII]

1956. december 7.

Az általános iskola igazgatójának jelentése a (kalocsi) járási tanács oktatási osztályának

Folyó évi november hó 30-án kelt fenti számú rendeletre jelentem, hogy a dunapataji általános iskolában a felmérések eredményeként német nyelvet tanítunk. Más nyelvoktatás a kevés jelentkezőre való tekintettel nincs.

/... /

Az orosz nyelvet tanító tanárok más tantárgyak tanítására nyertek beosztást.

[ÁII]

A református egyház presbitériumának gyűlése: jegyzőkönyv

/.../

A lelkipásztor felolvassa A /.../ Református Egyházkerület Püspöki Hivatalától 1956. nov. 26-án kelt dr. Pap László egyházkerületi főjegyző által aláírt körlevelet, mely hozzánk az esperesi hivatalból 801/1956.sz. a. december 8-án érkezett, melyben közöltetik, hogy a /.../ Ref. Egyházkerület elnöksége 1956. nov. 16-án a következő határozatokat hozta:

1./ A 310/1944. sz. Zsinati határozatban foglalt felhatalmazás alapján az egyházkerületi tanács elérhető tagjaival történt megbeszélés értelmében - az egyházkerületi közgyűlés nevében és tekintélyével - elfogadja Dr. Bereczky Albert püspöknek szóban és Kiss Roland főgondnoknak írásban is bejelentett lemondását.

2./ A fenti Zsinati határozatban foglalt felhatalmazás alapján megállapította, hogy a püspöki és főgondnoki tiszt betöltésének elrendelése nem szükséges, minthogy dr. Ravasz László püspök és dr. Kardos János törvényesen megválasztott egyházkerületi főgondnok, akik annak idején politikai kényszer hatására voltak kénytelenek lemondani tisztségükről, e tisztségeiket - a politikai kényszer megszűnése folytán - szabadon gyakorolhatják.

/.../

A lelkipásztor újból felolvassa a december 2-án presbitéri értekezletünkön tárgyalt A Magyar Ref. Egyház Országos Intézőbizottságától dr. Ravasz László által aláírt november 13-án kelt körlevelet, mely hozzánk az esperesi hivataltól november 28-án érkezett, melyben kéri a presbitériumot döntse el, csatlakozik-e az Intézőbizottság által megindított egyházunkat megújító mozgalomhoz?

Ugyancsak felolvassa az em.-i elnökség 791/1956.sz. november 23-án kelt körlevelét, melyben bejelenti, hogy csatlakozik az Intézőbizottság nevében Ravasz László püspök ur által 1956. nov. 13-án kibocsátott felhívásához, s egyben közli, hogy a teljes tisztújítás megejtésére a közeljövőben egyházmegyei rendkívüli közgyűlést tartunk.

A presbitérium a fenti körlevelekben foglaltakat alaposan megtárgyalja és egyhangu határozattal csatlakozik az Intézőbizottság által megindított mozgalomhoz.

/.../

Az intézőbizottság körlevelének ama felhívására, hogy minden egyházi testület vesse fel tagjaira vonatkozólag a bizalmi kérdést, a presbitérium egyhangu határozatával megállapítja, hogy a presbitériumban senki sincs, akivel szemben bárki a bizalmi kérdést fel akarná vetni.

/.../

Lelkipásztor felolvassa az esperes ur válaszát a presbitérium 86. sz. alatt hozott határozatára, mely az október végén bekövetkezett események miatt a kiszállást körülményessé teszi és azt alkalmas időre halasztja.

/.../

[PI]

1956. december 11.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Kiss István a végrehajtó bizottság elnöke üdvözli a megjelenteket, megalapítja a végrehajtó bizottság szabályszerű összehívását és határozatképességét, az ülést megnyitja.

V.B. elnök az emlékművel kapcsolatos előterjesztésében ismertette a Szovjet katonai parancsnok kiküldöttjével lefolytatott tárgyalását, melynek értelmében az emlékmű felállítása haladéktalanul szükségessé vált. Mivel ebben a kérdésben a saját személyében nem dönthetett szükséges a végrehajtóbizottság együttes állásfoglalása. Kéri a végrehajtóbizottságot az emlékmű felállításával kapcsolatos elgondolásait ismertesse.

Kothencz Béla végrehajtóbizottsági tag kérdést intézett Dusnoki József elnökhelyetteshez, hogy az emlékmű felállításával kapcsolatban korábban foglalkozott-e a végrehajtó bizottság?

Dusnoki József vb. elnökhelyettes kijelentette, hogy a csonka végrehajtóbizottság egyizben foglalkozott ezzel a kérdéssel, azonban eredményt nem értek el. Ekkor is a szovjet katonai parancsnoksággal folytatott tárgyalás alapján.

Nyul János MDP. titkár az emlékmű egyik alapító és MSZT. tagja felszólalásában kiemeli az emlékmű restaurálásának szükségességét, mivel ez a község lakosságának biztonságát szolgálja.

Tihanyi Sámuel MDP. MSZT. és fenti emlékmű egyik alapító tagja az emlékmű restaurálását javasolja, azonban sem a csillag sem a jelenlegi feliratot az eredeti formában és szövegezéssel nem tartja alkalmasnak. Ezen emlékművet eredetileg a szovjet magyar hősi halált halt katonák emlékére akarták elkészíteni, hogy ez nem így lett végrehajtva ezt egyes pártvezetők a lakosság és a községi tanács akarata ellenére hajtották végre. Mint ezen emlékmű egyik alapító tagja javasolja, hogy a szövegezést az eredeti elgondolásnak megfelelően javítsák ki.

Bálint Mihály végrehajtóbizottsági tag felszólalásában kijelenti, hogy az emlékművel kapcsolatos kérdés sem a tanács, sem a vb. ülésein nem volt tárgyalva.

Dusnoki József elnökhelyettes kijelenti, hogy az emlékmű felépítését a lakosság és a tanács meghallgatása nélkül felsőbb Párt utasításra hajtották végre. Tihanyi Sámuel és társai által kezdeményezett Szovjet-Magyar barátság szimbolumaként a lakosság körében végzett gyűjteményekből és közületi szervek adományából. Az emlékmű feliratát azonban egyes pártszemélyek nem az eredeti elgondolásnak megfelelően készítették el. Az emlékmű felállítását társadalmi úton meglehetősen olcsón megvalósítható szakember irányítása mellett. Azonban a felállítási munkálatokat csak akkor javasolja megindítani, ha a közös temetőben mártírhaltalt halt dunapataji lakosok kegyeleti emlékműve is felépül, tekintettel arra, hogy f. évi október 23-án a forradalmi tömeg előtt erre ígéretet tettek a tanács részéről.

Elnökhelyettes bejelentette továbbá, hogy két hónappal ezelőtt a régi kegyeleti emlékmű restaurálása Zsinka József kőművesmesternek 5000 Ft ellenértékben ki lett adva. Azonban a munkálatokat még a mai napig sem kezdte meg. Javasolja, hogy mindkét emlékmű restaurálását hozzáértő mester emberekre kell bízni, akik kizárólagos szakképzettséggel rendelkeznek. Segéd munkásokat társadalmi úton biztosítani lehet.

Simon Lajos végrehajtóbizottsági tag felszólalásában széleskörű közvélemény kutatást javasol és meg kell értetni a lakossággal, hogy az emlékmű kizárólagos kegyeleti célokat örökít meg, mert ellenkező esetben újból ledönthetik.

Kothencz Béla végrehajtóbizottsági tag felszólalásában a közvélemény kívánságát juttatja kifejezésre, mely szerint mindkét emlékművet egyidejűleg fel kell állítani.

Az október 23-i forradalom napjaiban olyan hangok voltak "Ha a régi emlékmű ledől, dőljön le a másik is".

Tehtetttel arra, hogy mindkét emlékmű restaurálása nagyobb összeget igényel ebben a kérdésben kizárólagosan a tanács illetékes dönteni.

Dusnoki József elnökhelyettes Kothencz Béla vb. tag javaslatát partolva kijelenti, hogy ebben az ügyben a tanács közgyűlése illetékes dönteni.

/.../

[ML]

Kiss István (interjú)

A szovjet emlékművet én állítottam helyre. A Kovács Józsi bácsi jött be hozzám, aki '19-ben ellenforradalmár-féle volt. Nagyon félt az öreg, mert már ült is. És azt mondta:

– István, kimegyünk és helyreállítjuk. Emiatt ne legyen senkinek se bántódása.
– Tessék, menjenek és állítsák helyre! – És helyre is állították. Februárban még egy megemlékezés is volt a szovjet hősokról az emlékműnél.

1956. december 14.

A (kalocsai) járási tanács vb. pénzügyi osztályának beszámolója

Bevételi csoport

/.../ most már teljesült a parasztság azon kívánsága, hogy a begyűjtési rendszer eltörlést nyert, így adótartozásukat könnyebben tudják rendezni, mert a meglévő terményeiket szabadáron értékesíthetik. /.../ sok közösségben az adóügyi megbizottat a község lakossága, de maga az ujonnan megválasztott községi vezető apparátus is bizalmatlanul fogadta sőt, mind Dusnok községben történt a község megválasztott vezetői határozottan elleneztek a kiküldött adóügyi megbizottak ott tartózkodását, kijelentve azt, hogy ha azok ottmaradnak Ők a nép előtt úgy tünnének fel, mintha összejátszanának a pénzügyi osztály dolgozóival.

Általában az adózókkal történt beszélgetések alapján megállapítható, hogy az adózók elismerik azt, hogy adó volt, van és lesz s azt fizetniük kell, azonban jelenleg passzivitással viseltetnek az adófizetéssel szemben, így az önkéntes fizetők száma és az általuk befizetett összeg igen csekély. Általában a járás területén Öregcsertő és Dunapataj községek kivételével az adóvonatkozású ügydarabok és főkönyvek teljes egészben hiánytalanul meg vannak. /.../

Földnyilvántartási csoport

Földnyilvántartási csoport dolgozói november 12. és 13. napjain megállapították, hogy a forradalmi események következtében a felelőtlen elemek az egyes községekben milyen károkat okoztak a kataszteri munkarészekben.

A vizsgálat során megállapítást nyert, hogy Fajsz községben a kataszteri birtokivek nagy része megsemmisült /elégették/, a többi kataszteri munkarész hiánytalanul megvan.

Dunapataj községben Dunapataj, Bödd puszta, Inám puszta és Patajmikla puszta adóközségek kataszteri telekkönyvek megsemmisültek, Dunapataj községé nagyrészben, a többi 3 adóközségé pedig teljesen.

A hiányok megállapítása után nov. 14. napján munkaértekezleten megtárgyaltuk a soronlévő feladatokat, a megbeszélés eredményeképpen november hó 14. napján 4 főből álló brigád megkezdte a Dunapataj községben megsemmisült kataszteri munkarészek pótlását, ami 4 fős brigádnak kb, még kettő havi munkaidejét fogja igénybe venni. /.../

[ML]

1956. december 19.

A (kalocsai) járási tanács vb. rendes ülése; jegyzőkönyv

/.../

Farkas János VB. titkár ismerteti a következőket:

Az októberi események következtében több községben a községi vezetőkkel szemben bizalmatlanság merült fel, működésük ellen kifogást emeltek és eltávolítást követeltek, illetve egyes helyeken eszközöltek. Az elmondottak következtében egyes vezetők lemondtak, illetve a helyi VB. visszahívta, helyesebben, helyettük másokat választottak. Az újonnan megválasztott községi vezetőket a Járási Tanács Végrehajtóbizottsága felülvizsgálta és 1956. december 5.-i vb. ülésen pár kivételével megbízatásában megerősítette, illetve elismerte.

/.../ A kecskeméti Járási Tanács VB.-hez hasonlóan a volt vezetők részére 6 hetes "minősített" racionalizálási intézkedést folyósítottunk - a rac. intézkedések folyósítása azonban dec 31.-ével végleg lezárandó.

Az elmondottak folytán javasoljuk, hogy a lemondás, illetve a visszahívás időpontjától eddig folyósított intézkedéseket számoljuk el a 6 hetes racionalizálási intézkedésbe.

Nyilvánvaló, hogy a lemondások is az október eseményekből kifolyólag állottak elő és nem tekinthető a normális körülmények között eszközölhető lemondásnak.

/.../

[ML]

1956. december 27.

A megyei tanács vb. kereskedelmi osztály vezetőjének leirata a községi tanács vb. elnöknek

A felvásárló közönség részéről gyakran hallatszanak el súlyos panaszok és kifogások a kereskedelem fogyasztási tevékenységével kapcsolatban. Ugyanis olyan hibákat követnek el a bolthálózat egyes dolgozói /legtöbb esetben központjaik hallgatólagos jóváhagyásával/, hogy a hiánycikkek egyrészt ismerőseik és a rokonság felé hozzák csak forgalomba, s a nagy közönséget kizárják az ellátásból. E türehtetlen gyakorlat megszüntetése céljából megfelelő társadalmi ellenőrzést kell biztosítani az árukészletek igazságos elosztása érdekében, továbbá jobb elosztási módszerekkel kell működtetni a kereskedelmi hálózatot.

a/ Az ellenőrzést illetően felkérem Elnök Elvtársat, hogy hívják életre és lássák el feladatokkal újból a társadalmi ellenőröket. Különösen nagy fontosságú ez most, amikor a rendkívüli események következtében a termelt és forgalombahozható cikkek mennyisége lecsökkent és a mindennapos közszükségleti cikkek beszerzése is megnehezült. /szappan, tisztálkodó szerek, gyufa, petróleum stb,/. Mindent kövessenek el annak érdekében, s alkalmazzák a logjobban bevált helyi módszereket /jegy bevezetést semmiképpen sem javasolok/ azért, hogy a hiányzó és keresett cikkekből, amelyeket a helyi kereskedelem a megyei elosztás révén megkap, a lakosság arányosan és igazságosan jusson hozzá. Véleményem szerint egyik legnagyobb veszély, ami ellen harcolni kell, hogy a bolthálózatba bekerült cikkek ne folyhassanak el fekete csatornákon, protekciós, stb. módon, hanem a tanács által megbízott társadalmi ellenőr jelenlétében a lakosság igazságérzetének megfelelően kerüljenek eladásra.

b/ A helyi kereskedelem vezetőivel együttesen tegyenek olyan intézkedést, amelynek alapján a hiánycikkeket egy-két, nagyobb helyeken 3-4 kijelölt boltba hoznák csak forgalomba. Ez így könnyebben ellenőrizhető és kisebb a lehetőség arra, hogy kivételezések történjenek. Pl.: Kecskeméten a Jugoszláviából kapott gyarmatáruk árusítását úgy szerveztük meg, hogy négy bolt a város munkáslakta területein és központjában kiszerezelt állapotban kapja meg a kávé 5-10 dkg-os csomagolásban. A Városi Tanács a 4 bolthoz társadalmi ellenőrt biztosít és értesíti a lakosságot, hogy e cikket mely boltokban szerezheti be. Ilyen és hasonló módon az áru fajtáknak és jellegének megfelelően célszerű az elosztást megszervezni.

/.../

Ahol lehet, 15-20 napos raktárkészlet elérésére törekedjenek. A kereskedelmi vállalatok és földművelésszövetkezetek kötelesek az áruforgalom normális viszonyaihoz visszatérni és a Bank kikapcsolásával az árucseré formájában történő kereskedést azonnal megszüntetni, ugyancsak a készpénzért történő közvetlen vásárlás is tilos, ipari és más üzemekből. /Kivétel az eddig is engedélyezett szabad felvásárlás./ /.../

[KI]

1956. december 29.

Bartek István levele a községi tanács vb.-nek

Alulírott Bartek István Dunapataj 538.h-szám alatti lakos azon kérelemmel fordulok a fenti osztályhoz, hogy részemre a fenti házszámra a korcsma ipart megadni sziveskedjék.

Kérelmemre előadom, hogy Dunapataj községben a fenti h-szám alatt nekem 1944-év márc-hó 1-től 1952 okt.29-ig korcsma iparom volt. A korcsmát jog folytonossággal vettem át, tehát már korábban is a helység korcsma volt. A fentebb említett helységhez ahol lakom és a korcsma ipart is kérem a leg közelebbi ital bolthoz cca - 1 km távolságra van a korcsma. Iparomatt Dunapataj község /Keresztfákhát/ nevű lakótt részre kérem ahol mind dolgozó kisemberek vannak akik a napi fáradságos munka után pár pohár italtt elfogyasztanak. Kérelmemett is azért bátorkodom beterjeszteni, mert az erre lakó dolgozóság kértt meg, hogy kérjem az ipar engedéjemett vissza, hogy ha pár pohár italltt akarnak elfogyasztani, ne keljen nekik a messze fekvő másik város részben gyalogolniok. Külömben 75 %-os rokkant vagyok 8-családom van. Vagyontalan szegény ember vagyok 2 kh. földem van ami a létfontartásunkatt nem biztosítja. Községemnek mindenkor pontos adó fizetője voltam és a jövőben is az akarok maradni.

És ezzel kérem a vásári kiterjedést is sziveskedjenek megadni.

Vagyoni állapotomat és családi körülményeimett valamint rokkantságomatt figyelembe véve a korcsma ipart megadni sziveskedjék.

Kérésem ismétléséül maradok.

[KI]

1957. január 4.

A községi tanács vb. határozata

Dunapataj község Tanácsa Végrehajtó Bizottságának 1957 január hó 2-án tartott ülésén /.../ hozott határozata alapján a korcsma iparengedély kiadását javasolja.

/.../

[ML]

Termelőszövetkezeti

185

TAGKÖNYV

196.2. gazdasági évre

Tag neve: *D. Tóth János*

Tsz. neve: **"PETŐFI" TERMELOSZOVETKEZET**

Dunapataj

Község:

D. Tsz. 35/a. r. sz.

Nyomatványellátó 6891. — 1961. IX. — 61.5987. Állami Nyomda

Ára: 2,— Ft

Nap	megnevezése	menyisége kg, l, m ³ , m ² , q stb.	után járó munka- egység	elvégzésének igazolása (brigad- vagy munkacsoport- vezető aláírása)	Ellenőrző aláírása
	Athozat				
13.	Atakógépjáratás	13-19 ó			
13	Gyümölcsültetvény (döfés)	19-23 ³⁰			
14	Ebektárolás lefogással	1600 st			
16	Járműjavítás (parlag)	4 hat. ó.			
16	Atakban állás javítás miatt	4 óra			

18	Atakban állás javítás miatt	3 óra			
18-19	Járműjavítás 22-cim	5,5 hat. ó.			
21.	Gyümölcsbontás	2,0 hat. ó.			
23.	Atakógépjáratás	8 óra			
23	Atakos (felújítás)	4 óra			

Ki itt belépsz, bagy fel minden...

1957

Községi fogatosok

1957. január 2.

Beszámoló a községi tanács vb. ülésén az Alsózátunyi erdő ujra történő községi tulajdonba vételéről

Az alsózátunyi erdőt 1952 évi szeptember hó 11-én a Földművelésügyi Miniszter, Állami Gazdaságok és Erdők Minisztere és a Belügyminiszter 18076/1952 VII. sz. együttes rendelete és 22/1952 sz. együttes utasítása alapján az Észak- /.../ állami erdőgazdaság használatába adta át. Jelenleg a fenti erdő területet a "Csabonyi" erdőgazdaság hasznosítja.

A fenti rendelkezés szerint minden olyan községi tulajdont képező erdő területet állami kezelésbe kell venni, mely 20 kat. holdnál nagyobb és az állami erdőgazdaságok által kezelt erdőkkel érintkezik, vagy állami erdőgazdaságok által kezelt erdőktől két kilométer távolságon belül fekszik.

Mindanyiuink előtt köztudomásu hogy Dunapataj község tulajdonát képező Alsózátunyi erdő 8-12 km. távolságra fekszik a legközelebbi állami erdőgazdaság erdőterületétől. Ezen erdőterület kataszterileg és telekönyvileg Dunapataj község tulajdonát képezi még ma is. Területe általunk nem hivatalos felmérése szerint 92 kat. hold.

/.../

Dunapataj község a fenti területen erdőtelepítést nagymértékben 1935-1938 években végzett. A telepítési munkálatokat a lakosság társadalmi munkával végezte. A fenti erdőt a község gondosan kezelte, műveltette és 1952 évig kisebb telepítésekkel növelte. Az évről évre végzett ritkítások és pucolások ha nem is nagy de kielégítő módon emelte a község bevételét. Ezzel szemben sok munkás családnak egész évi tüzelőjét biztosította. 1949 évben a kitermelt nyárfák értékesítésével érte el a község a legmagasabb jövedelmét melynek összege meghaladta a 28 ezer forintot.

1952 év óta az alsózátunyi erdőt a csabonyi állami erdőgazdaság kezeli. Erről az időtől kezdve az erdőt teljesen elhanyagolta. Gyom felvette, új telepítést nem eszközölt. Ez a körülmény tette szükségessé, hogy a lakosság kívánságának érvényt szerezve a fenti erdőterület birtokba vételét elhatározza, a végrehajtó bizottság .

Az alsózátunyi erdő birtokba vételét a lakosság nyomására 1956 november hó 12-ével az akkori végrehajtó bizottság elrendelte és egyben az erdő tisztítási munkálatokat bizonyos szakaszokon megindította. Ezen munkálatok 1957 március 1-ig nyernek befejezést.

/.../

[ML]

1957. január 2.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Dusnoki József v.b. elnökhelyettes előterjesztésében ismertette a mezőőr választásával kapcsolatos 2/1956. M.T. rendeletét mely a mezőőrök megválasztását egy nyilvános gazdagyűlésen a lakosság válassza meg. Miután az Elnöki Tanács 30/1956 Törv.er. rendelete minden nyilvános gyűlés megtartását egy hónapi időszakra betiltotta a nyilvános gazdagyűlést december hónap folyamán megtartani nem lehetett. Tekintettel arra, hogy a mezőőrök megválasztása 1957 január hó 1-én esedékes a Végrehajtó Bizottság minden tanácstag részére egy ívet adott ki, melyben a jelentkezett mezőőr jelöltek 29 neve szerepelt. Az iven egyidejűleg a tanácstagok kioktatásában részesültek, melynek értelmében a tanácstag körzet lakossága meghallgatásával 29 mezőőr jelölt közül csak 10 személyt lehet megválasztani. A többi jelölt nevét pedig át kell huzni.

/.../

[ML]

1957. január 3.

A községi tanács vb. elnök levele a járási tanács vb-nek

A Dunapataj-i Gazdakör utolsó Vezetősége kérdéssel fordult a Községi Tanácshoz, hogy alapszabályuk alapján a Gazdakör a működését megkezdheti-e újra? Valamint arra vonatkozólag is kérnek felvilágosítást, hogy a régi butordarabjaikat összeszedhetik-e? Ugyanis butordarabjaik hollétéről tudomással bírnak és azok fel is ismerhetők, mert "G.K." besütött jelzéssel vannak ellátva. Állításuk szerint Kalocsán már megalakult a Gazdakör, ahol a dolgozó parasztok megbeszélik a napi eseményeket. Továbbá a Hazafias Népfrent Szervezete is ott székelne. A Hazafias Népfrent újjászervezése és felfrissítése folyamatban van. Mielőbb kérem a Járási Tanács állásfoglalásának kifejtését és velünk való közlését.

[KI]

1957. január 16.

**A (kalocsai) járási tanács vb. népművelési csoport
vezetőjének levele a községi tanács vb elnöknek**

27/1957. sz. megkeresésükre közlöm, hogy a Gazdakör ujjaszervezése elvi akadályba nem ütközik, és részére működési engedélyt a Járási Tanács ad az alapszabályok beküldése után.

A butorzatot, amennyiben az valamely szervezet birtokában van, csak közös megegyezés alapján vehetik vissza.

[KI]

1957. január 5.

**A községi tanács vb. titkár levele a (kalocsai)
járási rendőrkapitányságnak**

A M. Belügyminiszter 3/1956/VI.28/ számú rendelete alapján felhívom figyelmét, hogy az állandó és ideiglenes lakóhely nyilvántartást azokban a községekben, ahol rendőr őrs van, a községi rendőrőrs tartozik végezni. /fentidézet r.6. §/

Kérem a járási Rendőrkapitányságot a fenti nyilvántartás további vezetését a helyi rendőrőrsnek átadni, illetve a községi tanácstól jegyzőkönyvileg átvenni sziveskedjék.

[KI]

1957. január 5.

Hoffmann András főhadnagy levele a községi tanácsnak

Kérem a városi községi tanácsot hogy állományomba a Pf. 7462 Nagyatád he-őben szolgálatott teljesítő Taba Sándor tiz. honv.et. lakik. Dunapataj - Ságvári u.6. hollétéről értesítsen. Kérem a városi községi tanácsot, hogy átíratom hátlapján postafordultával hivatalosan büntető jogi felelőség mellett a fenti bajtársat tartozkodási helyéről értesítsen.

Amennyiben a nevelt lakásán tartózkodik, úgy kérem szólítsa fel, hogy alakulatomhoz azonnal vonuljon be.

/.../

Ezen igazolás azért vált szükségessé, mert a fegyveres erők miniszterének többszöri utasításra egyes honvéd személyek egységükhöz nem vonultak be vagy az ország területéről eltávoztak.

/.../

[KI]

1957. február 18.

A községi tanács vbe elnök levele a honvédség nagyatádi parancsnokságának

A megejtett puhatolódzás alapján értesitem, hogy Taba Sándor tiz. 1956. dec. 1. óta a körzeti orvos beutalása alapján a Kalocsai Kórházban fekszik betegen.

/.../

[KI]

1957. január 8.

Községi tanács vb. ülés: jegyzőkönyv

Dusnoki József vb. elnökh. hozzászólásában ismertette a járási pártbizottság kiküldöttjeivel folytatott megbeszélését a mezőörök megválasztásával kapcsolatban. Ezen megbeszélés alkalmával a járási Pártbizottság kifogást emelt az ellen, hogy a 4 kommunista mezőöri jelölt közül egy sem került be mezőöri szolgálatban. Kéri a végrehajtóbizottságot ezt a körülményt alaposan vizsgálja meg és amennyiben lehetséges legalább Máthé József mezőör jelöltet akinek szociális körülményeire tekintettel alkalmazni kellene, tekintettel arra, hogy nyugdíj jogosultságának eléréséhez erre az egy évre szüksége lenne. Egyébiránt kijelenti, hogy legjobb tudomása szerint a 29 mezőöri jelölt közül egy sem volt párttag. Ettől függetlenül a párt a nincstelen munkásberek érdekében befolyást gyakorol.

Herczeg Sándor utal arra, hogy kisebb szavazatot kapott négy párttag közül legalább egyet meg kellett volna választani.

Simon Lajos vb. tag mezőöri választásokkal kapcsolatos felszólalásában kijelenti, hogy a járási pártbizottság mezőöri választásba nem szolhat bele, de ettől függetlenül Máthé József szociális helyzetére való tekintettel Dusnoki József vb. elnökhelyettes előterjesztését

támogatja és javasolja, hogy erre az évre Máthé József mezőöri szolgálatra alkalmazást nyerjen.

K o t h e n c z B é l a vb. tag felszólalásában kijelenti, hogy a mezőöröket a nép választotta és a nép fizeti. Minden mezőör úgy kell teljesítse a kötelességét, hogy azzal a nép bizalmát kiérdemelje. Csodálkozásának ad kifejezést arra nézve, hogy a pártvezetőség olyan személyekkel szemben áll ki akik a nép bizalmát teljes mértékben nem élvezik.

S z a k á c s S á n d o r vb. tag felszólalásában nem ért egyet Dusnoki József vb. elnökhelyettes felszólalásával, hogy a szegényembereket csak a párt képviselheti. A megválasztott mezőörök mind szegényemberek.

A Pártnak ebben a kérdésben beleszólása nem lehet. Ebben a kérdésben a nép többségi akarata kell, hogy érvényre jusson.

/.../

[ML]

1957. január 10.

Az általános iskola igazgatóhelyettesének levele a megyei tanács oktatási osztályának

Kérem Osztályvezető Kartársat, hogy iskolánk részére hitoktatói óradijak kimutatásához szükséges űrlapokat, vagy űrlapmintákat küldeni sziveskedjék.

[ÁII]

1957. január 14.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Kiss István V.B. elnök a Böddi nádárveréssel kapcsolatban kételyét fejezte ki a befolyt összeg helyességéről, mivel az árverési jegyzőkönyv grafit ceruzával van írva és az összegekben több helyen javítások észlelhetők. Nyomatékosan felhívja a V.B. figyelmét, hogy hasonló esetben az árverési jegyzőkönyveket a jövőben tinta ironnal szabad vezetni és ha az összeget javítani kell úgy az eredeti számjegyeket vízszintesen úgy kell áthuzni, hogy az olvasható legyen és a helyes összeget fölébe kell írni. Csodálkozásának ad kifejezést, hogy Dusnoki v.b. elnök helyettes erre Simon kartársat nem figyelmeztette.

Ezt az árverési jegyzőkönyvet nem fogadja el a hiteltérdemlő okiratnak és elrendelte az árvezetők kihallgatásával a tényleges árverési összegek megállapítását. Felkéri Dusnoki József elnök h. és Simon Lajos v.b. tagot részletesen számoljanak be a nád-árveréssel kapcsolatban.

Dusnoki József elnök helyettes beismerte, hogy az árverési jegyzőkönyv egyes számszaki adatait Simon kartárssal együtt javították ki az ő irodájában. Beismerte továbbá, hogy 600 Ft. összeget megfeleztett Simon kartárssal és ennek folytán 300 Ft-ot jogtalanul tulajdonított el. Ezzel ő súlyos hibát követett el, következményeit levonta és belátja, hogy ezen tiszttségét továbbiak során nem töltheti be, annál is inkább, mivel a Nép bizalmából került ebbe a beosztásba s mint párttag még súlyosabb elbírálásba részesül. Bocsánatot kér a Végrehajtó Bizottságtól, hogy ez a dolog vele megtörtént. Beismerte, hogy bünt követett el, a büntetést el nem kerülheti és alá veti magát a bíróság ítéletének.*

Szakács Sándor v.b. tag felszólalásában kijelentette, hogy ő azt hitte, hogy a jelenlegi Végrehajtó Bizottság összetétele olyan, hogy a munkájához semmi féle gyalázat nem tapad. Sajnálja a maga részéről, hogy ilyen eset szennyezte be a Végrehajtó Bizottság becsületét.

[ML]

Kothencz Béla (interjú)

Januárban a nádárverésen a Dusnoki meghamisította a számlát. Ugyanis föl volt írva, hogy kik mennyit fizettek, és én saját magam is láttam a kiradírozást, az átjavítást, mert meglátszott. Szóval rosszul volt csinálva a javítás. Mikor én ezt meghallottam, másnap összehívott bennünket a Kiss István, és borzasztóan kikelt magából, hogy ő ilyet nem tűr, nem engedi, hogy a községi vezetők kezéhez piszok tapadjon, és hogy a Dusnokit bíróság elé állíttassa.

Ebből aztán nem lett semmi, de a Dusnokinak a tanácstól el kellett menni, és megindult a személyek iránti háború. A Dusnoki kézzel-lábbal megtett mindent a Kiss István ellen, amiért ez kiebrudalta a tanácsházáról. Nyakló nélkül csinálták az ellenőrzéseket ellene, meg a rágalmazásokat, hogy ilyen, meg olyan imperialista kijelentéseket tett. Úgyhogy a Kiss Pistát egy-kettőre elvitték.

Na, mostan az volt a helyzet, hogy a Dusnokinak megvoltak a régi pártbefolyásai, és ezek még erősebbek is lettek. Ugyanis mind ez ideig a pártot nem alakították meg, míg a Dusnokival nem történt ez a baj. És azután ő alakította meg gyorsan a pártot. Összeszedett egy pár olyant, akinek nagy szája volt, meg tudta, hogy vaj van a fején. Merthogy hóbörögtek az emlékműnek meg a csillagnak a leverésével kapcsolatban. Ezek persze mentek, hogy másokat feketítsenek be, úgyhogy ezek közreműködésével szervezte meg a pártot.

* lemondásukat 1957. január 29-én a vb. elfogadja.

Persze azért nem csak ilyenek mentek oda. És nagyon nehezen fejlődött föl a pártszervezet, mert hát a Dusnoki sokaknak nem tetszett. Mert azért azt nem lehetett letagadni, hogy csalt. Ezt nem lehetett letagadni, és a későbbiek folyamán a párt azért már mellőzte a Dusnokit.

1957. január 19.

Községi tanácsülés; jegyzőkönyv

Végrehajtó Bizottság elnöke beszámolójában a V.B. eddigi működését ismerteti. Leszögezte, hogy a Végrehajtó Bizottság eddigi munkása alatt minden erejével arra törekedett, hogy a községben a rend, nyugalom és biztonság megszilárduljon. Nagysulyt helyezett az államfegyelem megszilárdítására. Az adófizetési kötelezettség teljesítésére, az indokolatlanul magas piaci árak letörésére. Örömmel jelenti be, hogy ezen a téren a lakosság fegyelmezett magatartása, kötelezettség tudása segítségével megindult az adófizetés a túlmagas piaci árak is mérséklődtek. Volt olyan nap, amikor a lakosság napi adófizetése megközelítette 10.000 Ft-ot. Az eredmény azonban ennek ellenére is alul marad a követelményeknek. Felkéri a tanácstagokat körzetükben az adófizetést szorgalmazzák. Verjék vissza az ellenséges sutogó propagandát, mely a kötelesség teljesítés ellen fejtene ki propagandát.

Ismertette a kegyeleti emlékművel felállításával kapcsolatos V.B. határozatát és kérte a közgyűlést, hogy hagyja jóvá a közös temetőben levő emlékmű 6600 Ft-ot elméleti költségvetését, melyet Tóth István kőfaragó mester nyújtott be és akinek a V.B. ezen munkálatokat kiadta. Bejelentette továbbá, hogy a szovjet hősihalált halt katonák emlékművének felállítása 500. Ft.-be került.

/.../

[ML]

1957. január 20.

Levél Kiss István községi tanács vb. elnök részére *

Kedves kis barátom. röviden mögirom hogy csütörtökön este a feleségem mithalot az ucán. jókésőn gyüt haza felé a nagyucán. előte gyüt három pataji embőr. joitasak voltak. azt mongya az asszony hogy aru beszétek

* 1957. február 18-án iktatva; (Kiss István, községi tanács vb. elnök)

1958. január 4-én az ügyészségnek átadva; (Vörös Pál, községi tanács vb. elnök)

hogya a bálint mihájékná mög nálatok egyugnak valami fegyverőket aztán főlakarnak jelönteni benetőket. hogy mijen fegyvevőket azt nem tuta az asszony kivöni. Möga simolajosru is beszétek. de jó az asszonyse értöte. mikó az asszony hazagyöt elmondta hogy mit halot. migyá mondtam neki hogy röge mégkorán emék a pistajhó hogy ezök a piszkosak mitakarnak csináni. ezöntudod az aszony nagyon mög ijete hogy hátha boszutanak. ebe igazat atam az asszonymnak merezektü tényleg minden kiistelik. azuta mindig az jár az eszömbe hogy hugyan tudasam veletők hogy az aszony belené keverőgyön. most ugy gondotam hogy irok neköd egy levelet hogy vigyázatok vagy este lesétek üket. az asszony ugyan gösmerte mind a hármat. hogy kik azok most azt nem irom mög mer az aszony azt mogya hogy mikó oda éretek a sarokho ot hirtelen mög átak és ü mög nyoba kerüte el üket. aszogya kőszöt nekik igy biztosan azok is mögösmerték az aszont. hanem majd gyuhet rövidesen ujan alkalom hogy ezüktü a piszkos emőröktü nem kő féni. ako majd ugyis négyszöm kőzt is mögmondom. mög azt is hogy bisztata fő üket mer az asszony aztis kivöte a szavukbu. most még utójára csak anyit irok hogy ügő vigyázatok néhogy ezök a piszkosak evitesenek benetőket.

[KI]

Kiss István (interjú)

Na, most januárban kezdődött a krach. Akkor már Simon volt a községgazda, Duskoki meg a vb-elnökhelyettes. Elkészítettem a nádárverési jegyzőkönyvet, és kiküldtem őket Böddre, a parcellák árverezése végett. Ki is mentek. De előtte figyelmeztettem őket, hogy az árverési jegyzőkönyvet tintaceruzával, tintaironnal vagy írógéppel csinálják. Ők füttyültek erre. Grafit ceruzával írták be. Na, mikor meghozták a jegyzőkönyvet, átadták nekem, én meg átvizsgáltam. Értettem egy kicsit a dolgokhoz, mivel közigazgatási képzettségem van, meg hát nem is kellett olyan nagy tudás hozzá, csak szem. Bizony ki volt radírozva jó néhány tétel, hogy pár száz forinttal kevesebbet is írhasanak be. Fogtam az írógépet meg a papírt, magamhoz vettem a Szakács Sanyit, régi vb-tagot, és végigszaladgáltam azokat a helyeket, ahol a csalások történtek. Mindenütt megállapítottam, lejegyzőkönyveztem, majd a papírokat átadtam a járási tanácselnöknek, Szabó elvtársnak, aki ezeket később mind elsüllyesztette. De volt ott még más is: rengeteg rőzsét, meg szerfát elloptak. A Müller ács kivitte, de én visszahozattam. Ezért vallott ellenem később, sőt még a veje is, a rendőr. Azt is Müllernek hívták. De őt csúnyán leégette az ügyvédem a tárgyaláson. Az az egy jó fogása volt az ügyvédnek, több semmi. Ugyanis azt vallotta ez a Müller, hogy én is a tömegben voltam, amikor a rendőrséget le akarták szerelni. De volt egy olyan vallomása is, amelyben azt vallotta, hogy ő az épület hátsó részén volt elhelyezve tüzelőállásban, és ezért ő nem is látta, hogy kik jelentek meg. Itt égette le az ügyvédem.

De térjünk vissza az eredeti dolgokra. A járási tanácselnök azt már nem tudta megakadályozni, hogy rögtön ezután ne én ellenem indítsanak fegyelmi eljárást. Ezt Farkas, a járási titkár vezette. Ott eleinte mindenről szó volt, csak éppen a sikkasztásról nem. Állandóan velem foglalkoztak. Hogy én nem mozgok a nép között, nem tudom, hogy mit akar a nép, hogy mi a szándékuk. Állandóan ekörül forogtak, mindig csak velem szórakoztak. Én csak annyit mondtam nekik, hogy foglalkozzanak inkább a sikkasztási üggyel. Így aztán kénytelenek voltak. Még is hozták a döntést: menesztették a Dusnokit.

De ettől még nem hagyták abba. Előfordult például, hogy öten-hatan bejöttek a szobámba, volt köztük karhatalmista is, és hatalmi szóval beszéltek. Nem ismertem őket, mert nem helybeliek voltak. Egyik ilyen alkalommal csöngött a telefon. Föl akartam venni, de nem engedték: ők vették föl. Talán arra gondoltak, hogy én valami ellenforradalmi szervezkedést folytatok, nem tudom. De a végén mégiscsak kibökték, hogy mit akarnak: mondjunk le. Mondtam nekik, hogy semmi akadálya, az óhajukat teljesítem, összehívom e végrehajtó bizottságot, és eltűnünk szépen. Amikor elmentek, bejelentettem a járási tanácsnak, hogy mi történt. A járási tanács kézzel-lábbal tiltakozott ellene, hogy lemondjunk. Azt gondolom, hogy már akkor az volt a céljuk, a Dusnoki-eset után, hogy engem valahogy majd lehetetlenné tegyenek, én a vb lemondása nélkül tűnnek el.

A karhatalmisták egy másik akciója volt februárban, hogy öles betűkkel körbeírták a tanácsháza falát: „Ki a fasisztákkal a tanácsból!” Teljesen csúffá tették az épületet.

1957. január 28.

A református egyház presbitériumának gyűlése. jegyzőkönyv

Dávid János presbiter javasolja, hogy a Himnuszt az istentisztelet keretében a gyülekezet vasárnaponként énekelje.

Presbitérium több hozzászólás után a javaslatot örömmel fogadja és elhatározza, hogy a szószéki szolgálat befejeztével a Himnuszt gyülekezet minden vasárnap énekelje.

/.../

/Bede Gyula lelkipásztor előadja, hogy/: A Simon Ernő visszahozása érdekében indított mozgalom vezetői újból akcióba léptek. 1956. dec. 28-án megjelent nála Richter Ferencné és Járó László és kérték, hogy tartassék a gyülekezetben evangélizáció. Előadóul Kálmán Sándort lelkipásztort neveztek meg, akitől a Simon Ernő visszahozása érdekében tanácsot is kértek. Hiába érvelt előttük azzal, hogy az evangélizálás megtartása nehézségbe ütköznék a világitási zavarok, tüzelőanyag hiánya, és engedélye megszerzése miatt. Azzal igyekeztek elátamasztani érvelésüket, hogy Szabolcsban sem kellett engedély, és a vajjai lelki-

pásztor távollétében és akarata ellenére is tartottak evangelizációt. Kifejtette előtük, hogy a gyülekezetben a bõjtben lesz evangelizáció, amint a misszió munkatervben felvétel. Mindezek ellenére a gyülekezetbe azt hangoztatják, hogy ellene van az evangelizáció tartásának. Felemliti továbbá azt a tényt, hogy Richter Ferencné, Fa József és Járó László jan. 22-én és azutáni napokban több presbitert felkerestek, hogy tudomásukra adják: "zsebükben van a levél, Simon Ernő visszajöhet ha a presbitérium akarja." Céljuk elérésére még olyan kijelentéseket is tettek: "nekik joguk van a presbitereket vissza hívni", ha nem a gyülekezet akaratát képviselik.

Felemliti lelkipásztor Richter Ferencnével jan. 27-én a biblia óra utáni beszélgetést, amelyen kijelentette, hogy 3000 dunapataji gyülekezeti tag nevében kéri változtassa meg igehirdetésének irányát, mert általa valaki mindig találva érzi magát és mindig "vág" valakit beszédében. Kéri továbbá, hogy több szeretetet tanúsítson a gyülekezet tagjai iránt. Lelkipásztor megjegyzi, hogy a megjegyzések valószínűen az imahét programjának a Krisztus népe egységét, az ezért való imádkozó és munkálkodó elkötelezettségünket az Igeitanitást tartalmazó igehirdetésére vonatkozhatott. Kijelentette, hogy igehirdetésében sohasem akart senkit "válni" vagy "támadni". Ha valaki mégis ilyet hall belőle, nyilván e hallgatásban lehet a hiba.

A felhozott tények és más a Simon Ernő visszahozását mozgatók ténykedései veszélyeztetik a gyülekezet nyugalmát és békességét és kezdik komolyan aláásni a lelkipásztor és presbitérium tekintélyét. Ezért szükségét érzi annak, hogy a presbitériumban és a presbitérium által helyesnek gondolt formában a gyülekezet tagjai előtt is felvesse személyével kapcsolatban a bizalmi kérdést. Kéri a presbitériumot;

I. Jegyzőkönyvbe foglalt határozattal határozzon, illetve nyilatkozzék, hogy az 1953 szept. 23-án meghozott Bede Gyula és Simon Ernő lelkipásztorok álláscserejét kimondó határozatnak meghozatalában érvényesült-e akár egyházi, akár nem egyházi vonalról érkező befolyásolás, vagy éppen kényszerítés?

II. Jegyzőkönyvben foglalt határozatával nyilatkozzék a presbitérium, hogy csaknem három és fél éves dunapataji lelkipásztori szolgálatom ismeretében igehirdetésemben személyi élt, valakinek bántani akarását vagy általában igehirdetésbe nem illő, nem való, az igehirdetés lényegétől idegen irányzati tartalmat látott-e, talált-e? Különösen kérem 2 legutóbbi vasárnapi igehirdetésem felett e tekintetben gyakoroljon bírálatot. Általában kérem, hogy a gyülekezet szellemi-lelki és anyagi vezetésében megismert szolgálatom felett presbitérium gyakoroljon bírálatot és nyilvánítsa ki, meg van-e elégedve, vagy talál benne kifogásolni valót? Nyilatkozzék a presbitérium, hogy családi és magán életem felől mi a véleménye?

- III. Jegyzőkönyvbe foglalt szavazással döntse el, hogy e presbitérium tagjai közül
- 1/ Kik és hányan kívánják, hogy Bede Gyula a dunapataji lelkeszi állásban maradjon?
 - 2/ Kik és hányan kívánják, hogy Simon Ernő jöjjön vissza a dunapataji lelkeszi állásra?
- IV. Megfelelő - a presbitérium által meghatározandó - komoly formában kérdezze meg a presbitérium kiküldöttei által a gyülekezet minden 20 éven felüli tagját, hogy
- 1/ Bede Gyulának a dunapataji lelkeszi állásába maradását kívánják-e?
 - 2/ Simon Ernő visszatérését kívánják-e a dunapataji lelkeszi állásba?
 - 3/ Vagy e kérdésben a döntést arra ez egyházi szervre bízzák, amelyik erre egyházi törvényeink szerint/: állás csere történése:/ az egyházközség részéről egyedüli illetékes szerv, vagyis a presbitériumra.

Kéri, hogy a presbitérium döntésében ne az érintett személyek érdekeit, hanem a dunapataji gyülekezet nyugalmát, és békéjét, jövő életét tekintse döntő szempontnak. Kijelenti, hogy az általa kért döntést, bármilyen legyen az tudomásul veszi és elfogadja.

/.../ Bede Gyula az ülésről eltávozván az elnöklést Tapsonyi Sándor ny. lelkipásztor foglalja el.

/.../ Az érdekelt presbiterek egyöntetűen azt nyilatkoztatták ki, hogy sem egyházi, sem más oldalról semmi nyomás, vagy befolyásolás nem történt.

/.../

A beadvány II. pontjára vonatkozólag a presbitérium egyhangulag úgy határozott, hogy Bede Gyula lelkipásztort igehirdetésében és különösen a 2 utolsó vasárnapiban semmi támadó tendenciát, bántani akarást nem látott, az igehirdetés lényegétől idegen irányzatú tartalmat soha nem tapasztalt. Családi és magán életével a gyülekezet szellemi és anyagi javainak irányításával az egész presbitérium elégedett és semmi kifogásolni valót nem talál.

/.../ Ezek után Elnök a III. pont 1.sz. kérdésére rendelte el a névszerinti nyílt szavazást, melynek eredményeképpen mind a 22 presbiter igennel szavazott és bizalmáról biztosította a jelenlegi lelkipásztort: Bede Gyulát, így a 2.sz. kérdésre már sor nem került.

A beadvány IV. pontjára vonatkozólag presbitérium egyhangulag úgy határozott, hogy a presbitérium 2-2 tagja minden 20 éven felüli egyháztagot kérdezzen meg.

1./ Bede Gyula maradását kívánja-e? 2./ Simon Ernő visszajöttét kívánja-e? 3./a döntést a presbitériumra bízza-e?

/.../

[PI]

1957. február 2.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

Végrehajtó Bizottság elnöke bejelentette, hogy Dusboki József vb. elnök h. és Simon Lajos vb. tag lemondása folytán két vb. tagság üresedett meg. Mindketőjük lemondását a V.B. 25/1956 VB. határozattal tudomásul vette és elfogadta. Szükséges tehát a V.B. két taggal kiegészíteni, és javaslatba hozni legalább négy személyt akiket megválasztás végett a legközelebbi tanácsülés elé lehessen terjeszteni. A V.B. tagságra olyan egyéneket kell jelölni, akik a község lakossága előtt tekintéllyel rendelkeznek és a Pártnak a bizalmát élvezik.

/.../

Végrehajtó Bizottság titkára előterjeszti Doba Ferencné Eröss Juliánna dunapataji lakos kérelmét, melyben tojás, zöldség, baromfi és gyümölcs felvásárlási és ért. kiskereskedői iparendély kiadását kéri.

/.../

Végrehajtó Bizottság titkára előterjeszti özv. Kiss Pálné Kovács Mária dunapataji lakos kérelmét, melyben zöldség, tojás, és baromfi kiskereskedői engedély kiadását kéri.

/.../

VB. titkár előterjeszti Szigeti Sándor dunapataji lakos kérelmét, melyben ácsipar gyakorlására kér iparigazolványt.

/.../

VB. titkár előterjeszti Thiesz Pál kőmives dunapataji lakos kérelmét, melyben kőmives ipar gyakorlására kér iparigazolványt.

/.../

VB. titkár előterjeszti Szálkai Lajos dunapataji lakos kérelmét, melyben utasszálló és vele kapcsolatos kisebb italmérésre kér engedélyt.

/.../

VB. titkár előterjeszti özv. Vöröss Jánosné dunapataji lakos kérelmét, melyben kifőzdére és kisebb italmérésre kér engedélyt.*

[ML]

* A vb.a kérelmek engedélyezését javasolja: ettől kezdve a vb. ülések állandó témáját képezik a hasonló jellegű kérelmek.

1957. február 11.

A községi tanácsházán felvett jegyzőkönyv

/.../ Rácz Ferenc és Mádi Kálmán dunapataji lakosok letartóztatása tárgyában.

Jelen vannak:

Megjelent a dunapataji M.Sz.M.P. részéről: Szücs József titkár, Benyada István, Vörös Sándor, Hatházi Sándor, Rácz Lajos és Jakab Miklós dunapataji lakosok. Jelen van Kiss István vb. elnök és egyben jegyzőkönyvvezető.

Az M.Sz.M.P. részéről előadják: folyó évi február 9. napján d.u. letartóztatták Rácz Ferenc dunapataji lakos, 6 gyermekes szegényembert. Folyó hó 10.-én éjjel pedig letartóztatták Mádi Kálmán dunapataji lakos, ugyancsak szegénysorsu embert. Előrebocsájtjuk, hogy nem bűnpártolás az, amit tenni óhajtottunk, csupán meg akarjuk tudni azt, hogy a mi a letartóztatás közvetlen oka, illetve milyen büncselekmény gyanújával van terhelve. Feltétlenül szükséges és indokolt ennek a ténynek, illetve kérdésnek tisztázása, mert a közel multban megalakult M.Sz.M.P.-nak a becsülete és továbbfejlődése van veszélyben; tekintettel arra, hogy eddig Dunapatajon semmiféle letartóztatást nem történt. Most, hogy a Párt megalakult - egyszerre két letartóztatás történt. Az a gyanu, hogy mindezek a tények a megalakult M.Sz.M.P. tudtával és beleegyezésével, sőt a Párt sürgetésére történnek. Dunapatajon 1956. okt. 23. óta semmiféle komoly atrocitás nem történt, senkinek a hajaszála sem görbült meg, egyetlen pofon nem csattant el. Azok a ténykörülmények is, amelyek bekövetkeztek, nem a dunapataji egyének kezdeményezése volt, hanem részben hidvári részben pedig a dunapentelei egyének felbujtásai alapján következtek be.

Kérjük a járási Tanácsot, hogy sziveskedjék összeköttetésbe lépni a járási Rendőrkapitánysággal és sziveskedjék megtudni a letartóztatás okát. Ezt a körülményt a Dunapataj M.Sz.M.P.-al haladéktalanul közölni sziveskedjenek. Ugyanis tarthatatlan az a hirverés és hogy úgy mondjuk pánikszerű helyzet, amely szerint ez a megállapítás Dunapatajon hogy amig nem volt Párt, addig nem volt semmiféle letartóztatás és most, hogy megalakult, nyomban megkezdődtek a letartóztatások, ez a körülmény pedig teljes mértékben megakadályozza a Párt szervezését és taglétszámának emelkedését.

Kérjük a Járási Tanácsot, hogy mielőtt összeköttetésbe lép a járási Rendőrkapitánysággal, sziveskedjék a Járási Pártbizottsággal is felvenni a kapcsolatot és a lépéseket együttesen tegyék meg. Más alkalommal pedig a letartóztatást megelőzően célszerű lenne a helyi M.Sz.M.P. véleményét is kikérni.

[KI]

1957. február 11.

A községi tanács vb. jelentése a (kalocsai) járási
tanács vb. mezőgazdasági osztályának

Az alábbiakban jelentem a községben működő új és régi termelőcsoportok adatait.

tszon neve	az elnök neve címe	területe kh	család száma	Tipus	Jegyzet
Dózsa	László István Zrinyi M.ut 2	115. szántó	15.	II.	Haladás T.Sz
Ujélet	Kapitány István dp. 503	102. szántó	7.	III.	ból alakultak
Béke	Kutyifa János Dp miklapusza	80. szántó	7.	I.	/régi csoport/
		297. kh	29. család		

A fenti csoportoknak működési engedélyük megvan. A szövetkezeteknek a forradalmi időszak alatt károsodásuk nem volt.

[KI]

Nagy Gábor (interjú)

'57 január elején már teljesen helyreállt a rend, mégis föloszlottunk. Kijöttek a járástól, és hivatalosan fölszámolták a téeszt. Akik földdel léptek be, visszakapták a földjüket egy az egyben. De a vezetés költségét, az állatok egy részét és az adósságot ki köllött fizetni. Na most az volt az érdekes, hogy volt a téesznek egy közös tulajdona is, amit még a tanácstól kapott. Egy bizonyos része a tagságnak azonnal visszamaradt, és csináltak maguknak egy másik kis téeszt ezen a földön. Mi pedig, akik földdel léptünk be, mi meg egyes típusú termelőszövetkezetté alakultunk. Már csak azért is, mert így jobban belementek a fölsőbb szervek: így össze volt fogva a nép, tehát a tartozás végett egymásnak is felelősök voltunk. De '57-ben olyan jó termés volt, hogy mindenki ki tudta abból egyenlíteni a ráeső részt. Aztán valamikor '58 körül ennek a visszamaradt téesznek odaadták a betagosított földeket, és nekünk szétszórtakat adtak. Ez ment '60-ig, és addigra már mindenki ki is fizetett minden tartozást. De '57-ig volt elszámolási kötelezettségünk, és amikor ez megszűnt, akkor engem választottak meg elnöknek. Összegyűltünk tizenvalahányan, szavaztunk, aztán a járás jóváhagyta. Ebbe nem avatkoztak bele. A feladatom lényegében annyi volt, hogy megszervezzem a munkát. Volt olyan 50–60 hold földünk, és azon közösen szántottunk a gépállomással. Az aratást, azt mindenki maga csinálta, de az összehordást már közösen. Gyűléseket nem is tartottunk, mert végeredményben együtt dolgoztunk, együtt ettünk a jószágokat. Délben megálltunk, együtt ebédeltünk, és akkor mindig megbeszéltük, ami jött. Könyvelni meg nem kellett.

De akkor jött a téeszésítés, és elvették a közös földünket! Az egyes típus abba-maradt. Amikor '59 végén, '60 elején alakultak az új téeszek, hívattak, nógattak, hogy álljak be. Aztán én azt mondtam nekik, hogy nem vagyok ellene, korábban sem voltam ellene a téesznek, de addig míg azok be nem lépnek, akik nem voltak benne az első téeszben és nagyon lenéztek bennünket addig én nem lépek be. Mert így volt: nagyon lenéztek bennünket. Ha azok belépnek, akkor énnékem nem is köll szólni se. Nem is jött hozzám senki se, amikor akartam, akkor magam bementem, és aláírtam. Ott mindjárt megválasztottak állattenyésztési brigádvezető-nek.

1957. február 12.

Vásárhelyi Pál közgazdász előterjesztése a tsz-ek helyzetéről a (dunavecsei) járási tanács vb, ülésén

December elején, amikor ismét sorra látogattuk a tsz-eket, a készletek szétoosztása szempontjából két részre lehetett azokat csoportosítani:

- 1./ ahol csak a terményfeleslegeket osztották szét, meghagyva a szükséges vetőmag és takarmányalapot,
- 2./ ahol a teljes készletet és állományokat osztották szét, minimálisan meghagyva az esedékes üzemviteli kötelezettségek fedezetét.

A termelőszövetkezetek közül az első csoportba sorolható 16, a második csoportba, amelyek egyben a feloszlást megszavazták, 10 tsz.

/.../

A 16 termelőszövetkezetben a zárszámadások december 31-el készültek el. Ebből 12 aktivan, 569.382 Ft, mérlegtöbblettel és 4 passziven, 845.433 Ft. mérleghiánnyal zárt. /.../

Termelőszövetkezeteink jelenlegi helyzete: az elsőként említett 16 termelőszövetkezet továbbra is szilárdan kitart a termelőszövetkezeti gazdálkodás mellett. A feloszlani szándékolt 10 termelőszövetkezet közül 5 tsz. már a megmaradás mellett szavazott.

/.../

A munkaszervezetek és jövedelem elosztás formáját már minden termelőszövetkezetben eldöntötték. Ezek szerint 5 termelőszövetkezetben %-os részesedés, a többi 15 termelőszövetkezetben a munkaegység alapján történő értékelés és jövedelem elosztás mellett maradtak. Jelen időszak a tavaszi munkákra való felkészülésnél a gépállomások terén fennálló szervezetlenség okozza a legnagyobb gondot.

/.../

Kilátásba van helyezve, hogy a termelőszövetkezetek esetleg bérbébe is vehetik a gépállomások gépjait, így a termelőszövetkezetek inkább ezt

a módszert választanák. Nagy visszhangra talált tsz-einkben a zetor és traktor vásárlás is. Eddig egy tsz. kapott zetort és még 10 tsz. rövidesen fog kapni, továbbá két termelőszövetkezet vontató vásárlásra kapott kiutalást. Zetorokat és traktorokat csak készpénzért lehet megvásárolni, az igényjogosult tsz-ek rendelkeznek a szükséges összeggel.

/.../

[ML]

1957. február 13.

Községi tanácsülés; jegyzőkönyv

/.../

A napirendi pont tárgyalása előtt elnök felkéri a közgyűlést hogy ezen ülést a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 2/1957.sz. törv. erejű rendelete alapján* nyilvánítsa ki zárt ülésé. Ami annyit jelent, hogy a Tanácsülésen csak a meghívottak vehetnek részt.

H a t á r o z a t

Közgyűlés egyhangú határozattal az ülést zárta nyilvánította ki.

Végrehajtó Bizottság elnöke ezen határozat alapján felkérte azokat az egyéneket, akiknek meghívójuk nincsen az ülés termet hagyják el. Elnök felhívása nyomán 4-5 egyén az ülés termet elhagyta.

V ö r ö s S á n d o r tanácsstag felszólalásában kijelentette, hogy a kiküldött egyének a helyi M.Sz.M.P. intéző Bizottságának tagjai, akiknek joguk lett volna jelen lenni a Tanács közgyűlésén .

P á l i S á n d o r tanácsstag felszólalásában Vöröss Sándor tanács-taggal ért egyet. Nem lett volna szabad a helyi Párt intéző Bizottságának tagjait kiküldeni.

F a r k a s J á n o s járási Tanács V.B. titkára felszólalásában kijelentette, hogy a Párt elnökének, illetve titkárának hivatalból is joga van a közgyűlésen részt venni. A fenti ügygel kapcsolatban kijelentette, hogy csak kistechnikai hibáról van szó, mivel a Párt vezetőségének kellett volna a részvételt előzetesen a Tanács elnökének bejelenteni. Ettől eltekintve nem lett volna szabálytalan, ha a Párt Intéző Bizottság tagjai ezen az ülésen jelen vannak. Viszont a Tanácsnak joga van az ülést zártá nyilvánítani és meg nem hívott személyeket az ülésről eltávolítani.

/.../

[ML]

* 1957. március 31-ig nyilvános gyűlés és felvonulás nem tartható.

1957. február 13.

Kiss István községi tanács vb. elnök beszámolója
a községi tanácsülésen

/.../ azokkal szemben, akik nótórius nem fizetők - a törvény szigorát fogjuk alkalmazni. Mert az olyan egyének, akik következetesen nem fizetnek - nincsenek a Szocializmus ügye és a nemzeti felemelkedés mellett. Pedig a Szocializmus és nemzeti felemelkedés elválaszthatatlan. Nem engedhető meg az, hogy a nótórius nem fizetők miatt az adómorál megromoljék és mások is a rossz példa nyomán rossz adófizetőkkel váljanak. Kérem a tanácsülés tagjait, hogy ebben a szellemben segítsenek a Tanácsnak az adóbefizetést illetően. Világosítsák fel a község lakosságát arról, hogy adót kellett fizetni mindig, volt adó a múltban, van a jelenben és lesz a jövőben is. A Nép jelenti és alkotja az Államot, elsőrendű feladat tehát az, hogy az állam bevételei, elsősorban az adók, befolyjanak. Adóemelést nem lesz. Lóadó ügyben előterj. történt.

Most pedig röviden ismertetni óhajtom az Elnöki Tanács 9, 10, 11 /1957. sz. rendeletét, valamint az ezen rendeletek végrehajtása tárgyában kiadott 2, 3/1957. sz. F.M. sz. rendeletet.

Az Elnöki Tanács 9. számú rendelete megállapítja a magánszemélyek által megszerezhető mező- és erdőgazdasági földterületek felső határát. Ez a felső határ beleértve a közös háztartásban élő családtagok tulajdonát is legfeljebb 20-25 kat. hold lehet. Leszögezi a rendelet azt a tényt, hogy egy kat. hold erdő, vagy termőszőlő, illetőleg gyümölcsös öt kat. hold mezőgazdasági ingatlanok felel meg.

A 10-es számú rendelet a mezőgazdasági ingatlanok tulajdoni és használati viszonyairól rendelkezik. Módot nyújt a tagosítás, földrendezés, közérdekű igénybevétel stb. folytán a jelen rendelet hatálybalépése előtt keletkezett jogviták rendezésére 1957. okt. 1. napjáig bezárólag. Minden vitás földügyben be lehet nyújtania kérelmet f. hó feb. 28. napjáig bezárólag, ezen időpont után semmiféle kérelmet a községi vb. el nem fogadható A tárgyalások lefolytatása és a határozatok meghozatala a községi tanács vb. feladata lesz. /.../

[ML]

Községi tanácsülés, jegyzőkönyv

A Végrehajtó Bizottság elnöke bejelenti, hogy a járási Tanács V.B. 1957 január 29-ik napján kelt számnélküli határozatával Ujvári Mátyást a dunapataji elnök helyettesi teendők ellátásával ideiglenesen megbizta. A határozatot teljesterjedelmében felolvasta. Felkérte a járási Tanács V.B. kiküldöttjeit, hogy Ujvári Mátyás megbízásával kapcsolatban fejtse ki a Járási Tanács álláspontját.

F a r k a s J á n o s járási Tanács V.B. titkára kijelentette, hogy a Járási Tanács V.B. a törvény adta jogánál fogva intézkedett a megüresedett eln. h. tisztség ideiglenes jellegű betöltéséről, azon oknál vezetve, hogy a munka folyamatosságát biztosítsa. Ez ideiglenes jellegű intézkedés volt s ezzel a helyi Tanács jogát nem sértette meg.

I s z l a i D é n e s tanácsstag felszólalásában öt tagu jelölő bizottság megválasztását javasolja, akik a megüresedett V.B. tagság helyere a tanácstagság közül legalább négy személyt jelöljenek.

Végrehajtó Bizottság elnöke tudomására hozta a közgyűlésnek, hogy az 1954-évi X. Törv. cik. II. fejr. 6 §-ának 4. bek.-nek. c. pontja értelmében a Végrehajtó bizottsági tagokat a Tanács tagjai sorából válassza. Tehát a Tanács szuverén joga hogy tagjai sorából kit választ be a Végrehajtó Bizottságba. Ugyancsak a fentidézett törvény második részének I fejezete 53 § 1 bek. értelmében a V.B. saját tagjai sorából elnököt, elnökhelyettest, titkárt választ. Ugyanezen törvény 33 §-ának 2. bek. szerint az elnök, elnökhelyettes, és titkár megválasztásához a helyi Tanács és a felettes Tanács V.B. jóváhagyása szükséges.

Felkéri a közgyűlést hogy Ujvári Mátyás megbízásával kapcsolatban foglaljon álláspontot.

K o t h e n c z B é l a tanácsstag felszólalásában helytelennek tartotta a Járási Tanács V.B. Ujváriival kapcsolatos intézkedését. Ez sérti a községi Tanács szuverenitását. Ezzel az intézkedéssel nem hogy javítaná a munkát, de inkább nehezíti. Az elnökhelyettesi beosztásra olyan emberre van szükség aki a község lakosságát és a helyi adottságokat ismeri. A maga részéről Ujvári Mátyás megbízását nem fogadja el. Javasolja, hogy a közgyűlés legalább egy vb. tagot válasszon a Tanács soraiból aki egyben ideiglenesen az elnök h.-i tisztséget betölti. A másik v.b. tagot pedig akkor kellene megválasztani, miután az üresedésben álló tanácstagságot a körzet megválasztotta. Ebben az esetben elég idő állna rendelkezésre, hogy a község lakossága közül megfelelő személy kerüljön a vb.-be aki az elnökhelyettesi beosztást véglegesen töltené be.

S i m o n L a j o s felszólalásában kijelenti, hogy a községet lehetőség szerint a saját fiai képviseljék. Szégyen lenne ha a községünkben nem találnánk olyan személyt aki ezt a beosztást betölti.

L a p o s a G á b o r tanácsstag felszólalásában rámutat, hogy a jó adófizetési eredményt a Nép által megválasztott vezetők felhívása tette lehetővé. Javasolja, hogy a Tanács ezen ülése során válassza meg. A választást a közgyűlés titkos szavazással ejtse meg.

S z a k á c s S á n d o r tanácsstag felszólalásában kijelentette, amennyiben a Tanács Ujvári Mátyás eln.h. megbízatását elfogadja, akkor a tanácstagság a Nép ellenszenvével fog találkozni. Maga részéről a hiányzó vb. tagságot a tanácstagság sorából már most meg kell választani. Ujvári Mátyás eln.h. megbízatását a maga részéről nem fogadja el.

B á l i n t M i h á l y tanácsstag a Járási Tanács titkárához kérdést intéz: "joga van-e a Tanácsnak két vb. tagot ezen az ülésen megválasztani."

F a r k a s J á n o s járási Tanács v.b. titkára kijelentette, hogy a Tanácsnak joga van a hiányzó két vb. tagot megválasztani. Azonban javasolja, hogy egyelőre csak egy vb. tagság üres helyét töltsse be a Tanács. Ezzel időt nyerne és alapos körütekintéssel és megfontolással olyan személyt jelölnének illetve választanának meg a másik üresedésben levő vb. tagságra, aki minden tekintetben elnök helyettesnek is megfelel.

Végrehajtó Bizottság elnöke ezután ismertette a helyi M.Sz.M.P. vezetőségének és a Végrehajtó Bizottságnak együttes határozatát, melyben a hiányzó két vb. tagságra négy személyt jelölt meg.

1. Nagy Sándor, Benyeda István, Nyúl János és Kovács István személyében /.../

/.../

K o t h e n c z B é l a tanácsstag kijelenti, hogy a közgyűlés a hiányzó vb. tagság betöltésénél a törvényességet tartsa be. A közgyűlés a tanácstagság soraiból már most válasszon be a vb.-be egy tanácstagot, aki ideiglenesen az elnökhelyettesi beosztást is egyuttal ellátja, addig is amíg erre később megfelelő személy nem kerül. Ezzel a kimaradt községi lakosság hiányzó rétege is képviselve lenne.

T ó t h M e n y h é r t járási Tanács elnök h. bemutatkozása után üdvözli a Tanácsot. Javasolja, hogy a hiányzó vb. tagságot csak akkor töltsék be amikor a hiányzó tanácstagság is betöltésre kerül. Ezzel a kimaradt községi lakosság hiányzó rétege is képviselve lenne.

B á l i n t M i h á l y tanácsstag kérdést intéz Tóth Menyhért járási Tanácselnökhelyetteséhez; amennyiben a Tanács a hiányzó vb. tagságát most nem egészítené ki továbbiak során ragaszkodni fog-e a járási Tanács V.B. Ujvári Mátyás elnök h. megbízatásához".

T ó t h M e n y h é r t járási Tanács VB. elnök helyettese kijelentette hogy a járási tanács V.B. Ujvári Mátyás elnökhelyettesi megbízását újból fontolóra veszi.

D á v i d J ó z s e f tanácsstag kijelenti, hogy a közgyűlés már most válassza meg a hiányzó vb. tagságot.

S á r a G y ö r g y tanácsstag javasolja, hogy a közgyűlés már most válasszon egy vb. tagot, aki ideiglenesen az elnök h. tisztségét is betölti. De csak helyi tanácsstag jöhet számításba.

K o t h e n c z B é l a tanácsstag felkéri az elnököt tegye szavazásra a következőket:

1. Ujvári Mátyás eln. h. megbízását elfogadja-e, vagy nem.
2. A közgyűlés egy v.b. tagot válasszon-e vagy kettőt.

V é g r e h a j t ó B i z o t t s á g elnöke ezek után szavazásra bocsátotta Kothencz Béla tanácsstag javaslatát, melyszerint a közgyűlés 1 vb. tagot válasszon-e vagy kettőt.

H a t á r o z a t

A közgyűlés 22 szavattal 12 ellenében mindkét üresedésben álló vb. tagság megválasztását óhajtja.

E l n ö k felkéri a közgyűlést, hogy sorából öt fős jelölő bizottságot válasszon.

/.../

E l n ö k a jelölő bizottság munkájának befejezése után az ülést megnyitja. Bejelenti, hogy a jelölő bizottság a két üresedésben álló vb. tagságra négy személyt jelölt és pedig: 1. János István 2. Nyul János, 3. Horváth József és 4. Páli Sándor tanácsstagokat.

E l n ö k bejelenti, hogy a négy jelölt közül csak kettő választható meg. Szavazást rendel el.

/.../

H a t á r o z a t

Közgyűlés 25 szavazattal 9 ellenében Jánosi István tanácsstagot és 22 szavazattal 12 ellenében Horváth József tanácsstagot választotta be az üresedésben levő végrehajtó bizottsági tagságra.

E l n ö k felkérte a végrehajtó bizottsági tagokat, hogy vonuljanak be a titkári irodába és maguk közül válasszanak elnök helyettest. Addig az ülést felfüggeszti.

E l n ö k a végrehajtó bizottság választási eredményét bejelentette a közgyűlésnek, melyszerint egyhangu határozattal Herczegh Sándor vb. tagot választotta meg elnök helyettessé. Kéri a közgyűlést, hogy Herczeg Sándor elnök h. megválasztását vegye tudomásul.

H a t á r o z a t

Közgyűlés egyhangu határozattal Herczeg Sándor
vb. tag elnök helyettesi megválasztását tudomá-
sul vette.

[ML]

1957. február 14.

Az MSZMP Kalocsai Járási Bizottságának elnökségi ülése, jegyzőkönyv

/.../

Dunapataji pártszervezettel kapcsolatos kérdések:

Hegedüs elvtárs vázolja a dunapataji pártszervezetben lévő problémákat a megállapítás alapján. Eléggé kuszált a párt belső rendje. El lett hamarkodva a pártszervezet megalakítása.

Nyul elvtárssal tárgyaltunk. Ő nagyon félre van vezetve a jelenlegi tanácselnök részéről. Föjlajánlotta neki, hogy vállalja el a tanácselnökhelyettesi funkciót de nem vállalta el. Ugy veti föl Nyul elvtárs, hogy lenne tömegkapcsolat, ha a jelenlegi tanácselnököt fölvennénk a pártba. Volt egy másik javaslatba hozva, kizárt párttag. A tanács és a párt között folyik a pozícióért a harc.

Ujvári elvtárs kinevezése megtörtént, azonban nem fogadták el, elvetették. Van egy veszély is: két személyt elvittek és most a párttagok is kiállnak az mellett, hogy hozzák vissza, mert baj lesz belőle.

A tanácselnök már összeállította a listát is, hogy kinek akarja adni a földet, ezen mind a jó középparasztok vannak. Ezt megtudták a földnélküliek és erre föl alakítottak egy paprikatermelői társulást.

Tóth, Matos és Rigó elvtársak kiegészítették Hegedüs elvtárs elmondását.
Szabó elvtárs: Nekünk is az a véleményünk, hogy nagyon melléfoztunk a dunaaptái pártszervezet megalakításánál. Nem arra vettük az irányt, amire kellett volna. Beugratott bennünket Dunszky elvtárs. Világos, hogy ezzel a párt-összetétellel egészséges párt nem lesz. Azt javaslom, jövő hét folyamán Bartha elvtársat bizzuk meg, hogy egész héten ott kinn dolgozzon és mérné föl, hogy kiket lehetne a pártba bevonni. Készítsék elő a taggyűlést. Csütörtökön tennének jelentést, addig dolgozzák ki ki lesz az elnök és az intéző bizottság tagjai. Egy volna a legfontosabb, akik az intézőbizottság tagjai lesznek, minél előbb belépnének a pártba. A taggyűlésen első napirendi pont lenne a tagfelvétel és ezeket az elvtársakat fölvennénk tagnak.

A második napirend lenne: a nem oda való embereket kizárnák a pártból és új vezetőséget választanának. Az ott történt eseményeket javaslom a sajtóban is közölni.

Időszerű lenne, ha Zlaticcs elvtársat választanák meg elnöknek. Tehát Barta elvtárs és Zlaticcs elvtárs egész héten keresztül kint tartózkodjanak. Már reggel menjenek ki és az egész napot ott töltsék. Csütörtökön adjanak tájékoztatást. Szombaton a taggyűlést meg lehetne csinálni.

Ezzel a módszerrel kellene végigmenni azokban a községekben is ahol hasonló, a helyzet, /pl. Dunabagotán/.

Kiss István (interjú)

'57 januárban az addigi községi párttitkár, Nyúl János bejött hozzánk:

– Elnök elvtárs! Volna egy javaslatom. Alakítsuk meg mi a pártot! – Mert akkor még nem alakult meg az MSZMP helyi szervezete. – Alakítsuk meg a pártot mi, nehogy megint olyanok kezébe kerüljön a vezetés, mint ez a Dusnoki meg a Vörös Sándor.

Én benne is lettem volna. Agitáltuk a vb-tagokat is, hogy lépjenek ők is be, csináljuk meg, alakítsuk meg mi az MSZMP-t, és kerüljön a becsületes, rendes emberek kezébe a párt, aztán majd szaporodnak a tagok. Húzódoztak, és így nem került rá sor. Ez akkor valahogyan tudomására jutott a Vörös Sándornak, Szűcsnek, Benyedának, és nagy hirtelen megalakították a pártot. Hányan, hol, milyen körülmények között? Nem tudom. A titkár ezután a Szűcs József lett. Ő egy szegénysorsú, helybeli fiatalember volt. Talán Sztálinvárosban dolgozott.

1957. február 14.

A községi tanács vb-hez benyújtott kérelem és a vb. határozata

Alulírott ő Dávid Istvánné /tel. neve: Varga Mária/ dunapataji 414 hrsz. alatti lakos tisztelettel kérem, hogy általam a magyar állam javára ellenszolgáltatással, ellenszolgáltatás nélkül felajánlott, vagy 1952 évi részleges tagosítás során betagosított, vagy, mint kilépő Tsz. tag a Haladás Tsz-be bevitt ingatlan terület erejéig a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 10/1957 Törv. er. rendelete alapján az alant felsorolt területek helyett azonos területű és minőségű ingatlan visszaadását tegye lehetővé.

[KI]

/.../

Kérelme jogos, mert a tulajdonát képező dunapataji 6271 hrsz. alatt elvett 803 nöl területű szántó ingatlana az 1952 évi részleges tagosítás során a Haladás Tsz. kialakított táblájába lett be-

tagosítva, helyette csereingatlant nem kapott. Nevezett dolgozó paraszt.

/.../

Gazdakönyvében szereplő ingatlan terület: Saját 5 kh 1055 n.öl

Ktj. 64 K 66 f .

Egyénitől kivett kishaszonbérlet

-

Államtartalék

-

A 10/1957 Törv. er. r. alapján vissza-

igényelt

-

800

/.../

[K1]

1957. február 14.

A (kalocsai) járási tanács művelődési felügyelőjének beszámolója az 1956/57-es tanév első félévéről

/.../ Ekkor jöttek közbe az októberi események, melyek teljesen megzavarták az iskolai oktató-nevelőmunkát. A tanulók fegyelmében, magatartásában kiütközött az általunk olyan sokat emlegetett kettős nevelés. Az elmúlt években nem tudtuk egységessé tenni az iskolai és családi nevelést. A családi nevelés sok esetben más utakon járt mint az iskolai nevelés. A gyermek szemlélője volt az elmúlt évek hibáinak, hallotta, és ismerte a család anyagi gondjait. Az iskolában tanult a szocializmus építéséről, eredményeiről, otthon a szülők egy része becsmérelte a tankönyveket, a tankönyv képeit stb. Mást hallott a gyermek az uttorőfoglalkazásokon, mást a hittanórákon. Mindezek mellett feltört lelkében a kalandvágy. Mindez hozzájárult ahhoz, hogy iskoláinkban meglazult a fegyelem, a tanulók egy része azokban a napokban elkerülte az iskolát. Nem egy iskolánál tankönyveket égettek a tanulók, jelvényeket törtek össze. Mindezekért nem lehet azonban csak kizárólag a nevelőket felelőssé tenni. Nevelőink nagy többsége igyekezett rendre, nyugalomra inteni a tanulókat és visszaállítani iskoláink normális rendjét. Pedagógusaink a járás csak nem valamennyi iskolájában rendszeresen tanítottak. Volt olyan iskola, ahol egy napig sem szünetelt a munka, pl. Bányán. Csupán a miskei nevelőtestület fordult a járás nevelőtestületeihez sztrájkfelhívással), de pár napon belül mikor azt látták, hogy nem akadnak követőik, ők is felvették a munkát.

Megszűnt az orosz nyelvtanítás kötelező jellege. Teljesen törölték az alkotmánytan tanítását, több módosítás történt a történelem anyagában, a tankönyvekben törölni kellett a személyi kultuszt dicsőítő olvasmányokat, a hitoktatás tanítása fakultatív lett. A Rendtartás

több kötelező jellegű rendelkezése érvényét veszítette. Sajnos a felsőbb tanügyi szerveink lassú huzavonával intézkedtek és ez csak fokozta a bizonytalanságot.

Pedagógusaink egy része résztvett az október eseményekben. Ezért napjainkban sok vád éri pedagógusainkat. Pedig nem egy esetben ők voltak azok, akik nyugodtságra, higgadt, megfontolt cselekedetekre intették a hangoskodókat és szavukkal nagyrészt hozzájárultak ahhoz, hogy a járásban nem történtek tulkapások és parasztságunk tovább végezte az őszi mezőgazdasági munkákat. Nem a szocializmus ellenségei ők, de vajjon ki is kívánná közülük vissza a régi nagyuri Magyarországot? Amikor tanítók ezrei voltak éveken keresztül állás nélkül, amikor kiszolgáltatottjai voltak a falu kizsákmányolóinak. A nehéz anyagi körülmények, a falu parasztságával való együttérzés, az észlelt hibák ellen lépett fel az a pedagógus, aki résztvett ezekben az eseményekben. Október 23. előtt elmondhatjuk, hogy jó volt a pedagógusok és a Párt, a pedagógusok és tanács közötti kapcsolat. Ma az a vád éri pedagógusainkat, hogy miért nem oly tevékenyek most, mint az október 23.át követő napokban. Ennek egyik oka, hogy követeléseik egy része megvalósult vagy ígéretet kaptak annak megvalósulására. Félnék attól, hogy ellenforradalmároknak bélyegzik őket, pedig nem érzik annak magukat. Ezt a félelmet kell eloszlatni, elsősorban úgy ahogyan azt helyesen a Járási MSZMP vezetői teszik. Beszélgetni velük. Mondják el problémáikat aggályait. Pedagógusaink várják a biztató szót, várják, hogy bizalommal legyünk velük szemben. Valljuk meg őszintén ilyen irányban csak a kezdeti lépéseket tettük meg. Az elmúlt időszak iskolai munkájának eredményei pedig arra adnak alapot, hogy előlegezzük ezt a bizalmat.

Járásunk területén két igazgatói személyváltozást történt. Ivanovics Zoltán géderlaki nevelőt a Minisztérium rehabilitálta, így ő lett az igazgató. Dunapatajton Szemerédi Istvan igazgatót kellett leváltani, mivel beosztásáról a közvélemény és a nevelőtestület véleményére lemondott és áthelyezést nyert Apostagra. Az új igazgató Tikász Mihály nevelő lett. Nevelői személyi változások is történtek. Dusnokról Zundl József tanár diszidált. Csóti Ferenc Miskéről Géderlakra nyert átosztást. Az Alsóereki szülők kívánságára Alsóereken ismét megnyitottuk a felsőtagozatot. Ez azt jelenti, hogy a tanulóknak nem kell bejárni esőben-sárban, Savanyutelekre. Ugyanilyen irányu kérelmet nyújtottak be a gombolyagi és öregtétényi szülők is.

A fakultatív nyelvoktatás bevezetésével járásunkban megszűnt az orosz nyelv tanítása és helyette a tanulók a német nyelvet választották. Ennek bevezetése nehézségeket okozott, részben a szakoshiány miatt, részben azért, mivel megfelelő tankönyvekkel még most sem rendelkeznek a tanulók.

Az OM. megszüntette az uttörőmozgalom működését. Kétségtelen, hogy az uttörőmozgalom munkájában voltak hibák, elsősorban a mozgalom tartalmi munkájában, ennek ellenére pedagógusaink szinte egyhangulag követelik, hogy ifjúsági mozgalomra szükség van. Az uttörőmozgalom keretén belül rendezett kirándulások, nyári táborok kitörölhetetlen emléket hagytak gyermekeink lelkében. Nem a mozgalom megszüntetésére, hanem a tartalmi munka megjavítására van szükség. Joggal várjuk és reméljük, hogy ezen a téren rövidesen lesz intézkedés. Legsúlyosabb hibát akkor követte el a Minisztérium, amikor nem hallgatta meg a gyakorló pedagógusok véleményét, hanem egy tollvonással kimondta a szervezet halálát. Hibája volt még az uttörőmozgalomnak, hogy szinte kötelező jellegű volt. Reméljük, hogy ezen a téren is lesz változás. A tanulók maguk is elmondják, hogy mennyire hiányzik nekik az uttörőélet.

A hitoktatás fakultatívvá tétele óta járásunk területén nem észleltünk tulkapásokat. Ennek oka elsősorban az, hogy az őszi hittanbeírások idején nem alkalmaztunk helytelen adminisztratív rendszabályokat. Bár a tanulók 60 %-a beiratkozott hittanra /igaz, hogy ezeknek nagy része nem járt rendszeresen/ napjainkban sem emelkedett ez a szám lényegesen. Még akkor sem lesznek problémák ezen a téren, ha az őszi jelentkezettek járhatnak majd hittanoktatásra, éppen azért mivel a beírásnál sem voltak elhajlások. Előfordult viszont a járásban is, hogy a hittanórákat nem a tanítás végére tették a nevelők, hanem más órák közé. Ezt mihelyt tudomásunkra jutott, azonnal rendeztük.

Járásunk tanulói közel 800 budapesti gyermeket fogadtak volna november hó végén. Mivel egy-egy járásra ennyi gyermek nem jut, így újból felmérést kellett végeznünk. Az V. ker Tanács Gyermekvédelmi előadója arra kért bennünket, hogy inkább kevesebb gyermeket fogadjunk, de azoknak jó ellátást és megfelelő szállást biztosítsunk. Ennek alapján újabb felmérést végeztünk és a szülők 300 gyermek teljes ellátását vállalják a tanév végéig. Ebből 50 gyermeket teljesen örökbe fogadnának. Ezek a gyermekek rövidesen megérkeznek járásunk községséibe.

/.../

[ML]

1957. február 15.

A (dunavecsei) járási tanács vb. ülése. Beszámoló a járás kereskedelmi helyzetéről

/.../

Az 1955-ös beszámolótól kezdődő időszak alatt a hiánycikkek száma rendkívül sokat csökkent, úgy annyira, hogy október 23-ig kb. 10-15

féle, nagyobbrészben részleges hiánycikk volt /motorkerékpár, kerékpáralkatrész stb./

/.../

1955. II. n.év végén az egy főre eső árukészlet 216 Ft, 1956. hasonló időszakára 338 Ft jutott egy főre. /.../

/.../

Míg 1955. évben a járás területén mindössze 24 szaküzlet működött, addig 1956 év végéig ezek száma 38-ra emelkedett.

Ha az áruforgalom arányait vizsgáljuk megállapítható, hogy az októberi események idejéig eléggé egészséges eltolódás mutatkozott az áruforgalmon belül az iparcikkek javára. /.../

/.../ A járás élelmiszerellátása a beszámolási időszak alatt eléggé hullámzó képet mutat. Az elmúlt év folyamán különösen az év első felében a zsirellátás, valamint a húsellátás nem volt biztosítva. A kenyérellátás területén egészen a múlt év májusáig voltak kisebb-nagyobb zavarok.

/.../

A kenyérellátással kapcsolatban fel kell vetnünk a sütőüzemek elavultságának kérdését. A sütőüzemek nagyrésze magánosoktól átvett üzem, amely 5-6 q-ás napi termelésre készült. Az elmúlt időszakban az üzemeknél nem volt ritka a 20-25 q-ás napi termelés, amit a kemencék állapota nagyon megsínylett. Ez a kenyér minőségét rendkívül befolyásolja és indokoltá teszi a kenyér minőségével kapcsolatos panaszokat.

/.../

Az 1956. okt. 23-a utáni helyzet rendkívül próbára tette a járás kereskedelmi apparátusát. Ennek tudható be, hogy a máról-holnapra jelentkező rendkívüli erős vásárlóerőt le tudta vezetni és az utánpótlást úgy ahogyan azt a rendkívüli körülmények megengedték.

Ennek volt betudható az, hogy a rendkívüli közlekedési és beszerzési viszonyok ellenére a járás raktárkészlete 3 heti /okt. 23-tól november 15-ig/ ostrom után is mindössze 10-15 %-kal csökkent. A járás jelenlegi raktárkészlete azonban nagyon alacsony, az október előtti időszaknak mintegy 50 %-a. Ez abból adódik, hogy a helyzet normalizálódása után újra életbelépett a rajonrendszer és így Fm. szövetkezeteink nem mehetnek más megyék esetleg a budapesti Nagyker. Vállalatokhoz áruért. A megyei Nagyker. Vállalatok azonban az állami készletek szűk keresztmetszete miatt nem tudják a szövetkezetek igényeit kielégíteni a megrendeléseknek megfelelően.

A raktárkészletek ilyen méretű csökkenése gyakorlatban azt jelentette, hogy a lakosság a nagy vásárlási lázban átlagosan egy fél évi készletet vásárolt fel. Élelmiszerekből főleg a só, liszt, cukor vásárlása volt nagyfokú, iparcikkek közül rádió, motorkerékpár, kerékpár, varrógép stb. Rádiót például az egész 1956-os évben nem adtak el annyit a boltok mint az utolsó negyedévben.

/.../

Az októberi eseményekkel kapcsolatos termelési kiesés most érezteti hatását és hirtelen javulás ezen a téren nem várható.

A járás Fm. szövetkezetei eléggé jól készülnek a tavaszi munkák beindulása. Növényvédőszerekből úgy látszik nem lesz hiány, még részgálic és műtrágyából sem.

/.../

A csoport munkájával kapcsolatosan most az a feladat jelentkezik, hogy egyre többen jelentkeznek kereskedői iparengedélyért és a reális szükségletnek megfelelően kerüljenek kiadásra az engedélyek. Nagyban hátráltatja a munkánkat az, hogy a régi 1953-as rendelkezés, amely csak 4 szakmára engedélyezett iparengedélyek kiadását, jelenleg nincs érvényben. Új rendelkezés pedig jelenleg még nincs. Az eddigi illetve eddig folytatott ideiglenes engedélyek kiadásának gyakorlatát nem lehet tovább folytatni. Így tehát jelenleg az engedélyek kiadása szünetel annál is inkább, mivel erre a megyei osztálytól szóbeli rendelkezést kaptam.

Előreláthatólag az ipartörvény megjelenése után, mintegy 15-20 engedély kiadása indokolt a járás területén. Főleg zöldség, gyümölcs, vegyes, kézimunka, rövidáru, trafik szakmákban. Ez a szám nem sérti a Fm. szövetkezetek érdekeit és komolyan hozzájárulhat a lakosság jobb ellátásához.

Jelenleg 16 db. kérelem van bent a csoportnál.

/.../

[ML]

1957. február 21.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

V.B. titkár ismertette, hogy a község kezelésében levő volt iparos kör épületének hátsó fala leomlott. Sürgős javításra szorul, mert ellenkező esetben teljes összeomlás állhat elő.

K o t h e n c z B é l a vb. tag felszólalásában kijelenti, hogy amennyiben a fenti épületet a helyi Kiosz szervezet tulajdonába visszakapja, úgy az iparoskör az épületet saját költségén kijavíttatja. Kéri a Vb.-ot ebben a kérdésben az illetékes felelős hatóságoknál a visszaadás érdekében a lépéseket tegye meg.

/.../

[ML]

1957. február 28.

Vörös Sándor tanuvallomása

Felvette: Ortelli Tibor rny. alhdgy.

Kiss István volt főjegyző tudomásom szerint Kiskőrösön volt a felszabadulás előtt főjegyző, a felszabadulás után Kiskőrösről a nép elzavarta, és hazajött Dunapatajra. Idehaza egész az ellenforradalomig fuvarozással és gazdálkodással foglalkozott. Az ellenforradalom alatt október 28-án forradalmi bizottságba választották.

Én akkor is a Szeszfőzdeinek voltam vezetője, tudomásom van arról, hogy Kiss István felbujtására Kothencz Béla volt ellenforradalmi tanács elnöke Kissel együtt olyan utasítást adott, hogy 110 liter pálinkát vigyenek el a tanács szeszfőzdejéből. Én a pálinka kiadását megtagadtam, mivel annak fele a szeszforg. vállalat tulajdona volt. Erre Kissék erőszakkal elvitték tőlem a pálinkát.

Tudomásom van arról, hogy az elvitt pálinkát Kissék arra használták fel, hogy a község csőcselégeit itatták vele, hogy azokat könnyebben tudják befolyásolni. Tudomással bírok arról is, hogy Kiss István a szövetkezeti vendéglő ajtaját kinyitotta, bekiáltott, hogy: "gyóztünk, kiszabadult Mindszenti".

1957. február 10. táján tanácsülésen résztvettek a helyi párt szervezet vezetői is. Ezen az ülésen Kiss István volt a főjegyző a jelenlegi tanácselnöke felhasználva az ellenforradalomkor választott kulákoktól és más kétes elemekből álló tanácsstagokat arról, hogy a pártszervezet vezetőit kirekessze a tanácsülésről. Amikor a tanácsülés megkezdődött, Kiss István felállt és azzal nyitotta meg az ülést, és minden bevezető nélkül szavazásra tette fel a jelenlevők előtt, hogy ki küldjék e a tereméből a párt vezetőit, vagy ne. A táborához tartozó tanácsstagok, akik nagy többségben voltak, arra szavaztak, hogy a párt vezetői nem vehetnek részt az ülésen. Ekkor Kiss felszólította a pártszervezet vezetőit, hogy rögtön hagyják el a helyiséget.

Bár az ellenforradalmi tanácsnak nem Kiss István volt a vezetője, azonban értelmi szerzője és irányítója ő volt. Ő szabta meg a feladatokat Kothenc Béla forradalmi tanácselnöknek. Az egész idő alatt olyan ügyesen irányította a Dunapataji ellenforradalmi mozgalmat, hogy nyíltan kevés ellenforradalmi ténykedést hajtott végre és a háttérből mozgatta a népszerű embereket.

Emlékezetem szerint 1957. január 10. táján Kiss Istvánék csőszválasztást hirdettek. Ezen a választáson Kiss István befolyására mind a négy kommunista mezőőrt leváltották, és helyükbe Kiss Istvánnak és környezetének megfelelő eléggé jómódu embereket választottak be.

Az ügyre vonatkozóan mást elmondani nem tudok és nem is kívánok.

Jegyzőkönyvi vallomásom pótlólag kiegészíteni kívánom azzal, hogy az a pálinka mennyiség amit Kiss Istvánék elvittek az egész a szeszfor-galmi vállalat tulajdonát képezte. A pálinka elvitelénél Kiss István nem volt jelen. A pálinkát amikor én kiadtam jelen volt Dusnoki József vb. elnök helyettes és Rácz Ferenc. A pálinkát budapesti személyek vitték el és ... Az ügyre vonatkozólag mást elmondani nem tudok.

[MK]

1957. február 28.

Dusnoki József tanuvallomása

Felvette: Tóth József fhdgy.

1956. október 25-én a délutáni órákban benéztem a föld-művészövetkezeti vendéglőbe, ahol azt láttam, hogy a zsufolt helységekben mértéktelen italozás folyik. Figyelemmel kísértem a rendeléseket és feltűnt nekem, hogy fizetés nélkül hordják a sok italt. A söntés pultnál ott támaszkodott egész idő alatt Kiss István volt horthysta főjegyző ami világosan mutatta, hogy a mértéktelen italozásnak ő a szervezője. Ezzel készítette elő a tömeget a később bekövetkezett tüntetésre és a községben történt rongálásra, a tanácsháza fel-dulására.

Bár Kiss Istvánt nem választották be a forradalmi bizottságba ő állan-dóan a tanácsházán tartózkodott és szellemi irányítója, szervezője volt az ellenforradalmi cselekményeknek. Ebbe a forradalmi bizottságba azért nem választották még őt be, mert nem volt ekkor még megfelelő tábora.

Kiss Istvánnak a tanácsházán első ténykedése az volt, hogy kijelen-tette „már pedig ettől a perctől kezdve ezen a helyen megszűnt az elvtárs megszólítás.” Ezt olyan mértékben betartja illetve betartatja a tanács dolgozóival, hogy még jelenleg is kikéri magának, ha elv-társnak szólítják és másokat keményen rendre utasít, ha elvtársnak szólítják egymást, illetve ilyent eltűrnek.

Kb. október 28-án vagy 29-én Kiss István összeült 2-3 társával, ahol kijelentette . „ne tétlenkedjünk, hanem szerezzünk fegyvereket, amellyel a szovjetek ellen tudunk támadni.”

Ez a szükkörű bizottság melynek tagjai voltak Kiss István, Jancsó Gyula volt horthysta főjegyzők, Kothencz Béla és Simon Lajos elhatározták, hogy Kalocsáról illetve Állampusztáról fegyvereket fognak szerezni. Az itteni megállapodás ezerint Simon Lajos vezetésével egy banda tényleg hozott kb. 20 drb fegyvert, lőszert és kézigránátot Állampusztáról.

Ebben az időben került községünkben Budapestről egy plakát amely fegyveres harcra szólítja fel a parasztságot. Ezt a plakátot Kiss

István sajátkezűleg írógéppel sokszorosította, majd Kiss István utasítására nagy tömegű ilyen röplapot terjesztettek a községben.

Kb. ebben az időben jelentette ki a tanácsházán, hogy a párt megszűnt és a párthelyiséget is vissza kell adni a gazdájának. A párthelyiség gazdája Botykai Jenő kulák, aki a párthelyiséget birtokába is vette. Kiss István az egész ellenforradalmi időszak alatt amíg a tanács tagja nem volt is ilyen ehhez hasonló jelszavakat adott ki, amivel a tömeg fantáziáját izgatta és azokat végre is hajtották.

A tanácsháza feldulásával kapcsolatban több esetben kijelentette: "elég volt ebből a piszkos kommunista rendszerből megkönnyebbültünk vele, hogy megsemmisítettük az eddig felgyült iratokat". Személyesen ellenőrizte, hogy minden iratot elégettek-e „hogy még nyoma se maradjon a kommunista rendszernek”.

Amikor Mindszentit Budapestre vitték büszkén jelentette be a vendéglőben tartózkodó tömegnek, "fiuk győztünk kiszabadult Mindszenti ." Ettől a perctől kezdve mint egy eszét vesztett állandóan csak a "nyugati hadsereg bejövetelét várta ha a szovjetekekről hallott köpködött.

A Kádár kormányról november 4-én az volt a véleménye és ezt nyíltan kifejtette a forradalmi tanács előtt, hogy a Kádár kormány csak egy-két napos lesz, mert jön a nyugati hadsereg és Nagy Imrének újra el kell foglalni helyét a kormány élén. Ezzel bátorította a visszahuzódásra kész társait. Kiss Istvánnak még jelenleg is az a véleménye és azt nyíltan hangoztatja, hogy a Kádár kormányt a szovjet hadsereg erőszakkal ültette a magyarok nyakára, éppen ezért a Kádár kormány nem kormány, hanem csak báb.

Kiss István minden áron akadályozta az MSZMP szervezését, erre példa az, hogy amikor tudomására jutott neki, hogy én több elvtárrsal a párt alakításán dolgozom, nyomatékosan felhívták a figyelmemet, hogy semmi helye annak, hogy én a párt ügyekkel foglalkozzak.

Kiss István a kommunistáktól igyekezett megtisztítani a tanácsot, így pl. amikor a mezőőröket választották, hallottam olyan kijelentését neki, hogy a tanácsstagokkal beszélni fog, hogy kommunistát oda se válasszanak be. Ezt valóban meg is tette és ennek eredményeképpen a négy jól dolgozó kommunista mezőőrt leváltották beosztásukból.

A dunapataji tanács vb-ben én egyedül voltam csak kommunista. Kiss István közvetlen klikkjével fondorlatos csalás és rágalmozás útján elérték azt, hogy engem is kizorítsanak a tanácsból, mivel kommunista vagyok.

Megjegyezni kívánom még utólag azt, hogy Kiss István mindent elkövetett és jelenleg is elkövet azért, hogy a népi demokratikus rendszernek ártson.

A fenti üggyel kapcsolatban más előadni valóm nincs.

[MK]

1957. február 28.

Thiesz Béla tanuvallomása

Felvette: Ortelli Tibor

Kiss István volt főjegyzőt gyermekkorom óta ismerem. Egyidőben még a felszabadulás előtt mint főjegyző ténykedett valamelyik községben. Azonban azt a községet ahol működött nem ismerem. Emlékezetem szerint kb. 1947-ben jött haza Dunapatajra. Idehaza vett két lovat és elkezdett gazdálkodni a még ma is meg levő földjén, illetve fuvarozott. Ezt folytatta egészen az ellenforradalom kezdetéig.

1956. október 25-én éjjel az ellenforradalmi bizottság egyik aktiv tagja lett. Az ő utasítására az október végi napokban megkezdték újra építeni, a korábban a helyi MDP titkár és általam ledöntött ellenforradalmi emlékművet, mely emlékművön mártírként voltak feltüntetve azok, akik az 1919-es Tanácsköztársaság ideje alatt népellenes bűnökért ki lettek végezve.

1956. november közepe táján a forradalmi tanács a tanácsstagokat gyűlésre hívta össze. Ezen a gyűlésen jelen voltak az ellenforradalmi tanács tagjai, így Kiss István is. A tanácsülés úgy lett összehozva, hogy azon a választott tanácsstagoknak kb csak a fele jelent meg, főleg jó módu középparasztok akik kiterjedt kulák rokonságuk befolyása alatt állnak. Ezek az emberek annak ellenére, hogy mi többen akik vendégként résztvettünk a tanácsülésen tiltakoztunk az ellen, hogy a volt ellenforradalmi bizottság aktiv tagjait, volt főjegyzőket mint pl. Kiss István bevállasszák a tanács vb-be, az előre elkészített névsor alapján megszavazták, a tanács vb-be való választásukat. Igy lett megválasztva tanácselnöknek Kiss István, aki soha nem volt demokratikusan tanácsstagnak sem megválasztva.

Kiss István volt főjegyző és társai ténykedése nyomán a tanács Apparátusból kikerült az összes kommunista, még csak a kommunista mezőőröket is leváltották pedig azok csak teljesen nincstelenek voltak és olyanokat raktak a helyükbe, akik az ő emberük és földdel, jószággal rendelkeznek.

Kiss István volt főjegyző ügyével kapcsolatban mást elmondani nem tudok.

[MK]

Kiss István (interjú)

A karhatalmisták nem sokszor jöttek be a tanácsba, főleg a rendőrségen tartózkodtak.

Február utolsó napján éjjel azonban valaki bezörgött hozzám. A Vásár téren laktunk, az édesanyám lakásán. Kinyitottam az ablakot. Az ablakon rács volt. Azt mondta, hogy nyissam ki az ajtót, be akar jönni.

– Mit akar? Semmi keresnivalója nincs itten. Ha valamit akar, hivatalban leszek, jöjjön be, és ott elbeszélgethetünk.

Akkor elkapta a kezemet. Én visszarántottam.

– Ne kapkodjon itt, nincs ennek értelme. A rácson keresztül úgysem tud ki-rántani.

Fogta magát, elment. Tudtam, hogy visszajön. Egy fél óra múlva vissza is jöttek vagy hatan. Három egyenruhás – köztük egy százados – és három civil. Ezek nyomozók lehettek. Beengedtem őket.

– Mit remegnek? A maguk kezében van a fegyver, és maguk remegnek? Engem nem ijesztenek meg. Én ott voltam a második világháborúban is, katona voltam. Ennél külön esetekben voltam.

Elég mérgesek lehettek. Aztán gyors iramban olyan házkutatásfélét tartottak. Megkérdeztem tőlük, hogy van-e házkutatási parancsuk, és hivatkoztam a rendeletre. Erre az egyik mosolyogva mondta:

– Né, milyen tisztában van a rendeletekkel! – és mondták a velük levő Kis-Kovács rendőrnek, hogy tartóztasson le. Persze letartóztatási parancsuk se volt. A Kis-Kovács megtagadta a parancsot, és csak annyit mondott, hogy írásbeli parancs nélkül nem cselekszik. Erre a többiek megfogtak, aztán gyereünk, indíts! Ott állt a Pobjeda, azzal kísérték be a rendőrségre. Bevittek egy terembe. Ott ült egy karhatalmista őrnagy is, akit addig még többször láttam a faluban, ő volt a főmufti. Mindenféle kérdéseket tettek fel. A Dusnokival kapcsolatban, a mezőőr-választásról, meg hogy üldözöm a kommunistákat. Válaszoltam is meg nem is. Bizony jó alaposan kikészítettek. Úgy összeverték, hogy csak úgy tudtam enni, hogy az egyik kezemmel az állam alá nyúltam, a másikkal meg a fejem tetejét fogtam, és összenyomtam a fogaimat. Különösen az őrnagy úr volt nagyon agilis, meg a százados. Na meg egy civil nyomozó.

Ott voltam hajnalig. Hajnalban kocsiba ültettek. Hátral ültem. Jobb oldalt melletttem egy civil nyomozó az oldalához nyomta a pisztolyt, elől a százados egyenruhában, és egy civilruhás sofőr. Négyen voltak. Solton keresztül vittek Kecskemétre. Útközben megkérdezték:

– Na most hova vigyük, Pestre vagy Kecskemétre?

– Úgy látom, hogy Kecskemétre visznek.

– De jól ismeri!

– Hogyne ismerném! Hát nem vagyok hülye gyerek, hogy ne ismerném a kecskeméti betonutat!

Útközben beszélgetett egyik-másik közülük. Többek között ezt mondja az egyik:

– Nincs magának semmi bűne. Nem azért visszük el, mintha valami bűne lenne. Csak azért visszük el, mert magát szeretik a községben. Maga népszerű. Mindenki hallgat a maga szavára, és attól tartunk, ha rosszabbra fordul a helyzet, akkor ezt a népszerűségét kihasználja ellenünk.

Eközben a százados szépen kikapcsolta az ülését, a támla hátra csapódott, és velem tartatta magát egészen Kecskemétiig. Hogy miféle emberek voltak, nem tudom. De nekem az az álláspontom, hogy ezek még mind az ÁVO-sokhoz tartoztak.

Ezek ÁVO-sok lehettek, csak hirtelen átvedlettek karhatalmistáknak. Mert még jó néhány esztendő eltelt, amíg a Rákosi kultusz alatt pozícióba került emberek lehetetlenné lettek téve.

Kecskeméten előállítottak a főkapitányságra, és egyszer vagy kétszer kihallgattak. Körülbelül két hétig voltam ott. Mindenfélét rám akartak bizonyítani.

1957. március 8.

Kiss István kihallgatása: jegyzőkönyv

Felvette: Mezei Károly r. ny. alhdgy.

Középparaszt családból származom. 4 elemi Dunapatajon végeztem, majd 1925-től 1933-ig gimnáziumba jártam Kalocsán. 1933-tól 1938-ig mint közigazgatási gyakornok működtem községi szolgálatban Dunapataj, Drágaszél és Miske községekben. 1938-tól 1940-ig Miskén községi irtók voltam. 1940-től 1942-ig Szombathelyen közigazgatási tanfolyamot végeztem. 1942-től 1947-ig segédjegyző voltam Kiskőrösön. 1947-ben B listáztak és elbocsátottak. Ezután 1948-ban visszahelyeztek közszolgalatba és 1950-ig fizetést kaptam, de állásba nem helyeztek. Ezalatt az idő alatt földműveléssel foglalkoztam.

1950-ben felmentem Pestre részben saját kocsimmal és részben mint Belped alkalmazott fuvaroztam, egészen 1954-ig. 1954-től 1955-ig dunapataji paprika telepen dolgoztam, majd 1956-ban a Vizügyi Igazgatóságnál kaptam alkalmazást mint zsák szárító. 1956. augusztusában bekerültem Kalocsára a Vizügyi kirendeltséghez, azonban még augusztusában a Dunavecsei Járási Pénzügyi Osztályhoz kerültem a földnyilvántartó csoporthoz. Itt voltam 1956. november 28-ig, 1956. november 28-án a dunapataji tanácshoz kerültem tanácselnöknek. Itt 1957. március 1-ig.

Feleségem Tóth Borbála 1920-ban született Miskén, paraszt családból származik, apjának 30 kh. földje volt. Apósom kulák listán volt. Foglalkozása háztartásbeli.

Egyik lányom Mária 18 éves, óvonó, Nográdmegye Ecseg községben dolgozik. Fiam 14 éves jelenleg a nyolcadik osztályba jár.

1936-ban vonultam be tényleges katonai szolgálatra, Hidvárra VII-ik Arkás századhoz. Egy év múlva mint karpaszományos őrmester leszereltem. 1938. őszén újból behívtak szintén Hidvárra az árkászokhoz és innen kerültem Felvidékre. Innen 1938 karácsonykor leszereltem. 1939. január 1-vel zászlóssá léptettek elő. 1940-ben újra behívtak az 55-ös Utász zászlóaljhoz Szegedre, ahonnan Biharmegyébe kerültem.

1941-ben lefokoztak, mert egy becsületügyi választmányon pártfogásba vettem Serfőző Mihály és Szabó Menyhért Miskei lakosokat, egy ezredes és egy őrnaggyal szemben. 1943-ban újból behívtak az 55-ös utászokhoz.

1944 tavaszán szereltem. Ezt megelőzően délvidéken Titelbe teljesítettem szolgálatot. 1944. őszén ismét behívtak Dunaföldvárra az 55-ös utász pótkeret parancsnokságához és ezzel az alakulattal Bajorországba kerültem. 1945 májusában amerikai fogságba kerültem. 1945 október közepén Sopronnál átjöttünk a magyar határon innét Kaposvár melletti táborba kerültem ahonnan hazakerültem 1945. október 17-én. Azóta katona nem voltam.

Vagyoni állapotom 1 családi ház Pestszentlőrincen amelyben lakók vannak. Én Dunapatajon egy közös a szüleink által örökölt házban lakunk.

Külföldön rokonaim nincsenek. Kijelentem, hogy családban sem csendőr, sem rendőr sem pedig hortista katonatiszt nincs, és nem is volt.

Beszéljen arról, hogyan kerültek ki a kommunisták a tanácsból:

A tanácstól 1957 januárban a mezőőrök újjá lettek választva, de nem a szokásos módon, mert gyülekezési tilalom van. Így készítettünk egy listát és abból minden tanácstag kapott egy másolt példányt, amelyen aztán elvégezte a jelölést, hogy kit javasol továbbra is mezőőrnek és kiket nem. És az új jelentkezők, melyeknek a nevei is ott voltak abból jelöltek a leváltandók helyett.

Ilyen formában a tanácstól négy mezőőr lett leváltva /csak azért mert lejárt az év/ és ezek az emberek mind a négyen párttagok voltak. Az újonnan megválasztott 10 ember között egyetlen párttag sincs.

Tudomásom van arról, hogy az ellenforradalmi tömeg követelte a tavaly ledöntött 1919-es szobor felállítását, és ezt Dusnoki tanácselnökhelyettes meg is ígérte mert félt a tömeg bosszujától. Én akkor még nem voltam a tanácsnál.

Ennek a szobornak az építése ki lett adva elkészítésre, de nem lett megcsinálva.

Ismertesse, hogy milyen ellenforradalmi ténykedésekben vett részt:

Határozottan kijelentem, hogy semmiféle ellenforradalmi tevékenységben nem vettem részt.

Mikor lett a Forradalmi Bizottságba beválasztva?

Engem a Községi Forradalmi Bizottságba nem választottak be egyáltalán.

Miért tartozkodott állandóan a tanácsházán, az ellenforradalom alatt?

Én az akkori tanácselnökhelyettes, Dusnoki József és Cs. Taba János vb. titkár kérésére mentem be a tanácsba, hogy ott az adminisztrátori munkát segítsek végezni. Én ezt szívesen csináltam, mert reméltem, azt, hogy ezen keresztül sikerül majd valamilyen tisztviselői állást szerezni és nem kell vidékre járnom dolgozni.

Milyen megbeszélés és intézkedés történt és kikkel a fegyverek szerzésére vonatkozóan:

Emlékezetem szerint október 31-én három katona jött a tanácsra és elmesélték, hogy hogyan menekültek Kalocsáról el. A katonák felvetették, hogy fegyvereket kell szerezni, és mi a tanácsnál ezzel egyetérttünk mert a nemzetőrség csak vadászfegyverekkel volt ellátva. Ezen

a megbeszélésen rajtam és a katonákon kívül még ott volt Vörös Tamás helyi rendőr őrsparancsnok, a tanácselnökhelyettes, tanácsstíkárs és még vagy 30 fő a faluból.

A katonák egyike felhívta Állampusztát és ott beszélt valakivel aki a valószínűleg azt mondta hogy mehetnek fegyverekért, mert egy teherautóval el is mentek azután velük ment a rendőrparancsnok is.

Kb. egy óra múlva érkeztek vissza a katonák és hoztak egy láda kézigránátot és 5-6 géppisztolyt. Én több géppisztolyt nem láttam a rendőrségen csak ezt, és nem is tudom, hogy valóban mennyi fegyver lett hozva Állampusztáról, mert a kocsi előbb a civilek szét akarták a fegyvereket hordani, de mi ezt nem engedték meg és így a kocsi rakományát a rendőrségen lett lerakva. Ezeket a fegyvereket ezután még az nap újból felrakták az autóra és Állampusztára vitték vissza ugyancsak a rendőrparancsnok utasítására.

Milyen röplapot sokszorosított ön és kinek az utasítására?

Én semmiféle röplapot nem sokszorosítottam, bár volt ott egy nyomtatott röplap, amit autó szórt el. Igaz, hogy én a tanácsházán gépelttem többször de csak dobolási szövegeket amelynek a szövege egyáltalán nem volt ellenforradalmi, hanem a rendre és nyugalomra való felhívással foglalkozott.

Miért tett ön olyan kijelentést, hogy elég volt ebből a piszkos kommunista rendszerből?

Én ilyen kijelentést egyáltalán nem tettem. Csak azt mondtam, hogy a bűnös Rákosi-Gerő uralomnak vége.

Ön miért köpködött mindig akkor, amikor a szovjet katonákról beszéltek?

Határozottan kijelentem, hogy én ilyet nem csináltam és nem is szoktam, sőt én hozattam helyre a ledöntött szovjet emlékművet.

Mit tud Ön arról, hogy kik voltak azok akik a csillagokat és a szovjet emlékművet ledöntötték?

Tudomáson szerint a csillagok leszedésében élenjárt Mádi Kálmán Dunapataji lakos, Herceg Imre szintén dunapataji lakos. A szobor ledöntésénél ugyanez a két személyen kívül még részt vett Rácz Ferenc, Hadházi Sándor, Pandur nevezetű Dunapataji lakosok. Hadházi ment be az ugyancsak Hadházi nevezetű Ktsz Kovácshoz drót kötelet kérni és az a Pandur nevezetű gyerek volt az aki a csillagot a szoborról levette. Erről bővebbet a pártbizottság titkára tud Dér László, aki ezeket rejtekhelyről végignézte és aki jelenleg Dunavecshen a Pártbizottságon dolgozik.

Milyen ellenséges kijelentéseket tett a Kádár kormányra?

Én semmiféle kijelentést nem tettem a Kádár kormányra.

Mondja el azt, hogy miért akadályozta az MSZMP szervezését és milyen módon?

Én nem akadályoztam ezt meg, sőt én és Nyul János volt MDP titkár valamit Jánosi István igazgatóhelyettes dunapataji lakosok voltunk

azok, akik már januárban vb. titkári irodán beszélünk arról, hogy az MSZMP-t meg kell alakítani sőt ha felvesznek én is belépek.

Miért tett olyan kijelentést, hogy a tanácsházán nem lehet az elvtárs szót használni?

En ilyet nem mondtam. 1956. november 29-én egy tanácsi munkaértekezleten kifejtettem nézetemet ebben a kérdésben és abban állapodtunk meg, hogy nincs semmiféle kötelező megszólítás, mindenki úgy szólítja meg egymást, ahogy azt a szíve diktálja.

Milyen kijelentést tett a kocsmában Mindszentivel kapcsolatban?

En mentem be a tanácsra és a kocsmá előtt hallottam, hogy nagy a lárma. En ekkor bementem és ott kérdezték hogy mi az ujság. En akkor tettem azt a kijelentést, hogy Mindszenti kiszabadult és a forradalom győzött, mert én ezt a rádióból hallottam. Arról nincs tudomásom, hogy ingyen mérték volna az italt.

Mikor mennyi pálinkát vittek el a tanács szeszfőzdéjéből, kinek az utasítására azért ki, kinek mennyit fizetett?

Hallomásból tudom azt, hogy november első napjaiban 100 liter pálinkát egy autó az élelem szállításakor felvitt Pestre, de ebből vissza is hoztak és azt azután a napközi otthonnak adták át, ahol az átmenő idegenforgalom részére lett felhasználva. Arról, hogy ez kinek az utasítására történt, én arról nem tudok, de felvilágosítást árthat erről Vörös Sándor szeszfőzde vezető.

Hogy a rendőrségnek ki adott pálinkát azt én nem tudom, bár énnekem ezt említette a rendőrparancsnok, de csak futólag úgy hogy nevet nem mondott.

A február 10-i tanácsülésen miért tett olyan kijelentést, hogy a kommunistákat ki e küldjék, vagy nem?

A tanácsülés zárt volt és így azok, akik nem lettek meghíva azok lettek a tanácssteremből kiküldve és ezek között volt egy párttag, aki az intéző bizottságnak volt a tagja, de mi ezt akkor nem tudtuk. Viszont a tanácsülésen résztvett a rendőrparancsnok. Vörös Sándor, Nyul János, Jánossi István és Ács hadnagy karhatalmi parancsnok valamint a járástól Kovács István párttagok, valamint Szücs József MSZMP elnök. Tehát a kommunisták bent voltak.

Van-e feltett kérdésekhez kiegészíteni valója?

Szeretném megjegyezni, hogy a mezőőrök közé én még javasoltam Letner Ferencet aki párttag, de a létszámot a vb. nem akarta emelni. Így nem került be ő sem a mezőőrök közé.

Szeretném még megjegyezni, hogy a leváltott mezőőrök közül én egy párttagot vissza hívtam aki majd a másodszori hívásra kijelentette, hogy vissza fog jönni.

Mást én nem kívánok megjegyezni csak még azt, hogy én sohasem voltam kommunista üldözött sőt én mindig védtem mindenki személyi biztonságát, így pl. Fábrián postamester, Kelle György vb. elnök családját.

Munkámat és a kormány mellett való állásomat bizonyítja az, hogy az adófizetésben a községünk az első a járásban.

Szeretném megjegyezni, hogy úgy érzem, hogy a volt elnökhelyettes és Nagy Sándor személyi bosszúból gyűjtöttek ellenem adatokat. Duskokit a Járási Tanács eltávolította sikkasztás miatt és most bizonyára engem okol. Nagy Sándor pedig azt a kijelentést tette, hogy ha ő nem lesz megválasztva elnökhelyettesnek, fel lesz forgatva az egész község, még véres fejek is lesznek. De ha ő meg lesz választva, akkor rend lesz és nyugalom és még az MSZMP-be is be fog lépni.

Egyéb megjegyezni valóm nincs.

[MK]

1957. március 7.

A megyei napilapban kissé megkésve megjelent cikk

HELYESLIK-E A DUNAPATAJIAK HOGY FŐJEGYZŐK VANNAK A KÖZSÉG ÉLÉN?

A tanácsházát kerestem.

Idősebb bácsi kalauzolt, s a gyógyszerertárig együtt mentünk. Elmondtam, hogy az újságtól jöttem és Dunapatajról szeretnék valami érdekeset írni.

- Érdekeset? Hát kérem. Nem olyan régen történt, hogy Vajda János - aki most le van tartóztatva - meggyilkolta különváltan élő feleségét. Aztán volt itt egy autóbaleset is, amelynek két halálos áldozata volt. Ezeket azonban az újság már megírta.

És az októberi események hogyan zajlottak le?

- Sokat nem tudok mondani, de különös nem történt - válaszolja.

- Ezekben a napokban lakásomon tartózkodtam, de hála Istennek, szerencsésen megúsztuk. Azt mondják arra mifelénk, hogy sokat köszönhetünk

a főjegyző urnak.

- Milyen főjegyző urnak? - kérdem.

- Hát a volt Miklai báró fiának. Itt inkább így ismerik. Finom uri ember ez, kérem. Nem ötlet tetszik keresni? Ő most a tanácselnök.

Meglepődtem. Többet nem is kérdeztem. Kezetszorítottunk és furcsa érzéssel mentem a tanácsházára. Szegény sorsban nevelkedtem. Rossz előítéletem van a bárókról és a régi főjegyzőkről.

A tanácsháza kihaltnak látszott, csak néha-néha jött egy-egy ügyfél. Jancsó Gyula tanácstítkár fogadta őket.

Németh Mihály vegyeskereskedési engedélye ügyében érdeklődött. Kérést a helyiek pártfogolják, felterjesztették a járási tanácshoz. Válasz még nem érkezett.

Illés István volt sütőmester adótartozását akarta kibogozni.

Jelenleg nagyüzemben dolgozik, 1800 forintot is megkeres havonta. Jancsó ajánlotta neki, nyissa meg újra sütődéjét és végezzen bérsütést. Az ajánlaton Illés gondolkozik. Még néhány szót váltottak és abban állapodtak meg, hogy délután visszajön.

Ezután Végh Istvánné, a gyilkosság miatt letartóztatott Vajda János vadházastársa keresi

a jegyző urat.

Jegyző urat irok, mert így mondta és úgy láttam, a jegyző urnak szólított se vette sértésnek. A nyári keresményen akar osztozni, ez ügyben érdeklődik. A tanács titkár barátságosan, kedvesen hallgatja panasztát és segítséget ígért.

A felek fogadása közben rövid szünetek voltak, ezalatt beszélgettem a tanács titkárral. Megtudtam, hogy régen adóügyi jegyző volt, azután elbocsátották. Október 28-ig gazdálkodott és akkor került a tanács házára titkárnak.

Éppen távozni készültem, amikor megérkezett Kiss István tanácselnök. Ő is október óta ül az elnök székben.

Régen főjegyző volt

Megjelenése, egyenes testtartása, kemény, katonás fellépése és hangja után ítélve, nem tudtam volna rájönni - ha nem mondják -, hogy az utóbbi időben földműveléssel és gazdálkodással foglalkozott. Családi körülményei iránt nem érdeklődtem. A községben hallottam, hogy apja valamikor a Mikla-pusztát birtokolta, azonban a felszabadulás idejére birtokuknak csak kis része maradt meg. Állítólag az öreg elkótyavetyélte. De a Miklai báró név az rajtaragadt.

Előbb a tanács munkájáról, majd a végrehajtó bizottság összetételéről beszélgettünk. A végrehajtó bizottságnak hét tagja között három

olyan személy volt

- közölte az elnök, a tanács titkár - akit a tanácsválasztáskor a lakosok nem választottak meg tanácsstagnak. Az időközben Nyugatra szökött Cs. Taba János javasolta őket az egyik októbervégi napon - a község élére.

A tanács házában tett látogatásom után is több emberrel beszéltem. Ők ujságolták el, hogy Boda Pál, a jelenlegi gazdálkodási előadó is valamikor főjegyző volt, azzal együtt két régi főjegyző és egy jegyző jött össze a dunapataji tanácsnál. Lehet-e hát azon csodálkozni, hogy vannak, akik nem tudják megállapítani, milyen világ van Dunapatajon?

Igy aztán gyakorta előfordul, hogy a tanácselnököt "nyelvbötlésből" főjegyző urnak szólítják.

Gondolataimba mélyedve indultam haza. Érdekeseket akartam írni és helyette valami különös, szokatlan dologról kellett számot adnom. Az öreg szavai - akivel a gyógyszertár felé menet találkoztam - még most is a fülemben csengnek: "különös nem történt".

Vajon az a sok-sok dunapataji szegényparaszt, termelészövetkezeti tag, vagy középparaszt - akiknek földje - jövője már-már kezdett veszélybe kerülni az október végi áramlatban, az mind így ítéli ezt a helyzetet?

A vihar elvonult, de régi főjegyző ur maradt a tanácselnök, a helyi államhatalmi szerv vezetője,

a proletárdiktatúra „képviselője”.

Minek éppen ők kerültek oda? Talán a szegény parasztok és középparasztkok nem szeretnének, vagy alkalmatlannak tartanának magukfajta - lehet, nem annyira iskolázott - egyszerű embert a község ügyeinek intézésére?

Őket kellene megkérdezni!

N.J.

[MK]

1957. március 8.

A Dunapataji Rendőrörs Pártalapszervezetének taggyűlése; jegyzőkönyv

/.../

Beszámoló

/.../

Tudva, hogy a dolgozók számára a legdrágábbak a demokratikus jogok, a reakció igyekezett egymással szembeállítani a szocializmust és a demokráciát, a szociáldemokraták mint tudjuk mindig ellenségei voltak a népi demokráciának, mint a proletárdiktatúra egyik formájának.

/.../

A párt újjászervezése során sok nehézséggel küzdött, a szervezési munkát megnehezítette az, hogy a Párt tagjainak egyrésze elvesztette tisztán látását, hisz az ellenforradalom célja az volt, hogy megfélemlítse a kommunistákat, célját a mi kisegységünkönél is elérte, sikerült neki a kommunisták soraiból Török főtörzsőrmester bajtársat megtevesztetni. 1945-ös MDP tag volt, mint az űrs párttitkára kijelenti azt, hogy a politikát berámáztatta, kigunyolja a vezető elvtársakat Műnik elvtársat Műnik Ferkónak nevezi és azt mondta, hogy a gépisztolyt szeretné a nyakába akasztani, és több ilyen hasonló kijelentéseivel rontja az űrs politikai tisztán látását, ez nekünk a szegyenünk, de sajnos a parancsnok elvtárs is mosolyog az ilyesmin.

A beszámoló foglalkozik a szolgálati munka hiányosságával és a Karhatalomnak nyújtott segítség nyújtással, megemlíti a beszámoló, hogy a karhatalomnak nyújtott segítség nyújtással nem dicsekedhetünk, kihozza névszerint Kovács r. törm. elvtársat aki a karhatalom segítség

kérésére megtagadta a kulák Tanács elnök őrizetbe vételét, utána rátér a Kádár elvtárs beszédében elhangzott forradalmi fegyelem kérdésére, és kéri az elvtársakat, hogy ennek tudatában végezzék munkájukat. Felhívja az elvtársak figyelmét az ellenség akna munkájára falun, és arra, hogy a párt nélküli rendőrség fogalmával hadjanak abba mert forradalmi elmélet nélkül nincs forradalmi gyakorlat.

/.../

Király elvtárs ismerteti a Kormány gondoskodását a Rendőrségről a fizetés emelés technikai felszerelésről, felhívja az elvtársak figyelmét a szeszes ital fogyasztásával kapcsolatba, hogy a rendőrségnek inkább üldöznie kelene ezeket a spekulánsokat és enek ellenére egyes rendőr elvtársak rendszeresen oda járnak, több mint valószínű hitelbe kapnak italt...

Hozzászólások:

Harcos Vince elvt. Ismerteti a Dunapataji ellenforradalom munkáját, a kulákság részvételét az ellenforradalomban, Botykai kulák gyerek követelte a párt rádióját, mivel őket ugyanis sok veszteség érte. Kéri az alapszervezet vezetőségét, hogy a határozat hozatalok váljanak gyakorlatban is valóságá, kéri az elvtársakat, hogy ehhez minden segítséget adjanak meg a vezetőségnek, a községben vigyázzunk a barátok megválasztására.

/.../

Juhász Imre elvt. Megemlíti, hogy az ellenforradalom idején Kis Pál aki jelenleg is a Dunapataji Párt alapszervezet intéző bizottságának tagja, az ellenforradalom idején fel akarta a rendőröket akasztani jelenleg is a rendőrséget állandóan rágalmazza, sokan elmondják, becsületes emberek hogy a pártba azért nem lépnek be mert ilyen emberekkel nem lesznek pártba. A zug italmérő helyek látogatását említi meg és kéri az alapszervezet tagságát, hogy ne járjanak hozzájuk inkább jelentsék fel őket.

Kovács János elvt. Szintén megemlíti Kiss Pál tevékenységét a torradalom alatt aki a rendőrség kinyírását emlegete és most pedig a pártba való belépésével leplezi ellenforradalmi munkáját. Elmondja hogy a beszámolóban felvetett, kulák tanácselnök őrizetbe vételét azért nem alkalmazta, mert a karhatalom nem közölte vele őrizetbe vételének okát, és a szolgálati szabályzat szelemében jártam el.

[MPA]

A községi tanács vb. titkár jelentése a (kalocsai)
járási tanács vb. elnöknek

Tárgybani rendelkezésére az alábbiakat jelentem:

1. Tanácsok államhatalmi tevékenységével kapcsolatosan: Dunapataj község tanács 1956. október hó 23-át követő események alatt tevékenységet nem fejtett ki, november hó 28-ig.
Ez alatt az idő alatt a forradalmi Bizottság intézte a tanács jogkörébe utalt teendőket.
1956 november hó 28-tól kezdődően a községi tanács a forradalmi bizottságot felmentette működésétől és azóta zavartalanul látja el államhatalmi tevékenységét. /.../
2. Hogyan és kik választották a különböző forradalmi és nemzeti Bizottságokat?
Dunapataj községben forradalmi bizottságot választottak. A forradalmi bizottság tagjai a tanácsháza előtt egybegyült tömeg a tagok neveinek hangoztatásával delegálták be. A beválasztott forradalmi bizottsági tagok nagyobb részét dolgozó parasztokból, kisiparosokból és kétkezi munkásokból tevődött össze. Politikai beállítottságuk: pártonkívüliek. Néhány kivétellel az októbert 23-át megelőző időben a politikai életben nem vettek részt. A forradalmi bizottság tagjai közül ez idő alatt aktív tevékenységet fejtettek ki: Cs. Taba János vb. titkár /volt/ Mádi Kálmán és Kiss István.
3. Forradalmi bizottság arra törekedett hogy a községben helyre álljon és rend és nyugalom. Intézkedtek a polgárórség megszervezésére, akik középületek és közraktárak megvédésére voltak hivatottak. Élelmiszergyűjtéseket szerveztek meg társadalmi uton a budapesti lakosság megsegítésére.
4. A forradalmi bizottság működése alatt Szemerédi István iskolaigazgató vb. tagot javasolta áthelyezésre a járási tanács oktatási osztályának, amely engedve a bizottság többszöri sürgetésének igazgatói beosztása alól felmentette és Apostag községbe helyezte át. Nevezett igazgató mint párttag leghatározottabban és meggyőződéssel képviselte a szocializmus ügyét. Veleszembben a közvélemény ellenséges magatartást nem tanusított, áthelyezését csupán egy két személy szorgalmazta és erőszakolta ki.
5. Szemerédi István volt iskola igazgatón kívül a forradalmi bizottság más tanácsai vezetőket nem távolított el betöltött állásukból, hanem azok a forradalmi időben beosztásukat elhagyva, a községből elköltöztek. Így költözött el Kele György volt tanácselnök Jánoshalom községbe, valamint az ellenforradalom leverése után Cs. Taba János

volt tanácsbíró külföldre menekült. Így a községi tanács vezetőbeosztásba álló dolgozói közül Kelle György vb. elnök és Cs. Taba János beosztása üresedett meg. A vezetőállások betöltését a községi tanács 1956 november 28-án tartott ülésén töltötte be: Kiss István vb. elnök és Jancsó Gyula vb. titkár személyében. Mindketten pártonkívüliek és közigazgatási szakképzettséggel rendelkeznek.

A jelenlegi függetlenített vb. vezetői a következők:

Jelenleg vb. elnöki beosztás Kiss István elvátoltatásával üresedésben áll. Herczeg Sándor vb. elnökhelyettes beosztása a járási tanács végrehajtóbizottság által nem lett megerősítve.

VB. titkári teendőket Jancsó Gyula látja el aki 1956 november hó 28-i tanácsülés során lett beválasztva a végrehajtóbizottság tagjai közé s akit a végrehajtóbizottság ugyanezen a napon tanácsbíróvá választott meg. Nevezett új vezető és jelenleg is ebben a beosztásban működik.

6. Az ellenforradalom idején Dunapataj községben emberéletben veszteség nem volt. Sebesülés is egy esetben történt Vörös Tamás rendőrpáncsnok személyében aki kezén szenvedett kisebb sérülést. A tettes személyét illetően pontos adat ezideig nyilvánosságra nem került. Ebben az ügyben a vizsgálat folyamatban van.
7. Az ellenforradalmi események során épületekben nem esett kár. Megsemmisültek azonban az összes közellátási iratok, 8 drb kataszteri földkönyv és kb. 30-40 drb kataszteri birtokív. Megrongálták az összes közellátási butorokat, ugyszintén tönkretették az MDP. összes butorait.
Rombolásban résztvettek: Mádi Kálmán, Herczeg Imre, Rácz Ferenc és az általuk vezetett 25-30 főből álló rendbontó tömeg.
8. Az ellenforradalom után a községi tanács létszámban gyengült. Több olyan tanácstag mely üresedett meg, akik munkájukkal a szociális fejlődést mozdították elő, mint például Szemerédi István, Dani Lukács és Dér László elvtársak.

II. Tanácsok Gazdasági funkciói

1. A tanácsok hatáskörük bővítésével lehetőség nyílt a községfejlesztési tervek megvalósítására. Így lehetővé válik új vásártér építése, járdák javítása, villanyhálózat bővítése, községi fürdő építése és sok más közjóléti intézmény létrehozása, mely a község fejlődését megszabja.
Idesorolhatjuk az adóügyi teendők tanácsai kezelésbe való adását, melynek eredményeként lehetővé válik a gyors adóügyi intézkedések foganatosítása és az adózók panaszainak helyben történő elbírálása is.
/.../

III. Tanács és Párt, valamint tömegszervezetek
és társhatóságok viszonya

1. A párt és a tanács kapcsolata aránylag jónak mondható. Ugy a tanács, mint a vb. üléseken a párt intézőbizottságának tagjai rendszeresen jelen vannak. Minden fontos határozattal előtt a tárgyalandó kérdéseket közösen vitatjuk meg és arra törekszünk, hogy állásfoglalásunk egyöntetű intézkedéseket eredményezzen.
2. A Pártszervezet közvetlen segítséget ad a tanácsnak a hibák kijavítására és javaslataikkal elősegítik a felmerülő hibák kiküszöbölését. Pártcsoportjainak megalakulásához a szükséges létszám meg van. Ebben az irányban a szervezés folyamatban van.
3. Társhatóságokkal a kapcsolataink kielégítőnek mondható. Szoros együttműködésben dolgozunk a rendőrségi és karhatalmi szervekkel. Tanácsüléseinken és vb. üléseinken képviselőik rendszeresen jelen vannak. Nem épült ki a kapcsolat egyes tömegszervezetekkel így például a hazafias népfronttal, MNDSZ-el és a gazdakörrel. Ez részben annak tudható be, hogy ezen tömegszervezetek működést eddig nem fejtettek ki. Most vannak alakulóban. Egyedül az Ifjúsági alapszervezettel tartunk kapcsolatot, mely most alakult meg és ugyancsak szervezés alatt áll.
/.../

V. Végrehajtóbizottság tevékenysége

1. Az októberiesemények során négy végrehajtóbizottsági tag helye üresedett meg, részben lakhely változás miatt, részben szolgálatuk elhagyása folytán.
 2. A végrehajtóbizottság eddig 9. ülést tartott az ellenforradalmi események óta, és 70 határozatot hozott. Többek között: Dunapataj község politikai helyzetének ismertetése, Kisipari kérelmek elbírálása. Iparigazolványok kiadása tárgyában. Hósi halált halt Szovjet katonák emlékének restaurálásában. Községi vágóhid használati díjak megállapítása, Községi malom üzemanyag ellátása, Mezőőrök megválasztása 1957 évre. Alsózátunyi erdő községi kezelésbe vétele. Megválasztott mezőőrök területi beosztása. Lakosság kenyér és más bolti közszükségleti cikkekkel történő ellátása. Alszózátunyi erdő helyszíni ellenőrzése 1956 évben kitermelt rözse értékesítése. Községi tanács Vb. kiegészítése. Vásártér áthelyezése és kivitelezési tervének előkészítése. Dunapataj községben általános gimnázium szervezése. Községi malom erőgépének generáljavítása és sziksziták beszerzése. Mezőőrök járandóságának megállapítása, szelidtői üdülői bérleti szerződésének meghosszabbítása.
- A végrehajtóbizottság ülései általában aktívák és határozataikat megfontoltság és építő szándék jellemzi.

[KI]

1957. március 12.

Községi tanács vb. ülés; jegyzőkönyv

/.../

V.B. titkár ismertette a járási Tanács V.B. telefonon leadott rendelkezését, melyben 1957 március hó 1 hatállyal Kiss István vb. elnököt, vb. elnöki beosztásából hívja vissza. Nevezett vb. elnököt 1957 március hó 1-én előzetes letartóztatásba részesítették. A vizsgálat eredményét eddig még nem közölték, de bizonyosra vehető, hogy ellene az ellenforradalom idejéből merült fel olyan dolog, mely további működése ebben a beosztásban nem kívánatos. Kéri a V.B.ot, vb. elnöki beosztásából 1957 március hó 1-i hatállyal hívja vissza.

Végrehajtó Bizottság egyhangu határozattal Kiss Istvánt vb. elnöki beosztásából 1957. március hó 1-i hatállyal visszahívja.

Megalapítja, hogy nevezettet 1957 március hó 1-én előzetes letartóztatásba részesítették és az ellene felmerülő gyanuokok miatt ezt a beosztását továbbra nem töltheti be.

/.../

[ML]

Kiss István (interjú)

Tulajdonképpen a Dusnoki, a Vörös Sándor, az utánam következő tanácselnök, a Vörös Pál testvére és még néhány hasonló személy vitettek el. Bementek a karhatalmistákhoz, és mindenfélét hazudoztak. A karhatalmisták pedig sajnos olyan emberek voltak, akik a helyi viszonyokat sem ismerték. Becsületes dolgozókat, párttagokat sem hallgattak meg, egyoldalú beállítás alapján cselekedtek. Pedig összeíratkozott harminc személy, köztük tanácsstagok és párttagok is, hogy eljönnek értem. Előadják a helyzetet, és követelik, kérik a szabadlábra helyezésemet. Egy lista is készült, amit alá kellett volna írni. De ezt nem írták alá, csak a Dér és az S. Tóth Jánosné. A többi nem merte aláírni, mert Vörös Sándor azt mondta, hogy mindazok, akik alá merik írni ezt a kérelmet, azok oda kerülnek, ahol a Kiss István van. De az S. Tóth Jánosné azt mondta neki:

– Ide figyelj, Sándor! Ha odakerülünk, odakerülünk! Ha a Kiss István kibírja büntetlenül, akkor az S. Tóth Jánosné is kibírja büntetlenül a meghurcolást!

Kothencz Béla (interjú)

Akkor már ment a Dusnokinak a Kiss Istvánnal a cirkusza. Akkor már megalapította a pártot, és mondták, hogy majd lesz itt egy hatalmas pör, és sokan bele lesznek keverve. Valami 40 személyt akartak bemártani forradalmi tevékenységből. Mondom a Dusnokinak, hogy :

– Engem is, Józsi bátyám?

– Még szép !

– De hát idefigyelj, Józsi bátyám – mondom neki –, emlékezzél csak rá, nem én mentem el hozzád, hogy működjünk együtt?!

– De akkor is, nem bánom én – meg ez meg az...

Aztán az egyik éjjel zörgetnek. Már az előző nap észrevettük, hogy valami nem stimmel, hogy valami lesz, mert esküvőn voltunk a kultúrházban, és már ott is nagyon nézgelődtek utánam. A feleségem ment ki:

– A rendőrség!

A feleségem húzta az időt, amíg el nem tudtam menni hátrafelé. A házunk körül volt teljesen építve, úgyhogy nem tudtak volna bejönni másfelől, hacsak be nem törik az ajtót. Akkor aztán a műhelyajtón beengedte őket. De azok olyan drasztikusak voltak, hogy a feleségem – ahogy később elmesélte – elájult.

De én akkor már elmenekültem. Egyik udvarból másztam át a másikba. A negyedik házban álltam meg, mezítláb, ingben, alsónadrágban. A barátom mondta, hogy hát maradjak nyugodtan ottan, de nem tudtam nyugodtan maradni, mert hallottam, amint a kutyák ugattak, fénycsóvákat láttam, hangokat hallottam. Nem akartam, hogy a barátomnak is legyen kellemetlensége, mert hiába bíztam én abban, hogy később kiderül, hogy nem kell, hogy bántsanak, attól neki még baja lehetett volna.

Úgyhogy továbbmentem, egészen ki a falu szélére egy csumakúpba. Ott meg hideg volt, fáztam, hát bementem az egyik istállóba, és befeküdtem az ökrök közé. Akkor gondoltam, hogy ez sem lesz jó, mert hátha jön az ökrök gazdája, és neki sem akarok bajt. Ezért aztán fölmásztam a szénapadlásra, és belebújtam a szénába. Na, ott jól megvoltam. Egyszer csak hallom azt a barátomat, akinél nem maradtam ott:

– Béla, itt vagy?

Megismertem a hangját, oszt' mondtam, hogy igen. Akkor hozott nekem ruhát meg élelmet, hogy tudjak enni. De később már nemcsak ő, hanem mások is. Ott voltam vagy két hétig, mikor utána egy jobb helyet ajánlottak. Apámon keresztül volt egy ismerősöm, aki felajánlotta, hogy van őnekik egy jó rejtkehelyük. Nagyon jó rejtkehely volt. Még a beadási rendszer alatt csinálták. Egy kb. egy méter tíz-húsz centis rész el volt rekesztve egy nagyobb helyiségből, és csak egy kis titkos lyuk volt kihagyva. Ahhoz meg sok minden oda volt pakolva, hogy ne lehessen észrevenni. A padlásról volt egy másik lyuk: onnan adtak nekem ennivalót, de világítás csak egy kis rácsos ablak volt. A szomszédba tudtam átlátni, de nem láttam mást csak a háztetőt, meg a hangokat hallottam. Két-három hét után ott is rémisztő keserves volt: mintha egy magánzárka lett volna.

Persze a feleségem meg közben hallotta, hogy Pesten láttak, erre láttak, arra láttak. Rájuk hagyta. Így is zaklatták eleget az első napokban, éjjel félóránként. Úgyhogy a végén már be se zárta az ajtót: jöjjenek, amikor akarnak. Onnan meg közben el tudtam menni egy másik helyre. Ott már egy kicsit jobban forgolódhattam. De akkor már folyamatban volt az irántam való járogatás, hogy megtesznek értem mindent. Mert ahogy az a dokumentációs papiros is mutatja, annak idején azok, akik már régen is párttagok, vagyis pártemberek voltak, ezek kiálltak mellettem, és írtak valahova, hogy ne bántsanak engemet. A feleségem járt el, hogy azoknak a párttagoknak a segítségét kérje, akik tudták aztat, hogy én hogy tevékenykedtem, hogy én azt akartam, hogy csak jó legyen a mi községünkben. Ezt tizennégyen-tizenötön aláírták, és elvitték a Dér Lászlóhoz Dunavecseré, aki akkor már ott volt pártember. Az is aláírta.

1957. április 9.

MSZMP tagok levele a „felsőbb szervekhez”
Kothencz Béla községi tanács vb. tag ügyében

Tisztelt Elvtársak!

Azzal a kéréssel fordulok a felsőbb szervekhez, hogy ifj. Kothencz Béla Dunapataj, 910. szám alatti lakos /asztalos mester/ az októberi eseményekből kifolyólag az ügyét rendezni sziveskedjék. Ugyanis a nevezett tudunkkal az októberi ellenforradalom alatt, bár vezetőszerpet töltött be, de semmiféle állam és nép ellenes cselekedeteket nem követett el. - Erre másokat sem biztatott, célja volt a Nép életének megvédése, a raktárak, boltok és egyéb középületek megóvása, mely sikerrel is vezetett.

/Zlaticz János MSZMP titkár/ /Vörös Pál vb. elnök/
+ 15 név

[KI]

Kothencz Béla (interjú)

Na, így indult meg az én ügyemnek a tisztázása. Kijöttek Kecskemétről is, és akkor már üzentek, hogy nyugodtan hazamehetek, nem esik semmi bántódásom. De akkor még nem mertem. Csak mikor az apám jött, hogy ő is beszélt a tanácselnökkel: jöjjenek nyugodtan.

Közben a feleségemet meg nappal is állandóan figyelték. Akármerre ment, ha visszanézett, mindig gyűtt utána valaki. Ezt azért csak észrevette. Mindegy volt, hogy a határba ment ki vagy a buszra ült fel. De hát velem nem találkozott, hiába jártak utána.

Na, mikor így hazajöttem, akkor újra kijöttek Kecskemétről kérdezősködni. Csak most már hozzám. Kérdezősködtek, hogy na, mi történt, hogy történt.

– Olyan dolgot nem csináltam – mondom –, nem csináltunk, amiért büntetés járt volna. Mi csak rendet akartunk tartani, fékezni a hóbörgőket. – Na aztán jól néztem ki: hát akkor azt mondjam meg, hogy kiket kellett fékezni. De nem mondtam senki olyat, akiről ne tudták volna már máshonnan, hogy mit csinált.

Ezután már csak egyszer kellett még félnem.

'58-ban, május elseje előtt lecsaptak rám. Egyszer elléptem, de másodszor, mikor már úgy tudtam, hogy nem lesz semmi bajom, elvittek. Akkor április negyediké és május elseje előtt mindig összeszedtek egy pár embert. Épp a Simonfalvi barátom, vagyis a régi nevén Stern Imre volt nálam. Nagy pártember volt. Mondtam is neki utána, hogy ezt nem tételeztem volna fel róla. Összeszidtam, hogy én megtettem értük mindent. Ugyanis annak idején, mikor az volt, hogy az iparoskörökből – az az iparosok és kereskedők olvasóköre volt – ki kellett tiltani a zsidókat, és a kereskedők nagy része ugye zsidó volt, hát minálunk nem tiltották ki őket. Én például együtt biliárdoztam vele. De ő azt mondta, hogy:

– Én fölmentem Pestre, álltam érted, és ott azt mondták, hogyha minden zsidónak van egy barátja, akkor senkit se büntessünk?!

Ilyen volt akkor az elmélet.

Először csak ide a rendőrségre vittek. Ott az új parancsnok ismert engem, és mondta, hogy neki elő kellett engem vezetni. Akkor meg Ordasról hozták a Besenczit, ilyen történész féle... Összebilincseltek bennünket, be a kocsiba és ránk fogták a géppisztolyt! Pedig így még mozdulni se tudtunk, nemhogy csinálni valamit. Ott benn aztán találkoztam egy pár személlyel, akik mondták, hogy de szerencsés voltam én, hogy legutóbb nem tudtak elhozni.

– Idenézzem! – mondta az egyik – Ilyen kék volt a talpam.

Azt már nem tudtam, hogy miért hozták be, mert jött egy nyomozó.

– Melyik a Kothencz Béla?

– Én.

– Minek menekült el múltkor? – kérdezi.

– Mert nem bíztam abban – mondom –, hogy nem vernek meg.

– Hogyha maga ártatlan, akkor nem kellett félni.

– Én nem bíztam magukban – mondom –, mert az apámat is annak idején elvitték, oszt' oda volt öt hétig. Aztán hazaengedték, hogy ártatlan. És hallottam, hogy másokat megverték.

– Na, jól van, jól van.

Aztán újra behívtak a folyosóról az irodába. Alá akartak íratni velem egy papirozt, én meg nem akartam aláírni. Már nem is emlékszem, hogy mit, de én csak azt mondtam, hogy:

– Én nem ismerem, én nem csináltam semmit...

Erre meg akartak verni, de akkor is csak azt írtam alá, hogy nem csináltam semmit. Oszt' akkor újra kiküldtek, falhoz állítottak, a kezeket fel kellett rakni. Aztán megint jött valaki, és kérdezte:

– Melyik az a Kothencz Béla?

– Én vagyok – mondom.

– Azt telefonálták a párttól, hogy ne bántsuk magát.

Aztán tényleg nem bántottak. De ez úgy történt, hogy mikor elvittek, május elsején éppen kint voltak a megyétől a megyei vezetők. Ez a pataji tanácselnök, a Vörös Pál azt mondta, hogy nem fog a vb addig kivonulni, amíg haza nem engednek engem. Mert, hogy akkor én még vb-tag voltam. Fogta a kulcssomót, és odavágta az asztalra:

– Vagy én vagyok a tanácselnök, és én parancsolok, vagy más, de akkor csinálja az, aki akarja!

Oszt' akkor rögtön megígérték, hogy kiengednek, csak vonuljon ki a vb az ünnepségre. Úgyhogy május elsején éjszaka már kopogtattam is otthon az ablakon.

Még akkor egyszer kijöttek a megyétől, a tanácselnök meg a tanácselnök-helyettes, és újra átkérdezgettek, de akkor már tényleg csak egy-két órát voltam oda a tanácsházán. De a feleségem így is sokallotta, hogy soká elvagyok, és elgyütt utánam. Aztán kérdezték őt, hogy talán fél? Mondta is, hogy talán félhet, mert a napokban is egy órára vittek el engem, és három nap lett belőle! Kíváncsi rá, hogy most ebből az egy órából hány nap lesz.

– Legyen nyugodt – mondták neki –, nem fogjuk többet háborgatni az urát.

Nem is panaszkodhatom, azóta tényleg nem háborgattak így.

1957. március 19.

Beszámoló a (kalocsai) járási tanács vb. ülésére

Az októberi események következtében termelőszövetkezeteink életében igen súlyos és könnyen végzetessé válható események zajlottak le. Tájékoztatásul egypár adat:

1956. október 1.-én a kalocsai járásban és Kalocsa városban összesen 28 Tsz. működött, összesen 1.770 taggal és 11.973 kh. földdel.

A forradalmi események következtében teljesen feloszlott 22 szövetkezet. A megmaradt hat szövetkezetnek összesen 304 tagja és 2.325 kh. földje volt.

Október előtt a járásban összesen 11 alacsonyabb típusú társulás /TSzcs/ működött, mely valamennyi feloszlott.

A forradalmi események elcsendesedése után, de főleg az utóbbi hetekben a Tsz-ek és alacsonyabb típusú társulások száma örvendetesen emelkedik. Igen sok szövetkezet visszaállt eredeti jogaiba, de emellett sok új szövetkezet is alakult. Ugyanez a helyzet az alacsonyabb típusú társulásoknál is.

Jelenleg összesen 20 termelőszövetkezet van már a járásban összesen 54G taggal és 4.817 kh. földdel.

Az alacsonyabb típusú társulások száma 20, összesen 434 taggal és 2.464 kh. földdel. /Ezek nagyjából megfelelnek a régi TSzcs-nek:/
/.../

/.../ Továbbra is csak két község van a járásban, ahol nem volt, és máig sincsen semmilyen szövetkezet: Bátya és Dunaszentbenedek /: Battyán ugyan alakult egy halászati szakcsoport a Földműves-szövetkezet keretében :/

A szövetkezetek visszaállításában igen nagy segítséget nyújtottak a falusi agitációs munkát végző honvédtisztek. De résztvettek benne a mezőgazdasági osztály, ső a Járási Tanács más osztályainak dolgozói is, sajnos a Mezőgazdasági Osztály egyharmadára csökkent létszámával nem olymértékben, amint azt szeretttük és szükséges lett volna.

/.../

[ML]

1957. március 28.

„Jegyzőkönyv az MSZMP Kalocsai Járási Bizottsága kibővitett Intézőbizottsági üléséről”

/.../

Szabó Lajos elvtárs összefoglalója: Ugy érzem három kérdés volt ami fölvetődött.

Egyik az ellenforradalom alatti tevékenységek miatti felelősségrevonás. Minőségileg, vagy mennyiségileg növeljük a párttagságot.

Tanítók problémája.

Az igaz, és e beszámoló is foglalkozott vele: tekintettel arra, hogy a rendőrség és a községi pártszervek kapcsolata nem elég szoros, nem mindig azokat vonják felelősségre akik megérdemlik. Ezen segíteni kell. Ehhez azonban az szükséges, hogy a községben az elvtársak juszanak közös nevezőre, hogy kik érdemlik meg a büntetést és kik nem. Pl. Ladikházán is az elvtársak hosszú ideig követelték Lőrincz őrizetbe vételét, utána pedig ők kérték nem lehetne-e kiengedni.

Végre egyszer a pártszervek tisztázzák, hogy kik az ellenforradalmárok és az ellenforradalmár legyen továbbra is az. Szükséges hogy az elvtársak határozzák meg ezeket a dolgokat, de amit ma megmondanak, az holnap is az legyen.

Minőség, vagy számszerű növekedésre törekedjünk: Mi minőségi pártot akarunk. A minőség nem zárja ki a számszerű növelést. Egy többezer embert számláló községben mégis kevés a 15 párttag. Akik a minőségi pártra való hivatkozással elégnék tartásák a községben a 15 párttagot és ez üzemben a 45 tagot, akkor azok azt állítsák, hogy itt nincs

több becsületes ember, aki kiáll a pártért és a szocializmusért. Ha ez igaz lenne akkor nagyon rosszul állna a mi szénánk. A minőségre kell törekedni, de ezzel szemben a számszerű növelést sem szabad hátterbe szorítani. A pedagógusok kérdése: Általában ez gyermekbetegségünk nekünk. Volt olyan vélemény, hogy elsősorban az értelmiséget kell megnyerni. Amíg ezt az elvet vallottuk, nem alakult egyetlen pártszervezet sem. Később megértettük, hogy nekünk először a szegény-parasztokat, a munkásokat kell megnyerni és akkor az értelmiség ki fog bennünket szolgálni. Az értelmiség nem egy osztály. Az kiszolgálta a horty rendszert is és ki fogja szolgálni a népi demokráciát is.

/.../

[MPA]

1957. március 29.

A községi tanács vb. elnök jelentése a (kalocsai) járási tanács vb. elnöknek

Tárgybani rendeletre jelentem az alábbiakat:

I. Rész

Az októberi Ellenforradalmi események hatása a tanácsszervekre.

- a./ Az októberi ellenforradalmi események első napjait a zűrzavar, a fejetlenség jellemezte. Ezt részben egy 25-től 30 főből álló nagyhangú rendbonto tömeg váltotta ki. A tanács vezetői közül az elnökhelyettest és titkárt atrocitások nem érték csak a v.b. elnök ellen mutatkozott fenyegető hangulat, aki kihasználva a zűrzavart, félelmében elmenekült, később a rend helyreállta után családjával együtt véglegesen elköltözött. Ez a rendellenes állapot kb. két napig tartott, amikor a tanácsstagok és vb tagok közül néhányan magukhoz térve kiszorították azokat a hangadó elemeket, akik a zavargásokat előidézték és fokozatosan a rendet helyreállították. Ezek a vb. és tarácsstagok élvezték a lakosság bizalmát s így a lakosság fegyelmezett tömegeire támaszkodva mint forradalmi bizottság másfél hónapon át a csonka vb-vel együtt vezették a községet. A forradalmi bizottság összetétele vegyes volt, mert az ellenforradalmat előidézni akaro egyének közül is kerültek be, azonban befolyásuk kislétszámukra tekintettel nem járt sikerrel. A forradalmi bizottság tevékenységét 1956 november hó 28-án fejezte be és a község vezetését a tanácsnak adta át. /Lásd a Tanács és Forradalmi bizottság együttes ülését 1950 november 28-án/ és egyben a csonka vb-t kiegészítette.

A tanács november 28 után tevékenységét legelsősorban zavartalan munka megszervezésére az aránytalan piaci árak letörésére és az adóbefizetések megindítására fordította.

- b./ Dunapataj községben a Forradalmi bizottsággal karöltve a csonka vb. vezette a községet. Elnökét a vb. elnökhelyettes titkára a vb. titkár volt akik ezelőtt is mint függetlenített vezetők a tanács végrehajtóbizottságában működtek. A vb. titkár 1956 november hó közepe táján hagyta el munkahelyét és diszidált. Ezután a község vezetése úgyszólván a vb. elnökhelyettesre hárult, aki elsősorban a csonka vb-re támaszkodott, de egyben bevonta a forradalmi bizottság egyes aktív tagjait is. Így a vb. a forradalmi bizottság tagjaival vegyesen gyakorolta az államhatalmat.

II. rész

A Végrehajtóbizottságok és Vb. vezetőinek összetételében beállott változások az ellenforradalmi események óta

- a./ A járási tanács 1956 november második felében állandó érintkezést tartott fenn a kézséggel, melynek eredményeként tudható be, hogy fokozatosan a tanács vehette át a község vezetését. Nehézségek ezen a téren abban állottak, hogy eleinte nem működött a Párt-szervezet, mely a vezetők személyeit illetően tájékoztatta volna a járási tanács vezetőit. Így a járási tanácsnak sok esetben hiányos információk alapján kénytelen volt megerősíteni azoknak a függetlenített vezetőknek tanácsai megválasztását, akiket közelebről nem ismertek.
- b./ Az 1956 október 23-i állapothoz viszonyítva kivéve a függetlenített vezetőket a végrehajtóbizottságban lényeges változás nem állott be. A végrehajtóbizottság tagjai régi tanácstagok közül lettek beválasztva. Összetételük: 1 értelmiségi /tanító/ 1 kisiparos, 4 kisparaszt. A vb. tagok létszáma 1956 október 23-án a függetlenített vezetőkkel együtt 9 fő volt. Az októberi események következtében áthelyezés és elköltözés miatt 4 vb. tag került el a funkciójából. Később 1957 március 15-ig 4 vb. tag ismét funkcióba lett állítva. /.../
- c./ A vb. vezetők összetétele 1957. március hó 15-i állapot szerint:
- vb. elnök: munkás
vb. elnökh.: munkás
vb. titkár. értelmiségi
- /.../
- Az újonnan bekerült függetlenített vezetőt; közül egyik sem volt a forradalmi Nemzeti bizottság vagy más munkástanács tagja. Ellenforradalmi tevékenységet egyik sem fejtett ki. /.../

A vb. vezetők összetételében beállott változás lényegesen megerősítette a proletárdiktatura hatalmát, úgy a VB-n belül, mint a tanácsai apparátusban.

/.../

[KI]

1957. április

„A dunapataji rendőrőrs pártalapszervezet taggyűlési beszámolója április hóra”

Ha valaki ezekben a rendkívüli időkben nem ért egyet a keménykéz politikájával, a fegyveres testületek erejével, az minden képen a rendbontás, az ellenforradalmi erők ügyét szolgálják. Világosan felkel ismernünk, hogy nincs más mód a szocialista rend megszilárdításához a népi állam tekintélyének teljes visszaszerzéséhez, mint a keménykéz politikája.

Kedves elvtársak nem a múlt hibáit akarjuk itt vissza szerezni vagy takargatni, hanem a rendőrség tekintélyének megőrzéséről van szó. Ha a rendőr az utcán vagy a kocsmában kísé keményebben intézkedett nem épen dicsérő jelzőkkel illeték és rögtön azt mondták, hogy megszegte a szocialista törvényességet, stricik, alvilági alakok felléptek a rend őrei ellen. Ezt az állapotot az egyik rendőr elvtárs így fogalmazta meg. Odáig fajultunk hogy zokszó nélkül le kellett törülnünk ha valaki leköpött benünket, ez így volt elvtársak különösen októbert megelőző hónapokban, már nem csak a néphatalom ellen volt kifogásuk, hanem az államvédelem egésze ellen.

A kemény kéz kellett és kell a jövőben is, kell minden resteurációs kísérlet, rendzavaró mozzanat, minden nyugalmat megbolygatni akaró uszítás és izgatás ellen, kemény kéz de a szocialista törvényesség betartása egyik alapkövetelménye a rendőri munkának. A szocialista törvényesség jelszava nagyon jól összefér a kemény kéz politikájával. Utalok itt arra, hogy vajon a törvényesség kizárja, hogy a rendőr keményen intézkedjék az eljárás során, vagy szocialista törvényesség megszegése az ha az utcán csoportosuló ellenforradalmi erőket gumi bottal szót oszlatják az utcán. Rendőrségünk valamint alapszervünk kommunisztái is ütőképességüket úgy érik el ha magas foku forradalmi fegyelem, szilárd helytállás és a nép ügye iránti szeretet hatja át. Elmondhatjuk, hogy a mi alapszervünknel szolgálatot teljesítő rendőreinkben is megvanak ezek a tulajdonságok, csak nem alkalmazuk, nem szakmai képzetlenségből hanem politikai tisztán látás harcos kiálása miatt.

/.../

A mi alapszervünknel sincs minden rendben ezen a téren, nincs meg az a szelem, ami kimutatná az össze fogás jelét, a bratyi szelem él uralkodik még midég az eljárások során, javulás azonban mutatkozik főleg Harcos elvtársnál aki talán még szigoruban veszi ez intézkedését azokat szembe akikkel tegező viszonyban éli, meglehetne említeni több elvtárs nevét hisz mindenki dolgozik és elég jó a munkához való kedv is, azonban itt megkel említeni Juhász elvtársat hogy szolgálatában legyen kemény de nem durva, az intézkedésében legyen udvarias...

/.../

Itt megragadom az alkalmat arra, hogy önbírálatot gyakoroljak magam felet, mert két ízben én is az ital rabbja letem bár nem szolgálatba de elvtársak ez ugyanolyan súlyos, ígérem az alapszervezet tagságának hogy ezt a hibámat kijavítom amit ki is tudok javítani.

[MPA]

Czár Lajos (interjú)

'56-ban a dunavecsei járásban Solt volt a legproblémásabb területünk. Itt ilyen fiatal huligángyerkek ún. szabadságharcosoknak kiáltották ki magukat, és a kormánybizományokban ők voltak a hangadók. Ott volt a legrosszabb helyzet, mert ezek ott teherautóra szállva kimentek kisebb községekbe, és a kommunista vezetőket próbálták összeszedni, megfenyegetni. A párttitkárt, tanácselnököt. De nem vittek el senkit se. Csak a községi tanácsházára behívták, és ottan különböző kérdésekkel zaklatták őket. Hogy milyen rendelkezéseket adtak ki a begyűjtés alkalmával, kik voltak, akiket elvitettek, mert a begyűjtést nem teljesítették – ilyen kérdések merültek fel nálunk. De bántódása a járásban senkinek sem esett. No de azért november 4-e után ezek az atrocitások is megszűntek.

A többi községünkben egyébként csend volt. Még Boldogszállás volt az, ahol különböző bizományok jöttek létre, de egyébként a többi községben viszonylag csönd volt. A termelőszövetkezetek közül is majdnem mindegyik úgy maradt, ahogy annak idején volt, nem oszlottak fel. Nem is volt belső ellentét és olyan jelenség sem, hogy a közvagyont szét akarták volna hordani esetleg. Ilyen nem volt tapasztalható.

A felelősségrevonások már decemberben megkezdődtek. Illetve még csak a kivizsgálások. Ezeknek a tevékenységeknek a kivizsgálása kb. '57 tavaszáig tartott. Általában csak a Forradalmi Bizomány elnökeit vontuk felelősségre. Kunszentmiklóson dr. Csikeszt, Boldogszálláson Tóth-ot, akkor Solton Hermanovszkyt és társait. Ezek sok év börtönt kaptak, mert ők voltak a Községi Bizomány vezetői. Munkástanács itt nem is alakult. Amikor ezek a Forradalmi Bizományok alakultak, akkor a községi tanácselnököt hivatalból beválasztották ebbe a bizományba.

Volt Dunavecseán egy ilyen nyilvános gyűlés, és Kunszentmiklóson is, ahol javaslatot tettek a Nemzeti Bizomány tagjaira nyilvánosan, de a község vezetőit, azokat is beválasztották. Ugye az kénytelen volt menni, mert őneki kellett a községet

irányítani. Ezeket november 4-e után is megtartottuk természetesen. De azok, akik a Forradalmi Bizomány tagjai voltak, azok nem maradtak, azokat kivonták. Egy páran kaptak vagy 10–15 évet.

De fegyverek akcióban itt senki nem vett részt. Még olyat sem tapasztaltunk, hogy idevaló lakos Pestre került volna, és ott fegyveres akcióban részt vett volna. Innen csak élelmiszer-szállítás volt Pestre. Ezt általában a Forradalmi Bizomány egyes tagjai szervezték, és vitték föl Pestre a szövetkezet gépkocsijával.

A rendőrségi állomány az érintetlen maradt. Senkit nem kellett '56 után statáriá-lisan kezelni. Azt hiszem, hogy csak két ember volt, aki hazament az ellenforradalmi időszak alatt, és nem is jött vissza. Az egyik elment Dunaújvárosba, ott éltek a hozzátartozói, a másik Szolnok megyébe. De az állomány elég stabil volt, mert többségében a járás területéről jöttek az itt szolgálók. Az igaz, hogy csak kb. a 10%-a volt olyan, aki ugyanabban a faluban teljesített szolgálatot, mint ahol lakott.

1957. április 17.

Az „MSZMP dunapataji Intéző Bizottság”-ának jelentése a dunapataji Párt szervezet munkájáról

Községi alapszervezet 1957 évi január hó 16-án alakult újjá 14 taggal, ebből 8 MDP tag volt megelőzőleg.

Ezek szociális összetétele a következő: munkás 10, paraszt 3, egyéb 1 fő, összesen 14 fő.

Megalakulás óta a létszám 35-tel növekedett jelenleg 44 párttag van a község területén /amely két alapszervből áll/. Szociális összetétel a következő; munkás 21 fő, paraszt 11 fő, értelmiségi 1 fő egyéb 2 fő. Ezek közül jelenleg alkalmazott 9-fegyveres, nő 1 fő.

Az MSZMP-nek dunapataji községben 44 fő. Jelenleg átigazolva az MDP-ből 24-tag lett. Volt pártonkívüli 11 fő, az MDP tagságának tudomására let hozva a Párt újjá szervezése, illetve az MSZMP megalakulása. Meghívó utján és beszélgetéssel kb. 50-taggal személyesen is beszélgettünk. A Párt újra szervezésénél segítséget azok a személyek adtak elsősorban, akik utánna egypár napon belül lelepleződtek. pl. Dusnoki József sikkasztás miatt, vagypediglen Szücs József sz MSZMP megalakulásánál megválasztott ideiglenes intéző bizottság elnöke volt, aki 4-szer volt büntetve.

A mi véleményünk egyezik a közvéleménnyel a volt MDP tagok véleményül, akik még most is távol tartják magukat és azzal érvelnek, hogy addig nem lépnek be amíg ilyen személyek vannak a pártban. A volt MDP tagok egyrésze beszélgetés során elmondják, hogy nem látják tisztán a Párt programját a szervezeti szabályzatát illetően és attól félnek, hogy régi hibák ismétlődnek meg.

Vannak olyan tapasztalataink is, hogy ezek csak egyszerű kifogások. Vannak olyanok is akik attól teszik függővé a párthoz való tartozásokat hogy a párt milyen pozícióhoz juttatja őket.

/.../

A párttagság nagyobb része az ellenfarradalom időszakában ténykedő személyek letartóztatásával nem értenek egyet, nem látnak tisztán, azt vetik föl, hogy haláleset vagy megkínzás nem volt, mert különböző felelősség vonásra nincs is szükségük.

/.../

Három szabadpártnap volt a községben, amelyen összesen 140-fő volt kb. párt és pártonkívüli dolgozó vett részt. A második pártnapot kétszer kellett tervezni, mivel az első hívásra nem jöttek össze.

Akkor vitték el Kiss István az akkori tanács elnökét és az félelemmel is magyarázható a távolmaradás.

/.../

Megállapodtunk, hogy a község lakosságát érintő dolgokban a Tanács a Párt véleményét ki kéri.

/.../

[MPA]

1957. április 24.

Községi tanács v.b ülés; jegyzőkönyv

/.../

Végrehajtóbizottság elnöke bejelenti, hogy községünkben 3 Tsz működik. Ujélet, Dózsa és Petőfi.

A három Tsz, közül elsőnek az Ujéletet említi, mely a kis létszámra tekintettel valamint a tagság nagyrésze előrehaladott koránál fogva ez általuk birt 140 kat.h. terület megművelése komoly nehézséget fog okozni. Kevés remény mutatkozik életképessége iránt. Az Ujjélet a feloszlott Haladás Tsz-ből vált ki. A kivállás a tagok összeférhetlensége miatt következett be. Megerősödése leggyorsabban akkor következne be, ha a másik kivált résszel újból egyesülhetne. Véleménye szerint ebben az irányban kellene a végrehajtóbizottságnak tevékenykednie. Így a két Tsz. mely a múltévben Haladás néven működött /Ujjélet, Dózsa/ egyesített formában lényegesen megerősödve képes lenne aránylag rövid időn belül fejlett gazdasággá kialakulni.

A harmadik Tsz. a böddi Petőfi. Melynek tagjai nagyobb részét földnélküliekből tevődik össze. Mindennyian tagjai voltak a fenti Tsznek. A földel rendelkezők nagyobb részén azonban, mint kilépő tagok ebben az évben egyénileg kezdték meg munkájukat. Ezeknek a gazdáknak a földjük

összefügg és minden tekintetben a nagyüzemi jelleg kibontakozása várható. Már most felvetődött köztük az a gondolat, hogy mint Tszcs. táblás gazdálkodást folytassanak. Ezt a törekvésüket támogatnunk kell, mert remélni lehet a későbbi idők folyamán hogy újból egyesülve virágzó nagyüzemi gazdálkodás bontakozik ki.

Egy szakcsoport a Fm. Szöv kebelén belül működik, mely főképp kertészetre helyezte a fősulyt. Jelenleg 40 kat. hold területen működik. Taglétszáma erőss és munkaképoss. Véleménye szerint a későbbi idők folyamán fejlettebb formában is képes működést kifejteni.

/.../

[ML]

1957. április 28.

A községi tanács vb. titkár beszámolója a községi tanácsülésen

/.../

Mélyen tisztelt Tanácsülés!

Az elmúlt év október végén az ellenforradalom kihatásai a mi községünkben is megmutatkozott. Az ellenforradalmárok propagandistái céljaik elérése érdekében kihasználta az elmúlt évek politikai és gazdasági hibáit, igyekeztek a lakosság soraiból maguknak tömegeket megnyerni, hogy ezáltal a békés termelő munkát, a rendet és nyugalmat megbénítsák. Községünkben is sikerült egy 25-30 főből álló csoportot verbuválni akik meglehetősen itas állapotban sok káros romboló tevékenységet fejtettek ki. Alá akarták ásni a Párt és az Államtekintélyét és megakarták gátolni a szocializmus építését. Ez a rendbontó kis csoport kellő képpen ki volt oktattva és jól tudták, hogy a Tanács Államrendszerünknek alapvető pillére. Ezért akarták minden áron tevékenységükkel elsősorban a Tanács hatalmát széttiporni és ha ez nekünk sikerülhetett volna kezükbe ragadni a község vezetését. Oriási erőpróba volt ez a Tanácsunk számára.

Mélyen tisztelt Tanácsülés! Bátran elmondhatjuk hogy tanácsstagjaink nagyobb része az ellenforradalom kibontakozását a községünkben megakadályozta. Minden erejével arra törekedett, hogy a rendet, a személyi biztonságot, a békés termelő munkát biztosítsa. Ezekben a nehéz napokban tanácsstagjaink nagyobb része helytállott és cselekvő részese volt a munkamegindításának. Megállapítható volt az is, hogy a tanácstagság és a végrehajtóbizottsági tagok ezirányú erőfeszítéseit a lakosság nagytöbbsége támogatta.

Az események következtében a tanácsvezetői közül többen elhagyták munkahelyüket el is költöztek a községből. Ez a körülmény többrendbeli változást

idézett elő a tanács függetlenített vezetőit illetően. Ugyiszólván a régi vezetők közül egy sem maradt bent funkciójában. Miután a rend és a nyugalom megszilárdult és a Pártunk helyi szervezete újból tevékenységet fejthetett ki kibontakozott a tanács vezetősége terén a Párttal szembeni biráalom helyreállítása, melynek eredményeképpen Vörös Pál Dunapataji lakos személyében a Vb. elnöki munkakör 1957 március hó 15-i hatállyal 85/1957 vb. határozattal véglegesen is be lett töltve. Végrehajtóbizottságnak ezen határozatát a járási tanács végrehajtóbizottsága jóváhagyta és Vörös Pált vb. elnöki tisztségében megerősítette.

/.../

[ML]

1957. április 28.

Községi tanács elnök bemutatkozó beszéde a községi tanácsülésen

Kedves Elvtársak!

Tisztelt Tanácsülés!

Az elmúlt hónap 15-vel az MSZMP. és Végrehajtóbizottság engemet bizott meg a községünkben a tanácselnöki teendők elvégzésével. Ahogy az apparátust átvettem első teendőm volt, hogy felvegyem a kapcsolatot a Párt-szervezettel és rendőrörssel, valamint a községünkben székelő karhatalmisirakkal. Ugy láttam a község nyugalma érdekében ebben az irányban kell haladnom, mert az októberi forradalom után, mivel egyes személyeknek le kellett mondani a funkciójukról, vagy másrészt a helyi és felszervek nem javasolták vezető beosztásba az ellenforradalmi megmozdulásban tevékenykedők közt rendes becsületes embereket is gyanuba keverték, ammi néptömegek meglátása szerint az igazságszolgáltatás személyeskedéssé kezdett átfajulni. Az MSZMP. a végrehajtóbizottság egy-két hét alatt a munkásnegyedekre és a pedagógusok egyrészének támogatásával sikerült állami szerveinket a helyes irányba segíteni s ezzel egyidejűleg kiharcolnia a véleményezés jogát, és pontot tenni az alaptalan rágalomokra. Azzal a célkitűzéssel haladtunk tovább hogy a Párt és Tömegszervezetek egymást nem megkerülve, hanem közösen végezzük munkáinkat a község érdekében.

Ezzel egyidejűleg célul tűztem ki a pénzügyi terv második negyedévi adótervének teljesítését. Az első negyedévi adótervünk mely 450.000 forintot tett ki közel 119 %-ra teljesítette dunapataji község dolgozó népe. Itt mutatta meg igazán a maga valóságában a lakosság önkéntes fizetési készségét Dunapataj népe ezzel a jellemével végkép bebizonyította, hogy nem azonos azzal az érveléssel, melyekkel a Horthy időszakban egyes vezetőszemélyek dicsekedtek. Ugyanis 1919-ben az ellenforradalom valoban

Dunapatajon volt, de két három személytől eltekintve nem Dunapataj népe vett ebben részt. S hogy az ellenforradalom itt volt sajnos az elmúlt évtizedben sokszor éreztük hatását. A második negyedévi tervünk lényegesen magasabb 800.000 forint. Itt arra kérem a dolgozó parasztságot, hogy kb. ugyanabban a formában ugyanazon lendülettel teljesítse államiránti kötelezettségét, mint az elsőnegyedévben. Egy részt mert a befizetett összeg egy része a községünkben marad, melyből az utak hidak renoválására fordítjuk és a tégláégető kemencéket indítjuk be másrészt rajtunk van a járás és felsőbb szervek szeme. Itt örömmel mondhatom el, hogy a kalocsai járásnak május 1-én a munkásság nagy ünnepén csak 4 helyen van, engedélyezve ünnepség és ebben a mi községünk is benne van.

[ML]

1957. május 14.

A (kalocsai) járási tanács vb. ülése, jegyzőkönyv

/.../

Pálinkás György: Van egy rendelkezés amely megmondja, hogy az ellenforradalom után alakult Tsz-ekkel szemben hogyan kell eljárni. Helyes ha hagyjuk a tsz-eket működni, akkor is ha most talán nem az alapszabály szerint dolgoznak, mert meg van a jószándék bennük, hogy őszre átalakulnak, már tervezik, hogy közös állatállományt állítanak be. Az állam irányítással kapcsolatban leghelyesebb lenne, ha a szakmai irányítás lenne a tanácsok kezében, a pénzügyi irányítás pedig a bank kezében.

H o z z á s z ó l á s o k.

Virincsik Jenő: Bejelentem a Végrehajtóbizottságnak, hogy a szakmári ügyvel kapcsolatban a Járási Tanács feljelentésére azt a választ kaptam, hogy ha olyan állatokat vittek el a tsz-ekből, melyeket az állami gazdaság kapott, akkor azokat vissza kell vinni, ha pedig olyanokat kaptak meg, melyeket akkor vittek el, míg volt gazdájuk internálva volt, azokat kint kell hagyni.

Branya György : Sokat hangoztattuk, hogy minden tsz. ugy gazdálkodik ahogy ő akar. Az alapszabály hiánya megnehezíti az állami ellenőrzést is. Az államigazgatás megszilárdítása érdekében valami alapszabályhoz kell kötni a tsz-ek működését.

Virincsik Jenő: A 23-as rendelet végrehajtását vagy a mezőgazdasági osztály, vagy egy bizottság készítse el és rá kell szorítani minden tsz-t a tervek elkészítésére, amit a minta alapszabályzattal hasonlitsanak össze.

/.../

[ML]

1957. május 17.

Az MSZMP községi alapszervezetének taggyűlése, jegyzőkönyv

2. napirendi pont. A községi pártvezetőség és alapszervezet intézőbizottság megválasztása, /illetve megerősítése/.

Vörös Pál. Javasolta, hogy a Dusnoki József beválasztást halasszák el addig amíg az ellenforradalom időszakában végzett munkája nem lesz felülvizsgálva.

Dusnoki József a taggyűlés előtt hangsúlyozta, hogy az ellenforradalom alatt az említett kulcsok nem voltak nála. A vád nem felel meg a valóságnak, hogy a Tanács iroda kulcsait ő adta volna ki.

Dusnoki arra hivatkozott, hogy ő nem tudott semit se csinálni, mert tanácsülés lett volna, de csak 12 tanácsstag jelent meg, a rendőrségtől sem kapott segítséget pedig többször kértek.

A szovjet harckocsik megjelenése előtt őt sem ismerték el a község vezetőjének.

Az első harckocsi megjelenése után kérték csak fel hogy foglalja el elnökhelyetesi helyét a tanácsnál.

Vörös elvtárs. A szovjetek kérték Dusnokit, hogy adja ki azok névsorát akik az emlékművet ledöntötték, ezt miért nem tette meg, az nem igaz, hogy nem tudja.

/.../

Ö s s z e f o g l a l ó.

A mai taggyűlésen több tagra számítottunk. A taggyűlés felélénkült, az ellenforradalmat mindenki tisztán látja. A párt felfogja térképezni a Dunapataji ellenforradalmat. A Pártnak elsősorban egységre van szüksége és ezen keresztül tudjuk igazán a szocializmust felépíteni. A Pártot tisztítsuk meg a büntetett személyektől. A Párt soraiban nem lehet személyi boszu. Nem téveszthetjük össze a bírálattal a személyi boszúval, ami párt egységét bontja.

Az ellenforradalomról sokat beszélünk, de az ellenforradalmárokról személy szerint keveset pld Rácz, Kothenc, Mádi akik az ellenforradalom időszakában vezető személyek voltak. Mádi Kálmán aki a letartóztatás elől ma is szökésben van. Kiss Pál a napokban beszélt vele és erről nem értesítette a rendőrséget. Hol van egyes párttagok segítése az ellenforradalmárok felszámolásában?

Matos elvtárs, mint a község patronánusa, sok sikert kíván az új vezetőségnek.

Az internacionálé eléneklésével a taggyűlés véget ért.

[MPA]

1957. május 27.

A községi tanácsházán felvett jegyzőkönyv

Jelen vannak: Vörös Pál vb. elnöke, Zlaticcs János függetlenített párt titkár, és Ranga János v.b. tag. -

Tárgy: Vörös János Dunapataj. 1017 szám alatti lakos, mint tanács-tag ellen a különböző vád.

Főbűnös a nevezett október hó 23-án este abban a csoportban amelyik Dunapataj községben statárium ideje alatt csoportosult, rendszer ellenes jelszavakat használ, gyujtogattak, majd fegyveresen támadták a postát, a nagyiskolát, és egyéb magán lakásokat. -

A kár meghaladja a 40.- ezer forintot. A nevezett felszollításra önként jelentkezett és a fent nevezettek előtt a következő kijelentéseket teszi:

Nem érzi magát bűnösnek, valamint tagadja azt, hogy a nevezett kézbesítőket kivégzésre javasolta volna. -

Sulyok Sándor kézbesítő tanu kijelenti a kérdéses időpontban mint szolgálatos kézbesítő teljesített szolgálatot a dunapataji tanácsházán. Mivel az ügy régen volt amit barátainak, mint hivatalsegédeknek elmondtam, pontosan nem emlékszik ehhez hasonló kijelentéseket tett Vörös János tanács-tag és durva hanggal sértegette hivatalsegédek becsmérelte. -

Korosi Gábor hivatalsegéd a következőket adja elő: A kérdéses napon Vörös János tanács-tag Dusnoki Jozsef volt tanácselnök helyettes párt-tagot szobelileg és tettlegesen is bántalmazni akarta. Dusnoki Jozsef széttárta a karjait és azt mondta, hogy itt vagyok és üssetek.

Süveges György hivatalsegéd kijelenti, hogy Bár Sulyok Sándor nem emlékszik rá, hogy a nevezett főbűnös milyen kijelentést tett, de ő tisztán emlékszik rá, hogy Sulyok Sándor panaszkodott, hogy Vörös János a kézbesítőket az ellenforradalmárokkal kiakarta végeztetni.

Megjegyzés: megjegyezni kívánjuk, hogy a jelenlegi v.b. elnök helyettesünket Herceg Sándor-t tömegek előtt szóbelileg becsmérelte és bántalmazta. Vörös János ezt elismeri, kijelenti az utóbbiból bűnösnek érzimagát, - és megígéri azt, hogy többet ilyent nem fog tenni és kéri a jelenlévőket, fogadják el a tanácstagságból való lemondását. -

[KI]

1957. május 29.

Dunapataji rendőrörs pártalapszervezetének taggyűlése, jegyzőkönyv

/.../

Romhányi elvtárs hozzászólásában kijavította a titkár elvt. beszédének azon részét, hogy a Nagy Imre és Losonci klikk nem a XX. kongresszus szellemében lépett fel, csak lepelnek használták a XX. kongresszust.

/.../

Dunapatajon is még előfordul, hogy olyan személyek lépnek a pártba, akik valami érdeket néznek a párt mögötti, illetve jó állást akarnak kifogni maguknak és utánna tájára sem néznek a pártnak. Erre nagyon vigyázni kell, nehogy a régi hibákba essünk.

Előfordult pl. az utóbbi taggyűlésen, hogy föllépett egy kulák névszerint nem ismeri, és védte az elvitt Kiss volt Tanács elnököt és Kothenc Bélát, hogy azok nem csináltak semmi olyant amiért el kellett volna őket vinni.

/.../

[MPA]

1957. június 21.

Az MSZMP községi szervezetében felvett jegyzőkönyv

Tárgy: A pártszervezet vagyontárgyainak rovincsolása.

A jelenlévők megállapították, hogy a Dunapataji pártszervezet berendezési tárgyaiból az 1956 szeptember 17.-én Mihalik Lajosné és Dér László Elvtársak által felvett leltártól az alábbi eltérések vannak:

Polgári Fotel. nincs meg még 1956 szeptemberében kiselejtezve. Békeszoba álvánnyal. Az ellenforradalmárok összetörték. Könyvszekrény 8 ajtós: Ellenforradalmárok összetörték. Szék, típus funér volt 51 drb, jelenleg van 35 drb. a fentiekén kívül a rendőrségen van 1 drb valamint a kulturhelyiségben. Szék régimódi falusi volt 8 drb. jelenleg van 6 drb. 2 hiányzik. A hiányzó székek hollétét a bizottság felkutatni nem tudta. A pártszervezetnél lévő 800 frt. ellátmány elszámolása nem történt meg.

Kasza András volt gazdasági felelős szerint az ellátmány a pártszervezet helyiségében volt és az ellenforradalmárok elvitték.

/.../

[MPA]

1957. június 26.

A községi tanács vb elnök levele a községi rendőrőrsnek

Kérésükre válaszolva Szilágyi Endre volt karhatalmi századosnak javasolom lőfegyver tartási engedély kiadását.

A nevezett október 23-iki ellenforradalom után a rendfenntartó karhatalmi alakulatokkal került községünkbe, mint karhatalmi parancsnok. Ittléte alatt katonás magatartásáról hazaszeretetééről és főleg Párthűségéről tett tanubizonyoságot. Eleinte a lakosság egy része nem minden intézkedésével értett vele egyett, de később az idő őt igazolta. Attól eltekintve, hogy a munkásnegyedekbe családjával együtt népszerűségnek örvend, azért javasolom fegyvertartási viselésre, mert mint volt beosztása miatt adódhatnak olyan kellemetlenségei, mely alkalommal az említett fegyver úgy családjának mint más becsületes embertársainak életét és testiépségét mentheti meg.

[KI]

1957. július 7.

A megyei Állatfordalmi Vállalat áruforgalmi osztályvezetőjének levele a községi tanács vb. elnöknek

Köztudomásu, hogy a forradalmi Munkás-Paraszt Kormányunk eltörölte a kötelező jellegű állami begyűjtést, ami termelőségvetkezeteink és az egyénileg dolgozó parasztek részére jelentősen megnövelte az állattenyésztés és általában a mezőgazdasági termelés jövedelmezőségét, annál is inkább, - mivel az új állami felvásárlási árak - terményből és állatból egyaránt - jóval meghaladják a korábban érvényben volt beadási és egyéb felvásárlási árak átlagát.

Állatból a központi készletek jelentős részét államunk szerződéses rendszer keretében biztosítja, tehát a most megindult hizottsértés és növendék marha szerződés-kötési akciók sikere - amellet, hogy kedvező feltételeket biztosít a termelőknek - fontos népgazdasági érdek is.

Kérjük Elnök elvtársat, hogy a község lakosságának figyelmét első-sorban hangoshiradon, dobszón és hirdeteményeken keresztül hívja fel hizottsértés szerződések kötésére, melynek keretében a súly-kategoriának megfelelően 15 - 18.- Ft/kg árat kaphatnak a szerződés alapján átadott sertéseikért.

/.../

[KI]

1957. július 18.

Az MSZMP Dunapataji szervezete

Jelentés

a dunapataji pedagógusok ellenforradalmi magatartásáról.
Az MSZMP dunapataji szervezetének vezetősége a pedagógusok ellenforradalmi magatartását, ténykedéseiket felülbírálva az alábbiakban döntött.

Feltétlenül elhelyezésre javasolja:

Nádudvari József ált.isk. tanárt,
Nádudvari Józsefné "
Tikály Mihály "
Kasza Irén "
Engerth György ált.isk.tanító
Kováts Jánosné " tanár

Fentiek áthelyezésének minden körülmények közötti megoldását kérjük sürgősen. További beosztásukban való meghagyásra 37 személyt javasolunk.

Amennyiben a tuloldalalon - a jelenlegi beosztásukban maradásra javasoltak közül saját kérésére áthelyezést kér valamelyik pedagógus, ezek közül az alábbiak kérését támogatjuk /politikai szempontból/: 7 fő.

/.../

[MPA]

1957. július 28.

Az MSZMP községi szervezetének taggyűlése, beszámoló

/.../

Pártunk tevékenységének alapvető iránya megalakulásától kezdve helyes volt. A párt évtizedes harcai bizonyítják ezt. Jól tudta tömöríteni a párt a néptömegeket az 1945-46-as években a proletár diktatura kivívásának idején. 1949-től kezdve a párt munkájában a nagy eredmények mellett fokozatosan kezdtek mutatkozni negatív vonások is. Ezt lehet nevezni elbizakodottságnak is.

/.../

1953-ban maga a párt tárta fel a hibákat. /.../

/.../

Az ellenség azt a hirt terjesztette, hogy a hibák feltárásában Nagy Imrének és csoportjának van döntő része. Ez nem volt igaz. Éppen ezért nagy hiba volt, hogy a hibák kijavításában Nagy Imre nagy sze-

repet kapott, ő ezt nem a párt tekintélyének növelésére, hanem annak csökkentésére használta fel.

Tehát egyik oldalon Nagy Imre egészen más politikai irányt követett, mint a határozat, másik oldalon Rákosi elvtárs és még néhány elvtárs nem tudott saját hibájával szembenézni. 1953-56-os időket a cik-cakok a szélsőséges kilengések jellemezték.

Ez a dolgozó tömegekben nagy romboló hatást váltott ki. Elvesztette a bizalmát. Az 53-ban feltárt hibáknál még nagyobb károkat okozott a kijavításuk körül történő huzavona.

1956 tavaszán már nagy volt a párttagság és az egész dolgozó nép elkeseredése, amit természetesen a hazai és a külső ellenség jól felhasználott.

Ilyen körülmények között került sor az 1956 júliusi határozatra, ami jó volt. Ezért a tömegek is támogatták. Az ellenség zavarban volt. Tudták, hogy ha a párt e határozat alapján dolgozik ki javítja a hibákat. És ők elvesztik a talajt a lábuk alól.

Október 23 - november 4. a párt számára vereséggel visszavonulással telt időszak volt.

A párt vezetésében áruulás történt /Nagy, Losonci, Donát/ ezért törtenhetett ami történt.

Nagy Imre és csoportja vezetésben főlényben volt és így is viselkedett. A szocializmushoz hű elvtársaknak ereje csak a vitára az események késleltetésére futotta /semlegesség, MDP likvidálása stb./

A szakítás rendkívül felelős lépés volt beismerni ország világ előtt, hogy a kommunisták között is van egység hiány. Végül a szakítás elkerülhetetlen volt, megjegyzi Kádár elvtárs, hogy hiba hogy nem előbb szakítottak.

/.../

Nem lettek a vezetésbe bevonva olyan elvtársak akik közismertek voltak, arról hogy a dogmatikus szektás hibák részesei voltak. Ez nem taktikából történt mint Kádár elvtárs Révai elvtárs hozzászólására válaszolta, hanem elvi megfontolásból.

/.../

Az ellenforradalom erői szét vannak verve de nincsenek megsemmisítve. Győzelmünket meg kell erősíteni, mert az ellenség provokál...

/.../

Olyan intézkedéseket kell kidolgozni akik a Népköztársaság ellenségeit jogaikban korlátozzák.

/.../

A tömegek megnyeréséhez szorosan hozzátartozik az életszínvonal emelése.

/.../

[MPA]

1957. július 28.

Az MSZMP községi szervezetének taggyűlése, jegyzőkönyv

/.../

Nyul elvtárs.

A furkálás itt ebben a községben már meghonosodott szokás, már azelőtt is próbáltak ellene harcolni sikertelenül. Itt az ideje, hogy azt megszüntessük. Igaza van Matos elvtársnak, hogy a vezetőknek a fejébe száll a dicsőség így volt ez a régi tanácselnökkel is.

/.../

Jánosi elvtárs

/.../

Mi párttagok nem tanultunk október 23 és az azt követő napokból. Nem merjük egymást bírálni. Pedig volna rá okunk, kiállunk pártonkívüli ellenforradalmi egyének mellett aláírást gyűjtünk. Illetve gyűjtenek. Én ismerem Kiss István munkáját és határozottan állítom, hogy a szép szavak mellett elvégezte ellenforradalmi tevékenységét. Ő nem sajnálta a kommunistákat, de ami a szégyen mi kommunisták sem álltunk ki egymás mellett, pedig ez kommunista kötelességünk. Helytelen hogy Dér elvtárs ebbe az aláírás gyűjtő mozgalomba beleavatkozott úgy hogy ő is aláírta pld. hogy Kiss István nem bűnös. Ezzel úgy nézz ki, hogy Zlatic elvtársat le akarják járítani aki nem írta alá. Ő maga sem írta alá, amikor Kissné felkereste ezzel a céllal.

A tapasztalatokat nem szabad elfelejtenünk.

Vörös Pál elvtárs

Az aláírás gyűjtésről tudok. Engem is felkeresett Kissné persze, hogy nem irtam alá. Azt mondják, hogy tanult törvényt ismerő ember. Engem amikor a legnehezebb időben a szakcsoport megalakult és mint elnöke elmentem ezt neki bejelenteni ajtott mutatva kiküldött.

Dér elvtárs Mádi Kálmánt is pártolja, de talán emberileg meg is érthető, mert Dér elvtárs és felesége az ő lakásukon illetve padlásukon talált menedéket.

Szemler elvtárs.

Miért nem szerelnék fel bennünket fegyverrel.

A parasztság zugolódik, hogy a buza ára eset az iparcik árát fel emelték.

Nem is tudok nekik megfelelni mert réggen egy mázsa buza árából egy csizmát lehetett venni.

A tanácsnál a kommunista tanácselnök nem képes a körülötte levő egyes népséget, illetve dolgozókat egyedül megnevelni. A kommunisták nincsenek a vezetésbe.

/.../

Vörös Pál elvtárs

Én is panaszkodni szeretnék a taggüülésnek. Márciusban a beállítá-
som után a Járási tanácstól semmi segítséget nem kapok, ellenben tör-
ténnek olyan dolgok, hogy valamit a titkár vagy a kívülállók előbb
tudnak mint én. Olyan hangok is vannak, hogy én már nem sokáig leszek
ugysem. Mondják meg a felsőbb szervek a véleményüket ne hagyjanak a
bizonytalanságban.

/.../

[MPA]

Kiss István (interjú)

A kecskeméti kapitányságról még március közepén jó néhányunkat biztonsági
őrizetben ponyvázott autón Kistarcsára vittek. Én, az öreg kalocsai diák, egy fia-
tal kalocsai tanárral voltam összeláncolva. Kistarcsán átadtak a közbiztonságnak.
Ahogy leszálltunk a kocsirol, ott mindjárt fenéken billentettek bennünket. Oda
állítottak mindnyájunkat a falhoz úgy, hogy a lábunk jó méterre legyen, a fejünk
meg a falnál, és a kezünkkel támaszkodtunk. Ott járkáltak a hátunk mögött.
Ütöttek, ijesztgettek, szidtak bennünket. Pizkos fasisztáknak meg mindenek el-
mondtak ott bennünket. De volt egy-két olyan rendőr is, aki azt mondta, hogy
muszáj volt nekik kiabálni, mert figyelték őket az ablakból. Volt olyan is, aki
szentségelt ott jobbra-balra, közben meg odasúgta: ne féljen nem nyúlok magá-
hoz egy szóval sem. Ilyen is volt. Sőt volt más is. Egy Balaton nevezetű kalocsai
embert, aki valamikor az érsek huszárja volt, és évekig ült, pedig semmi bűne
nem volt a szerencsétlennek, nagyon összeverték. Be is hozták azt a Balaton bá-
csit, és csupa kék-zöld volt. És volt egy odavezényelt őrmester, aki mikor ezt
meglátta, nagyon mutatni akarta, hogy mennyire nem ért ezzel egyet, hogy ő
ilyet még soha nem csinált, és nem is csinálna, és beküldte a mosdóba mosakodni,
hogy hozza rendbe magát.

Amikor vége volt ennek a retorzióknak, akkor sorakoztattak bennünket, és be-
osztottak szobákba. Ott voltunk március végétől augusztusig. Ezalatt nem történt
semmi különös: csomagot kaphattunk, látogatót fogadhattunk... Reggelenként
szakaszokba, századokba sorolva lementünk az udvarra, és ott gyakorlatoztattak
bennünket. A csendőrök külön voltak. Azok vágták a legjobban a díszlépést,
díszmenetet. Ez nagyon tetszett a karhatalmistáknak.

Ott csak egyszer hallgattak ki. Kalocsáról jöttek föl. Aztán augusztusban felpa-
kolták a Pest meg a mi megyénkbelieket, és levittek bennünket Kalocsára. Ott a
rendőrségi fogdába kerültem, és ott történtek aztán a kihallgatások. Bántalmazni
nem bántalmaztak. Csak egyszer ütött pofon egy rendőrhadnagy. Vén nevezetű,
öregcsertői kulákgyerek volt. Állítólag az apját is följelentette. Az egyszer bejött,
öszevágte magát vigyázállásba, és annyit mondott:

– Főjegyző úr, előállt az előfogat.

Mondom: – Idehallgasson! Először is főjegyző sosem voltam, csak beosztott jegyző voltam. Másodszor, én is szívesebben jártam volna Jáva motoron, mint előfogaton.

Erre jól szájon vágott, de utána nagyon gyorsan eltűnt, mert úgy látszik, észre vette, hogy a szememben valami szikrát vetett, és majdnem emeltem a kezemet, hogy visszaadjam neki. Utána meg bejött egy kiskőrösi nyomozó. Ismerhetett engem, mert érdeklődött, hogy hogy érzem magam, hogy vagyok. De nem bántalmazott. A kihallgatást viszont egy bajai származású alhadnagy végezte. Nem viselkedett rosszul, de viszont a húszoldalas, hamis jegyzőkönyvet majdnem mind ő vette föl. Aminek később minden sora megdőlt.

Ügyvéddel már csak Kecskeméten találkoztam. Augusztus 20-án ott voltam, mert emlékszem, hogy hallgattam a nagyharang zúgását, amit diákkoromban még én is húztam. Tíz-tizekét napig lehettünk a rendőrségen, amikor befejeződtek a kihallgatások. Akkor átkísértek bennünket – körülöttünk rendőr-kutyákkal – az ügyészségre, és ott átadtak a katonai ügyészségnek. Az ügyészség fogdába tett bennünket, talán egy hétig voltunk ott. Utána rabomobillal a megyei börtönbe vittek bennünket.

A börtönből lehetett hazairni. '58 első félévében volt egy álmom a börtönben: a pataji temetőről. Ugyanis volt ott a családnak egy sírboltja, kis kápolnával. Még az apám építtette 1920-ban, mikor egy és ugyanazon órában két bátyám halt meg spanyolnáthában. Az egyik 16 éves volt, a másik 14. Oda temette őket, ott is nyugszanak. Azóta oda temetkezünk. A szüleink is ott vannak, és az azóta elhalt testvéreim is. Mindenki. És mivel a levél a temetővel kapcsolatos volt, meg biztos, hogy cenzúrázták, egy alkalommal értesítették a Patajon lakó hűgomat:

– Te, Magda, nyitva van a kápolnátok!

Földúlták. Volt, aki látta, hogy rendőrök jártak ott. Kutatást tartottak a kápolnában, és utána nem tudták bezárni. Azt gondolták, hogy talán el van rejtve ott valami. Nem is vittek el mást, csak az apámnak egy hosszú elkeseredett levelét, amit a testvére halála után az egyik kép mögé tett.

1957. augusztus 5.

András Gyula tanuvallomása, jegyzőkönyv

Felvette: Késmárky Antal r. őrm.

Elmondom, hogy én 1950 év óta a dunapataji tanácsnál voltam alkalmazva, mint községi mezőőr. Így az 1956. év január elsején Kiss István mint az akkori tanács elnöke felmondott mind a négyünknek. Elmondom továbbá, hogy nekem egy alkalommal Kiss István mondta, hogy gyűjtésnek aláírásokat a néptől olyan formában, hogy megfelelek-e a mező-őri teendők ellátására. Én ekkor az aláírásokat meg is szereztem, emlékezetem szerint 50-60 aláírást gyűjtöttem össze, és azt átadtam

Kissnek, és mondotta, hogy majd a bizottság elé fogja terjeszteni. Azonban ez az ígérete egyáltalán nem teljesült, így a mezőri teendőket újból 1957. év március 15-én kezdtem meg, és jelenleg is mezőri vagyok. Én azt egyáltalán nem tudom, hogy Kiss miért váltott le bennünket a mezőri teendőkről mivel nekem egyáltalán nem szólt semmit. Én Kissnek az ellenforradalmi tevékenységéről és kijelentéseiről egyáltalán semmit nem tudok, mivel én abban az időben nem voltam sehol. Mást elmondani nem tudok.

[MK]

1957. augusztus 6.

Dusnoki József tanuvallomása, jegyzőkönyv

Felvette: Ortelli Tibor

Előadom, hogy 1956. október hó 26-án tört ki az ellenforradalom Dunapataj községben. Én ekkor a Dunapataji Tanácsnál voltam alkalmazásban mint elnökhelyettes. du. 15-16 óra tájban a községben levő szovjet emlékműről az ötágu csillagot Mádi Kálmán leverte. Ekkor Kele György vb. elnök amikor megtudta, hogy mi van a községben, akkor fogta magát és elhagyta a községet, mert Taba János vb. titkár közölte vele, hogy a községet hagyja el, mert baja származhat mert a tömeg illetve a lakosság haragszik rá, mert a tömeg az utcán nagyon emlegeti. Ekkor én és Taba János abban egyeztünk meg, hogy mi a Tanácsnál kivárjuk, hogy mi fog történni. Majd utána én is kimentem a községbe meggyőződni arról, hogy mi van a községben. Amikor Gyimesi József féle szövetkezeti vendéglőhöz értem, akkor ott megálltam és láttam ott, hogy az italboltban nagyon sok ember tartózkodott és ittak, de senki nem fizetett. Az italboltban láttam- Kiss Istvánt aki az italbolt helységeit járta és a jelenlévőkkel beszélgetett. Ezután újból visszamentem a tanácsházára. Tanácsnál egy óra hosszát tartózkodtam és valaki értesített bennünket arról, hogy a községben lévő szovjet emlékművet döntik le, és a tömeg onnan a tanácshoz fog jönni. Ekkor én és Taba János elhatároztuk, magunkat, hogy a tanács tagságot össze hívjuk és amit lehet a községben a rombolást, a rendet és a nyugalmat megakadályozzuk. A tanácstagok a felhívásra részben meg is jelentek.

De. kb. 18 óra lehetett, amikor bent a tanácsházán az utcáról nagy lármát hallottunk és amikor kinéztünk kb. 300 főből álló tömeg a tanácsházához tartott. Ennek a tömegnek a tulnyomó többsége ittas állapotban volt. A megjelent Tanácstagok közül többen a tanácsházát elhagyták amikor meglátták a tömeget. A tömeg élén volt Rácz Ferenc és Mádi Kálmán. A tanácsházára való megérkezésük után az elnöki iroda

helységébe bejött Rácz és Mádi és még többen. A jelenlevő felelősségre vontak bennünket Taba Jánossal, hogy miért lett ledöntve az 1919-es emlékmű a községben és azt ki döntötte le és kik döntötték le. Ekkor én kb. 10 perces beszédet tartottam a jelenlevő tömegnek és ismertetem velük, hogy az 1919-es emlékművet felsőbb utasításra kellett a községben szét szedni, illetve elbontani. Ezt a beszédemet a jelenlevők meg is hallgatták. Ezután a jelenlevők Mádi Kálmán és Rácz Ferenc és még többen utána egy hangulag azt kiáltották, hogy a tanácsházán mindent fel kell égetni.

Ezután a tömeg neki esett az irodáknak és onnan a beadási iratokat és egyéb iratokat kihordták az udvarra és ott felgyújtották és elégették. Azt azonban mondani nem tudom, hogy kik hordták ki ez iratokat és kigyújtotta azokat fel. Amikor az udvarban az iratok égtek, utána Laposa Gábor felállt valamire és a jelenlevő tömeghez beszédet mondott és a beszédében kifejtette, hogy a Tanácsnál új vezetőséget kell választani, aki további vezetést fogja végezni a községben, valamint azt a kijelentést is tette, hogy "elég volt az oroszokból azok eleget ültek a nyakunkon azok menjenek haza". A jelenlevő tömeg Laposa Gábort választotta meg a forradalmi tanács elnökének. Utána Taba János vb. titkárt is megválasztották a bizottságba és Kothenc Bélát is, és még két személyt is beválasztottak a bizottságba de azt mondani nem tudom, hogy kiket. Amikor a bizottság megválasztása megtörtént utána valaki a tömegből azt kiáltotta, hogy most már gyerünk. Dér párttitkárhoz, Kele Tanács elnökhöz és Kovács Gáborhoz. Utána a tanácstól el is indultak. A tanácsnál amikor a tömeg megjelent Simon Lajosnál volt egy vadász fegyver, Rácz Ferencnél és Mádi Kálmánál is vadász fegyver volt.

A tömeggel együtt mentem én is és Taba János is mert követelték, hogy menjünk velük együtt tüntetni. Először a rendőrörsnél megálltunk és valaki az örsre bement vagy többen is mentek be és az örsöt akarták leszerelni illetve lefegyverezni. Azt megmondani nem tudom, hogy kik voltak bent az örsön, mert én mindég a tömeg végén voltam. Az örsről fegyvert nem kaptak, utána elmentünk Dér párttitkárhoz és itt mindenki bement. Dért mivel a tömeg nem találta utána Kele György tanácselnökhöz mentünk. Kele Györgyöt sem találta otthon a tömeg utána Kovács Gáborhoz mentünk. Kovács Gábort sem találtuk otthon csak emlékezetem szerint egy idős asszony volt náluk. Hogy ki volt azt nem tudom, mert én nem voltam bent Kovácséknál. Hanem Kapitány Istvánékhöz betértem Király Ferencsel együtt és ott beszélgettünk. Azt megmondani nem tudom, hogy Kovács Gáboréknál ki mit cselekedett, mert Kovácsékhoz 2-3 esetben is megjelent a tömeg. Én Kapitányéktól elmentem haza.

A tömeg innen újból visszament a tanácsházára, és ott gyüleseztek. A gyűlésnek a lényege, az volt, hogy 27-én meg kell választani a községben a forradalmi bizottságot.

Október 27-én reggel Süveges György dobszó utján értesítette a község lakosságát, hogy mindenki menjen fel a tanácsházához saját érdekében, mert új forradalmi bizottság választás fog történni.

Ekkor én is bementem a tanácsházára. Az új választást mint ahogy már említettem az öttagú előző este megválasztott tagok szervezték. Erre a választásra kb. 1000 ember jött össze. A gyűlést akkor Laposa Gábor nyitotta meg. A beszédében közölte, hogy elég volt az "oroszsarnokságból és eljött az az idő, hogy ügyünket magunk képviseljük" és ezen a gyűlésen ismertette a jelenlevőkkel, hogy új bizottság választás történik, azt Taba János közölte.

Ekkor a forradalmi bizottság elnökének Kothencz Bélát választották meg. Bizottság tagjainak Dávid Jánost, Szakács Sándort, Taba Jánost, Taba István tanítót, és még több személyt összesen 15 főből álló bizottság lett választva. Én a választás után a tanácsházáról eltávoztam a lakásomra.

Október 28-án kijött a lakásomra Kothecz Béla és Taba János és közölték velem, hogy Rezes Nagy István aki a bizottságban meg lett választva de az nem hajlandó a bizottságban részt venni és ekkor engem kértek meg arra, hogy menjek én az ő helyébe és én is a bizottság tagja fogok lenni.

Ekkor én Dér László párttitkárt felkerestem és közöltem vele, hogy engem is a forradalmi bizottságba választottak, hogy fogadjam-e el. Dér közölte velem, hogy menjek be és dolgozzak én is. Majd utána Kiss Istvánt is megválasztotta a forradalmi bizottság tagnak.

A tanácsházára Szilasi Sándor beszállított egy röpcédulát, amelyen az volt, hogy a városi munkások nincsenek megelégedve a parasztsággal mert a parasztság nem támogatja a munkásságot. Ekkor Kiss István javaslatot tett arra, hogy ezt a röplapot le kell sokszorosítani. A röplapot valaki írógéppel le is sokszorosította azt megmondani nem tudom, hogy ki. Ezidő alatt Cs. Taba János disszidált, majd utána 2-3 nap elteltével után amikor megalakult a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány, ekkor az ellenforradalmi bizottság a Tanácsot ott hagyta és a tanácsnál én maradtam egyedül. Ekkor a kalocsai járási tanáccsal én felvettem a kapcsolatot és megbeszéltem velük, hogy a Vb. kiegészítését meg kell szervezni. A végrehajtó bizottság kiegészítése meg is történt mivel nem volt vb. elnök Kiss István lett megválasztva. Kiss István amikor átvette a tanácsvezetését kijelentette, hogy az elvtárs szó megszűnt.

Amikor Dunapataj községben megkezdtek szervezni az MSZMP-t akkor Kiss István kijelentette, hogy a tanácsházán semmiféle pártnak a szervezését nem engedélyezi.

Október hó utolsó napjaiban egy tehergépkocsin Mádi Kálmán, Simon Lajos, Dávid János, Sánta villanyszerelő és még egy személy volt akik a községben kb 20 db géppisztoly és hozzá való lőszeret valamint kézi-gránátot hoztak.

A fegyverek érkezése után Simon Lajos azt mondotta, hogy a fegyvereket ki kell osztani mert a szovjet harckocsik itt lesznek mindjárt

és mindenki fogjon fegyvert. Én közöltem Simonnal, hogy a harckocsik ellen a meglevő fegyverekkel nem tud csinálni semmit. A fegyvereket nem fogadta el senki. Majd utána én közöltem Simonnal, hogy a fegyvereket adják át a rendőrösre a fegyvereket amikor a rendőrösre szállították azokat nem fogadták el. Majd utána valakitől hallottam, hogy a fegyvereket vissza szállították oda ahonnant hozták.

A fegyverek további sorsukról én nem tudok.

Tóth Sándor tsz tagtól hallottam, hogy Dénes Sándornál volt egy kötél és ő vállalkozott arra, hogy a kivégzéseket ő majd végezni fogja. Erről hallottam még Kasza Andrásról is, hogy drót kötélből a hurkok el voltak készítve amit ő látott is.

Az ügyre vonatkozólag mást elmondani nem tudok.

[MK]

1957. augusztus 8.

Botykai István tanuvallomása; jegyzőkönyv

Felvette: Ortelli Tibor

Előadom, hogy édesapám 1952. évben kuláknak volt minősítve és 1951. évben Dunapataj községben levő házunkat államosították. Az államosítás iránt mi több esetben fordultunk a megyei tanácshoz, hogy a házunkat adják vissza. Ezt a kérelmet több esetben felterjesztettük a megyei tanácshoz, de ezideig a házunkat nem kaptuk vissza. A házunkat amit államosítottak abból még 1951. évben párthelységet csináltak a községben. 1956. október hónapban, amikor az ellenforradalom kitört a helyi tanácstól édesapám kérte ismét vissza a házunkat mivel olyan kis helyen lakunk, hogy a család nem fér el egy kis szoba konyhában. Én albérletben laktam a községben ekkor Dunszky József vb. elnök helyettes írásban adta, hogy a párthelységbe beköltözhetek. Ugyancsak engedélyt adott a helységben való beköltözésre Dér László párttitkár is. Én a párthelységben be is költöztem. Én amikor a párthelységben költöztem akkor két kaput, az épület ablak üvegjeit és a helység padlózatát megcsináltattam, mert azokat az ellenforradalmárok megrongálták.

A párthelységben levő butodarabokat pedig felleltároztuk és azokat egy külön helységben őriztük meg. Én a pártháznál semmiféle nevezendő zászlóból én címet nem vágtam ki. Én a párthelységben 2 hónapig laktam, majd amikor Kiss István volt vb. elnök felszólított, hogy a párt helységből költözzek ki és a kulcsokat adjam le. Én ekkor a felszólításnak eleget is tettem. A párthelységből kiköltözököttem.

Az ügyre vonatkozólag mást elmondani nem tudok.

[MK]

1957. augusztus 8.

Kothencz Béla tanuvallomása: jegyzőkönyv

Felvette: Ortelli Tibor

Előadom, hogy 1956. október hó 26-án emlékezetem szerint Dunapataj községben is kitört az ellenforradalom. A délutáni órákban egyik szomszédom szólt, hogy nem-e vettem észre, hogy a pártházról ki vette le a csillagot. Ekkor én kinéztem az utcára és láttam, hogy Herceg nevezetű személy és Pandur nevezetű személy a szovjet emlékműről verték le a csillagot. Majd utána én elmentem ki a földemre mert répát szedtünk és azt szállítottam haza. Utközben találkoztam Dusnoki József vb. elnök helyettessel és közölte velem, mivel én tanácsstag voltam és jelenleg is az vagyok, hogy estére menjek be a tanácsházára és beszéljük meg, hogy a község nyugalmát hogy tudnánk megőrizni. Én este a Tanácshoz be is mentem. Utközben a szovjet emlékműhöz érve láttam, hogy az emlékművet egy nagy tömeg rombolta le. Ekkor odamentem és a tömeg közül Rácz Ferencet, Mádi Kálmánt és Tapolcsányi gyereket ismertem fel. Ezután mentem csak be a tanácsházára. A tanácsházán alig telt egy két perc és megjelent egy nagy tömeg köztük Rácz Ferenc, Váradi Károly, Mádi Kálmán, Bükszegi Károly, Tóth István /hangos/ és ők követelték, hogy Dusnoki vb. elnök nyissa ki az irodákat, mert ők a begyűjtési iratokat akarják elégetni. Az iroda ajtókat ki is lettek nyitva és ekkor az iratokat Bükszegi Károly, Rácz Ferenc, Tóth István /hangos/ Váradi Károly, Herceg gyerekek az iratokat a tanácsháza udvarában gyújtotta fel valaki.

Az iratok elégetése után a tömeg a tanácstól eltávozott. Eltávozásukkor követelték, hogy ez elnök és a titkár is menjen velük tüntetni.

Én amikor a tömeg a tanácsházát elhagyta én továbbra is a tanácsnál maradtam. Majd távbeszélőn a dunapataji posta mester felhívott és segítséget kért, mert a tömeg be akart menni a postára. Ekkor én és még több személy elmentünk a postához de a tömeg nem a postánál volt, hanem a TŰZÉP telepnél és ott a tömeget felkérük arra, hogy a postát ne bántásák. Utána újból a tanácshoz mentem vissza. Majd később egy tömeg jelent meg a tanácsnál állítólag Hidváriak voltak és ezek is törni és zuzni akartak. Ekkor én Sulyok kézbesítővel közöltük, hogy a dunapatajiak mindent elintéztek már, majd a hidváriak is átforgattak mindent a tanácsnál de utána eltávoztak. A hidváriak is elmentek a postára és ott csak körül néztek és utána elmentek a pártházhoz és ott törtek zuztak, majd innent eltávoztak gépkocsival a községből.

Majd Rácz Ferenc Mádi Kálmán és társai a dunapataji vadászoktól össze szedték a fegyvereket, és azokat a rendőrszerepre szállították be. Október 26-án éjjel illetve másnap délelőtt a tanácsháza előtt naggyűlés lett tartva melyet Cs. Taba János tartott. Ezen a gyűlésen

lett megválasztva a forradalmi bizottság. Ezen a gyűlésen megválasztottak engem is a forradalmi bizottságba mint tagnak.

A gyűlés végeztével a forradalmi bizottság tagjai mindannyian be-mentünk a tanácshoz és ott megbeszéltük, hogy milyen intézkedést kell tenni a nyugalom helyre állítása érdekében. A bizottságban be lett választva Mádi Kálmán, Rácz Ferenc és Váradi Károly is. A forradalmi bizottság elhatározta, hogy a községben nemzetőrséget kell szervezni. Majd először kb. 14 főből álló nemzetőrséget szerveztünk, majd utána az egész község lakosságát bevontuk. A nemzetőrség parancsnokának, Tamás Ferenc lett kijelölve. helyettesének Váradi Károly. A nemzetőrség megszervezésében Kiss István is közre működött.

Az ügyre vonatkozólag mást elmondani nem tudok.

[MK]

1957. augusztus 9.

Simonfalvi (Stern) Imre tanulvállomása, jegyzőkönyv

Felvette: Késmárky Antal r. őrm.

Elmondom, hogy 1956. év október hó 25-26-án ez ellenforradalom ideje alatt volt amikor telefonon értesítették az Állami általános iskolát, hogy a tanácsházára vonuljanak fel a tanuló iskolásokkal együtt. Ezt az utasítást telefonon Kiss István adta az utasítást. Amikor a tanácsházához felvonultunk kb. 200 iskolás gyermek, és a velük levő tanítók. Amikor odaértünk ekkor közölték velünk, vagyis közölte velünk Tikász Mihály tanító, hogy én jobb lesz ha eltűnök onnan, mert olyan hangokat hallott, hogy fel leszek koncolva. Azonban Tikász azt egyáltalán megmondani nem tudta, hogy kitől hallotta, mivel nagyon sokan voltak a tanács irodában. Így én ekkor el is mentem azonnal a lakásomra. Az iskolás gyermekeket Kiss az ellenforradalmi tanács vezetőség megválasztására rendelte fel. Majd 1956. év október 28-án este 21 óra tájban volt, amikor valaki kiragasztotta a kapumra egy plakátot. A plakáton a felírás az volt, hogy "Pataj szegényfoltjai tűnjenek el. A plakáton névszerint fel volt írva, Simonfalvi Imre, Szemerédi István, Fábíán Sándor postamester. Kelle György tanácselnök a plakát kiragasztását, vagyis amikor a plakát ki volt ragasztva azt feleségem vette észre, azonban azt egyáltalán nem látta, hogy ki ragasztotta ki.

Majd az események után való időben mondotta nekem Rejtő Emilné, hogy ő látta amikor a plakátot Herceg nevezetű fiatal legényember ragasztotta ki. Mást az ügyvel kapcsolatban elmondani nem tudok.

[MK]

1957. augusztus 10.

Dér László tanuvallomása, jegyzőkönyv

Felvette: Késmárky Antal r. őrm.

Elmondom, hogy 1956. év október 26-án 13 óra és 14 óra közötti időben volt, amikor a Dunapataji rendőrőrsön voltam bent. Így ekkor nekem szólt Kelle György, hogy valami cirkusz van a pártháznál, mivel fent járnak a tetején. Így én ekkor kerékpárra ültem és azonnal odamentem a pártházhoz, hogy megnézzem, hogy mi van ott.

Így amikor odaértem ekkor három fiatal ember tolt fel Herceg István volt tanácselnök fiát a pártház tetejére. Ekkor Herceg fel is mászott a pártház tetejére, és a nála levő kislemezrel a pártház tetején levő vöröscsillagot le is fűrészelte. Én ekkor mondtam Hercegnek, hogy le esel gyerek, ő ekkor nekem azt mondta, hogy talán nem tetszik, és ekkor jelen volt Mádi Kálmán nevezetű személy is, és ő irányította a dolgot. Ekkor Mádi Kálmán mondtam Hercegnek, hogy "vágd csak bassza meg az isten, hogy többet össze ne tudják szedni". ez az eset amikor megtörtént én ekkor újból bementem az örsre, és felhívtam a kalocsai Járási Pártbizottságot, akkor Nagy József volt Járási Pártbizottság első titkára azt válaszolta telefonon, hogy én is menjek velük, és segítek nekik. Így amikor az örsről újból visszamentem a fő utra, ekkor láttam, hogy egy kisebb tömeg van a járdán, én ekkor odamentem és kérdeztem tőlük, hogy mi ujság, és ekkor mondták nekem, hogy lássa már forr a nép, és ekkor mondták nekem, hogy maga ne féljen, mert magát nem bántják. Így a tömeg közül durván kiszólt nekem Hangos Tóth István, hogy felkell akasztani, és minden kommunistát fel kellene akasztani. Így a tömegből mondták neki, hogy menjen haza és ne zajongjon. Hangos Tóth István azonban nem ment haza, hanem az uton kiabált, hogy a kommunistákat fel kell akasztani, és a nép nyuzókommunistáknak lejárt és mind ki kell őket irtani és a párttitkáron kell kezdeni saját magamat nevezett meg.

Majd este kb. 17 óra tájban a szovjet emlékműnél kezdtek csoportosulni Mádi Kálmán csoportja és az emlékmű ledöntését szervezték. Én ekkor oda is mentem, és amikor odaértem ekkor Kis Herceg nevezetű személy odalépett elébem és mondtam nekem, hogy mi a véleményem ha a szovjet emlékművet ledöntik. Én akkor mondtam neki, hogy semmi értelme nincs hogy levágják. Ekkor Mádi Kálmán és Kis Herceg nevezetű személy mondták, hogy azért a piszkos vörös csillag miatt vágják le. Így amikor én mondtam neki, hogy akkor csak a csillagot vágják le, ők ekkor kijelentették, hogy a szovjet emlékművön van ruszki tábla is és azért döntik fel. Herceg gyerek nekem kijelentette, ha tetszik ha nem ők akkor is feldöntik. Az artézi kutnál álló másik csoportban volt

Hangos Tóth István és oda kiáltotta, hogy meddig vártok már, és ne hallgassatok arra a piszkos kommunistára, hanem döntsétek fel. Így erre a felhívásra öten neki álltak háttal és elkezdtek dönten. Az öt közül személyesen ismerem Mádi Kálmánt. Kis Herceg nevezetűt, azonban a hármat személyesen nem ismerem. Azonban akkor az emlékművet feldönteni nem tudták. Mivel feldönteni nem tudták, így nem emlékszem amikor valamelyik felmászott az emlékműre, és a csillagot levágták.

Amikor a csillagot levágták ekkor a főúton jött egy paraszt kocsi, és Mádi Kálmán kiabálta, hogy a kocsit le fogja állítani és azzal elfogják huzatni. Azonban a kocsis a lovak közé vágott, és elhajtott egy másik utcába. Így amivel a kocsis elhajtott ekkor ők elmentek onnan és az emlékmű ekkor még nem lett eldöntve, hogy mikor döntötték el azt nem láttam, csak azt tudom, hogy akkor éjjel lett ledöntve.

A lakásomon 1956. év október 26-án este 18-19 óra közötti időben megjelent lakásomon Sujok István Dunapataji Ordasi uti lakos, és monddta nekem, hogy nem az én kedvemért jött hozzám, hanem ő mint küldött, és este 23 órára menjek fel a tanácsházára, mivel rendkívüli vb-t tartunk. És ekkor monddta nekem, hogy majd utána kimegyünk a régi temetőbe és a ledöntött emlékművet, az 1919-eset fogukkal fogják összerakni. Én ekkor erre a gyűlésre egyáltalán nem mentem el. Így a lakásomon tartózkodtam. Majd este 20 órakor jött lakásomra Dusnoki József vb. elnök helyettes és monddta nekem, hogy már a tanácsnál szevezkednek, hogy hova fognak menni, és a többek között amit elmondott a saját lakásomra is monddta, hogy jönni fognak. Amikor Dusnoki a lakásomról eltávozott kb. 21 óra tájban hangos éneklést hallottam és a lakásomat elkezdtek zörgetni, így én és Milus Pál tsz párttitkára a lakásomnak a hátsó udvarában rejtőztünk el. Amikor a kaput elkezdtek zörgetni, ekkor elsőnek Rácz cigány /kerékpárőrző/ a kaput betörte, ekkor 8-10 személy bejött a lakásomba. Rácz cigány kerékpárőrző a feleségtől csak engem követelt, hogy hol vagyok. Feleségem ekkor Rácznak monddta, hogy nincs ide haza. Rácz ekkor odaszólt Vörös r. őrmesternek, hogy mit csináljanak, mivel asszonyal állnak szemben. Ekkor Vörös r. őrm. monddta Rácznak, hogy ha őrajta állott volna, akkor nem is jöttek volna ide. Majd a tömeg közül Bikszegi Károlyné kiabálta, hogy a feleségem pofozzák meg, akasszák fel, ugysis jártak békekölcsönt jegyezni, és mink is sirtunk akkor. Bikszegi Károlyné továbbra kijelentette, hogy ők csukatták be a rabokat Állampusztán és ő velük kell kiengedtetni, és helyében őket kell elvinni. A lakásomban Mádi Kálmánra emlékszem, hogy bent volt, és összeturt mindent, azonban többen is voltak csak a többit nem ismerem.

Mádi Kálmán és még több társa bement a lakásomba és mindent feldul-tak. Azonban ben nem találtak akkor Mádi és társai az udvaron és szalmát, padlást átnéztek hogy megtaláljanak, azonban sehol egyáltalán nem találtak meg, én őket a háztetőről néztem, hogy hol keresnek.

Igy amikor engem nem találtak ekkor a tömeg eltávozott, és amikor az utcára értek ekkor jött egy gépkocsi és Bikszegi Károlyné kiabálta, hogy meg kell állítani és Állampusztára kell menni a rabokat kiengedni. Azonban a soffőr egyáltalán nem akart elmenni és így nem is mentek el. Így ekkor eltávoztak, és Kovács Gábor lakására mentek. Kovács Gábor lakására Nagy Kákonyi József jelenleg mezőőr irányításával mentek, és ő kiabálta, hogy még az éjjel intéznék el, mivel sokat lopott, és a házát is úgy lopta, valamint az Amerikai adományból is lopott ezeket a kijelentéseket tette.

Igy amikor a tömeg elment én ekkor a lakásomba bementem, azonban a feleségem nem találtam, csak a lakásban volt Milus Pálné és ekkor kérdeztem tőle, hogy a feleségem hol van, ő ekkor nekem azt mondta, hogy Mádi Kálmán elkísérte, hogy Állampusztán a rabokat fogja vele kiengedtetni. Így amikor mink Milusnéval beszélgettünk kb. 15-20 percre újból zörgették a nagykaput, ekkor Milusné újból nyitott kaput, én ekkor újból hátramentem, és elbujtam, olyan helyre ahonnan láttam hogy ki jön. Így ekkor láttam, hogy Mádi Kálmán újból visszajött, és újból engem keresett. Én ekkor előmentem mivel láttam, hogy Mádi maga van, és amikor odamentem ekkor Mádi Kálmán mondta nekem, hogy menjek vele a lakásukra mivel a feleségem is a lakásán van. Én ekkor Mádival el is mentem a lakására, és amikor Mádi Kálmán lakására értünk ekkor feleségemet ottan találtam. Én ekkor kérdeztem Máditól, hogy miért hozta el a feleségemet a lakására, ő ekkor mondta nekem, hogy azért mert a tömeg el akarta vinni Állampusztára a rabokat kiengedni. Én és feleségem ekkor reggelig Mádi Kálmán lakásán tartózkodtunk és reggel hazamentünk.

Mást az üggyel kapcsolatban elmondani nem tudok.

[MK]

1957. augusztus 13.

Simon Lajos tanuvallomása, jegyzőkönyv

Felvette: Ortelli Tibor

Előadom, hogy 1956. október hó vége felé a napot közelebbről meghatározni nem tudom bent voltam a tanácsházán és akkor az udvarba beállt egy tehergépkocsi és ezzel a gépkocsival 3 katona volt és a kocsin volt még Vörös r. őrm. Ekkor Vörös őrm. közölte Kothenc Béla akkor forradalmi bizottság elnökével, hogy a rendőrség megerősítésére Kalocsáról fegyvert nem kaptak. Majd utána kérdezte Vörös Kothencz Bélától, hogy honnan szerezzenek fegyvert a rendőrség megerősítésére. Majd Kothencz közölte Vörös őrm. hogy Németujfaluról kellene szerezni.

Ekkor újból Vörös felült a gépkocsira a három katonával valamint Mádi Kálmán és Dávid József, valamint én is felültem a kocsira és elmentünk Németujfalura. Németujfalura érve az ottani honvédségtől fegyvert nem kaptunk, majd utána elmentünk Állampusztára. Állampusztán a fegyver szerzést Vörös r. örm. és a katonák intézték. Állampusztán kaptunk is 3 géppisztolyt és 3 db szál fegyvert és egy félláda kézigráját. Állampusztáról amikor indultunk velünk jött 10-12 fő fegyveres katona. Amikor visszatértünk a tanácsházára a Állampusztáról jött katonák eltávoztak. Azokat a fegyvereket amikor Állampusztáról hoztunk azokat a helyi rendőrörsre szállítottuk. A rendőrörsre átjött Kothencz Béla és Kiss István és ők mondták, hogy a fegyvereket vissza kell vinni Állampusztára mert jönnek a szovjet csapatok és a rendőrségen több fegyver nem lehet, mint amennyi a létszám. Ekkor a fegyverekkel, hogy mi történt azt megmondani nem tudom, mert én eltávoztam a rendőrörsről.

Előadom, hogy én olyan kijelentést nem tettem, hogy most már van fegyverünk és gyerünk támadjuk meg a szovjeteket.

Az ügyre vonatkozólag mást elmondani nem tudok.

[MK]

1957. augusztus 10.

Kiss István vádlott vallomása, jegyzőkönyv

Felvette: Ortelli Tibor

Előadom, hogy 1956. augusztus 1-től október 23-ig Solt községben dolgoztam, mint tagosítási bizottsági szakértő. Október 23-tól október 26-ig, Németujfalu és Dunatétlen községben dolgoztam mint földnyilvántartó. Ezen idő alatt október 26-án az említett munkakört Dunatétlen községben vettem át. Október 26-án délután tértem haza a Dunapataji lakásomra. Hazatérésem után megvacsoráztam és elmentem az egyik szomszédunkhoz rádiót hallgatni mivel nekünk nincsen rádiónk. Innen 21 óra 30 perckor indultam haza lakásomra. Utközben valaki utánam szólott, hogy hova megyek és hívtak vissza. Ekkor én vissza mentem és akkor láttam hogy aki visszahívott Páli nevezetű vasutas volt a feleségével és Szőke János és felesége álltak a téren. Ekkor csatlakoztam hozzájuk és beszélgetni kezdtünk. Időközben Páli és felesége elment haza. Szőke János pedig hívott, hogy menjünk be a községbe szétnézni egy kicsit. Én ekkor el is mentem Szőkével. Amikor elértük az általános iskolát akkor nagy lármát hallottunk és recsegést. Ekkor érkezett meg a tüntető tömeg a szövetkezeti vasbolthoz és ott a cégtáblát szedték le. Majd utána a tüntető tömeg az iskolában tódult be. Azt megmondani nem

tudom, hogy az iskolában mi történt mert mi nem mentünk be. A főutcán mi végig sétáltunk egészen a szovjet emlékműig. Majd utközben találkoztunk ifj. Lakatos Imrével és apósával. Majd az utat együtt folytattuk. Majd utána a tüntető tömeggel ismét összetalálkoztunk a vásártéri népboltnál ahol szintén lesztek a cégtáblát és mentek tovább. Itt a tüntető tömegből Vörös Tamás r. örm a tömegből kivált és csatlakozott hozzánk és akkor mesélte, hogy a tüntető tömegben valaki tenyéren szurta. Majd később hallottam, hogy Kiss Pál szurta tenyéren Vörös örmestert.

A tüntető tömeg össze-vissza járkált a községben. Mi éjfélig sétáltunk a községben és ekkor ismét találkoztunk Vörös örmesterrel és Vörös Sándor nevezetű személlyel, akik Mádi Kálmánt keresték mert állítólag elvittél lakásáról Dér László párttitkár feleségét. Majd utána én elmentem Lakatos Imre lakására apósával együtt és ott egy kancsó bort elfogyasztottunk utána elmentem én is a lakásomra.

Másnap arról értesültem, hogy a Tanácsházánál népgyűlés fog lenni. Erre a gyűlésre én is elmentem. A gyűlésen kb. 5-600 fő vett részt. A beszédet Cs. Taba János vb. titkár nyitotta meg. Beszámolt az október 26-án éjjel történt tüntetésről. Majd utána pedig javaslatot tett arra, hogy minden 100 ház válasszon magának egy képviselőt a tanácsban, aki képviselni fogja ügyüket a tanácsnál. A választás meg is történt. 14 fő lett megválasztva az ugynevezett forradalmi bizottságba. A gyűlésen felszólalt Kothencz Béla és Lapos Gábor is. Lapos Gábor hangsúlyozta, hogy nagyon sok volt az adó és a beadás.

A gyűlés ezután lezáródott, de a tömeg nem akart széteszlani. És egy asztalra felállott Bucsu Mihály és ő is a beszolgáltatásról és az adóról beszélt valamint indítványt tett arra, hogy a községben levő raktárakat ki kell osztani a lakosságnak. Én felálltam az asztalra és Bucsu Mihályt onnant leküldtem és egy pár szóval közöltem a jelenlevőkkel, hogy a magyar nemzet tragikus napokat él át, az egész világ szeme Magyarországon van, éppen ezért nem gyalázzhatjuk meg az elesett hőseink emlékét arra nincs semmi szükség, hogy a raktárakat kiürítsük mert abból csak veszedés származik és nem azoknak a kezébe kerülne a készlet, akiket megilletne. Maradjon minden a raktárookban, hogyha helyre áll a rend és a törvényesség, majd akkor a raktárak sorsáról döntés fog lenni.

Felhívtam a jelenlevők figyelmét arra, hogy személyi bosszút ne csináljon senki, önbíráskodást senkise gyakorolhat. Felhívta a jelenlevők figyelmét a gyűlésen arra, hogy mindenki nyugodt lélekkel menjen haza és folytassa a munkáját. A községben a személyi és a vagyonbiztonságot minden eszközzel fent fogjuk tartani.

Beszédem közben még megemlítettem azt, hogy az elesett hősök emlékére 1 perces néma kegyelettel áldozunk az elesett hősök emlékére .

Ennek megtörténte után a jelenlevő tömeg tulnyomó része eltávozott haza.

Ezen a gyűlésen a megválasztott forradalmi bizottság tagjai engem is beválasztottak a bizottságba, mert egy fő nem vállalta el. Ezután a forradalmi bizottság ülést tartott. Ezen az ülésen a forradalmi bizottság elnökének Kothercz Béla lett megválasztva.

A gyűlés résztvevői fenyegető hangon felhívták a figyelmét Szemerédi István iskola igazgatónak, Simonfalvi Imre tanárnak és Jánosi István tanárnak.

Én a fent nevezetteknek izentem is, hogy a gyűlést hagyják el saját maguk érdekében ne hogy valami bajuk legyen. Az említett személyek a gyűlést el is hagyták.

A nagygyűlésen a tömeg Szemerédi igazgatót leváltatta és helyébe Tikász Mihályt választották meg.

A községi posta mestert Kothencz Béla váltotta le állásából és helyette Magyar János nevezetű volt postai alkalmazottat tettek helyette.

Jegyzőkönyv felvétele félbe szakítva.

Jegyzőkönyv folytatólagosan felvéve. 1957. aug. 12.-én

Előadom, hogy a Dunapataji posta mester leváltására a javaslatot a postai dolgozók tették és a leváltásról szóló határozatot Cs. Taba János volt vb. titkár írta alá aki disszidált.

A községben a nemzetőrség megszervezését Cs. Taba János és Dusnoki József szervezték. A nemzetőrség úgy volt megszervezve, hogy az egész község lakossága be volt osztva naponként szolgálatra. Ezt ház szám szerint osztották be. A nemzetőség megszervezésében én nem működtem közre. 1956. október hó 26-án amikor a községben a tüntető tömeg követelte az 1919-es hősök emlékművének az újbóli felépítését akkor Dusnoki József vb. elnök helyettes a tömegnek meg is ígérte, hogy az emlékművet 8 napon belül felfogja építtetni. Az emlékmű nem lett felépítve. 1956. december hó utolsó napjaiban történt meg a mezőőrök újra választása. A mezőőrök újra választását úgy ejtettük meg, mivel gyülekezési tilalom volt, hogy szavazólapokat készítettünk és azokat a tanácstagoknak adtuk át azzal, hogy mindenki a saját körzetében a 29 jelentkező mezőőrök közül akit meg akarnak tartani annak a nevét hegyják meg a szavazólapon és akit nem akarnak megtartani azoknak a neveit huzzák keresztül. Ez meg is történt majd utána a vb. ülésen a szavazatokat össze számláltuk és utána a tanács ülés elé terjesztettük, jóváhagyás végett. A négy régi mezőőr aki volt, azokra a gazdák nem szavaztak. Az újonnan megválasztott mezőőrök új névsorát a községben a hirdetőtáblán a nevüket kifüggesztettem azzal, hogy 15 napon belül akinek észrevétele van az új mezőőrökkel kapcsolatban, azok panaszt emelhetnek ellenük.

Az újonnan választott mezőőrökre amikor a névsoruk ki volt függesztve, egy panasz érkezett be, ellenük. Ezt a panaszt Nagy Sándor nyújtotta be. K. Nagy József és Bográdi Imre újonnan megválasztott mezőőrök ellen irányult. A négy régi mezőőrt nem én váltottam le hanem

a község gazdái nem választották meg őket újból, hanem helyettük új mezőőröket választottak.

A dunapataji szeszfőzdetől a 100 liter pálinkát amit elvittek azt én csak akkor hallottam, amikor engem megválasztottak vb. elnöknek mert akkor jöttek a pénzügyőrök és a 100 liter pálinkáról jegyzőkönyvet készítettek és a Községi Tanácsot megterhelték háromezer valahány forinttal. Azt megmondani nem tudom, hogy ki utasította Vörös Sándor szeszfőzdet, hogy a pálinkát adja ki. Tudomásom szerint az említett pálinkából 70 litert Budapestre vittek és 30 litert pedig átadtak a napközi otthon részére és ott teában használták fel amit a hazai utazó katonáknak adtak ki.

1957. február hónapban tanácsulést tartottunk. Erre a tanácsülésre meg volt hívva a község MSZMP titkára, is aki el is jött. Jelen volt a rendőr őrs perancsnoka, jelen voltak a tanácstagok is, akik MDP tagok voltak. Itt megemlíteni kívánom, hogy a meghívókra nem volt ráírva, hogy zárt tanácsülés fog lenni. A gyűlés megkezdése előtt, közöltem a jelen levőkkel hogy az Elnöki Tanács rendelete értelmében nyílt tanácsulést nem tarthatunk és ekkor szavazásra tettem fel a kérdést, hogy döntsön a tagság, hogy nyilvános tanácsulést tartunk, vagy pedig zárt tanácsulést. A jelenlevők egyhangulag elfogadták, hogy zárt tanácsulést tartunk. Ekkor én felhívtam a jelenlevő személyek figyelmét arra, hogy akik meghívóval nem rendelkeznek azok a tanácsulést hagyják el. Erről a gyűlésről 3 párttag ment el.

Én Simonfalvi Imrének olyan értelmű utasítást nem adtam hogy az iskolás gyermekekkel vonuljanak fel a tanácsháza elé.

Előadom hogy 1956. október hó végéfelé a tanácsházára valaki beadott egy röpcédulát melyen az volt, hogy vidék ellen vádat emelünk ez elég hosszú volt, de már nem emlékszem, a tartalmára vissza. A röpcédula alá volt írva, hogy kiadta a Soproni ifjúság.

Én a tanácsnál röpcédulát nem készítettem és nem is terjesztettem, de nemcsak a tanácsnál, máshol sem.

Előadom hogy én semmiféle fegyver szerzésre intézkedést nem tettem, a nemzetőrség hadi fegyvereket követeltek, mert azt a kijelentést tették, hogy vadászfegyverekkel nem hajlandó szolgálatot teljesíteni. Majd utána Cs. Taba János vb. titkár Kalocsáról kért is fegyvert, de csak olyan választ kapott, hogy fegyvert nem tudnak adni, mert orosz őrség van.

1956. november hó 4-én amikor Kalocsán a honvédség feloszlott, két ismeretlen géppisztolyos katona bejött a tanácsházára és telefonáltak Állampusztára egyik barátjának és kérdezték, hogy mit csinálnak Állampusztán. Az telefonon azt közölte, hogy dolgoznak.

Azt megmondani nem tudom, hogy a fegyver szerzést ki kezdeményezte. A tanácsházáról fegyverért ment a két ismeretlen katona, ifj. Kovács József Mádi Kálmán, Vörös Tamás r. örm.

A fent említett személyek Állampusztáról hoztak ide fegyvereket. A fegyvereket én és Kothencz Béla a rendőrörsre irányítottuk. Mi is átmentünk a rendőrörsre és ott az őrsparancsnokkal abban állapodtunk meg, hogy a fegyvereket szállítsák vissza Állampusztára. Azt megmondani hogy a fegyverek további sorsa mi lett.

Az ügyre vonatkozólag mást elmondani nem tudok és nem is kívánok.
[MK]

1957. szeptember 27.

A megyei ügyészség vádirata „Kiss István dunapataji lakos és társai ellen államrend megdöntésére irányuló mozgalom büntette és egyéb büncselekmények miatt indított bűnügyben”

/.../

V á d o l o m

mert Dunapataj községben az 1956. október 23. napját követő ellenforradalmi időszakban Kiss István szellemi irányítója volt a helyi ellenforradalmi megmozdulásoknak azon cselekményeivel, hogy mint a dunapataji községi tanács VB. elnöke, röplapokat sokszorosított és terjesztetett, a községi tanács alkalmazásában lévő kommunista mezőőröket leváltatta, a tanácsülésből a kommunista tagokat kizáratta és több alkalommal tett az ellenforradalmi Nagy Imre kormányt dicsőítő, illetve a Kádár kormányt, továbbá a szovjet csapatokat gyalázó kijelentéseket.

Mádi Kálmán, Rácz Ferenc, Tóth István, ifj. Simon János, ifj. Budai Imre, Sulyok István, Kosaras György, Bikszegi Károly, ifj. Váradi Károly, ifj. Tapolcsányi Mihály és ifj. Fülöp István tevékeny résztvevői voltak a helyi hatalom megdöntésére irányuló mozgalomnak, azáltal, hogy részt vettek a dunapataji szovjet emlékmű ledöntésére, a tanácsháza feladására, s rendőrség lefegyverzésének megkísérelésére, a vadászfegyverek összegyűjtésére és ezzel kapcsolatos jogtalan házkutatások fogatosítására, a község vezető funkcionáriusainak lakásukon történő felkeresésére, a ordasi tanácsháza feladására, a budapesti szabadságharcosok részére történő pálinkaszállításra, a állampusztai országos börtönből történő fegyverszállításra, és a bödd pusztán levő Petőfi tsz. felosztására irányuló egyes rész-cselekményeknek.

Herceg Imre és fk. Pandur István, az államrend elleni tetteles izgatás büntettét követték el azáltal, hogy ugyenezen időben a dunapataji községi pártbizottság épületéről, illetve a szovjet emlékműről az ótágu vörös csillagot leszerelték.

Végül Boda Pál azon cselekményével, hogy a budapesti szabadságharcosok megsegítése után, Dunapatajra visszahozott 40 lt. körüli pálinkát a lakosság között ingyen szétosztotta, a társadalmi tulajdon elleni lopás büntetettét valósította meg. Terheltek cselekményükkel a társadalmi tulajdonban a dunapataji tanácsháza sérelmére 39.571,- Ft. a földművesszövetkezet sérelmére 7.262,- Ft. az M.D.P. székház fel-
dúlása folytán 9.400,- Ft., a szovjet emlékmű megrongolásával pedig 1.291,- Ft. összesen 57.664,- Ft. kárt okoztak. A kár a nyomozás során nem térült meg.

Az eljárás lefolytatására - a Bp. 23. §. a./ pontja és a Bp. 24. §-a értelmében, - a kecskeméti megyei bíróság rendelkezik hatáskörrel, illetve illetékességgel.

Indítványozom, hogy a bíróság Kiss István, Mádi Kálmán, Rácz Ferenc és Tóth István terheltek előzetes letartóztatását az érdemi határozatig hosszabbítsák meg, azon terheltek részére, akik védővel nem rendelkeznek, védőt hivatalból rendeljen ki, - Kiss István terhelttel szemben teljes, míg Boda Pál kivételével az ügyben szereplő többi terheltekkel szemben részleges vagyonelkobzást mondjon ki - kötelezze terhelteket a felmerült bünyügyi költség megfizetésére, - továbbá az általuk társadalmi tulajdonban okozott kár megfizetésére.

[MK]

1957. augusztus 18.

A községi tanácsülés, jegyzőkönyv

/.../

Végrehajtóbizottság elnöke a község két termelőszövetkezetének helyzetével kapcsolatban tartott beszámolót. Kijelentette hogy az októberi ellenforradalom a termelőszövetkezteinket tépázta meg legjobban. Eleinte minden Tsz. felbomlott. - Azok a Tsz. tagok akik meggyőződésből hivei voltak a szocialista nagyüzemi gazdálkodásnak hamarosan magukhoz tértek és újból megalakultak. Így alakult újjá a csepeli "Ujjélet Tsz" és a böddi "Petőfi Tsz." Területük kialakítása elvileg megtörént, gyakorlati keresztülvitelezése most van folyamatba. Mindkét Tsz. nehéz körülmények között indult meg. Egyiknek kevés a taglétszáma, a másinak kevés a területe. Minden remény megvan arra, hogy a nehézségeket letudják küzdeni, mert az Ujjéletnél a taglétszám négy ujj belépővel még az össz folyamán szaporodni fog. A böddi Petőfi pedig területi hiányát a közvetlen határos Kossuth Tsz. hozzájuk való csatlakozásával megoldják. - Mindkét Tsz. igyekszik állatállományait a lehetőségekhez képest felfejleszteni és minőségileg javítani.

Meggyőződését fejezi ki hogy a fejlettebb mezőgazdaság alapja a nagyüzemi gazdaság. Kormányunk továbbra is nagyérdeklődéssel kíséri Tsz-eink fejlődését és részükre minden segítséget biztosít.

L a p o s a G á b o r felszólalásában meg-álapítja hogy szerinte is a nagyüzemi gazdaság kedvezőbb körülményeket teremt a parasztságnak, de csak abban az esetben, ha megfelelő fiatal munkaerő áll rendelkezésre. Sajnálattal állapítja meg, hogy Tsz-einkbe nagyjából idős emberek vannak, akik nehezen birkóznak meg a mezőgazdasági munkákkal. De legalább a családtagjaik mutatnának nagyobb érdeklődést a paraszti munkához. Legtöbb igyekszik máshol elhelyezkedni és menekül a földtől. Ilyenkörülmények mellett nem lesz utánpótlás. Mi lesz a földel ha az öregek kidőlnek. Ezt látja a Tsz-eknél, valamint az egyéni parasztgazdaságoknál is.

V ö r ö s P á l vb. elnök megállapítja, hogy valóban a fiatalság nem nagyon orientálódik a mezőgazdaság felé. Példának állítja azonban a szakcsoportjukat, ahol valamennyien fiatalok. Minden a szervezéstől függ.

H a t h á z i L a j o s: Miért nem alakul a szakcsoport fejlettebb szövetkezeté.

V.B. elnök válaszában közli, hogy erre még nem érett meg az idő, de megfelelő körülmények mellett később ez a szakcsoport is a fejlettebb termelőszövetkezeti típust fogja választani.

/.../

Bálint Mihály a legeltetési bizottság elnöke bejelenti, hogy az öregdülői legelőt a katonaság teljesen igénybevette. A legelő terület legeltetés céljára veszélyes. Több helyen aknák vannak lerakva. A pásztor jelentése szerint a marha-csordát napokig nem tudják megítani. Sürgős intézkedés szükséges, ha megakarjuk menteni állatállományunkat. Javasolja, amíg a hadgyakorlatok tartanak a Tanács szabaddítsa fel a Dobolya és Széllés dűllőket legeltetés céljára. Sürgősen ki kellene hirdetni hogy a lakosság az esetleg még el-nem-szállított szénatermését szállítsa haza.

R a n g a J á n o s felszólalásában sürgős intézkedést kér, mert veszélyeztetve látsa Dunapataj község szarvasmarha állományát. A legelőt a katonaság hasznavehetetlenné tette annélkül, hogy ez a terület a katonaság részére igénybe lett volna véve. Ha ez a legelő terület a katonaság részére feltétlenül szükséges, akkor sajátítsák ki, ebben az esetben a község a szomszédközségekben a megyei Tanács útján megfelelő legelő területhez juthat.

S i m o n L a j o s felszólalásában okvetlen kivizsgálást kér, mert lehetetlennek tartja hogy kisajátítás nélkül a katonaság a község legelő területét tönkre tegye.

/.../

[ML]

1957. augusztus 24.

Az MSZMP községi szervezetének taggyűlése

Beszámoló

a Dunapataji rendőr őrs munkájáról a Dunapataji MSZMP vezetősége előtt

1. KÖZREND - KÖZBIZTONSÁG HELYZETE

Elvtársak értékelve a Dunapataji őrs területét közrend és közbiztonság tekintetében megállapítást nyert az a tény, hogy az ellenforradalom idején és előtte eléggé rossz és hiányos volt területünk közrendje és közbiztonsági helyzete. Mísem bizonyítja ezt jobban mint az, hogy a rendőr hiába akart ittas vagy huligán személyekkel szemben fellépni mert csupán csak udvariasság, megnevelés, mondhatjuk úgy, hogy könnyörgés alapján végezhetette a rendőr az intézkedéseit mert amennyiben erősebb hangon vagy eszközökkel akart érvényt szerezni az intézkedésnek akkor legjobb esetben megfenyegették a rendőrt, feljelentették, sőt nem volt ritka eset amikor leköpték kigunyolták és neki is támadtak és ha a rendőr véletlenül egy pofont adott valakinek vagy megütötte akkor a rendőr lett megbüntetve azzal, hogy megsértette a szocialista törvényességet nem vizsgálták meg, hogy ki volt az a személy vagy milyen magatartást tanusított a rendőrrel szemben.

Ezt aztán még jobban tulásba vitték az ellenforradalom bekövetkezésekor amikor mindenki úgy gondolkozott, hogy azt csinál amit akar nincs törvény, nem parancsol senki, a közös vagyont T.Sz.-ek állami gazdaságok vagyonát az vitte aki akarta azon a címen, hogy az a miénk, de az nem jutott senki eszébe, hogy amikből azt összehozták ki folyósította a kölcsönt és ki fog károsodni.

De nem csak a társ. tul. esetében folyt így hanem majdnem így történt a magántulajdon esetekben is. Sokan úgy gondolták, hogy eljött az idő arra, hogy amit akár adótartozás, akár más formában az állam elvett tőle ős azt törvényesen alapon elérverezte vagy eladta azt mostmár vissza lehet venni és mentek visszakövetelni visszavinni az őszerintük jogos dolgokat nem véve figyelembe, hogy azokat a dolgokat törvényes formában és megfelelő értékben a tulajdonosaik kifizették. Ha valahol ellenállásra még találtak akkor képesek voltak összeverni sőt előfordult olyan eset is, országos viszonylatban, hogy agyonverték az illető személyt aki szembe mert velük szálni illetve törvénytelen követeléseikkel.

/.../

A fent elmondottakkal kapcsolatban mondhatjuk azt, hogy nagy eredményeink vannak ezen a téren napjainkban, elértük azt, hogy az osztályellenség rádöbrent arra, hogy a fegyvert kivertük a kezükből, nem

ilyen és ehhez hasonló módszerekkel igyekszik támadni ellenünk, hanem orvul a háttérből igyekszik megtévedt hálójukba került vagy rosszindulatu huligán csavargó személyeket irányítani, hogy ezeken keresztül gyengítse aláassa közrendünket és közbiztonsági helyzetünket.

Persze Kormányzatunk értékelve az ellenforradalom bekövetkezésének hiányosságait és annak értelmében szigorú rendszabályokat hozott az ilyen fentemlitett személyekkel szemben, de ugyanakkor kiegészítette a rendeletet azzal is, hogy a szocialista törvényeséget nem csak a rendőrrel szemben kell megkövetelni hanem mindkét oldalról és aki ezelen vét ha szépen nem erőszakkal is minden körülmények között el kell vele járni és mint ahogy azt "Kádár elvtárs" kifejezte "lekel törni annak a kezét aki a rendőrel illetve törvényeinkel szembe szál."

Ha a bűncselekmények indító okait vizsgáljuk majd minden esetben de 90 %-ban biztos, hogy az elkövetők részeges lumpenproletárokból vagy pedig a levitézlet rendszer emebereiből tevődnek ki akik bűncselekmények elkövetésével igyeksenek az italtra valót munka nélkül megszerezni.

4./ Fegyelmi helyzet

Az órs fegyelmét értékelve elvtársak nem árulok el titkot ha azt mondom és ez így is van, hogy Kalocsa járásban Dunapataji órs volt a legelmaradottabb ahol a fegyelem kérdése igen alacsony színvonalon ált. Ez viszont természetesen rányomta bélyegét az órs minden munkájára.

/.../

[MPA]

Kasza András (interjú)

Nem tudom, hogy pontosan mikor volt. Csak azt, hogy a kultúrházban volt valami mulatság, és a Szabó rendőr, meg egy másik, jogtalanul intézkedtek. Ittasak voltak, és zaklatták a fiatalokat. És akkor két-három markos paraszt gyerek odament hozzájuk, nem ijedtek meg a rendőröktől, és elvették a Szabótól a fegyvert. Egyszerűen lefegyverezték őket. Aztán a rendőrségnek adták vissza, amikor azok kijöttek a Szabóért.

A gyerekekkel nem is történt semmi. A rendőrség belátta, hogy igazuk volt. Olyan ittasak voltak, hogy lehet, hogy még használták is volna a fegyvert, ha el nem vették volna tőlük. A rendőröket megbüntették, kaptak valamennyit, de továbbra is rendőrök maradtak. Ezek végig olyan részegesek voltak. A Szabó meg főleg nagyon ivott. Úgyhogy egy éjjel, ahogy motorral jött be Szelidről, a szelidi kanyarban az árokba ment, és ott a nyaka ki is tört. Meghalt. A másik, az meg nyugdíjba ment. Pestre ment, és ott halt meg.

Az én időmben ('53-ig) nem lehetett így részegeskedni. Akkor olyan szigorúság volt, hogy nekünk szolgálati idő alatt a kocsmába szeszes italt inni, vagy csak bemenni is tilos volt. Nagyon szigorú volt a mi szolgálatunk. Hosszú is volt, 12 órás szolgálatok voltak, és főleg éjjel, a határban, 18 kilométerre is ki kellett menni. Ki volt írva a menetirány nekünk, hogy hol kell jelentkezni, melyik tanyá-

ban, hány óra, hány perckor és jött a parancsnok utánunk, hogy leellenőrizze. Akkor szigorúság volt, nem voltak ilyen disznóságok.

1957. augusztus 30.

A református egyház presbitériumának gyűlése: jegyzőkönyv

/.../

Lelkipásztor felhívja a jegyzőt a január 28-án tartott ülés jegyzőkönyvének felolvasására, mivel eddig gyűlés engedély nélkül nem volt tartható. Egyben kijelenti, hogy a 22. p. alatt hozott határozatnak csak egy szűkkörű bizottság előtt történt a gyülekezet nagy részének a megkérdezéséről az eredmény kiértékelése. Egy körzetben és egy másik körzet felében az esperes ur személyes küldöttje felhívására a megkérdezés elmaradt. Ez a gyülekezet felnőtt tagjainak mintegy 10-12 %-át teszi. /.../ Összesen 1221 egyháztag nyilatkozott a hozzáintézett kérdésre. Ebből 711 kívánta Bede Gyula jelenlegi lelkipásztor maradását. 218 kívánta Simon Ernő visszajövetelét, 292 pedig a presbitériumra bízta a döntést.

/.../

[PI]

1957. szeptember 18.

A (kalocsai) járási tanács vb. leirata a községi tanács vb. elnöknek

A megtartott ellenőrzések alkalmával a munkanélküli segélyek folyósítása körül szabálytalanságokat észleltünk.

Pl. nem követelték meg, a 3/1957. Munkaügyi Miniszteri rendelet szerinti rendeletben előirt igazolást.

Vagy pl. Bática községben olyannak fizettek ki munkanélküli segélyt, akinek sem az 1 éves folyamatos munkaviszonya, se 5 éven belül 3 éves munkaviszonya nem állott fenn.

Cím községében a következő szabálytalanságok fordultak elő)

Csekei Imre, Gombos Sándor, Smech Antal, Bucsu Árpád, Sulyok István, Zlaticcs Jánosné és Lebák Jánosnak kifizette Boda gazd. előadó a munkanélküli segélyeket anélkül, hogy nevezettek június 15-től jun. 30-ig, illetve július 15-ig, a járási Munkaerőgazdálkodási előadótól igazolással rendelkeztek volna.

/.../

[KI]

1957. szeptember 24.

A községi tanácsházán felvett jegyzőkönyv

Jelen vannak; Veres Pál v.b. elnök, és Mádi Ilona Dunapataj 82. sz. alatti lakos.

Idézés nélkül megjelent nevezett Lencsés Józsefné sz. Mádi Ilona dunapataji lakos és bejelenti a következőket: Tudomásomra jutott, hogy Kiss Istvánné volt v.b. elnök felesége azt hireszteli rólam, hogy Éngemet Vörös Pál tanácselnök arra kért, hogy fiam tárgyalásán gyerekem mondja azt, hogy Dunapatajon a fegyverek a kulákoknál vannak. Amennyiben fiam ezt mondta volna, úgy annak büntetése enyhébb lenne. Kérem a hivatalos szervek ezirányu segítségét mert Én Vörös Pál v.b. elnökkel csak köszönő viszonyban vagyok, fiam ügyébe nem hivatott és velem nem is tárgyaltam. Ugyan ez áll fön Kiss Istvánné személyével is, Kiss Istvánné-val ugyan csak együtt nem utaztam, és ilyen irányban őt nem is tájékoztattam.

Végül megjegyezni kívánom, ez rágalom reám-nézve s egyben fölkérem Kiss Istvánnét, ezirányu alaptalan rágalmaival hagyjon föl. A felsőbb szervek felé fiam ügyében csak igazságos ítélezést kérek, - mert fiam amit tett meggondolatlanul részeg állapotban tette, pálinkával volt leitatva és önkivületi állapotában ő magase tudta, hogy mit csinál.

/.../

[K1]

1957. szeptember 26.

Az MSZMP községi szervezetének taggyűlése, jegyzőkönyv

2./ Hegedüs elvtárs ismerteti a Párt Szervezeti Szabályzatát.

Kizsákmányoló nem lehet párttag. /.../

/.../

Hozzászólások:

Vörös elvtárs:

Tömegek hangulata a gépállomás szántási díja ellen, mely szerint hangsúlyozza, hogy a gépállomás magas árat kér a termelőktől szántási díjként és nincs egyarányban a fuvarosok által kért díjazással. Ezért több gazdálkodó inkább fuvarosokkal szántatja a földjét mint a gépállomással, mert sokkal kevesebért szánt mint a gépállomás. Ez az oka, annak, hogy csökken a gépállomás munkája.

Továbbá kéri a párttagságot a B.M. rendelet értelmében, hogy jelentkezzenek fegyőri szolgálatra, mert felvétel van. Ismerteti még a havi illetményeket.

/.../

[MPA]

1957. november 13.

Községi tanács vb. ülés: jegyzőkönyv

/.../

S z a k á c s S á n d o r hozzászólásában hangsúlyozza, hogy Dunapataj község határában létesítendő halastó ezen terv szerint több mint 70 kh. jóminőségű kaszálót érint de veszélyeztet több mint 300-350 kh. további jóminőségű kaszálót, mely terület alapját képezte Dunapataj község szarvasmarha tenyésztésének. A terv Dunapataj község lakosságát károsan érinti és ezért a maga részéről a megvalósítása ellen foglal állást.

/.../

K o t h e n c z B é l a felszólalásában hangsúlyozza, hogy az Szelidtó vizének édesvizzel való feltöltése veszélyezteti a Tó gyógyvizét, valamint a Tanács gyógyüdülőjével kapcsolatos tervét. A tó vizének üdülés céljára történő hasznosításával van olyan jövedelmező, mintha édesvizzel feltöltve halgazdaságot létesítenének belőle. A tó vize üdülés céljára országos jelentőségű lehet. Ezt a körülményt támasztja alá Dr. Dónászi Ernő tudományos kutató tóval kapcsolatos szakvéleménye is, melyben felhívja a Tanács figyelmét egy gyógyüdülő létesítésére.

/.../

S z é l l J ó z s e f tanácstag felszólalásában kijelenti, hogy a kérdéses terv sérti a község lakosságának érdekeit és javasolja, hogy a végrehajtó bizottság a terv megvalósításához ne járuljon hozzá.

Végrehajtóbizottság egyhangú határozattal ki-
mondja, hogy a Szakmári Állami gazdaság javára
létesítendő tógazdaságot Dunapataj község terü-
letén nem javasolja.

/.../

Az Szelidtóval a tanácsnak komoly tervei van-
nak és minden erőfeszítést megtesz, hogy
gyógyüdülővé fejlődjön ki.

/.../

[ML]

1957. november 5.

Községi tanácsülés, jegyzőkönyv

Végrehajtóbizottság elnöke felkéri Jánosi István tanácstagot, hogy megemlékező beszédét tartsa meg a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 40 éves évfordulója alkalmára.

Jánosi István megemlékező beszédében kiemeli a Nagy Októberi Szocialista Forradalom jelentőségét, mely új korszakot nyitott az emberiség történetében. A munkás osztály vezető szerepe érvényesül az emberiség több mint 1/5 részénél. Mint politikai hatalom szilárdan küzd a Marx-Lenini eszmények maradéktalan megvalósításáért.

A Nagy Október Szocialista Forradalomnak köszönhető, hogy Magyarországon létrejöhettek a széles néprétegekre támaszkodó Tanács, mint államhatalmi szerv. A mi tanácsunk is több éves munka tekinthet vissza és örömmel kell megállapítanunk, hogy legtöbb tanácstagunk becsületes helytállásával tekintélyt szerzett a Tanácsnak és megbecsülést a lakosságtól a maga részére. Bizik benne, hogy az elmúlt hónap 20-án megválasztott kilenc új községi tanács tag méltóan megfogja állni helyét a Tanácsban, munkájuk elősegíti a község lakosságának boldogulását és a község fejlődését. Ehez a szép, de áldozatkész munkához kívánok sok sikert és boldogulást.

/.../

[ML]

1957. november 19.

A (kalocsai) járási tanács vb. elnök leirata a községi tanács vb. elnökének*

tárgy: Megbízhatatlan személyek névjegyzéke.

Felhivom, hogy a községe területén lakó megbízhatatlan személyek /volt horthysta katonatisztek, rendőrtisztek, csendőrtisztek, volt tőkésék, gyáros, bankár, vállalat tulajdonos, nagybirtokos, önálló nagykereskedő és kulákok, volt SS. katonák, hunyadi páncélosok, volt volksbundisták, volt reakciós pártok vezetői, aktiv tagjai, akik népidemokráciánk ellen tevékenykedtek, s volt fasiszta pártok vezetői, a klerikális reakció tevékeny hivei, ügynökei és más hasonló személyek, osztályellenséget rablógyilkosokat, megrögzött bűnözőket, szán-

* „Szigoruan titkos”.

dékos emberölés büntettét elkövetők stb./ ezenfelül: az ellenforradalomban tevékenyen résztvevő személyek /fegyveres harcok résztvevőit, haladó emberek üldözésében, legyilkolásában, emlékművek, szobrok ledöntésében, megrongálásában tevékenyen résztvevő személyek sztrájkok - tüntetések szervezői, az ellenforradalmi események alatt illetve után külföldre disszidált, majd onnan hazatért személyek, továbbá az ellenforradalmi cselekményekért börtönbüntetésre elítélt, vagy biztonsági őrizetbe vett személyek/ névjegyzékét azonnal állítsa össze 3 példányban. Egy példány Cim irattárában marad, 2 példányt hozzám küldjön be.

A névjegyzék az alábbi adatokat tartalmazza: 1./ név, 2./ anyjaneve, 3./ születési éve, 4./ lakhelye, 5./ rövid, tömör indoklás arra vonatkozóan, hogy a szóbanforgó személy miért megbízhatatlan.

Névjegyzékben csak az 1907-1937. évfolyambeliek veendőek fel. A névjegyzék összeállítását a helyi pártszervezet titkárával és a rendőrőrs parancsnokával együttesen eszközölje.

A névjegyzék összeállítása és kezelése a legszigorubb titoktartás mellett történjen.

Felhívom figyelmét, hogy a névjegyzéket elnök elvtárs, a párttitkár elvtárs, valamint a rendőrparancsnok is írja alá.

A fenti névjegyzék 1957. december 5-ig terjesztendő be.

A névjegyzék az egyéb postától elkülönítve - külön borítékba - Kovács Mátvás eln. h., vagy Farkas János vb. titkár sk. felbontása jelzéssel küldendő be.*

[KI]

1957. december 27.

Az MSZMP községi szervezetének taggyűlése: jegyzőkönyv

Jelen van: 26 párttag.

/.../

Hozzászólások

Rejtő szd. elvtárs /aki szabadságon van itthon/

A Békekiáltványból látni kell, hogy a Szovjetunió nem fél, de minden alkalmat felhasznál a béke megőrzésére.

Mi legyünk kommunisták, ne a borivásban, a rosszindulatban legyünk elsők, hanem a munkában. Aki kommunista lett életre halálra eljegyezte magát a párttal.

* Az 1957. december 19-én elküldött „Szigoruan bizalmas” „Névjegyzék Dunapataj községben nyilvántartott megbízhatatlan egyénekről.” 32 személy említ, akik közül 25 az „Ellenforradalom idején ...” kezdetű indoklással került a listára.

Horthyék retorziót alkalmaztak, mi nem is gondolkozunk. Itt vannak, semmi bántódásuk nincs a Budai, Bükszegi, Kothencz és Fekete Szakács pedig a Tanács Végrehajtó Bizottságának tagja. Ezek igyekeztek sötét dolguk leplezésére felhasználni a kommunista tanácselnököt. A Párt vezető szerepét nem ismerik el, igyekeznek aláásni. Ezért nézz így ki a Párt.

Rezes Tothnak a körmére kell nézni, hogy a nála dolgozó embereket hogy fizeti, be vannak-e jelentve.

A paprikában is biztossítani kell a Párt vezető szerepét, megfelelő emberek legyenek alkalmazva, időnként kis gyűléseket lehetne tartani. A paprikában történt hogy egy fiatal ember felelőtlenül kijelentette, hogy majd ő megmutatná az ellenforradalmárokat, hogy kell felrobbantani a kazánt. Jelentették Zlaticsnak elvtársnak nem történt semmi.

Párton belül is vannak ellentétek a párttagok nincsenek egymással megelégedve de ezt nem mondják meg egymásnak. Zlaticsnak is van hibája, nem használta fel a 4 tőltényt amit januárban adtam neki, ő maga is belátja, hogy iszik, nem is mindig jó helyen, de ezt szemébe nem háta mögött mondják. Az ellenségnek fájj, hogy a proletár Vörös Pali az elnök. Meg kell tisztítani a tanácsot a kispolgároktól az ingadozóktól. A Varga utcát kell megszerezni nem Jancsó Gyulát akit bánt, hogy proletár vezetője van.

Foglalkozni kell a kommunistáknak a dolgozók legkisebb ügyeivel is. Most problémáik vannak a földhöz juttatottaknak a föld megváltási árral.

A lépcsőzetes felelősségre vonást kell alkalmazni. Vöröst magára hagyták az ellenforradalmárok névsorát egyedül ő készítette el, hadd haragudjanak csak ő rá.

Vörös elvt. súlyos hibát követett el, de nem olyant ami elégtételt követelne. Ha én volnék a pártvezetősége megvédtem volna az intrikától. A Párt helyzetét meg kell szilárdítani, az ellenforradalmárok ellen el kell járni, ha másképp nem az okozott 60 ezer forint kárért, mint társadalmi tulajdon megrongálásáért kell őket feljelenteni.

Vörös elvt.

A német fasizmus volt nem csak a második világháborúnak, hanem okt. 23-nak előidézője is.

Én láttam a háboru borzalmait, ebből nem kérünk többet.

Az ellenforradalmárok bele nevetnek a szemünkbe, sok régi párttag most ezért nem akar közénk jönni.

Az ellenforradalmárok ellen megtettem a feljelentést, de nem történt semmi. Az ellenség minden megragad, hogy a munkánkat támadhasson, most mikkor már kész majd nem a vásártér most irnak levelet, hogy nem jó ez a vásártér. Az egyszerű munkások neve mögött meghuzódik Bakó Barnabás, aki fasiszta. Hogy ezzel a megoldással megszűnik a halál kanyar az Bakó Barnabást nem érdekli.

Az a fasiszta akire rálőttem engem 1944-ben nagyon megvert persze nem ismeri el, de a Nürnbergi per vádlotai sem ismerték el bűnöségüket. Mádi Kálmán ellenforradalmárt Budapesten ők bujtatták.

A vezetőket különböző névtelen levelekkel is igyekeznek lejáratni. Idegileg teljessen ki vagyok merülve...

Vannak hibák a tanács munkájában, de vannak igen komoly eredmények is. Jövőre törpe vízművet kap a község, reméljük hogy ezzel a TBC elleni küzdelemben is eredményt érünk el. A békekiáltvány nagyon értékes.

Tihanyi elvt.

Rejtő elvtárs utalt arra, hogy a kommunistákat jobban meg kellene becsülni a fizetés szempontjából is.

Az ellenforradalmárok jó fizetést kapnak a kommunistákat mellőzik. Fotbal labda voltam az utóbbi években. A Tanácstól majd a szövetkezettől raciztak a fizetésem mindig kevesebb, ez a nyugdíjammál igen meg fog látszani. Érthetetlen, hogy miért nincsenek az ellenforradalmárok felelőségre vonva.

/.../

Zlaticsné

Rejtő elvtárssal nem mindenben értek egyet, ő nem veszi figyelembe, hogy a polgári pártszerveknél jóval nehezebb a munka, mint a honvédségnél. Avval egyet kell értenünk hogy a hiba sok és súlyos. Nem lehet azt kategorikusan kijelenteni, hogy a kispolgárokat, az ingadozókat ki kell söpörni a tanácstól. Hisz a sajtó is arról ír, hogy aki hibát követett el de ki akarja javítani modott kell rá adni.

/.../

Herczeg János elvt.

Igen súlyos hiba, hogy a pártszervezettől kikerülnek dolgok illetéktelenek tudomására.

Hegedűs Imre elvt.

A Pártszervezet alszik. A sok birálatot a járástól én kapom.

Kérem, hogy javasoljanak más titkárt, aki fejlettebb.

Nem megy a pártmunka csak örlődök.

Ne megy az oktatás nem megy a propaganda anyag értékesítése.

Változtatni kell a munkánkon nincs a pártnak tekintélye. Miért nincs intézkedés az ellenforradalmárok ellen.

/.../

[MPA]

3 197 10 11

Dunapattyai Községi Tanácsok Vá. **ELŐZMENYEK**

1937-1938. évi. Tanácsok felállításának emlékirata. (A tanácsok felállításának emlékirata.)

Névjegyzék a tanácsok felállításának emlékiratához.

Dunapattyai községek nyilvántartott megbízhatatlan egyéneiről.

Sz. s. n.	Név	Életrajzi neve	Lehelve éve	Indoklás
1.	Macsk Sándor	Sztojka Rozs Dpataj	1925	Szovjet elleni lázadás ellenforradalmi tevékenység.
2.	Mádi Kálmán	Mádi Ilona	1925	Ellenforradalmi tevékenység felvételével.
3.	Mészáros János	Paragó Zsófia Amerika	1921	Ellenforradalom idején mint tanács titkár, részt vett a felállításban.
4.	Cs. Vörösi János	Vörösi Erzsébet	1910	Mint tanács tag az ellenforradalmi tevékenységben részt vett.
5.	Hagy Lejós	Bajusz Julianna ép.	1905	Ellenforradalom idején a közelebbi iratok meggyújtása.
6.	Tóth István	Székely Julianna	1924	Ellenforradalom idején a Párttitkár munkájában.
7.	Budai Irma	Mészáros Mária	1930	Ellenforradalom idején az ellenforradalmi tevékenységben részt vett.
8.	Bikszegi Károly	Károlyné Katia	1916	Ellenforradalom idején részt vett a felállításban és lopott iratokat is készített.
9.	Bikszegi Károly	Orbán Julianna	1911	Ellenforradalom idején a Szovjet elleni lázadásban részt vett és a tanácsban részt vett.
10.	Köszvény György	Kapornai Ester	1925	Ellenforradalmi tevékenység.
11.	Irjádécs Mihály	Bévérdi Julianna	1927	Ellenforradalmi tevékenység.
12.	Botykai Árpád	Bán Erzsébet	1934	Ellenforradalom idején részt vett a tevékenységben felvételével.
13.	Fendér István	Hagy Mária	1940	Ellenforradalom idején a Szovjet elleni lázadásban részt vett, mint titkár a tanácsban.
14.	Simon János	Bikszegi Julianna	1927	Ellenforradalom idején a tanácsban részt vett.
15.	Tóth Dénes	Székely Katalin	1898	Ellenforradalom idején a tanácsban részt vett és a tanácsban részt vett.
16.	Simon István	Bikszegi Julianna	1927	Ellenforradalom idején a Párttitkár munkájában részt vett.
17.	Królyi József			Ellenforradalom idején a tanácsban részt vett.
18.	Várdi Károly	Hoss Zsófia	1921	Ellenforradalom idején, mint a tanács titkár, részt vett a felállításban és a tanácsban részt vett.
19.	Hagy István	Arvai Julianna	1920	Ellenforradalom idején a tanácsban részt vett.
20.	Hémes József	Tóth Julianna	1926	Ellenforradalom idején a tanácsban részt vett és a tanácsban részt vett.
21.	Simon Lejós	Paragó Mária	1925	Ellenforradalom idején a tanácsban részt vett és a tanácsban részt vett.
22.	Leposa György	Hagy Teréz	1905	Ellenforradalom idején a tanácsban részt vett és a tanácsban részt vett.
23.	Bévérdi Mihály			Ellenforradalom idején a tanácsban részt vett és a tanácsban részt vett.
24.	Székely István	Tóth Zsófia	1908	Ellenforradalmi tevékenység felvételével a Párttitkár munkájában részt vett.
25.	Sztojka Ágoston	Sztojka Anna	1929	Ellenforradalom idején a tanácsban részt vett.
26.	Bévérdi Bernadett	Bévérdi Irma	1907	Veszélyes tevékenységben részt vett és a tanácsban részt vett.
27.	Erőss György	Hilla Zsuzsanna	1910	Tartalékos névelés volt, részt vett a tanácsban és a tanácsban részt vett.
28.	Erőss Mihály	Székely Margit	1914	Tartalékos névelés volt, részt vett a tanácsban és a tanácsban részt vett.
29.	Várdi Béla	Hagy Mária	1914	Tart. névelés felvételével a tanácsban részt vett.
30.	Bévérdi Pál			Tart. névelés felvételével a tanácsban részt vett.
31.	Spigel András	Hoffmann Erzsébet	1923	Sz. katonai volt.
32.	Weber Katalin		1935	Volkbund tagja volt.

Forradalom után – ítélet előtt

1958

Cséplőgépesei, átalakulás előtt

1958. február 5.

A községi tanács vb. jelentése a járási rendőrfőkapitányságnak*

Szóbeli megbeszélés alapján értesitem, hogy 1919-es dunapataji ellenforradalomban résztvett személyek alatt felsorolt nyilvántartását megküldöm.

/.../**

Akik elhaltak: /.../***

/.../ Dunapataj községi lakosoknál 60, a környező községek lakosságai közül 82, vagyis összesen 142 nemzetvédelmi kereszt lett részükre kiosztva. /.../

[ML]

1958. március 24.

A községi tanács vb. elnök jelentése

KIMUTATÁS

azokról a személyekről, akik Dunapataj községben jelenleg is kuláklistán szerepelnek.

/.../****

[ML]

1958. május 23.

A (kalocsai) járási tanács vb. ülés: jegyzőkönyv

/.../

Hozzászólások:

Tóth Menyhért: A Biróság elnöke által elmondottakhoz néhány szóval szeretnék hozzászólni, illetve a beszámolót kiegészíteni. A beszámolóban van egy helytelen kifejezés "1956-ban a kulákokat elkezdtek rehabilitálni". A kulákokat nem rehabilitáltuk, hanem azokat a középparasztokat, akik kulákokként voltak nyilvántartva, azokat rehabilitáltuk. A kulákokkal szemben nincs osztálybéke. Kulákok voltak és vannak is.

/.../

[ML]

* „Szigoruan bizalmas”

** 27 fő

*** 7 fő

**** 13 fő

Mód Béla (interjú)

De '56 után még nem változtak meg maguktól ezek a dolgok. Ha a régi emberek maradtak, akkor főleg nem. Velem például '58-ban megtörtént, hogy bevonták a jogosítványomat, merthogy az apósom ilyen kulákszerű valaki. Aztán eltelt egy idő, mire kinyomoztam, hogy ez miért történt. Vadásztak utánam, hogy az após-nak kocsizok, mivelhogy együtt laktunk. Mert az após ellen az volt a vád, hogy én abból vettem a kocsit, amit ő keresett. És akkor ugye, '57-től bevezették az internálási rendszert. Tehát azt, hogy elítélés nélkül lehetett valakit elinternálni. Sokat el is internáltak, akit megbízhatatlannak mondtak. Ez teljesen szubjektív volt. Az állásomban engem nem bántottak. Megfellebbeztem a bevonást, kapom a választ: olyan adat áll a rendelkezésre, aminek alapján be kellett vonni. Tehát nem indokolták meg! Mi az, hogy olyan adat áll rendelkezésre?! És nem tudtam kinyomozni! A megyei rendőrkapitányság adta ezt a választ. Egy évig eltartott, mire megtudtam, hogy az egész mögött az áll, hogy volt itt egy nyomozó érdeklődni a párttitkárnál. Tudniillik itt én első voltam, akinek volt autója. 407-es Moszkvics. Ugye akkor hogy lehetne megfúrni? Hát bevonták a jogosítványt! Aztán a Belügyminisztériumhoz fordultam panasszal, de semmi választ nem kaptam rá. De kiderült, hogy volt nekem ott egy ismerősöm, akivel gimnáziumba jártam együtt. Találkoztunk az utcán, mondom neki, hogy sietek, megyek a Belügyminisztériumba panaszzal. Azt mondja, akkor menjünk együtt, ő is oda megy. Így derültek ki a dolgok. Hát ő a Politikai Osztályon dolgozott, és hozzáfért az aktához. Hát megtudtam, hogy – ilyen hülyeség! – a kulák apósom miatt: '58-ban! Az apósomtól nem vehették el, mert annak nem volt kocsija, hát elvették tőlem. Végül kapott a megyei kapitányság egy utasítást, hogy azonnal adják vissza a jogosítványom.

1958. április 11.

A községi tanács vb. elnök jelentése*

KIMUTATÁS

az 1956 évi október hó 23-a után disszidáltakról.

/.../**

Visszatért disszidáltak: /.../**

[ML]

* „Szigoruan bizalmas”

** 10 fő

*** 6 fő

1958. április 26.

A községi MSZMP titkár, rendőrőrs parancsnok és tanács
vb. elnök jelentése a megbizhatatlan egyénekről

Sor- szám	Név	sz. év /.../	M.B.-ok:	Megjegyzés
1.	/.../	1913	Kulákcsalád leszármazottja. Szüleinek 40 kh. Ingatlana volt. Kitelepitett volksbund.	Megbizhatatlan
2.	/.../	1924	Szüleinek 50 kh földje kulák, többszöri háztulajdonos volt tulajdonosa a dunapataji mesterséges megtermékenyítő áll. vezetője	Megbizhatatlan
3.	/.../	1911	Ellenforradalom idején a szovjet emlékmű ledöntésében részvett és a Tanácsházán rombolt	Megbizhatatlan
4.	/.../	1921	Ellenforradalom idején külföldre diszidált, később haza jött	Megbizhatatlan
5.	/.../	1920	Szüleinek 28 kh földje volt. 1956-ban a kuláklistánól törölték, mivel állandó alkalm. nem tartott. Ingatlanait maga művelte.	Megbizható
6.	/.../	1929	Szüleinek 35 kh. ingatlana volt. Kulákszarmazásu. Ellenforr. ideje alatt Pártháznál rombolt. Rendőrségen követelőzött.	Megbizhatatlan
7.	/.../	1930	Szüleinek 35 kh. ingatlana volt. Kulák származásu	Megbizhatatlan
8.	/.../	1930	Ellenforradalom idején akasztani akart	Megbizhatatlan
9.	/.../	1921	Szüleinek 24 kh. földje volt 1956 évben kulák listáról törölték. Felszorozott területével került a kulák listára. Alkalm. nem volt.	Megbizható
10.	/.../	1919	Szüleinek 28 kh földje volt. Ingatlanait saját maga családtagjaival művelte. Alkalm. nem volt. Jelenleg vagyonatlan nagycsaládu szegény ember.	Megbizható

Sor- szám	Név	sz. év /.../	M.B.-ok:	Megjegyzés
11.	/.../	1927	Ellenforradalom idején üldözte a párttagokat	M.B.
12.	/.../	1908	Földhöz juttatott dolg. paraszt	Megbízható
13.	/.../	1909	Kitelepített volksbund. Kulák származásu	M.B.
14.	/.../	1923	Behívó parancsot megtagadta Elítélve 4 évi börtön. „JEhova”	M.B.
15.	/.../	1908	Szüleinek 80 kh földje volt. Kulák származásu	M.B.
16.	/.../	1907	Szüleinek 50 kh. ingatlana volt. 1956-ban kulák listáról törölve. Szülei ingatlanaikat családjával együtt művelte. Sok családós. Alkalm. nem tartott.	Megbízható
17.	/.../	1914	Volksbund tagja volt. Kitelepített	M.B.
18.	/.../	1915	Atyja volksbund tagja volt. Ő maga katonai polg. teljesített a honvéd demokratikus hadseregben	Megbízható
19.	/.../	1926	Szüleinek 25 kh. földje volt. 1956-ban kulák listáról törölték. Idegen alkalmazottat nem foglalkoztatott	Megbízható
20.	/.../	1933	Volksbund tagja volt. Kitelepített	M.B.
21.	/.../	1933	Szüleinek 48 kh. földje volt. 1956 évben kulák listáról törölték. Idegen alkalm. nem tartott. Ingatlanokat szülei és cs. művelték	Megbízható
22.	/.../	1910	Volksbund tagja volt. Kitelepített	M.B.
23.	/.../	1934	Szüleinek 30 kh. földje volt. Kulák származásu	M.B.
24.	/.../	1920	Felszabadulás előtt csendőr volt.	M.B.
25.	/.../	1925	Szüleinek 70 kh. földje volt. Kulák származásu	M.B.

Sor- szám	Név /.../	sz. év /.../	M.B.-ok:	Megjegyzés
26.	/.../	1920	Szüleinek 80 kh. földje volt. K.k származásu	M.B.
27.	/.../	1926	Kitelepített volksbund tag volt. Elítélve fegyverrej- tegetésért 1 év 2 hó izgatás 2 év	Megbizhatatlan
28.	/.../	1919	Volksbund tagja volt. Kitelepített	M.B.
29.	/.../	1907	Volksbund tagja volt. Kitelepített csempészésért elitélve 5 hónapi börtön	M.B.
30.	/.../	1931	Szülei volksbund tagok voltak. Kitelepítettek. Ő maga volksbund jugend	M.B.
31.	/.../	1912	Volksbund tagja volt. Kitelepített	M.B.
32.	/.../	1910	Volksbund tagja volt. Kitelepített	M.B.
33.	/.../	1920		M.B.
34.	/.../	1920	Nyilas volt. Elítélve 3 évi börtönre	M.B.
35.	/.../	1926	Ellenforradalom idején a Tanácsházán fontos iratok elégetésében részt vett. A rendőrség lefegyverzésében közreműködött.	M.B.
36.	/.../	1932	Szülei felszorozott területtel kulák listán szerepelt. 1956-ban kuláklistánól törölték. Szüleinek alkalmazottja nem volt	Megbizható
37.	/.../	1925	Az ellenforradalom gyakorlati vezetője. Segédkezett és le- döntötte a szovjet emlékművet.	M.B.
38.	/.../	1927	Az ellenforradalom idején a Fm.szöv. cégtábláját leverte és összezuzta.	M.B.
39.	/.../	1923	Az ellenforradalom idején elégette a zászlókat.	M.B.
40.	/.../	1925		
41.	/.../	1930	Ellene kifogás nem merült fel.	Megbizható
42.	/.../	1923	S.S. katona volt.	M.B.
43.	/.../	1908	Ellenforradalmi tevékenység. Párt titkárt és párttagokat üldözte	Megbizhatatlan

Sor- szám	Név /.../	sz. év /.../	M.B.-ok:	Megjegyzés
44.	/.../	1909	Volksbund tagja volt. Kitelepitett	M.B.
45.	/.../	1924	Volksbund tagja volt. Kitelepitett	M.B.
46.	/.../	1931	Szüleinek 24 kh. földje volt. 1956 évben a kulák listáról szüleit törölték. Ingatlanát saját maga és családja művelte. Állandó alkalm. nem tartott. Dolg. Parasztnak tekinthető	Megbízható
47.	/.../	1929	Ellenforradalom idején párttagokat üldözte.	Megbízhatatlan
48.	/.../	1909	Csendőr volt.	Megbízhatatlan
49.	/.../	1924	Az ellenforradalom idején pártháznál butorokat tönkretette és a könyveket elégette.	M.B.
50.	/.../	1913	Csendőr volt.	Megbízhatatlan
51.	/.../	1931	Szüleinek 63 kh. földje volt. Kulák származás	Megbízhatatlan
52.	/.../	1921	Ellenforradalom idején mint eszmei irányító működött. Egyidejűleg kinevezte magát a fegyveres erők parancsnokának	M.B.
53.	/.../	1908	21 kh földje volt. Felszorozott területtel került a kulák listára. 1956 évben mentesítették. Dolg. parasztnak tekinthető	Megbízható
54.	/.../	1910	Az ellenforradalom idején a kézbesítőket fenyegette akasztással. Szidalmazta a Párt vezetőségét.	M.B.
55.	/.../	1934	Szüleinek 35 kh. földje volt. Kulák származásu	Megbízhatatlan
56.	/.../	1912	Szüleinek 40 kh. földbérlete volt az Érsekhartai uradalomtól. Ő dolg. paraszt	Megbízható

[KI]

1958. július 2.

A községi tanács vb. elnök jelentése*

KIMUTATÁS

az 1956. évi októberi ellenforradalomban résztvevőkről, illetve károkozókról.

/.../**

[ML]

Kiss István (interjú)

Kecskeméten többször kértem a szabadlábra helyezésem, de mindig elutasított a megyei bíróság. Azzal az indoklással, hogy súlyosan vagyok vádolva: BH 1. pont, 1. bekezdés alapján az államrend megdöntésére irányuló szervezkedés büntetével mint vezető. Amire 1 évtől halál a büntetési tétel. Mindig elutasítottak, mert hogy súlyosan vagyok vádolva, és így a szökésemtől lehet tartani, és esetleg összebeszélék a tanúkkal, és befolyásolom a tárgyalást. Hiába föllebbeztem, elutasította a Legfelsőbb Bíróság is. Vagy háromszor, négyszer ez megismétlődött és... nem vezetett eredményre.

Egy alkalommal azonban, '58 júniusban, jön az ór: – Kiss István, pakolja össze a cuccát, jöjjön! Összepakoltam, lementem. Bevitt a nevelőtiszt irodájába, ott tartott egy kis beszédet, és kezembe adtak egy szabadlábra helyezési papírt. Gyanús volt nekem a papír, mert nem stimmel a törzsszám. De hát bolond lettem volna hazamenni. Fogtam magam, átvettem a papírt, a pénzemet, hazamentem. És odahaza voltam három nap, négy éjjel. Időközben bementem az ügyvédhez is, és megbeszéltem vele a dolgot. Nem jelentkeztem a kapitányságon, hanem felhívtuk telefonon a megyei ügyészséget, bejelentettem, hogy rájöttem, hogy tévedésből helyeztek szabadlábra. Ne küldjenek senkit, holnap reggel visszamegyek. Vissza is mentem.

Akkor fogtam magamat, és beadtam újra egy szabadlábra helyezési kérelmet. Megindokoltam, hogy tévedésből helyeztek szabadlábra, ennek ellenére nem szöktem meg, nem is mentem Dunapatajra – mert időközben a családom elköltözött onnan –, tehát a tanúkkal se beszéltem össze. Talán disszidálhattam volna, a déli határon. Azt sem tettem meg. A megyei bíróság újra elutasította. Megfellebbeztem megint a Legfelsőbb Ügyészséghez. Végül is a legfőbb ügyész javaslatára a Legfelsőbb Bíróság azonnal szabadlábra helyezett. Úgy, hogy még az '58. novemberi tárgyalás előtt szabadlábra helyeztek, és már szabadlábbon védekezhettem.

* „Szigoruan bizalmas”

** 22 fő. Egy nem sokkal későbbi “Névjegyzék azokról az egyénekről akik 1956 októberi ellenforradalom idején Dunapataj község intézményei, közületeinél 55872 Ft kárt okoztak és romboltak.” 21 nevet említ, melyek közt a korábbi listához képest 8 új név szerepel.

Hazamentem Miskére, és ott újra kezdtünk dolgozni. A feleségemnek akkor még megvolt az a 15 hold földje, amit a szüleitől örökölt.

A tárgyaláson a bíró úgy bánt velem, mint a hímes tojással. Láttam, hogy személyi bosszúnak lettem az áldozata. Ezt még a tanúknak, a Dusnokinak és a Vörösnek is a fejéhez vágta a tárgyalás során. Azt mondta nekik:

– Mit gondolnak? Maguk ezt az embert börtönbe vitték, és büntetlenül vizsgálati fogságban tartották másfél évig. Mit gondolnak maguk? Sikkasztó bitangokra van ennek az országnak szüksége?

Az ügyész meg elküldte a Thieszt borbélyhoz, és adott neki 3 forintot, hogy nyíratkozzon meg. Valóságos csúfot űztek belőlük.

Namost a bírói tárgyaláson minden vallomás megdőlt. De az ügyvédem sajnos nagyon melléfogott. Mert amikor előkészültünk a tárgyalásra, azt mondotta nekem:

– Pista! Másfél évig bent voltál. Ezt már senki rólad le nem mossa. Valamit be kell ismerni, mert ha nem ismersz be semmit, a bíró állandóan politikai vitára kényszerít.

Ez viszont nem következett be. Ő fogott mellé. Azt mondta – amivel végeredményben mindent teljesen tönkretett –, hogyha a bíró megkérdezi, hogy bűnös vagyok-e, akkor mondjam azt, hogy részben bűnösnek érzem magam, mert beleavatkoztam valamibe, aminek még akkor nem láttam a várható eredményeit és következményeit. Részben bűnösnek érzem magamat, mert Mindszentyvel kapcsolatban továbbadtam egy rádióhírt. Pedig én nem ismertem el a nyomozás során sem soha semmiféle bűnt. Hát így történt a baklövés. A többi ügyvéd is csak kinevette, merthogy még azt sem szabad beismerni, amit elkövetett az ember, hanem bizonyítsanak, nemhogy azt, amit el se követett! Később rájöttem, hogy miért csinálta ő ezt. Azért, mert akkor már vaj volt a füle mögött: elsikkasztotta az illetékpénzeket, amit a felek adtak neki, és így akart magának jó pontot szerezni. De később mégis elmozdították.

Namost a tárgyaláson minden vádpont alól fölmentett a bíró. Az összes tanúvallomást eldobta. A súlyos bűncselekményt átminősítette enyhébbre. De mégis, a Vörös Sándor vallomásából azt az egyet elfogadta, amit bizonyítani nem tudott, de a vádlott is elismert. De ahogy én elismertem, az ügy nem bűn. Mert ezek és ezek adták azt a hírt tovább, amit én is továbbadtam... Amikor az italtolt ellenőriztem, még mint nemzeti bizottsági tag, ott voltak többen. Kérdezték, hogy mi újság. Hát mi újság? Nem tudok én sem mást, mint amit állítólag bemondott a Szabad Kossuth, hogy győzött a forradalom, és Mindszentyt kiszabadították. Igenám, de az a Vörös Sándor, aki pedig nem is volt ott, azt vallotta, hogy én bekiáltottam a kocsmába: fiúk, győztünk, kiszabadult Mindszenty! Ezt a részt a bíró elfogadta, mivel én is beismertem. De ez nem állja! Mert én nem így ismertem be. És hogy neve legyen a gyereknek, azzal indokolta meg a bíró, hogy a Mindszenty név pusztán említése is izgatás. Ezért hát izgatás címén rám nyomott 8 hónapot. De 10 hónap, az így is bent maradt. Mert addig már 18 hónapot ültem. A többi pataji közül ebben a perben csak kettőt mentettek fel. Tizenkettőt pedig elítéltek. 6 hónap és 2 év közötti büntetéseket kaptak. Akit lehetett, bedugtak ebbe a perbe, engem meg kineveztek szellemi irányítónak, elsőrendű vádlottnak.

A Kecskeméti Megyei Biróság mint büntetőbiróság ítélete

/.../

A.

I.r. Kiss István vádlott 50. kat. hold földdel rendelkező gazdálkodó családból származik. Ugyanakkor azonban 13-an voltak testvérek.

Az elemi iskola 4 osztályának elvégzése után, 1925. évtől 1933. évig a Kalocsai Gimnáziumban tanult, majd az érettségi vizsga letétele után, közigazgatási gyakornokként működött Dunapataj, Drágaszél és Miske községekben. 1940-től. 1942-ig Szombathelyen közigazgatási tanfolyamot végzett, majd ezt követően, 1947. évig Kiskőrösön mint segédjegyző dolgozott. Ekkor "B" listára helyezték, majd 1948. évben visszavették rendelkezési állományba helyezték, azonban munkát nem végzett. Fizetését azonban rendesen megkapta. Ezen idő alatt, 1950. évig földműveléssel foglalkozott, majd 1950-től 1954. évig részben saját kocsijával, részben pedig mint Belsped alkalmazott, Budapesten fuvarozásokat végzett. Ezt követően 1955. évben a Dunapataji Paprikatelep dolgozója lett. 1956-ban a Vizügyi Igazgatóságnál helyezkedett el, mint zsákszállító, de még ebben az évben, a Dunavecsei Járási Tanács Pénzügyi Osztályához került, s itt mint földnyilvántartó teljesített szolgálatot 1956. évi november hó 28. napjáig. Ezen időpontot követően a Dunapataj Községi Tanács elnökévé választották meg, ahol ebben a minőségben letartóztatásáig, azaz 1957. év március hó 1. napjáig működött.

Működése alatt, 1936. évben tényleges katonai szolgálatra vonult be, majd ezt követően is több alkalommal teljesített szolgálatot, zászlósi rendfokozatot ért el, azonban 1941. évben lefokozták, mert két falubeli katonát pártfogásába vett, egy ezredessel és egy őrnaggyal szemben.

1920. évben házasságot kötött Tóth Borbálával. Feleségének szülei 30. kat. hold földdel rendelkeztek. Házasságukból két gyermek született, akik jelenleg 20 és 16 évesek.

Egy családi ház vagyonnal rendelkezik. Büntetve nem volt. Sem a felszabadulás előtt, sem azt követően, politikai pártnak tagjai közé nem tartozott.

II.r. /.../ vádlott házasságonkívül született. Édesanyja baromfival kereskedett. A vádlott édesanyjának egyedüli gyermeke, vagyonnal egyáltalán nem rendelkezett.

II.r /.../ vádlott az elemi iskola 6 osztályának elvégzése után 1943. évig több helyen mint mezőgazdasági cseléd volt alkalmazásban. 1943. és 1944. években mint gyári segédmunkás dolgozott. A felszabadulást követően egy éven keresztül, édesanyjával együtt volt, majd 1945. évtől 1947. évig, a helyi földművelésszövetkezet zsákoló munkása lett.

Ezt követően földművelésbe kezdett, majd 1956. szeptemberében, a Csepelei Kartimag Vállalatnál helyezkedett el.

1947. évben kötött házasságot a földműves, napszámos szülőktől származó /.../-val. Házasságukból egy gyermek született, aki most 11 éves.

A vádlottnak vagyona nincs, büntetve több ízben volt. Először a Kalocsai Járásbíróság 1946. évi április hó 30. napján, a B. 827/1946. számú ítéletével, becsületsértés büntette miatt, 60.000 Pengő pénzbüntetésre, ítélte. Második esetben ugyancsak a Kalocsai Járásbíróság ítélte el az 1946. évi január hó 29. napján kelt B. 195/1948. számú ítéletével, közellátás érdekét veszélyeztető büntett miatt 2 heti fogházbüntetésre és 1 évi jogvesztésre. Ezt követően a Dunavecsei Járásbíróság ítélkezett felette, két ízben is, először 1952. évi június hó 19. napján hozott B. 20.595/1952. számú ítéletével, melyben könnyű testi sértés büntette miatt 2 havi börtönbüntetést és 200 Ft pénzbüntetést szabott ki. Másodszer 1953. évi június hó 12. napján került a Dunavecsei Járásbíróság elé, immáron negyedizben, ekkor a bíróság a B. 182/1953. számú ítéletével, család büntette miatt 2 évi börtönbüntetésre mint főbüntetésre, továbbá 400 Ft pénzbüntetésre és 3 évi jogvesztésre mint mellékbüntetésre ítélte. Ezen büntetéséből 1 évi és 7 hónapot töltött le, a hátralevő idő vonatkozásában feltételesen szabadlábra helyezték.

II.r. /.../ vádlott 1946-ban tagja lett a Magyar Kommunista Pártnak, innen azonban kizárták.

III. r. /.../ vádlott szegényparaszt szülők gyermeke. Apja uradalmi cseléd volt, tizen voltak testvérek.

A vádlott az elemi iskola elvégzése után, jóságok őrzésével foglalkozott, majd 15 éves korában a Bödd-pusztai uradalomba szegődött el cselédnek, ahol 1942-ig dolgozott. Ezt követően különböző munkákat vállalt.

1945. évet követően, a Folyami Kotró Vállalatnál dolgozott, majd a Csengődi Állami Gazdaságba került, ahol jelenleg is mint segédmunkás dolgozik, havi 1200-1300 Ft jövedelemmel.

A vádlott felesége /.../. Házasságukból hét gyermek született, kik jelenleg 10, 9, 8, 6, 5, 2 és 1 évesek.

III. r. /.../ vádlottnak vagyonak nincs. Büntetve több ízben volt. Először a Kalocsai Törvényszék ítélte el, 1947. évi május hó 6. napján, a B. 1392/1946. számú ítéletével, lopás büntette miatt, egy hónapi fogházbüntetésre. Ezt követően, 1947. évi november hó 11. napján ugyancsak a Kalocsai Törvényszék szintén lopás büntette miatt, a B. 2097/1947. számú ítéletével 1 hónapi fogházbüntetésre ítélte. 1952. évi december hó 3. napján a Dunavecsei Járásbíróság elé került, amikor is ott a B. 20.309/1952. számú ítélettel könnyű testi sértés vétsége miatt, 4 hónapi börtönbüntetést kapott. Ezután 1956. évi március

hó 29. napján ugyancsak ott a B. 375/1955. számú ítélettel, ismét könnyü testi sértés büntette miatt kapott 4 hónapi börtönbüntetést.

III. r. /.../ vádlott 1945-től 1948-ig tagja volt a Magyar Kommunista Pártnak, onnan azonban büntetettségre való tekintettel, kizárták.

IV. r. /.../ vádlott paraszti családból származik. Édesapja 1 hold 800 □ öl föld vagyonnal rendelkezett. Heten vannak testvérek.

A vádlott az elemi iskola 6 osztályának elvégzését követően mint kisegítő családtag, földműveléssel foglalkozott, 1946. évtől kezdődően, kishaszonbérleteti földön, önállóan gazdálkodott, ezenkívül 3 hold saját földjét művelte.

Jelenleg a Pécsi Hőerőmű Építkezésénél mint segédmunkás dolgozik, havi 1200 Ft jövedelemmel.

1946-ban kötött házasságot, a kisparaszti szülőktől származó /.../. Házasságukból két gyermek született, kik jelenleg 12 és 4 évesek.

Büntetve egy ízben volt, akkor a Kecskeméti Járásbíróság 1953. évi május hó 26. napján kelt B. 770/1953. számú ítéletével közellátás érdekét veszélyeztető büntett miatt, 2 évi börtönbüntetésre mint főbüntetésre, 500 Ft pénzbüntetésre, és 3 évi közügyektől való eltiltásra, valamint vagyonek Kobzásra mint mellékbüntetésre ítélte.

IV. r. /.../ sem a felszabadulás előtt, sem azt követően, politikai pártnak tagja nem volt.

V.r. /.../ 8 hold föld vagyonnal rendelkező, földműves szülők gyermeke. Négyen vannak testvérek.

Az elemi iskola 6 osztályának elvégzése után, 1943. évig, mint földműves-kisegítő családtag, szülei földjén dolgozott. Ezt követően a Dunai Hajózási Társaságnál helyezkedett el, ahol 1944-ig volt alkalmazásban. A második világháború alatt Bulgáriában maradt, majd felszabadulás után tért haza, s ekkor ismét szülei földjén dolgozott. Később a Fővárosi Villamos Művek dolgozója lett, s itt 1954. októberéig mint kalauz, majd mint kocsivezető működött. Ekkor édesapja elhalálásakor hazatért, s azóta 6 hold földön földműveléssel foglalkozik.

1950. évben kötött házasságot, az 5 hold föld vagyonnal rendelkező kisparaszt szülőktől származó /.../-val. Házasságukból 3 gyermek született, ezek jelenleg 8 és 3 évesek, valamint a legkisebb 3 hónapos.

Büntetve nem volt, sem a felszabadulás előtt, sem azt követően, politikai pártnak tagjai közé nem tartozott.

VI.r. ifj. /.../ munkás családból származik. Édesapja a Nagykőrösi Villanytelep dolgozója volt. Hárman vannak testvérek.

Ifj. /.../ vádlott az elemi iskola 6 osztályának elvégzése után, több vállalatnál mint segédmunkás dolgozott, közben kitanulta a villanyszerelő szakmát is. Jelenleg 2 hold juttatott földön, földműveléssel foglalkozik.

1954. évben kötött házasságot a kisparaszti családból származó /.../-val. Házasságukból két gyermek született, kik 3 és 2 évesek.

Büntetlen előéletű, 1945. évet megelőzően, s azt követően politikai pártnak tagjai közé nem tartozott, tömegszervezetek közül a DISZ-nek volt tagja.

VII. r. /.../ vádlott szegény parasz családból származik. Édesapja földműves-napszámos volt, ki egy ház vagyonnal rendelkezett. Négyen vannak testvérek, mindnyájan valamilyen mesterséget tanultak. A vádlott az asztalos mesterséget sajátította el, de azt nem folytatja.

Az elemi iskola 6 osztályának elvégzése után, asztalosipari tanuló lett, majd katonai szolgálatot teljesített 1931. évig.

1932-ben vagyontalan családból származó /.../-nel kötött házasságot, mely házasságból 4 gyermek született. Ezek közül jelenleg már csak három van az élők sorában. Gyermekei már mind nagykorúak, 25, 22 és 20 évesek, valamennyien önálló foglalkozással rendelkeznek.

VII. r. /.../ vádlott házasságát követően alkalmi munkák végzésével foglalkozott, egész a felszabadulásig, majd a felszabadulást követően Sztálinváros építésében vett részt, 3 és fél éven keresztül, mint ács. Jelenleg napszámos munkák vállalásából tartja fenn magát, havi kb. 800 Ft jövedelemmel.

Saját vagyona nincs, felesége rendelkezik 200 □ öl föld területtel. Büntetve nem volt.

Sem a felszabadulás előtt, sem azt követően politikai pártnak tagja nem volt.

VIII. r. /.../ vádlott 25 föld vagyonnal rendelkező középparaszt család gyermeke. Hárman voltak testvérek, egy azonban közülük meg halt.

Az elemi iskola 6 osztályának elvégzése után /.../ 1949. évig édesanyjával maradt, mint földműves családtag dolgozott.

1949. évben házasságot kötött, a földműves szülőktől származó /.../-val, házasságukból két gyermek született, kik jelenleg 9 és 3 évesek.

Házasságát követően, egy hold és 800 □ öl saját földjén gazdálkodott, melyen kívül még egy családi ház vagyona van.

/.../ vádlott jelenleg az Utépitő Vállalat dolgozója, ahol mint segédmunkás, havi 1000-1200 Ft havi jövedelemmel rendelkezik.

Büntetve egy ízben volt. 1950. évi február hó 13. napján, amikor is a Kalocsai Járásbíróság B. 20.165/1950. számú ítéletével, közellátás érdekét veszélyeztető büntett miatt 200 Ft pénzbüntetésre ítélte.

Politikai Pártnak tagjai közé nem tartozott, s jelenleg sem tartozik.

IX. r. /.../ vádlott 5 hold föld vagyonnal rendelkező kisparaszt szülőktől származik. Öten vannak testvérek, valamennyien földműveléssel foglalkoznak.

/.../ vádlott az elemi iskola 6 osztályának elvégzése után 23 éves koráig mint földműves kisegítő családtag a szülői háznál tartózkodott.

1935. évben kötött első ízben házasságot, azonban első feleségétől 1939. évben elvált. 1944-ben ismét házasságra lépett, ekkor /.../-val, ki vagyontalan-napszámos szülők gyermeke volt. Egyik házasságából sem született gyermek, jelenleg második felesége, első házasságából származó leánya van eltartásában.

5 hold juttatott föld és egy fél családi ház vagyonnal rendelkezik. Büntetve nem volt.

1945. évet megelőzően, de azt követően sem politikai pártnak, tagja nem volt.

X.r. /.../ vádlott munkás családból származik. Édesapja mint molnár segéd tartotta fenn, 12 gyermekből álló családját.

/.../ vádlott az elemi iskola 5 osztályának elvégzése után napszámos és alkalmi munkákat vállalt. Jelenleg a Sztálinvárosi 26-os számú Mély-építő Vállalatnál dolgozik, mint kubikos. Havi jövedelme 1000-1200 Ft.

1942. évben házasságra lépett /.../-tel, akinek szülei szintén földműves-napszámosok voltak. Házasságukból két gyermek született, kik jelenleg 14 és 16 évesek.

1945. évben 5 kat. hold juttatott földet kapott, s ezenkívül még egy fél ház vagyonnal is rendelkezik.

Büntetve több ízben volt. Először a Kalocsai Járásbiróság 1947. évi február hó 17. napján a B. 443/1947. számú ítéletével, súlyos testi sértés vétsége miatt 50 Ft, másodszer 1947. május hó 6. napján a B. 1392/1947. számú ítéletével, lopás büntette miatt 50 Ft, harmadszor 1947. évi október hó 21. napján a B. 3069/1947. számú ítéletével, súlyos testi sértés vétsége miatt, 200 Ft, negyedszer 1948. évi április hó 17. napján a B. 665/1948/3. számú ítéletével jogtalan elsajátítás miatt 150 Ft, és végül ötödször 1948. évi május hó 29. napján, a B. 2601/1948. számú ítéletével, könnyű testi sértés vétsége miatt 200 Ft pénzbüntetésre ítélte.

X.r. /.../ vádlott, sem a felszabadulás előtt, sem azt követően, politikai pártnak tagja nem volt.

XI. r. /.../ szegényparaszt, vagyontalan, napszámos szülők gyermeke. Kettő van testvére.

A vádlott az elemi iskola 6 osztályának elvégzése után, földműves, napszámos munkákat vállalt. Jelenleg is földműves-napszámos munkával foglalkozik, átlagos havi keresete 5-600 Ft.

1946. évben kötött házasságot az ugyancsak földműves-napszámos vagyontalan szülőktől származó /.../-val. Házasságukból 4 gyermek született, gyermekei jelenleg 11, 8, 4 és 2 évesek.

XI.r. /.../ vádlottnak vagyona nincs, büntetve egy ízben volt, ez alkalommal a Dunavecsei Járásbiróság 1955. évi december hó 18. napján, a B. 280/1955. számú ítéletével, társadalmi tulajdon rongálásának büntette miatt 3 /három/ hónapi börtönbüntetésre ítélte, mely börtön-

büntetést 3 évi próbaidőre feltételesen felfüggesztette. /.../ vádlott jelenleg is ezen felfüggesztés hatálya alatt áll.

Politikai pártnak tagjai közé sem a múltban, sem jelenleg nem tartozik.

XII. r. /.../ vérszerinti szüleit nem ismeri. Anyjáról csak annyit tud, hogy /.../-nak hívták, aki 9 hónapos korában egy kosárba téve, a Duna vizére bizta. A Duna vizéből /.../ vasutas fogta ki, aki azután felnevelte.

/.../ vádlott, az általános iskola elvégzése után, gimnáziumi tanulmányokat is folytatott, azt azonban 1949. évben a harmadik osztály elvégzésével abbahagyta, nevelő apjának halála miatt. Ezután állami gazdaságban dolgozott.

/.../ vádlott házasságot kötött a vagyontalan családból származó /.../-tal. Házasságukból egy gyermek született, ki jelenleg 4 éves.

A vádlott 1952. évtől kezdődően a begyűjtési apparátus dolgozója volt, az 1956-os október ellenforradalomig, jelenleg a Dunapataji Paprikatelep dolgozója, havi átlagos keresete 1000 Ft.

Vagyontalan, büntetlen előéletű. 1954. évtől 1956. őszéig a Magyar Dolgozók Pártjának tagjelöltje volt.

XIII.r. /.../ vádlott földműves szülők gyermeke. Édesapja 1950. évben a Dunapataj Községi Tanács elnöke lett, majd később a helybeli földművesszövetkezet italboltjának vezetését bízták rá. Jelenleg ismét földműveléssel foglalkozik, a felszabadulást követően kapott 8 hold juttatott földön. Nyolc gyermeke van.

/.../ vádlott az általános iskola 7 osztályának elvégzése után, termelőszövetkezetbe ment dolgozni, majd két éven át, a Sztálin-városi Vasut és Kotró üzemben dolgozott. Jelenleg a Budapesti Hungária Vegyiművek segédmunkása, havi 1200 Ft jövedelemmel.

Nőtlen, vagyontalan. Büntetett, ugyanis a Kalocsai Járásbíróság 1958. évi augusztus hó 28. napján a B. II. 532/1947/4. számú ítéletével könnyű testi sértés büntette miatt 2 hónapi börtönbüntetésre ítélte, mely börtönbüntetést 3 évi próbaidőre feltételesen felfüggesztett .

Politikai pártnak eddig tagja nem volt. 1956. október előtt a DISZ szervezetnek, jelenleg pedig a KISZ szervezetnek tagja.

XIV. r. fk. /.../ vádlott 8 hold föld vagyonnal rendelkező, dolgozó paraszt családból származik. Ketten vannak testvérek.

Fk. /.../ vádlott az általános iskola 7 osztályának elvégzése után a Sztálinvárosi Kertészeti Vállalatnál kapott munkát. Rövid idő múlva, két éven keresztül a Budapesten ipari tanuló iskolába járt, mint köműves ipari tanuló. 1957. évi március hó 1. napján szabadult fel, s ekkor fél évig Budapesten dolgozott, majd Dunapatajra ment, ahol Thiesz Pál köművesnél vállalt munkát. Havi jövedelme kb. 1300 Ft.

1957. évben kötött házasságot, a napszámos szülőktől származó /.../-val. Házasságukból egy gyermek született, ki jelenleg 10 hónapos.

Vagyontalan, büntetlen előéletű. Párton kívüli.

XV. r. /.../ vádlott 12 hold föld vagyonnal rendelkező földműves szülők gyermeke. Öten voltak testvérek, kik közül jelenleg hárman élnek.

/.../ vádlott a gimnáziumi érettségi elnyerése után, 7 éven keresztül jegyző gyakornok volt, majd jegyzői tanfolyamot is végzett, s ezután a felvidéken és erdélyben jegyzői állást töltött be. A felszabadulást követően Ordas községbe került, ahol 1950. évig mint községi jegyző volt alkalmazásban. Ezt követően a Dunavecsei Járási Tanácsnál helyezkedett el, ahol 1953. évig dolgozott. Később Dunapataj községi tanácsának községgazdálkodási előadója lett, s jelenleg is ezen osztásban dolgozik.

Házastársa /.../. Házasságukból három gyermek született, akik 16, 14 és 11 évesek.

Vagyontalan, büntetlen előéletű. 1948-tól 1953. évig a Magyar Dolgozók Pártjának tagja volt. Jelenleg párton kívüli.

[MK]

Mi s hogy lesz ezután...?

EPILÓGUS

Szüretből ballagva: kétökrös szekéren

Horváth Imre családja (interjú)

Horváth Imréné: Visszatérve ezekre a régi időkre, most már valahogy elmosódik bennünk az a szorongatott, nehéz helyzet. Szép lassan elfelejtjük. Nem is hittük volna, hogy azt el lehet egyszer felejteni. Azt az izgalmat, nyugtalanságot, azt a kínzó feszültséget. Mert nem volt egy nyugodt reggelünk, egy nyugodt esténk. Szinte zárt kapuk mögött szerettünk mindig lenni.

Horváth Júlia: Hát azért ne felejtsetek el, hogy borzasztó volt, de nem tartott nagyon hosszú ideig. '49-től '53-ig, és utána már csak fokozatosan jobb lett.

Horváth Imre: Na ne mondjad! Nem volt ott azért vége. Elment az '60-ig! Akkor meg kezdődött a téesz. Az megint öt-hat évig nagyon visszavetette az embert. Kaptunk 18–20 mázsa gabonát öt-hat évig, mint egy kommencióós béres.

Horváth Júlia: Szóval az biztos, hogy ezeknek a szülőknek háromszor kellett az életnek nekikezdeni. Egyszer a háború után, egyszer az ötvenes évek után, végül még egyszer a téesz után.

Mód Béla (interjú)

Én nem voltam földműves, csak ide nősültem. '59–'60-ban, a téeszésítéskor például a Paprika Vállalatnál dolgoztam. Mégis állandóan hajkurásztak, hogy a maradék kis földdel lépjek be. De én kisiklottam. Amikor tudtam, hogy már elmentek tőlünk, akkor jöttem haza. Na, erre aztán megüzenték, hogy most már ácsi! Gondolták, hogy majd én féltsem az állásomat, és a pártbizottsággal üzengettek. De nekem azért végül is nem kellett belépni. Kiegyeztünk a földeket illetően: le van szarva, adjanak egy holdat, és a többiről lemondunk!

Dér László (interjú)

Utána aztán, '57 derekán Dunavecserére helyeztek a járási pártbizottsághoz. Akkor kezdtük itt az MSZMP szervezését. Ez azért könnyebb volt, mint később a téesz-szervezés. Én nagyon őszintén megmondom, hogy ez még a saját családomon belül is problémát okozott. Az apámnak nem sok, úgy 3 hold földje volt. És amikor elkezdtük az átszervezést, '59 telén, nekem is azt mondta a párt, hogy hát először az apámat léptessem be: először tegyük tisztába magunkat, aztán van csak jogunk, hogy beszéljünk. Én el is mentem az apámhoz Apostagra. Hozta a sonkát, a kancsó bort, de amikor mondom neki, hogy miről van szó:

– Apám, be kéne lépni a téeszbe, öreg vagy már, mit kínlódsz – bizony torkán akadt a falat.

– Ezért jöttél haza, az anyád úristenit, ezért??!! Fellökött mindent, repült a kancsó, a tányér, a kenyér meg a sonka. Na, akik úgy gondolják, hogy ez az egész átszervezés úgy történt, hogy itten a parasztemberek jöttek libasorban, fehér zászlóval, azok tévednek.

Szőke Mihály (interjú)

Mikor jött a téeszésítés, mi tanyán voltunk kint. Az a rész úgy tartozott Patajhoz, mintha egy göröngyöt eldobok, aztán ott esik le. Körös-körül idegen terület, Harta vette körül, meg Akasztó. Úgyhogy gyűttek szervezni az patajaiak is, meg a hartaiak is. Előbb a Hartaiak. Mondják, hogy nincs mese, nincs semmi kibúvó, valamelyik téeszbe be köll menni. Gondoltam, jól van, akkor megyünk. Beálllok őhozzájuk. Úgy gyűttek ide hatan-nyocan. Egész kocsival gyűttek. Rendesen köszöntek, nem gorombáskodtak, csak agitáltak. Hogy ilyen emberre szükség van az állattenyésztésnél. Mert akkor is öt darab szerződött marhám volt. Azt mondják, éppen ilyen emberre van szükség, meg hogy több jövedelem lesz, mint így. Akkor mutattam nekik két papírt, amin közel ötvenezer forint volt, amit az állatok után kaptam. Mondom: – Na, ennyit tudnak biztosítani? Azt mondja: – Ennyit azért nem.

Elég az hozzá, aláírtam a belépési nyilatkozatot. Elmentek. Másnap gyűttek a patajaiak, ugyancsak agitálni. Mondtam nekik, hogy én már beléptem. Nem hittek el! Nem baj – azt mondják –, azért ők is írnak egyet, írjam csak alá! Hogyha oda nem léptem be mégse, akkor az lesz az érvényes, amit ők csináltak.

Jól van – mondom –, ezt is aláírom! Elég az hozzá, csalira kerültem.

Rögtön brigádvezető lettem az állattenyésztésnél. Függetlenített brigádvezető voltam, a bérszámfejtés is rám tartozott. Volt négy fejtőgulyásom, sokat bajlódtam velük. De csak három évig. 1962-ben eltört a lábam. Azután még sántikálva kijártam két évig. Akkor abbahagytam. Az asszony vállalt egy kevés földet, abból éldegéltünk.

A gyerekek elkerültek innen, ahogy az iskolát elvégezték. A nagyobbik Pestre. A postán kezdte, aztán a csepeli gyárban volt a kohónál az öntödében. Majdnem 15 évet húzott le ott. Érettségizett gyerek, gépipari technikumot végzett. Csak az egészsége tönkrement. Leszállékolták, aztán rendőrnek tették a fegyvergyárba. Most vagyonőr ott a gyárban. Párttag is. Különben mind a két gyerek az. De ő parancsnok, mert két vagy három vagyonőr van. A kisebbik már elvégezte a főiskolát, de éppen most volt neki az egyetemen vizsgája.

Nagy Gyula (interjú)

A téeszben aztán már nem éreztettek velem semmit. Ahogy megalakult, vezető szerephez jutottam. Előbb a kocsisok brigádvezetője lettem, majd egy év után elküldtek iskolára. Békésen volt a továbbképző iskola, onnan már üzemgazdász végzettséggel jöttem haza. Az akkori téeszelnök innen a szállásokról való egyszerű parasztgyerek volt valamikor, de mint haladó és törekvő ember, addigra már vörösdiplomát szerzett Gödöllőn. Amellett karakán úriember volt, otthagytta velem a fogatosokat, és behozott üzemgazdásznak. Nem mintha tudtuk volna akkor, 1963-ban, hogy mi az, hogy üzemgazdász. Ő se tudta. Hát ami úgy adódik, és nincs rá ember, azt majd én csinálom. Egyelőre én csináltam az összes statisztikai

kákat. Majd amikor megérkeztek az első teherkocsik, szállításvezető lettem. Kicsit úgy voltunk, mint Oroszországban, mikor megalakult a szocialista forradalom. Ott is, ugye, kinéztek egy értelmesebb embert: na János, elmész állatorvosi tanfolyamra. Elvégezte. De orvos sincsen. Elküldték orvosi tanfolyamra is: az is valami hasonló. Még egy pár helyre elküldték, míg aztán egyszer csak azt mondták: hát most már az analfabetizmus ellen is küzdeni kellene. Kéne valaki, aki írni-olvasni tanítja a gyerekeket. Próbáld meg, János! De erre már odacsapott az asztalra: hagyjatok engem békén, azt azért mégse kívánjátok, hogy írni-olvasni is megtanuljak! Így voltam egy kicsit én is. Ha valahol tanfolyam volt: Gyula, indulj! Valahogy azért elboldogultam. Sőt, eljutottam egészen a miniszteri kiténtetésig. Csak a pártba nem. A párttitkárunk, különben idevaló ember, jópárszor mondogatta: – Gyula, be kéne lépni! – Én meg mindig azt feleltem: - Ha jó vagyok így is, akkor csinálom tovább, ha nem, nem. Mi már annyi mindent láttunk a '18 utáni meghurcoltatásoktól a Nyilaskeresztes Pártig, hogy megfogadtuk, hogy ahol háromnál többen vannak, oda mi be nem lépünk, legyen az akármilyen párt.

A vőm az már másképp gondolkodott. Eredetileg agrármérnök volt, főállatnyésztő egy téészben. Aztán ledoktorált, forgolódott a pártban, elvégezte a marxista-leninista iskolát is. Ugye mindent, ami kívánatos volt. Belátta, hogy így jobban lehet érvényesülni. Jelenleg Boldogszálláson tanácselnök.

Rejtő Emilné (interjú)

Hát szóval, nem, nem éreztem magamba azt az erőt, hogy én ezt el bírjam látni, és nem mertem már tovább feszíteni a dolgot: beadtam a lemondást, és ötvenkettő végén szépen eljöttem. Tiszta lelkiismerettel, hozzáteszem, tiszta lelkiismerettel. Mert amíg bírtam, végrehajtottam mindent, ahogy tudtam. Úgyhogy a lelkiismeretem tiszta, én a mai napig is oda merek állni emelt fővel a község elé.

Ugye – mint egyszerű téészdolgozó –, szerepet nem játszok már. Csak figyelek, mert azért úgy figyelem a dolgokat. Mondjuk panaszkodni nem panaszkodhatok, mert dolgozok, kenyerem van, élek. Csak azért nem minden tetszik. Ez az őszinteség: nem tetszik minden! Mert amivel sehogy se bírok megbékülni, hogy most is mindenhol az a régi kulákság van fölül! Ez nagyon fáj nekem, meg nagyon fáj a népnek! Hát volna itt proli elég, az egy se jó vezetőnek! Már csak a kulák, megint csak a kulák?! Hogy minálunk még most is tisztára az a régi helyzet egzisztál, hogy aki valamikor béreseket, cselédeket tartott, mind-mind az van fölül, a jó helyeken – aki meg cseléd volt, napszámba járt, ugyanúgy alul van most is, mint azelőtt! Én ugye most már nyugdíjas vagyok, szavazati jogom sincsen, de azért úgy elgondolkozok ezen. Hogy ez hogy létezik?! Pedig létezik, mert ez így van, akárki megmondhassa ebbe a községbe!

Ugye, ahogy '60-ban megalakultak a téészek, előbb persze senki nem akarta, nem vették szívesen, menekültek volna előle.

Aztán ahogy látták, hogy ez van, ebből menekülni úgyse lehet, akkor fordult a dolog, és elkezdett mind azon iparkodni, hogy a jó helyekre kerüljön be. És borzasztó dolgok mentek itt! Van egy szovjet könyv, az a címe, hogy Új barázdát szánt az eke. Arról szól, hogy hogyan alakult meg egy szovjet faluban a kolhoz. Na, hát tisztára ugyanaz ment itt is, de tisztára! Hogy gyerek az apa ellen, apa a gyerek ellen, mindenki mindenki ellen, a pozícióért. Csak épp annyi, hogy ugye ott a Danilovot, az ottani párttitkárt fejbeverték, ez mondjuk minálunk nem történt meg: de különben minden, szóról szóra!

Na és az a lényeg, hogy a végén abban a harcban megint csak a gazdagok győztek. Mert ugye az összeköttetés. A haverság. De úgy ám, hogy még a járás, meg a megye is ezeket pártolta! Hogy a nóta vége az lett, hogy minálunk szegényembert elvétele ha lehet találni odabenn!

Ugye vezetőségi tag voltam a téeszben. Hát persze, csak a háttérben, nagyon a háttérben voltam én, de csak beleláttam azért a kártyába. És egyszer is, köllött volna egy raktáros, kerestünk rá embert. Én ismerem jól a mieinket, tudtam volna sokat, aki alkalmas, de akármit mondtam: nem jó. Ez azért nem jó, az amazért nem jó, egy se felelt meg. Egyszer aztán bedob valaki egy nevet. Na ez az! Ez jó lesz! Meg van választva!

Én erre meg nagyon elkomolyodtam.

– Miért lett olyan komoly hirtelen, Margitkám? – azt kérdezi az elnök elvtárs.

– Nem komoly lettem, elnök elvtárs – mondom neki –, hanem fáj ez neken. Nagyon fáj! Hogy ennyi tag közt nem találunk egy megbízható, becsületes prolit. Hanem mindenképpen gazdára van szükségünk, nekünk csak az a jó!

És nagyon sajnós, de én úgy látom, hogy minálunk ez nem is fog mozdulni. Én merem állítani, hogy ez most már marad is így. Mert sokáig volt nekem egy vigaszom. Hogy – ahogyan ez a szovjet könyv is írta – a végén szép lassan azért mégis kipotyognak ezek a régiek. Mikor már ugye kikerül az iskolából az új fiatalság, akkor ugye amazok majd leváltódnak. Ebbe reménykedtem sokáig: nem fognak akármeddig ők uralkodni mégse! Na igen, csak ám a kulákságnak ebben is több esze volt, meg több előrelátása. Mert az iskolákra mind ők küldték a gyerekeiket, nem a nyomorult proli! Most már szállingóznak haza az iskolákból a fiatalok. De kicsodák? Megint csak a gazdagok gyerekei, most már bizonyítvánnyal a zsebükben!

Úgyhogy marad minden ahogy volt. Marad szépen a téesz-miatyánk! Szakmáriaktól tanultuk ezt. Vetettük egyszer a téeszben a krumplit, szakmáriak hozták hozzá a vetőburgonyát, azok kérdezték tőlünk, hogy ismerjük-e a téesz-miatyánkot. Mondtuk, hogy nem. Hogy van? Elmondták akkor. Hogy „mi atyánk, ki vagy a mennyekbe, én vagyok a téeszbe, sógor, koma, jóbarát a raktárba, magtárba, a disznók az italboltba, tyúkok a presszóba – s vén marhák meg dolgoznak a határba!” Mondtuk nekik, hogy nahát, ez minálunk is pont így igaz! Meg is tanultuk tőlük rögtön, fújta az egész banda a téesz-miatyánkot!

Tóth Sándorné (interjú)

Amikor eljöttem a Tanácstól, akkor egy darabig sajnos semmilyen munkám nem volt. Kerestem én, de hiába: nem volt semmi munka nekem. Majd azt volt itten egy nagyon rendes párttitkár. Dér László, az betett szakácsnőnek a bölcsődébe. Kicsi bölcsőde volt ez, csak olyan huszonöt személyes, jó helyem volt ott két évig – de akkor jött egy átszervezés, kikerültem. Utána meg hiába próbáltam már elhelyezkedni, nem vettek föl sehová, otthon voltam megint, majdnem két évig. Akkor egyszer kijöttek a járási Nótanácstól, és kérdezte tőlem az egyik elvtársnő, hogy:

– Hát te, Tóthné, hát gondoltál te a nyugdíjadra?

– Hát – mondom –, gondolni gondoltam, de mit csináljak?

– Van munkakönyved?

– Hát hogyne volna! – és mutatom a munkakönyvemet neki.

– Hát – azt mondja –, nagyon sürgősen helyezkedj el, mert kiesel a nyugdíjból!

– Helyezkedjek el – mondom –, jó, de hát hová?

– Menj be a tanácselnökhöz – azt mondja. – Szóljál neki! A kollégiumba lesz neked egy hely.

A Vince Károly volt épp a tanácselnök. Bemegyek, mondom neki, hogy:

– Hallottam, hogy van a számomra egy hely, ahová tudnék menni dolgozni.

– A kollégiumot gondolod? – azt mondja.

– Azt – mondom.

– Az be van töltve – azt mondja.

– Nekem a járás úgy mondta – mondom –, hogy üres még, és nekem körülbelül jó is lenne.

– Nem – azt mondja Vince –, be van töltve. Mást meg nem tudok, hát milyen munkát adjak neked?

– Hát – mondom –, ha nem tudod, akkor...

Ne persze, hogy tudott volna adni, ha akar, miért nem tudott volna adni! Annyira buta se vagyok, mint az a kezdő kislány, akit odavettek – de hát az köllött nekik, nem én. Jó, mindegy!

Rá pár napra megláttam az utcán a Széll Gábort, a Paprikatelepnek a vezetőjét, megállítottam, mondom neki:

– Széll úr – mondom –, legyen már szíves, vegyen föl a telepre! Akármilyen munkára! Mert a munkakönyvem lejár, és akkor nem leszek nyugdíjképes.

Hát így, hát úgy, hát amúgy. De azért csak nézzek ki jövő héten.

Kimentem, és kaptam egy kéthónapos szerződést. Olyan munkát, hogy a hideg betonra köllött leülni, úgy köllött fűzni a paprikát – beteg is lettem rögtön. De azért, mikor újra hívtak, mentem újra. Hol két hónapig, hol háromig voltam, közbe három hónap szünet, télen megint négy hónap munka, szünet, megint egy hónap – mikor hogy hívtak be. Szóval ilyen alkalmi munkásnak, mert csak ezt érdekelttem. De kitartottam benne, úgyhogy egyszer azt' be is vettek véglegesre, leszerződtek állandóra, nyugdíjállással. Ebbe dolgoztam is jó pár évig – azt onnan szépen nyugdíjba jöttem.

Azt' élek, éldegélek azóta is. Öregesen, csöndesen, szerényen. De békébe!

Most már nem haragszanak rám annyira azok a régi kulákok se. Mert azért, ha egy kicsikét belegendoltak a dolgokba, akkor megérthették, hogy hát nem nekem köllött ez a zsír, az a tojás, az a kukorica, hús, búza, a baromfi, a tej! Gondolom, a családtagjaik, már a fiatalok világosították föl az öregeket, hogy nem a Tóthné miatt volt ez az egész, nem őneki ment ez a beadás! Mert akkor sokan azt hitték!

Na persze, könnyű nekik. Mert nagyon fölemelkedtek, nagyon nagyot haladtak a demokráciába! Hát most? Most százsorta jobb dolguk van az akkori kulákoknak meg a gyerekeiknek, mint akkor volt!

Meg mint nekünk van!

Ugye, őnekik természetesen mindig jobban ment, mint a szegényembernek. A múltban is, meg hát még a kuláklista idején is, mert őnekik azért csak megvolt akkor is a tartalékjuk. Úgyhogy ők megtehették, hogy iskoláztassák a gyerekeiket. Mert megadta nekik a szocialista rendszer, hogy mind iskolára küldhette a gyerekét! És csak meg köll nézni: mind bekerültek az irodákba. De körbe mindennütt a régi kulákok gyerekei ülnek az íróasztaloknál! Azok majdnem mind főnökök! Olyan, hogy csoportvezető a növénytermesztésbe – nem köll neki a munkához nyúlni, azt elvégzi a szegényember gyereke, ő csak főnök! Vagy állatgondozó főnök –, nem gondozza az állatokat, csak főnök, csak elszámoltatja a többi dolgozót! De mind, mind, akikkel a sok-sok vitánk, harcunk volt, akikkel a beadásért birkóztunk, meg akik nem akartak a téeszbe bemenni – jó, sok van, aki elment, elköltözött, még olyan is van, aki fölakasztotta magát, mikor bejött a téesz, de viszont aki megmaradt, az mind főnök máma! Mind a legjobb helyeken vannak! Minálunk ez így megy. Máshol nem tudom, mi a helyzet, de bizony mi így állunk!

És ez az, ami fáj az embernek! Ami nagyon fáj! De hát kinek mondjuk el, kinek panaszkodhatunk?! Ki fogja ezt már orvosolni?

Egymásnak mondogatjuk csak, olyanok, mint én is, vagy a Rejtőné, vagy a mihozzánk hasonló egy-kettő, aki van még, ha összetalálkozunk utcán, piacon, egymásnak panaszoljuk:

– Hallottad megint ezt?

– Hallottam. Láttad, hogy már megint...

– Láttam. Mit csináljak?

Hát mit csináljunk? Semmit nem bírunk már tenni. Én is ugye megöregedtem már. Én most már hová? Csak elnézem, hogy ők autón furikáznak, a Tóthnének meg csak egy ócska férfibiciklije van! Úgy vagyok vele már, meg a többi is, hogy majdcsak lesz valahogy.

László István (interjú)

'56 végén kiléptek az emberek a téeszből. Hát elváltunk. Vagy hat–nyolc ember, ha maradt a harmincból, de azoknak is havi fizetéseket fizettem, hogy a jószág

meg ne dögöljön. Jó tehénállományunk volt, nem volt mit tenni, megkértem őket:

– Gyerekek, itt most már nem munkaegység lesz egyelőre, hanem kaptok két mázsa búzát meg egy mázsa árpát, de akkor a jószágot addig képviseljétek, amíg rend nem lesz!

Így gürcöltem, míg aztán '57 februárjában a birkákat is, a méheket is, meg amit még lehetett, eladtuk az állami gazdaságnak. És ebből fizettük vissza a banknak a pénzürtéket. Nyolcvanhatezer forint még maradt is.

Aztán meg azért akartak lecsukni, hogy honnan van a felesleg. Megmagyaráztam nekik, be volt akkor egy tehén táblázva – mert az volt akkor a tehénár – ezerötszáz forintba a passzusba, én meg csináltam egy gyors-eladást itten. Mese nincsen, a parasztok jöttek, csináltunk egy árverést, és az ezerötszáz forintos teheneket hat–nyolcezer forintért elvitték. Volt a parasztnak pénze, csak az adót nem akarta fizetni. Ahogy megkaptam a pénzt, azonnal öltem bele az adósságokba. Úgyhogy ez a nyolcvanhatezer forint maradt pluszba. Azt mondták, hogy majd föl lesz munkaegységre osztva. De én nem láttam belőle semmit. Azt meg nem tudom, hogy odaadták-e ennek a másik téésznek, ami utánunk alakult, vagy sem.

Utána aztán béreltem földeket, meg az apám is visszakapta a kilenc hold juttatott földjét. Vettem még egy lovat, egy rossz kis tehénkét, azt' akkor összefogtam őket, míg nem bírtam egy csikót mellé venni. Huszonegy hold földdel aztán gazdálkodtam szigorúan. Már majdnem „kulák” lettem, az apáméval együtt. A huszonegy hold földre huszonegyezer forint adót fizettem. Úgyhogy csak néztem, ahogy a gyerekek mentek az iskolába: nincs cipő, nincs ruha, a jószágoknak is enni kellett adni. Így aztán elgürcöltem két évig.

– Mit csináljak? – mondom a feleségemnek. – Idefigyelj, fogom én magam, aztán elmegyek.

El is mentem Budapestre, de akkor az volt a rendelet, hogy községből embert kiengedni nem lehet, csak tanácsi engedéllyel. Hát szerencsére az én munkakönyvem itt volt nálam, mert amikor a téészbe beálltam, a tanács kiadta. Betettem a zsebembe, és mentem Pestre. Fölmentem a 21-es vállalathoz, és jelentkeztem, hogy innen és innen jöttem.

– Jól van. Milyen munkára vállalkozik?

– Szállítónak, mert azt mondják, azok keresnek a legjobban.

– Jól van, menjen ki, dolgozzon, aztán a mai napja is meglesz.

Azon a napon én már dolgoztam is. Három hónapra rá aztán kérték a vállalatnál a tanácsi igazolást. Mondtam, hogy nincs, meg nem is engednének. Ne is törődjek vele, menjek be, ha adnak, adnak, ha nem adnak, nem adnak. De menjek be. Hát elmentem:

– Nem lehet papírt kiadni.

– Hát akkor nem lehet – mondom. – Nem érdekel. Három hónapja úgyis ott dolgozok.

Erre aztán adtak. Így dolgoztam én le Pesten, a 21-es vállalatnál 21 évet egy helyen.

Kiss István (interjú)

Mikor a tárgyalás után, '58-ban hazamentem, két hónapig Miskén voltam. Édesapám meghalt, még mialatt bent voltam. A feleséggel gazdálkodtunk. De a Vörös Tamás, aki korábban Patajon volt rendőrparancsnok, ekkor Miskére került körzetvezetőnek, és állandóan ellenőrizgette, hogy mit csinálok. Egy idő után meguntam, és mondtam a feleségemnek:

– Idehallgass, fiam! Engem ne molesztáljanak! Menjünk el innen! – Mert elhelyezkedni nem tudtam sehol. Nem engedtek még fizikai munkára sem. Mindig rossz véleményt adtak rólam.

'59 februárjában fel is mentünk Pestlőrincre, a nővéremhez. De ott se tudtam elhelyezkedni jó pár hónapig. Aztán mégiscsak sikerült elhelyezkednem a tésztagyárban. Volt ott egy kis, fekete hajú, barna bőrű párttitkár. A munkakönyvembe volt vagy nyolc bejegyzés: Belsped-alkalmazott, paprikatelepi dolgozó, földnyilvántartó, tanácselnök... Az utolsó volt ugye a tanácselnök. Fogta magát, és információt kért a dunapataji tanácstól. De a járási tanácselnök, a Szabó, magához követelte a papírt, nem engedte, hogy a Vince, a legújabb tanácselnök adjon információt. Mert esetleg nem lett volna olyan rosszindulatú az információ. Ő viszont olyat adott, amiért szégyelheti magát mint vezető közigazgatási tisztviselő. Azt írta, hogy ellenforradalmi tevékenység miatt internálva voltam. Pedig tudta jól, hogy nem ellenforradalmi tevékenység miatt vittek el. És azt is tudta, hogy miért és hogyan ítélték el.

Azonnal magához hívatott a párttitkár, és utasított, hogy menjek a munkakönyvemért, és tűnjek el. Elmentem. Bizony kijöttek a könnyeim is: én dolgozni akarok, én a családomat fenn akarom tartani, én nem akarok börtönbe kerülni. Volt egy Varga nevű, nagyon rendes, 50 év körüli tisztviselő, kiadta a könyvemet, és kijött utánam a folyosóra. Annyit mondott:

– Kiss bácsi, én látom, hogy maga nagyon rendes ember. Adok magának egy tanácsot. A munkakönyvét vágja bele a tűzbe, és kérjen egy másikat a Fiumei úton.

Így is cselekedtem. Kaptam egy új munkakönyvet, amibe már csak az utolsó nyolc nap, a Lenhossék utcai tésztagyár volt beírva, ahonnan hozzájárulással elengedtek. Még vártam egy ideig, és csak akkor helyezkedtem el a csepeli Posztógyárban. Ott is a Kovács Gabi, az egykori pataji községi gazda segítségével, akit '56-ban én mentettem. Ő már ekkor ott dolgozott. Egyszer egy Szabó nevű osztályvezető-helyettes megkérdezte tőlem, hogy mi voltam ön azelőtt, mert látta, hogy csiszoltabb ember vagyok. Nem mondtam, hogy jegyző voltam: minek mondjam? Láttam, hogy nem lehet mindig igazat mondani. Csak annyit mondtam, hogy községi tisztviselő. Ez megfelelt, így ott is maradtam, egészen a nyugdíjazásomig. '59-től '74-ig. Mondhatom, a legjobb dolgozójuk voltam, szocialista brigádvezető, kiváló dolgozó.

Taba János (interjú)

Egy hónap múlva, 1956. december 26-án meg is érkeztünk Amerikába, New Jersey-be. Az ottani papok kerestek nekem helyet egy ottani gyárban.

Öt kilométert gyalogoltam naponta a gyárba. 4 hónapon át, 1 dollár 25 centért. Nagyon nehéz napok voltak. A feleségem akkor még nem dolgozott, a gyerekek meg nem tudott tanulni. Tanultuk a nyelvet: én naponta 5 szót. Ezt már Ausztriában a táborban elkezdtem, és minden nap újabb ötöt fölvettem. De az addigiakat is mindig átismételtem. Amikor már tudtam vagy másfélezer szót, elkezdtem autóvezetést tanulni, és megvettük az első autónkat. Majd kitanultam a vasesztergályosságot, és az már szakmát is jelentett. Amerikáig soha nem láttam közlekedési gyárat, és most egy másik református pap segítségével bejutottam a Sincron Machine-Companybe. Ott már 3 dolláros órabért kaptam. De nagyon nem szerettem a gyári munkát. Mindig olvastam az újságban a hirdetéseket, hogy mi más lehetne még csinálni. És akkor egyszer csak találtam egy hirdetést: sofőrt, inast és szakácsot kerestek. Megpályáztam. Egy tábornokné volt a hirdető. Felhívta a gyárost, hogy ki ez az ember, ez a magyar. Aztán, úgy látszik, jó véleményt adtak rólam, mert másnap már hívtak is.

Ez olyan 40-50 kilométerre volt Washingtontól. Ötvenegynéhány milliomos lakott ezen a kis helyen, pedig nem volt ott több ezer lakosnál. Kennedynek is volt ott birtoka, meg majd minden elnöknek portája.

Én sofőr lettem havi 350 dollárért, meg inas, a feleségem szakács. Kaptunk lakást, egyenruhát, mindent. Én autót vezettem, a gyerekeket hordtam iskolába, bevásároltam, terítettem, a feleségem meg főzött. Napi 10–12–14 órát dolgoztunk. De az a pénz mind ment a bankba, mert semmire sem kellett költenünk. A kosztunk, a lakás megvolt. Nemsokára összejött 7 ezer dollár, és kezdtünk valami eladó birtok után nézni. Találtunk is egy farmot 14 és félezer dollárért. Megvettük. 5 ezer dollárt kifizettünk, a többi 9 ezer dollár meg ment az adósságba. A többi magyar hülyének nézett: na, ez a Taba is megbolondult, farmot vett! Mit akar ez?! De nem bántam meg. Odaköltöztünk, felvettem 17 ezer állami kölcsönt, azon állatokat, gépeket vásároltunk. Így gazdálkodtam 2 évig, de akkor aztán beütött a baj: megdöglöttek a disznók. Beütött valamilyen malacbetegség, és kipucolt mindenestől.

Vissza kellett menni a gyárba. A gyárban újabb két évet húztam le, de most északa, nappal meg báláztam a farmon a gyerekekkel a szénát, állatokat neveltünk, szántottam. Aludni már nem sok idő jutott. De ha az ember előre akar jutni, akkor valamit kell csinálni. Még a két munka mellett beiratkoztam az egyetemre, angol és zene szakra. Két szemeszter után az angol már egészen jól ment. Előbb vettem az írást, aztán a fogalmazást...

És akkor '64-ben jött egy lehetőség: kivettem bérbe egy motelt 10 évre. És jött a második siker: beépítettem a motelbe az Old-Budapest éttermet 34 ülőhellyel. Alig telt el egy év: nem volt elég. Akkor kibővítettük 60 ülőhelyre. Az se volt elég! A következő évben 100 ülőhely. Az se elég! Nem mondom, 4 hónapig meg se kóstolták a gulyást meg a töltött káposztát, ilyen az amerikai, nem merete. Sok idő

eltelt, amíg becsalogattam őket. De végül csak megkóstolták a magyar ételt, meg a jó borokat, és aztán már nem volt megállás, jött a sorban állás. Léptünk fölfelé, egyre fölfelé. Építeni, építeni. '73-ban már 320 ülőhely volt, két zenekarral, floor-show-val és 40-45 alkalmazottal. Kezdetben csak a feleségem főzött, és én voltam a pincér. Először ő kapott segítséget, aztán én vettem magam mellé valakit, és így szaporodtunk. A konyhalétszám fölment ötre, és a feleségemnek már nem kellett dolgozni. Helyettem is 12 pincér lett hamarosan. Aztán már mindenféle alkalmazott kellett. Nem bírtuk volna másképp.

A farmnak közben megnőtt az értéke, mert arra vigyáztam, hogy olyan helyen vegyem. Egy folyó partján feküdt, de nagyon el volt hanyagolva. Dzsungel, mocsár, el lehet képzelni, vettem 30 ezer csövet, és alácsöveztettem. 70 centi mélyen levezettem a vizet, jó szántó lett belőle, és fölment az értéke. De ha nem dolgoztam volna vele semmit, akkor is meggazdagodtam volna, mert annak idején 95 dollárba került holdja, most pedig 3500-ért adom a házhelyeket. A kisebb patakok vizét összegyűjtöttem, és tavat csináltam. Két halastavat, egy úszómedencét. Építettem két nagy házat is. Közben az étterem meg a motel hozta a pénzt. A szomszédban volt egy nagy cég, az megvett tőlem 35 acre-t. 35 ezer dollárt fizetett érte. Én meg 14 és félért vettem ez egészet. Akkor az nagy pénz volt: mindjárt tudtam belőle bármit építeni, az éttermet növelni, a kettő hasznából meg állatokat tartottam. Úgy 100-150 hízott disznót tudtam produkálni évente, meg két tucat szarvasmarhát. A marha ugyan nem volt elég az étteremnek, de a disznó rengeteg húst adott káposztához, kolbászhoz, karajhoz, disznótoroshoz. Szóval a hús zömét a farm kitermelte, és én kikapcsoltam a kereskedelmet. A farmról egyenesen az asztalra került a hús, és az én zsebemben maradt az is, amit itt a kereskedelem tesz zsebre. a gazdálkodótól megveszik, földolgozzák, csomagolják, továbbadják, és 30%-ot ők tesznek zsebre. Sokszor még többet is.

Gyakorlatilag a nagy étterem nem került át a tulajdonomba, hanem a 10 éves bérletet átváltottam 30 évesre. De emellett még vettem 1970-ben a farm közelében egy ugyanolyan nagy éttermet a másik fiamnak. Részben bankkölcsönből, részben meg abból, amit a farm, a másik étterem meg a motel kitermelt. Ott is volt egy 10 szobás motel. De azt 10 év után eladtam, mert a fiam mást gondoltak. Ők nem vállalkozók, ott már nagy törés keletkezett.

'70-ben vettem a Jancsinak az új éttermet. Ő 30 éves volt akkor, a felesége meg egy 20 éves spanyol származású dél-amerikai nő. Ő meg úgy viselkedett, hogy jól hasba vágta az alkalmazottat: „Most mosolyogj!” Hát így nem lehet a munkásokkal bánni. Még Amerikában sem! És akkor egyszer telefonál a fiam, hogy jöjjenek, mert baj van. Kérdelem, mi a baj? Hát nem jön be egy munkás sem. Pedig 22-nél több alkalmazottam volt akkor. Nem volt szakszervezet, de sztrájkba léptek, otthagyták. Odamentem mindjárt, fölvettem a telefont: holnap legyetek itt! Mind ott volt. Leültek. Kérdelem, mi baj van? Volt köztük egy szószóló, az fölállt, és megmondta, hogy amíg a menyem itt a gazda, addig ők nem dolgoznak. Pont. Válasszak. Na, akkor a fiam azt mondta, hogy ő nem fog veszekedni a feleségével, félreállnak. És akkor kiadtam egy menedzsernek, de én ellenőriztem mindent. Az meg zsebre tette az adót is, és meglépett vagy tízezer dollárral. Utólag

azt is nekem kellett kifizetni. A fiam is adósságot hagyott a nyakamon, úgyhogy a végén begurultam, és eladtam. A fiam később elment a Sheraton Motelhez hasonló munkába, de ott már nem kellett gazdának lenni. Azt csinálta, amit mondtak. A partikat rendezte és adta át a pincéreknek, s azok végezték a munkát. A másik fiammal aztán tovább dolgoztunk, de az ő kedve is elment az étteremtől. Beiratkozott újra az egyetemre. Otthagytott, jóformán. Akkor jött a szívoperációm, és az orvos azt mondta, hogy lépjek ki az üzletből, mert megölöm magam. Úgyhogy föladtam. Nem gondoltam, hogy így visszaszerzem az erőmet. Ha tudom, nem lett volna muszáj föladni. Közben a fiam is megváltozott: most ő nyaggat, hogy vegyünk újra éttermet. Most visszamegyek, és valószínűleg veszünk egyet. Ő most már nagyon jól tudja, hogy s mint, én meg segítem megvenni, meg egy-két évig vinni, aztán rájuk marad. Egyforma pénzzel lépünk be, mert közben ők is előbbre jutottak, nekik is vettünk házat, először közösen, de rájuk íratam. Jancsi fiamnak meg építettem a farmon egy másik házat. Szóval a gyerekek is megkapták a magukét.

Magyarországról azért rendszeresen kaptam leveleket. Mindenről értesültem. Azt is tudtam, hogy itt bírósági per folyik, a nevem is benne van, és a fél község rám hivatkozik. Ami baj volt, mindent rámkentek. Olyasmiket is, amiről soha nem is tudtam. A pálinka-kiosztásról, arról tudtam, de amit én cselekedtem, azért én mindig vállalom a felelősséget. De semmi olyat nem csináltunk mi '56-ban, amiért felelősségre lehetett volna igazán vonni. Jó, hogy akkor kint voltunk, de a szívem az mindig itthon volt. Egyszer az első év derekán, mikor munkanélküli lettem, majdnem visszaszöktem. Minden héten jelentkezni kellett a pénzért, és igazolni, hogy kerestem-e új munkát. Mondtam a Rózsának, hogy én visszajövök, nem hiszem, hogy otthon becsuknak, és annál rosszabb nem lehet, mint ami itt van. Aztán mégsem került sor rá. Mondta, hogy legalább tíz évig tartunk ki. És a tíz évből majdnem harminc lett. Mert hiába, amikor belecsöppensz a dolgokba, nyakadba veszed a felelősséget, a vagyon meg szaporodik, azt már nem lehet olyan gyorsan otthagyni. A végén aztán az új menyem, aki pesti lány, az beszélt rá, hogy menjek csak haza, nézzek körül.

'71-ben jöttem haza először, elég vegyes érzelmekkel. Hivatalosan nem is fogadtak jól. Petike volt ekkor itt a párttitkár, és szaladt is mindjárt fölfele, hogy vigyenek engem rögtön vissza, toloncoljanak ki. De aztán mégse sikerült neki, mert megint több volt a mellettem szóló. Tudod, hogy van az, ha az ember hazajön. Mindenki örült, úgy fogadtak, mint Kossuth Lajost. Röstelltem is, mert mindjárt a téesz pincéjében kötöttünk ki. Összekóstoltunk mindent – bort, pálinkát –, és a nyelvem is jobban megeredt. Már nem is tudom, miket mondtam, pedig akkor is csak jót akartam mondani. De lehet, hogy nem jól fejeztem ki magam, mert rögtön följelentettek. Másnap a párt már szaladt is a rendőrségre, aztán meg behívattak Kecskemétre. Ott tudtomra adták, hogy én Magyarországon csak vendég vagyok. Ne éljek vissza a vendégjoggal, és ne tegyek összehasonlítást a farmom és a téesz között.

Abban az időben nem hittek nekem. Azt mondták, hogy messziről jött ember azt mond, amit akar. Rá tíz évre meg dicsértek, hogy bár hittünk volna akkor neked,

most már nem kell a kukoricát kapálni. Ezelőtt három évvel azt is mondtam, hogy szántani se kell, öt-hat évig egyfolytában vessetek, én is így csináltam. Nem hittek nekem. Most már csinálják egypáran, de még mindig nem értünk oda. Na mindegy, ez csak mellékszöveg.

Mikor először voltam itthon, a fene a dolgomat, csináltam egy partit, hívtam a komákat. Az ember felönt a garatra, és már nem is tudja pontosan, hogy mi a helyes, mi nem. Zenekart fogadtam, és mi marhák, daloltuk, hogy Horthy Miklós katonája vagyok. A másik asztalnál meg egy pártember ült, és végighallgatott mindent. Azt hittem, hogy kirúgnak az országból. Mít ad isten, mikor tíz év múlva újra jöttem, este lefekszem, és hallom, hogy egy lakodalomban táncolnak rá: Horthy Miklós katonája... Most már szabad. Na mindegy. Szépen kialakultak a dolgok, megbarátkoztam itthon mindennel. Éppenúgy mellettem vannak a barátok, komák, mint '56 előtt, meg '56 után, vagy mikor gyerek voltam, úgy érzem, hogy itthon vagyok.

Amerikában meg a régi barátok közül legalább két tucat meghalt, egy csomó elköltözött, és ott maradtam egyedül a farmon. Ott nincs magyar a környéken, és én nem fogok ott megöregedni, jóllehet ott a család a közelben, vagy napi járásra. Washingtonban az Amerikai–Magyar Szövetségnek még most is az elnöke vagyok. Már 15 év óta. A magyar református egyház washingtoni tagozatának is. Az olyan, mint itt a kurátor, csak ott elnöknek nevezik. 3000 tagunk van. Amerikai vonalon meg még a helyi klubnak is az elnöke voltam. Ez ott olyan, mint itthon valamikor a gazdakör volt. Szóval mindenből kivettem a részemet, egyszerre dolgoztam üzleti, egyházi és társadalmi vonalon.

De most már szeretnék hazatelepülni. Nagyon tetszik, hogy ilyen nagyon sok új ház épült. Az én gyerekkoromban egy évben ha két ház épült vályogból, az sok volt. Most meg gomba módra nőnek. De még nem néz ki jól a község, még sok szépítés és munka van hátra. Mert nekem nem tetszik, hogy térdig érő gaz meg fű van a Fő utcán. És nemcsak ott, hanem a szovjet emlékmű előtt is. Tavaly le akartam fényképezni, de nyakig érő csalánban meg gazban volt. Amikor én voltam a tanácsitkár, én megköveteltem azt is, hogy mindenki az út közepéig a maga részét lesöpörje minden héten, a fűvet meg levágja. Nem nézett így ki a község. Ez az egy nem tetszik nekem, hogy nincs itt egy erős kéz. De ekkor még szegények voltunk. Most jó módban él mindenki, a hangulat jó, nekem legalábbis tetszik. Szeretem így, ahogy van.

Kosaras György (interjú)

'56-ban a szobor ledöntésén kívül itt lényegében nem volt semmi, de abban természetesen én is részt vettem. Ugye, akinek fájdalma van... meg italosak is voltunk. Mert józanul azért az ember másképp veszi fel a dolgot. Meg is fizettem érte: 8 hónapot vartak a nyakamba. Igaz, felfüggesztve. Pedig én már másnap, mikor kijózanodtam, visszamentem Kecskemétre dolgozni.

És aztán később semmiben sem vettem részt. Ez nagy lecke volt nekem. Meg is fogadtam: ahol két ember áll, én nem állok oda többet harmadiknak. Tulajdonképpen valóban bűnös voltam. Igaz, voltak fájó pontjaim, amiket nem tudtam elfelejteni, de ez mégsem volt megoldás. Ki kellett volna várni. Csakhát mi megöregedtünk, mire az idő elérkezett. Mi már csak vegetálunk.

Voltak, akik tudtak orientálódni. Én viszont, ha szemközt köpnek, nem tudom öt perc múlva homlokon csókolni az illetőt. Ezen múlt. Volt aki alkalmazkodott, megalkudott. Egyéniség dolga. Van úgy, hogy a sógorkámmal is iszunk egy kicsit, aztán vitatkozunk, hogy ki mit csinált volna. De nincs ebből semmi differencia. Mindenkinek más a nézete, és mindenki megtartja a magáét. A barátság fönnáll továbbra is. Sőt, én a sógort nagyra becsülöm, mert ő valóban egyszerű kocsis-ként kezdte, de tanult, és győzte magát. És most azt a nagy téeszt olyan szépen elirányítja. Egyszerű parasztésszel az egyetemet is elvégezte, és nagyon szépen, humánusan bánik ott az emberekkel.

Amerikából jöttem, mesterségem... John Taba

1956 és a magyar falu*

Ideje, hogy leszámoljunk néhány közkeletű félreértéssel, utólag kialakult és gyökeret vert előítéllettel. Ezek szerint 1956 októberében vidéken nem történt semmi említésre méltó, a falu átaludta a forradalmat, s november 4-e után sem tanúsított semmilyen jellegű ellenállást.

Más indíttatású kommentátorok meg, ellenkezőleg, abban marasztalják el a falut, hogy október 23-át követően menekülésre, bujkálásra kényszerített és megfélemlített jószereivel minden helyi párt- és tanácsi vezetőt, függetlenül azok tényleges közéleti előéletétől. Próbáljunk hát közreadni egy más, az iménti állítások által sugalltaktól eltérő forgatókönyvet.

* * *

Mind a városi-pesti eseményekkel való párhuzamosságok, illetve különbségek, mind a falusi események saját történetének megértéséhez hasznosnak tűnik az október 23. és november 4. közti időszakot három szakaszra bontani.

Az első szakasz a forradalom kitörése és az azt követő egy-két nap. Ez a falusi téren kívül zajlik, s mint annyi más „történelmi” esemény, ez is kívülről-felülről éri a falut. A pesti események hatására eltűnik a védernyő a helyi hatalmi szervek feje fölül, ám e hatalmi vákuumot még csak felemás, bizonytalan módon érzékelik.

A második – talán legrövidebb szakasz – valamikor október 25. és 27. közt zajlik le egy-két nap alatt. Ennek tartalma a hatalmi vákuum tudatosodása a falu számára, és a helyi hatalom tényleges összeomlása. Ekkor válik a telefon hatalmi eszközből újra pusztai technikai játékszerré, mikor a segélykérő szóra már sem pártutasítások, sem kisegítő rendőrségi vagy ÁVH-s alakulatok nem várhatók. Ezzel párhuzamosan – többnyire egy tömegdemonstráció keretében – zajlik a hatalom helyi szimbólumainak az eltávolítása: bizonyos szobrok, emlékművek ledöntése, csillagok, vörös zászlók eltüntetése, a begyűjtési iratok elégetése...

Ezt követi a harmadik szakasz, melyet rendszerint egy falugyűlés vezet be. Ezen közfelkiáltással vagy a közvetlen demokrácia más módszereivel megválasztják a Nemzeti Bizottságot, ezt követően megalakítják a Nemzetőrséget stb. Vagyis konszolidálják a forradalmat és kiépítik új intézményeit.

* * *

* Elhangzott az 1986. december 5–6-án rendezett tanácskozáson.

E három szakasz a magyar falun nemcsak eseménytörténetileg különíthető el, hanem az egyes periódusokban egészen más és más rétegek viszik a prímet, s válnak szinte kizárólagos meghatározóivá az éppen adott szituációnak. Ebből a szempontból alapvetően különbözik a pesti szintől, ahol – ha eltérő súlyokkal is – a legkülönbözőbb rétegek állandó szereplői az eseményeknek.

Először is a forradalom nem a falun tör ki, s még csak részben sem ott vívják meg. A falu egyrészt a rádión keresztül, másrészt vasutasok és ingázó munkások révén értesül a történetekről.

A második szakasz meghatározó elemei a falu részben földhözjuttatott napszámos vagy egykori cseléd rétegei, valamint lumpen elemei, akik közül szép számmal verbuválódtak a begyűjtési apparátus „fizikai dolgozói” csakúgy, mint az MDP-ben vagy megkapaszkodó vagy a későbbiekben kiszoruló „kispárttagok”. Mindkét réteg közös élménye a csalódottság érzése volt. Akár azért, mert azon a néhány juttatott holdon képtelenek voltak megkapaszkodni, s 1951–52-re egy-ségnyi területre eső beszolgáltatási és adóterhek elérték, sőt meghaladták a kuláckerhek 1948–49-es szintjét, miközben híján voltak igaerőnek és gazdasági felszerelésnek. Akár azért, mert a hatalmi hierarchia aljára történő besorolásuk jelentős részük számára nem hozta meg az általuk remélt előnyöket, kiváltságokat. E két réteg közös vonása csak eredendő szegénységük volt, és ingerültségüket, agresszivitásukat ugyan más-más gyökerű, de egyaránt mély frusztrációjuk okozta. Mindkét réteg hamis csekket kapott – az oly régóta óhajtott önálló gazdálkodó, illetve kisapparátcsik létre –, amit egyikőjük sem tudott beváltani.

Ezzel szemben a harmadik – a Nemzeti Bizottságokhoz kötődő – szakasz élményeinek meghatározói és hordozói a középrétegek. Nekik nemigen voltak illúzióik, különösen 1948-at követően nem. Ők nem beváltatlan ígéretek csalódottjai, hanem túlélési stratégiák óvatos mesterei. A falusi tér legfőbb sajátossága, hogy a forradalom megszilárdult intézményeinek képviselői nem kivívják a forradalmat, hanem konszolidálják azt!

„Harcos” forradalmi élményük és tudatuk nincs is, s ez meghatározó különbség a pesti szintérhez képest. Annak ellenére, hogy megkönnyebbüléssel, együttérzéssel fogadják a pesti események hírért és eredményét, a forradalom falusi változatának második szakaszát lebonyolító rétegektől határozottan, sőt hatékonyan határolják el magukat. Az ő elégedetlenségük nem artikulátlanul és pusztán negációként ömlik a politikai színre, hanem rend és rendszerteremtő módon jelenik meg: az egyesületi hagyományokon felnőtt, nem is olyan régen még a legkülönbözőbb olvasóköri körhöz, egyletekhez tartozó középparaszti és iparos rétegek a „dejà vu” természetességével vezénylik le a forradalom új intézményei – a Nemzeti Bizottságnak és a Nemzetőrségnek – létrehozását.

* * *

Abból az alapvető tényből, hogy a falu számára a forradalom kívülről-felülről érkezik, az nem az ő tettük, hogy a konszolidáló, intézményteremtő középrétegek amolyan rendparti forradalmárok, néhány további következmény is adódik.

1. Nem foglalkoznak országos ügyekkel, „nagypolitikával”. Ha a társadalom valamilyen szegmensére igaz, hogy a történelmet csak elszenvedik, hogy az a fejük fölött zajló felhőjáték, melynek eredményeképpen hol süt, de rendszerint inkább csak esik, akkor ez a falura kiváltképp igaz (különösen az 1956-ot megelőző évtizedben).

A pesti események teret nyitottak számukra, s ezért szolidárisak a „fentiekkel”. Éveken át rekviráltak tőlük élelmet „idegen hatalmasságok”, s most nem tudják másképp kifejezni szolidaritásukat, mint azzal, hogy önként gyűjtenek, szállítanak és adományoznak élelmet a városnak. Más típusú kapcsolat lehetősége, igénye fel sem merül bennük.

Ezzel szemben helyi ügyeket intéznek, szerveznek. A falut ekkor még egyéni gazdaságok dominálják, termelő üzemeik nincsenek, s így természetesen nem is alakulnak munkástanácsszerű intézmények. Maga a falu mint közösség válik önigazgató egységgé. Mondhatnánk: személyi politikát folytatnak, hiszen az új intézmények szabadon megválasztott vezetőinél a személyes hitel válik talán a legfőbb politikai garanciává. Amilyen esetleges, s csak szociálisan determinált, hogy kik válnak a második szakasz hangadóivá, olyannyira nem véletlen rendszerint a Nemzeti Bizottságok, s ezek működése nyomán az egyéb községi intézmények új vezetőinek személye, kik semmi mással nem hitelesíthetik magukat választóik előtt, mint addigi sorsukkal.

Csak ennek a személyes hitelnek a bázisán válik lehetővé, hogy egyfajta látens – nem valamikori politikai pártvonalakat követő, hanem inkább informális csoportokat, rétegeket képviselő – koalíciós politika érvényesüljön a Nemzeti Bizottságok összetételében. A helyzet konszolidálódása nyomán még az MDP tagság képviselőinek biztosítására is történik nem egy kísérlet; ezzel is elismerve egyrészt, hogy a falu tisztában van vele: az MDP tagsága jelentős részben markánsan elkülöníthető rétegeket takar, s így ők is képviselőre „jogosultak”, másrészt egy józan mámor napjait élük: keresik az együttműködést a korábbi vezetés nem teljesen kompromittálódott tagjaival, holott erre semmi sem kényszeríti őket. Új hatalom ritkán ily méltányos: rendet teremt saját demokratikus normái szerint, de nem ítélkezik.

A Nemzeti Bizottságok ugyanakkor nemcsak a volt vezetés népszerűtlen tagjait védik meg, s garantálják sérthetlenségüket, de a Nemzetőrség révén megakadályozzák – ha kell – a boltok feltörését, a raktárak, a begyűjtött termények széthordását, és a termelőszövetkezetek vagyonának széthurcolását. Nem mintha egy percig is jogosnak tartották volna a termékek elosztásában érvényesülő diszkriminatív elveket, a begyűjtés módjait, a beszolgáltatandó termények mennyiségét, vagy éppen az erőszakkal életre keltett termelőszövetkezetek létét. De számukra is nyilvánvaló volt, hogy e javak „spontán újraosztása” jogbiztonság és intézményi garanciák nélkül csak ellenkező előjelű folytatása lenne az addigi gyakorlatnak: rablás. Bármily érthető is az indulat, így újra csak nem azokhoz jutnának e javak, akiket az tényleg megillet.

Az érdemtelen vezetők felelősségének csakúgy, mint a jogtalanul begyűjtött termények sorsának eldöntése a falu szerint már nem pusztán helyi, hanem országos szintű konszenzust igényel. S ennek megfelelő jóhiszemű optimizmussal

várják az e feladatok megoldásához adekvát országos intézmények kiépülését, döntések megszületését.

2. A falu nemcsak elszenvedti a történelmet, de nagyrészt idegenek, „vidékiek” által szenvedti el. Nem véletlen, hogy a hatalom összeomlása után mindenekelőtt az idegenek bújnak el, vagy inkább lógnak meg a faluból. A rendőrség „vidéki” tagjait is kivonják, míg a helybeli rendőrök rendszerint maradnak: mindenki tudja – fent és lent egyaránt –, hogy a helyiek inkább szót értenek a helyiekkel.

Ritka történelmi pillanat: a falu magára marad, végre a maga ura. S pillanaton belül ura a helyzetnek is. A forradalom leghosszabb, harmadik szakaszában nem elvakult indulatok vezérlik, hanem mérlegel! Nem lehet eléggé túlbecsülni annak a ténynek a jelentőségét, hogy a község addigi vezetőinek a megítélésében nem a hatalmi pozíció, funkció pusztá birtoklása bizonyult meghatározónak – mint ahogy az előfordult számos esetben a személytelenebb városi közegben –, hanem a szóban forgó személy korábbi magatartása. Sőt! A megértés kiterjedt szinte minden olyan cselekedetre, amit nem lehetett túllicitálásnak tekinteni. Engedni a külső kényszernek – érthető és megbocsátható. Túllicitálni – bűn, a falu elárulása. Míg az előbbi nem számon kérhető a falu örök reálpolitikára kényszerített morálja szerint, az utóbbi annál inkább.

E mérlegelő magatartás eredménye követhető nyomon a kalocsai és dunavecsei járás 1956. november 21-i és december 4-i jelentésében, melyek a községi tanácsi garnitúrákban 1956. október 23-a után bekövetkezett változásokról adnak számot. 25 községben a tanácselnökök közül 12, a tanácselnök-helyettesek közül csak 4, míg a tanácsbírók közül 9 helyére került új személy. Négy községben változatlan maradt a tanácsi vezetés, miközben mindössze egy községben cserélődött ki mindhárom vezető! (Csak ez utóbbi eset tömeges előfordulása valószínűsíthetné fékezhetetlen indulatok vagy valamiféle parttalan bosszú jelenlétét, melynek felfestésére az elmúlt harminc évben hivatalos részről szinte folytonos kísérlet történik.) S ha meggondoljuk, hogy a tanácselnök-helyettesek között volt legkisebb az idegenek aránya, érezhetjük, hogy mennyire nem esetlegesek az egyes funkciókban tapasztalható „cserélődési ráták” különbségei. (Azért beszélek cserélődésről, mert ezek a jelentések együttesen említik az elmenekült és leváltott vezetők adatait.)

3. 1956. november 4-e – a szovjet tankok átvonulása – után ugyanolyan rajtuk kívülálló adottságként élük át a „nagypolitikában” beállt változásokat, mint másfél héttel korábban. Az ostrommal és a döntő fontosságú pesti színtér megtisztításával elfoglalt új hatalom egy-egy – az október 23-a előtti állapotok helyreállítására felszólító – rendelet kibocsátásán kívül lényegében érintetlenül hagyja a falut, s egyelőre megelégszik az ellenállás gyéren előforduló látványos, demonstratív megnyilvánulásainak a letörésével. A falu azonban most is többnyire saját ügyeit intézi: a Nemzeti Bizottságok a helyükön maradnak, s november folyamán a helyi szintű hatalmi vákuumban megtartott – paradox módon még valóban sza-

bad – választásokon szinte zökkenőmentesen átalakulnak tanácsokká. A járási tanácsok még meg is erősítik őket. Sőt, néhány esetben fellépnek egyes, október 23-a előtti népszerűtlen községi vezetők visszatérési szándékával szemben. Az intézmények folytonosságát fenntartó átalakulás több okból is simán zajlott le. Egyrészt az új kormány hallgatólagos elismerésnek tekintette már a csendet is, s erre nagy szüksége volt. Másrészt a helyi szinten a Nemzeti Bizottságoknak a tanácsokkal megerősítést, megújított legitimitást nyert vezető garnitúrája sem kompromittálódott a forradalomban, hiszen – mint már kifejtettük – saját tudata szerint sem csinálta, hanem „csak” konszolidálta azt. S „társadalmi megbízatása” most sem az országos ügyekre, a „nagypolitikára” vonatkozott, hanem a falu integritásának, önrendelkezésének a lehetőségeihez képest maximális biztosítására.

A falusi kettős hatalom másik pólusát kezdetben a községekbe vezényelt karhatalmista alakulatok képezik. (A rendőrőrs helyi tagjai rendszerint már önszántukból is alkalmatlanok e szerepre, s ezért már önmagukban sem igen jöhetnek hatékony ellensúlyként szóba.) A karhatalmistákat egészítik ki némi kétértelműséggel az 1956–57 fordulóján újjáalakuló-kiépülő párt, az MSZMP községi szervezetei.

Úgy 1957 februárja táján látja az új kormányzat elérkezettnek az időt arra, hogy megkísérelje eltávolítani a széles körű népszerűséggel, s – pesti nézőpontból bármily hihetetlenül hangzó, de még ekkor is – jelentős erkölcsi tőkével, személyes hitellel rendelkező, „ottfelejtett” tanácsi vezetést. Amilyen mértéktartóan mérlegelt a forradalom napjaiban a falu a vezető posztokon végrehajtott cserék vonatkozásában, oly egyszerű volt az új kormányzat szempontja a „revans” során: ne maradjon senki a község vezetésében, aki a nép akaratából került oda.

A helyi tanácsi szervek megtisztítása azonban nehezen ment volna a játékszabályok betartása révén, lett légyenek azok mégoly korlátozottak is. Így az egykori Nemzeti Bizottságokban is aktív vezetők egy részét egyszerűen elvitték a karhatalmistákkal.

S hogy ez eljárás utólag igazolást nyerjen, perbe fogták őket. E perek sajátossága volt, hogy rendszerint egy csapatba sorolták a forradalom falusi történetének második, illetve harmadik szakaszának szereplőit. Így kerül egy perbe a spontán elégedetlen – korábban már jellemzett – „tömeg” az azt leszerelő, a forradalmat konszolidáló közép rétegekkel, s léptetik ez utóbbit felbujtóként, értelmi szerzőként a perek porondjára.

* * *

Végezetül egy rövid megjegyzést fűznék a „minek nevezzetek” kérdéséhez. Tapasztalataim szerint falun sokkal magától értetődőbben nevezik az 1956. október 23. és november 4. között hazánkban lezajlott eseménysort forradalomnak, mint Pesten. Miért? Érzésem szerint két ok miatt.

Egyrészt az a körülmény, hogy a forradalmat nem saját tettükként élték meg, egész egyszerűvé tette számukra, hogy nevén nevezzék: forradalom. Az „ilyesmit”

– történelmi tapasztalataik szerint – így szokás hívni. Így hívták már akkor is, és utána is. Nem euforikusan azonosulva vele, még kevésbé elhatárolóan, csak tárgyyszerűen.

Másrészt egyéni gazdálkodóként nem is voltak olyan közvetlen nyomásnak kitéve, hogy önelidegenítően vagy éppen önigazolóan ellenforradalomnak, vagy bármi másnak kellett volna nevezniük. Ez a folklór maradt a leginkább érintetlen – szemben a városi, s kiváltképp az értelmiségi közeggel – az ilyen típusú ideológiai kényszerektől. Nekik nem kellett állásuk, hivataluk megtartásához szerepváltásokra kényszerülniük, hiszen ők sosem ideológiát termeltek.

A falu „véleménye” erről a kérdésről érdektelennek minősült. Ők meg hallgatnak, ha nem kérdezik őket.

Dunapataji krónika

Krónikánkban Dunapataj történelmének fontosabb évszámait és eseményeit adjuk meg. Könyvünket azzal zárjuk, amivel kezdtük: Dunapataj ősi település. Az „ősiség” ezúttal azt jelenti, hogy krónikánkat az Árpád-kortól, az állam-, a birtok- és a faluszervezés időszakától indítottuk, igaz csak jelzésszerűen. Az évszámok mellett 1848-ig csak a legszűkebb adatokat adtuk meg. A folyamatosság jelentőségét el nem feledve, az újabb időszámítás kezdetének az 1704-es esztendőt vehetjük. A polgári korszaktól, illetve az 1872–77-es fordulóponttól, ha úgy tetszik a máig tartó modernizáció kezdetétől már jobban eltértünk a kronológiákra jellemző szűkszavúság szabályától, innen már valamivel bővebben írtunk egy-egy eseményről, vagy éppenséggel az ötvenes évek semmivel össze nem téveszthető hangulatát érzékeltetni akarván; 1919-ből, vagy 1945-től bőven idéztünk is, leggyakrabban hivatali iratokból, sajtó-, vagy könyvészeti forrásokból, de az adatok pontos lelőhelyeit ezúttal sem tüntettük fel.

Tudjuk, a történelemben semmi sem kezdődik az elején, és minden történetet egyszer csak le kell zárni, ha nem is véglegesen. Könyvünk szempontjából több lezárási időpont – 1962, az általános tévesztés; 1985, a Patajiak Körének alakulása; 1990, a szabad választások; 2006, az első tizenöt év eltelte miatt – is kézenfekvőnek látszott. Jelenkutatók lévén mégsem a legutolsó időpontot választottuk. Megkezdett munkánkkal ugyanis a folytatásra kívánjuk biztatni most pályára lépő ifjabb kollégáinkat. Legyenek ők az új krónikások, dolgozzanak tovább az utolsó ötven-hatvan év eseményeinek, forrásainak feltárásán, hogy Patajnak mielőbb legyen írásba foglalható története is. Ez ugyan „csak” mikrotörténetírás, feladatnak mégis óriási.

1145	Pataj első írásos előfordulása.
1289	A pataji Kis-Duna első okleveles említése.
1334	Szeptember 26-i keltezéssel I. Róbert Károly Patajon adott ki oklevelet.
1396	Pataj első említése oklevélben.

- 1409 Pataj mezőváros.
- 1421 A pataji Zubor család birtokába került, vagyis magánföldesúri birtokká vált a falu.
- 1424 Pataji plébánia említése, a falunak ekkor már volt temploma is.
- 1426 A pataji vásárokról emlékeztek oklevelekben.
- 1498 Az Országgyűlés megerősítette Buda és Fehérvár mellett Pataj harmincadvám jogát.
- 1529 Szapolyai János, Fráter György, Werbőczy István Patajon.
- 1561 A mezőváros a Paksy-uradalomhoz tartozott, I. Ferdinánd ekkor keltezett oklevele szerint. Szelid első említése Zelyd-ként.
- 1576 Augusztus 16–17-i hercegszőlősi zsinaton Tatár Mihály pataji prédikátor is részt vett.
- 1625 Belső kocsmá épületének építése. Az épület évszázadokig kocsmá volt, jelenleg óvoda.
- 1639 Pest vármegye füleki gyűlésén Pataj mezővárosként szerepelt.
- 1655 A pataji református egyház pecsétje. A század közepén kihalt a Paksy-család férfiága, az uradalom női ágon öröklődött tovább.
- 1686 Átmenetileg lakatlanná vált a kis mezőváros.
- 1689 Visszatelepültek a felszabadító hadjárat miatt elmenekült lakók.
- 1691 A török megszálló hatóság, a budai pasa fél porta adót vetett ki Patajra.
Pathay Baracsi Jánost – aki 1623-ban született a városban – az Alsó-dunamelléki Egyházkerület püspökévé választották, így Pataj átmenetileg református püspöki székhely.
- 1695 A török hatóság két porta adót vetett ki Patajra.
- 1698 Új szerződés a földesurakkal, ezer forintban állapították meg az évi cenzust. A patajiai életében Paksy László Anna nevű testvérének le-származottai játszották a legnagyobb szerepet, köztük is a legki-emelkedőbbek a Daróczy–Szárász–Rudnyánszky család tagjai.
- 1701 Az uradalom, s benne a város kamarai tulajdonba került.
- 1703 II. Rákóczi Ferenc fejedelem oltalomlevelet adott a mezővárosnak.
- 1704 Pataj város pecsétje, a modern község-szervezet kiépítésének kezdete.

- 1705 Bottyán János hadművelete Patajon.
- 1709 Meghalt Daróczy István földesúr, akinek ezer forint közös adót fizettek évente.
- 1720 Az összeírás szerint Pataj népes mezőváros: 137, más adat szerint 135 háztartással. A város egy összegben kivetett adója 1.200 forintra emelkedett.
- 1724 Református egyház ezüst kannája.
- 1725 A város III. Károlytól három országos vásár tartására kapott jogot.
- 1727 Római katolikus plébánia Patajon.
- 1728 Regniscolaris összeírás, 213 családfőt írtak össze, közülük 187 vagyonos gazda.
Egy fiú és egy lány református egyházi iskola működött.
- 1736 A református anyakönyvezés kezdetei.
- 1737 Báró Száraz György birtoka a város. A Pataj–Ordas közötti töltés-szakasz helyreállítása.
- 1738 Katolikus iskola szervezése és építése.
- 1745 A Rudnyánszky-féle contractusban körülbelül duplájára, kétezer forintra emelték a városi közadót.
- 1754 Rudnyánszky József birtoka Pataj város.
- 1756 A katolikus egyházi anyakönyvezés kezdete.
- 1761 Római katolikus templom épült Patajon.
- 1762 Katolikus iskola tanítója: Király István.
- 1766 Pataji zendülés. Az év nyarán a köznép fellázadt a város vezetői – bíró és esküdtek – ellen, és alaposan megleckéztették őket. A tanács valószínűleg a kelleténél is jobban kiszolgált a földesurat, saját hatalmát pedig vagyonszerzésre, jogtalan előnyök biztosítására használta fel. A zendülők saját tanácsot állítottak fel, a régit elcsapták. A vármegyei főjegyző június 17-i levelében huszonnyolc pataji férfit sorolt fel, mint a zendülők vezéreit, akik száz és két-száz pálcát (botbüntetést) kaptak, másokat fél- vagy egy egész évre börtönbe zártak.
- 1768 Az úrbérrendelet végrehajtására kirendelt küldöttség szerint Pataj mindig szerződéses úton birtokolta földjeit.

- 1770 Királyi leirat szerint Pataj nem vonható úrbér alá.
- 1773 Református templomtorony építése.
- 1776 A pataji takács céh pecsétje.
- 1780 Pataj a Tahy család birtoka. Privilégium már öt országos vásár tartásáról II. József császártól.
- 1793 Oklevél az országos vásártartási jogok megerősítéséről II. Ferenc osztrák császártól.
- 1794 Zlinszky Mátyás örökös földesúr háromszorosára kívánta növelni a város adóját, az új szerződést erőszakkal el is fogadtatta, de az ügyből nagy vita, s per lett. A földesurak sem voltak egységesek követeléseik jogszerűségét illetően.
- 1795 December 9-én a földesurak kezdeményezésére úriszéki tárgyalással megkezdődött Pataj rendes úrbéri pere. Az országos vásártartási jog újabb császári megerősítése.
- 1797 A városnak kedvező helytartótanácsi ítélet az úrbéri per első szakaszában. Földesúri kezdeményezésre felmérték a városhatárt; a 15.986 holdból 5.423 a legelő, s 4.528 hold volt az úrbéri állomány. A jobbágyok száma 427, a házas zselléréké 292.
- 1807 A református templom felújítása és megtoldása.
- 1810 A városnak kedvező királyi rendelet 4.930 forint adófizetési kötelezettségről.
- 1812 A földesurak az összes úrbéri adók ellenértékeként 7.000 forintos „örökös úrbéri szerződést” csikartak ki a várostól.
- 1814 Református iskola bővítése.
- 1819 Zsidó kereskedők megjelenése és letelepedése, akik főként Paksról és Hőgyészről jöttek.
- 1828 A város október 15-én a királyhoz és a nádorhoz írt levéllel az úrbéri per folytatása és Bors Sámuel „fiskális” szerződtetése mellett döntött.
- 1829 Április 8-án városi küldöttség járt Bécsben „panasztevésen”, hogy a birtok-bizonytalanságok miatt zúgolódó népet lecsillapítsa.
- 1830 A helytartótanácsi (legfelsőbb) ítélet szerint a város nyolc pontos követeléséből ötöt megnyert, a következő évtől a megmaradt háromért továbbfolytatta perét.
A közben alapított zsidó hitközségi iskolában magyar nyelvű oktatás kezdődött, amely közel száz évig tartott.
- 1832 A földes jobbágyok száma ekkor 427, a „megszaporodott házas zselléréké” már 659. Az úrbéri adózás alá esett telkek száma 93 egész 5/8-ad. A maradványföldek területe 5.414 hold.

- 1836 Nagy tűzvész Patajon. Telekilletőségek szabályozása és kiosztása, vagyis a késői jobbágytelkesítéssel bővült a földmagántulajdon.
- 1837 A pataji tanácsháza klasszicista stílusú átépítése.
- 1841 A helytartótanács az úrbéri per kilencedik szakaszát lezáró ítéletében ugyancsak igyekezett gátat vetni az egyre növekedett földesúri követeléseknek. A per évekig szünetelt.
- 1847 Február 25-én hetivásár tartási engedélyt kapott a város.
- 1848 A jobbágyfelszabadítással jogilag alapvetően új helyzet állt be, s tovább nőtt a földszűke. Mozgó nemzetőrség Pataj környékén, különösebb hadicselekmények nélkül.
- 1849 Június 21-én az orosz katonai invázió ellen beszélt a lázító katolikus pap, Sörös Imre Kalocsán. Ezért megvádolták, s menekülnie kellett.
- 1851 Pataj hivatalos felmérése szerint területe 22.968 hold, lakosainak száma 5.590.
- 1857 Április 20-án a városi tanács az úrbéri viszonyok végleges rendezése végett a per folytatása mellett döntött. Tanítás kezdete Bödön, a tanyasi iskola majd százhusz évig működött.
- 1861 Június 30-án „*Olvasó Egylet*” alakult Lőrincz István, városi bíró elnöke alatt, félszáz taggal. A hatóság szerint megszüntették, noha működése nem esett kifogás alá.
- 1863 Az Olvasó Egylet nem szűnt meg, hiszen tagjai a forradalom évfordulóján gyűlést tartottak.
- 1864 Roboz József születése. A zsidó értelmiségi családban született ifjúból később az Országos Siketnéma Tanintézet igazgatója lett, nagyarányú elméleti munkásságot fejtett ki a *Néptanítók Lapjában*, s a *Magyar gyógypedagógiában*, amelyet szerkesztett is. Számos gyógypedagógiai tankönyvet is írt.
- 1866 Újhelyi Imre január 12-én született a városban, a család legkisebb gyermekeként. Szükséggyűjtő és szódagyártó apját tizenhárom éves korában elveszítette. A tehetséges fiú iskoláztatását egyik nővérének férje, Eötvös Károly Lajos tanfelügyelő vállalta magára. Iskoláit Kalocsán kezdte, Szekszárdon folytatta, majd 1884-ben Baján érettségizett, majd bekerült az Óvári Gazdasági Akadémiára. Állatorvosi oklevelét 1889-ben kapta kézhez. A végzés után a Károlyi grófok birtokán írónoki beosztást kapott. 1898-tól az akadémia rendes tanára, 1909–1919 között igazgatója.
- 1868 Idősebb Dobor János kezdeményezésére huszonnégy taggal megalkult a Polgári Kör.
- 1870 Az olvasókör felvette a '48-as, függetlenségi hagyományokra utaló előnevet.
- 1872 Dunapataj nagyközség lett, a város cívis polgárait megfosztották a hagyományos önkormányzás jogától. Az első községi törvény,

- az 1871. évi XVIII. trv. értelmében kialakított új – immáron polgári – közigazgatási rendszer közel nyolcvan évig lényegében változatlan maradt. A jogszabály – attól függően, hogy miképpen tudtak, vagy akartak eleget tenni a települések a rájuk ruházott feladatoknak – háromféle közigazgatási formát és szervezetet ismert: a kisközséget, a nagyközséget és a rendezett tanácsú várost. Az előző két kategóriába tartozó települések felett a közvetlen törvényességi felügyeletet a járások élén álló főszolgabíró gyakorolta. A község legfőbb döntést hozó fóruma a képviselő-testület volt. Községi bíró állt a település élén, a jegyző a hivatali adminisztrációt vezette. Az előjáróság végrehajtó szervezetként is működött.
- 1873** A Polgári Kör közgyűlésén elhatározták a '48-as Olvasókörrel való egyesülést.
- 1876** Szentkirály, Bőd, Bakod érsekuradalmi pusztákat, továbbá Mikla és Bojár pusztákat közigazgatásilag Dunapatajhoz csatolták. Az év telén pusztító jeges árvíz – bár a fajszi hármasszigetnél, a gerjéni zátonyokon, Apostagnál és Bölcskénél is jégtorlódás keletkezett – nem tört be a településre, de a község határának egy része víz alá került. Az árvíz után kirendelt kormánybiztos foglalkozott a terület védgátjaival. A községi virilisták (adófizetői jogon lett képviselők) nevei: Lukácsi József, Krausz Salamon, Veltman Ignác, Stadler József, Sörös Imre, Bán M. Sándor, Kis Pál, D. Szabó János, Csaba Mihály, V. Tóth János, Szőke Ferenc, Dávid Sándor, Krausz Márton, Dobor János, Kontra Pál, Halbrohr Gáspár, Tordai István, K. Kosaras István, Botykai István, Kosaras Gy. István.
- MÁRCIUS 5.** Kubinszki Ignác bíró elnöklete alatt képviselő-testületi ülésen tárgyaltak az áradással kialakult helyzetről. A bíró kifejtette, hogy „...a Duna árja a határt oly annyira elöntötte miként a pusztákra való közlekedés teljesen meg van akadva, a tavaszi vetésidő pedig beállott, szükséges tehát a közlekedés helyreállításáról gondoskodni, szükségesnek látja tehát a Szelid tónál egy dereglye felállítását...” (A dereglye vagy komp azért kellett, hogy a tavon átkelve a távolabbi pusztákat elérjék. Megkerülni a tavat lehetetlennek bizonyult, mert a területek jelentős része víz alatt állt, vagy mocsaras volt.). A legfőbb kérdést ekkor az jelentette, hogy ki állítsa fel a kompot és milyen költségen. Erre először jelentkezett egy vállalkozó, hogy ő pénzért szállítja a népeket oda s vissza, de ő visszalépett. Végül a város állította fel a kompot, és díj nélkül szállította az embereket.
- 1877** Kilencezer forint örökváltság egyösszegű megfizetése ellenében egyezséggel fejeződött be az úrbéri per. Az egyezés kiterjedt „a legelő elkülönítésére és az abból a báró Rudnyánszky családnak jutandó birtokra, úgy a censualis vagy remanentialis földek örökvált-

ságára”. A földesurak meg kinyilvánították, hogy „az 1795. évi december 9-én kezdett dunapataji úrbéri pert a maguk részéről ezennel megszüntetik, lemondnak minden haszonvételükről, melyeket regalejövedelem, szőlődézsma-váltság, censualis vagy maradékföldek haszonbére fejében 1848. május 1-jétől fogva követelhetnek, de sőt örökösen eladják az őket illető dunapataji királyi kisebb haszonvételi jogokat és az azokhoz való ingatlanokat. ... és a maradvány- vagy censualis földek örökváltságáról is lemondanak...”

A hatvanas évekkel kezdődött nehéz másfél évtized tanácsülési jegyzőkönyvekből kiolvasható, hogy az előjáróság pénzhiányra, a nehéz gazdasági helyzetre és a már kivetett súlyos adókra hivatkozva több kezdeményezést is elutasított, illetve nem támogatót. Ilyen volt például ebben az időszakban az óvoda, felsőbb elemi iskola, orvosi állomás létesítése, tűzoltó felszerelések vásárlása. Hasonlóképpen elutasította a testület a Duna-menti védgát társulásokba való belépést is.

1878 A kirendelt kormánybiztos vezetésével Dömsödtől Ordasig kiépítették a védgátrendszert. Ugyanebben az évben megkísérelték az érdekelt községek vízrendezési társulását létrehozni

JÚLIUS 7. A *Kalocsai Néplap* beszámolója szerint Lászlóvszky Antal pataji ügyvéd felhívása nyomán „az ellenzéki” függetlenségi párt választói délelőtt tíz órakor a városháza előtt pártalakuló gyűlést tartottak.

JÚLIUS Szabély Antal független ellenzéki jelöltet választották követjelöltül a dunapataji kerületben, a kalocsai Polgári Olvasókörben, ötvenhatvan fő jelenlétében. A gyűlés fő tárgya a védgát és a csatornázás ügye.

AUGUSZTUS Szabély Antal lett a dunapataji kerület országgyűlési képviselője Kovácsy Gyula szabadelvű párti, eddig a kerületet képviselő jelölt ellenében. A néplap részben a hagyományosan Kovácsy-párti soltvadkertiek választópolgárok kétharmadának távolmaradásával, másrészt a kalocsai polgárok nagy számban való részvételével magyarázta Szabély sikerét.

1879 Megépült a pataji zsidó hitközség temploma lakossági adakozásából.

1880 A község összlakossága 5.909 fő volt, ebből magyar anyanyelvű 5.675, szlovák 21, német 33, egyéb 180.
Gőzmalom és gőzfürdő épült Patajon.

1881. Meghalt dr. Kubinszky József r. katolikus püspök, aki 1824. augusztus
FEBRUÁR 23. 1-jén született Dunapatajon. Kalocsai olvasó kanonokként, valamint érseki tanfelügyelőként is elismerést vívott ki magának.

MÁJUS 15. A Függetlenségi Párt Dunapatajon értekezletet tartott.

MÁJUS A néplap tudósított a választásokat megelőző Ivánka Imre függetlenségi párti jelölt melletti helyi kortes akcióról. Az addigi

- képviselő Szabély Antalról gúnyos hangvételű költemény született, valamint „röplapok” is terjesztésre kerültek *„Felhívás a Dunapataji választó-kerület Polgáraihoz”*, valamint a *„Miért kell nekünk Ivánka?”* címmel. A helyi polgárság elégedetlen része Szabély nevéhez kötötte, hogy a település kilencezer forint készpénzen felül húszezer forintot napszámba kellett a felső védgáti érdekelt-ségbe fizetni.
- JÚNIUS 28.** A dunapataji választókerület új országgyűlési képviselőjévé Ivánka Imrét, a Függetlenségi Párt jelöltjét választották, aki Szabély Antalt 578 szavazattal győzte le. Az újdonsült képviselő 1818. december 9-én született a Hont vármegyei Felső-Szemeréden, a szabadságharcban honvédtiszti rangot szerzett. 1861-ben Pest megyei főjegyzőként tevékenykedett. Megalapította az első magyar Dunagőzhajózási Társaságot. Az új képviselő hajóval Ordasra, majd Dunapatajra érkezett, mindkét településen ünnepélyes keretek között fogadták.
- OKTÓBER** Gajáry Antal kerületi szolgabíró kezdeményezésére döntés született a Kalocsa–Dunapataj közötti útszakasz kavicsos való leszárásáról, első útemben Kalocsa határáig. A kavicsot a Pataj határában lévő kavicsbányából biztosították. Létrejött a térség községeknek vízrendezési társulása, de az elfogadott alapszabály a végleges megalakulást nem mondta ki, így csak öt év múlva lett tényleges víztársulat, az alapszabály módosítása után. A tanács jegyzőkönyveiből tudjuk, hogy többszöri felszólításra és kérésre Pataj nem volt hajlandó belépni a tőle délre található Sárközi Ármentesítő Társulatba.
- 1882** Megalakult a III. Dunapataji Önszegélyző Egylet. Igazgatója Dobor János, mellette tizenegy igazgatósági tag, pénztárnok és könyvvezető, valamint három számvizsgáló intézte az ügyeket. Ebben az időszakban a tagok heti tíz krajcáros betétet fizettek. Megalakult a Dunapataji Takarékpénztár Rt.
- JÚLIUS 7.** A *Kalocsai Néplap* tudatta, hogy az év áprilisában Schreiber János csillagász, a kalocsai Haynald obszervatórium munkatársa és a kalocsai távírda vezetője telefonvonalat létesített a távírda és az obszervatórium, valamint Kalocsa és Dunapataj között.
- 1884.** Megalakult a Szabadelvű Párt dunapataji választókerületi szervezete Kalocsán, a Polgári Olvasóköri. Az értekezlet elnökéül Lászlóvszky Adolf helyi illetőségű ügyvédet, jegyzőjéül dr. Brantner Györgyöt választották. Az összejevetelről a következőket közölte a néplap: *„Elnök megköszönvén a bizalmat, kifejti az értekezlet célját, mely abból áll, hogy a kerület szabadelvű választói párttá alakuljanak s a felléptetendő jelölt személyében megállapodjanak...”*, aki Gajáry Ödön lett.
- JÚNIUS** Gajáry Ödönt, a Szabadelvű Párt jelöltjét választották országgyűlési képviselővé a dunapataji választókerületben. A sajtó *„csendes,*

de kemény” küzdelemnek nevezte a választást, amit a mindössze harminchat szavazatnyi különbség is igazol. Fülöp György ellenzéki jelöltre 1.481 voks esett, a győztes Gajáryra 1.517, összesen 2.998-an éltek szavazati jogukkal (a számok a kerület egészére vonatkoznak). A dunapataji választókerület a szavazásra jogosultak száma alapján a hatodik legnagyobb volt ekkor az országban. Gajáry egyébként 1852-ben született Rév-Komáromban, 1874-től kalocsai főjegyző, 1876-ban indított mozgalmat a Sárköz ármentesítésére.

- 1885.**
FEBRUÁR 2. A helyi takarékpénztár megtartotta rendes évi közgyűlését, ahol nagy többséggel elnökké Róka Lajos rom. kat. plébánost, igazgatósági tagokká Bán Sándort, Keserű Istvánt, Keserű Sándort, Horák Jánost, Szalkai Jánost, Városi Imrét, Komáromi Istvánt, Dávid Józsefet, Krammer Mihályt, Panka Pált, valamint Németh Jánost választották.
- OKTÓBER II.** Godó Ignác iskolaszéki jegyző és kántortanító egy levelet küldött a *Kalocsai Néplap* számára, melyben köszönetet nyilvánít Haynald Lajos kalocsai érseknek az új katolikus iskolaépület felállításában nyújtott segítségéért, valamint beszámol a frissen átadott épület felszentelési ünnepségének részleteiről is.
A dunapataji zsidó hitközség a kunszentmiklósi hitközséghez csatlakozott.
- 1886** Egyes adatok szerint ekkortól használták a Dunapataj nevet egybeírva.
Keleti Károly vezetésével készült statisztika szerint a község lakossága az 1851-es 5590-el szemben 1880-ra 5909-re emelkedett, ami hat százalékos szaporulatot jelentett.
A zsidó hitközségben megalakult a *Chevra Kadisa*.
Katolikus elemi iskola épült.
A Dömsöd-pataji Dunavédegát Társulat hivatalos megalakulása, amelyre többször történt kísérlet. A társulat székhelye Budapest volt, az ügyeket egy nyolc tagból álló választmány intézte, közigazgatásilag Pest vármegyéhez tartozott, műszaki szempontból pedig a budapesti magyar királyi folyammérnöki hivatal felügyelete alatt állt. A munkálatokat megalakulás előtt közmunkaerővel végezték, azután pedig adóvisszatérítésekből, illetve kölcsönök segítségével.
- 1887** Gajáry Ödönt, a Szabadelvű Párt jelöltjét újraválasztották a pataji választókerületben, aki tagja és állandó jegyzője lett a kérvényi bizottságnak, részt vett még a másodbíráló-bizottság munkájában, valamint az állandó bíráló bizottságéban is.
- MÁJUS 17.** Meghalt az 1817. október 13-án Dunaföldváron született Sörös Imre katolikus pap, temetésén rég nem látott tömeg tisztelgett emléke előtt. Hamvai és sírköve a pataji katolikus templom falában vannak elhelyezve. A negyvennyolcas hagyományok ápolója,

- 1867-ben lett adminisztrátor Dunapatajon, 1876-ban nyugdíjazták.
- 1888.**
FEBRUÁR 2. Rendes évi közgyűlését tartotta a Dunapataji Takarékpénztár. Ismét Róka Lajos plébánost választották elnökké, az igazgatóságban helyet kapott: Keserű Sándor, Keserű István, Panka Pál, Bán Sándor, Krammer Mihály, Kincses Dániel, Dávid József, Horák János, Szalkai János, Váradi István, valamint Németh János. A felügyelő bizottságba három főt választottak: Godó Ignác, Lövinger Zsigmond és Halbrohr Gáspár személyében.
- 1890.**
OKTÓBER 7. megalakult a Dunapataji Önkéntes Tűzoltó Egylet, mai nevén Önkéntes Tűzoltó Egyesület Dunapataj. Az egylet első elnöke Lesták Ödön volt. Az alapszabály szerint húsz évesnél idősebb férfiak lehetnek önkéntes tűzoltók. Az egyesület harminc fővel kezdte meg a működését.
- 1892** Az óvoda (kisdedóvó) felállítása (az 1891. XV. törvénycikk értelmében). A pataji tanács egy óvónő és egy dajka alkalmazását határozta meg. Az óvónőnek háromszáz forintot és szabad lakást, a dajkának százhusz forintot szavazott meg. Az óvoda helyéül a közigazgatási jegyzői lakot jelölte ki. Az első óvónők között volt Filep Zsuzsanna. Őt 1896-ban választották a tisztségre.
- Bethlen Gergely grófot választották a dunapataji kerület országgyűlési képviselőjévé, aki a „*nemzeti párt híve*”. 1854-ben született Apanagyfaluban. Politikai pályájának kezdete előtt gazdálkodott.
- 1894.**
DECEMBER 16. Felavatták Kossuth Lajos mellszobrát Patajon. A Kossuth-szobor bizottság tagjai: Bán G. István elnök, Ambrus István városi főbíró, Lesták Ödön városi főjegyző, Szalkai János körelnök, Bán M. Sándor földbirtokos, Kincses Sándor földbirtokos, Óri József földbirtokos, Szilassy József a dunapataji református egyház főgondnoka, Halbrohr Gáspár, az izraelita hitközség elnöke, Szalkai István a r. katolikus egyház főgondnoka, Monda Gábor városi műkertész és Filep Endre ref. rektor. Az alkotás megmintázásával Kis György szobrászművészt bízták meg, a kiöntést Gerenday Béla készítette el. A szobor összköltségét 1400 forintban állapították meg. Az avatás napjának délelőttjén száz tagból álló lovas bandérium Lesták Ödön főjegyzővel várta a község határában az érkező Kossuth Ferencet és kíséretét. A városházánál Saáry József másodjegyző üdvözölte a neves vendéget, és bemutatta neki a tisztviselői kart, az előljáróságot és a rendezőséget. A vásártéren a lepellel takart szobor előtt gróf Bethlen Gergely képviselő tartotta a szónoklatot, amelyet mintegy ötezer megjelent vendég kísért figyelemmel. Kossuth Ferenc méltatta a patajiak hazafiságát, áldozatkészségét. A vásártéri Nagyvendéglőben ünnepi bankettet tartottak. Ez volt a világon a másodikként felavatott köztéri Kossuth-szobor. A sajtó is hosszasan beszámolt az eseményről. Bán G. István, akinek valószínűleg a szoborállítást eszébe ötlött, 1849.

- február 29-én született az egyik jómódú pataji református gazdacsaládban. A helyi közélet markáns szereplője volt évtizedeken át, pályája csúcspontja lehetett az ünnepség-sorozat, valamint, hogy az általa épített Bán házban vendégül láthatta a nemzet nagyjának fiát.
- 1895** Elfoglalta hivatalát Balla Árpád református lelkész, aki 1927-ig szolgált a községben.
A településhez tartozó földterület 21.837 kat. hold volt ekkor. Ebből szántó – 11.287; kert és gyümölcsös – 143; szőlő – 408; rét – 2.476; legelő – 4.320; mezőgazdasági terület – 18.634; erdő – 134; nádas – 1.306; művelés alól kivett terület – 1.763. (Minden adat kataszteri holdban értendő.)
- 1896** Megalakult a Dunapataji Kereskedők és Iparosok Olvasóköre, amely saját házzal, hatszáz kötetes könyvtárral és italmérési joggal is rendelkezett. Tagjainak száma 1929-re kétszázötven körülire nőtt, ekkori elnöke Miskolczy József sütőmester, igazgatója Dobos János, pénztárnoka Molnár Lajos, jegyzője Klein Jenő, könyvtárosa H. Tóth István.
- 1897.** A Budapesten megrendezésre kerülő Első Magyarországi Földműves-
JANUÁR 31– és Munkáskongresszuson három dunapataji küldött is képviseltette
FEBRUÁR 2. magát: Faragó István, Kincses János és Dobor István.
- SZEPTEMBER 5.** A '48-as Polgári Olvasókör saját alapszabályt alkotott, ekkor Farkas József volt az elnök, Bak István pedig a jegyző.
- 1898.**
APRILIS 14. Miniszteri rendelettel jóváhagyták a Polgári Olvasókör alapszabályát.
- 1900** A Dunapataji Községi Gazdakör megalakulása, pecsétjén legalábbis ez a dátum olvasható. Hivatalosan valószínűleg 1901-ben jegyezték be.
Dunapataj összlakossága 6.039 fő volt ekkor, ebből magyar anyanyelvű 5.982 fő, emellett 12 szlovák, 2 román, 20 német, valamint 9 egyéb nyelvet használót is kimutattak.
- 1901** Krasznay Ferencet választották a dunapataji kerület országgyűlési képviselőjévé, aki 1864. július 29-én született Nógrádon. Jogot végzett a fővárosban, később Angliában és Párizsban is tanult. Közgazdasági tárgyú cikkeket publikált. Később, 1904-ben a Pénzügyintézetek Országos Szövetsége Rt. tagja lett. Költségvetési kérdésekben a Kossuth-párt vezérszónoka volt.
- 1902** A Dunapataji Hitelszövetkezet megalakulása.
OKTÓBER 22. A Kunszentmiklós–Dunapataj között ötven kilométer hosszú, helyi érdekű vasút ünnepélyes megnyitása.
- 1903.** A dunapataji vadásztársaság a Kossuth téri nagyvendéglőben (az
JANUÁR 31. úgynevezett Külsőben) a dunapataji Casino könyvtár javára tombolával egybekötött zártkörű „*táncvigalmat*” rendezett.

- JANUÁR 20.** A Szociáldemokrata Párt pataji népgyűlésén két munkaspárti „*agitátor*”, Klein Ferenc és Lakner László szónokolt, a laptudósító szerint csekély érdeklődés mellett. A gyűlés rendben folyt le, a csendőrségnek nem akadt dolga. A február 8-i számban megjelent *Ezért kell hát földet osztani?* című, nem túl barátságos tudósításban arról is beszámolt, hogy a „...*pénznélküli szocialisták este halat rendeltek, hol három és fél hektoliter bor fogyott el*”.
- FEBRUÁR 22.** A *Néplap* aznapi száma tudtatta, hogy tejszövetkezet alakult, majd a híradást így folytatták: „*Dunapataji gazdák napokban fogják tartani az alakuló gyűlésüket, amelyben a tejszövetkezetet alapítását beszéljük meg. Már eddig körülbelül száz üzletrészt jegyeztek*”.
- ÁPRILIS 19.** A dunapataji választókerület polgársága tiltakozó népgyűlése és tüntetése Fejérváry hadügyminiszter újonclétszám-emelési törvényjavaslata ellen. A *Néplap* szerint meghívókat küldtek szét a kerület községeibe és elhatározták, hogy a népgyűlés által elfogadott határozati javaslatot Budapestre fogja vinni egy küldöttség.
- DECEMBER 12.** Öt-hatszáz fős Függetlenségi Párti gyűlést tartottak Dunapatajon, amelyen egyhangú határozattal kimondták, hogy Krasznay Ferenc képviselő csatlakozzon haladéktalanul „*a küzdőköz*”, amennyiben nem teszi, tőle a bizalmat megvonják. A küzdelem a magyar nyelv jogainak a hadseregben való elismeréséért folyt, alkotmányos eszközökkel. A gyűlést id. Panka Pál helyi elnök nyitotta meg, Dunavecseről huszönöt fegyveres rendfenntartó csendőr volt jelen. (Abban az időben Pataj a dunavecsei járáshoz tartozott.) Krasznay Ferenc nem jött el a pártgyűlésre, levelet írt az összegyűlt tömegnek.
- 1905** Az 1906-ra érvényes virilisták névjegyzéke: 1. Érseki uradalom 2. Református egyház 3. Bán M. Sándor 4. F. Kiss József 5. Róka Lajos 6. Löwinger Sándor 7. Tímár Ignác 8. Óri József 9. Módra Pál 10. Godó Ignác 11. Stefanovics Mihály 12. id. Panka Pál 13. Freund Lajos 14. Halbrohr Géza 15. Fa Imre 16. Becző S. István 17. Schwarcz Sámuel 18. V. Kiss István 19. Kincses Dániel 20. Polacsek Rudolf.
- MÁRCIUS 1.** Krasznay Ferencet újraválasztották a kerület képviselői székében. Dunapataji előljáró választás Csikay Imre járási főszolgabíró elnökle alatt. Felkiáltás útján a következő személyek lettek megválasztva: Dávid József első bíró, ifj. Panka Pál másodbíró, Faragó Mihály pénztárnok. Esküdtek: Szakács Imre, Farkas József, Koller G. Sándor, ifj. Horváth S. István, László Károly, Nagy P. István, Járó Sándor (iparos), Ambrus István. A két bíró és a pénztárnok régiek, az esküdtek mind újak lettek választva. A választás nagyon izgatott volt és hogy nagyobb incidens nem történt, az csak a járás kedvelt főszolgabírójának volt köszönhető – a korabeli sajtóhíradás szerint.

- MÁRCIUS 15.** Krasznay Ferenc országgyűlési képviselő részvételével nagyszabású ünnepélyt rendeztek.
- JÚNIUS 26.** Elkezdődött a Dunapataj–Baja közötti helyi érdekű vasút közigazgatási bejárása, a kereskedelemügyi miniszter, gróf Teleky József rendeletére. (Ez vonal tulajdonképpen a Kunszentmiklós–Dunapataj helyi érdekű vasút folytatása lett volna, amely aztán sohasem épült meg.)
- NOVEMBER 24.** A képviselő-testületi ülésen egyhangúlag díszpolgárnak választották Fazekas Ágoston pestvármegyei főjegyzőt.
- 1906** A Dunapataji Magyar Ipart Pártoló Egyesület belépett a Magyar Védő Egyesületbe, amely az 1844-es iparpártoló mozgalmat elevenítette fel magyar termékek vásárlásával és előnyben részesítésével. A belépéskor a patajiaiak elhatározták, hogy „*az összetartás külső szimbólumaképp egyforma, úgynevezett honi ruhát fognak hordani, melynek úgy anyaga, mint formája magyar kell, hogy legyen*”. Az egyesület dunapataji elnöke Polgár Miksáné, jegyző Haraszthy József, pénztárnok Reich Adolfné lett. Ismételten választások kiírására került sor, ekkor Muzsa Gyula foglalta el a kerület képviselői székét. 1862-ben született Romániában egy magyar emigráns fiaként. Dunapatajra kerülve gyógyszerterápiát nyitott, az Országos Gyógyszerész Egylet alelnöke volt, valamint Nemzetközi Olimpiai Bizottsági tagsággal is rendelkezett. 1906-ban gróf Teleky József, mint a Dunapataj-bajai helyi érdekű vasút előmunkálati engedményese azt kérte a képviselő-testülettől, hogy a patajiaiak mind „erkölcsileg” mind pedig anyagilag is támogassák a vasútvonal létrejöttét. (Mondja ki a testület, hogy „*az esetleges anyagi áldozatoktól sem retten vissza.*”) Ezzel szemben a pataji testület úgy látta, hogy erején felül már 150.000 koronát kifizettek, s hogy ezzel kötelezettségének is eleget tett. Ezért a testület a kérvényt csak elvben (erkölcsileg) támogatta.
- OKTÓBER 28.** A község képviselő-testülete díszközgyűlésen emlékezett „*Dicső emlékü fejedelmünk II-ik Rákóczi Ferencz és bujdosó társai halhatatlan honfiúi érdemeire*”, amelyet jegyzőkönyvben örökítettek meg, s a helybeni templomban ünnepi istentiszteleteket tartottak – két különböző napon –, mindkettőt testület részvételével. Korábban döntöttek arról is, hogy Rákóczi temetési ünnepségére küldöttséget nem menesztenek, illetve arról, hogy a Községházához vezető utcát a „*Lővinger-féle saroktól kezdve az óvoda utcán át, ki egészen a Fa Sándorné telke sarkáig Rákóczi emlékére Rákóczi Körútnak*” fogják nevezni.
- 1909.** Az 1848-as forradalom és szabadságharc emlékére délelőtt kilenc órakor Balla István református lelkész tartott istentiszteletet. A lakosság a körök zászlói alatt a Kossuth utcán a Kossuth-szoborhoz vonult. A nyitóbeszédet Máté István református káplán mondta,

- utána Muzsa Gyula országgyűlési képviselő tartott emlékbeszédet. Az ünnepség zárásaként Gózon János földbirtokos és Nagy Julianna szavalt.
- 1910** Felállították a Patajon jól ismert – egykori piactéren lévő – mélyfúrású ártézi kutat, amelynek létesítésére megyei rendelet kötelezte a községeket. A rendeletet Dunapataj anyagi okokra hivatkozva elutasította, majd megfellebbezte, később mégis belátták szükségességét. Helyéül a Belső vendéglő és a Freund Jakab közötti közteret jelölték meg, valamint rendelkeztek a 22/1910. számú határozatukban, hogy a kutat „...*még az esetleges járványok beállta előtt...*” készítsék el. Több vállalkozóval való tárgyalás után Prónay József hódmezővásárhelyi fűrőmestert bízták meg a kút elkészítésével, továbbá felállítottak egy „*Kút Építő Bizottságot*” is. A kútból kifolyó víz mély árkokon keresztül a Bügealjra folyt, a községi vágóhíd mellé. Itt egy kisebb tó keletkezett a felgyülemlett vízből, amelynek halászati jogát ezután rendszeresen kiadták (például 1914-ben Csaba József kapta meg a jogot 301 koronáért).
- Az 1911. évre választott mezőőrök: 1. *Órjeg*: Mészáros Sándor; 2. *Szentkirály*: Fa József; 3. *Szelid*: Oszlányi Sándor; 4. *Inám*: Faddi Sándor; 5. *Nána*: Bak László; 6. *Alsójárás*: Paksi Sándor; 7. *Csepeg*: id. Vajda József; 8. *Keresztfokhát*: Szőke S. János; 9. *Pap-tava*: Mohácsi Sándor; 10. *Felsőjárás*: Deák Sándor; 11. *Száraz erdő*: Horák István; 12. *Középső erdő*: Koller István; 13. *Alsó erdő*: Vági Lajos; 14. *Felső szőlőhegy*: Séllei József; 15. *Alsó szőlőhegy*: Tolnai Sándor; 16. *Felső zátony*: Dani József; 17. „*Vejte puszta átsatoltatván Hartához mezőőr nem fogadtatott fel.*”
- Muzsa Gyula másodszor lett a választókerület képviselője.
- 1912** Megkezdődött a villamosítás Dunapatajon. Óri József és társainak engedélyezte a képviselő-testület villamos vezetékek és oszlopok felszerelését, felállítását magánvilágítás céljára a pataji utcákon.
- 1913** Dunapataj vasútállomás dolgozói – elöljárók: Taba János, felvigyázó: Tényi Antal, málházó: Lénárd József, váltókezelő: Szekeres Sándor, kalauzok: Kővári István, Gerhát Mihály, Uhr Géza, Illés János, Dömötör János, Balogh Sándor, vonatfékezők: Gál József, ifj. Gerhát Mihály, Szekeres Lajos.
- A tanács további villamos 120 darab „*villamos lámpa*” felállítását határozta el, amely az egész éjjel égő közvilágítást szolgálta. A községi jegyzői állást Mile Pál töltötte be.
- 1914** A tanács határozatban döntött arról, hogy nyolc-tíz sebesült magyar katona ellátását biztosítja teljes felgyógyulásukig.
- December 6.: Dunapatajon megalakult a Vörös Kereszt Egylet helyi szervezete. A választmány elnöke Balla Árpád ev. református esperes, társelnök dr. Polgár Miksáné lett. Alelnökök: Vajda Ottó r. katolikus plébános és Godó Margit, gondnok: Mille Pál

- főjegyző, választmányi tagok: Balla Árpádné, Csajághy Imre, Freud Lajos, Horváth Zsigmondné, Koller G. Sándor, F. Kiss József, Kun Sándorné, Modra Pálné, Nagy P. István, Reich Adolfné, Vajda János, Váradi Sándor. A közgyűlés elhatározta azt is, hogy a református egyház által rendelkezésre bocsátott helyiségben negyven sebesült ellátására szolgáló kiegészítő kórházat állít fel, amely ellátásához a település havi ötszáz koronával járult. Az egylet orvosa huszonöt hölgy számára ápolói tanfolyamot is indított.
- 1915** A pataji római katolikus plébánia a Főszékesegyházi vagy Kalocsai Főesperesség I. számú Miskei Kerületéhez tartozott. Ebben az évben kezdődött Vajda Ottó papi szolgálata a dunapataji plébánián.
- 1918.**
JÚNIUS 12. Balla Árpád ref. esperes lelkész felhívást adott közzé a polgári iskola szervezésére.
- JÚNIUS 30.** Közgyűlést tartottak a városházán, ahol a gyűlés egyhangúlag kimondta a polgári iskola felállítását. Az ülésen kettőszáznyolcvan személy vett részt, egyben kimondták azt is, hogy a polgári iskola ügyét mindenben hajlandó támogatni és érte anyagi erejükhöz mérten áldozatot hozni.
- SZEPTEMBER** A Budapesti Helyiérdekű Vasutak Rt. megszerezte gr. Telekitől a koncessziót a Dunapataj–Baja tervezett vasútvonalra, valamint a Kunszentmiklós–Dunapataj szakasz részvényeinek zömét, mivel itt villamosított vonalat szándékoztak kiépíteni.
- NOVEMBER 19.** Bencze József elnökle alatt megalakult a szociáldemokrata párt helyi szervezete, mintegy kétszázötven taggal számoltak akkor.
- 1919** Lukácsy István négyéves papi szolgálata kezdődött meg 1919-ben, Farkas János kántortanító működése befejeződött a községben.
- JANUÁR 19.** A Dunapataji Katolikus Kör tisztújító közgyűlésén Lukácsy István pap figyelemfelhívást intézett a közösség tagjaihoz: *„a mindent fel-forgatni készülő tendenciák hullámverésében...iparkodjék...a véres háborúból hazajött katonatestvérekre szelídítőleg, engesztelően hatni, őket régi társadalmi rendjökbe, békés polgári életbe visszasegíteni”*.
- MÁRCIUS 29.** A mezőgazdasági termelés fokozása érdekében a földművelésügyi népbiztosság utasította a vármegyéket, hogy járasonként alakítsanak egyeztető bizottságokat a munkabérek és a feltételek megállapítására. A bizottságban egyenlő számban kellett, hogy jelen legyenek a munkások és a termelők. A testületbe a munkások és a cselédek részéről négy dunapataji delegált is jelen volt, név szerint a következők: Dobor István, valamint Kovács István rendes tagként, Faragó István és Klapkó Antal póttagként – jelentette a néplap.
- MÁRCIUS 25.** A katolikus kör rendkívüli közgyűlést tartott, amelynek tárgya *„A dunapataji Kath. Kör belépése a magyar szocialista pártba”*.
- MÁRCIUS 31.** A *„községi munkástanácsnak közgyűlése”* a városházán. Az ülésen jelen voltak: Bencze József munkástanács elnök, Lőrincz M. Sándor,

Faragó István, Körmendi Sándor, Becző József, Dobos Sándor, Koller József, Dalló Sándor, Bikszegi Sándor tanácsstagok, (olvas-hatatlan név), Biacsi János, Kovács István politikai megbízottak és Mile Pál községi jegyző. A következőket határozták: megvon-ták az egyházi tisztviselők (addig szokásos) fajarandóságát; ki-mondták egy községi fürdő megépítését a gyógyító erejű ártézi kút vizéből, a terv kidolgozásával a községi direktóriumot bízták meg; a községi hitelszövetkezethez „*bizalmi férfiul*” Csajághy Imrét választották meg; kimondták, hogy a lakodalmak, tekintet-tel a nagy élelmiszerhiányra, csak a legszűkebb családi körben tarthatók meg. Indoklásként Dobor elmondta, hogy „*igen rossz színben tűnünk fel, hogy mikor a városi proletárság éheznek, itt nagy szabású lakodalmak tartattanak*”.

- MÁJUS 17.** A *Kalocsai Néplap* beszámolt az érseki székváros környéki gazda-sági vasúthálózat kiépítésének tervéről. Az elképzélések szerint a Dunapataj–Kalocsa közötti szakasz az Ordas, Géderlak, Dunaszent-benedek, Uszód, Foktő nyomvonalon haladna. A terveknek meg-felelően egyelőre lóvasút közlekedett volna, viszont olyan erős alap-építményt terveztek a vonalhoz, ami esetlegesen a későbbiekben a vasutat igénybe vevő gőzüzemű vonatszerelvényeket is elbírt volna.
- ÁPRILIS 7.** A településen is sor került a tanácsválasztásokra, amelyen a la-kosság hozzávetőlegesen hetven százaléka számára biztosítottak választójogot. A „régí”, a helyi parasztság körében még mindig jelentős tekintélynek örvendő vezetés a hivatalos jelöltekkel szem-ben ellenlista felállítására szánta el magát, amelyről nem marad-tak fent a nevek. A hivatalos listáról Bencze József, Dobor István és Karácsony Károly nevét ismerjük. Az ellenlajstromra leadott szavazatok száma (1168) jelentősen meghaladta a hivatalos lista-ra érkezett szavazatok számát (709). A hatóságok az eredménye-ket érvénytelenítették.
- MÁJUS 17–24.** A Dunapataji Munkásdiktatúra Likvidáló Bizottsága leltárba vette a katolikus plébánián a legfontosabb ingó és ingatlan katolikus vagyont.
- JÚNIUS 6.** A direktóriumon belül élesedő viták miatt Dobor István lemondott a testületen belüli tisztségéről és távozott a településről.
- JÚNIUS 8.** A volt gazdakör helyiségében Karácsony Károly direktóriummi tag beszédéből az ott jelenlévő földművesek arra jutottak, hogy ez-után sokkal hatékonyabban tudják majd érvényre juttatni érdekei-ket, s „*egészen fellelkesülve, szinte nyíltan kezdték hangoztatni: a proletárdiktatúra a végóráit éli*”.
- JÚNIUS 18.** Elterjedt a hír, hogy másnap (vagyis Úrnapján) sorozást tartanak, ezért a „... *lakosság tömegesen vonult a Külsővendéglő elé...*”. Az aznap megjelent Vörös Újságból sokan értesültek a 72 kg-os fej-adag előirányzatról is. A gyűlés az éjszakában nyúlóan is folyt,

végül az egybegyűltek elhatározták, hogy másnap tiltakoznak az intézkedés ellen, amiért „*a legnagyobb munkaidőben katonának akarják vinni a férfiakat*”. A Külső vendéglőnél összegyűlt csoportosulás fő hangadója, Váradi Sándor mellett, aki egyébként a község tekintélyes birtokosa, Benke Sándor középparaszt volt. Még aznap este sor került a helyben állomásozó vöröskatonákkal való összeütközésre.

Ekkor a tömeg lefegyverezte a vöröskatonákat, valamint a helyi vörösőrséget és a csendőrséget is, mivel azok a „*tömeg közé löni akartak, amire a nép pillanat alatt felbőszült, kezükből a fegyvert kicsavarták (névszerint Mészáros Károly, Lehoczki Konrád és Brezovszki András)*”. Péter János sorozóbizottsági elnök, akit a dunavecsei járási direktóriumtól rendelték ki, a bizottsággal együtt az éjszaka folyamán elmenekült. Zsidóellenes atrocitások is történtek, minek következtében – feltehetően – Schwarz József, 52 éves kalocsai illetőségű kereskedő „*erőszakos halált halt*”.

JÚNIUS 19.

A mozgalomban résztvevő többi településhez hasonlóan Dunapatajon is új – ideiglenes – elöljáróság megválasztására került sor. A héttagú bizottság tagjai: Váradi István, Benke Sándor, Kovács S. József, Koller B. Sándor, Keserű Sándor, Sukkert Lajos, Csaba József. Dunaszentbenedek tüzéregysége szabad elvonulást és hét túszt is kért, akik szabadon bocsátását visszavonulás befejezése után valóban elengedték. Ordas és Géderlak között összeütközésre is sor került a vörös egységek és az ellenforradalmárok között.

Patajiak segítségével a mozgalom kiterjedt Hartára, az ottani karhatalmat is ártalmatlanították, valamint felszedték a Dunapatajra vezető vasúti síneket is.

Dél-délkeleti irányban lévő szállásokról (Halom, Alsómégy, Hillye, Öregcsertő illetve Alsóerek, Felsőerek, Keserűtelek) is csatlakoztak a felkeléshez, többen „*félíg pityókásan*”, továbbá kijelentették, „*ők minden áron harcolni akarnak, ha mi nem megyünk a vörösök ellen, akkor ők jöttek mi ellenünk. Ők jöttek, és addig haza nem mennek, míg minden kommunistát ki nem végeznek, készek Budapestig menni és Kun Bélát seregével a Dunába szorítani.*”

JÚNIUS 20.

Ordas közelében két kiküldött dunapataji járőrt, Antoni Gábort és Andrási Józsefet egy dunai monitoros vörös egység elfogott és paksi parancsnokságra szállított, elengedésük kieszközlésére felállított küldöttség vezetésével Fekete Lajos kántortanítót bízták meg, aki eredményes tárgyalásokat is folytatott a nap folyamán. Miután reggel 7 és 8 óra között Kalocsáról és Hartáról is segélykérő küldöttség érkezett, mindkét településre kocsik indultak, este hírek érkeztek a kalocsai ellenforradalom győzelméről, valamint a karhatalmi egységek Harta előtt való megtorpanásáról.

- JÚNIUS 21.** A patajiak és a géderlakaiak lefegyverezték a dunaszentbenedeki vörösöket, és „*Sz. Benedeknél 4 ágyút fogtak.*” A zendüléshez ekkor már érdemben csatlakoztak a Gallina Zoltán vezette böddi uradalmi cselédek. A Duna mellől még aznap kiszorították a térség utolsó jelentősebb vörös erőit, az őrnaszádokon távozó mintegy kétszáz fős egységet.
- JÚNIUS 22.** A rövid életű győzelem veszélybe került, a tanácskormány csapatai támadásba lendültek, „*háromautónyi Lenin-fiú*” támadt a község ellen, Harta elfoglalása után. Két ágyú erős tüzének köszönhetően azonban visszavonulásra kényszerültek. A „*fehérgárdát*” két századra osztották, az első vezetője Vendég József, a másodiké Váradi János lett, míg a parancsnoki teendőket Benke Sándor vállalta. Mindannyian frontot megjárt emberek voltak. Délután öt órára a fehér alakulatok tüzérségi támogatással elűzték Hartáról Szamuely Tibort és egységeit.
- JÚNIUS 23.** A dunapataji csata napja. Szamuely parancsnoksága alá rendelték a IV. hadtest vasas hadosztályának öt századát, a Petzkay-féle tengerészászlóaljat, két őrnaszádot százhatvan tengerésszel, illetve a lázongó térségben található összes használható vörös alakulatot. A község ellenőrzéséért folytatott négy-öt órás ütközet a kora délutáni órákban vette kezdetét. A pataji lázadók a lőszer elfogytával is folytatták a harcot, ennek lett következménye a Duna-melléki ellenforradalom legnagyobb embervesztesége. Dunapatajon még ugyanezen a napon sor került a rögtönítélő forradalmi törvényszék felállítására, az ítéleteket maga Szamuely Tibor hozta meg, körültekintőnek nemigen nevezhető vizsgálat után. Egyes források szerint tizenkettő, mások szerint tizennégy halálos ítéletet hozott, azonnali végrehajtással. A községházánál összegyűjtött 16 embert az ítélet kihirdetése előtt súlyosan bántalmazták. Az akasztásokra a református paplak előtt álló vadgesztenyefákon került sor. A végrehajtáskor az elítéltnak magának kellett kirúgnia a széket. A kötélt által kivégezettek a következők voltak: Máté Gábor, Tüzkő Kálmán, Nagy Lajos, Csizmadia József, Kincses József, Sass Lajos, ifj. Dudás József, Fitáris Miklós, Elkán Lajos (Kalocsa), Herold Sándor, Tóth András (Réztelek), Sándor Ernő (Budapest), Gábris István, Vass Imre.
A tűzharcban elesettek: Bán János, Bíró Sándor, Horváth Mihály, Dutka Sándor (Fülöpszállás), Vendég József, Herceg József, Gábori István, Sulyok József, Gyöngyösi János, Vörös János, Sárközi Kálmán, Farkas Sándor, Böröcz Sándor, Bán Sándor, Szél Gy. Sándor, Keserű István, Vitáris János, Váczi Sándor, Papp Mihály, Biacsi Sámuel, Koller István, id. Dudás Antal, id. Faddi József, id. Herceg Imre, Vajda G. István, Takács István, Iván Gergely, Faragó István, Bogárdi Sándor, Slepényi István, Papp István, Vass Imre,

Bán Imre, Nagy István, Polacsek Sándor, Klein Vilmos, Szajsz Imre, valamint négy ismeretlen személy. Ezen túl a községre mintegy egymillió koronát kitevő hadisarcot szabtak ki, amelyet 161 embernek kellett fizetnie 300 és 7500 korona közötti tételekben.

JÚNIUS 24.

Kalocsán kivégezték a harmincnégy éves dunapataji Ribári Józsefet. Ribárit feltehetőleg Farkas János katolikus kántortanító adta Szamuely kezére Gallina Zoltán böddi uradalmi intézővel együtt.

JÚLIUS 6.

Népgyűlést tartottak Dunapatajon intézőbizottság választása céljából. A gyűlésen jelen volt Dobor István szovjet-tanácsstag, aki ismertette a június 14-i országos gyűlés döntéseit. Bencze József bejelentette, hogy ő és az intéző bizottság összes tagja lemondott és erre a napra új választást tűztek ki, harminc községi tanácstagot válasszanak meg maguk közül. Egyúttal javaslatot is tett. Az ajánlott tagok – Bencze József, Förster Nándor, Hatházi Sándor, B. Kovács János, Dalló Sándor, Sulyok Sándor gépész, Bévárdi János tűzoltó, Ruppert Béla, id. Szajsz Mihály, Karácsonyi Károly, Lőrincz M. Sándor, Horváth S. József, Banai András, Farkas János, V. Szabó János, Tamás Sándor, id. Szél Sámuel, id. Dobor József, Sós Bán József, V. Szabó István, id. Fias János, Nagy J. József, Oszlányi Sándor, id. H. Kiss János, id. Szőke Imre, ifj. Kiss Jeremiás, ifj. Joó János, Bajusznács János, Dobor István és Bikszegi Sándor – „*helybeli proletár elvtársak*”.

A népgyűlés a felolvasott neveket egyhangúlag ellenszavazat nélkül „*kézfelemeléssel*” megválasztotta. A községháza tanácstermébe a jelölő bizottság direktóriumi elnöknek Karácsonyi Jánost, alelnöknek Ruppert Bélát és Sós Bán Józsefet, az intéző bizottságba pedig id. Szőke Imrét, Sulyok Sándor gépészt, Bévárdi János tűzoltót, V. Szabó Istvánt, Oszlányi Sándort, Bajusznács Jánost és Fias Jánost javasolta. A tanács megválasztotta a javasolt személyeket az említett posztokra.

JÚLIUS 12.

A dunapataji tanács utolsó ülését tartotta, összesen hat határozatot hoztak. Az első a tantermek kijelölésére vonatkozott, aztán egy háromfős küldöttséget jelöltek ki a kalocsai törvényszéki értekezletre. Harmadikként egy közéleti ügy merült fel: „... *majdnem minden proletár ház liszt és élelem nélkül áll, mert július 15-ig hagyta meg a múlt az adagokat, a többit mind elrequirálták és elvitték a községből, úgy hogy most a lakosság az éhségnek van kitéve, indítványozza, hogy mielőtt nagy baj bekövetkeznék a tanácsnak lisztről kell gondoskodnia, a tanácsnak rendelkezésére állanak az elmenekültek szocializált gabona termései, amelyből a pillanatnyi szükségletet biztosítani fedezni lehet, előadja továbbá, hogy mielőtt ezt keresztül vinnék az átvételi bizottságot kell megalakítaniok....*”

Ugyanezen az ülésen jelentette be az elnök, hogy megalakult „az

építőiparosok községi szervezete”, ahol az anyagok kiutalásával Nyitrai Imrét, a faanyagok kiadásával pedig Szigeti Sándort bízták meg. A tanács elfogadta továbbá, a gyűlésen résztvevő „*Mátrai gazdasági intéző*” javaslatára, hogy munkaközvetítőt nevezzenek ki, aki a munkások létszámát és a munkásokat kereső munkaadókat nyilvántartja, Bajusznács János tanácsstag lett megbízva.

A dunapataji munkástanács utolsó határozata a dunapataji sütőiparosok kérelmében döntött; a pékek a sütéshez nem kaptak rőzsét, amely már veszélyeztette a lakosság ellátását, ezért kérték, hogy a község rőzséjéből utaljanak ki nekik, amelyet a tanács meghatározott ár mellett jóváhagyott.

JÚLIUS 27. A szegedi kormány egyik dokumentumából tudjuk, hogy Dunapatajról Mile Pál, Váradi Sándor, Váradi János és Bencze Gábor is karhatalmi szolgálatra jelentkezett.

AUGUSZTUS 7. A tanácskormány bukása utáni első képviselő-testületi ülés tartották. Az ülésen Gyenizse Antal jegyző tájékoztatta a képviselőket, hogy a régi rendszer és a régi közigazgatás fog helyreállni, az 1886. évi XXII. törvénycikk szerint hívta össze a régi megválasztott elöljárókat.

Az elöljáróság nem kívánta átvenni a községügyek vezetését, „...mert ők annak idején, habár erőszakkal is, lemondottak.” A képviselő-testület viszont egyhangúlag kimondta, hogy „...bármennyire szabadkozik is az elöljáróság a község ügyei vezetésének átvételétől ebben a percben a község lakossága iránti hálából, a további esetleges kellemetlenségek elkerülése céljából is kötelessége hogy a község ügyeinek vezetését átvegye”. Így a régi elöljáróság kénytelen volt átvenni a község vezetését.

R. Nagy István a községi elöljáróság nevében kikötötte, hogy csak úgy veszik át a vezetést, hogy ha a képviselő-testület a nehéz helyzetben támogatja őket. A képviselő-testület támogatásáról biztosította az elöljáróságot.

Karácsonyi Károly „*mint az átadó direktórium elnöke*” kijelentette, hogy sosem volt a szélsőséges intézkedések híve, minden ügyet békességben és tisztességben igyekezett elintézni. Balla Árpád indítványozta, hogy Karácsonyi Károlynak és társainak „...*mint a legutóbb megválasztott, s most lelépő direktórium tagjainak jegyzőkönyvileg mondjon köszönetet és elismerését fejezze ki, hogy működésük néhány heti ideje alatt mindig a legnagyobb rendet, békességet tartották fenn és intézkedéseikkel a lakosságot sohasem hívták ki*”.

A dunapataji tanács Lukácsy István katolikus pap javaslatára táviratot intézett a Magyar Nemzeti (Friedrich-féle) Kormányhoz: „... *Dunapataj Község közönsége a fehér ellenforradalomban, a szélsőséges szocialista irányzat, a kommunizmus részéről, a legir-*

tózatossabb megpróbáltatásokat volt kénytelen elszenvedni, kihulló magyar vérben és elharácsolts nemzeti vagyonban. ...” Egyúttal az Antantnak is szolt egy üzenet: „...Dunapataj Község Közönsége f. évi június 23-án életének legvéresebb kálváriáját járta meg, melyet egy vérfürdő formájában a szélsőséges szocialista irány, a kommunizmus zúdított reá. A magyar nép legnagyobb rétege földműveléssel foglalkozó polgári elem, mely a múltban a legelözékenyebben viseltetett az ipari munkásság iránt. Tiltakozik a hamis és gonosz jelszavakkal dolgozó szocialista kalandorok akna munkája ellen. Csak olyan kormányt támogat, mely a közvéleményt alkotó polgárságra támaszkodik s mely a nép minden rétegének kielégítését tartja szem előtt.”

- OKTÓBER 19.** A Nemzeti Hadsereg fővárosba való bevonulásának hírére „Dunapatajon vasárnap a házakat fellobogózták, a református templomban Balla Árpád ev. ref. lelkész, a katolikus templomban Lukácsy István r. k. lelkész tartottak a nap jelentőségét méltató szentbeszédeiket. A község, az egyesületek és a körök díszközgyűlést tartottak, s lelkes táviratokkal keresték fel a nemzeti hadsereg élén az ország fővárosába bevonuló fővezért, Horthy Miklóst”.
- OKTÓBER 16.** Újsághír szerint a Kalocsáról Budapestre tartó személyszállító hajón dunapataji és kalocsai lakosok felismerték Szandor József borbélysegédet és Csukovits Béla villanyszerelőt, akik a tanúk állítása szerint a megtorlásakor akasztottak. A két férfit letartóztatták.
- NOVEMBER 5.** Tervezet született a postai levélforgalom Dunapatajon keresztül való megindításáról Kalocsa és Budapest között. Az elképzelés szerint hetente háromszor szállítana leveleket a főváros és az érseki székhely között – „újságolta” a néplap.
- NOVEMBER 23.** A román csapatok távoztával megtartották az első ünnepélyes megemlékezést az ellenforradalom vértanúi tiszteletére. A két felekezeti templomtól az elesettek sírjához vonultak. Itt a Himnusz eléneklésével vette kezdetét a megemlékezés, majd Balla Árpád ref. esperes tartott beszédet. Ezt a közös sírban nyugvó, katolikus vallású áldozatok beszentelése követte Lukácsy István r. katolikus lelkész által. Minden elhangzott imát a Nemzeti Hadsereg kivonult katonáinak díszlövése követte. Dunapataj község koszorúját R. Nagy István bíró, a dunavecsei járásét Csikay Imre főszolgabíró helyezte a sírokra. A község elhatározta, hogy méltó síremléket állítat a temetőben, amely gyűjtést Dunapataj előljárósága 3000 koronával meg is indította – írta a *Néplap* december 3-i száma.
- DECEMBER 3.** Többek letartoztatására került sor a községben, akik szerepet vállaltak a proletárdiktatúra idején. Ügyészségi fogházba szállították: Dalló Sándor és neje, Körmenyi Sándor és neje, Szabadi Józsefné, Surányiné Dobor Mária, Biacsi János, Z. Kovács István, Németh Etel, Faragó István, Becző József, V. Szabó János, Joó Jánosné,

- Sass Lászlóné, Hauer Mózes. Néhány ismert funkcionárius azonban, akik vezető szerepet játszottak, ekkor még nem került karhatalmi kézre: Bencze József, Farkas János, Dobor István – közölte a *Kalocsai Néplap* tudósítója.
- DECEMBER 7.** Évi közgyűlését tartotta a gazdakör helyiségében a dunapataji és ordasi Hangya Értékesítő-Fogyasztási szövetkezet. Váradi Sándor elnök nyitotta meg az ülést, amelyen a forgalmi kimutatás közzététele után tisztújításra került sor. Ennek keretében igazgatósági tag lett: Váradi Sándor, R. Nagy István, Kosaras György, Póka Imre és Vajda János. A felügyelő-bizottság is megújult: Mile Pál, Gyenizse Antal, Godó Ignác, Monori Sándor, Váradi István, Koller B. Sándor, valamint Nagy Sámuel kerültek a testületbe – írta a helyi lap egy héttel később.
- DECEMBER 9.** Ünnepeyes keretek között megtartották a polgári iskola megnyitóját a községháza tanácstermében. Kovács György igazgató hangsúlyozta az intézmény nemzeti megújulásban betöltendő szerepét, szavai szerint az új iskolára vár a „*hazafias, vallásos, tettekre kész nemzedék*” nevelés. Balla Árpád református és Lukácsy István katolikus lelkész is méltatta az új kultúrintézmény létrejöttét.
- DECEMBER 10.** Megindult a négyosztályos polgári iskola I. osztálya (évfolyama). Az oktatás eleinte bérhelyiségekben, a Casino és a Gazdakör épületében folyt, majd később a község saját épületében a Galacsi-Tóth-féle háznál.
- DECEMBER 24.** A Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjegyületének 131. számú dunapataji fiókja Nyitray István elnöklete alatt újra működött. A képviselő-testület 39/1919. számú határozatában megerősítette a polgári iskola felállítását. A 70/1920. számú határozatban megválasztották az iskola gondnokságát. Valamivel később az itteni tanárokat (ekkor még összesen három fő) javadalmazták a 15/1922. számú határozat alapján két-két hold szántófölddel – „*méltányos haszonbérbe*” adással.
- A dunapataji képviselő-testület 50/1919. számú határozatában a Magyar Királyság Pártjának felhívására egyhangúlag elhatározta, hogy „...*a magyar Szent Koronának a megcsonkított magyar címerre való visszahelyezését kívánja és ragaszkodik a magyar királyság felállításához, azonban azzal a határozott kijelentéssel, hogy a király ne a Habsburg házból választassék...*”.
- 1920** „... *az ellenforradalom vértanú hozzátartozói az előljáráshoz azon kérelmet terjesztették, hogy azon fák kivágása iránt intézkedjék, melyeken az akasztások történtek...*” – E kérelem után a képviselő-testület 6/1920. számú határozatában a református paplak melletti fák azonnali kivágására adott utasítást.
- A dunapataji tanács 10/1920. számú határozatában az „*ellenforradalom vértanúi sírhelyét rendező bizottság*” felállítását döntötte el. A sír-

kert rendezésére és parkosítására az előjáróság mellé Lukácsy Istvánt, Váradi Sándort, Szakács Jánost és Zelenák Jánost választották meg. A polgári iskola a községtől kapott egy épületet, amelyet hét éven keresztül használt. A polgári első igazgatója és szervezője Kovács György volt. Az épület alkalmatlan volt a tanításra és rossz egészségügyi körülmények jellemezték.

JANUÁR 14.

Választói mozgalom a dunavecsei kerületben címmel „*helyzetjelentést*” adott közre a néplap a nemzetgyűlési választásokat röviddel megelőző hetekről. „*Bencze Gábor kisgazdapárti jelölt mellett Platthy György is fellépett ugyancsak kisgazda programmal. Platthy azelőtt a '48-as párthoz tartozott, de a politikai konjunktúrák által vezetve belépett a kisgazdapártba, hogy e révén visszaszerezhesse régi kerületét. Platthynak a kerület felső községeiben van erős pártja: Dunavecse, Apostag, Szalkszentmárton, míg Bencze mellett a déli községek: Dunapataj, Solt, Akasztó sorakoznak. Erős küzdelemre van kilátás.*” A dunapataji választókerület megszüntetése után a községet is a dunavecsei kerületbe osztották, itt volt képviselő korábban Platthy még a Függetlenségi Párt színeiben.

**JANUÁR
24–25.**

A településen is lezajlott a forradalmas korszak utáni első nemzetgyűlési választás, amikor is három – Platthy György, Bencze Gábor, Koszorú Imre – jelöltre voksolhattak a választópolgárok a dunavecsei járásban; ketten kisgazda, utóbbi keresztény programmal, a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának jelöltjeként. A község I. számú körzetében Bencze érte el a legtöbb szavazatot, 645-öt, Platthy 142 voksa következett, míg Koszorú 14 érvényes jelölést kapott. A II. körzetben a jelöltek sorrendjének megtartásával a voksok száma 776, 67 és 14, a III. körzet, amely a külső pusztákat foglalta magába (Bödd-Bakod, Örjeg, Szelid, Szentkirály, Miklapusztá) nem változtatott a végső sorrenden, itt is Bencze diadalmaskodott 665 szavazattal, őt Platthy követte 69-cel, a harmadik helyezett ezúttal is Koszorú Imre lett (63). Bencze Gábor a járás községeinek többségében diadalmaskodott – ilyen nagyságrendű különbség javára azonban máshol nem volt megfigyelhető –, összesen 2.086 szavazattal Platthy 278-ával szemben (a választókerület egészében 6.813 voksa állt szemben Platthy 4.836 vokásával).

Bencze Gábor 1871-ben született Solton, szülőhelyén voltak birtokai, illetve Pataj környékén is gazdálkodott.

JANUÁR 14.

A községben a Nemzeti Hadsereg javára december 31-én és január 6-án színelőadást rendeztek a helyi műkedvelők. Lukácsy Sándor *Vöröshajú* című népszínműve került megrendezésre. Az összes bevétel 3.892 korona, ebből 1.850 k. szolgált a kiadások fedezésére, 2.132 koronát a rendezőség a Nemzeti Hadseregnek juttatta – jelentette a néplap.

- FEBRUÁR 1.** Megtartották a helyi hadirokkantak rendes évi közgyűlését. A polgári iskolát igazgató Kovács György hadirokkant főhadnagy indítványára fővédnöknek és díszelnöknek Várady L. Árpád kalocsai érseket választották meg. A tiszteletbeli elnök Lukácsy István lett. E mellett azt a javaslatot is felterjesztették, hogy az ellenforradalom során elesettek özvegyei és árvái is részesüljenek havi nyugdíj illetményben.
- FEBRUÁR 7.** Sajtóhír szerint a dunapataji hadifoglyok egyesülete a rokkantak számára bolgárkertészetet létesített.
- MÁRCIUS 6.** A néplapban megjelent cikk a proletárdiktatúra és a román megszállás okozta anyagi és természetbeni károk összesítését közölte, beleértve az egymilliós hadisarcot, amely összeg az úgynevezett „*kék pénzben*” volt fizetendő. Elhajtottak 270 darab vágómarhát. Kikerült a településről ezen felül 2.600 darab szárnyas és 5.600 darab tojás, 17 métermázsa zsír, 38 süldősertés, valamint öt darab ló. Az ellenforradalmi események elfojtása után közvetlenül két vagon liszt, ezt követően gyakorlatilag a diktatúra bukásáig folyamatos volt a nullás liszt elszállítása Pestre. Az említett tételek összértéke 6 millió 858 ezer korona.
- A román megszálló erők több századnyi katonát állomásoztattak Dunapatajon. Elvittek 16 vagon gabonát (búza, rozs, árpa, zab), vetőmagként minimális mennyiség maradt csak helyben. Elrekviráltak 1,5 vagon lisztet, részben a katonák ételmezésére, részben elszállításra. 30 vagon szénát és két vagon szalmát fordítottak a lovak ellátására, eltulajdonítottak még 31 darab szarvasmarhát, két métermázsa zsírt, nem meghatározott mennyiségű sót, cukrot, szappant. 367 darab baromfi, 1732 tojás, 1250 kg szőlő, valamint 50 hektoliter bor került a román katonák fogyasztásának kielégítésére. Tüzelőanyagként egy vagon fát, egyéb céllal 2000 darab zsákot is felhasználtak, igénybe vettek 1000 fuvar, elsősorban Kalocsára, Kiskőrösre, Géderlakra. A dunai erdőkben is jelentős károkat okoztak a szálfáállományban, amit barakképítésre használtak fel. A középületeket kaszárnyaként használták, ezek meglehetősen leromlott állapotban kerültek vissza a községhez. Jelentős egyéni károk is estek, Bencze Gábor csepegi birtokán például 100 ezer korona értékű kárról számol be a kimutatás. Az összesítések utáni károk értéke elérte az ötmillió koronát.
- MÁRCIUS 20.** A néplap szerint elfogatóparancsot adtak ki Sajó Szigfrid budapesti ügyvéd ellen – többek között ő hajtotta be a Dunapatajra kirótt egymillió koronás hadisarcot – izgatás és rablás vádjával. A község iparos- és kereskedő körének államosításakor állítólag kijelentette: „*mindenkit elgázolnak, elsöpörnek, aki nem kommunista*”.
- MÁRCIUS 26.** Az 1910-es években elakadt az árvízmentesítés a térségben, ezzel kapcsolatba fejezi ki nemtetszését Lukácsy István r. katolikus pap

- a sajtóban megjelent írásában. A jelenséggel kapcsolatban megjegyzi, hogy a dunapataji érdekeltség évente harmincezer korona adót fizet be a Sárközi Árvízmentesítő Társulat pénztárába, és ezért az összegért nem csak el nem vezetik a térség vizeit, hanem „megkapja” egy csatornai mellékágon keresztül még a fülöpszálási, a Kolon-tói, akasztói és ácsi vizeket is, Dunapatajnak ezerhatszáz katasztrális holdnyi földterülete feküdt ekkor víz alatt.
- MÁRCIUS 24.** A királyi törvényszék ötös tanácsa Dunapatajon tartotta ülését. D. Nagy Lajos helyi lakost, volt munkástanács tagot bűnösnek találták hat rendbeli zsarolás, három rendbeli személyes szabadság megsértése, egy rendbeli lopás és egy rendbeli magánlaksértés büntetében, és tizenöt évi fegyházra ítélték.
- ÁPRILIS 7.** Dobor István és Körmenyi Sándor ügyének tárgyalására került sor a községben. A néplap híradása szerint Dobor az ellenforradalom leverését követően megfenyegette a kiszegedőket, amennyiben „nem támogatják a tanácsköztársaságot, rövid időn belül ki lesznek pusztítva az élők sorából”. Izgatás és zsarolás büntetében bűnösnek találták és tíz évi fegyházbüntetésre ítélték. Körmenyi Sándor többeket, (Balogh István, Lőrinc M. József) a különítményesek kezére adta, ezért bűnösnek mondták ki személyes szabadság megsértése és testi sértés vádjában, nyolc év fegyházra, valamint ötven korona mellékbüntetésre ítélték.
- ÁPRILIS 4.** Csajághy Imre dunapataji református tanítót négy év börtönbüntetéssel, valamint öt év hivatalvesztéssel sújtotta a bíróság. A proletárdiktatúra alatt a közoktatásügyi népbiztosság keretében ellenőrzési feladattal bízták meg a Kalocsa környéki iskolákra vonatkozóan. A sajtóhíradás szerint „*papok és burzsujok ellen is többször izgatott*”.
- MÁJUS 22.** A Sükösdön 1844-ben született Godó Ignác kántortanító haláláról adott hírt a sajtó, aki több évtizeden át Dunapatajon részt vett a helyi társadalmi és szövetkezeti mozgalmakban is.
- JÚNIUS 2.** A szibériai hadifoglyok javára színelőadással egybekötött jótékonykíséretet estet rendeztek a településen. A rendezvényen megjelent Dulovits Árpád kultuszminiszteri tanácsos, valamint Kovács György a helyi polgári iskola igazgatója is. A tanulók részéről Taba István mondott üdvözlőbeszédet. Két egyfelvonásos ifjúsági színdarab került terítékre, a *Kárpátokban* és a *Hazaáruló* címmel. Az est tiszta bevétele 3613 korona volt, amelyet a kalocsai Sárközi Takarékpénztárban helyeztek el. A *Kalocsai Hadifogoly Újság*ból is eladtak e mellett ötvenkét darabot, 104 korona értékben – adta hírül a néplap.
- JÚNIUS 12.** A dunapataji tanuló ifjúság köréből többen felvételüket kérelmezték a Zrínyi-gárda apródszervezetébe, írta a helyi újság. Az egyesület „... *férfiassággal felveszi a harcot minden erkölcsi*

- piszok ellen, amely színpadon, újságban, filmen stb. megjelenik*”.
- JÚNIUS 23.** A vértanúkra emlékeztek az események első évfordulóján. Pest vármegye főispánja, alispánja és járási szolgabíró is képviseltette magát. A néplap tudósítója ezt írta: „*Maga Dunapataj komor gyászba öltözött. Minden ipar és kereskedelem szünetelt. Az ev. ref. és a rom. kat. templomokban tartott isteni tisztelet után mintegy hatezer ember vonult ki a vértanuk sírjához. ...minden résztvevőnél virágcsokor, amit a vértanuk sírjára óhajt helyezni.*” Szalontai Tamás segédlelkész elszavalta a *Tetemrehívás* című irredenta verset, Lukácsy István r. katolikus lelkészt követően, Szigeti Gyula református segédlelkész tartott emlékbeszédet a „*megúj-hodott keresztény, nemzeti Magyarország szellemében*”. Zárás-ként a helyi iparosokból és kereskedőkből álló negyventagú dalárda Fekete Lajos tanító vezetésével gyászdalokat adott elő.
- JÚLIUS 24.** Kovács György a községi állami polgári iskola igazgatója tartott tanév végi, június 27-i értékelő beszámolóját közölte a sajtó. Számtalan nehézséggel küszködött az intézmény, a rendelkezésre bocsátott (Úri Kaszinóbeli) termekbe a tanulók hordták össze a bútorokat, a kat. iskola felesleges tábláit, dobogóit vették igénybe. Az első tanévben húsz lány és harmincnégy fiú iratkozott be, s ez további négy tanulóval bővült évközben. A sikerek ellenére elégedetlenségét fejezi ki a tanulmányi eredmények terén. A húsz lányból három megbukott, harminchét fiúból kilenc, ezek közül tizenegyen tettek sikeres javítóvizsgát, egy tanulót ismétlésre bocsátottak. Az igazgató a gyengélkedést a háború alatt lezúllott tanulási szinttel magyarázta elsősorban. A tantestületet Kovács György igazgató mellett Bölöni Béni és Bokor Margit alkották. Az új, 1920/21-es tanévre az előirányzott díjak: beiratkozási díj húsz korona, a két részletben befizetendő tandíjé pedig száznegyven korona.
- AUGUSZTUS 20.** Az Ébredő Magyarok Egyesületének elnökségéhez a következő levél érkezett: „*Értesülést szerezve a kalocsai ÉME nagyszabású zászlószentelési ünnepélyéről, Dunapataj leányai hazafias lelkesedéssel jelentik, hogy az ünnepélyen részt kívánnak venni. A résztvevők névsora: Balla Böske, Balla Nelli, Sáska Erzs, Sáska Ibo-lya, Kendecsy Baba, Mile Jolán, Taba Mancsi, Gyakus Ilonka, Leitner Klári, Dömötör Margit, Balaton Mariska, Faragó Kata, Monori Irénke, Modra Erzs, s még vagy tíz pataji kisleány*” – írta a néplap.
- AUGUSZTUS 25.** Ismét a településen ülésezett a Királyi Törvényszék ötös tanácsa. Deák Sándor volt vörösőrt négyévi, Bikszegi Sándor szovjet-tanács tagot nyolcévi fegyházbüntetésre ítélte.
- AUGUSZTUS 28.** „*Művészestélyt*” tartottak a helyi Úri Kaszinó épületében, zsúfolt ház előtt. A szomszédos Kalocsáról és Paksról is többen átlátogattak. Balázs Árpád dalaival, Kovács György iskolaigazgató zongora-

- dalokkal lépett fel. Láthatta és hallhatta még a közönség Leitner Klári és Kendecsy Babi monológjait, Kovács Györgyné szavalását, valamint Herceg Ferenc *Árva korona* című párbeszédének előadását. Az előadás tiszta jövedelme elérte a négyezer koronát, amelyet a Magyar Tanítónők Otthona javára gyűjtöttek. Az előadás végén Patacsi Dezső honvédelmi államtitkár záróbeszédet tartott.
- SZEPTEMBER 4.** Megtartották a helyi ÉME alakuló ülését, ahol a központot remetei Kőváry János, a dunavecsei fiókot Sergeti Gyula református lelkész képviselte.
- OKTÓBER** A pataji emlékmű bizottság megkereste a kalocsai előjáróságot, hogy járuljon hozzá az ellenforradalmi lázadás során elesettek két emlékművének költségeihez, egyet a temetőben, egyet a kivégzések színhelyére terveztek.
- NOVEMBER 3.** A tisztújító választások során Váradi Sándor földbirtokos került Dunapataj bírói székébe. A testület további tagjai: másodbíró: Koller B. Sándor, pénztáros: F. Szabó Sándor, esküdtek: Z. Kovács István, Keserű Sándor, Nagy Sámuel, Váradi István, Kosaras György, Szőke D. Imre, T. Tóth József, Lakatos Sándor – jelentette a sajtó.
- 1921.**
JANUÁR 12. A katolikus kör megtartotta évi rendes közgyűlését Lukácsy István elnöklete alatt – olvasható a helyi lapban. Ekkor megválasztották az új tisztkart, a világi elnök Zelenák Sándor, a könyvtáros és pénztáros Szőke D. Imre, a titkár Horváth Z. József lett.
- JANUÁR 27.** A községbe érkezett Bencze Gábor nemzetgyűlési képviselő Héjj Imre és Szabó Balázs kispapok képviselő társaságában. A lakosság lelkes üdvözlése fogadta Benczét, aki beszámolt a trianoni béke becikkelyezéséről, a földbirtokreformról, a progresszív adózásra való áttérés szándékáról. Szót ejtett arról is, hogy pártja a jövőben a „keresztény kispap, földműves és polgári elemeket” szeretné tömöríteni.
- FEBRUÁR 1.** Földgázkutatókat irányoztak elő Dunapatajon, ugyanis a község artézi kút vizéből „geológiai különlegességekre lehet következtetni”. Lukácsy r. katolikus lelkész a kút vizére, valamint az onnan ömlő benzolra hívta fel a pénzügyminisztérium figyelmét – olvashatták a patajaiak a néplapban.
- MÁRCIUS 9.** A pataji katolikus hívek jelentős összeggel járultak hozzá a bogyszlói templom építéséhez, ezernégyszáz korona gyűlt össze, amelyből a „dunapataji honleányok” adománya háromszáz korona volt, az utóbbi összeget Tényi Anna, Leitner Klári és Barta Sári gyűjtötték össze – írta a helyi lap.
- ÁPRILIS 8.** A Kalocsán megtartott bírósági tárgyaláson Kohn Adolf volt politikai nyomozót tizenkét évi fegyházra és tízévi hivatalvesztésre ítélték. Az ellenforradalmi felkelés elfojtását követően ő adta karhatalmi kézre Gábris István dunapataji lakost, akit a kalocsai

- vésztörvényszék halálra ítélte. A Gross József által is behajtott hadisarc elidegenítésében is tevékenyen részt vett, valamint az ő parancsára utasították Váradi Sándort összes ingóságának átadására.
- ÁPRILIS 22.** A községben fellépő Ürményi-szintársulat a dunapataji Kovács Zoltán tanító-költő *Féltékenység* című vígjátékát játszotta.
- MÁJUS 28.** A *Néplap* cikke párhuzamot vont a Palicsi és a Szelidi tó között a hasonló adottságok alapján (szikes-gyógyhatás). Megfogalmazódott az óhaj – szakértői vizsgálatok után –, hogy a Dunapataj határában lévő tó pótolhatja a szerb területekhez került palicsit, amennyiben a környező települések előljáróságai lépéseket tesznek a tó környéki infrastruktúra fejlesztésére.
- MÁJUS 22.** A Magyar Földműves Szövetség fővárosi ünnepén a dunapataji kiscgazdák Bencze Gábor vezetésével mintegy nyolcszázan vonultak fel. A menet élén az előljáróság képviselői haladtak Dunapataj táblát tartva.
- JÚNIUS 23.** Az felkelés második évfordulóján számos prominens – Preszly Elemér Pest vármegye főispánja, Agorasztó Tivadar alispán, Prónay József, Héjjas Iván, valamint Bencze Gábor nemzetgyűlési képviselő – tette tiszteletét, továbbá mintegy ötezer résztvevő jelent meg. Balla Árpád lelkész tartott emlékbeszédet, Lukácsy István gyászmisét celebrált, Fekete Lajos református kántortanító méltatta az elesettek érdemeit, Fábíán Lajos, solti ÉME elnök koszorúzott. Herceg Béni iparosköri tag szavalt, végül Domonkos Kálmán polgári iskolai tanár búcsúztatta az elhunytakat.
- JÚLIUS 13.** Kovács György polgári iskolai igazgató sajtóbeszámolója szerint a második tanévben már két fiú és két leány osztály működött, ötvennyolc fiú – és harmincnegyzvennyolc lány –, ezen felül tizenhárom magántanulóval. Sikeres év végi vizsgát tett ötvennégy fiú, harminchárom lány és az összes magántanuló. Negyvennyolc fiú, illetve harminchat lány volt helyi szülők gyermeke. A tantestületben immár hét tanár dogozott. A tanulók rajzaiból, kézimunkáiból rendezett kiállítás is megnyílt. A Nemzeti Múzeum száz darabból álló ásványgyűjteményt ajándékozott a tanintézménynek. Hahn József vezetésével ebben az évben megalakult a kulturális és jótékonyági célokat szolgáló Dunapataji Izraelita Ifjúsági Műkedvelő Egylet.
- 1922.** Új harang szentelésére került sor a református templomban. Az egyik **FEBRUÁR 1.** – 720 kilogrammos – harang a közösség gyűjtésének eredménye, a másik – a kisebb, 420 kilogrammos – a Stefanovics, a Monori, valamint a Gellért családok adományából készült el. A harangok Slezák-féle budapesti öntőüzemben készültek. Az új harangok ügyének legfőbb szorgalmazója R. Nagy István községi egyházközpont volt – adta hírül a kalocsai lap.
- MÁRCIUS 4.** Zsivanovics Béla a vármegyei gazdasági egyesület titkára a pataji

gazdakörben nagy figyelemmel kísért előadást tartott a kender-termelésről, továbbá Hartán és Patajon tizenöt kilogramm vetőmagot, valamint gazdasági útmutatót osztott szét. Az előadás végén a gazdák táviratban üdvözölték a település neves szülöttét, Ujhelyi Imrét, aki kiváló eredményeket ért el a szarvasmarha-tenyésztésben, tevékenységét elsősorban Mosonmagyaróvár környékén folytatta – írta ismertetésében a hírlapi tudósító.

- MÁRCIUS 15.** Az ünnepi eseménysorozat március 14-én délután 5 órakor a Kaszinó nagytermében a katolikus iskola növendékei nyitották meg *A magyar zászló* című színmű előadásával, illetve Máhig Ervin káplán beszédével, a rendezést tanítónők vállalták. Az előadás összevétele 3.600 korona volt. Másnap a két templomban tartott istentisztelet után a község polgárai a Kossuth-szoborhoz vonultak, ahol Szalontai Ferenc református tanító mondott beszédet. Az ünnepséget a Gazdakörben tartott vacsora zárta.
- ÁPRILIS 8.** Gyászünnepséget tartottak Dunapatajon IV. Károly emlékére, amelyen megjelent a község elöljárósága, a Gazda Kör, a Katolikus Kör, a '48-as Kör, a MÁV tisztikara és alkalmazottai, a csendőrség és az állami polgári iskolai tanárok.
- MÁJUS 22.** Dunapatajon futballpálya-avató mérkőzést rendeztek a helyi Torna Egylet és a Kalocsi Torna Egylet között. A mérkőzés után bálra is sor került.
- MÁJUS 28.** A nemzetgyűlési választáson a dunavecsei kerület régi-új képviselőjévé Platthy Györgyöt választották *„keresztény, kiscgazda, földműves és polgári párti programmal, 3.921 szavazattal, 818 abszolút szótöbbséggel.”* A voksoláson Pálóczy-Horváth Istvánt (Keresztény Egység Tábor – 2.112 szavazat) és Ludwig Ernőt (Keresztény Földműves-és Polgári Párt – 996 szavazat) utasította maga mögé (a számok a kerület egészére vonatkoznak). Az új nemzetgyűlés munkájában a külügyi, az igazságügyi és a zárszámadást vizsgáló bizottság tagjaként is részt vett. Platthy 1864-ben született a Nógrád megyei Apátfalván. Budapesten jogi-és államtudományi doktorrá avatták. A Függetlenségi-és '48-as Párt egyik alapítója és alelnöke is volt. 1913-tól a kerület képviselője volt két éves (Bencze-korszak) kihagyással.
- SZEPTEMBER 3.** Előadást és táncestet tartottak a vértanuk tervezett emlékoszlopának javára. A befolyt összegről nem szólt a sajtóhíradás. A képviselő-testület 111/1923., valamint 48/1924. számú határozatában döntött egy I. világháborús szobor felállításáról, amelyre pénzt is megszavaztak és eldöntötték helyét is: a Kossuth-szobor és a Kőkereszt között egyvonalban. (Ez az emlékmű mai helye is.)
- 1923.** A községi képviselő-testületi közgyűlésen kegyelettel adóztak az
- DECEMBER 14.** I. világháborúban, és az 1919. júniusi ellenforradalomban elesettek emlékének. A Hősök emlékét megörökítő országos bizottság

- kiküldötte, Schafner Béla nyugalmazott huszárszázados is biztosította támogatásáról a községet, hogy emlékművet emeljen a hősök tiszteletére. A dunapataji vezetés egyhangúlag Bezeredy Béla *Bajtársak* című szobra mellett foglalt állást. A szobor tervek szerinti magassága 4,4 méter, költsége pedig százhuszonöt mázsa gabona értékének megfelelő volt. A tervek szerint ezen együtt szerepelt volna a paraszti felkelés leverésekor elesették neve a háborúban hősi halált haltakéval.
- FEBRUÁR 23.** A felekezeti tanítók segélyezésének kapcsán Lukácsy István képviselő-testületi tag a sajtó szerint indítványozta, hogy az elmaradt államsegélyek pótlására a tanítóknak havonta két métermázsza búza mindenkori árát utalják ki. Indítványát elfogadták.
- FEBRUÁR 23.** Községi előljáró-választást tartottak a községben Beniczky Péter dunavecsei főszolgabíró felügyelete alatt. Dunapataj első bírása Váradi István lett, másodbíróvá T. Tóth Józsefet választották, a pénztárnoki tisztséget F. Szabó Sándor töltötte be. Az előljárói testület a következőképpen állt fel: Z. Kovács Sándor, Keserű Sándor, Bak A. János, Leicht János, Faragó János, D. Szabó János, Z. Szőke István.
- MÁRCIUS 15.** A település ünnepén elsőként a két templomban tartottak istentiszteletet, majd a Kossuth-szobor elé vonult polgárság előtt Plathy György nemzetgyűlési képviselő tartott emlékbeszédet.
- 1924** Váradi István – 122 kataszteri holdas gazda, a törvényhatósági bizottság tagja, egyházi presbiter, a Hangya és a Legeltető Társaság felügyelő bizottsági tagja, a Gazdakör alapítója és jegyzője, a tanonciskola, a rokkantszövetkezet, a testnevelési bizottság elnöke, valamint a világháborút végig küzdő katona, a kömmün elszánt ellenfele, a nemzeti hadsereg egykori tagja – lett a községbíró.
- ÁPRILIS 9.** A Marcaliból áthelyezett Sárossy Gergely átvette a polgári iskola igazgatását Dunapatajon. Előtte Földes Ferenc volt egy évig az iskolai igazgató, majd rövid ideig Bölöni Béni. Az átmenetben távoztak is, jöttek is tanárok. A polgári iskolai *Értesítő* a rossz elhelyezés egészségre is veszélyességéről számolt be. Bizakodóan ad hangot azonban annak, hogy hamarosan megkezdődik az iskola építése „... hála Dulovits min. tanácsos úr öméltsága buzgalmának és Dunapataj község áldozatkészségének!...” Az iskola tanulói *Biróch meglátják Pestet* című ifjúsági színdarabját, és a *Kaszát vásárló paraszt* című humoros jelenetet adták elő. Az előadások bevételéből a könyvtárat gyarapították és megvetették az alapját az állandó polgári iskolai színpadnak.
- SZEPTEMBER 28.** A katolikus hívek adományaiból két új harangot szenteltek fel a templomban, az első világháború idején elvittek helyére, a nagyobb kettőszáznyolcvan kilogramm, a másik hatvan kilogramm súlyú. A felszentelést dr. Horváth György végezte, az eseményen Beniczky Péter járási főszolgabíró is megjelent.

- OKTÓBER 28.** Megtartották a dunapataji vértanúk tiszteletére emelt emlékmű avató ünnepségét. Horthy kormányzót Than Károly altábornagy, a kormányt Preszly Elemér megyei alispán képviselte. Az ünnepség istentiszteletekkel kezdődött, majd Platthy György országgyűlési képviselő tartott beszédet az emlékoszlopnál, amelyet Szentgyörgyi Lajos szobrászművész alkotása lett végül, noha egy évvel korábban még Kovács Erzsébet terveit hagyta jóvá a testület.
- 1925** A száz kat. holdas és ennél nagyobb földbirtokosok és földbérlők Dunapataj községben: Kalocsai római katolikus érsekség 2.565, Dunapataj nagyközség 1.692, községi közlegelő birtokosság 278, pataji református egyház 143, H. Kovács József 295, özv. Gellért Józsefné 183, Bencze Gábor 158, Váradi Sándor 133, Horváth S. István 117, Nagy A. János 103. Ezen kívül a község bérelt vagy tulajdonolt területeket Harta községben 157, Uszód községben 235.
- MÁJUS 6.** Dulovits Árpád miniszteri tanácsos személyesen tudatta a községi előljárással, hogy a minisztérium elfogadta a polgári iskola építésére vonatkozó határozatot, mivel mostoha körülmények között folyt az oktatás: nádfedeles, alacsony épület, amelynek ablakai kicsik, a helységek sötétek és nedvesek. Részben ezzel magyarázták, hogy a tanári kar sűrűn változott.
- JÚLIUS 7.** Domonkos Kálmánt bízták meg az igazgatói teendők ellátásával miután Sárossy Gergely az igazgatói teendők alóli felmentését kérte, de Patajon maradt rendes tanárként.
- 1926** A képviselő-testület 2/1926. számú, év eleji határozatában elvben csatlakozott a Dunapataj–Baja útvonalon közlekedő autójárat-hoz, ugyanakkor anyagiakról nem határozott.
- FEBRUÁR 27.** A község rendkívüli közgyűlése Váradi István bíró elnöklete alatt díszpolgárrá választotta Agorasztó Tivadar vármegyei alispánt. Az indítványt Váradi Sándor Gazdaköri elnök terjesztette fel.
- MÁRCIUS 21.** A leányiskolai önképzőkör az árvízkárosultak javára az Iparoskör helyiségében jótékony célú színelőadást rendezett. „... *Ugyancsak humanus célt szolgált a leányiskolai önképzőkör által készített játékszerek elárúsítására rendezett karácsonyi vásár...*”
- MÁJUS 1.** A Polgári Iskola (Nagyiskola) alapkövének ünnepélyes lerakása. Az ünnepélyre már előző este vonattal érkeztek: a közoktatási miniszter képviselőjében Nagy Zsigmond miniszteri osztálytanácsos, Havas István a Polgári-iskolai Tanárok Országos Egyesülete elnöke, Molnár János főtitkár, a királyi Tanfelügyelőséget dr. Ósi Béla tanfelügyelő képviselte. A meghívottak között volt Feltóthy László és Kovács György polgári iskolai felügyelő, aki a pataji polgári iskola szervezője és első igazgatója volt. A fáklyás felvonulást Platthy György kormányfőtanácsos, nemzetgyűlési képviselő, Beniczky Péter főszolgabíró és Domonkos Kálmán főszolgabíró vezette.
- MÁJUS 13.** A frissen szerveződött Szent Margit Leánykör estélyt rendezett.

- A kör tagjai iskolát frissen végzett, feddhetetlen erkölcsű hajadonok lehettek férjhez menésükig. Az estet irredenta versek előadása nyitotta, majd a *Falu hajnala* című színmű előadása következett. A szervezést Triszler Mária és Beretka Jenő vállalta.
- MÁJUS 15.** A sajtó hírt adott a dunavecsei járásbírótság azon kezdeményezéséről, hogy „*Dunapataj községet szakítsa ki a kalocsai járásbírótság területéből és csatolja a dunavecseihez*”. A képviselő-testület egyhangúlag állást foglalt a tervezet ellen. Szót ejtettek a cikkben arról is, milyen nehézségekkel nézne szembe a pataji lakos, ha ügyei rendszeresen Dunavecsére szólítanák Kalocsa helyett, a távolság és ehhez kapcsolódóan a közlekedési nehézségek jelentene a legfőbb problémát. A néplap ekkor még a Kalocsához tartozás érveként az 1927-re tervezett Dunapataj–Kalocsa–Baja vasút megépítését is említette.
- MÁJUS 12.** Sor került a Faluszövetség zászlóbontására, Platthy György képviselő és Meskó Zoltán ny. államtitkár tartották a tagtoborzó gyűlést. A tisztikar összetétele a következőképpen alakult: Platthy György jelenlegi, Bencze Gábor volt képviselő lettek a díszelnökök, elnök: Taba Gy. József, társelnökök: Lukácsy István, Mile Pál, Váradi Sándor, Váradi István, Lengyel János, Szabó Pál, Gábori István, titkár: Gyenizse Antal.
- JÚNIUS 19.** A már készülöben lévő dunapataji polgári iskola ügye mellett felmerült egy új r. katolikus iskola létrehozásának igénye is. A képviselő-testület ezért ötszáz négyszögöl területet szavazott meg az elemi népiskola és tanítólakás céljára.
- AUGUSZTUS 25.** Sajtóhír szerint megkezdődtek a Dunapataj–Kalocsa vasút előmunkálatai. A mérnökök kijelölték a pályatest nyomvonalát, amely a tervek szerint a régi katolikus temetőnél ért volna ki az országút mellé, s amelyet egészen az érseki székvárosig követett volna. Eredetileg őszre tervezték a pályaépítést, valamint az állomásépületek felhúzását, hogy tavaszra megnyílhasson a vonal.
- OKTÓBER 7.** Ismét sor került a Dunapataj–Kalocsa közötti tervezett vasútvonal közigazgatási bejárására Kricsfalusy Mihály kereskedelmi minisztériumi helyettes államtitkár elnöklete alatt. A néplap is némi kétkedéssel jegyezte meg, hogy „*ilyen közigazgatási bejárás a háború előtti Magyarországon csaknem hetenkint előadta magát*”. Az államtitkáron kívül jelen volt dr. Bene László vasúti főfelügyelő, valamint a vonalat kiépíteni szándékozó Helyi Érdekű Vasút Rt.-t Szél Árpád kormányfőtanácsos-igazgató, és Szász Kornél és Bicskei Jenő műszaki főtanácsosok képviselték. A vármegyétől Kopa Károly főjegyző, a dunavecsei járás részéről Beniczky Péter főszolgabíró, az érintett községek (Szakmár, Uszód, Dunaszentbenedek, Géderlak, Foktó) jegyzői és bírói is megjelentek. A tanácskozás első felében egy fontos kérdés keltett

élénk vitát. A dunamelléki kisközségek képviselői ugyanis Géderlek, Dunaszentbenedek és Uszód érintésével szerették volna megvalósulva látni a vonalat. Kalocsa, Szakmár és Dunapataj küldöttei pedig a böddi uradalom keleti oldalán, közel a Szelidi-tóhoz állomást létesítve onnan Zasztón át Kalocsára vezetve képzeltek a jövő vasutat. Az utóbbi verzió mellett kardoskodó helyi képviselők azt is kijelentették, hogy hajlandónak mutatkoznának „*még jelentős befektetések árán is a tó mellett klimatikus üdülőhelyet létesíteni, s így a déli megszállás által elrabolt Palicsi tavat pótolni*”.

NOVEMBER 11. A képviselő-testület 73/1926. számú határozatában díszközgyűlés keretei között díszpolgárrá avatta gróf Bethlen István miniszterelnököt és Dulovich Árpád m. kir. vallásminiszteri tanácsost. A díszpolgárságot a polgári iskola létrehozásának támogatásáért kapták.

DECEMBER 12. Veidinger Gyula miniszteri tanácsos megtekintette a polgári iskola építkezését.

A képviselő-testület 39/1926. számú határozatában elfogadta a polgári iskola építésére 400 millió korona amortizációs kölcsön felvételét.

Ismét Platthy György (Egységes Párt) lett a kerület képviselője 5.432 szerzett szavazattal (70,78%), ellenfele Paizs Zsigmond a Magyar Földműves Munkáspárt jelöltje 2.242 voksot kapott (a számok a kerület egészére vonatkoznak).

1927 A Katolikus Lexikon szerint Garai Béla lett a katolikus pap Dunapatajon.

Dunapataj a szegedi V. számú csendőrkerülethez tartozott a kiskunfélegyházi 2. szárnyhoz, ezen belül a dunavecsei második szakaszhoz. A helyi őrsön hat lovascsendőr szolgált.

Újjáalakult a Magyar Vöröskereszt Egylet dunapataji fiókja, s ekkor elnöknek Garay Béla ref. lelkészt választották, Domonkos Kálmán iskolaigazgatót pedig alelnöknek.

ÁPRILIS 23. Gróf Zichy Gyula kalocsai érsek, dr. Mosonyi Dénes és dr. Révay Tibor prelátnok kíséretében szemlét tartott a már majdnem kész iskolánál, ahol jelen volt Dulovits Árpád miniszteri tanácsos, Kolecsányi Endre kormányfőtanácsos, felsőházi tag, Völgyi László felügyelő-igazgató, Váradi István községi bíró, Mile Pál községi főjegyző, Garay Béla katolikus plébános, Váradi Sándor földbirtokos és Domonkos Kálmán polgári iskolaigazgató. Az iskolát az építés ideje alatt mások is meglátogatták, például Neproszel Károly miniszteri számtanácsos, Skultéty Kálmán miniszteri számvevőszéki főtanácsos és Koltányi Ödön kalocsai polgári iskolai igazgató.

MÁJUS 22. Felavatták a helyi Hadirokkantak Egyesület zászlaját. A szentelésben Garay Béla katolikus plébános, és a református egyház képviselője is részt vett. Délelőtt tizenegy órakor hivatalos ünnepséget is tartottak az elesettek szobra előtt, ahol Vass József népjóléti miniszter tartott beszédet.

- JÚNIUS 26.** Az ipari almanach adatai szerint a dunapataji ipartestület ezen a napon tartotta alakuló közgyűlését. Tagjai száma száznyolc, a foglalkoztatott segédek száma ötvenöt. A szegődött tanoncok száma hatvan. A testület elnöke Filep József férfiszabómester, alelnöke Maller Mór, majd 1942-től Gózon István géplakatosmester lett; jegyzője Szalkay Béla, majd Hatvani Szabó István kéményseprőmester, pénztáros Miskolczy József.
A tagok közül néhányan: András Károly kőművesmester, Bach István bádogosmester, Balczer József fodrázmester, Bukli Sándor bádogosmester, Csekei Gergelyné nőiszabómester, Csik Gábor szíjgyártómester, Erős József cipésmester, Farkas Vince épület- és bútorasztalosmester, Filep József férfiszabómester, Gábor Lajos bognármester, Hacker István cipésmester, Járó István cipésmester, Jelenszki Bálint asztalos, Kárpáti János cukrázmester, Kiss Sándor épület- és bútorasztalos, Kothencz Béla épület- és bútorasztalos, Kovács Mihály kárpitosmester, Leicht János sütőmester, Lindinger János kalaposmester, Maller Mór szűcsmester, Méhes Imre úri- és nőicipésmester, Mészáros Imre szíjgyártómester, Miskolczy József sütőmester, Osztermayer János lábbeli készítő mester, Pintér Lajos fodrázmester, Salamon Lázár asztalosmester, Stern Netti nőiszabómester, Hatvani Szabó István kéményseprőmester, ifj. Szajsz Mihály bognár- és kádármester, Taba János sütőmester, Tóth Abonyi Balázs szíjgyártómester, Városi Gyula hentes- és mészárosmester.
- SZEPTEMBER 1.** Megkezdődött a Polgári Iskola épületében a tanítás.
- OKTÓBER 15.** Kegyeleti stafétaversenyt rendeztek, ahol a vecsei járás nyolc községe képviseltette magát. A három kilométeres futóverseny győztese a helyi leventecsapat lett, majd emlékmű koszorúzásra került sor.
- DECEMBER 31.** A Katolikus Filmegyesület dunapataji központja bemutatta *A gyónási titok áldozata* című filmet. Az iskolás gyerekekkel együtt kétszázan vettek részt a vetítésen.
- 1928** Bezárt a legalább 1830-tól működött zsidó iskola, amelyben kezdettől fogva magyar nyelven folyt az oktatás.
Megkezdte négy évig tartó szolgálatát Máthé Ákos református lelkész, aki a középiskolát Nagykőrösön, a teológiát Budapesten végezte 1907-ben. Dunapatajon kezdte lelkészi pályáját, majd Nagytótfalura helyezték, innen pedig vissza Patajra, ahol élénk egyházi, kulturális és társadalmi tevékenységet fejtett ki: az ifjúsági egyesület és az úri kaszinó elnökeként, községi képviselőként.
- JÚNIUS 19.** A község Duna-partján madarak és fák ünnepét rendeztek. száznyolcvan gyerek és sok szülő vett részt a játékos vetélkedőkkel (zsákbanfutás, lepényevés, kolbászlopás) és színi előadásokkal tarkított összejevetlen.

- AUGUSZTUS 12.** Dunapataj és Kalocsa között a MAVART autójáratot helyezett forgalomba, amely naponta három alkalommal közlekedett a település és az érseki székhely között.
- NOVEMBER 14.** Dr. Révay Tibor prelátus kanonok felszentelte a helyi polgári iskolát.
- 1929** A Magyar Zsidó Lexikon szerint ez időben a dunapataji hitközség, a hozzá tartozó Ordas és Harta községekkel, összes lélekszáma százötvenhat volt. A családok száma ötvenkilenc, az adófizetőké ötvenhat. A hitközség javarészt kereskedőkből és iparosokból állt. A húsz kereskedő és tizenkét iparoson kívül van egy gazdálkodó, egy ügyvéd, két orvos, három magántisztviselő, egy magánzó, két munkás és öt egyéb.
- A Címtár szerint a Gazdakör 450 tagot számlált, elnöke Váradi Sándor nagybirtokos (140 katasztrális holddal), pénztáros: ifj. Faragó Gábor, könyvtáros: Fach József, jegyző: Váradi István.
- A községi tisztviselő értelmiségiek: jegyzők, Mile Pál, Gyenizse Antal, Kovács János; Garay Béla katolikus plébános, Máthé Ákos református lelkész, dr. Zsulyevich Antal ügyvéd. A községi postamesteri hivatalban távírda és távbeszélő is működött.
- SZEPTEMBER 14.** Az állami polgári iskola előtt újra felállították az 1927-ben ideiglenes jelleggel lebontott (a polgári iskola építése miatt vált szükségessé) Kossuth-szobrot.
- NOVEMBER 1.** A polgári iskola használaton kívüli helységeit a katolikus egyház vette át ideiglenesen. Az átadás-átvételt Domonkos Kálmán polgári iskolai igazgató és Garay Béla katolikus plébános végezte.
- NOVEMBER 6.** Csilléry Ferencet választották főjegyzővé Dunapatajon a tisztújító közgyűlésen.
- 1930** Bencze Gábor földbirtokos fizetőképessége megingott. A képviselő-testület sorban mondta fel a vele kötött bérleti szerződéseket, hogy ne veszítsen pénzt.
- Meg- vagy újraalakult a Dunapataji Önkéntes Tűzoltótestület, mivel az egyesületnek már voltak szervezeti előzményei. Az újraalakulásakor Csilléry Ferenc községi főjegyzőt választották elnöknek, Kovács Jánost pedig parancsnoknak.
- 1931** Gróf Teleki Sándor pártonkívüli jelöltet választották a községet is magába foglaló dunavecsei kerület országgyűlési képviselőjévé, aki 1885-ben született, hivatásos katonatiszt, majd gazdálkodó lett. A Magyar Országos Tornaszövetség és a Budapesti Tornaklub elnökeként is tevékenykedett.
- 1933.** Az iskolai Értesítő szerint a polgári iskolában megalakult az első cserkészcsapat. A csapat vezetője Lakatos István tanár és huszonnégy tanulót vettek fel cserkésznek. A csapatot április 8-án meglátogatta Pintér László kalocsai főiskolai tanár, kerületi cserkészparancsnok és nagy meglepéssel távozott, noha ekkor a csapatnak

- még felszerelése nem volt, és ruhája is csak tíz tanulónak. A cserkészvizsgára készült ekkor még a csapat, de időközben már kirándulásokat is tettek Hartára, és Ordasra.
- A Szelidi-tó gyógyfürdőhellyé való fejlesztését határozta el a képviselő-testület az 52/1933. számú határozatában.
- MÁJUS 13.** Tűzoltó napot tartottak Patajon, amelynek fővédnöke gróf Teleki Sándor országgyűlési képviselő volt. A rendezvényen számos járási, vármegyei küldött vett részt. A tűzoltók e napon tették le szakmai- és mentő vizsgájukat, és ekkor adták át a tűzoltó szertert is, a képviselő-testület 108/1933. számú határozatával.
- SZEPTEMBER** Megkezdődött a tanítás közigazgatásilag a Patajhoz tartozott Szentkirály-pusztán, ahol az iskola egészen 1965-ig működött. Az iskola felállítását a 130/1932. számú határozatában rendelte el a pataji tanács, mivel ekkor már több mint hatvan gyermek fölött volt a tankötelesek száma.
- 1934.** Speciális elhúzásos technikával kibővítették a dunapataji katolikus templomot. A templom kibővítésének terveit Möller Károly okleveles építész tervezte meg és hajtotta végre. Ennek lényege az volt, hogy a templom szentélyét leválasztották az úgynevezett hajóról és görgők, valamint csigas szerkezet segítségével közel tíz méterrel odébbhúzták. Az így létrejövő távolságot felfalazták, valamint kupolát emeltek fölé. A terv kivitelezésével két dunapataji kőművesmestert bíztak meg: Arth Jánost és András Károlyt. Ez volt az első Magyarországon végrehajtott épületelhúzás, amelyet ezután több ilyenfajta bővítés követett.
- Augusztusban fejeződtek be a templomi bővítési munkálatok. Az „elhúzásos” művelet tíz órát vett igénybe, ami percenként másfél centiméteres sebességet jelentett. A műveletet Zichy Gyula kalocsai érsek és dr. Horváth Gyula püspök is megtekintette – írták a néplap szeptember elsejei számában.
- JÚLIUS 8.** A Frontharcos Szövetség kalocsai főcsoportja szervező gyűlést tartott a községben, amelyen gr. Teleki József felsőközi képviselő, a dunamelléki református egyházkerület gondnoka is tartott beszédet.
- SZEPTEMBER 18.** Felszentelték az újjáépített és kibővített katolikus templomot. Gróf Zichy Gyula érsek, dr. Mosonyi Dénes prelátuskanonok, valamint dr. Ijjas József főszentszéki jegyző kíséretében érkezett. A főpásztor misét celebrált, majd beszédet is tartott.
- A képviselő-testület 52/1934. számú határozatában díszpolgárrá választotta Gömbös Gyulát.
- 1935** A községhez tartozó földterület nagysága ekkor 16.453 kat. hold volt. Ebből szántó – 10.111, kert és gyümölcsös – 136, szőlő – 322, rét – 2.476, legelő – 2.090, mezőgazdasági terület – 15.145, erdő – 136, nádas – 390, művelés alól kivett terület – 782.
- MÁRCIUS 30.** Csilléry Ferenc főjegyzőt a dunavecsei járás főszolgabírája három-

heti szabadságra küldte, majd első határozatát megmásítva Duna-egyházára helyezte adóügyi teendők ellátására. Csilléry fellebbezett a határozat ellen – adta hírül a néplap.

MÁJUS 12. A Dunapataji Takarékpénztár megtartotta 1934-es rendes évi közgyűlését. Itt megállapították, hogy a tárgyévi egész veszteség 1.287 pengő 91 fillér volt, amit a nehéz gazdasági helyzettel magyaráztak. Egyidejűleg javasolták, hogy a veszteséget a tartalék-alap számláról írják le. A helyi takarékpénztár felső vezetését ekkor a következő személyek alkották: Váradai István vezérigazgató-helyettes, Dávid József pénztáros, Bán István könyvelő. Igazgatósági tagok: Botykai István, Freud Lajos, Klein Jenő, Nagy A. János, Nagy I. József, Nagy Sámuel, B. Szabó József.

Törley Bálintot, a Nemzeti Egység Pártjának jelöltjét a voksok 41,57 százalékának (4.955 szavazat) megszerzésével választották a kerület képviselőjévé. Dénes István (Magyar Földműves és Munkáspárt) 3.824 szavazattal (32,08%) lett a második, az utolsó helyre 3.141 vokssal Acsay Tihamér (Független Kisgazdapárt) került. (A közölt adatok a kerület számai.)

Törley 1885-ben született Szabadkán, református-földbirtokos családban. Bécsben és Lipcsében tanult, nagybátyja pezsgőüzemében volt gyakorlaton. 1927-től gazdálkodott Solt és Harta melletti birtokain, miután Jugoszláviából hazatért.

AUGUSZTUS 4. A fagykárosultak megsegítésére jótékonyági ünnepet rendeztek. Kalocsáról és Géderlacról is többen képviseltették magukat. A vendéglősök és iparosok tiszta jövedelmük ötven százalékát ajánlották fel a nemes célra. A rendezvényt a leventezenekar kora reggeli zenés ébresztője nyitotta. Utána hat órakor a járási Polgári Lövész Egyesület versenye következett, ahol a csapatverseny második helyén végeztek a helyi sportlövők. A női kerékpárverseny első két helyén is pataji végzett, a győztes Mrávik Erzsébet, a második Sulyok Anna lett, a férfiak versenyét a szintén helyi Tóth János nyerte. Délben koszorúzást tartottak a Hősök szobránál, ezt különböző táncszámok előadása követte, itt különösen Kreska Olga produkciója volt figyelemreméltó – a sajtóhíradás szerint. A rendezvénysorozat zárásaként magyar nóták előadására került sor. Az egész napos programsorozat megrendezését Tóth B. Endre leventeoktató vállalta.

OKTÓBER 26. Az Actio Catholica sajtónapot tartott Dunapatajon. A másfélezres tömeg előtt tartott gyűlésen dr. Máté-Tóth Jenő központi szakosztályi elnök tartott beszédet, ezt követően dr. Gombos Károly érseki szertartó mutatott rá a „rossz sajtó káros hatásaira”. Az esti vacsorán Czeizlinger Lajos központi titkár ismertette az AC céljait, terveit – számolt be a helyi lap az eseményről.

1936 Dunapataj nagyközség tisztségviselői; vezető jegyző: Csilléry Ferenc,

- községi bíró: Váradi István, adóügyi jegyző: Gyenizse Antal, aljegyző: Kovács János, községi orvos: dr. Kendecsy Pál, ügyvéd: dr. Parcsetich Béla. Polgári fiú- és leányiskola: Domonkos Kálmán igazgató, rendes tanárok: Bischof Borbála, Makay Erzsébet, Sárossy Gergely, helyettes tanár: Bukvich Tivadar okleveles gazda, óradíjas helyettes tanár: Lakatos István, hitoktatók: Gombos Károly dr. katolikus, Simon Ernő református, Polster Gyula evangélikus, Gyémánt Izidor izraelita, a református lelkész: Simon Ernő, katolikus plébános: Garay Béla. Miasszonyunkról nevezett kalocsai szegény iskolanővérek zárdája: Kránitz Fidencia főnöknő.
- JANUÁR 12.** Megalakult az Unitárius Egyházközség Dunapatajon huszonhat taggal. A pataji unitárius egyház megalakulása nem volt minden előzmény nélküli, ugyanis már 1889-ben tíz pataji áttért unitáriusnak, de ők idővel visszatértek anyaegyházukba. Az 1930-as évek közepén megromlott a viszony a református gyülekezet és egyes tagjai között, amely végül egy kisebb csoport kiválásával végződött. E csoport az unitárius vallást szándékozott felvenni, ezért 1935 november-decemberében a leendő pataji unitárius gyülekezet alapító tagjai tájékoztak a budapesti unitárius gyülekezetnél, név szerint Barabás István lelkésznél. Miután már temetőnek való területük is akadt (az esetlegesen létrejövő kellemetlen helyzet kivédésére), átvették az első huszonhat áttérőt, így megalakult az ország második unitárius egyházközsége a Duna–Tisza közén.
- FEBRUÁR 16.** Az unitáriusok a dunapataji állami polgári iskola egyik termében tartották első istentiszteletüket.
- JÚNIUS 21.** 1935-ös évi rendes közgyűlését tartotta a Dunapataji Takarékpénztár. A felügyelő-bizottság megvizsgálta és helyesnek találta a gazdálkodást. Az üzleti veszteség jelentős csökkenést mutatott az előző évihez képest, már csak 192 pengő 72 fillér volt. A pénztáros ekkor már Taba János volt, a vezérigazgató dr. Kendecsy Pál.
- OKTÓBER 24.** Felszentelték a Dunapataj–szentkirályi katolikus iskolát, amelyet dr. Kujáni Ferenc tábori kanonok végzett. A telket Kis János szentkirályi gazda adományozta a leendő iskola céljaira. Az épület egy kápolnává is átalakítható tantermet, valamint egy tanítólakást foglalt magába. Az ünnepélyt díszebéd zárta, amelyen Horváth Mihály tanfelügyelő mellett Garay plébános is felszólalt. Az iskola létrejötte nagyban volt köszönhető Engert György tanítónak, aki éveken át ingyen tanította a szentkirályi gyerekeket, és felhívta a figyelmet az új intézmény létrejöttének szükségességére – írták a helyi lap aznapi számában.
- 1937.** A „szakadárok” megtartották az első istentiszteletüket az új unitárius templomban, amikor is felhúzták a toronyba a Bogárdi-harangot is.
- NOVEMBER 14.** Prokóp Péter, később híres festőművész lett a káplán Dunapatajon.

1938

Kulcsár János dunapataji katolikus pap lett.

MÁJUS 8.

Megalakult a MOVE dunapataji csoportja. Ezen a napon tartott alakuló ülésen megválasztották a tisztkart is: egyesületi elnök Csilléry Ferenc főjegyző, társelnökök Simon Ernő, ifj. Faragó Gábor és Kelecsényi Ferenc lettek; ügyvezető alelnök Kováts János, főtitkár dr. Kara Lajos, titkár ifj. Heck János, pénztáros Taba Sándor, ellenőr Hatházi Jenő és Horváth Z. József. A választmány tagjai Dénes József, id. Koller B. Sándor, Szalkai Béla, id. Gózon János és Botykai Jenő lettek. Az egyesület az Úri Kaszinóban kapott két termet. Anyagi támogatást a községtől is kapott az egyesület. A szűkös anyagi körülmények miatt csak a *Magyarság* című újságot rendelték meg, azonban Csilléry Ferenc a *Nemzeti Figyelőre*, Kováts János pedig az *Új Magyarságra* fizetett elő a saját költségén. Az egyesületnek volt lövész szakosztálya, amely versenyeken is részt vett. Ezen túl előadóesteket szerveztek az egyesületi szellem ápolására.

A képviselő-testület a Csepegi strandfürdő kiépítéséről döntött 119/1938. sz. határozatában. A vármegye azonban többször elutasította e terveket, azonban a patajiak folyamatosan napirenden tartották az ügyet (43/1939 és 195/1939. számú határozataikkal). A tóban már ekkor is sokan fürödtek, jórészt a víz gyógyhatása miatt.

1939.

JÚNIUS 10.

Rendkívüli képviselő-testületi ülés az 1919-es események huszadik évfordulójára való emlékezések megszervezésére: „*a dunapataji ellenforradalmi vértanúk emlékünnepének méltó módon megrendezéséről a m. kir. Miniszterelnökség v. ügyosztálya intézkedett*”. A pataji képviselő-testület a 75/1939. számú határozatában feljegyezte, hogy „*örömmel vesszük azt is tudomásul, hogy... az ünnepi beszéd megtartására dr. Csilléry András volt miniszter, országgyűlési képviselő úr Ónagyméltóságát kérte fel.*” *Rendelkeztek* továbbá a megemlékezés költségeiről.

Az 1939-es országgyűlési választásokon a Magyar Élet Pártjának színeiben induló Teleki Mihály grófot választott az ekkor Dunapatajt is magába foglaló kiskunhalasi kerület képviselőjévé 7.622 szavazattal (74,51%). Ellenfele Juhász Pál, a Nyilaskeresztes Párt jelöltje 2.608 szavazatot kapott. (A számok kerületi adatok.)

Teleki 1896-ban született Budapesten, gazdálkodási szakértőként volt közismert, a mezőgazdaság témakörében publikációi is jelentek meg.

SZEPTEMBER

29.

Hosszú betegség után Dunapatajon meghalt Dobor István, akit a század végétől a földmunkásmozgalom egyik ismert vezetőjeként tartottak számon. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt kongresszusain a helyi szervezetet képviselte. Felszólalásaiban a munkás-

helyzet javításának, a kisgazdákat terhelő adókötelezettség csökkentésének megoldását „*az egy úton való haladásban látta*”. A *Földművelő* című lap körüli vitában a pártvezetést a vizálykodás megszüntetésére kérte, megegyezést és a lap átvételét javasolta. Az 1899. áprilisi Földművesmunkás- és Kisgazdakongresszuson tiltakozott a hazátlanság közkeletű vádjá ellen, mondván: „*amikor az összességért, s azért küzdenek, hogy, jobb és szebb jövőt vívjanak ki, valóban hazafiasságról tesznek tanúbizonyságot*”, ekkor az országos tizenegyes bizottság tagjává is megválasztották. Az 1902-es szociáldemokrata kongresszuson előadói beszédet tartott a munkásjogokról, határozati javaslatát –, amelyben követelte a földműves-munkásokat kivételes állapot alá helyező jogszabályok eltörlését –, a kongresszus elfogadta. Az 1919-ben a virilisták – szocialista alapokon álló munkásokkal és munkásnőkkel való – felváltását követelte. A Tanácsköztársaság idején a megyei és helyi munkástanács tag, a Tanácsok Országos Gyűlésének küldötte, a Szövetséges Központi Intézőbizottság tagja. A bukás után tízévi börtönbüntetésre ítélték, a szegedi Csillag Börtönből 1925-ben szabadult. Csendőri felügyelete és betegsége miatt többé már nem politizált.

DECEMBER 10. A *Néplap* beszámolt a Szelidi-tó partján lévő diáknyaraló elkészültéről, már csak a berendezési tárgyak beszerzése maradt hátra. Az üdülő-és vízisporttelep értéke elérte a 35 ezer pengőt.

DECEMBER 19. megalakult a Légótlalmi Liga Dunapataji Csoportja. A csoport elnöke Gyenizse Antal nyugalmazott községi jegyző, tiszteletbeli elnökök: a református és római katolikus lelkészek, alelnökök: Faragó Gábor gazdaköri és Filep József ipartestületi elnök, titkár: Taba János nyugalmazott MÁV elöljáró, gazdasági főnök: Gózon János községi közgyám. Ezen túl egy elnöki tanács és számvizsgáló bizottság végezte a munkát és gyakorolta a felügyeletet. A csoport a liga szegedi kerületéhez tartozott.

Az egészségház (zöldkereszt) felállítását határozta el a képviselőtestület 146/1939. és 165/1939. számú határozataiban, amelynek helyéül a községi szállodát szemelték ki. A létesítmény a korabeli hivatalos megfogalmazás szerint: „*Dunapataj községben létesítendő A-típusú egészségház és Óvoda napközi otthon*”.

1940.
FEBRUÁR 25. Megtartották a téli gazdasági tanfolyam záróvizsgáját és ünnepélyes közgyűlését. A földművelésügyi miniszter vizsgabiztosul vitéz Endre László megyei alispánt jelölte ki, ötvennégy ezüstkalászos gazda jelentkezett a vizsgára, amely dr. Makkfalvi Vass András tanfolyamvezető eredményes munkáját igazolták. A tanfolyam alatt megalakult Ezüstkalászos Gazdák Egyesülete díszelnökévé választotta vitéz gróf Teleki Mihály országgyűlési képviselőt és Endre Lászlót. Ezt követően szövetkezeti értekezletet tartottak, amelyen a Hangya Központ részéről Marton Imre ismertette az

- állatértékesítés lehetőségeit. Zárásként megalakult EGE állattenyésztési csoportja, Gózon János vezetésével – jelentette a *Néplap*.
JÚNIUS 2. Kodály Zoltán először járt Patajon. A helyi református egyházzal szervezett énekes napon Kodály-műveket adtak elő a szerző jelenlétében. A kilencven tagú pataji énekkart Tihanyi Nándor tanár, Tikász Mihály református kántortanító és Szabó Emília tanár vezényelte. Kodály beszédet is mondott e napon az összegyűlték előtt. A polgári iskola énekkarát Szabó Emília és Tihanyi Nándor készítette fel, a református elemi iskola kórusát pedig Tikász Mihály.
- JÚNIUS 16.** A Kalocsai Kollégium nyaralót szentelt a Szelidi-tó partján. Ez volt az első kifejezetten nyaraltatás célját szolgáló épület, illetve épület-együttes a tó partján. A diáknyaraló alapját dr. Horváth Győző kalocsai felszentelt püspök teremtette meg, amikor hétvégi nyaralóját és a hozzátartozó telket felajánlotta a kollégiumnak. Pénzgyűjtés után még további területet vettek ehhez, és ezen épült fel a diáknyaraló csónakházzal, kápolnával, haranglábbal együtt. A diáknyaraló szociális célokat szolgált, hiszen olyan tanulók számára biztosítottak üdülési lehetőséget, akiknek drága fürdőhelyre nem tellett. A kápolnafülke oltárát, ahol a felszentelés alkalmával szentmisét tartottak, az Útmenti Boldogasszony képe díszítette.
- Megalakult a Magyar Királyi Téli Gazdasági Iskola és Mezőgazdasági Szaktanácsadó Állomás. Igazgatója: Mikos József.
- 1941** A település lakossága 6.152 fő volt, döntő részben magyar anyanyelvűek (6.058), valamint 20 szlovák, 1 román, 52 német, 2 szerb, 15 cigány, 4 egyéb.
- Negyvenöt éves korában meghalt Domonkos Kálmán a polgári iskola igazgatója. Megbízott igazgatóként Hagymásy Árpád vette át az iskolavezetést, majd őt Nádudvari József követte.
- FEBRUÁR
–MÁRCIUS** Nagy dunai árvíz. A szigorú tél miatt emlékezetesen nagy jeges ár jött, és ugyancsak a jégtorlódás miatt a Tisza is elöntötte völgyét. Apostag és Dunaegyháza között február 16-án gátszakadás volt, a rohanó víz Soltot teljesen elöntötte, majd még Fülöpszállás, Harta, Akasztó, valamint Pataj határát is fenyegette. Először a Szelidi-tavat duzzasztotta fel az árvíz, majd Csepeg pusztá felől a község alacsonyabb fekvésű területeit (például keresztfokháti házak) veszélyeztette. Új védgát építésével és a lakosság erején felüli összefogásával elhárították a veszélyt. (Öregek még emlékeznek arra, hogy ekkor a falu végéből ladikkal lehetett csak kimenni a szelidi tanyákra.) Az árhullám február 19-én ért Kalocsára és jelentős károkat okozott a városban és a külterületek gazdasági épületeiben, aztán Bajánál is gátszakadás következett be, a víz nagyon lassan húzódott vissza.
- Több képviselő-testületi ülésen még tárgyaltak arról, hogy a község

- határának nagy része víz alatt van – a tanyákkal együtt. Megkezdődtek a károk összeírásai, a belterületen a talajvíz okozott komoly gondokat.
- MÁRCIUS 7.** Földművelésügyi miniszteri rendelet szerint Dunapataj község területét „zárt fűszerpaprikai területbe vették fel”. A községvezetés 69/1941. számmal határozatilag jelentette be a rendeletet, megköszönve a döntést, mivel ezzel a patajia régi vágya teljesült.
- AUGUSZTUS 8.** Váradi István cséplőgépét Bévárdi Sándor vette bérbe az aratás befejeztével. Az aznapi adatok szerint huszonhárom zsák gabonát (1.761 kg), illetve 12 zsák árpát (665 kg) csépeltek.
- 1942** Vezetőjegyző: Csilléry Ferenc, községi bíró: D. Szabó Pál, aljegyzők: Kovács János, Kuhár Ernő, községi orvos: dr. Kendecsy Pál, körállatorvos Várady Károly.
Megalakult a nyári védgát-társulat, amelynek székhelye Dunapataj, miniszteri biztosa Vágó Viktor nyugalmazott min. tanácsos Budapestről, titkár-jegyzője Gyenizse Antal.
Az Unitárius Lelkészi Hivatal működési területét tekintve Kecskemét város és vidékéhez tartozott, már két lelkésszel, Barabás Istvánnal és Kereki Gáborral, gondnokkal: dr. Kendecsy Pál és P. Buzogány László (Kecskemét), vagyonkezelő gondnokkal: Bogárdi István, jegyzővel: dr. Kendecsy Pálné, könyvtárossal: Baróth Lajos, pénztárossal: Dobor Gyula.
- JANUÁR 31.** Megkezdődött Farkas János egykori dunapataji kántortanító büntetőpere Kalocsán. A vád szerint Farkas adta Ribári József és Gallina Zoltán böddi uradalmi intézőt Szamuely kezére Másnap, február 1-jén már az ítélet is megszületett a községben teljhatalmú megbízottként tevékenykedő, a tanács hatalom végét követően szerb területre szökött tanítót tízévi fegyházbüntetésre ítélték – írta a *Kalocsai Néplap* február 7-i száma.
- JÚNIUS 9.** A Budapesti Közlönyben napvilágot látott azon dunapataji lakosok neve, akik az 1919. júniusi ellenforradalmi eseményekben való helytállásukért Nemzetvédelmi Kereszt kitüntetésben részesültek. A megjelent névjegyzék százkilencvenegy helyi polgár nevét tartalmazza. A felsoroltak között megtalálható többek között Bencze Gábor volt képviselő, Gyenizse Antal nyugalmazott jegyző, Váradi István volt községi első bíró, Benke Sándor, valamint Koller B. István egykori előjárók neve is.
- 1943** Megalakult a Dunapataji Paprikatelep az akkori Hangya Szövetkezet kebelén belül részvénytársasági formában. Egy darab gőzfűtésű kezdetleges szárítóval, kizárólag fűszerpaprika féltermékeket gyártott, 1956-ig különböző szervezeti formákban működött. A tagosítás során felállított bizottság rendes és póttagjai: Váradi Gyula, Faragó Gábor, Kovács S. Sándor, Bókus Gábor mellett további két gazda.

- 1944** Tisztségviselők, értelmiségiek Dunapatajon: jegyzők: Hidasi János, Nagy Lajos, körzeti orvos: dr. Bagi János, polgári iskolaigazgató: Nádudvari József.
- MÁRCIUS 22.** Megkezdődött a zsidók elhurcolása Dunapatajról. A csendőrség éjjel tíz férfit vitt el, akik későbbi sorsa ismeretlen. „... közöttük volt egy Bakonyi Aladár nevezetű volt csendőrőrmester és Pali fia, aki pár hónappal előtte jött haza Ukrajnából egy zsidó munkásszázad tévedésből életben maradt tagjaként. Egy Herskovits Sándor nevezetű újságkihordó és rikkancs felakasztotta magát mondván: engem Patajról élve el nem visznek”.
- ÁPRILIS 24.** A dunavecsei járás főszolgabírója 2381/1944. számú határozatban a zsidóvagyonok bejelentéséhez nyomtatványok szétosztását rendelte el.
- MÁJUS 13.** 2683/1944. számú határozatában a járási szolgabíró kérte a dunapataji zsidók jegyzékbe vételét az élelmiszerjegyek kiosztása okán. Ez a jegyzék szolgált a deportálásra szántak névsorául.
- MÁJUS** A pataji (és más környékbeli) zsidókat helyi fogatos gazdák kirendelésével szekereken a kalocsai paprikamalomban kialakított kis gettóba szállították, majd június 18-án átkerültek Szegedre, a téglagyár területén kialakított nagy gettóba.
- JÚLIUS 15.** A deportáltak még szerencsétlenebb része, köztük több gyerek Auswitzba érkezett.
- OKTÓBER 31.** A dél felől Budapest irányába előrenyomuló Vörös Hadsereg elfoglalta Dunapatajt. „*Itt harc nem nagyon volt, mert az a kevés magyar katona vagy megadta magát, vagy elmenekült. Sokan kivették házaknál. Nálunk is előfordult, másik helyen is, hogy ruhát kértek. Innen az oroszok aztán már nehezebben jutottak tovább. ... Ahogy bejöttek az oroszok, azon az éjszakán bizony több helyen erőszakoskodtak. De aztán a városparancsnok igyekezett rendet csinálni. Kijárási tilalmat rendelt el, a légénységre meg szigorúan ráparancsoltak, hogy erőszakoskodni nem szabad. Ha van olyan nő, aki megáll nekik, rendben van, de senkit bántani nem szabad. Az első éjszakák után le is csöndesedtek*” – beszélt el emlékeit egy szerencsés, akit akkor fiatal lányként bűjtatni kényszerült családja.
- ŐSZ–TÉL** A deportáltak egy másik csoportja az ausztriai Strusshof lebombázott vasúti csomópontjához került helyreállítási munkálatok végzésére. Ezt követően a szintén osztrák területen lévő Teppich und Möbelstof Fabrik nevű gyárba szállították őket zsákkészítési munkára, ahol fűtés nélkül, kevés élelem mellett dolgoztak. Végül Theresienstadt lágerébe szállították a csoportot, ahonnan SS-őrzöik az oroszok közeledtével elszöktek.

- 1945.**
ÁPRILIS 2. Földosztás és földjuttatás a kis- és középparaszti családoknak Dunapatajon. D. Nagy István pataji kisparaszt, egykori rendőr lett a helyi földigénylő bizottság elnöke, ő indította meg a földmérést és az ő elnöklete alatt történtek meg az első juttatások. Április 30-tól szeptember 12-ig mint bizottsági tag dolgozott, amikor a földhözjuttatottak közfelkiáltással ismét elnöknek választották. A földbirtokreformban községi földeket is felosztottak, a 804 kat. hold 1.524 négyszögöl földből, mindössze száz kataszteri hold szántót hagytak meg községi tulajdonban.
- ÁPRILIS 6.** Rendkívüli képviselő-testületi ülésen kimondták, hogy Hidasi János vezetőjegyzőt és Lendvai Ilona községi irodatisztet állásukba visszahelyezik, tekintettel a település nemzeti bizottságának előzetes megállapítására, miszerint a község pénz- és vagyonkezelésében nem történtek szabálytalanságok, sőt a falu gyarapodott is. A jegyzőkönyvből kiderül, hogy korábban a vezetőjegyző a falu kiűritésére és menekülésre adott utasítást dobolás útján, majd ő el is ment a községből. Faragó Gábor bírósági ítélettel hozzászólt, hogy *„Dunapataj népe, ha meghal is, de a községből kimenni nem fog”*.
- MÁJUS 5.** Új községi elöljáróság alakult Dunapatajon a pártok jelöltjeiből, akiket a nemzeti bizottság 1945 májusi ülésén fogadott el.
- MÁJUS 9.** A Theresienstadtban raboskodó zsidókat felszabadították, köztük néhány életbennmaradt patajit is; júliusban érkeztek meg Pestre. Az elhurcoltak közül átmenetileg többen visszatértek, de *„mivel nem találták helyüket a községben”*, döntő többségük elhagyta Dunapatajt, és szétszóródtak az országban és a világban. A községből nyolcvankét deportált zsidó lakos pusztult el különböző haláltáborokban, vagy munkaszolgálatban, köztük hat tíz-tizenkét év közötti gyermek, tizenegy huszonöt év alatti fiatal.
- MÁJUS 11.** A községben kilenc orosz katona volt már csak, akik a jóvátételként rekvirált élelem szállítására felügyeltek. 1945-ben beszolgáltattott a község 89 kilogramm lisztet, 151 mázsa kenyérgabonát, 208 mázsa árpát, 109 kilogramm kölest, 470 mázsa csöves kukoricát, 371 mázsa szemes kukoricát, 155 mázsa zabot, 66 mázsa babot, 25 mázsa borsót, 562 mázsa burgonyát, 50 mázsa szénát, 35 mázsa szalmát, 11 kilogramm gyümölcsöt, 11 mázsa friss főzeléket, 4 mázsa hagymát, 5 mázsa káposztát, 90 kilogramm paradicsomot, 7122 darab tojást, 298 kilogramm baromfit, 27 mázsa marhát, 242 kilogramm sertést és 200 kilogramm zsírt.
- MÁJUS 17.** Körmendi Józsefet a Nemzeti Parasztpárt Országos Központja megbízta a parasztpárt dunapataji szervezetének megalakításával.
- JÚNIUS 16.** Megtörténtek a delegálásokról a képviselő-testületbe a *„demokratikus pártok, valamint a szakszervezetek részéről”*.
- JÚNIUS 26.** A Magyar Kommunista Párt tagjainak létszáma 344 fő volt.

- JÚLIUS 17.** Az MKP dunapataji szervezete már 412 tagot számlált, hetenkénti ülést tartottak (szombat este nyolc órakor), vezetőségi ülést, pedig keddenként. Pártnapot is tartottak, kétszáz MADISZ tag volt akkor a községben. Kisiparosok és Kiskereskedők Szabad Szakszervezete működött, Nemzeti Segély azonban nem. A rendőrségben hét párttag volt. Három tanyai szervezet is működött, harminckilenc taggal. A községházán négy párttag mint előljáró tevékenykedett. A pártszervezet ekkor hetvenezer pengővel, illetve negyven mázsa gabonával rendelkezett. A pártszervezet a titkárt, a propagandavezetőt, a gazdasági vezetőt és a titkárnőt fizette, rendes fizetéssel.
- AUGUSZTUS 1.** A járási pártszervezettől érkezett leirat szerint a hónap végéig el kellett érni a háromezer fős taglétszám kvótát. A Patajról érkezett válasz rövid volt: „*Meglesz!*”
A pataji MKP szervezet titkára ekkor Csongrádi István volt. A járási pártszervezet bal- és jobboldali „*elhajlásokat*” is észrevételezett, és ha a helyzet nem javul, változásokat helyezett kilátásba.
- SZEPTEMBER** A dunapataji földigénylők között kiosztott (korábbi) hartai földek közigazgatásilag a településhez való csatolását kérte a község.
- SZEPTEMBER 24.** Az MKP községi szervezete újra és újra kimutatást készített a párttagság létszámának alakulásáról. Eszerint: szeptember 24. – 215; október 23. – 330; november 28. – 415 tag.
- SZEPTEMBER 27.** A dunapataji MKP szervezet a következő személyeket delegálta az országgyűlési választásokra: Mavacsik András, Kovács István, Gellért Árpádné, Rejtő Emilné, Hatházi Sándor, Szenler János, Mező István, Benyeda István, Farkas Vince, Hetmann István.
- OKTÓBER 15.** A helyi pártszervezetek taglétszámai: Magyar Kommunista Párt – 250, Szociáldemokrata Párt – 150, Nemzeti Parasztpárt – 317, Független Kisgazdapárt – 300.
- OKTÓBER 21.** Kommunista párti választási népgyűlést tartottak a községben, amelyre a járási vezetők csak annyit jegyeztek meg: „*...rosszul volt megszervezve...*”. Közvetlenül a választások előtt, orosz lovakat osztottak szét a szegényebb gazdák között.
- NOVEMBER 4.** A háború után első demokratikus többpárti választások eredménye Dunapataj községben: Független Kisgazdapárt 2.192, MKP 554, SZDP 343, NPP 243, Polgári Demokrata Párt 24 szavazat. A dunavecsei járásban az eredmények a következőképpen alakultak: FKGP–61,84% (10.819 szavazat), MKP–19,28% (3.373 szavazat), SZDP–11,4% (2.002 szavazat), NPP–6,30% (1.102 szavazat), PDP 1,98% (113 szavazat); az országban pedig így: FKGP: 57%, MKP: 17%, SZDP: 17,4%, NPP: 6,8%, PDP: 1,7%.
- NOVEMBER 9.** Rendkívüli képviselő-testületi ülésen – nagy vita után – visszahívták

- Hidasi János vezetőjegyzőt, s új pályázatot írtak ki helyére. Az új bíró Füredy Mihály lett.
- DECEMBER 27.** Az MKP dunavecsei területi vezetése szerint a pataji szervezet volt a leggyengébbnek tekinthető a járásban. Az értékelés szerint sürgős vezetőváltásra van szükség, annál is inkább, mert korrupciónagyánú is felmerült munkájukkal kapcsolatban.
- DECEMBER 31.** A községi kommunista szervezet taglétszáma a november végi 415 főről a harminchat kizárást és a tizenhét településről való elköltözést követően 367-re apadt.
- 1946.**
- JANUÁR 16.** Lemondott tisztségéről Füredy Mihály elsőbíró.
- JANUÁR 29.** Egy községhez érkezett leiratban olvasható: „Az oroszok részére a beszolgáltatást sürgősen végre kell hajtani”.
- FEBRUÁR**
A helyi nemzeti bizottság elnöke Dobor Gyula lett, tagjai: H. Kovács János, Széll József, B. Szabó József, Körmendi József, Füredy Mihály, Simon János, Nagy János, Szakál József.
- FEBRUÁR 5.** A Magyar Kommunista Párt járási titkára jelentésében igen rossz véleményt fogalmazott meg a dunapataji szervezetről, mondván, hogy a taglétszám 366, a titkár nem alkalmas a munkák elvégzésére, hanyag munkát végeznek stb.
- FEBRUÁR 10.** A Kecskeméti Földbirtokrendező Tanács utasítása alapján községi földosztó bizottsági elnökválasztási gyűlést hívtak össze. A nemzeti bizottság a földigénylő bizottság elnöki tisztébe három személyt jelölt, akiket azonban a földhözjuttatottak nem fogadtak el, és titkos szavazást kértek. A bizottság ehhez hozzájárult, de D. Nagy Istvánt, a legtöbbször által támogatott jelöltet törölték a névsorból. Ennek ellenére a titkos szavazáson 82–29 ellenében újra őt választották meg. Patthelyzet alakult ki. A végeredményt végül az Országos Földbirtokrendező Tanács február 21-én jóváhagyta. Eszerint a földigénylő bizottság tagjai: elnök: D. Nagy István, tagok: Bercseky A., Benyeda István, Zelenka Sándor, Hatházi Sándor, Nagy I. István, Nagy Ferenc, Fekete Sándor, Markó János, Salacz Ignác, Vargacz Ferenc, Bényei II. József.
- FEBRUÁR 16.** Képviselő-testületi ülésen határoztak arról, hogy a volt Kaszinó helyiséget a kommunista párt kapja meg székhelyül, tekintettel arra, hogy „ez a leglátogatottabb párt”. A Kaszinóban székelő parasztpártiakkal egyezzenek meg, hogy ők menjenek át a községi orvos volt szobájába, ahol már a szociáldemokraták helyet foglaltak. A párt székhelye addig a gyógyszertár közvetlen közelségében volt, de a gyógyszerész is kérelemmel fordult a párthelyiség és a gyógyszertár elválasztásáért, mert „olyan lehetetlen állapotok uralkodnak”.
- MÁJUS 17.** A községi vezetőjegyző a járási főjegyzőnek így írt jelentésében a

pataji gazdasági-népességi viszonyokról: „A községben két malomüzem üzemel (Élő és Füle) öt-öt munkással, huszonegy üzlet található, kilenc kocsmá, öt sütőde, két elemi iskola, egy középiskola (polgári iskola), egy mozi, amely a nagy munkaidő miatt nem dolgozik. A község lakosságának létszáma 6.383 magyar, foglalkozás szerint 80 százalékban földműves, a többi 20 százalék iparos, kereskedő és tisztviselő. A község területe művelési ágak szerint (kataszteri holdban): szántó 9.827, kert 139, rét 2.471, szőlő 356, legelő 1.875, erdő 129, nádas 383, földadó alá nem eső terület 1.309, összesen: 16.492 kataszteri hold. Az állatállomány: szarvasmarha és bivaly 1.024, ló 243, szamár és öszvér 1, sertés 1.170, juh 182, kecske 19. Négy felekezet található a községben: református, római katolikus, unitárius és izraelita. A község 1946 első negyedében jóvátétel gyanánt a Vörös Hadsereg ellátására nem szolgáltatott be semmit”.

- MÁJUS 28.** A dunapataji szépirodalmi bizottság javasolta az engedély megadását a községi előjárásnak a polgári iskola előtti köztéren felállítandó köztársasági országzászló emlékműhöz.
- JÚLIUS** A helyi földigénylő bizottság a dunaszentbenedeki szervezettel lezárult vitáját követően száz hold földet kapott vissza.
- NOVEMBER** Nem megfelelő gazdálkodás miatt többeket (például Vörös Ferencné, Engert József) megfosztottak földjüktől. Az elkobozott területeket hadifogságból hazatérőknek tartották fent. Rácz Menyhért, az egyik frissen hazatért volt fogoly nem kapott földet, panaszával levélben a belügyminiszterhez fordult, miszerint „Nagy István... elutasít engem és másokat is... régi reakciós rendőr törzsőrmester”.
- 1947** A zsidó hitközség megmaradt tagjai rendbehozták a megszentelt zsinagógát, amelyet újraavattak és emléktáblát állítottak a holocaust dunapataji, hartai és ordasi áldozatainak emlékére. Negyvenkét taggal megalakult a dunapataji földműves-szövetkezet, amelynek igazgatósági tagjai: Lapos Gábor, R. Nagy István, Tóth Péter, Monda Gábor, Bényei József, Benyeda István, Bakk János. Elnöknek Bényei Józsefet választották, hat tag földhözjuttatott, míg egy középparaszt volt. A szövetkezet első ténykedése a kalocsai érseki uradalom területén elhagyott mezőgazdasági gépek összegyűjtése, megjavítása és hasznosítása, a bércséplés, a legelő- és földhasznosítás és a vetőmagtisztítás beindítása. A szövetkezet szolgáltatás jellegű bevétele háromszázezer forint volt. E szervezet volt az alapja a későbbi Dunapataj és Vidéke Körzeti Általános Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezetnek.
- JANUÁR** A pataji római kat. egyház 15 hold földet igényelt, de igényét elutasították.
- FEBRUÁR 12.** A község előjárósága levelet intézett az államrendőrség pataji

- őrsparancsnokságához a szovjet Vörös Hadsereg második ne-
gyedévi ellátására követelt termény ügyében. A testület karhatal-
mi segítséget kért azon gazdák ellen, akik vonakodtak, vagy meg-
tagadták terményük beszolgáltatását.
- FEBRUÁR 15.** A vezetőjegyző jelentése szerint a következő működő egyesületek
voltak ekkor a községben: 1. Dunapataji Hadirokkantak, Hadi-
árvák és Hadiözvegyek Csoportja; 2. Dunapataji '48-as Kör; 3.
Dunapataji Gazdakör; 4. Dunapataji Katolikus Kör; 5. Dunapa-
taj és Környéke Méhészkör; 6. Magyar Vöröskereszt Dunapataji
Fiókja; 7. Dunapataji III. Temetkezési Társulat; 8. Dunapataji Vadász-
társaság; 9. Dunapataj és Vidéke Ipartestület; 10. MADISZ.
Az ekkor már megszűnt egyesületek: 1. Kalász, Katolikus Leánykör;
2. Dunapataji Szociális Missziótársulat Asszonyszövetsége; 3. Duna-
pataji Szent Imre Ifjúsági Egyesület; 4. Dunapataji Református
Ráchel Leány Bibliakör; 5. Dunapataji Református Lidia Női
Bibliakör; 6. Dunapataji Református Keresztyén Ifjúsági Egyesület.
- ÁPRILIS** A dunapataji legeltető társulat, amelynek elnöke Bálint Mihály
karhatalom igénybevételével kívánta biztosítani a szomszédos
Harta községtől a településnek juttatott legelő használatát, ahol
még ekkor is a hartaiak bérlői legeltettek.
- ÁPRILIS 20.** Megalakult a Gyermekbarátok Országos Egyesülete úttörő gyermek-
mozgalma, amelyet rendeletre hozták létre. A jelentkezőkből egy 22
fős csoportot alakítottak ki, ahová a jobb tanulókat vették fel.
- MÁJUS 20.** A községi vezetőjegyző jelentette az alispánnak, hogy a pataji tanya-
világban, különösen Szentkirály és Órjeg pusztákon, ahol sokan
lagnak, közigazgatási napot fognak tartani havonta egyszer
Szentkirály központtal. A jelentés szerint ekkor Szentkirályon
hetvenkét család, Órjegben harmincöt család lakott, összesen
513 fő. A többi puszta, mivel közel vannak Patajhoz és a lakók
száma csekély, közigazgatási napot nem kapott.
- JÚNIUS 20.** A vezetőjegyző kimutatási szerint az alábbi építőmunkások vol-
tak a községben; kőműves: tizenegy mester, hét segéd,
hat segédmunkás, ács: négy mester és két segédmunkás,
bádogos: két mester és egy segédmunkás, kőfaragó: egy mester,
kőműves szobrász: egy mester, asztalos: kilenc mester,
öt segéd és egy segédmunkás, villanyszerelő: egy mester
és kettő segédmunkás.
- JÚLIUS 10.** Az adónyilvántartó szerint Dénes József meglévő évi adóhátraléka
84 forint volt, emellé 120 forint lakásadó is járult. A megelőző
évi hátraléka és folyó évi előírás együtt 238 forint 6 fillért tett ki.
- JÚLIUS 18.** A nógrádkövezsdi születésű, hat elemi végzettségű nyugdíjas postás,
Mravik Ignác lett az MKP pataji titkára. A II. világháború előtt
tizenhét évig SZDP-tag volt, majd 1945. február 1-jén belépett a
kommunista pártba. 1947-ben a szakszervezeti munkaközvetítő

iroda vezetője, a dunapataji nemzeti bizottság és a képviselő-testület tagja.

JÚLIUS 20. Szakács Pált meg akarták fosztani a neki adott nyolc kataszteri hold földjétől, mondván tehetős gazdálkodó, aki sokáig háromszáz holdat bérelt, jelentős állatállománnyal rendelkezett, valamint egy évvel korábban traktort is vásárolt, amelyet aztán cséplőgéppé alakítottatott át, több vagon marhát szállítottatott fel Pestre is stb. Ebben az esztendőben is mintegy százötven holdon gazdálkodott. Szakács Pál három hold földre feles művelési szerződést is kötött, a szóban forgó területet azonban kiuntalták Farkas Ferencnek. Amikor a kötött megállapodás értelmében Szakács követelte az előjárásától saját részét, ekkor Nagy István FB-elnök kijelentette: „... *ne merjem Farkas Ferencet akadályozni az aratásban, mert különben internáltatni fog...*”

JÚLIUS 27. A kalocsai telekkönyvi hatóság a hozzá tartozó Dunapataj község területén fekvő Bödd-Bakod pusztán földhözjuttatott dunapataji, böddi, bakodi, józsef-majori és részben géderlaki lakosok újbirtokosi telekkönyveinek másolatát és a bekebelezést rendelő végzéskiadmányokat nagyszámú közönség jelenlétében, ünnepélyes keretek között osztotta szét a községházán. A kommunista párt részéről Forró Lajos dunapataji párttitkár szolt az ünneplő közönséghez. Telekkönyvezésre került 2.040 hold terület 2.176 birtokrészlettel 611 juttatott között 326 új telekkönyvi betétben – írta a *Kalocsa és Járása* című lap augusztus 9. száma.

AUGUSZTUS 31. A jó ideig utolsó többpárti választások eredményei a következőképpen alakultak a községben: Magyar Függetlenségi (Pfeiffer) Párt 2.299 szavazat (65.6%); Magyar Kommunista Párt 338 szavazat (9.6%); Szociáldemokrata Párt 236 szavazat (6.7%); Nemzeti Parasztpárt 225 szavazat (6.4%); Független Kisgazda-, Földmunkás-, és Polgári Párt 208 szavazat (5.9%); Demokrata Néppárt 27 szavazat (0.8%); Keresztény Női Tábor 18 szavazat (0.5%); Magyar Radikális Párt 11 szavazat (0.3%); Független Magyar Demokrata Párt 137 szavazat (4%); Polgári Demokrata Párt 6 szavazat (0.2%); érvénytelen szavazat: 26.

A vecsei járásban merőben mást mutatott a kép: FKGP: 28,08%, MFP: 23,37%, MKP: 15,49%, SZDP: 10,84%, NPP: 10,17% FMDP: 10,04%, DNP: 0,79%, KNT: 0,63%, MRP: 0,32%, PDP: 0,29%.

SZEPTEMBER Megindult a tanítás Örjeg-pusztán, amely közigazgatásilag Patajhoz tartozott. Az iskola 1968-ig működött, első tanítója Szabó Imre volt. Az egytantermes iskolát a helybeli lakosok építették fel (később tanítói lakást is építettek, majd 1952–53 körül egy kápolnát is).

- OKTÓBER 12.** A járási szinten tárgyalták azt a tényt, hogy Dunapatajon az úgynevezett „Pfeiffer-párt” érte el a legnagyobb sikert. A párt lejáratására ezúttal sem állták meg megjegyezni, hogy „Pfeifferék a 3 éves terv ellen hangolják a lakosságot”.
- NOVEMBER 25.** Vas Zoltán miniszter, a gazdasági főtanács főtítkárának leirata érkezett Dunapatajra, amelynek értelmében minél előbb el kellett számoltatni a gabonafelesleggel rendelkezőket „az ország nyugalma és további gazdasági előrehaladása érdekében”.
- 1948.**
FEBRUÁR 1. Kurcz Endre dunapataji lakos a földműves-szövetkezet rendelkezésére bocsátotta vegyes-szatócsboltját, ezzel az egységgel kezdte meg a szövetkezet kereskedelmi tevékenységét. Az év vége felé a volt „Hangya” tulajdonát képező vegyesbolttal növekedett a kereskedelmi egységek száma. A két bolt egész éves forgalma elérte az egymillió forintot.
- MÁRCIUS 8.** A Magyar Kommunista Párt járási titkára a következőképp jellemezte a dunapataji pártszervezetet: „A pártélet nem tud teljesen kibontakozni a helytelen és sok esetben baloldali elhajló ténykedések miatt. Igen sok az olyan kisebb bűnöző egyén (feketéző, falopás, csirketolvaj stb.) és erősen lenézett, akik miatt a komolyabb rétegek távol tartják magukat a párttól. Ezeknek a kiválogatása és megtisztítása rendőrségi elvtársakkal karöltve megindult a pártban. Hozzájárult még a rossz munkához a gyengeségük mellett a reakció viszonylagos erőssége, az egyház és a zsirosparasztság jobboldali propagandája.”
- ÁPRILIS 3.** A belügyminiszter az alispánhoz intézett leiratában feloszlatta a Dunapataji Önkéntes Tűzoltó Egyesületet.
- JÚNIUS 1.** Megnyílt a földműves-szövetkezet első vendéglátó-ipari egysége (kocsmája) is, a volt községi Belső vendéglő épületében.
- JÚNIUS 7.** A község képviselő-testülete az „össznépi szervek” és a pedagógusok jelenlétében rendkívüli ülést tartott, az iskolák államosításáról. Hosszas vitatkozás és sok hozzászólás, érvelés után a testület tagjai is az államosítást javasolták. A felvett jegyzőkönyvből kiderül, hogy előzőleg a nemzeti bizottság is tárgyalta a kérdést és elfogadta az államosítást.
- JÚNIUS 15.** A vármegye kommunista párti alispánja, Házi Árpád utasítást küldött a községbe, mely szerint hatékonyabban kell fellépni a „klerikális reakció” ellen. Eszerint figyelmeztetni kellett a katolikus plébánosokat, ha az általuk elrendelt harangozással kapcsolatba hozhatóan bármilyen rendbontás történik, ők viselik a felelősséget. Alispáni értesülés szerint a plébánosok úgynevezett testőrgárdákat szerveztek a nagyközségben is, amelyek azonnali feloszlatására utasított, ellenkező esetben az érintettek internálását helyezte kilátásba.
- SZEPTEMBER** Iskolaállamosítás. A dunapataji római katolikus általános iskolába 521 tanuló iratkozott be.

- 1949.**
JANUÁR 15. A járás felszólította a község református lelkészét, és a közigazgatási vezetőket a „*demokrácia melletti prédikációra és szimpátia nyilatkozatok adására*”.
- Adóügyi tisztviselők Dunapatajon: Jancsó Gyula (adóügyi jegyző), Hatházi Jenő (adóügyi főtiszt), özv. Mikulás Ferencné (újjáépítési nyilvántartó – irodista), Lőrincz Sándor (kisegítő munkaező), Gyimesi Rozália (kisegítő munkaező), Faragó Gyula (adó kezelő).
- A dunapataji földműves-szövetkezet saját traktorát Budapestre szállította eladás céljából. Greksa Dezső, a szövetkezet traktorosa értesítette a földművelésügyi minisztériumot, hogy az eladást akadályozza meg, mivel a szövetkezet csak ezzel az egyetlen traktorral rendelkezett. A minisztérium az eladás engedélyezését valóban megtagadta.
- ÁPRILIS 1.** Beszolgáltatási célra készült jelentésben olvasható birtokmegoszlás, amely ekként alakult: 1–5 kataszteri hold 622 gazdaság; 5–10 hold 317 gazdaság; 10–15 hold 260 gazdaság; 15–20 hold 91 gazdaság; 20–25 hold 35 gazdaság; 25–30 hold 17 gazdaság; 30–40 hold 13 gazdaság; 40–50 hold 7 gazdaság; 50–60 hold 5 gazdaság; 60–70 hold 3 gazdaság; 70–80 hold 3 gazdaság; 80–90 hold 1 gazdaság; 90–100 hold 1 gazdaság.
- MÁJUS 5.** A kecskeméti közellátási felügyelőség utasítása értelmében a községben is szüneteltetni kellett a tejbeszolgáltatás mérséklését, valamint a bíróságok összes behajtási határozatának végrehajtását.
- AUGUSZTUS 1.** A következő „*népkönyvtári*” állományokat írták össze a községben: előjáróság 256 darab; a volt Dunapataj és Vidéke Ipartestület, amelynek jogutódja a község 358 darab; Dunapataji '48-as Kör 410 darab; Szabadművelődési Bizottság 159 darab; Dunapataji Gazdakör 1.042 darab; Földműves-szövetkezet 87 darab.
- SZEPTEMBER 1.** A kisparaszti származású, Soltról áthelyezett, hadifogságban „megtért” Szemerédi István lett az iskolaigazgató Dunapatajon.
- SZEPTEMBER 19.** Az általános iskola igazgatójának jelentése szerint Dunapataj külterületén és belterületén összesen 1.107 tanuló iratkozott be az iskolába, amelyből 1.083 tanuló jelentkezett hitoktatásra.
- NOVEMBER 22.** Jancsó Gyula, az adóügyi hivatal vezetője jelentést tett a kunszentmiklósi adófelügyelőségnek, miszerint a község hátraléka: 24.974 forint. Ebből 6.700 forint közadó, 8.700 forint illetményadó, 5.200 forint illeték-egyenérték, 3.800 forint OTI hátralék.
- NOVEMBER 28.** A megyei alispán utasítást küldött a pataji előjáróságnak, amelyben felszólította őket a kulákok elleni hatékonyabb fellépésre. „... *hivassa be egyenként a kukoricát halmozó kulákokat, és figyelmeztesse... ha nem ajánlja fel a földműves szövetkezetek részére, a munkások és dolgozó parasztok sertéshízlalási céljaira... az eljárást ellene megindítjuk.*”

- DECEMBER 29.** A vezetőjegyző jelentést tett a megyei ingatlanforgalmi bizottságnak a mezőgazdasági ingatlanok és felszerelésük felajánlásáról szóló kormányrendelet végrehajtásáról. Ez gyakorlatilag magánvagyonok felajánlását jelentette az államnak. Az első felajánlást ugyanezen a napon rögzítették jegyzőkönyvben: Váradi István felesége, Dobor Ilona hatvanhárom kataszteri hold földjéből az állam részére felajánlott negyvenhárom holdat. A felajánlott ingatlanon épület is volt: kétszobás tanyaépület istállóval, góréval és silóval. A felajánlott területből huszonkettő hold szántó és tíz hold legelő.
- 1950. JANUÁR** Újabb felajánlások kerültek a helyi előjáróság asztalára: Váradi Gyula nyolcvan katasztrális hold föld és épület, Nagy A. János ötvenöt hold, Hörcsöki Mihály huszonhét hold, H. Kovács János huszonöt hold, Kosaras György huszonhárom hold, 1950 februárjában Faragó Mihály hatvanöt hold, Bókus Gábor huszonöt hold, H. Kovács Józsefné tizenöt hold, özv. Fa Imréné negyvenhárom hold, Hatházi Sándor tizenhat hold, Mucsai Györgyné ötvenhét hold, Mózes Sándor tizenkilenc hold.
- JANUÁR 25.** A községi vezetőjegyző jelentése szerint az 1949. évi kirakodó és állatvásárok forgalma a következő volt: helypénzbevétel 25.102,90 forint; felhajtott állatok száma: ló 1.375, kecske 60, juh 240, szarvasmarha 5.060, sertés 6.150 darab. A gazdát cserélt állatok száma: ló 625, kecske 60, juh 25, szarvasmarha 1.060, sertés 1.230 darab.
- FEBRUÁR 14.** A megyei közellátási felügyelőség egy héttel korábbi leiratára válaszul a községi vezetőjegyző jelentése szerint – a hatályos rendelet alapján – ötvenhat nagygazda volt Dunapatajon.
- FEBRUÁR 24.** Tóth Ferenc járási főjegyző utasítást küldött a község előjáróságának, hogy az eddig be nem szolgáltatott kukoricamennyiséget hajtsák be a kulákoktól. Másnap Góher Anna jegyző jelezte, hogy az előirányzat negyvennyolc kilogrammmal túl lett teljesítve.
- MÁRCIUS** Németh István negyven hold, Mácsai Lajosné harminc hold, Keserű Sándor huszonhét hold, Bálint Sándor tizenkét hold földet ajánlott fel az államnak.
- MÁRCIUS 4.** Borbándy Zoltán, a megyei kereskedelmi igazgatóság vezetője utasította a községet, hogy a dolgozó parasztságtól haladéktalanul hajtsák be az általuk „önként” vállalt terménymennyiséget, de „népnevelő munkával”, mert a párt parasztpolitikája „nem teszi lehetővé az erőszak alkalmazását” a dolgozó parasztsággal szemben.
- MÁRCIUS 31.** A járási főjegyző március 28-i leiratára válaszul a községi vezetőjegyző megküldte a kuláknévsort, amelyet a megadott szempontok alapján, a pártszervezet helyi vezetőségével, DÉFOSZ, MNDSZ, EPOSZ és a Függetlenségi Népfronttal karöltve együtt kellett bizalmasan összeállítani.

- MÁJUS 13.** Fenyvesiné Góhér Anna jegyzőnö „*hangulatjelentése*” szerint a községben rémhírterjesztés folyik a kulákság részéről, Magyarország Tito általi megszállását hirdetik. A dolgozó parasztság körében semmilyen rendkívüli esemény nem történt, mindenki rendben végzi tavaszi mezőgazdasági munkáját. A magyar–szovjet kultúr-bizottság szervezésében hangversenyre került sor.
- JÚNIUS 10.** A „*magánszektorban dolgozó iparosokról és alkalmazottairól*” a következő jelentés készült: hentes és mészáros, cipész tizenegy-tizenegy, korcsmáros, kovács, asztalos és kőműves nyolc-nyolc, sütő kisiparos (pék), szabó, borbély fodrász hét-hét, bogsnár, cement-készítő öt-öt, ács négy, szikvizés és malomdaráló három-három, géplakatos három, bádogos kettő, kötélverő kettő, szűcs kettő, szíjgyártó kettő, egy-egy fényképész, cukrász, szobafestő, villanyszerelő, késes, csizmadia, kötőhurkoló. „*Az alkalmazottak – segédek és inasok – feltüntetését, csekély számuk miatt, itt mellőzzük*” – állt még a vezetőjegyzői jelentésben.
- JÚNIUS 15.** Megalakult és megkezdte működését az új megye, Bács-Kiskun „*ideiglenes*” tanácsigazgatása. Bács-Kiskun megye ugyanis a 4.344/1949/259/M.T. számú rendelet alapján 1950. június 1-jén alakult a töredék Bács-Bodrog vármegyéből és a történeti, vagy ahogy gyakrabban írták, a „*mamut*” Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye déli részéből. Az új agrármegye – Bács-Kiskun – történeti szempontból ugyanúgy töredék megye lett, mint elődei.
A Helységnévtár adatai szerinti Bács-Bodrog vármegyének – két nagyközség kivételével – három járása, a bácsalmási, a bajai, a jánoshalmi, továbbá egy törvényhatósági jogú városa, Baja került az új megye területéhez. A vármegyét 1945-ben néhány vonatkozásban – rendészet, igazgatás, földbirtokrendezés – már kettéosztották, s déli része „*Délpest vármegye*” néven szerepelt. A régi vármegyéből öt járás, a dunavecsei, a kalocsai, a kiskőrösi, a kiskunfélegyházi és a kunszentmiklósi teljes egészében, ezen kívül két nagyközség (Ladánybene és Lajosmizse) az alsódabasi járásból, valamint három megyei jogú város (Kalocsa, Kiskunfélegyháza és Kiskunhalas) kapcsolódott az újonnan szervezett megyéhez, Kecskemét, mint törvényhatósági jogú város, már új megyeközpontként került a megváltozott megyehatárok közé.
- JÚNIUS 30.** Megszüntették a községben a Hitelszövetkezetet.
- JÚLIUS 19.** A falu vezetése a száztizenhat kiadott őstermelői igazolványból harminchatot visszavont feketézés, valamint húsz esetben azért, mert kulák volt az okmány birtokosa.
- AUGUSZTUS 3.** A következő kuláknak minősített gazdák ajánlották fel a földjeiket: Mező Sándorné, Németh István, Zsinka Károly, özv. H. Kovács Józsefné, Mácsai Lajosné.

- SZEPTEMBER 24.** A református presbitérium egyhangúlag elfogadta az államosítási bizottsággal kötött megegyezést, amely az épületekről és tanítói lakásokról szól, s amibe a presbiterek valószínűleg a körülmények kényszeréből adták csak beleegyezésüket.
- OKTÓBER 20.** Megalakult a községi tanács az 1950. évi tanácstörvény és a 254/1950. minisztertanácsi rendelete értelmében. Az első tanács-testület – Dunapataj Községi Tanács VB – vezetői: Herczeg István elnök, Tóth Sándorné elnökhelyettes, Gohér Anna vb-titkár. Az 1956-ig tartó időszakban a község vezetése a begyűjtéssel, hátralékok behajtásával és általában a mezőgazdasági munkák „kampányszerű” szervezésével volt elfoglalva. Emellett még a különböző politikai beszámolók készítése, járási, megyei utasítások értelmezése is fontos feladatok közé tartozott; a hivatalos irományokban túltengett a korszak „proletárdiktatúra ideológiája”. Az is látható, hogy a tanácstagok között nem találjuk – vagy csak elvétve – a korábbi vezető réteget, azaz Pataj jómódú családtagjait, viszont sok esetben találkozhatunk idegen, nem pataji családnevekkel, továbbá a „káderforgó” másutt is jól ismert intézményével.
- DECEMBER 15.** A községi tanácselnök a KSH-nak leadott jelentésében a következő birtokkategóriákat és az ezekhez tartozó gazdaságok számait állapította meg: TSZCS nincs, 0–5 kataszteri holdas gazdaság 1.750, 5–25 kataszteri holdas gazdaság 606, továbbá hatvanegy kulákgazdaság. A magánkereskedelem államosításával a földműves-szövetkezet kiskereskedelmi és vendéglátóipari forgalma évről-évre ugrásszerűen növekedett. A szövetkezet első igazgatóságának tagjai a kezdeti nehézségek során gyakran vállaltak saját tulajdonukkal biztosítékot a felvett hitelekre. Felbomlott a dunapataji zsidó hitközség.
- 1951. JANUÁR 1.** A megyei tanács határozata tudatta, hogy a Bévárdi Sándorral szemben kivetett 1.075 forint mértékű kártérítés mérséklésére nincs mód, így nevezett kérelmét elutasítja. Talán ez volt első olyan év, mikor a kampányok már tervszerű jelleggel épültek be a falusi társadalom hétköznapijaiba, mikor már nem a spontaneitás, hanem a rendszerszerűség volt a jellemző, s napról napra mindig új elemekkel bővült a kirovó és begyűjtő rendszer. Dunapatajt illetően a járásnak nem lehet oka nagyon panaszkodni. Igaz, a pataji apparátus nemigen igyekezett túllícitálni sem a környező községi apparátusok teljesítéseit, sem a járási apparátus utasításait, de megfelelő felső nyomás esetén mégis szigort mutatott. A begyűjtési kampány harmadik szakaszában már egyszerre volt jelen a beszolgáltatási kötelezettség nem teljesítéséért alkalmazott szankciók teljes köre. Ezek fokozatai nagyjából a következőképp alakultak: elszámoltatás, hátralék regisztrálása, bírság kiszabása, végrehajtás, transzferálás, feljelentés, börtönbüntetés, internálás.

- JANUÁR 19.** A vecsei járás pártkongresszusi felajánlásként vállalta, hogy Dunapatajon téeszt szervez. A tanácselnököt pedig utasították, hogy *„az önkéntesség elve alapján ... községükben a tszcs megszervezésében minden rendelkezésre álló erőt mozgósítsanak”*.
- FEBRUÁR 1.** *„Az eredményekből megállapítható, hogy még mindig nem a legnagyobb eréllyel foglalkoznak a községi tanácsok a begyűjtéssel”* – méltatlankodtak a járás emberei a kampány második hetében. A községi tanácselnököket és titkárokat nyomatékosan felelőssé tették a begyűjtési ütemterv teljesítéséért. *„A kiadott határozatok maradéktalan végrehajtását ellenőrizni fogják, és ha a legkisebb nemtörődömséggel, vagy megalkuvással találkozunk ebben a kérdésben annál is inkább, mivel fő súlyponti kérdésünk a begyűjtés, úgy azonnal még a leváltásuktól sem fog visszariadni, mert a begyűjtésben mutatkozó minden lazaság nem más, mint az osztályellenesség támogatása (...), amely nem maradhat el megtorlás nélkül.”*
- FEBRUÁR 8.** Papp Gábornét rendelte ki a járás a községbe a kulákok elszámoltatására. Az utasítás szerint *„a kulákok helyszíni elszámoltatását 24 órán belül be kell fejezni... a fejadagon és vetőmagon felüli mennyiségét, tekintet nélkül a hátralékra el kell kobozni”*. A járási vb tagjai egy napon át maguk is részt vettek ilyen helyszíni akciókban.
- FEBRUÁR 15.** Járási leirat szerint a kulákok elszámoltatása még mindig nem fejeződött be. Ezért még egyszer nyomatékosan utasították a helyi vb-elnököket is, hogy *„most már végképp tüzetesen folytassák le”* a kulákok elszámoltatását, illetve *„kísérjék figyelemmel a klerikális reakció működését, különösen Dunapatajon”*. Megítélésük szerint ugyanis az egyház akadályozta a begyűjtés menetét. Azonban nemcsak a büntetés, hanem annak propagandája az, ami a kellő 'nevelő hatást' kifejezi, s így érthető miért fektetett a járási apparátus olyan nagy súlyt arra, hogy *„a községi dobosok egy héten háromszor kötelesek a faluban a lakosság tudomására hozni a szabotáló kulákok neveit”*.
- FEBRUÁR 17.** A járás előző napon *„küldött távmondatára”* jelentette a község, hogy a sertésbeadásra kötelezett ötvenhét kulák közül csak harminchat gazda teljesítette egészben beadási kötelezettségét, s ők kilenc kulák ellen *„indítottak bűnvádi eljárást”*, s ugyancsak kilenc ellen *„lett folyamatba téve kihágási eljárás”*.
- MÁRCIUS 9.** Tagjainak megválasztásával létrehozták a tanács állandó bizottságait a (52/233/9/1951. sz. határozat): 1. pénzügyi és gazdasági bizottság, elnök: Hettmann István; 2. mezőgazdasági és kereskedelmi bizottság, elnök: Szemler János; 3. egészségügyi és szociálpolitikai bizottság, elnök: Baráth Lajos; 4. oktatási és népművelési bizottság, elnök: Tihanyi Sámuel; 5. begyűjtési bizottság, elnök: Mike Sándor.
- MÁRCIUS 15.** Már nemcsak ellenőrizték a *„helytelenül alkudozásszerűen”* tevé-

kenykedő községi apparátust, hanem járási mozgó brigádok begyűjtési eredményeivel dokumentálták a községi tanácsok „oportunizmusát”, tehetetlenségét. „A járás területén állandóan hat-héttagú brigád működik, akik segítséget nyújtanak a helyi tanácsoknak. Az elmúlt hét folyamán Dunavecse községben működött a brigád, ahol 107 q eredményt értek el. Kedden, szerdán Solt községben az eredmény 165 q. Csütörtökön és pénteken a brigád tagjai kétféle váltak, egyik csoport Újsolt községben 35 q vegyes terményt gyűjtött össze, a másik csoport Szalkszentmárton községben 70 q terményt gyűjtött össze.”

MÁRCIUS 17. Nádudvari József, a helyi fiúiskola igazgatója jelentést készített a tanévben tapasztaltakról. A hiányzások száma a korábbi napi két tanulóról a tavaszi munkák kezdete miatt – főleg a felsőbb osztályokban – átlagosan hat tanulóra emelkedett. A tanulmányi színvonal csak igen csekély emelkedést mutatott, a fegyelem – az intézményvezető szerint – fokozatosan javult, melynek oka az új testneveléstanár, Müller Ferenc. A „klerikális reakció” elleni harc kapcsán megjegyezte, hogy igen gyakran maradnak távol a gyerekek a hittanóráktól. Illegális hitoktatás nem volt ekkor a községben. Az Örjeg-pusztai iskola padlózása még mindig nem történt meg – zárult a „pártszerű” értékelés.

MÁRCIUS 19. A községi vezetés szerint „vinnünk kell tovább az osztályharcot a dolgozó parasztságnak ellenségével a kuláksággal szemben. A helyi brigádok pedig folytassák tovább a begyűjtést”. Különben jönnek az idegenek, s az még rosszabb lesz..., valahogy így. A „járási tanács brigádja hétfőn Dunavecse községben kezdte meg működését. (...) Kedden Dunatétlen községben (...) szerdán Ordas községben, ahol már a helyi tanács megállapítása szerint termény egyáltalán nem volt, egy nap alatt 68 q terményt gyűjtöttek be.” S a hét második felében Dunapataj, Harta és Solt került sorra. A „zsákmány” ezúttal összesen 509 mázsa volt.

MÁRCIUS 21. A járási tanács hétről-hétre noszogatta a községi apparátust a begyűjtési munka folytatására, „... bár 18-val a begyűjtés határideje lejárt, de az eredmények nem kielégítőek” – olvashattuk a járási iratokban – „s így minden községben a brigádok átszervezésével mindaddig folytatni kell a begyűjtést, amíg arra külön utasítás nem megy, hogy be kell szüntetni”.

ÁPRILIS 5. Úgy tűnik tehát, hogy a község apparátusa a járáson belül nem tartozott a legbuzgóbbak, legkeményebbek közé; s ugyanakkor a járás maga sem számított túl szigorúnak a megyén belül: „községünk begyűjtési tervteljesítésének adatai a következők: kenyérgabonából 98,4%, takarmánygabonából 62,4%, kukoricából 50,3%, burgonyából 7%, szálatakarmányból 28,3% az eredmény a félévben”. Ezzel a Dunapataj a járás tíz községe közül a

- hetedik helyen állt, s kampány teljes időszaka során mindvégig a hatodik és nyolcadik közti helyek valamelyikét foglalta el.
- ÁPRILIS 6.** A községi tanács jelentése szerint tizennégy kulák adta földjét haszonbérbe.
- ÁPRILIS 7.** A helyi vezetés értékelése szerint a község irányításában olykor hanyagság tapasztalható. A szeminárium látogatottsága – részben a tavaszi mezőgazdasági munkák miatt – nem kielégítő. A helyi mezőőrök részvételével megalakult a mezőgazdasági bizottság, amely feladata a heti munkák ellenőrzése, valamint a hibák kijavítása.
- MÁJUS 11.** A békekampány lezárása után készült bizalmas jelentés szerint *„a békeív aláírók száma 3.770. Az aláírások alkalmával a hangulat jó volt. Kirívó esetek nem fordultak elő csak egynéhány idősebb férfi vagy nő vonakodott az ívek aláírásától azonban ezeket is újabb jó népnevelőmunkával meggyőztük a béke ügy fontosságáról és aláírták az ívet.”*
- MÁJUS 25.** Dunapatajon például 1951 tavaszán az ötvenhét terménybeadásra kötelezett kulákgazdaság mindössze harmincöt lóval, tizenöt tehénnel, harminchat kocával, száznolcvanhét malaccal és kétszázti-zennyolc tyúkkal rendelkezett.
- JÚNIUS 8.** Rejtő Emilné lett a VB-titkár Dunapatajon. Miután férje két kisgyerekekkel elhagyta, vidékre jött, mert Patajon élt nagyanyja, de Pestre járt dolgozni. 1943. december huszonnyolcadikán költözött le végleg. A főlzabraduláskor földet osztott, szakszervezetet alakított, mindenbe benne volt. Előbb a kommunista párt szervezőtitkára, majd titkára lett. 1946. szeptember 17-én otthagyta pesti munkahelyét, mivel a községben kapott lakást. Negyvenhét végén átment a dolgozó parasztnak és földmunkások szakszervezetéhez (Défosz) irodavezetőnek, mert akkor még a pártnál a kisebb tisztségviselőknél nem volt fizetés. Ott kapott kétszáznyolcvan forintot, fiai még tanultak. 1950-ig volt a parasztszakszervezetnél, onnan átirányították a tanácshoz vébétitkárnak. Ötvenkettő szeptemberig volt tanácsi tisztviselő, *„keresztülment pont a javán”*. A végrehajtó bizottsági üléseken *„folyamatos napirendi pontként”* szerepelt a begyűjtés-állás ismertetése, valamint az időbeli vagy mennyiségi teljesítés fokozására irányuló feladatok, eszközök, gyakran a versenymódszerek tárgyalása. Szintén napirenden voltak a mezőgazdasági munkaszervezési kampányok, a *„növényápolás és aratás”*, valamint a *„tojás, baromfi és szénabegyűjtés”* fokozása érdekében.
- JÚNIUS 25.** *„26 népnevelő végezte munkáját a községben a baromfi és tojás beadása terén. Ennek a népnevelő munkának eredménye is van. Egyre több dolgozó parasztnak nevéét hallhatta a község lakossága a hangoshíradón a 100 %-on felüli tojásbeadásért.”*
- JÚNIUS 25.** A begyűjtés növelésére a legkülönbözőbb módszereket kívánták

alkalmazni, amelynek szemléletes példája az 52-219/126/1951. számú határozat miszerint a „*végrehajtó bizottság egyhangúlag elhatározza, hogy dúlőfelelősök és mezőőrökön keresztül a határban tovább folytatják a felvilágosító munkát, vagy ahol lemaradás mutatkozik, ott a háznál történő esti népnevelő munkával bírják rá a dolgozó parasztságot a gyors és jó munka elvégzésére*”.

JÚLIUS Több szülő – köztük Kapitány István, özv. Bak Jánosné, özv. Mikulás Ferencné, Villányi Jánosné – jelezte, hogy gyermekeik hittanoktatását az 1951–52-es tanévben is kezdeményezik.

AUGUSZTUS 14. Részleges tagosítási kampány kezdődött a községben Herczeg István elnök, Tóth Sándorné elnökhelyettes és Rejtő Emilné titkár vezetése mellett (52-323/22/1951. számú határozat). A határozatban az egyéni gazdálkodókkal való önkéntes megegyezés szerepelt, vagyis a gyakorlatban azt jelentette volna, hogy a gazdák azonos nagyságú, minőségű és a községtől azonos távolságra eső földet kaptak volna csereföldként, de a cserék korántsem így alakultak.

AUGUSZTUS 18. A pataji Haladás („*harmadik típusú*”) téeszcsé közgyűlése is összeült. A tagosító bizottság döntése értelmében négy kulák – Gellért Juszta, Nikolovics György, Bencze Gábor, Rákóczi István – és több dolgozó paraszt – Gubányi Imre, Petrok József, Malomsoki Károly, Hangya Ferenc, Dinnyés Ferenc, Dávid István, Groó Margit, Balla Benjámin, Faddi József, Zelenák János – földjét betagosították, összesen 112 kataszteri holdas nagyságrendben. Új téesztagok belépésére is sor került: Király Sándor (nyolc hold „*behozott*” földterülettel), Albert János (nyolc), Csizmadia Sándor (kilenc), Korosi Sándor (tíz), Deli István és felesége (nyolc), Kolber Ferenc és felesége (tizenhárom), valamint a földdel egyáltalán nem rendelkező Körösi Gyula.

AUGUSZTUS 23. A tanácsülésen Rejtő Emilné ismét kifejtette, hogy Dunapataj a begyűjtésben nagyon el van maradva. Tanácshatározatban nyilvánították ki, hogy a lemaradást be kell hozni, sőt mi több, elsőnek kell lenni. A határozat szerint minden gazda törzslapján fel kellett tüntetni, hogy milyen mértékben tett eleget a kiadásnak.

SZEPTEMBER 19. A tanácsülésen hangos tetszésnyilvánítás mellett, Rejtő Emilné bejelentette, hogy ifj. Taba János alhadnagy lett.

OKTÓBER 4. Herczeg István, helyi tanácselnök hangulatjelentést küldött a vecsei járásnak. Eszerint a dolgozóparasztság körében kielégítő lelkesedés mutatkozik a békekölcsön-jegyzések iránt, nagyjából kétszázötven és ötszáz forint között történtek jegyzések. Bizonyos zúgolódás volt viszont tapasztalható a középparasztság köreiben. A pedagógusok átlagosan háromszáz forintot jegyeztek. Hatvanöt kulák közül hatvenegy jegyzett, átlagosan 1.350 forint értékben, az előírt nyolcvanötezer forintos minimummal szemben

azonban ekkora csak nyolcvanezer kilencszáz forint gyűlt össze. Csókás András Horthy-korszakbeli rendőr megnyilvánulása óta ellenséges tevékenység és hangok nem tapasztalhatók – zárta beszámolóját a jelentéstevő.

- OKTÓBER 21.** A községi tanács egyéves fennállását ünnepelte.
- NOVEMBER 6.** Huszonöt taggal megalakult a Dunapataji Vegyes- és Építő Kisipari Termelőszövetkezet, ahol legelső időszakban csak a cipészek dolgoztak. Az állóeszközök értéke kezdetben százezer forint volt. Majd asztalos, bognár, kékfestő és kőműves, férifodrász, valamint férfiszabó tevékenységgel bővült a kisipari szövetkezet profilja.
- NOVEMBER 25.** Dunapataj tanácsának határozata értelmében „*tíz kuláknak minősített egyén lakását*” nyilvánították honvédségi célokra igénybe vehetőnek.
- NOVEMBER 28.** A járás utasította a községi tanácsokat, hogy „*a fekete vágások leleplezése érdekében szervezzenek népi ellenőrzést tudatosítsák a község lakosságával, hogy a fekete vágást leleplezők minden alkalommal az elkobzott húsmennyiség öt százalékát jutalomként megkapják. A leleplezett fekete vágásokat hangos híradón, hírközlő eszközök útján pellengérezzék ki, de a legszélesebb körben tudatosítsák a fekete vágókkal szemben hozott bírósági ítéleteket is*”.
- DECEMBER 8.** Herczeg István vb-elnök kérte Bakonyi József hosszabb időre történő internálását, mert iszákos és csavargó életmódot folytatott, emellett családját verte, valamint, ritkán járt be munkahelyére, akkor is többnyire részegen, valamint gazdasági felszereléseket lopott.
- DECEMBER 19.** Járási utasítás érkezett Sztálin közeledő születésnapja kapcsán a szükséges biztonsági intézkedésekről. A leirat értelmében őrszolgálatot kellett szervezni a szovjet emlékmű, a középületek, a gépállomások, valamint a téeszek és állami gazdaságok épületei körül, valamint elejét venni az „*ellenséges tevékenységeknek*” vagy szabotázsoknak.
- 1952** A történeti helységnévtár szerint Dunapataj külterületi lakott helyiségei voltak: Bödbakod, Dunapataj vasútállomás és őrház, Józsefmajor, Órjeg, Patajimikla, Szelid, Szentkirály, Alsójárás, Alsózátony, Bodzás, Csepeg, Csimatova, Felsőjárás, Felsőzátony, Gyepmestertelep, Húsfoka, Nagykert, Paptava, Parlagdűlő, Páskom, Sertéstelep, Szárazerdő, Szító, Szőlőhegy, Vöröshát.
- Az újabb nehéz évet kulákként kezdők nevei: Bálint Sándor, Bévárdi Sándor, Botykai Istvánné, Egyed Lajos, Dudás Antal és felesége, Fa Imréné, Faddi Jánosné, Faragó Gáborné, Faragó Mihály, Fogas Antal, Hatházi Sándor, Hörcsöki Mihályné, Kincses Sándor, Kontra Sándorné, Kovács Jánosné, Lakatos József, Meleg Imre, Nagy Bálint, Nagy Gyuláné, Nagy A. János, Nagy Lajosné, Pandúr Antalné, Setri Jánosné, Szabó V. István, Szabó József, B. Szabó

- József, Szakács Sándor, Széll Gy. János, Szőke M. Sándorné, özv. Tar Istvánné, Taba G. István, Taba Jánosné, Tornovecz Rezsőné, Váradi Eszter, Váradi Gyuláné, Váradi Istvánné, Váradi Lajosné, Váradi Sándorné.
- A Dunapataji Vegyes- és Építő Kisipari Termelőszövetkezet építőrészzel és tíz alkalmazottal bővült.
- JANUÁR 12.** Részben változtak a községi tanács vezetői: Tóth Sándorné lett az elnök, Rejtő Emilné maradt a vb-titkár.
- JANUÁR 13.** A végrehajtó bizottság a feketevágások elleni harc jegyében a (52/219/188/1952 (11-11/3/1952.) számú határozataiban arról döntött, hogy a testület tagjai a hét valamennyi napját felosztják egymás között, hajnali őrzőjáratokat szerveznek, amelyekre a néppelölők is elkísérik őket.
- FEBRUÁR 14.** Több helyi mezőőr élt panasszal a járásnál, akiket előzőleg bocsátottak el akkor bizalmi állásukból. Hatházi Péter, Komjáti János Körösi Sándor, Tóth Sándor, Tóth István és Gyürki Gábor ellen elsősorban gyakori ittasság, (amit jelentős kocsmái tartozásaikkal is bizonyítottak vettek), valamint párttagok esetében a „közösségi munkában” való passzivitás szolgáltatott formális okot elbocsátásukra. Juhász Istvánt az 1919-es ellenforradalmi megmozdulásokban való részvétel, és az ebből adódó „politikai megbízhatatlanság” címén távolították el állásából. Szanyi József feladatát – a jelentés szerint legalábbis – nem látta el megfelelően, többek között fatolvajlásokat nem akadályozott meg.
- ÁPRILIS 12.** Ismét átalakult a községi tanácsi felsővezetés: Vajda József vb-elnök, Tóth Sándorné vb-elnökhelyettes, Rejtő Emilné vb-titkár.
- JÚNIUS 12.** A dunavecsei járás begyűjtési osztálya „előirányzatot tett” a burgonya nyári begyűjtési ütemére. Az első két nyári hónapban hatszáz mázsa volt a kvóta, augusztusban kettőszáz mázsa. A felső vezetés arra is utasított, hogy kellő propagandát kell kifejteni (kidoboltatás, „kisgyűlések szervezése”) a pontos teljesítés érdekében. Emellett a járásbeliek számára írásos értesítők kiküldését is tervezte, melyben a szerződéses burgonyatermeléssel járó előnyök mellett a gazdák kötelezettségeire is fel kívánták hívni a „közfizyelmet”.
- AUGUSZTUS** A Kossuth és az Alkotmány termelőszövetkezetek között konfliktus bontakozott ki a jól öntözhetősége miatt is értékes szentkirályi termőterületek birtoklásáért. Eleinte megegyezni látszottak a vitázó felek, és a megosztása mellett döntöttek, majd mégis a Kossuth művelésébe adták a szóban forgó területet, az Alkotmány kárpótlásként az Alsójárásban jutott volna földekhez. A döntést a tagság megvétózta.
- AUGUSZTUS II.** Az Aranykalász tszcs tagjai: Takács János, Németh Sándor, Gulyás János, Kele József, Gulyás István, Nagypáti József, Mező István.

- AUGUSZTUS 12.** A végrehajtó bizottság határozatban mondta ki, hogy a téeszcsék fejlesztése érdekében felosztják maguk között a községet, és ki-ki a saját területén szervezési felvilágosítási munkát fejt ki a lakosság körében. A határozat értelmében Vajda József tanácselnök Szeliden, Rejtő Emilné Böddön, Juhász László rendőrparancsnok az Órjegben, S. Tóth Jánosné tag Dunapatajon, Vörös Sándor a Varga utcában agitált.
- AUGUSZTUS 21.** Az Alkotmány tszcs taglistája: Koller B. Sándor, Balla Pál, ifj. Nagy Gyula, Jánosi István, ifj. Váradi Lajos, Bán G. János, Németh Sándor, Simon János, K. Mózes István, id. Balla Pál, Becző János, Kovács László, Fa Lajos, özv. Décsi Sándorné, özv. Tardi Józsefné, Balla László, Szakács Pál, Simon József, Dobor József, Nárdi Sándor, D. Kiss József.
- AUGUSZTUS 22.** A Kossuth tszcs tagjai: Nagy István, Varga József, Dénes József, Kovács János, Farkas Sándor, Bévárdi Pál, Széll János, Dobor József, Kormányos István, László János, Nagy Lajos, Tóth Pál, Szabó József, Szabó D. István, Dávid István, Kovács János, Szuhai Sándor, (Varga) Kovács János.
- AUGUSZTUS 24.** A Petőfi (harmadik típusú) tszcs Petrik József elnöklete alatt összesen 237 hold területen gazdálkodott ekkor, ebből 186 hold Bödd-Bakodon, 40 hold Dunapatajon volt található. Az Aranykalász (második típusú) szövetkezet 111 holdat tartott művelés alatt, ebbe öt kulák földjeit is tagosították (12 hold). A Kossuth (ugyancsak második típusú) tszcs tagsága 277 holdat művelt, itt tizenkét kulák földje került betagosításra (8 hold). Az Alkotmány (harmadik típusú) téesz csoport tudhatta magáénak a legnagyobb területet 294 holddal, a szövetkezetbe huszonhét kulák ötven hold földjét tagosították.
- SZEPTEMBER 3.** A vita elmérgesedésének végeredményeképpen a községi pártszervezet és a tanács közös határozataként a Kossuth termelőszövetkezeti csoportból Széll János, Kormányos István és Nagy Lajos tagokat, az Alkotmányból Nagy Gyula, ifj. Faddi János, ifj. Faddi Imre, Váradi Lajos, Koller B. Sándor, Jánosi István tagokat kizárták.
- SZEPTEMBER 12.** Babucz Lajos lett a végrehajtó bizottsági titkár.
- DECEMBER 11.** Bévárdi Sándor kulákokt járási tanácsi idézésben kettőszázötvennyolc forintos biztosítási díjának személyes befizetésére szólították fel.
- DECEMBER 12.** Tanácsülésen Kormányos László kultúrigazgató beszámolt arról, hogy a község a közeli hetekben „*kultúrházat kapott*”, ahol Szabad Föld Téli Estéket rendeztek, de emellett tanácsülések helyszíne is lehet a nagyterem.
- DECEMBER 17.** A kulákok számát az 1952-es gazdalajstrom alapján kilencvenegy személyben határozták meg, a végleges („*a hitelesített*”) kuláklis-tára azonban „csak” nyolcvanheten kerültek, amelyből helyben

- lakott nyolcvanhat gazda. A „kulákgazdaságok” összterülete az 1948. január 1. állapot szerint 3.123 kataszteri hold 320 négyszögöl, az 1952-es év gazdalajstroma szerint viszont már 2.565 kataszteri hold 60 négyszögölnyi földjük volt.
- DECEMBER** Ingatlan felajánlások történtek a községben a téeszek és állami gazdaságok részére. Kothencz Béla által felajánlott ingatlant nem vették át. A Taba János által felajánlott föld elfogadását csak abban az esetben helyezték kilátásba, ha arra a téesz, illetve az állami gazdaság is igényt tart, elfogadták viszont egy 78 éves özvegyaszony felajánlását, aki nem tudta tovább művelni a földjét.
- 1953.**
JANUÁR 23. A járás részletes kuláklístát kért a községtől. A kulákgazdaságok számát nyolcvanháromban állapította meg a helyi vezetés, ezek együttes művelt területe 780 hold 450 négyszögöl volt. A földdel nem rendelkező kulákok száma három, értelmiségi „népellenségeké” egy volt. A legutóbbi lajstromhoz képest négyen kerültek le. Ekkor két kulák tartott alkalmazottat az 1949-es harmincegyhez képest.
- FEBRUÁR 12.** Az iskolai úttörőcsapat száznyolcvannégy gyermekből állott, mert csak azokat a tanulókat vették be, akik „jó tanulással és magatartással arra érdemessé váltak”. Ekkor az iskolában csak katolikus hitoktatás volt, heti két órában.
- MÁRCIUS 9.** Vezetőséget választott a községi sportkör: Lelkes László elnök, Tóth Péter elnökhelyettes, ifj. Kothencz Béla titkár, Gyurita Mihály gazdasági felelős, Csikós András agitációs-, Tóth Ferenc propaganda-, Hegedűs János sport-, Becző Ferenc oktatási-, Kovács János kultúrfelelős. Az ellenőrző bizottság elnöke Drubics István, tagjai Ranga József és Kocsis Imre. A sportkör orvosa dr. Bagi János, pályagondnok Mravik Ignác volt.
- ÁPRILIS 8.** A község tanácsa elkészítette újabb, nyolcvanhét nevet tartalmazó kuláklístáját. A listán felbukkant több korábbi közszereplő, illetve rokonaik neve, többek között a tekintélyes gazdákként számon tartott Váradia (a cséplőgép tulajdonos István, valamint Gyula és Lajos), Kincses Sándor, Kosaras György (előljárók), valamint a szintén módosabb birtokosoknak számító Botykai és Bévárdi család néhány képviselője.
- ÁPRILIS 12.** Homo Gábor vb-elnökhelyettes lett. A végrehajtó bizottság ülésin a különböző ünnepek – április 4., május 1., „felszabadulási hét”, pedagógus nap, gyermeknap, nőnap stb. – megszervezésének kérdései is állandó témává váltak. Ugyancsak napirenden maradtak a begyűjtési versenyek értékelései, a behajtás problémái, valamint a tanácsmunka hatékonyabb előkészítése.
- JÚNIUS 2.** Tanácsjelentés készült a választási előkészületekről, valamint a szavazás lefolyásáról. A névjegyzék elkészítésekor tizenhárom személy ellen merült kifogás, őket törölték a jegyzékből. A szavazásra jogosultak névsorát a faluban is kiragasztották, hogy min-

denki ellenőrizhesse, szerepel-e a listán. A népfrontosok számára irodahelyiséget biztosítottak. A vezetés igyekezett élénkítőleg hatni a lakosságra, hogy mindenki tegyen eleget „állampolgári kötelezettségének”, valamint a „község ünnepi felkészülésében lendületet adjon”. Az értékelés szerint eredményesebbnek bizonyultak a begyűjtési munkálatok is, a tejnél harminc százalékos, a tojásnál harminchat százalékos, a baromfihúsnál és az adó tekintetében húsz százalékos emelkedést értek el. A voksolásra reggel héttől este fél hétig volt mód, a kevésbé aktív utcákba népnevelőket küldtek.

SZEPTEMBER Megindult a felnőttoktatás Dunapatajon.

SZEPTEMBER 7. Megyei határozat értelmében az „agyonbírságot” Bévárdi Sándor 14.209 forintos fennálló adóhátralékával kapcsolatban 12.877 forint törlesztését rendelte el, így a tartozás összege 1.337 forintra csökkent.

SZEPTEMBER 23. A pataji református presbitérium egyhangú határozattal kimondta a lelkipásztorváltás csere útján való megtörténtét. Ez azt jelentette, hogy tudomásul vették Simon Ernő Tiszakarádra való helyezését, egyben elfogadták Bede Gyula tiszakarádi lelkipásztort. A jegyzőkönyv szerint Simon Ernő saját kérésére távozott Dunapatajról. Simon Ernő karizmatikus, makacs és keménykezű ember hírében állt. Ezekben az években gyakran került összetűzésbe a hatóságokkal, a községi vezetéssel, nemkülönben egyházi feletteseivel. A hívek között nagy volt a népszerűsége, amit az is mutat, hogy többször napirenden került visszahívása a gyülekezet élére.

SZEPTEMBER 28. A község lakossága kevés híján hat és félezer (6.458) volt, ezen belül a parasztok száma 2.625, a kulákoké nyolcvanhét. Az ipari munkások száma: százkilencven, az értelmiségieké hetvenöt. A hat térszcsében mindösszesen százhuszonhárman dolgoztak. Az egyetlen állami gazdaság területe összesen 1.756 kat. hold, a község összes területe 16.492 kat. hold, amelyből 9.827 hold volt a szántó.

OKTÓBER 18. A községi tanács vezetése sokadszorra változott: Vajda József vb-elnök mellett Gerse Rózsa elnökhelyettes, Budai Etelka titkár lett. Kettejüket Szemerédi István iskolaigazgató javasolta, egyidejűleg lettek tanácstagok felvéve és kinevezve.

DECEMBER 2. A tanácsi vb határozatában Bévárdi Sándort kettőszáz forintnyi büntetés befizetésére kötelezte, mert a gazdalajsrom készítésének munkálatait hátráltatta, ugyanis a birtokában lévő földterület adatainak bevallását elmulasztotta.

1954. JANUÁR 28. A végrehajtó bizottság ülésén beszámolót tartott Kothencz Béla sportköri titkár, amiből kiderült, hogy a „Dunapataji Minta-sportkör” 1951-ben állami, illetve tanácsi felügyelet alá került. 1954-ben nyolc működő szakosztálya volt a körnek, amelyek közül

- a labdarúgó szakosztály volt a legnagyobb negyvenhárom igazolt, ebből huszonegy minősített játékosal. A labdarúgó csapat az utolsó három évben minden alkalommal megnyerte a kunszentmiklósi és a dunavecsei járások összevont bajnokságát. A focin kívül volt még asztalitenisz, ökölvívás, sakk, röplabda, teke és atlétika.
- JÚLIUS 7.** Újabb vezetőváltás a helyi tanácsban: Vajda József elnök, Gerse Rózsa elnökhelyettes mellett, Jánosi Istvánné szerepelt, mint vb-titkár.
- AUGUSZTUS 16.** A dunapataji általános iskola igazgatója levélben kérte a járási tanács oktatási csoportját, hogy alakíthasson egy koedukált énekzenei első osztályt szeptembertől.
- SZEPTEMBER 1.** Ének-zene tagozatú Iskola Patajon.
- NOVEMBER 5.** Gerse Rózsa vb-elnökhelyettest felmentették tanácsi tisztviselői állásából.
- DECEMBER 3.** A választások utáni alakuló tanácsülésen új vezetőket választottak: Jancsó Gyula vb-elnök, Dusnoki József elnökhelyettes, Jánosi Istvánné vb-titkár.
- 1955** Sporthorgász Egyesület alakult a községben. Kele György lett a tanácselnök Dunapatajon.
- Bévárdi Sándor 1955-ös előzetes tej-és húsbeadási lapja szerint összes beadási kötelezettségét 410 kilogrammban szabták meg. A teljesített tételek a következők voltak: 210 kilogramm sertéshús, 31,5 kilogramm baromfi-hús, 31,5 kilogramm tojás, 63 kilogramm tej helyetti húsbeadás, valamint 74 kilogramm „szabadon választott tétel”. A kivetés mértéke 21 hold 246 négyszögöl földterület után lett megállapítva.
- FEBRUÁR 18.** Az MDP községi titkára „engedélyt ad” a végleges engedély megérkezéséig a pártszervezet és a községi tanács nevében a Szentkirály pusztán lakóknak, hogy „gazdakör címen” az állami iskolában esténként szórakozzanak, tanuljanak a mezőgazdaság fejlesztése érdekében. Ugyanekkor keletkezett az alapszabály is „Dunapataji Gazdakör Alapszabálya” néven.
- ÁPRILIS 18.** A dunavecsei járási vb oktatási osztályának a községből küldött jelentése szerint a helyi tanácstagok gyermekeiket rendszeresen, példamutatóan járatják iskolába, „felvilágosító munkát” végeznek azoknál a szülőknél, akik elvonják gyermekeiket az oktatástól. A helyi ifjúság fegyelmének alakításában is részt vesznek az „iskola igazgatóságának és nevelőinek értesítésével”.
- MÁJUS 12.** A helyi vb-titkár járásnak címzett jelentése szerint Dunapatajon külön cigány településrész volt, amelynek Burgó volt a neve, és amely hét-nyolc viskóból állt, és amit hús-huszonöt személy lakott.
- SZEPTEMBER** A dunapataji tanyasi iskolákba 1945 és 1955 között járt a legtöbb gyermek (489), ami a tanyásodottságnak is fokmérője. Ezután

még tíz évig nem történt komolyabb változás a gyermeklétszám-ban, hiszen (1955–1965 között 424 tanyasi iskolás gyermeket számoltak), majd a tévesztéssel, a tanyasi diákotthon megalakulásával a tanyasi gyermekek száma drasztikusan csökkent, (1965 és 1973 között 180 gyermekre). A külterületi iskolák nem önálló intézmények voltak, mindenkor a belterületi, pataji iskola igazgatósága alá tartoztak.

1956.

JANUÁR 31.

Dunapatajt (Ordással együtt) a dunavecsei járástól a kalocsai járáshoz csatolták. Az átcsatolás idején az összes községi terület 16.492 kataszteri hold, szántó 10.210 hold, kert 147, rét 1.705, szőlő 308, legelő 2.363, erdő 146, nádas 204, egyéb 1.409. (minden érték kataszteri holdban értendő). A lejelentett lakosok száma: 6.458 fő.

A községek átcsatolása összefüggött a népköztársaság elnöki tanácsa 1956. évi 2. számú határozatával, amelynek értelmében a kunszentmiklósi járás január hó végével megszűnt, s területét felosztották a dunavecsei és a kiskőrösi járások között. Bács-Kiskun Megye Tanácsának (28/1956. számú) határozatában szűkszavúan csak ennyit tudattak: *„A helyszíni vizsgálatok, valamint a helyi párt és tanácsi vezetőkkel folytatott tárgyalások alapján végleges álláspont alakult ki. Az új járás területe a következőképpen alakul: a volt dunavecsei járás területéhez tartozó Dunapataj és Ordas községeket a kalocsai járáshoz csatolják, mivel ezek a községek elég közel esnek Kalocsa városához....”* Az átszervezés legfőbb problémáját Szabadszállás Dunavecseivel való összeköttetése adta. A Paprikatelepen huszonkettő *„állandósított”* dolgozó talált munkát. A következő években az állandó dolgozói létszám folyamatosan növekedett.

FEBRUÁR

–MÁRCIUS

Ekkor következett be a Duna talán legnagyobb erejű áradása, a teljes magyarországi folyószakaszt – kisebb megszakításokkal – jég borította. A felső Dunán szétrobbantott jégtorlaszok Ordasnál álltak össze megint, ezért a vízszint folyamatosan emelkedett. A Patajt is veszélyeztető szakaszon március 8-án sikerült felszámolni a Dunaföldvárnál beállt nyolc méteres jégtorlaszt, így megkezdődött az apadás Paksig, elmúlt a közvetlen veszély. A folyó ezt követően a Szekszárdtól délre eső szakaszon idézett elő katasztrófahelyzetet.

SZEPTEMBER 1. Megindult a hangszeres zeneoktatás a dunapataji iskolában.

OKTÓBER 19.

Miután mozgalom indult a reformátusok körében, hogy Simon Ernő volt pataji lelképásztort –, aki 1919-ben vöröskatona volt, s 1953-ig tartotta a lelket a híveiben, s többszöri őrizetbe vétele, zaklatása ellenére dacolt a hivatalosság nyomásával – visszaállítsák a gyülekezet élére, a mellette agitálók házról-házra járták a gyülekezethez tartozó családokat, hogy támogató aláírásokat gyűjtsenek. (1953

- őszén egyházi felettesei meghátráltak, s így elhelyezhették egy távoli községbe, ahol hamarosan meg is halt.) Bede Gyula lelkipásztor erről, a ránézve hátrányos „*falujárásról*” 14-én értesült, majd riadóztatta elöljáróit, végül ezen a napon a presbitérium gyűlést tartott, s hosszú vita után jóváhagyta az 1953. szeptember 23-i határozatot, amely a két lelkész kicseréléséről szólt.
- OKTÓBER 23–26.** Az előzmények ismeretében joggal hihetnénk, hogy a faluban véres események játszódtak le, hiszen a község 1919 júliusában a Duna-Tisza-közi ellenforradalom egyik fő fészke volt. Az összegyűlt tömeg estefelé a pártház (az úgynevezett Botykai-ház) tetejéről leverte a csillagot, a szovjet hősi emlékművet ledöntötték. Később a sokaság a tanácsházához ment, ahol dokumentumokat, képeket égettek, kisebb károkat okoztak. A pártházban még ugyanezen az estén törtek-zúztak különféle csoportok, majd Dér László párttitkárt és Szemerédi István iskolaigazgatót kezdték el keresni. A községi vezetés egy része és más választott személyek (körülbelül minden száz ház után egy fő) megalakult a nemzeti bizottmány (bizottság), amely a rend és fegyelem fenntartására törekedett. A bizottmány teljes névsora – tudomásunk szerint – nem maradt fenn, de biztosan tag volt Kothencz Béla és Cs. Taba János, később Kiss Istvánt is felvették, s hogy a bizottság többször is ülésezett.
- OKTÓBER 31.** A tömeg közfelkiáltással Tikász Mihályt választotta meg iskolaigazgatónak. A hónap végén Kele György tanácselnök elmene-kült a községből.
- NOVEMBER 2.** A pataji iskolák, óvodák, napköziotthonok dolgozói megválasztot-ták az ötfős Iskolai Forradalmi Nemzeti Bizottságukat.
- NOVEMBER 28.** A község új tanácsot, új vezetőket – Kiss István elnök, Dusnoki József elnökhelyettes, Jancsó Gyula vb-titkár, ifj. Bálint Mihály, Ranga János, Simon Lajos, Kothencz Béla, Herczeg Sándor és Szakács Sándor – választott.
- NOVEMBER 29.** A községi munkástanács dolgozóinak (községi hivatalnokoknak) értekezletet tartott az új vezetőség, amely köszöntötte a dolgozókat és hangsúlyozták, hogy a lelkiismeretes jó munka legyen az első. Felkérték az apparátus tagjait, hogy mindenki számoljon be röviden arról, hogy milyen munkálatok folytak addig. Hatházi Jenő pénzügyi megbízott előadta, hogy a forradalom idején sok fontos pénzügyi irat megsemmisült, azonban a főkönyvek megmaradtak. Boda Pál gazdasági előadó a község pénzügyeinek állását ismertette. Hegedűs nevezetű előadó a mezőgazdaság állását mutatta be. Szilasi Sámuel járási földnyilvántartó előadta, hogy a kataszteri birtokívek megvannak, azonban megsemmisült a kataszteri földkönyv és az 1. számú nyilvántartási jegyzék. Vincze Erzsébet előadta, hogy az anyakönyvek sértetlenül megmaradtak.

- NOVEMBER 30.** A forradalmi munkástanács, a tanácsi dolgozók munkástanácsa és községi tanács együttes ülést tartott.
- DECEMBER II.** A végrehajtó bizottság elé került a „*hősi halált halt szovjet katonák emlékművének restaurálása*”, azonban vita bontakozott ki a kivitelezés módjáról, illetve az 1955-ben ledöntött 1919-es emlékmű újbóli felállításáról. Többben a két emlékmű egyidejű felállítása mellett foglaltak állást. Az egyik felszólaló felidézte, hogy a forradalom napjaiban olyan hangok is hallatszódtak, hogy „*Ha a régi emlékmű ledőlt, dőljön le a másik is!*”
A végrehajtó bizottság végül is a tanács elé utalta a végső döntést a következő határozattal: „10/1956. Tárgy: *Hősi halált halt szovjet katonák emlékművének restaurálása. Határozat: Végrehajtó Bizottság egyhangúlag mindkét emlékmű egyidejű felállítását javasolja, azonban illetékességéből az alábbi határozati javaslattal a Tanács közgyűlése elé terjeszti. Határozati javaslat: Mindkét emlékmű restaurálását egyidejűleg el kell végezni. Az hősi halált halt orosz katonák emlékművének restaurálását társadalmi úton megfelelő szakember irányításával kell végeztetni a felirat megváltoztatásával. VB ötagú helyreállítási bizottság megválasztását javasolja kijelölni a Tanács által. Utasítja a V.B. elnököt, hogy az összehívandó Tanácsülésre a kalocsai szovjet katonai Parancsnokságot is hívja meg”.*
- 1957.** A januári tanácsülésen több kisiparos működési engedélyét tárgyalta a tanács. A községi tanácsvezetők „*még mindig*” Kiss István elnök, Dusnoki József elnökhelyettes, Jancsó Gyula vb-titkár voltak.
- JANUÁR 2.** Megalakult az Új Élet Mgtsz. „*Községünkben a mezőgazdasági termelészövetkezeti mozgalom hagyományai több mint húsz évre nyúlnak vissza. Az 1949-ben és az azt követő években alakult Mg-i Tsz-ek 1956-ban az ellenforradalom idején felszámolódtak. Az Új Élet Tsz a felszámolt Haladás területén alakult... 12 taggal, Kapitány István elnökletével történt a szerveződés. Ebben az időben 540 hold területen gazdálkodott. Közös vagyona 546.000 forint volt, amely egy 50 férőhelyes szarvasmarha istállóból, 160 hold vetésterület értékéből és a Bencze-kastély mellett lévő gazdasági épületekből tevődött össze*” – emlékezett Árvai István a kezdetekre.
- JANUÁR 3.**
- JANUÁR 16.** Megalakult Dunapatajon a Magyar Szocialista Munkáspárt helyi szervezete tizennégy taggal, ebből előzőleg nyolc MDP-tag volt. Az alapítók között volt Vörös Sándor, Szűcs József, aki az első függetlenített párttitkár lett.
- JANUÁR 29.** A végrehajtó bizottság elfogadta Dusnoki József elnökhelyettes lemondását.
- FEBRUÁR II.** A következő régi és új termelészövetkezeti csoportok működtek a községben: Dózsa tévesz, elnök: László István, területe 115 ka-

FEBRUÁR 28.

taszteri hold szántó, tizenöt család részvételével. Az Újélet téesz, elnöke: Kapitány István, 102 kataszteri hold szántó, hét család részvételével. A Béke téesz, elnöke: Kutyifa János, 80 kataszteri hold szántó, hét család részvételével. Valójában a szövetkezeteknek a forradalmas időszak alatt károsodásuk nem volt.

A földkártalanítási igényeket eddig a napig lehetett benyújtani. A következőképpen csoportosították, hogy ki nyújthat be földkártalanítás igényt: 1. feloszlott vagy kilépő tsz-tagok; 2. cserekártalanításra jogosultak; 3. földvisszaigénylők.

Jegyzőkönyvben rögzítették, hogy az októberi események következtében több téesz és téeszcsé feloszlott, például az Alkotmány teljes egészében, a Haladás, régi tagjai egy részével, Új Élet néven újraalakult. Hasonlóan tett a böddi Petőfi tagsága is, jogok fenntartása mellett továbbra is szövetkezeti gazdálkodást kívánt folytatni. Röviden: a miklai téeszcsé kivételével a többi teljes egészében felbomlott.

Az 1952-es évi részleges tagosítás során sok paraszt nem kapott cserekártalanítást, éveken keresztül betagosított földjük a saját termelésből kiesett. 1951 után többen ingatlanjaikat ellenszolgáltatás nélkül felajánlották az államnak, s a megváltozott körülményekre tekintettel újból visszaigényelték.

A község vezetői lefolytatták az érintettekkel az egyeztetést, minden igényt megvizsgáltak, az egyeztetések – a tisztviselők szerint – jó ütemben haladtak, figyelembe vették a szociális körülményeket, a rosszabb helyzetű személyeknek a községhez közelebb adtak földet. Még tizenhét esetben pót-cserekártalanításra volt szükség és 19 esetben nem tudtak megegyezni a felek, mert a gazdák vagy nem fogadták el a felajánlott földet, vagy nem volt megfelelő föld.

A téeszek és téeszcsék esetében a nem tervezett „új földosztás” a következőképpen zajlott: A szentkirályi Aranykalász termelőszövetkezet teljesen feloszlott, a gazdaság területét a tizennégy tag között a bevitt területük arányában felosztották. A Lenin téesz tizenhat tagja általában azokat az ingatlanokat kapta vissza, amit bevittek és használtak. Az Alkotmány téesz teljesen feloszlott, területét a tizenhat tag között osztották fel. A böddi Petőfi szövetkezet „eleinte” feloszlott, később visszaalakult. Kialakított táblája 124 kat. hold és 1249 négyszögöl. A tagsághoz viszonyítva ez a terület kevés lett, azért szükségessé vált egyesülnie a géderlaci Kossuth termelőszövetkezettel, amelynek sok földje és kevés tagja volt. Ebből a téeszből kilépő tizenkét tag a közös táblából megkapta földjét, a bevitt területtel arányosan. A dunapataji Haladás téesz teljesen feloszlott. A tagság egy része Új Élet néven újból alakult 149 katasztrális hold és 1479 négyszögöl területtel. A téeszből

huszonketten kiléptek, s minden kilépő arányosan megkapta a maga földjét. Kártalanításképp közel százan (91) kaptak csereingatlant, a szétszórt állami tartalékföldről. Huszonkét földvisz-szaigénylő ugyancsak juttatásban részesült.

- FEBRUÁR 21.** A községi tanács 47/1957. számú határozatában megindította a gimnázium szervezését. A határozat kimondta, hogy szükséges „*Dunapataj községben Általános Gimnázium megszervezése 1957/1958 tanévi kezdettel*”.
- MÁRCIUS 12.** A községi tanács 72/1957. számú határozatában Kiss István tanácselnököt visszahívta tisztségéből. A visszahívás előzménye az volt, hogy a járási tanács telefonon adta le rendelkezését, hogy Kiss Istvánt március 1-jétől beosztásából hívják vissza, továbbá tájékoztatták a pataji tanácsot, hogy a végrehajtó bizottság elnökét aznap, vagyis 1-jén előzetes letartóztatásba helyezték, mert „*biztosra vehető, hogy ellene az ellenforradalom idejéből merült fel olyan dolog, mely miatt további működése ebben a beosztásban nem kívánatos*”.m
- MÁRCIUS 14.** A helyi tanács 85/1957. számmal határozott a végrehajtó bizottság vezetéséről és tagjairól. „*Választás*” után az végrehajtó bizottság tagjai lettek: Ranga János, ifj. Bálint Mihály, Kothencz Béla, Jánosi István, Szakács Sándor, Horváth József. Az MSZMP községi intéző bizottsága javaslatára a végrehajtó bizottság egyhangúan taggá és egyben elnökké választotta Vörös Pált, aki intézőbizottsági tag is volt.
- ÁPRILIS 17.** Az MSZMP dunapataji intéző bizottságának jelentése szerint a községi szervezet létszáma 44 főre nőtt.
- SZEPTEMBER 18.** A községi tanács Vörös Pál elnök, Herczeg Sándor elnökhelyettes, Jancsó Gyula vb-titkár vezetésével jóváhagyta – az elnöki tanács 10. számú törvénye alapján – Dunapataj községben a mezőgazdasági ingatlanok tulajdoni és használati jogviszonyának rendezését. Az erre vonatkozó 170/1957. számú tanácsi határozat így szólt: „*A Dunapataji Községi Tanács VB. megállapította, hogy a községben 1956. október 1. napja után feloszlott termelőszövetkezetek volt tagjainak, valamint a megmaradt termelőszövetkezetekből a fenti időpont után kilépett tagoknak az 1957. évi 10. sz. Tvr. 2. §-a szerinti földkiadások megtörténtek. Megállapította továbbá, hogy ugyanezen Tvr. 3–6. §-ai alapján a Községi Tanács VB-hoz határidőre beérkezett bejelentések alapján a jogos igénylőkkel a cseretárgyalások megtörténtek. Ennek megfelelően az e tárgyban eddig tett intézkedéseket a földek tulajdonjogának és használatának végleges rendezésére vonatkozóan összeállított tervezetet felülvizsgálta s az 1957. évi 10. Tvr. 8. §-ban biztosított jogkörben meghozta az alábbi 170/1957. véghatározatot*”. A határozat tételesen és személyekre lebontva felsorolta, hogy ki és milyen

földet kap: 1. volt térsztagok részére történt földkiadások; 2. A tvr. 3. §-a szerinti földkártalanítások; 3. földvisszaigénylések; 4. épületkártalanítások (egy fő részére).

A Magyar Zsidó Hitközségek Szövetsége eladta a dunapataji zsinagóga épületét.

Az 1957-ben, majd 1958-ben lefolytatott politikai perek ítéletei sem voltak súlyosabbak az átlagosnál. 1956-os cselekményeiért tizennégy dunapataji lakost állítottak bíróság elé, köztük a nemzeti bizottság vezetőjét, a volt tanácsbírókat. A vádlottak közül kettőt felmentettek, a többiek pedig izgatás és felforgatás miatt hat hónap és két év közötti börtönbüntetésre ítélték.

1958.

FEBRUÁR 5.

A dunapataji tanács beküldte a kalocsai járási rendőrkapitányságnak, illetve az újonnan berendezkedő kádárista hatalmi rezsimnek azon „élő és holt lelkek” jegyzékét, akik részt vettek az 1919-es ellenforradalmi eseményekben. Az élők lajstroma: Benke Sándor, Kovács József, Váradi Kucsera Károly, Tóth Károly, Faragó István, Kárász Taba István, Bucsu Mihály, Panka Pál, Fekete Béla, Ambrus Sándor, Bakonyi János, Botykai István, Váradi István, Dobor János, Gyimesi Dömötör, Kovács József, Madácsi István, Mészáros István, Páli Lajos, Szabó István, Szalkai Lajos, Szőke Imre, Taba G. István, Zsinka Sándor, Pintér Péter, Pintér József, Pintér Pál; a már meghaltak nevei: Ács János, H. Taba Sándor, Zsiga István, Vörös Vajda Gábor, Herczeg László, Sulyok Sándor, Bucsu Lajos.

MÁRCIUS 24.

Vörös Pál községi tanácselnök kimutatást készített azon helyi lakosokról, akik még ekkor is kuláklistán szerepeltek: Botykai Jenő, id. Fa Imre, Faragó Mihály, Kaiber János, H. Kovács János, özv. Kosaras Jánosné, Kosaras György, id. Nagy Gyula, Németh István, özv. Setri Jánosné, özv. Szőke M. Sándorné, özv. Tóth Ignácné, id. Váradi Gyula.

ÁPRILIS 11.

A községi tanácselnök jelentése szerint az október 23-i események után tízen disszidáltak, ellenben közülük hat disszidens visszatért.

DECEMBER 2.

Alakuló tanácsülést tartottak Vincze Károly elnök, Vörös Pál elnökhelyettes és Suhajda Péter vb-titkár vezetése alatt. Rendes választás után végrehajtóbizottsági tagok lettek: Vincze Károly, Vörös Pál, Suhajda Péter, Zlatics Jánosné, Sáfár János, ifj. Mádi Sándor, Nagy Kálmán, Széll József és Körmendi József. A végrehajtó bizottság elnökké választotta Vincze Károlyt, helyettesé Vörös Pált, titkárrá Suhajda Pétert. Egyidejűleg megalakították az állandó szakszervezeteket is: 1. művelődésügyi, egészségügyi és szociálpolitikai bizottság, elnök Tóth Pál Jenő; 2. mezőgazdasági bizottság, elnök Kapitány István; 3. községfejlesztési bizottság, elnök Nyúl János; 4. pénzügyi bizottság, elnök Dalocsa Imre.

Ebben az évben Lovas István lett a katolikus pap Dunapatajon.

- Lebontották az 1879-ben épített zsinagógát, a bontást Pastyik István helyi illetőségű történelemtanár végig fotózta. Megindították a vasútpótló buszjáratot Dunapataj–Kalocsa–Baja között áru- és személyfuvarozásra. Ez volt az országban az első ilyen járat és a visszajelzések szerint jól bevált. A járat beindítására egy országgyűlési interpelláció benyújtása nyomán került sor. Az Új Élet Mezőgazdasági Termelőszövetkezet egyesült a korábban Bödd-pusztán alakult és gazdálkodó Petőfi szövetkezettel.
- 1959.**
FEBRUÁR 16. Zlatics Jánosné tanácselnök-helyettes lett. Ebben az évben Pastyik István dunapataji történelemtanár megalapította a Pataji Múzeumot. Újra Vincze Károly lett a községi tanács elnöke, aki tisztségét egészen az 1971-es tanácsválasztásokig betöltötte.
- 1960**
MÁJUS 15. Megtörtént az Új Élet termelőszövetkezet átszervezése. Megalakult a Dunapataj és Vidéke Takarékszövetkezet, 305 fős taglétszámmal. A szervezőmunkában a következők vettek részt: Tóth Gyuláné, Faragó László, Kováts János, Kincses Sándor, Bálint Mihály és Ranga József. Az alakuló közgyűlésen igazgatóságot választottak: Tóth Gyuláné elnök, Kasza András, Kincses Sándor, Nyúl János, Bévárdi Pál, Hús István, Taba István és Drubics István, felügyelő bizottsági tagok: Faragó László elnök, Vincze Károly, Ranga József tagok.
- SZEPTEMBER 1.** A községi takarékszövetkezet megkezdte tényleges működését. A községi bank fejlődését elősegítette, hogy jól működött együtt a helyi téesszekkel és más gazdálkodó szervezetekkel.
- OKTÓBER 25.** Dunapataj Csepepusztán úttörőtábor létesítésére házingatlant vásárolt a megyei tanács.
- 1961**
Rózsahegy György lett a katolikus plébános Dunapatajon. Ekkor ünnepelték a Dunapataji Vegyes és Építő Kisipari Termelőszövetkezet tízéves jubileumát. A szövetkezet vezetői ekkoriban: Zsinka Lajos elnök, Faragó László főkönyvelő, Pintér Jenő cipész-részlegvezető, András Sándor, Gyurita Mihály és Tóth Mátyás asztalos-részlegvezető. Ugyanebben az évben a szövetkezet négy szakmunkással lakatosrészleget nyitott a közeli Géderlakon.
- JANUÁR 5.** 2.287 kat. h. területen (ebből 1.944 kat. h. szántó), 486 taggal és 76 pártoló taggal megalakult a Petőfi termelőszövetkezet, amely nem sokkal később, 1963-ban egyesült a 736 holdon gazdálkodó Kossuth téesszel. Az egyesülés után és az új belépőkkel a tagság 552-re emelkedett, a közös művelésű terület pedig 4.023 kat. holdra. „...Az alakuláskor nagyüzemi eszközökkel a gazdaság nem rendelkezett, s csak a tagok által bevitt vagyontárgyak voltak birtokukban. Így 213 darab ló, 50 darab szarvasmarha, 7 darab juh, vegyes gazdasági eszközök alkották az 1.100.000 Ft értékű közös vagyont. A vetésszerkezetet kezdetben a külterjes gazdasági

forma jellemezte. A szakvezetés próbálkozott község hagyományait figyelembe véve az állattenyésztést főágazattá tenni, a gazdaság a szarvasmarha, a sertés és juhtenyésztést szorgalmazta, amelyhez megfelelő legelőterülettel és elegendő abrakrakarmánnyal rendelkezett. Próbálkoztak továbbá a szántóföldi kertészeti kultúrák nagyobb területi kialakításával, de a kezdeti időszakban indokolatlanul sok fajta (közel 30 féle) növényt termeltek.”

- FEBRUÁR 14.** A Dunapataji Táncsics-, az Izsáki Kisizsáki, valamint a Kiskunmajsai Petőfi tévesz működésének engedélyezése (1961/4. k. február 14. 7. sz. határozat).
- MÁJUS 23.** Leállították a dunapataji községi malmot és az épületet a Műanyagfeldolgozó-ipari Vállalat részére átadták.
- JÚLIUS 14.** Megyei határozatot hoztak a Szelidi-tó környékének kiépítésére, két héttel később a kiépítés költségeit is megszavazták.
- JÚLIUS 15.** Villamosították a Szelidi-tó környékét.
- SZEPTEMBER 3.** A dunapataji tanyasi diákok számára létrehozott „*hétközi otthon*” (kollégium) megkezdte működését. A kezdeti negyvenről 1963-ra hatvanra növekedett lakói száma, 1963-ban négy nevelőtanár és egy igazgató, Szörényi Árpád dolgozott az intézményben.
- 1962** A mezőgazdasági statisztika szerint Dunapataj földterületének megoszlása a művelési ágak szerint: szántó 10.114, kert és gyümölcsös 228, szőlő 197, rét 897, legelő 2.364, erdő 341, nádas 74, művelés alól kivett terület 2.276, összesen: 16.492 (kataszteri holdban megadva).
- Molnár G. Pál lett a katolikus pap Dunapatajon.
- FEBRUÁR 22.** A Kalo-Plasztik, az úgynevezett „*gumigyár*” működésének kezdete, amely a Bács-Kiskun Megyei Műanyag- és Gumifeldolgozó Vállalat dunapataji telepe volt. Az üzem ezen a napon megkezdte működését tizenöt munkással a volt Élő Gyula-féle Vasút út 6. szám alatti korábbi malomépületben. A dolgozókat a Kőbányán lévő gyáregységben tanították be és csak keménygumi esztergálásal foglalkoztak. Két év múlva már lágygumi vulkanizálás és szaruüzem (fésű, gomb) termékeket állítottak elő. Az üzem rendkívül rossz körülmények között dolgozott és veszteséges volt.
- MÁJUS 8.** A termelősövetkezetek egyesülését engedélyezte a megyei tanács a községben. Így az Új Élet termelősövetkezethez csatlakozhattak az Aranykalász és Táncsics téveszek. Így alakult ki a másik „nagy” szövetkezet 5.833 kat. hold területen 561-es taglétszámmal és 122 alkalmazottal. A terület műveléságankénti megoszlása: 4.233 kat. hold szántó, 40 kat. hold szőlő, 47 kat. hold gyümölcsös, 239 kat. hold rét, 1.068 kat. hold legelő, 91 kat. hold erdő, 37 kat. hold nádas és 78 kat. hold használaton kívüli terület. A szántóterületek négy százaléka homok, tíz százaléka öntés, húsz százaléka közép-

- kötött vályog, harminc százaléka kötött agyagos, harmincöt százaléka meszes-szikes talaj. A gazdaság többszöri kísérlete után, kielégítő gépesítés hiányában, a nagyobb területű intenzív kultúrák termesztését felszámolta, vetésszerkezetét egyszerűsítette.
- JÚLIUS 3.** A Szelidi-tó fejlesztési munkálataiban kitűnt dolgozók részére községfejlesztési emlékérem odaítélését rendelte el a megyei tanács.
- JÚLIUS 8.** Ünnepélyes keretek között átadták a Szelidi-tónál a Tószállót és a Tóvendéglőt. Az ünnepségen megjelent dr. Dallos Ferenc a minisztertanács tanácsi osztályvezetője, dr. Molnár Frigyes megyei pártbizottsági első titkár, dr. Varga Jenő és Sarok Antal a megyei tanácselnök-helyettesek, Matos István a kalocsai járási-városi pártbizottság első titkár, Varjú Pál járási tanácselnök és Vincze Károly községi tanácselnök. A legtöbb társadalmi munkát végzőket megjutalmazták. Az épületeket Tóth Ernő és Csepeli István mérnökök tervezték. A szálloda kétágyas szobákból állt, a vendéglő négyszáz vendég befogadására volt alkalmas. Az ünnepséget a környékbeli községek csoportjainak előadásai színesítették – írta a *Kalocsa és Vidéke* tudósítója.
- AUGUSZTUS 14.** A dunapataji kultúrház építéséhez támogatást biztosított a megye. Kodály Zoltán ebben az évben már másodszorra járt Dunapatajon. E látogatás alkalmával rakta le a művelődési ház alapkövét. Ugyanekkor nyitotta meg kapuit a Pataji Múzeum tájháza is, amelynek első látogatója a zeneszerző és kísérlete volt.
- 1963.** Megkezdődött a konzervgyártás a Kalocsavidéki Fűszerpaprikaipari és Konzervipari Vállalat dunapataji telepén, az úgynevezett Paprikatelepen. A telepen, a sajtóhíradás szerint, az idénymunkásokkal együtt mintegy négyszázan dolgoztak ekkor.
- AUGUSZTUS 2.** Megalakult a Dunapataj és Vidéke Takarékszövetkezet uszódi kirendeltsége.
- 1964.** Kádár János és kísérlete látogatást tett a Szelidi-tónál – írta a *Kalocsa és Vidéke*.
- JÚNIUS 12.** Megalakult a Takarékszövetkezet géderlaki kirendeltsége. A Dunapataji Vegyes- és Építő Kisipari Termelőszövetkezet új üzemházat épített, amelyben a legnagyobb részben a szolgáltató egységek – női- és férfifodrász, elektroakusztikai javító, cipész és üveges – kaptak helyet, s itt voltak a raktárak és az irodák is.
- NOVEMBER 3.** A megyei tanács jóváhagyta a Szelidi-tó részletes rendezési tervét.
- 1965** Befejeződött a tanítás a szentkirályi általános iskolában, ahol 1933-ban kezdődött az oktatás, de iskolaépület csak 1936-ban épült, amely vasárnaponként a misének is helyet adott. Az iskola első tanítója 1951-ig, Engerth György volt. Ekkor érte el a legmagasabb dolgozói létszámot a Paprikatelep, ahol ekkor 252-en dolgoztak, ennyi volt a munkakkönyves munkások száma. Konzervüzem is létesült, amely szilva-, cseresznye-

- és körtebefőttek, valamint savanyúságok – uborka, étkezési fehér paprika, paprika zakuszka – gyártására is alkalmas volt. A telep szárítási kapacitása növekedett egy úgynevezett bolgár gyártmányú „*imperial*” szalagos szárítóval, melynek napi teljesítménye fűszerpaprikából 24–26 mázsa szárítmány.
- Dunapataj földterületének megoszlása a művelési ágak szerint (kataszteri holdban megadva): szántó 10.114, kert – gyümölcsös 328, szőlő 237, rét 465, legelő 2575, erdő 408, nádas 84, művelés alól kivett terület 2.281, összesen: 16.492 kataszteri hold.
- JÚLIUS 15.** Megindult a Bencze-kastély átalakítása. Az Országos Idegenforgalmi Hivatal 1,6 millió forintot biztosított a Bencze-kastély szállóvá való átalakítására, és a környéken kemping létrehozására.
- NOVEMBER 6.** Felavatták a művelődési házat Dunapatajon. Az ünnepi beszédet Madarász László megyei tanácselnök-helyettes, az ünnepi köszöntőt Vincze Károly tanácselnök mondta. Kodály Zoltán, aki jelen volt a házatón itt mondta el utolsó nyilvános beszédét. Fellépett a pataji gimnázium és az általános iskola énekkara, valamint a községi fúvószenekar, vezényeltek: Tikász Mihály, Szörényi Árpádné, Fűzesi Béláné és Kiss Dezső. A délutáni labdarúgó mérkőzés után a Vasas Központi Művészegyüttes szerepelt kétszer is a színházteremben.
- NOVEMBER 7.** Az *Utánam, gazfickók!* című film vetítésével megnyitott a mozi az új művelődési házban.
- 1967** A Kalo-plasztik vállalat vezetése profiltisztítást hajtott végre, a szaruüzemet leépítették, nagyobb lendületet vett a lágygumi termelés, vulkanizálás. „*Egészséges*” munkaverseny fejlődött, a vezetés megalakította a törzsgárda bizottságot. 1968–1969-ben megalakultak a szocialista címért küzdő brigádok. Négy év alatt egy szocialista és négy címért küzdő brigád alakult. Az épületek „*átlagon felül*” karbantartották, a járdákat és utakat javították. A termelés gyors ütemben bővült, az 1970-es 18.8 millió forintos termelési érték egy évre rá 24 millióra nőtt.
- Drozdik Ágoston lett a dunapataji katolikus hitközség vezető papja. Megalakult a Takarékszövetkezet szakmári kirendeltsége.
- SZEPTEMBER 1.** Önálló állami zeneiskola alakult Patajon, a szervezés júliusban indult Cserei József iskolaigazgató-tanár vezetésével.
- Ifjúsági és felnőtt bélyeggyűjtő kör Dunapataj* névvel bélyeggyűjtő kör alakult, amelynek kezdetben Kiss Dezső zenetanár volt a vezetője, majd 1970-től Fábián János. Ünnepeken rendeztek bélyegbemutatót. Fábián János szakkörvezető megkapta a „Kiváló úttörővezető” kitüntetést, később a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége bronz fokozatát. A megyében – főleg a községek között – kevés olyan helység van, ahol két kör is működött több mint harminc éven át – közölte Fábián János körvezető.
- OKTÓBER 10.** A megyei tanács megszüntette a dunapataj-szentkirálypusztai iskolát.

- 1968.**
MÁJUS 24. Dunapataj a megelőző, 1967-es évben első lett a községfejlesztés megyei versenyében a másodvárosok (sic!) kategóriájában. Ezzel megnyerte a megyei pártbizottság és a megyei tanács vándorzászlaját és az ezzel járó pénzjutalmat.
Az unitárius gyülekezet annyira megfogyatkozott, hogy templomukat bezárva megszüntették hitéleti tevékenységüket a községben.
Megszűnt a tanítás az örjegi iskolában, döntően a téveszesítésnek és az ezzel kapcsolatos elvándorlásnak köszönhetően.
- MÁRCIUS 13.** A pataji művelődési ház értelmiségi klubja alakuló rendezvényét tartotta a könyvtár helyiségben, hogy meddig és hogyan működött a klub, arról nincs egyelőre adat. Mindenesetre igazolványt is kiadtak „Dunapataji Értelmiségi Klub tagja” felirattal, a „Községi Kultúrotthon Dunapataj” bélyegzővel.
- AUGUSZTUS 15.** Felavatták a Pataji Múzeum tájházát, az ún. Fogas-házat, amelyet dr. Csilléry Klára néprajzkutató rendezett be a helyi parasztszonyok és Pastyik István múzeumigazgató segítségével. Az avatáskor átadták a tájház díszkulcsát, amit Bartha Lajos pataji születésű ötvösművész készített.
- AUGUSZTUS 16–20.** Megtartották a Szelidi Napok elnevezésű fesztivált, amelynek programján szerepelt – lottóhúzás, térzene, háziipari szövetkezetek „Kalocsai” kiállítása, hűtőipari bemutató, egész napos gyermekmajális, motorosok ügyességi és közlekedési vetélkedője, tábortűz, harcászati bemutató, ifjúsági nagygyűlés, birkózó csapatverseny, lovasbemutató, táncdalbemutató fővárosi előadókkal, horgászverseny, pingálós verseny, ejtőernyős vízbeugrás, autósok vetélkedője, néptánc bemutató, s végül tűzijáték. Az augusztus 20-i „alkotmány napi” ünnepséget Vincze Károly községi tanácselnök nyitotta meg, beszédet Rigó János országgyűlési képviselő mondott.
Megnövekedett a Paprikatelep szárítási kapacitása két GZS-típusú alagútszárító építésével, melynek napi teljesítménye paprikából 70–80 mázsa, vöröshagymából 30 mázsa szárítmány volt. A telep szárítási kapacitásnövekedése azt idézte elő, hogy a konzervgyártási vonalat Kiskőrösre helyezte át a vezetés. A korszerűbb szárítási technológia viszont kisebb munkaerő-létszámot igényelt, ezért az 1965-ös 252 létszám 1971-re 126-ra csökkent.
A helyi vegyesipari szövetkezet új műhelyeket épített az asztalos és diópántkészítő részlegek számára., s a következő évben elkezdték a diópánt gyártását, amely ekkor a kereskedelemben hiányként mutatkozott.
- 1969** Próbanépszámlálást tartottak Dunapatajon. Az országban csak két helyen, Kalocsán és Dunapatajon tartott a KSH próbanépszámlálást – adta hírül a *Kalocsa és Vidéke*.
Napköziotthonos diáktábor épült a Szelidi-tónál.

- AUGUSZTUS 19–20.** Baján, Kalocsán és a Szelidi-tói üdülőtelepen megrendezésre került a II. Dunamenti Folklór Táncfesztivál. A rendező szervezetek – megyei tanács, bajai járási és Baja városi tanács, kalocsai járási és városi tanács, a budapesti Népművelési Intézet művészeti osztálya és a Háziipari és Népi-Iparművészeti Szövetkezetek Országos Szövetsége.
- NOVEMBER 8.** *Röpülj páva* címmel népdalversenyt rendeztek Dunapatajon, amelyet a televízió is közvetített. Megnyitó beszédet mondott Ortutay Gyula.
- 1970. JANUÁR 1.** Dunapataj – Bács-Kiskun Megye Tanácsa 48/1969. számú határozata alapján – nagyközség lett. Lakosainak száma a január 1-jei népszámlálás adatai szerint 4.874 fő, amely jelentős csökkenést mutatott.
- FEBRUÁR 21.** Dunapataj nagyközséggé alakulása alkalmából ünnepi tanácsülést tartottak a községházán. Árvai István tanácselnök beszélt, az ülést Petike István községi pártbizottság titkára, egyben vb-tag nyitotta meg.
- ÁPRILIS 1.** A nagyközségi tanács végrehajtóbizottsága költségvetési üzemtet hozott létre, a kommunális cég előzőleg „*Házilagás Építőipari Szervezeteként*” működött – írta az *Életünk*.
A vegyesipari szövetkezet vezetősége így alakult; elnök: Zsinka Lajos, műszaki vezető: Boldizsár János, főkönyvelő: Faragó János, szakszervezeti-titkár: Gyurita Mihály.
A fogyasztási és értékesítő szövetkezeté meg így; igazgatósági elnök: Podola Nándor, áruforgalmi vezető: Vajda József, főkönyvelő: Forgó István, párttitkár: Filep Endre, KISZ-titkár: Tóth Teréz, szakszervezeti-titkár: Vajda Gyula.
Sertésenyésztő és -hizláló társulást hozott létre az Áfész, tizen-négy fővel indultak. A tagok részére anyakocákat biztosítottak, hogy a helyi húsellátást érezhetően javítsák. Egyébként sikerrel, mivel felvették a kapcsolatot a szabadszállási Mathiász János termelőszövetkezet húsfeldolgozó üzemével és onnan töltelekáru beszerzésével tovább bővítették az áruellátást. A társulás taglétszáma egyetlen év alatt több mint tízszeresére, 154-re emelkedett. Nehézségek merültek fel az étkezési zsír tárolásánál és értékesítésénél. Az 1971-es adataik szerint a vágott sertések száma 305 darab, élősúlya: 446 mázsa; az értékesített hús 178 mázsa, zsírszalonna: 187 mázsa, belső rész: 14 mázsa. A társulás tagságának kifizetett összeg egymillió harmincezer forintba rúgott. Az akkori célok szerint egész évben, de elsősorban május, június és július hónapokban elegendő hússal kellett hogy tudjanak szolgálni a lakosságnak – számoltak be diszkréten a mutatkozott húshiányról a helyi lapban.
- 1971** A vegyesipari szövetkezet az új gazdasági irányítási rendszer bevezetése után üzemházát bővítette, miután az asztalos- és ajtópánt-

gyártó részleg is ide került. A szövetkezet hatvanhat férfit és harminc nőt foglalkoztatott, termelési értéke kilenc, nyeresége pedig egymillió forint volt, tiszta vagyona meghaladta a kétmillió forintot.

Ekkor már két éve a Paprikatelep kizárólag fűszerpaprika és vöröshagyma szárítással foglalkozott. A telep szárított készletéből – saját bevallásuk szerint – a világ minden tájára exportáltak. A munkáslétszám az alkalmazottakkal együtt 126. Az egy főre esett termelési érték kétszázezer forint, az évi termelési érték: 23,6 millió forint. A munkások átlagkeresete: 1.870 forint havonta, az alkalmazottaké 2.350 forint – nyilatkozta az *Életünk* című helyi lapnak Eperjesi János párttitkár.

Az Új Élet Mgtsz területének 30 százaléka kenyér-, 6 százaléka takarmánygabonát, 24 százaléka kukoricát, 15–15 százaléka évelő pillangósvetést és ipari növényt, 8 százaléka egynyári takarmányt és 2 százaléka egyéb növényeket termelt. Korábban a szarvasmarha-, sertés-, és juhtenyésztését a fokozatosan felépülő férőhelyekkel arányosan fejlesztette. A gazdálkodásban sok nehézséget okozott, hogy a térsz 20 kilométer hosszúságban terült el. Az 1957-es 546 ezer forintos induló közös vagyon 26.4 millió forintra, a tiszta vagyon (1961-hez viszonyítva) 1.3 millió forintról 14.0 millió forintra, a bruttó termelési érték 12.6 millió forintról 23.5 millió forintra növekedett.

Ez idő alatt jelentősen növekedett a tagság jövedelme is. 1970-ben tértek át a hagyományos munkaegység díjazási formáról, a teljesítményeken alapuló havi fizetéses formára. A törvény által biztosított lehetőségekkel élve az alaptervekenyiségen túli több – téglarétegű és építőbrigád, tészta-, lakatos és vasas – melléküzemet hozott létre az. A gazdasági kibontakozást nehezítette a községben működő két ipari üzem. A munkaerő biztosítás érdekében erőn felül növelték a tagság jövedelmét, 1969–1970-ben is mérleg- és alaphiánnyal zártak.

ÁPRILIS 25. Helyi választáson ötven nagyközségi tanácstagot, valamint egy országgyűlési képviselőt választott a lakosság. A helyi tanács tagok későbbi időpontban egy megyei tagot is választottak.

MÁJUS 3. Az új tanácsstestület megválasztotta hét – végrehajtó, ügyrendi, számvizsgáló, szabálysértési, közgazdasági és pénzügyi, kulturális, egészségügyi és szociális – állandó szakbizottságát. A tanács elnöke Kiss Jeremiás, titkára Váradi Lajosné lett. A szakigazgatási szervezet négy – igazgatási, gazdálkodási, adóügyi és műszaki – csoportra tagolódott.

Végvári Rezső népdalgyűjtést kezdett Dunapatajon, eredményeit 1978-ban a *Forrás* című Kecskeméti szerkesztett és kiadott folyóiratban publikálta.

Az Új Élet Mgtsz a gazdasági évet jelentős adóssággal és alaposan

leromlott erő- és munkagép állománnyal kezdte, eredményei mégis javultak. Hitelből 3.2 millió forint értékben gépi, 130 ezer forint értékben építési beruházást végzett. A beszerzett gépek száma együttesen megközelítette a 70 darabot, amelyből két SzK 4-es kombájn, két DT lánctalpas, négy MTZ traktor, tizenegy pótkocsi, egy trágyaszóró, egy markoló, továbbá ekék, tárcsák, vetőgépek és egyéb munkagépek. Legjelentősebb beruházás volt az FT5-ös típusú gabonaszárító 578 ezer forint értékben. A nehéz gazdálkodási helyzet miatt az 1971-es év elején a szakmári Reménység szövetkezetnek 332 kat. hold területet öt éves időtartamra bérbe is kellett adniuk. A maradó területen a talaj-, a betakarítási, a vetési és egyéb munkákat nagyjában-egészében sikerült időben elvégezni. Továbbra is cél volt – a lehetőségeken belül – az egyes kultúrák komplex gépesítésének megvalósítása, a növényfélék további csökkentése, a szarvasmarha-tenyésztés és ezen belül a tehénlétszám növelése, valamint a sertésstartás fejlesztése. A fejlesztésekhez az épületek biztosítva voltak, legfeljebb átalakításra és tatarozásra szorultak. A szövetkezet 1971-es taglétszáma 520, amelyből 277 nyugdíjas és járadékos volt. A hatvanöt alkalmazott elsősorban a téstaüzemnél, továbbá az irodában dolgozott.

Az 1007/1971. számú kormányhatározat szerint Dunapataj Bács-Kiskun megye településhálózatában úgynevezett „*alsófokú központ*” szerepkört kapott.

1972

A téeszegyesülések óta eltelt évtized alatt jelentős mértékben fejlődött a gépesítés, a munkák zömét már gépekkel végezték. A fejlődés érzékelhető volt a termelt fontosabb növények termésátlagainak, az állatállomány növekedésének, továbbá a gazdálkodás néhány mutatójának összehasonlításával. A termelés szerkezetben az első helyre a szántóföldi növények kerültek, így az állattenyésztés, főleg a szarvasmarha és juhtenyésztés már csak kiegészítő ágazat lehetett. Az Új Élet Mgtsz ekkor már hat év óta az Országos Agrobotanikai Intézet és az Országos Fajtakísérleti Intézet megbízásából pillangós növények termelésével és azok megtermékenyítésével kapcsolatos kísérleteket végzett, biztatóan jó eredményekkel. A legfőbb célkitűzés egyes növényi kultúrák komplex gépesítése, amelytől a munkaerőgondok csökkenését remélte, többek között a nyilatkozattevő Botykai Jenő üzemgazdász. A Kalo-plasztik kisüzem éves termelési terve már 32 millió forintra emelkedett. A „*pártpolitika szellemének megfelelően*” megalakult a vállalati nőbizottság, a női érdekek fokozottabb segítségére, „*például a kollektív szerződés értelmében*” többgyermekes anyákat a vállalat igazgatója az éjszakai munka alól felmenthetett. A vállalati teleplétszám a bedolgozókkal együtt 170, ebből 73 férfi és 97 nő. Minden remény megvan rá, hogy a gumigyár

- versenyképes termékeivel, a dolgozóknak biztos megélhetést nyújtó munkalehetőséggel a helyi üzemek, vállalatok és szervezetek példás együttműködésével Dunapataj büszkesége lesz – fejezte be kötelezően optimista ismertetését az *Életünk*.
- Az előző év elejétől megjelent az *Életünk* című helyi kiadvány, amely a *Dunapataj Nagyközség Híradója* alcímet viselte. A kiadvány több számot ért ugyan, de nem vált valódi helyi lappá. A Szelidi-tónál átadták az ún. szolgáltatóházat.
- JÚNIUS 5.** A megye engedélyezte a községnek, hogy a művelődési ház Kodály Zoltán nevét viselje.
- JÚNIUS 11.** A művelődési ház névadó ünnepélyén beszédet mondott Madarász László, a Bács-Kiskun Megyei Tanács elnökhelyettese.
- NOVEMBER 8.** A pataji Petőfi Mgtsz pénzügyi egyensúlyát megyei határozattal állították helyre.
- 1973** Befejeződött a tanítás a Dunapatajhoz tartozó Bödd pusztán, ahol egyébként 1857-ben kezdődött a tanyasi iskolai nevelő munka az érsekséghez tartozó uradalmon. Talán Patajhoz való közelsége miatt itt fejeződött be a legkésőbb a tanítás. Az utolsó tanító Kelemen Béla volt.
- Dunapatajnak ekkor még külterületi lakott helyei voltak: Szelidi tópart, Bödnagymajor, Őrjeg, Szentkirály.
- A katolikus lexikon szerint Szabó István lett a katolikus pap Dunapatajon.
- MÁRCIUS 21.** Megalakult Dunapatajon az Ujhelyi Agrárkör. A jegyzőkönyv szerint Ujhelyi Imre (Dunapataj, 1866. január 12. – Magyaróvár, 1923. március 21.) halálának ötvenéves évfordulóján alakult a Pataji Múzeum parasztházában. A kör általános célja azonos a Magyar Agrártudományi Egyesületével, de sajátos lokálpatrióta feladatot találtak még abban, hogy Ujhelyi munkásságának ismertetői legyenek. A megbízott vezetőség tagjai: dr. Mészáros László állatorvos, dr. Babos Imre László állatorvos, Váradi Sándor agrármérnök. A jegyzőkönyvet aláírta még Pastyik István múzeumigazgató.
- JÚLIUS 28–29.** Megyei szervezetek – MHSZ, KISZ, tanács – rendezték a tartalékos katonák honvédelmi versenyét a Szelidi-tónál. A bajnokságot nagyszabású haditechnikai bemutatóval és kulturális műsorral kötötték egybe.
- AUGUSZTUS 3–5.** A KISZ KB megbízásából a megyei és járási bizottságok szervezésében került sor az Ifjúsági Klubok II. Országos Politikai Találkozó-jára, a „kis VII-re”.
- AUGUSZTUS 15–25.** Halászati kiállítást rendeztek Szeliden.
- SEPTEMBER 20.** Ujhelyi Imre emlékülést tartottak a Kodály Zoltán Művelődési Házban, az agrártudományi egyesület állattenyésztők szakmai

- társasága, a fővárosi mezőgazdasági múzeum és a nagyközségi tanács közös szervezésében. A megjelenteket Petike János, a járási hivatal elnöke köszöntötte, majd a programot dr. Magas László minisztériumi főosztályvezető-helyettes, az állattenyésztők társasága alelnöke nyitotta meg. Előadást tartott Vánca Jenő miniszterhelyettes Ujhelyi Imre munkásságának hatása a magyar szarvasmarha tenyésztés és tejgazdálkodás fejlődésére címmel, majd dr. Mészáros János egyetemi tanár, az állatorvos-társaság vezetőségi tagja méltatta úttörő szerepét a marha gümőkór elleni védekezésben. Ezután a résztvevők megtekintették az emlékkiállítást, amit Pastyik István múzeumigazgató nyitott meg. A kiállítást Kovács Miklós rendezte. Az Ujhelyi Imre Emlékplaketteket adtak át, majd dr. Romány Pál leleplezte az Ujhelyi-szobrot, amely Nagy Géza munkája. A program az agrárkutató szülőházán elhelyezett emléktábla felavatásával zárult, amely Romsics Sándor munkája, s amelyet György Károly agrár egyesületi főtitkár leplezett le.
- 1974** Az 1936. június 12-én Budapesten született Schramm Gábort választották a nagyközség tanácselnökévé, aki minden addigi rekordot megdöntve huszonnégy évet töltött el a helyi igazgatás vezetőjeként. Az általános iskolát Foktón végezte, a kalocsai I. István Gimnáziumban érettségizett 1954-ben, majd két év alatt kereskedői szakképzettséget szerzett. 1957-ben átkerült az újjászerveződő közigazgatásba, kezdetben Foktón adóügyi és gazdálkodási előadó, majd vb-titkár lett. Felsőfokú tanácsakadémiai képezését 1977-ben, igazgatásszervezői diplomáját 1982-ben szerezte.
- ÁPRILIS 17.** A megyei tanács megvásárolta a pataji unitárius templomot a Kecskeméti Katona József Múzeum részére. A templom december elején a Pataji Múzeum épülete lett.
- 1975** Az óvoda (egészségház) előtti felszabadulási emlékmű 1945–1975 felállítása. Az emlékművet Romsics Sándor sírköves készítette társadalmi munkában – írta a helyi lap július 19-i számában. A tűzoltó egyeslet új alapszabály alapján Önkéntes Tűzoltó Egyesületté alakult át és az ezredfordulóig így működött.
- 1976** A községtől alig pár kilométer távolságban lévő, a Duna egyik holtágát, a négy kilométer hosszú, száz–kétszáz méter széles és átlagban három méter mély Szelidi-tavat, valamint 320 hektár kiterjedésű erdős környezetét természetvédelmi területté nyilvánították. Az Alföld egyik legszebb gyógyhatású tava, idegrendszeri és pajzsmirigy működési rendellenességek kezelésénél fedezték fel jótékony hatását, amelyet egyébként már a középkorban is ismertek.
- DECEMBER 19.** Dunapataj és a megye tanácsa, valamint a járási hivatala Kodály Zoltán emlékünnepséget rendezett a helyi művelődési házban. Emléktáblát is avattak, s egy szakmai tanácskozássra is sor került, amelyet Szokolay Sándor zeneszerző vezetett. A előadók – Ittzés

- Mihály, a Kecskeméti Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet adjunktusa, Lukin László, a budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium televíziós műsorokból jól ismert tanára, Sáfár János, a pataji zenetagozatú iskolaigazgatója és Szalma Sándorné, a bajai ének-zenei iskola vezetője – beszéltek zenepedagógiai kérdésekről. Az ünnepi műsorban szerepet vállaltak Faragó Viktória, Füzesi Béláné, Gavenda Jánosné, Kiss Dezső, Szörényi Árpádné, Tikász Mihály, Alföldi Albert, Tokody Ilona, az Operaház ösztöndíjasa, Rohmann Imre szólista, Kertész Lajos zongora-, Turcsányi Tibor gordonka-, Németh Artília zongoraművész, Madár Istvánné, Péli Győzőné. Erdei Péter, a Kodály Intézet igazgatója tartott megemlékezést – számolt be az országos eseményről a megyei *Petőfi Népe* című lap dunamenti hírek rovatában.
- 1978. MÁJUS 1.** Átadták a község új kézilabda-pályáját, amely társadalmi összefogással épült fel. A Falu Kupa döntőjét az ipari szövetkezet és a paprikavállalat válogatottja játszották.
- 1980** Tűzoltószertert avattak Dunapatajon, amely társadalmi munkával és a megyei tanács anyagi támogatásával jött létre. Elkézdtek a dunapataji Tanácsháza felújítását és bővítését. Az épület a 19. század elején épült klasszicista stílusban, eredetileg kisebb fogdaépület is tartozott hozzá. Az épület műemlék.
- SZEPTEMBER 22–29.** A Képzőművészeti Világhét rendezvényei Dunapatajon.
- 1981. SZEPTEMBER** A Dunapataji Népdalkör megalakulása, amely jelenleg Dunapataji Népdalkör és Hagyományörző Egyesület néven működik. A népdalkört Nagy Gyula iskolaigazgató és Árvai István téveszelnök kezdeményezte. A tizenhat asszonyból állott kórus elsősorban az Új Élet termelőszövetkezet dolgozóiból került ki, a szervezést és vezetést Gavenda Jánosné énektanárnő vállalta fel.
- 1982 JANUÁRJÁBAN** Megkezdődött a férfikar szervezése is. A református presbiterekből és barátaikból alakított férfikart, Ranga János kurátor vezette.
- NYÁR** Az év nyarán budapesti szociológuskutatók lepték el a falut, a két évtizede megkezdett országos kiterjedésű faluvizsgálathoz gyűjtöttek kérdőíves adatokat. Az összehasonlító adatgyűjtő munkát Juhász Pál (Szövetkezeti Kutató Intézet) vezette. A kérdőívezésbe kapcsolódtak be a falukutatók, Magyar Bálint vezetésével.
- 1982. FEBRUÁR 24.** Az *Élet és Irodalom* szerkesztőségi estét tartott Dunapatajon. Az író-olvasó beszélgetésen Zöldi László főszerkesztő-helyettes, Bella István költő, Száraz György drámaíró, Berkes Erzsébet kritikus vett részt.
- ÁPRILIS 4.** A férfi és női kar a két termelőszövetkezet zárszámadó közgyűlésén, illetve a felszabadulási ünnepségen már együtt szerepelt.

- Ugyanebben az évben az országosan minősítő fokozatot is megszerezte a népdalkör. Egyre több fellépésre hívták az éneklő kórustagokat helyben és vidéken, a citerás kísérőkkel együtt.
- NOVEMBER 27.** Az egykori unitárius templomot múzeummá avatták, ettől kezdve folyik a helyi tárgyi emlékek rendezett gyűjtése és feldolgozása.
- 1983.** Kodály-szobrot avattak a művelődési ház udvarán. Az avatóbeszédet Újfalussy József, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola rektora mondta. A szobor Borbás Tibor munkája.
- OKTÓBER 14.** Dunapataj külterületi lakott helyiségei voltak: Bödnagymajor, Dunapataji tanyák, Órjeg, Szentkirály.
- 1985** Emléktáblát avattak a katolikus templom ötven évvel korábban történt elhúzásának emlékére.
- Tavasszal megindultak egy helyi egyesület létrehozásának előkészületei, miután „*A Szövetkezeti Kutató Intézet igazgatója felvette a kapcsolatot Romány Pállal, a Bács-Kiskun megyei Pártbizottság első titkárával, aki átérezve e kísérlet fontosságát felkérte a Megyei Művelődési Központ igazgatóját egyesület alapítási törekvésünk segítésére és támogatására. A fent említett intézményekből azóta is folyamatosan szakmai segítséget kapunk*” – olvashatjuk az egyesület Soros Alapítványhoz benyújtott pályázatából.
- OKTÓBER 18.** Megalakult a Patajiak Köre a helyi múzeumban. A jegyzőkönyvben a meghívott vendégek – Köles Sándor, ifj. Vajda József, dr. Magyar Bálint, dr. Németh József, Frits Péter, Ács Zsigmond – név szerint szerepeltek, az egyesületalapítás iránt érdeklődött 65 helyi polgár azonban nem. A levezető elnök Vajda József volt. Ekkor elfogadták a később nagy vitákat kiváltó alapszabályt, majd a jelölő bizottság – Faragó János elnök, Fiar László és Mike László – javaslatot tettek a tisztségviselőkre, amelyet egyhangúlag elfogadtak. Az egyesület elnöke Dávid János, helyettese Széll György, titkára Váradi Jenőné, vezetőségi tagjai Becző József, Bálint József, Horváth István, Kormányos István, Ifj. Lakatos József, Nagy József (rezes) lettek; a felügyelő bizottsági elnökévé Kovács Józsefet, tagjává Horváth Lászlót és ifj. Kothencz Bélát javasolták.
- OKTÓBER 20.** A kör pályázatot nyújtott be az MTA felügyelte Soros Alapítvány Bizottság titkárságához, nyilvánvaló támogatáskérési szándékkal; később meg is kapták az induláshoz kért jelentős anyagi segítséget. A részletes költségvetésben a dologi kiadások mellett (könyvtár, folyóirat-előfizetés, irodai berendezések, sport-, barkács és konyhai felszereléseken túl különböző előadások, tanfolyamok tiszteletdíjai szerepeltek.
- NOVEMBER 5.** A Belügyminisztérium III/III-as csoportfőnökségének jelentették, hogy Magyar Bálint vezetésével megalakult a Patajiak Köre, „*az*

illetékes szakigazgatási szerv engedélye nélkül. Az egyesület a régi gazdakörök mintájára működik”.

- NOVEMBER 19.** Kalocsa város tanácsa igazgatási osztálya erre határozatilag „gyorsan” kimondta „*A Patajiak Köre Közművelődési Egyesület Alapszabályának jóváhagyását kimondó határozatát megsemmisítem, egyben elutasítom az egyesület nyilvántartásba vételére irányuló kérelmét is. Az egyesület nem kezdheti meg működését*”. A fellebbezési lehetőséget meghagyták, amellyel később az egyesület vezetése élt is.
- 1986.** A megyei tanács igazgatási osztálya 2515-2/1985. szám alatti határozatában helybenhagyta a november 19-i kalocsai elutasító határozatot, a fellebbezés egyidejű elutasítás mellett. A határozat kimondta, hogy „...*államigazgatási úton további jogorvoslatnak helye nincs. A határozatot a Kecskeméti Városi Bíróság előtt a kézhezvételtől számított 30 napon belül keresettel meg lehet támadni*”.
- JANUÁR 2.**
- JANUÁR 24.** A múzeumban a Patajiak Köre Egyesület újra alapszabály-jóváhagyó közgyűlést tartott, a kötelezően meghívottak – dr. Németh József a felügyeleti szervezettől, Polyákné Rácz Valéria, Madár István, Szabó Sándor –, valamint a megerősített csapattal érkezett „kitalálók” – Köles Sándor, Kirschner Péter, Beke Pál, dr. Halmai Gábor, ifj. Vajda József, Kiss Márta, Schiffer Pál –, végül, de nem utoljára a „fő felelősnek” tartott, dr. Magyar Bálint részvételével. Elfogadták a kör módosított alapszabályát, majd bejelentették, hogy a Soros-bizottság novemberi döntése értelmében három évre elosztva 807 ezer forintot ítelt meg az egyesületnek. Az első évi támogatást (353 ezer forintot) már ki is utalták.
- JANUÁR 29.** Kalocsa város illetékes osztálya az 1985. október 18-án megalakult „Patajiak Köre” Közművelődési Egyesületet 1/1986. szám alatt nyilvántartásba vette.
- JÚNIUS 30.** A kör vezetősége egyhangúlag Dávid Jánost választotta elnökké – határozatlan időre.
- OKTÓBER 20.** A kör vezetősége székháznak megvásárolta a Petőfi Sándor utca 1. szám alatt található egykori csendőrlaktanyát, amelyet a tagok fáradhatatlan munkával, saját anyagi áldozattal újították fel, bővítették a későbbiek folyamán.
- 1989** Március elején megjelent a *Pataji Hírlap* első száma. Az első számok kiadója a Hazafias Népfront nagyközségi bizottsága, felelős szerkesztője Balaton József, a művelődési ház igazgatója volt. A szerkesztőség a következő személyekből állt: dr. Babosné M. Ágnes, Balaton József, Bárdos András, Boldizsár Judit, Frits Péter, Szabó László, Zsigmond Enikő tördelőszerkesztő, Pastyik Petra nyelvi lektor. Népfrontos javaslatra a községi tanács a 8/1989. számú határozatban foglalkozott a Dunapataj nagyközség címerének és zászlá-

- jának megállapításával és használatának rendjével. A határozat véglegesen nem rendelkezett a címerről és a zászlóról (ez később történt meg), azonban hivatalos fórumon ekkor merült fel először a hagyományok és a szimbólumok politikai jelentősége. Átadták az orvosi rendelőt a község központjában.
- MÁRCIUS 15.** A Patajiai Köre rendezte a nemzeti ünnepet.
- JÚNIUS 22.** A tanácsülésen a forradalom óta először foglalkoztak a köztemetőben lévő 1955-ben lerombolt '19-es emlékmű helyreállításának ügyével. Ugyanezen az ülésen vetődött fel az '56-os emlékmű felállításának gondolata. Két iparos is jelezte, hogy kész „*az 1956-os népfelkelés áldozatainak kopjafa készítésére és állítására*”.
- SZEPTEMBER 1-2.** A Magyar Olimpiai Akadémia és a Patajiai Köre Olimpiai Napokat szervezett. A rendezvényt dr. Kutassi László egyetemi tanár, a Magyar Olimpiai Akadémia főtitkára nyitotta meg, többek között dr. Aján Tamás MOB-főtitkár tartott előadást, de itt jártak világbajnokok, olimpikonok, sportvezetők mindenféle sportágban.
- SZEPTEMBER 8.** Megalakult a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt pataji szervezete. A párt titkárává Jancsó Gyulát választották, aki az előzetes szervezést is végezte. Az ülés husz résztvevőjéből tízen beléptek az újjáalakuló történelmi agrárpártba, majd később még hárman csatlakoztak.
- OKTÓBER 23.** 1956-os fejfát avattak a Kodály Zoltán Művelődési Ház előtti parkban. A fejfaállítás kezdeményezője Szalay Szabolcs asztalos iparosmester volt, aki anyagot és munkát ajánlott a köz(ös)ségnek. A forradalomra való emlékezésre a helyi egyházak, társadalmi szervezetek mozgósítottak. Az emlékező beszédet dr. Mészáros László népfrontelnök mondta.
- NOVEMBER 26.** A választási főpróba, a „négyigenes” népszavazás eredményei a következőképpen alakultak Dunapatajon: a 2.979 választójogosult állampolgárból 1.760 (59.07%) vett részt. Az első kérdésre – az országgyűlési választások után vagy előtt kerüljön-e sor a köztársasági elnök választására – „igen”, vagyis hogy utána 1.040 (63%), „nem”, tehát előtte 605 (37%), meggyőző különbséggel voksoltak. Tehát hogy Kivonuljanak-e a pártszervezetek a munkahelyekről?: „igen” 1.608 (97%), „nem” 44 (3%); Elszámoljon-e az MSZMP vagyonával?: „igen” 1.611 (98%), „nem” 39 (2%); Feloszlássák-e a Munkásórséget?: „igen” 1.595 (97%), „nem” 42 (3%).
- 1990** A rendszerváltás évében Dunapataj a következő földterületekkel rendelkezett: összes terület 9.047 hektár, ebből külterület 8.288 ha, belterület 421 ha.
- FEBRUÁR 9.** Megalakult a Szabad Demokraták Szövetségének dunapataji szervezete.

- ÁPRILIS 8.** A hosszú idő utáni többpárti választásokon a szavazásra jogosult 2.970 pataji polgárból 1.863-an vettek részt (62,7%). A voksok több mint egyharmada (34,5%) Andriska Géza (SZDSZ) kalocsai sebészorvosra, ötöde (20,1%) Kósa Andrásra (FKGP) a kalocsai kiskisgazdák 67 éves vezetőjére, nyolcada (12%) dr. Bárth János (MDF) kalocsai muzeológusra, huszada (5,3%) a szocialista színekben indult Gonda Jánosra esett. A pártok között is az SZDSZ (30,4%) győzött, az FKGP (20,6%) országos eredményénél kétszeresen jobban szerepelt, a választásokat országosan megnyerő MDF (12,8%) a kalocsai választókerületben csak harmadik lett, az Agrárszövetség (9,4%), meglepően jó eredménnyel a negyedik, az MSZP (6,2%) pedig az utolsó helyre szorult.
- A második fordulóban 43,5 százalékos volt a részvétel, vagyis majdnem húsz százalékkal csökkent az aktivitás. Dr. Andriska Géza pataji támogatottsága 45,93 százalék – a kerületben viszont csak 39,7 százalék –, de az egyéni mandátum így is az övé lett.
- MÁJUS 24.** Megalakult a földrendező bizottság, amelyben helyet kapott az SZDSZ és az MDF, továbbá a tanácstestület egy-egy delegáltja is. A bizottság székhelye a művelődési házban lévő kiskisgazdapárti helyiségben volt.
- MÁJUS 9.** A megyei tanács megszüntette a dunapataji nevelőotthont (1990/6. és 26. sz. határozatokkal). Az intézményt ténylegesen június 30-án zárták be.
- SZEPTEMBER 30.** A helyhatósági választásokon 1.684 polgár (56%) adta le szavazatát. A polgármesteri tisztségre egy hűján ezer szavazattal Schramm Gábort választották. A képviselő-testületbe az alábbiak jutottak be (a rájuk adott szavazatok sorrendjében): Bán Béla (1.042), ifj. Bévárdi Pál (785), Szabó József tanár (675), Pastyik István (630), ifj. Lakatos Imre (623), Toldi Jánosné (574), Becző József (532), Bach János (522), ifj. Gózon János (518), Gavenda János (517), ifj. Ábrahám István (493).
- OKTÓBER 12.** Megalakult az első demokratikusan választott dunapataji önkormányzat, Schramm Gábor polgármester vezetésével, aki egyben a megyegyűlésnek is tagja lett.

A pesti gyerek

Rendhagyó életrajz Magyar Bálintról

Készítette MARELYIN KISS JÓZSEF

A pesti gyerek...

„Mondd fiam, mit keresel te a parasztek között?”

Ez a kérdés valamikor a nyolcvanas évek legelején hangzott el, miközben újra Dunapatajra készülődtem. Nagyon tiszteltem apámat, nevét is felvettem, sok tekintetben ma is ő a példaképem, mégsem állíthatom, hogy minden kérdését ilyen pontosan megjegyeztem volna. Persze ő sem gondolta komolyan, csak évődött velem, mégis érdekesnek tetszett, hisz mások inkább csodálkoztak „falujáró” hajlamomon. Mi ugyanis egy urbánus polgárcsalád voltunk, s mások is annak tartottak bennünket.

Valóban egy olyan belvárosi (Galamb utca öt alatt nevelkedő) úri gyerek, „Bálint úrfi”, ahogy egyik barátom is szólított, mi a csodát keres falun. Furcsállották, hogy is mehettem volna közéjük, hisz hogy tudhatnék én szót érteni velük, földművesekkel, gazdákkal, utó- vagy milyen parasztokkal, mikor nem is közülük származom...?

Én csak azért is az akartam lenni, ami nem mindenki szerint lehetek, de magam szerint erre, a jelenkori társadalomkutatásra – egyesek ezt szociológiának, mások szociográfiának is nevezik – vagyok teremtve, vagy legalábbis nekem ez nagyon is kell! Ha nem engednek állás híján a sztálinista iparosítással, útlevel híján a lengyel kisparaszti mezőgazdasággal foglalkozni, akkor majd foglalkozom a magyar mezőgazdaság átalakulásával, a kulákkérdéssel és a falusi lázadási formákkal. Ebből a helyzetből indult a terjedelmes Dunapataj dokumentumszociográfia, egy egészestés film, és ne feledjük a Patajiak Köre, a legelső legális civil szervezkedések egyike, amelyik ma is él.

1. kép. Az ötvenes-batvanas évek fordulóján

De mindez a körülmény mégsem teszi teljesen oktalanná kiinduló kérdésünket, mit is kerestem én falun? Kis történeteket mesélek el, s a T. olvasómnak kell a tanulmányt levonnia. Ennek a munkának a szerkesztés a lényege. Én is így tettem annak idején..., 1981 és 1986 között.

A bajkai birtok

A tágabban vett családjunk apai ágon sokgenerációs nemesi és polgári értelmiségi eredetű famíliák egymás utáni sorát jelenti, a 18–19. századi magyarországi társadalmi viszonyok egyfajta reprezentatív tablóját. Az apai ági Kürthy család tagjai a 19. század végéig tudták megőrizni birtokaikat, földjeik a század végére eltűntek, adósságba mentek. A Kürthy család Felvidék két kisebb településén, Koltán és Bajkán élt. Apai szépapám, a Dereszlényben született római katolikus vallású Kürthy Lajos (1785–1863) Komárom vármegye alispánja, ükapám, Kürthy József (1815–1899) Bajkán rendelkezett ezerkétszáz holdas birtokkal, Bars vármegye '48-as alispánja, a liberális Szabadelvű Párt képviselőjeként foglalt helyet a magyar parlamentben. Testvérének, a Pozsonyi Akadémián jogot végzett Kürthy Istvánnak (1859–?) Koltán ennél valószínűleg nagyobb lehetett a birtoka. Üknagybátyám, Kürthy István végzett jogászként állami szolgálatba lépett, az akkori közlekedésügyi minisztériumban lett köztisztviselő, s részt vett a Komárom vármegyei közéletben a törvényhatósági bizottság tagjaként, többek között a lótenyésztési szakbizottság elnöke a kiegyezés utáni időkben. Közben átvette Koltán a birtok vezetését. Az 1910-es parlamenti választásokon nemzeti munkapárti programmal mandátumot is szerzett. A Kürthy-család meghatározó szerepet játszott Koltán, az ő segítségével emeltek templomot, s ott helyezték nyugovóra a család tagjait.

A bajkai kisebb birtokon állott kúriában nevelkedett – s nomen est omen, az 1848. március 14-én született – dédapám, Kürthy Emil (1848–1920) nem kívánta a hagyományos udvarházban élő – adósságaival és tőkehiánnyal kínlódó – magyar nemesi, talán inkább unalmas vidéki úri birtokosi életmódot folytatni, pozsonyi tanulmányai után Bars vármegyében tb. szolgabíró, 1875-től budapesti törvényszéki aljegyző, majd a közszolgálatot odahagyva, alig harmincévesen a jóval szabadabb újságírói pályára lépett. Pestre költözött és szabadkőműves lett, a társadalmi előítéletek ellen elnevezésű (skót rítusú) páholy tagja, 1874–76-ban egyben az irodalmi tagozat alelnöke. 1878-tól a Pesti Hírlap tárcarovatának vezetője, később a *Pesti Napló*, majd a *Magyar Hírlap* munkatársa. Rendhagyó döntéseivel a család fekete báránya lett, ükapám évtizedekig nem állt szóba egyszem fiával. Emil édesanyjával, péli Nagy Bertával (1827–1891) levelezett. 1899-ben Kürthy József ükapám meghalt, egy jelentősen eladósodott birtokot hagyva örököseire, amiről egy drámai levél maradt számunkra, s mondhatnánk mára csak az. A teljes egészében idézett levél érdekessége, hogy pontosan rávilágít a birtokeladás körüli családi huzavonára, s persze a mindenkori emberi érdekek működésére és az értékek változására.

„Bajka, 1899. febr. 21.

Kedves Pista!

Bajkáról írok, nehogy Gizella [Kürthy Emil felesége Szemere Gizella], vagy Attila [Kürthy Emil sógora Szemere Attila] befolyásának tulajdonítsd, a mit mondani akarok. Elégé gyáva vagyok, hogy atyámmal szemben nem bírom megvédelmezni, tisztázni azt a szent asszonyt, a ki ebben az egész összeomlásban csak sze-

2. kép. A bajkai Kürthy-kúria

rencsétlen áldozat, nem pedig bünszerző és annál sajnálatraméltóbb, mert ha Bajkára jön, nyíltan vagy leplezetlen, de mindenesetre érzékenyen fogják vele éreztetni, hogy ő az oka mindennek. Pedig esküszöm Pista, hogy még minden vállalkozásomról lebeszéltem [például a csődbejutott lapkiadó vállalkozásáról] és mikor már benne voltunk túrt a leghősiesebb önmegtagadással, nélkülözött és dolgozot reggeltől estélig évről évre, panasz és szemrehányás nélkül. Szótlanul engedte át 24.000 frtját és egyetlen zúgolódása sincs azzal szemben, hogy az menthetetlenül el van veszve. A pesti élettől már régen meg szeretne szabadulni és az egyetlen kapocs a mi még oda fűzi az a családi békesség, a mit Bajkán – fájdalom – nem találhat meg, de mind a mellett ő sürgette már réges-régen, hogy ha lehet beszéljem meg apával a dolgot és húzódjunk ide... én nem akartam, mert még mindig féltem a következményektől, de most – éppen Gizella határozott kívánságára – ebbe belenyugodtam. És ezt az asszonyt ismeritek annyira félre, erről az asszonyról beszélt úgy a tulajdon édesapám, mintha utolsó utolsója lenne. Ebben az egy kérdésben, és ha a boldogult anyámat bántják még írásban is, nem tudok mindig uralkodni magamon; ettől az egytől félek, hogy nem tudok mindig úgy uralkodni magamon, mint tegnap a mikor nagyon is éreztem, mennyire kötelességem a hallgatás...

No de ez semmi. Ez érzelmi rész. Ha az a bolond húsdarab a test baloldalán sajogna is, azt a másik vigyázatlan húsdarabot, a nyelvet, majd csak féken tudom tartani; de sokkal aggasztóbb a pénzügyi oldal, melyet az én ismert üzleti geniimmel olyan gyorsan és habozás nélkül engedtem megoldani – ismét gyávaságból.

Mert, kedves Pista, nem tudom, hogy magadban is olyan egyszerűnek és majdnem derűsnek látod a mi jövőnket, mint azt elélem tártad. Nem hiszem. Sőt úgy találok, hogy az a legnagyobb mértékben sivár és vigasztalan.

Előtted két igen dicséretes cél lebegett: a birtok és a név megmentése; de e kétőért mindent feláldozol... vagyis feláldoztatsz...

Rosszul számítottuk ki tegnap, mikor a konvertálás után 2700 frt maradékjövendelmet sütöttünk ki! Ha csak 4,75 %-ot számítunk is, úgy 120.000 frt után 5700 frtot fizetünk és ezt 7700 frtnyi haszonbér összegéből levonva marad 2000 frt.

Kétezer forint, Pista! A miből atyámnak, nekünk, a gyerekeknek kell megélnünk egy egész éven át! Kétezer forint, mikor atyám most egymaga, a legnagyobb kuporgatással se bír 1800 frtból kijönni. Igaz hogy te kecsegtetsz a Király- és Ordódy-féle stipendiumok elnyerésével és rendkívül hálás vagyok hogy ezekre nem csak figyelmeztetted, de a szíves közreműködésedet, elnyertetésünkért, kilátásba helyezted; de azért a szomorú faktum mégis az marad, hogy az egész életünkön át a (gyermekünk vagyónából) csak 2000 frtot költhetünk életre, ruházkodásra, gyógykezelésre, Bertha [Kürthy Emil lánya] felsőbb nevelésére, staffirozására, bálkoztatására... és hogy – a mi mindennél is borzasztóbb – hogy [Kürthy Emil és Szemere Gizella gyermekei] Dezső 62, Bertha 64, Gyuri 67 éves lesz mire a terhektől egészen megszabadul a birtok, ha ugyan megéri szegények, s mindezt csak azért, hogy a birtok megmaradjon és hogy az mondhassék: „Kürthyéknek ennyi holdjuk van”...

Én ugyan úgy iparkodom nevelni a gyermekeket, hogy ne várjanak hozományt, örökséget, apanaget, hogy ne szoruljanak másra, mint saját képességeikre (ezért is kaptam tegnap szemrehányást, hogy többet költök a neveletésükre, holott úgy érzem, hogy nem költhetek eleget) – de hát a magyar vérmérséklet tönkre tehet minden számítást, minden nevelési principiumot... mit tudom én, hogyan fejlődnek tovább, ma még csak azt látom, hogy reményeim, örömeim, vigaszaim a kikerért minden áldozatra kész vagyok.

A fiúkat nem féltém, mert hiszen – mint mondom – őket a küzdésre, a munkára neveltem, de Bertha! Milyen partie lesz ő, az ő 900 frt évi jövedelmével? Kire számíthat? Talán a Kolthai jegyző elveszi... a név kedvéért! Ha ugyan nem lesznek nagy igényei! És ebbe a gondolatba ne örüljek meg?

Miért ne lehetne Pista inkább a Holló-féle indítványt elfogadni, a mely – a két rossz közül, mégis a kisebb rossz?

Ha igaz hogy 350–400 frtjával ellehetne adni parasztoknak a kálnai parcellázott birtok holdját, bejönne 105–120.000 frt, csakugyan szabadulnánk az összes adósságokból és maradna 4000–4700 frt. Azt hiszem, ha ezt nem is amerikai, nem is angol, hanem bármely német embernek előadnánk bámulva kérdezné, hogyan lehet a két választás között habozni? De mi magyarok vagyunk és én nem tehetem ezt:

„Mert magyar nemes vagyok!”

Megígértem, hogy nem „komédiázok”, hogy beadom a derekamat, de gondolkozzál Pista e kérdés fölött. Kérdezd meg az apósodat is; a kedves Móric bácsi szereti a földet, mert tudja a hasznát venni, művelni és az értékét emelni. De mit használ nekem a föld, mikor arra kell gondolnom, hogy a Bertha lányom unokája fogja azt teher nélkül élvezni, már tudniillik, ha lesz unokája és ha ők addig nem jutnak arra a meggyőződésre, hogy az egy tarthatatlan állapot.

A rendezés többi része ellen egy szavam sincs. Irassék át az egész a három gyerek nevére, nekem és Gizellámnak ne maradjon semmi, legyünk mi halálunkig a gyermekeink kosztosai... bűnhődjünk a könnyelműségemért. Eddig se volt rózsás életünk; talán megártana a jólét... de hát a másik rész talán még is megérdemli a

meghányás-vetést. Nem egy-két évről, hanem 2–3 nemzedék sorsáról van szó... ezért mi eljövünk Bajkára lakni és jól viseljük magunkat.

Kedden tehát, édes Pistám, találkozunk. Ugy-e hagyatsz egy vékonyka réteg vajat a kenyérünkön? Add át kézcsókjaimat.

Téged ölel szerető bátyád Emil”

Bertha nagyanyámnak persze lett unokája, több is, az egyik jómagam, de a birtokkal nekem már semmi gondom. Mindenesetre nehéz e levelet úgy olvasni, hogy az ember eszébe ne jusson Csehov híres színpadi drámája a Cseresnyéskert, ahol ez a vita ugyancsak lejajlott, s zajlik minden előadáson azóta is...

A következő, már inkább kétségbeesett levelet, amelyből csak egy részletet idézünk *Kürthy Emil* dédapám a *Háztartás* című lap fejléces papírjára írta *Kürthy Istvánnak* 1899. június 15-én –, tehát apja, *Kürthy József* Bajkán bekövetkezett halála előtt mindössze másfél hónappal – megköszönve, hogy unokaöccse ismét kiségitette, egyúttal a nyugtát is elküldve neki. Ezt írta Emil dédapám:

„...Nem feleltél az előbbi levelemre, pedig több kérdést intéztem hozzád, ellenben te kérdezed, hogy mikor készülünk Bajkára menni?... Július 1–2-án szeretne Gizella a gyerekekkel Bajkára menni, őket ott deponálni, körültekinteni, hogy a bútort hogyan s hova lehet elhelyezni, esetleg nagytakarítást tartani, azután visszajönni és a hurcolkodást megejteni. Mindezeket azonban csak akkor és úgy lehet megtenni, ha már a bajkai helyzet tisztázva van. Ha tudjuk milyen fogadtatásban részesülünk, marad-e Fidlerné (nekünk kellemesebb, ha marad), nem megy-e apa Pozsonyba, milyen kikötéseket tesz stb.?”

Ezért kérek szépen – ha csak teheted – menjél Bajkára és tisztázd ezeket a kérdéseket, mert addig nem merünk a költözködéssre még csak gondolni is!”

Egyébként is „...A mi költözködésünk stb. szintén sok pénzbe fog kerülni... a mi pedig nincs. Megengeded, hogy a Kálnai Trutzertől előre elkérjük az augusztusi haszonbért? Ha a konvertálás létrejön kilehet egyenlíteni, de hát pénz nélkül még csak koffert adhatunk föl, nem még egy 6 szobás lakás cókmozóját!”

Emil dédapám tehát – állandó szorító pénzsűkében – a birtoktól lélekben régen megszabadult, ő már Mikszáth Kálmán baráti köréhez tartozó hírlapírónak számított, aki a nyolcvanas években jónevű újságoknál dolgozott Gárdonyi Gézával, Heltai Jenővel, Bródy Sándorral, Bródy Andrással, Ambrus Zoltánnal egy szerkesztőségben. Színházi és íróemberek között élte a mindennapi pesti kulturális életet. Ebbe a körbe Blaha Lujza is beletartozott, hol hozzá ugrott fel beszélgetni és egy kicsit udvarolgatni, hol Fesztynél ült modellt körképéhez. Így persze

3. kép. Dédszüleim, Szemere Gizella és Kürthy Emil 1880 körül

nem vágyott a felvidéki bajkai birtok után. A birtokot az örökösök eladták, s azt egyébként egy felvidéki zsidó család vette meg.

Kürthy Emil dédapám az emigrációt is megjárt *Szemere Bertalan* (1812–1869) lányát, a nála majd tíz évvel fiatalabb *Szemere Gizellát* (1857–1914) vette el feleségül, így lett ő az apai ági dédnagyanyám.

Dédszüleim házasságából született a mindössze 31 évet élt apai nagyanyám koltai *Kürthy Berta* (1884–1915), a nagyon szép, dús, szőke hajú asszony, az ő fia pedig, az azt a bizonyos kérdést feltevő *Magyar Bálint* (1910–1992), vagyis a leginkább színházi emberként ismert apám.

Történt ugyanis, hogy *Kürthy Berta* feleségül ment *Magyar Elek* (1875–1947) Pesten jogot végzett újságíróhoz, aki pályáját *Telefonhírmondó* munkatársaként kezdte, egyúttal bemondó is volt. 1901-től a *Magyarország* című lap munkatársa, 1917-től 1936-ig az Est lapbirodalomhoz tartozó újság felelős szerkesztője. Nagyon sokrétű újságírói munkát végzett: politikai cikkei tükrözték angolszász orientált-ságát; a régi Budapestről szóló tárcákat, színházi és képzőművészeti kritikákat, sport- és lóverseny-tudósításokat egyaránt írt. A *Pesti Napló*ban *Ínyesmester* álneven évekig vezette a konyhaművészeti rovatot. Szakácskönyve a műfaj egyik klasszikus alkotása. Még 1945 után is vezetett konyhaművészeti rovatot.

4. kép. Nagyanyám, Kürthy Berta 1908-ban

A koltai birtok részben Berta nagyanyám örökségét képezte, aki már nem igen gondolkozhatott azon, vajon újabb hitelekkel konszolidálhatják-e a birtokot, vagy pedig eladják. Ő aztán nagyon fiatalon meghalt tüdőbajban, amikor apám még csak ötéves volt.

A megmaradt családi vagyont nagyapám hadikölcsönökbe fektette, ami így nagyjából el is úszott. Apám öröksége mindössze néhány ezer pengő lett.

Gyerekkoromban a hatvanas években jártam egyszer Koltán, apámmal, és az ő nagybátyával. Az akkori Csehszlovákiához került Koltán apámék találkoztak egy idős rokonnal és felmenőik egykori cselédeivel. Erről, az 1967-es Koltán tett utazásunkról fennmaradt apám egy későbbi feljegyzése.

A koltai utazás

„Nagybátyám matuzsálemi kort ért meg. Igaz, hogy mára alaposan kitolódtak a korhatárok, de azért az ő kilencvenegy évét bátran nevezhetjük régi nevén. De agastyán volt néhány évvel korábban is, nem csak a régi terminológia szerint, mely így nevezte már a hatvanon felülieket is. Ma ugyanis általában nyolcvanöt-kilencven évig kellene várjunk rá, hogy ezt megtisztelő címet megkaphassuk.

Ő ennek az utóbbi fél évtizednek éppen az alsó határát érte el, amikor azt kívánta, hogy még egyszer elutazhasson a faluba. Csak így, kis betűvel, hogy: „falu”, bár a család háromban is érdekelt volt, most az egyikről esik szó a három közül. Mindnyájan tudtuk, melyikről beszélünk. Összeverődtünk tehát négyen, óhaja

szerint, rajta kívül egy távoli unokatestvérem, akivel háromszáz éve élt közös ősünk, én magam és a fiam, aki éppen akkor lépett át az általános iskolából a gimnáziumba.

Felültünk az ingajáratra, mely Magyar-Komáromból Komáromon keresztül Érsekújvárra visz, majd megérkezve, az ottani, vasárnap délelőtti csendességben jó sokáig várakoztunk hiába a távolsági autóbusz megállójánál, hogy elvigyen utunk céljához. Mígnem sejteni kezdtük, hogy idehaza csak a hétköznapi menetrendből tájékozódunk, mely vasárnapra nem érvényes. Ekkorra a tér túlsó oldaláról már figyelt bennünket egy taxisoffőr, szinte a lelkünkben olvasva, és így utast remélve bennünk: ő vitt el a faluba, ahová igyekeztünk.

Persze az érkezésünket előre jeleztük. Rokon csak egy valaki élt ekkor a faluban, a hatvanas évek végén, egy finom, öreg hölgy, a megszokott körülmények között, egyetlen, tágas szobában, szorosán körülveve szép, régi bútoraival. Egy egykori, nagy ebédlőasztal sarkán még tiszórait is kaptunk tőle.

Irodalmunkban mind többször találkozunk jóságos papok és felemelő, egyházi szertartások mellett falun rekedt, nehéz időket is átvészelt, öreg méltóságokkal. Nos, ilyen volt a kedves dédnagynénénk, ám nem irodalmunk tenyeres-talpas, lompos, hangosbeszédű asszonyosága, hanem az a finom lelkű, szavú, mozdulatú öreg hölgy, akinek egyetlen szobája, akárcsak lénye, tisztaságot és kultúrát lehel. Voltaképpen ott szerettem volna maradni, nála tölteni a kirándulásra szánt összes időt.

Azonban ez az idő sürgetett, több mindent meg akartunk nézni, avval az ígérettel búcsúztunk tehát, hogy hazautazásunk előtt – terveink szerint másnap – még egyszer meglátogatjuk. Ez azonban kettőnk részéről, a fiaméról és az anyémról, elmaradt. Eppen arról szeretnék beszélni, hogy miért.

Pedig, ha azért nem is ottmaradni, de még egyszer ellátogatni hozzá, nagyon szerettem volna. Csak egy bizonyos életkoron túl lehet megérteni annak a helyzetnek a varázsát, amikor már régen öregebbnek véljük magunkat mindenkinél, végigmehetünk a városon, ahol hetven éve élünk, úgy, hogy egyetlen szál ismerőssel sem találkozunk, a gyerekkorunkból ismert iparos cégtábláját egyszerre csak átfestve látjuk meg a villamosból, amikor egy egészen más kerületből egy egészen más kerületbe utazva átvágunk születésünk és gyermekségünk színterén, amikor az újságokban a sporthíreknél is előbb nézzük meg a halálozási rovatot, melyben régi barátok nevével találkozunk, esetleg olyanokéval, akikkel röviddel előtt lát szólag teljes egészségben beszélgettünk az autóbuszban, néhány percre, ötven év előtti egyetemi emlékeket elevenítve fel... És akkor egyszerre csak bemutatnak egy idős hölgynek, egy trianoni határon túl faluban, hozzátéve a bemutatáshoz: „Ő a Bálintka, emlékszel? A szegény Berta fia...” Én pedig hetvenévesen újra Bálintka leszek, a „szegény Berta” pedig édesanyám, aki 1915-ben halt meg, harmincévesen. Akire az elragadó, öreg hölgy még mindig bálozó kislánycént emlékszik. Hiszen a további eseményekről, hogy férjhez ment, hogy kislánya született, majd oly korán meghalt, már csak levelekből, esküvői értesítésekből, partecédulákból értesülhetett. (Magam is örök néhány száz-százötvenéves, ilyen gyászjelentést.)

Szóval, nem láttam többet. Ma már százon felül lenne, ha élne, így a jövőben sem láthatom már. Láttam ellenben több minden mást és másokat. Nagybátyám

elsősorban a templom falába falazott sírkövekre volt kíváncsi, meg is nézte, le is fényképezte őket. Hogy a fényképekkel mi lett, hova lettek, nem tudom. Négy-öt készült belőlük rajtuk a sírkövek, szinte olvashatatlanná kopott, régi írásokkal.

A régi házat minek nevezzük? Udvarháznak? Kastélynak mondani, nagyizolás lenne, kúriának inkább, akkor láttam először és nyilván utoljára, nem szabadon állt, házsorba illeszkedett bele. A címer ugyan ott volt a kapu fölött, de bent már idegenek tanyáztak, valami hivatal talán, nem is gondoltunk rá, hogy bemenjünk.

Ellenben egy barátságos házba tértünk be. Kedves házaspár volt a vezetőnk. Új ismerősök. Helyesebben csak a férj volt új ismerős: a helybeli körzeti orvos. A feleségével, pillanatnyi tétovázás után azonosítottuk egymást: az Opera tagja volt, még a háború alatt, velem egyidőben. Ezért látszott tehát olyan ismerősnek az üdvözléskor. (Később átköltöztek Budapestre, egyszer fel is hívtak telefonon, de többször nem. Kár.)

Kedves és kedveskedő falusi otthonba tértünk be. Kicsattanó egészségű, még mindig fiatalos, mosolygó, készséges parasztasszony fogadott, ugyancsak barátságos, de nála azért hallgatagabb családijával. Ő viszont annál élénkebb volt, igazán örült nekünk, széles gesztusokkal, saját szavába vágva küzködött az előtollú emlékeivel. Hogy a méltóságos úr...! Hogy a szegény, drága, méltóságos asszony...! Cseperedő leányka korában már náluk cselédkedett.

Csak egy pillanatra támadt csend köztünk. Nagybátyám azt remélte, hogy itt is gyarapíthatja a családi levelesláda tartalmát. Érdeklődni kezdett tehát, de talán nem volt szerencsés kérdésének a megfogalmazása. Azt kérdezte, nem maradt-e valahol, valami családi... Ő levelekre gondolt, esetleges okmányokra, a háziak pedig mintha bármi másra gondoltak volna, csak éppen levelekre, és okmányokra nem. Egy pillanatig tehát angyal szállt át a szobán, amiképp a beszélgetésben beálló szünetre szoktuk mondani, de nagybátyám észlelte a félreértést és gyorsan más témára váltott át. A pillanatnyi hallgatást nyomban élénkség váltotta fel, kedveskedés a háziasszony, kínálgatás a férfi részéről, hiszen valamivel megkínáltak, ha jól emlékszem, almáspitével, a férj bort töltögetett.

Új ismerősünk, az orvos, luciferi szerepet játszott. Félig mögém ült, egy-egy, ki-egésztő mondatot súgott nekem, ha visszanéztem, kaján mosolyát láttam. „Jól meg is verték néha-néha” – tette hozzá, amikor az egykori szobalány éppen a régi, szép életről beszélt.

Kezdem kicsit feszélyezetten érezni magamat. Hasonlókat olvasok könyvekben, látok a televízióban. Ilyenkor a könyv olvasását abbahagyom, a televízióban átkapcsolok egy másik csatornára. Kinek hízelegnek? És kik hízelegnek? Én nem tudnék szépirodalomban hitelesen leírni egy parasztot. Kik tudnak? És hogyan írják le őket? Sokszor súlyosabb defektusokkal terhelt, mint Zola, vagy Martin du Gard tette. És velük szemben az öreg méltósága, akit ugyan csak trampliként tudnak ábrázolni, de – szerintük – még így is az egyetlen igaz ember a sok gonosz paraszt között. Mondhatnák: ismerik őket, közülük valók.

Az orvos mosolyog. Érzy, hogy én vagyok a partner, aki fonákjáról látom a helyzetet, akárcsak ő. Itthon egyszer egy levelet találtam. Most is itt van előttem,

amikor ezt a történetkét leírom. „...nehogy hibát találjak a boronában. A vezekényi jobbágyokat is használhatja (mármint az ispán), nekem az idén még semmit sem dolgoztak” – írja a szépapám. Ja persze, 1845-ben kelt a levél. Még jobbágyság volt.

‘Jól meg is verték néha-néha...’ Hát hogyne! Főispán-alispán-szolgabíró déd-nagybátyám egyszer korbáccsal verte ki hivatalából a parasztembert, aki izgatottságában és szórakozottságában feltett kalappal lépett be hozzá. Úgy látszik, mindig a keze ügyében tartott egy korbácsot. Most pedig megtörülgetik a széket, ahová ülünk, maguk pedig tisztességből csak a szék szélére ülnek. De miért? Kinek akarnak a kedvében járni? És kinek van szüksége az ilyenféle hízelgésre?

Nem csak ketten értjük egymást az orvossal. Fiam pillantását is elfogom. A helyzetet nemcsak feszélyezőnek, de ízléstelennek is tartjuk. Közbeszólunk, hogy sajnos, nekünk kettőnknek estére haza kell érkezniünk. Egy kis, riadt marasztalás után – hiszen nem erről volt szó – végül elbúcsúzunk. Az orvos kikísér az autóbusz megállóhoz.

Érsekújváron elérjük az ingajáratot. Magyar-Komáromban pedig a gyorsvonatot. Vacsorára már csakugyan otthon vagyunk.”

Később, az ezredforduló táján – már apám halála után, felnőtt fejjel – elmentem nemcsak Koltára, hanem Bajkára is, ahol addig még nem jártam. Innen származik a családi bútorok, festmények nagy része. Ez egy háromszáz lelkes uradalmi cselédfalú, ami nem nagyon változott a századforduló óta. A cselédfalvakra oly jellemző szűkös határok között kellett élniük, de azért biztos körülmények között, s ez a bekerített helyzet a csehszlovák szocializmus évtizedei alatt sem változott. A két-három szintes panelházak között rossz volt látni a bádoglemezzel fedett, beton padlós elhanyagolt épületet, az állami gazdaság gépszojzeinek helyet adó parkot, vagyis az egykori családi kúriát. Ez az út arra azonban jó volt, hogy az ember ne érezzen különösebb nosztalgiát és lezárja a múlt ezen részét.

A törökfái tanya

Az én tanyasi történetem idején, a korai hatvanas években apám már nem színházigazgató, hanem a Filmtudományi Intézeti kutatója. Apámat ugyanis Aczél György 1958-ban kirúgta a Vígszínházból, s aztán már soha többé nem kapott lehetőséget színház vezetésére, pedig sokak szerint ehhez nagyon értett. Egyikük Karinthy Cini naplójában írva érteni vélte miért is nem: „*Találkoztam Magyar Bálinttal. Kábé a leghivatottabb ember az országban, aki származása, munkája, műveltsége, óriási tapasztalata, szakértelme, vonzalma jogán alkalmas volna egy nagy pesti színház vezetésére. Nyilván ezért nem engedik a közelébe se*”.

Anyám pedig, aki, a háború után tizennyolc évesen került a Nemzeti Színház számvevőségére, már születésem után végezte el a Színművészeti Főiskola dramaturg szakát. Apám bukása után nem tudott Pesten elhelyezkedni s a Kecskeméti Katona József Színházban lett dramaturg 1958-tól 1966-ig. Jánoky Sándor színész

és Curika néni, a felesége fogadták be „albérlőként” másfél szobás lakásukba, amikor hetente egy-két, ritkábban három napot, ahogy mondta „Kecskén” töltött. Curika néni egy Kecskemét környéki nagygazda-, ahogy későbbben nevezték kulákcsalád lánya volt, aki röntgen asszisztensként dolgozott a megyei kórházban.

Az iskolai szünidőkben a gyerekekkel, különösen a fiúkkal valamit mégis csak kezdeni kellett. A városi polgárcsaládokban egyébként mindig is élt a hagyománya, hogy „kiadják falura” a gyereket távolabbi rokonokhoz, nagyszülőkhöz, hadd lásson mást, hadd tanuljon olyat is, amit városon nem lehet. Ezért még fizetni is hajlandóak voltak, napi harminc forintot, akkoriban egy fél napszám árát.

5. kép. Viktorka néni, Pista bácsi és Gyuri egy napszámosukkal

1961 júniusában iskolavégeztével nyolc évesen így kerültem Dékány Istvánék tanyájára, Törökfői 100-ba, mint ahogy az azt követő négy évben is nyaranként négyhat hétre. Közigazgatásilag Kecskeméthez tartozott, úgy hat kilométerre volt a várostól, busz is járt arrafelé, de az aszfaltúttól még két kilométeres gyaloglással földúton érhattünk a tanyára. A tanyavidéken utcák híján, csak beszámozták a tanyákat, írni is így lehetett levelet. Az ott élők persze csak a tanyagazda neve után jegyezték meg a portákat. Szóval itt Pista bácsi volt a tanya ura, Viktorka néni az asszonya, gyermektelen „kulák család”,

eredetileg hetven holdas birtokkal. Viktorka néni a városi Curika néni unokatestvére volt, így kommandáltak ki hozzájuk. Gyermektelenségük miatt egy lányt fogadtak örökbe, Marikát, aki akkor lett tizennyolc éves, amikor odakerültem. A következő évben már férjhez is ment egy környékbeli gazdálkodóhoz, egy kemény, durva fiúhoz. Marika jó néhány évi kínlódás után, férje bántalmazásai miatt öngyilkos lett, felkötötte magát a padláson.

Pista bácsiékat két évvel odakerülésem előtt kényszerítették be a téeszbe, a későbbi, a nagy hírre vergődött Magyar-Szovjet Barátság Mezőgazdasági Termelőszövetkezetbe. Egyholdas, szépen rendezett portán éltek, egy körülbelül 25 méter hosszú házban: tiszta- vagy vendégszoba, konyha, éléskamra, terménytároló, szerszámoskamra. A hosszú házra merőlegesen helyezkedett el három másik gazdasági épület, a kocsiszín, az istállók, (disznóólak, tehén- és a már üres lóistálló), valamint a présház. Petróleumlámpával világítottunk, az udvarvégi gémeskútból vettük a vizet, mögötte a ház oldalában volt a veteményeskert a napi főzéshez szükséges zöldségekkel, a virágoskert pedig Viktorka néni elmaradhatatlan dáliaival, amire nagyon büszke volt. Na meg persze a mindenhol elmaradhatatlan eperfák a tanyaudvaron. Volt ebben logika, szabályosság és rend. Minden héten kenyeret sütöttünk. A nyári sütésekkor általában öt darab öt-hat kilogrammos, azóta sem látott nagyságú kenyereket, lángost, a kedvemért buktát sütöttek, mikor

mennyit, aszerint, hogy három vagy hat napszámosuk volt egyszerre, hisz munka szerint ingadozott számuk.

Amikor lekerültem a tanyára, csak úgy hívtak: a „pesti gyerek”, mivel pedig nem voltam hívő, olykor, évődések közepette, főleg vasárnap a „hitetlen Tamás” nevet is kiérdemeltem. Viktorka néniék római katolikusok voltak. Pista bácsi he-tente egyszer, vasárnap reggel misére készülve borotválkozott. A megállapodás szerint nekem, a pesti gyerekeknek – ezt ugyan sohasem mondták így ki – is kellett dolgozni, gyerektársammal teheneket hajtottunk ki a községi legelőre, vizet hordtunk a kútról, gyümölcsöt szedtünk, amit aztán éjjel az asszonyokkal válogattak és csomagoltak exportra. Kapálnom azért nem kellett, szüleim „napi tartást” fizettek utánam. Egyébként akkoriban a mezőgazdaságban nagyon nehezen lehetett készpénzhez jutni. A pesti gyerekeknek voltak kiváltságai, például a vendégnek kijáró tisztaszobában aludhattam, fél nyolckor kelhettem, mikor egy szál hálóingben bilivel a kezemben kimentem az udvarra, akkor már a hajnali négykor induló napszámosok ledolgozták első harmadnyi napszámukat, s többnyire reggeliztek a füvön az egyik eperfa alatt.

A porta mellett volt egy 4,5 holdas szőlővel vegyes gyümölcsös (szilva, körte, ősz- és kajszibarack) – amit immár téesz tulajdonként felesbe műveltek – a homokhoz illően kajsziból volt a legtöbb. Láttam, hogy a szőlőművelés végtelen munkát jelent, az év nagy részében lehet vele foglalkozni, hol takarni meg nyitni, kapálni, metszeni, kacsolni, stuccolni, hol meg permetezni, azt jó sokszor. A sok munkát adó gyümölcsös mellett ugyancsak felesben műveltek más, egykor szintén saját földeket. Első évben búzát termeltek, majd kukoricát, de volt, amikor dinnyét is vegyesen.

Kerékpárral közlekedtünk, mivel a lovakat is elvitte a téesz, a kocsi, egy borjú és egy tehén még megvolt, általában a baromfi mellett még egy kocát is tartottak négy-öt hízóval. Az egyik rokonuk, Nagy Imréék családja félúton az országot és a tanya között lakott, ő később téeszelnök lett. Olykor hozzájuk és más tanyasi rokonokhoz, ismerősökhöz is átjártunk. Kétfajta életút volt az egykor jobb módú gazdák számára az ötvenes-hatvanas években: az egyik szerint az egykori kulákokat tudatosan beemelték az újonnan szervezett téeszek vezetésébe, ilyen volt Imre bácsi; a másik gazdatípus lelkileg összetört, ilyen volt a mi Pista bácsink. Aztán Pista bácsi nem is bírta sokáig, a tanya gazdája és ura a hetvenes évek elején meg is halt.

Egy nyolcgyermekes zsellér-kajtár család, a Petróczkiék gyerekei jöttek mindig az iskolai szünidőben „nyári cselédnek”. Mindig az, aki éppen a megfelelő korban volt. Amikor megérkeztem a tanyára éppen egy tizenegy-tizenkét éves, nálam idősebb forma, Gyuri nevű fiúgyerek volt éppen soron. Napszámosnak rendszerint a környékbeli cigány család, Paprikáék

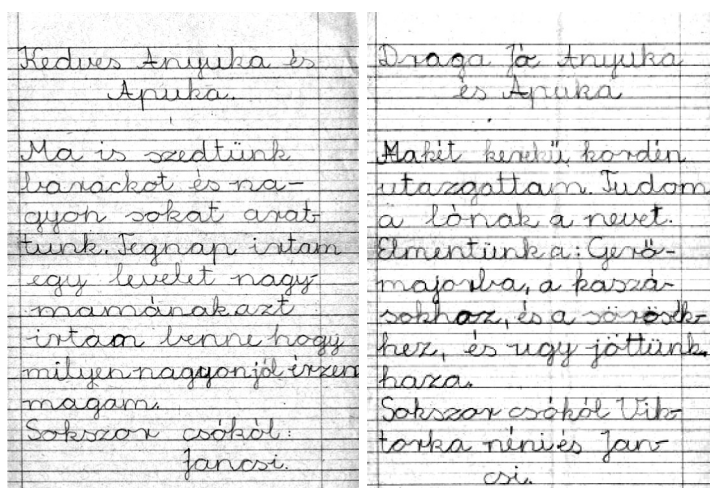

6. kép. Gyurival a tanyán

jöttek, akikkel hosszú évek óta paternalista kapcsolatban volt a gazdacsalád. A „cse-
lédgyerek” ruháért taneszközért vagy éppen egy bicikliért dolgozott nyáron, és
az ellátásért. Talán felesleges mondanom, szüleim gondosan megszervezték, hogy hírt
adhassak új világról. Anyám gondosan megcímzett és felbélyegzett borítékokkal
látta el egyszem fiát, vagyis engem, meghagyva, minden nap írjak nekik levelet.

A napi penzum állandó fordulatokkal járt: *Kedves Anyuka és Apuka*, se pont,
se vesző, se felkiáltójel, csak így. S úgy végződött, hogy *Sokszor csókol Viktorka-
néni és Jancsi*. Merthogy Jánosnak kereszteltek, s csak tizenhét éves koromban
vettem fel apám nevét, a Bálintot. Viktorka néni neve, hol egybe, hol külön, de csak
ő, Pista bácsi sohasem szerepel az üdvözlők között, engem asszonykézbe adtak. Ezek
voltak az állandó elemek, s köztük jöttek rendszerint dátum nélkül, de eléggé jól re-
konstruálható módon, ceruzával írott, meglehetősen tömör beszámolóim.

A következőképpen kezdtem az egyiket egy parasztgazdaság legnagyobb munká-
járól, az aratásról: „*A mai napon jött egy bácsi kettő lóval és a kerítéshez szalad-
tam és felültem a lóra. Már pénteken nekifogtunk az aratásnak.*” A learatott búzát
be kell hordani a cséplés helyére: „*Holnap lesz a gabona összehordása. Nagy kocsik-
kal hordják össze a gabonát. Sokat fogunk kocsikázni és még egeret is fogunk.*”

7. kép. Hírek a tanyáról

dultunk a tanyából: „*Ma két kerekű kordén utazgattam. Tudom a lónak a nevet. Elmentünk a: Gerő-majorba, a kaszásokhoz és a sörösökhez, és úgy jöttünk ha-
za.*” A „*versenyssellem*” már akkor is fontos volt, hogy kik a „mi” és kik az „ők”,
az nem is fontos: „*Ma is szedtünk barackot és mi 9 ládával szedtünk ők meg 4 lá-
dával szedtek. Ma eljött Marikának a vőlegénye és amikor fejte a tehenet lefröcs-
költ tejet.*” „*Nagyon sok barackot szedtünk cefrébe, és nagyon sok barackot tet-
tünk el lekvárnak. Az az érdekes hogy amikor főzik elkezd spriccelni. [Kedves
Anyuka irtam egy szép verset.]*” A vers valahol elkallódott, biztos nem nagy ká-
runkra, de a kifröccsenő forró baracklekvár nyoma még mindig látható a jobb
csuklómon.

„*Ma ezen a szép nyári
napon fejeztük be az ara-
tást. Gyuri szedte a mar-
kot, Marika összekötözte,
én meg összeraktam.*”

Máskor meg a virág-
ágyás féltett dáliaí, Vik-
torka néni büszkeségei sze-
repeltek a híradásban, mint
kivehető, némi szoron-
gással: „*A Gyuri a tehén
farkát cibálta, hogy aréb
jöjjön a tehén. A tehénel
álmodtam és a disznoval.
A tehén öszetört 2 macs-
katányért és lerágta a dá-
liákat.*” Azért ki-ki moz-

Na itt a dátumot is sikerült feljegyezni, s hát tagadhatatlan nélkülem semmi fontos dolog nem történhetett a tanyában, a szakszerűséggel azonban még voltak gondok, még nagyon az elején lehettünk: „Hogy érzitek magatokat? Remélem, hogy jól. Tegnap egy malacot kergettünk, a malac a búza kalászába szaladt, és a malac a szomszédoké volt. És az este állított be.” [Bp. 1961. jun. 23.] „Bográcsban főztük a finom vacsorát a kemény tarhonyát. Jött egy kocsi és felültünk rá és elmentünk a szomszéd tanyáig. Szerető kisfiad Jancsi. [1961. jun 24]”

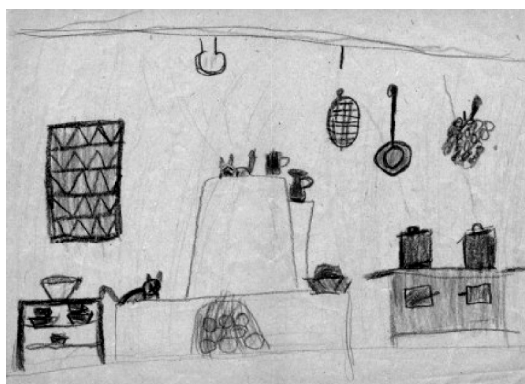
A konyhaszolgálat is elkerülhetetlen gyermekfoglalatosság vagy csak egyszerűen kíváncsi lábatlankodás: „Remélem, hogy a levelem a legnagyobb egészségben talál benneteket. Ma vágtunk két csirkét, az egyiket én fogtam meg a másikat a Gyuri”.

Mindig megerősítettem, nincsen ok a szülői aggodalomra, de azért minél gyakrabban jöjjenek csak látogatni: „Nagyon jól érzem magam. A leveledet megkaptam. Nagyon örülök neki. Tegnap mi főztük meg az ebédet. A főzés közben fogtunk tolvajt. Sokat gondolok rátok”. „Tegnap felhúztam Dékány bácsi csizmáját és olyan sokáig futottam benne hogy végül hasra estem. Amikor jöttök hozzátok le a labdát.”

Egy szakszerű beszámolót is küldtem a lezajlott, a gyümölcsösben és a veteményesben sok kárt okozó viharról.: „Vasárnap nagy vihar volt. Három eperfának a tetejét lecsavarta, kettőnek az egyik oldalát, kettőnek két-két ágat lecsavart. Sok kárt okozott. Sok barackfának lecsavarta az ágait. A kukoricákat elverte a jég. Két akácfát tövestül kicsavart”.

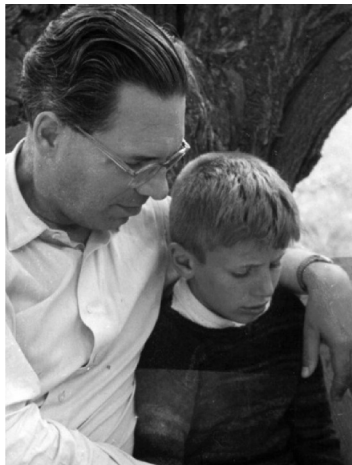
És némi kis szülői aggodalomra való ok: „A Viktorka néni minden nap bekeni a csalánaimat ecetes vattával. Amikor ti eljöttök meglátogatni meggyes rétes lesz ebédre, amit ti nagyon szerettek”. „Nagyon jól érzem magam. A csomagot megkaptam. A csalánok múlnak. Ne haragudjatok hogy kevés levelet írok. A fényképeket megkaptam.” „Van az udvaron két hordó abba szoktunk fürödni. Viktorka néni minden nap behinti a csalánaimat de semmit se segített rajta.” „Minden délután sokat alszom. Sokat szoktam játszani. A kutyának oda viszem az ennivalót és a kacsáknak is. Minnél hamarabb jöjjetek ki.” „Ma meggyet szedtünk. Ezen a napon eljött Curika néni. Csirke volt az ebéd és palacsinta. Egy csirke odament a kúthoz és belefúlladt.” „Anyuci ne aggódj. Estétként játszom a kutyával amikor szabadon van engedve és össze-vissza nyal. Ma epret szedtünk, és sárga barackot. D.u. eljött Curika néni és Koncz bácsi. Szerető kisfiad: Jancsi.”

Persze volt aggodalom és a biztatásból is kijárt; az éppen betűvetéssel kísérletező kishúgom és anyám is biztatott, jó helyen vagyok: „Kedves Jani! Hogy vagy? Jól nyaralsz e? Én is szerettem volna odamenni mert hallottam Anyutól hogy milyen

8. kép. Tanyasi belső gyerekszemmel

jól nyaralsz!” „Édes kis fiam! Látod én már írok neked. Bizom benne, hogy jól fogod magad viselni. Nagyon vigyázz arra, hogy a kúthoz és a kutyához soha se menj – ahogy azt szegény anyám elképzelte. Fogadj szót Viktorka néninek. Juli nagyon örült, amikor elmeséltem neki, hogy neked milyen jó dolgod van. Apuci is nagyon örült, hogy az ő kisfiának ilyen jó dolga van. Viktorka nénit üdvözlöm, írd mielőbb, légy jó kisfiú, Anyu és Apu. Jancsikám!”

9. kép. Édesapámmal a tanyán

Anyám jóval rendszeresebben küldött leveleket sok-sok biztató dicsérettel, hogy milyen „ügyesen viselkedsz a tanyán”, mármint hogy én. De aztán apám is írt, még hozzá elég hosszú, amolyan felnőtt levelet, írógéppel, amelybe éppen akkor, július 6-án tett be új szalagot az „írógépes bácsi”, s mintegy velem lett kipróbálva. A levélből megtudhattam, hogy Juli húgom a Szabadság hegyen hét gyerekkel együtt csibészkedett, amúgy a fülével is volt valami baja, meg az is kiderült hiányzom neki. Apám kérte írjak neki is, mindig „várja a postás bácsit, hogy vajon hoz-e neki valamit?” Apám ügyesen fűzte a szavakat, hiába no, ezért azt is írta, biztosan meg is történt ez már azóta, főleg tehát a figyelmeztetés. Apám is biztatott, tartsak ki, biztatásul elmondta, sok panasz nem volt rám, sőt úgy dicsértek engem „szállásadó gazdám”, nyilván Viktorka néni, hogy ezzel nekik is nagy örömet okoztam. Kilátásba helyeztek még egy közös látogatást, mielőtt „augusztusban együtt fog nyaralni az egész család”.

A tanya számomra egyben a végtelen elvágyódás érzésének megismerését is jelentette, a szomszéd tanyáig eljutni is eseményszámomba ment. Gyerekkoromban nálunk Pesten „nagy élet” folyt, írók, költők, színházi emberek jártak hozzánk. A tanyán meg szokatlan volt a csend, a néhány kilométer sugarú világ. Viktorka nénivel tervezgetve mindig Kiskőrösre akartunk eljutni, meg is volt ígérve, mégiscsak ott van Petőfi szülőháza..., de valahogy sohasem sikerült. A soha ki nem fogyó munka ritmusa sem engedett, erős vonzású külön bolygó volt a tanya. Ehhez jött még a tévesztés depressziója: egyik napról a másikra elveszíteni mindent, ami addig több generáció számára a legfontosabb volt, mindenekelőtt a földet és az önállóságot. Ezt a Pista bácsi és a hozzá hasonló büszke, kevés beszédű, a maguk módján vallásos parasztemberek közül sokakat összeroppantott. A tulajdont elvették, a tartást nem.

Akkor, a szőlősorok között a homokban feküdvé, Kratochvil: *Felfedezők és hódítók* című könyvét olvasva bennem élt a vágy, hogy elmenjek innen valahová, a négy-hat hét is végtelenül hosszú időnek tetszett. Pedig én csak „kirándulni” voltam itt, az „élet” nekem valahol máshol volt. 1963-ban – amikor csak négy héti voltam a tanyán – jöttek értem, s másnap a családdal együtt elmentünk a Fekete-tengerre, Szocsiba nyaralni...

Mégis vissza-visszajártam. Viktorka nénit utoljára egyetemista koromban, a kecskeméti kórházban láttam. A fehérvérűség eredetileg fekete haját vörösesbe, fehér bőrét sárgás-barnásba, telt alakját csontsovánnyá formálta, s néhány nappal később életét is elveszte. Később még egyszer elvetődtem a tanyára: az egykori gazdák portájának fegyelmezett rendjét, a megélhetést kereső szegények dzsumbujája váltotta fel.

A lengyel paraszt

A szűken vett történet – még mindig nem felejtve az eredeti apai kérdést, hogy ti, mit kereselek...? – voltaképpen 1981. január 20-án is kezdődhetne, bár tudjuk egyetlen történet sem kezdődik a kezdetén. A számomra külön is emlékezetes nyolcvanegyes esztendőben már közel három és fél éve dolgoztam, mint kezdő, a szociológia és a közgazdaságtan határán mozgó kutató, az MTA Világgazdasági Kutató Intézete szocialista országok osztályán. 1977. szeptember 1-jétől, mint tudományos ösztöndíjas gyakornok, ez lett hivatalos munkába állásom dátuma is, 1979. szeptembertől már tudományos segédmunkatárssá avanszáltam. S bár azon az őszön mintegy kétszázötven, jórészt értelmiségi társammal együtt aláírtam a Vaclav Havel bebörtönzése ellen Kádár Jánoshoz és Losonczy Pálhoz írt tiltakozó leveleket, egy év múlva még ledoktoráltam, két nyelvből (orosz, angol) középfokú nyelvvizsgát tettem, a csehszlovák társadalmi-hatalmi struktúráról írt dolgozatommal az intézet ifjú kutatói pályázatán első díjat nyertem, az év legvégén, Szilveszter napján a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó (huszonötezer forintos, tíz havi béremnek megfelelő) könyvszerződést kötött velem *A lengyel agrárfejlődés dilemmái című* könyvemre. Vagyis „A lengyel parasztra”, ahogy húgom, Fruzsina akkoriban egyszerre hívott engem és művem, utalva Znaniecki híres könyvére.

Az MTA Világgazdasági Kutatóintézetének kelet-európai osztályán, ahová felvettek, külgazdasági elemzések és országtanulmányok készültek, nem annyira tudományos publikációs, mint inkább alkalmazott tájékoztató célzattal, elvileg az állami- és pártvezetés felkészítésére.

Amikor fiatal ösztöndíjasként témát kellett választanom, a lengyel országtanulmányban már csak a mezőgazdaság és a közlekedés témái maradtak nekem választhatóak. Én a meglehetősen egyedi, a magánparaszi lengyel út elemzése mellett döntöttem. Az volt a fő kérdésem, hogy 1945 óta vajon Lengyelországban miért nem lehet(ett) téveszesíteni, és miért lenne értelmetlen az, ha mégis megkísérelnék? Míg Magyarországon ugyanis lezajlott az úgynevezett „meleg kollektivizálás”, addig Lengyelországban a „hideg kollektivizálás” folyamatát mutattam be, mikor is a földtulajdon magánkézben hagyása mellett „államosították” a mezőgazdaságnak a földtulajdonon kívüli teljes gazdálkodói-üzleti környezetét – vetőmag- és gépkereskedelem, értékesítés, közlekedés stb. – s e környezet kisajátítását, állami monopóliumokkal bátyázták körül. Miért? Hogyan? Ez a téma-választás az egyetem utáni kutatói pályámon izgalmas szakmai kezdésnek bizonyult, hiszen steril közgazdasági megközelítéssel feldolgozhatatlan, mondhatnám

igényelte a szociológiai szemléletet is. Azt hamar felmértem, hogy a témának jó irodalma van, a szinte végtelen angol nyelvű irodalom, a magyarra fordított és a Kossuth Kiadó által zártan forgalmazott, számozott belső bizalmas anyagok, cikkek, tanulmányok, sőt egész könyvek, s végül a szokatlanul részletes és szakmailag igényes lengyel statisztikák, amelyek olvasásához még csak különösebb nyelvtudás sem kellett. Egy féléves munkával írtam tehát egy 170 oldalas tanulmányt, amelyet az intézet még 1978-ban *Az 1945 utáni lengyel agrárfejlődés* címmel száz példányban belső kiadványként megjelentetett.

Mi, az intézet akkori fiatal kelet-európai kutatói – Réti Tamás, Mizsei Kálmán, Hunya Gábor és jómagam – megfogadtuk, hogy egészen másféle értekezési stílust honosítunk meg, mint ami akkor szokásos volt és öncenzúra-mentesen írunk. Ezt akkor úgy neveztük: a „vörös farkak és kategóriák száműzése” írásainkból.

Bizonyos értelemben nem volt nehéz erre az elhatározásra jutni, mert a magyar „másként gondolkodó” közgazdászok, szociológusok „szerencséjére” nem volt publikációs és tanítási kényszer, a „gyanús” kutatókat nem nagyon engedték be az egyetemi oktatásba. A publikációs helyzetről már vegyesebb a kép, írni lehetett, publikálni jóval kevésbé; a belső, a korlátozott informális vagy fél-informális elit nyilvánosságához nagy biztonsággal el lehetett jutni. Az akadémiai intézetekben szokásban volt ugyanis, hogy egy-egy dolgozatról munkahelyi szakmai vitákat tartottak. Egy bizonyos körrel elmondható, hogy egymás megbízható és rendszeres olvasói voltunk. Így a lengyel dolgozatomat is megvitattuk: elég kritikus elit közönség jött össze. Sokakkal ott ismerkedtem meg, így kerültem közeli ismeretségbe olyan emberekkel, akikről korábban hallottam, írásaikat olvastam, de személyesen nem ismertem őket. Az intézeti vitán megjelent például Bauer Tamás, Szabó Miklós és Juhász Pál. De ez időtájt keresett meg Bence György és Kis János is. A lengyel mezőgazdaság történetéről írt munkám lett a „belépőm”, mind a reformközgazdászok és szociológusok, mind pedig a demokratikus ellenzék informális szellemi elitjébe.

Miután az akkor legrangosabb szakmai könyvkiadó – munkahelyi vezetőim támogatásával – szerződést kötött velem, hogy tanulmányomat – némileg kibővített formában – kiadja, ezért egy új fejezettel szerettem volna kiegészíteni a meglévő szöveget, melyben a Szolidaritás megalakulását követő kibontakozással kapcsolatos elképzeléseket és programtervezeteket mutattam volna be – a szükséges friss információkat leggyorsabban azonban csak a helyszínen szerezhettem meg, legalábbis akkor így gondoltam.

1981. január 13-án tehát egy „Bognár elvtárshoz” címzett elég szűkszavú feljegyzésben arról írtam, hogy a „lengyel országmonográfia karbantartása érdekében január 20. és 30. között szeretnék tíz napot Varsóban tölteni, s némi huzavona után a hivatalos útra engedélyt kaptam. A lamentálás okát akkor csak sejtettem, ma már tudom: ugyanezen a napon a belügyi apparátus – III/III-B. önálló, a „belső ellenséges elemek tevékenységét figyelő” alosztály, Karasz Lajos rendőrtábornok, miniszterhelyettes tudtával – is elkezdte utam szervezését, igaz ezt eredetileg nem kértem. Az utóbb kikért megfigyelési iratokból az is kiderült, hogy munkahelyi vezetőimet egy korábbi lengyel utamról is tájékoztatták. Neve-

zetesen arról, hogy előző év november 24–29-e között, igaz egyedül és turista-ként Lengyelországban jártam, ott Adam Michnikkel, a KOR egyik vezetőjével, valamint Kowalikkal, a Szolidaritás aktivistájával találkoztam, részt vettem a varsói műszaki egyetem diákszervezetének ülésén, továbbá felvetették annak lehetőségét, hogy újabb utamat, amelyen már négy kísérőt is „szerveztem” magam mellé, nyilván szervezkedő ellenzéki barátaim ösztönzésére „ezt az alkalmat is ki fogja használni a magyar és a lengyel ellenzéki csoportok közötti szorosabb kapcsolat kialakítására”. Január 30-án még azt is pertraktálták, hogy december 22-én az „illegálisan csatornákon keresztül kapott” dokumentumokat – Szolidaritás Szakszervezet és a Lengyel Parasztszövetség alapszabályát, egy kinti ellenzéki helyzetelemzést – átadtam egyik intézeti munkatársamnak. Bejelentették továbbá egy következő operatív jelentésben, hogy „érkezésüket a szerv előre jelezte a lengyel áb szerveknek”, ahogy gondoltuk, úgy történt.

10. kép. A magyar „delegáció” és Stefan Penksa tolmács a paraszt Szolidaritás varsói székháza előtt

A Szolidaritás Független Szakszervezetet 1980. november 10-én bejegyezték, igaz nem önszántukból: a Lech Walesával augusztus 31-én kötött, a gdanski nagy sztrájkokat befejező szerződés értelmében kényszerültek erre. Azért a rend (és a fiatalabbak) kedvéért jegyezzük meg: Lengyelországban ugyan még nem volt hivatalosan kihirdetve a rendkívüli állapot, arra csak nem egészen egy évvel később, 1981. december 13-án került sor, de a „testvéri” szocialista ország gazdasági-társadalmi és legfőképpen politikai válságban volt, s mindenki azt gondolta, hogy valaminek történnie kell, mert az általunk is lépten-nyomon megtapasztalt

„kettős hatalom” lényege szerint sem tartható fenn sokáig. Ezt a mi esetünkben a lengyel belügyisek megjelenését és a civil társadalom tagjainak szolidarizáló – figyelő, gondoskodó, óvó – gesztusait jelentette. Egy két konkrét példát is említenék: mikor idézést kaptam a varsói rendőr-főkapitányságra, a szálloda portáján s a szállodám portáján alá kellett írnom az idézés kézhezvételét igazoló papírt, a recepció hölgy megkérdezte, nem akarok-e inkább illegalitásba vonulni. De vajon hova vonulhattam volna illegalitásba? Lengyelországból történő kiutasításom során még a vámosok is látványosan elhatárolták magukat a belügyesektől, s jó utat kívánva tüntetően nem voltak hajlandók átkutatni a poggyászomat, mikor a politikai rendőrség emberei „kikísértek” a reptérre (a magyar kollégáikról ez már közel sem volt elmondható). A Lengyelországban töltött nyolc nap alatt megtanulhattam: hogyan viselkedjek úgy, hogy a követőm tudja, rájöttem, ki és miért követ, ezért aztán le kell cserélni őt; vagy hogyan viselkedjek úgy, mintha nem tudnám, és így „észrevétlen” rajtam maradhatnak; így aztán mindketten tudjuk, a követő és én is, a követett is mi a helyzet – de úgy viselkedünk – mintha nem tudnánk, hogy ne kelljen állandóan lecserélni a követőt, mert neki sem jó pont, ha állandóan lebukik, és nekem is fárasztó kiszúrni az újabb követőt. Jó kis „kiképzés” volt, aminek nem is sokkal később Magyarországon nagy hasznát vettem.

De ugorjunk vissza az út elejére. Intézeti vezetőimnek kicsit „későn” érkezett belügyi figyelmeztetésről mit sem tudva január 20-án elutaztunk, és ezzel elkezdődött a „Magyar Bálint-ügy”. Hunya Gábor intézeti kollégám valóban az én ötletemre civilként tartott velünk, Panninak – dr. Halustyik Anna jogász, élettársam, későbbi első feleségemnek – meg én voltam a meghívója, de majd’ mindenhova velem tartott ekkoriban, miért ne jött volna éppen ide? Juhász Pállal és Kanics Andrással, a Szövetkezetkutató Intézet két munkatársával már kint, Varsóban találkoztunk.

Varsóba történő megérkezésem utáni reggel máris dolgom után néztem, föl hívtam egy csomó embert, egy sor találkozót beszéltem meg, hogy kutatói programomnak megfelelően minél szélesebb körrel konzultáljak, köztük persze szakszervezeti gazdasági szakértőkkel; beszéltem az agrárgazdasági, a szövetkezeti kutatóintézetben, a Mezőgazdasági Körök Országos Szövetkezeti Központjában dolgozókkal, jártam a Mezőgazdaság és Falu elnevezésű akadémiai intézetben, valamint az ottani szociológiai intézetben, a varsói egyetem jogi fakultásán, illetve földrajzi intézetében; felvettem a kapcsolatot a mezőgazdasági minisztérium vezető munkatársaival, egy a HVG-ben megjelent interjút is készítettem a miniszterhelyetttel. A szakszervezetek gazdasági elképzeléseinek tanulmányozása céljából találkoztam az Autonóm Szakszervezeti Központ vezetőjével, aki egyébként egy hónappal korábban kutatóvendégünk volt Budapesten. Valamint két alkalommal jártam a Szolidaritás varsói székházában.

Valaki ott meghallotta, hogy kollégámmal magyarul beszélünk, és megkérdezte: nem mi vagyunk-e azok a magyarok, akik a Metropol Szállóban szálltak meg. Kiderült ugyanis, hogy reggel két belügyes érdeklődött utánunk a szállodában. Eleinte nem sokat törődtünk a dologgal, később azonban szaporodtak a furcsa jelek. Észrevettük, hogy mindenhova – mégpedig meglehetősen nagy apparátussal –

követtek minket. Akkor találkoztunk a két hivatalos úton lévő „szövkutos” kollégával, s ők is arról számoltak, hogy őket is követik, fél napra még az útlevelük is eltűnt a szállodából. Fölgyorsultak az események. Január 27-én Pannival együtt megtudtuk – akkor már a mi Hunya-kollégánk hazautazott –, hogy a két másik pesti kolléga programját felső utasításra a vendéglátó intézmény néhány nappal megkurtította, és már hazautaztak. Este hivatalos értesítés várt a szállodában: másnapra beidéztek a varsói rendőr-főkapitányságra. A rendőrségen közölték velem: még aznap el kell hagynom az országot. A döntést ismételt kérésemre sem voltak hajlandók indokolni. Elém raktak egy kitöltött – lengyelországi tartózkodást kérő, a kérelem teljesítését azonban eleve megtagadó – vízumigénylő lapot, és fölshíltak, hogy írjam alá, persze nem tettem meg. Erre elkérték útlevelemet, beleütöttek egy lengyel vízumot, melyeknek érvényessége a kiállítás napjára szólt. Miután elhagytam a főkapitányság épületét, egy percre sem maradtam magamra: négy férfi kísért vissza szállodába. Megvárták, amíg összeszedtem holmiam, azután kikísértek a repülőtérre.

Ferihegyen már vártak. Mindenki nagyon udvarias volt, csomagjaim alaposan átvizsgálták. Különösen a könyveknek, nyomtatványoknak és a feljegyzéseknek szenteltek nagy figyelmet, de semmit sem vettek el leszámítva egy magnókazettát, éppen a mezőgazdasági miniszterhelyettessel készített interjúmat. Három nap múlva ezt is visszaadták.

Egy hét múlva, február 4-én idézést kaptam az V. kerületi rendőrkapitányságtól, hogy „útlevel ügye végett” 1981. február 10-én tíz órakor jelenjek meg. (A folyamatos hivatali munkarendnek megfelelően tizenegy órára Pannit rendelték be. A többieket is beidéztek, ugyanezen tárgykörben: február 2-án egész kis beidézési katasztert csináltak a gondos belügyesek, kit, mikor, hova és hányra...kell idézni, hozzátéve: „Az útlevelek bevonását osztályunk hajtja végre”.) Nem volt nehéz kitalálni, hogy az „ügy” az útlevelünk elvételének szemérmes megnevezése. Így is történt a rendőrségen külön-külön kezünkbe nyomták a határozatot „külföldre utazása közérdeket sért”. Árnújításakor a rendőrhatalóság képviselője arra is fölshíltott, hogy Lengyelországból történt kiutasításomról, valamint útlevelem bevonásáról tájékoztassam munkaadómat. Február 11-én fellebbeztünk – mindig mindent együtt Pannival, innen, s nem máshonnan a többes szám – „útlevel-ügyünkben”; 25-én megkaptuk a módosított határozatot változatlan tartalommal. (Az ugyanazon napon született újabb operatív jelentésben olvasható, hogy a lengyel ab szervek adatai szerint „Házigazda” [Magyar Bálint fedőneve] ellenzéki kapcsolat-építésre használta az inkriminált nyolc napot.

Ennek persze volt valóságalapja. A lengyel Szolidaritás dokumentumait négy kis csomagban a lengyel köztársasági kutató intézetből postán küldte el az én hazai munkahelyemre. A „vamosok” akkor még nem látták stencilezett illegális kiadványt, úgyhogy számukra minden ilyesmi „hivatalosnak” tűnt. Így persze hiába vizsgálták át a határon. Egy dolgot nem hoztam haza Varsóból – joggal számítva a figyelmes fogadtatásra – a követőimről készített fotók negatívját.

Február 16-án aztán már én is tájékoztattam munkaadómat az ügyről, noha nyilvánvaló volt számomra, hogy fölötteseim, ha nem is mindent, a kellesténél azért

többet tudnak. Az intézet igazgatója, Bognár József közölte velem, hogy számolnom kell bizonyos következményekkel: augusztus 31-én lejáró szerződésemet semmiképpen nem hosszabbítják meg. Elfogadható indokot mégsem lehetett könnyen találni; azt még sem lehetett nyíltan vállalni, hogy a döntés politikai retorzió. Másnap, 17-én, ezt írták utóbb kézhez kapott munkalapomra: „Munkatervét színvonalasan teljesítette. Segédmunkatársi... megbízatását nem kívánjuk meghosszabbítani, mivel kutatási profilja nem egyeztethető össze a Szocialista Országok Osztálya munkatervi feladataival, különös tekintettel arra, hogy az Intézet a feladatokhoz képest státusz-hiánnyal küzd”. Újabb egy hét telt el, mikor közölték velem, hogy azonnali hatállyal felfüggesztenek, fegyelmit indítanak ellenem, és egyben további intézkedésig kitiltanak az intézet területéről. Állítólag Pál Lénárd és Aczél György gyorsította fel telefonon az „eljárást”.

Közben március 19-én kiadóm fölbontotta lengyel agrárfejlődésről szóló könyvemre kötött szerződést. Mivel, így szólt indoklásuk: „A terjesztők közölték, hogy munkámra csak akkor van szükség, ha azt még folyó évben megjelen-tethetjük. Mivel az 1981. évi megjelenés nyilván nem lehetséges, a munka kiadásától elállunk”. Azért 23-án még leadtam a kiadónak 144 oldalnyi kéziratot, 28 darab ábrát, 32 darab táblázatot, még vagy tíz oldal jegyzetanyagot, s elmentem első fegyelmi tárgyalásomra, amely több mint négy óra hosszat tartott. Végre megtudtam, mivel vádolnak: betekintésre odaadták nekem a Külügyminisztérium MTA-hoz intézett 007/591. számú átiratát, mely szerint 1981. január 28-án, szolgálati kiküldetésem lejárta előtt kiutasítottak Lengyelországból, mert „olyan szervekkel és személyekkel kerestem és vettem föl kapcsolatot, melyek jelenleg és a közelmúltban is a két nép barátságát sértő és azzal ellentétes folyamatokat erősítő tevékenységet folytatnak”.

A bizottság korrekten, a kor viszonyai szerint bátran járt el, hiszen végül is azt állapította meg, hogy „a megvizsgált iratokban nincs olyan közvetlen bizonyíték – és ilyen meghallgatásom során sem jutott a bizottság tudomására –, melynek alapján a fegyelmi vétség elkövetése bizonyítható lenne”. Tehát nem volt más vétkem, csak az, hogy elvették az útlevelemet. A fegyelmi bizottság megállapította, hogy „az intézeti munkához szükséges feltételek egy részével immár nem rendelkezik”, és visszadobta a labdát az igazgatónak: „az ebből fakadó konzekvenciák mérlegelése nem a fegyelmi bizottság illetékességi körébe tartozik”.

Az igazgató másnap levelet írt, amelyben közölte, hogy az ellenem indított fegyelmi eljárást megszünteti, mivel „tagadásával szemben a fegyelmi vétség nem bizonyítható” – egyidejűleg, hathetes felmondási idővel, május 7-i hatállyal megszünteti munkaviszonyom.

Április 2-án volt kiadóm jelezte, hogy még e hónapban 18.750 Ft kártérítést fizetnek, a ki nem adott munkámért. A hét havi fizetésemnek megfelelő gesztussal arra „utaltak”, hogy nekik sincs kedvükre a felsőbbség eljárása.

Ekkor már eldöntöttem, hogy perre viszem a dolgot akkor is, ha minden fokon veszítek. Demonstrálni kívántam az eljárás politikai jellegét. Szabályos munkaügyi pert kezdtem, de érthetően nehezen találtam ügyvédet, aki vállalta volna a megbízást. Hárman is elálltak, mikor meghallották a politikai összefüggéseket.

Végül Fedák Tibor képviselt, őt is megfenyegették egzisztenciálisan, a per után behívták az Igazságügyminisztériumba: kizárják az ügyvédi kamarából, ha még egy ilyen pert vállal. Ő egyébként apám katonatársának Kaczián Lórántnak a veje volt, aki 1973-ban Haraszty Miklóst védte. Munkamegosztás volt kettőnk között, ő viszi a jogi, én meg politikai vonalat.

De közben történt még valami a munkahelyen – pontosabban a közgazdasági kutatással foglalkozó munkahelyeken. Először négy-öt kutatóhely mintegy harminc szociológusa, közgazdásza intézett közös levelet védelmemben Szentágothai Jánoshoz, az MTA elnökéhez.

A teljesség igénye nélkül néhány név: Bauer Tamás, Bokros Lajos, Csanádi Mária, Donáth Ferenc, Jánossy Ferenc, Juhász Pál, Lengyel László, Mihályi Péter, Oblath Gábor, Pécsi Vera, Simonovits András, Szalai Erzsébet, Tardos Márton, Vági Gábor, Voszka Éva. A még állásban lévő informális kutatói reform elit reprezentánsai. Május 11-én meg is köszöntem nekik világos és határozott, ugyanakkor demonstratív kiállításukat, ma már egy kicsit patetikus szövegű levéllel: „...valódi tudományos közélet csak olyan ‘parlamentáris’ keretek közt létezhet, ahol a gondolat minden képviselőjét ‘mentelmi jog’ illeti meg”. Mindenesetre a lengyel agrárdolgozatom helyezte ebbe a szellemi közegbe, az tett szociológusként elfogadottá. Az életemben három tanár volt rám nagy hatással: Balogh Zoltán neomarxista szociológia tanárom, ’79-ben fiatalon öngyilkos lett. Aztán Jánossy Ferenc volt a következő, akit *A gazdasági fejlődés trendvonala* című könyve olvasása után 1973-ban kértem meg, hogy tanítson minket. Ez után két évig tartott nekünk – 20–25 diáknak – órákat a lakásán. A harmadik pedig a Juhász Pál. Ők azok – és mások nem –, akik eszembe jutnak, ha azt a szót, hogy „mester” meghallom. Mestereim voltak, s közülük kettő kiállt a tanítványa mellett..., Zoli már nem tehetette meg.

A „harminccal” egy időben az MTA Közgazdaságtudományi Kutatóintézetnek KISZ-alapszervezete meghívta Bognár Józsefet április 30-i taggyűlésére, hogy tájékoztassa a tagságot a „Magyar Bálint-ügyről”. A tájékoztató – mint a KISZ alapszervezet május 5-i állásfoglalásában olvasható – „több ponton nem volt meggyőző”. Szerintük „az ügy kapcsán fennáll annak a veszélye, hogy a kutatás szabadságára, a kutató egzisztenciális védelmére, valamint a tehetségek megbecsülésére vonatkozó tudománypolitikai alapelvekbe vetett bizalom megínog, és ez bizonytalanságot, nyugtalanságot kelt, illetve kellemetlen emlékeket idéz föl a tudományos közvéleményben. Ezért, amennyiben a Magyar Bálint felbbezéséről döntő munkaügyi bíróság nem helyezné őt vissza korábbi állásába, úgy méltányosnak tartjuk, hogy a megfelelő tudományirányító szervek a közeljövőben gondoskodjanak a részére képzettségéhez és tehetségéhez méltó kutatói állásról valamely más munkahelyen”. Az állásfoglalást az alapszervezet huszonhárom igen és két nem szavazattal, valamint egy tartózkodással elfogadta.

Fenntartásai voltak a Világgazdasági Kutató Intézet KISZ-szervezetének is. Bognár Józsefhez intézett május 12-i levelükben a következőt írták: Magyar Bálint munkájára „a magyar tudományos életnek szüksége van...”

A Fővárosi Munkaügyi Bíróság június 3-án tárgyalta fellebbezésem. Az első forduló azzal végződött, hogy dr. Lukács Éva bírónő bejelentette: tanúként meg kell hallgatnia Bognár József igazgatót, ezért a tárgyalást június 17-re elnapolta. Az intézetet képviselő jogász az igazgató képviselői mentelmi jogára hivatkozva próbálta elhárítani, hogy Bognárt tanúként meghallgassák. A bírónő azonban felvilágosította, hogy a mentelmi jog a letartóztatás esetére vonatkozik, ő pedig csupán tanúként kívánja megidézni a képviselőt. A bíróság később mégis eltekintett Bognár József meghallgatásától. Erről az intézeti jogász a tárgyalást megelőző napon értesítette ügyvédem, és mellékelten megküldte az igazgató nyilatkozatának másolatát, melyet a bíróság számára készített. A nyilatkozat – eltérően a korábbi hivatalos állásfoglalásoktól – már nemcsak „technikai”, hanem politikai értelemben is vitatta alkalmasságom a kutatói munkakör ellátására. „Felperesnél korábban is tapasztaltunk olyan megnyilvánulásokat, melyek arra utaltak, hogy magatartása... során sem az intézet érdekei, sem az igazgatásrendészeti szabályok nem tartják vissza elképzeléseinek hangoztatásától és keresztülvitelétől. Közvetlen vezetői több alkalommal észlelték ezt... Egy ilyen alkalommal folytatott »tisztázó« megbeszélés során felperes úgy nyilatkozott, hogy teljesen érthetőnek és jogosnak tartja, ha magyar állampolgárok a hivatalos felfogással ellentétben álló és esetleg az ország érdekeivel ellentétben álló véleményeiket és nézeteiket külföldi hírközlő szervekhez (rádió, sajtó stb.) közvetlenül is eljuttatják”. Csakhogy ez a bizonyos „tisztázó” megbeszélés mint azt kifejtettem a bíróság számára készített feljegyzésemben – egészen más ügyhöz kapcsolódott: „1979 végén intézetünk igazgatója... arra szólított fel, hogy egyrészt vonjam vissza a cseh polgárjogi aktivisták bebörtönzése miatt októberben kelt két nyílt levélen szereplő (Charta ’77) aláírásomat, másrészt határoljam el magam a két levél AFP francia hírügynökség által történt nyilvánosságra hozatalától. Semelyik felszólításnak nem tettem eleget. Ugyanakkor azt is leszögeztem, hogy a két – semmilyen állami vagy hivatali titkot nem tartalmazó, pusztán véleményt tartalmazó – levélnek a nyilvánosságra hozatala nem ütközik a magyar törvényekbe”.

Ez az egész vagy nem tartozott az ügyhöz, vagy ha odatartozott, akkor nyilvánvaló: a bíróságnak nem munkaügyi vitában, hanem egy politikai retorzió dolgában kell állást foglalnia. Ezért a bíróság azonnal elfogadta a felperes ügyvédjének indítványát: kizárta értékelési köréből Bognár József nyilatkozatának idézett bekezdését. Úgy látszik azonban, a bírónő mégsem volt egészen biztos benne, hogy pártatlannak mutatkozik. A fellebbezést elutasító ítélet kihirdetésekor ugyanis a következő szavakkal fordult a tárgyalás közönségéhez: „Kérem, higgyék el, hogy az ítélet meghozatalánál csak jogi szempontokat vettünk figyelembe”. A másodfokú ítélet ellen nem volt helye fellebbezésnek.

Ami azután történt, az formálisan független a munkaügyi vitától. A formális (jogi) és az igazi (szakmai, politikai) befejezés között „mindössze” annyi a különbség, hogy végül mégiscsak sikerült kutatói állásba kerülnöm. A lengyel mezőgazdaságról írt dolgozatomnak azután lett egy további, politikailag kissé szokatlan története: Laczkó Ferenc, az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének munkatársa (nem egyedülként) tanított a „marxista egyetemen” is, s azt találta

mondani, szívesen bemutatná a lengyel agrárelemzést az MSZMP KB Politikai Főiskolán, csak jelentősen le kellett rövidítenem a szöveget. Ekkor még perben álltunk a „pártállammal”, de a helyzet politikai iróniája csábított. Háromforintos 54 oldalas változatban ki is adták jegyzetem, ráadásul még szeminarizálni is meghívtak. Útlevelem bevonva, állásomból kirúgva, az állammal szemben pert veszve, könyvszerződéselem felbontva, de az én jegyzetemből tanulnak a pártkaderképző főiskolán a lengyel mezőgazdaság történetéről... Én voltam az addigi legfiatalabb „pártelőadó”, minden „diákom” idősebb volt nálam. Barátaim meg úgy érezték, hogy jobb, ha még bejönnek ketten megvédeni a liberális gondolkodású szerzőt, a nyilván ortodox hallgatóságtól, párttitkároktól, meg különböző apparátus tagoktól. A tanárember radikális és másként gondolkodó, a diákok ortodoxak és konzervatívak. Azért ez akkoriban éppen fordítva volt, a szokásos tanár-diák viszony bizony felborult.

A jegyzet végén még egy kis fricskát is megengedhettem: „1981. decemberével felfüggesztették a paraszt Szolidaritást is, és 1982 januárjában a LEMP [Lengyel Egyesült Munkáspárt] és az Egyesült Parasztpárt nyilatkozata újra a gazdakörök és mezőgazdasági körök ‘független, önigazgató szervezeteit’ ruházta fel a magánparaszi érdekképviselet politikai monopóliumával. Ezek feltehetően nem fognak ‘kellemetlenkedni’ az olyan – szintén e nyilatkozatban meghirdetett – intézkedések megtételénél, mint amilyen az alábbi is: ‘A szerződéses rendszert a kizárólagosság elve alapján kell összekapcsolni az alapvető termelési eszközök (műtrágya, szén, abrakakarmány) eladásával, továbbá a beruházási javak (gépek és eszközök, építőanyagok), az állami földalap földjei eladásával, valamint a termelési költségek meghitelezésével’. E nem éppen reformszemléű intézkedés nem jelentene mást, mint a felvásárlási rendszer látens kötelező beszolgáltatási rendszerre történő átalakítását. De 1982 már külön fejezetet jelentene.”

Az eljárás során bizonyítanom kellett azt is, hogy el akartam helyezkedni, mert a munkaügyi pert nem vihettem volna különben tovább. 1981. májusban tudomásomra jutott, hogy az Agrárgazdasági Kutatóintézet szociológust keres. Ezért júniusban jelentkeztem az intézet szociológiai osztályánál. Az osztályvezető úgy nyilatkozott, hogy szakmailag megfelelőnek talál az állás betöltésére, de alkalmazáshoz ki kell kérnie a „felsőbbség” véleményét. Június 15-én kaptam választ: az osztályvezető telefonon közölte velem, hogy az intézet vezetősége – sajnos – „nem vállalja” alkalmazásomat. Ez egyértelmű jelzése volt annak, hogy fentről leszóltak: a belügyesek, vagy a pártközpontosok nem engedélyezték felvételemet.

A második próbálkozásom már sikerrel végződött. Igaz ezt már „cinkos összejátszással” konspiratív módon készítettük elő. Épp jókor talákoztam Manchin Róberttel, akivel még a '73-as Szelényi Iván-féle faluszociológiai felmérésben dolgoztam együtt kérdezőbiztosként. Ő mondta, hogy jelentkezsek Hankiss Elemér értékszociológiai műhelyébe, ami akkor a Vitányi Iván vezette Művelődéskutató Intézetben működött. Meg is tettem, meg is egyeztünk. Sőt abban is megegyeztünk, hogy befejezem a pert, s miután „végre-valahára” vesztettem, akkor vesz fel Elemér. De addig is, amíg ez nem következik be, nem szólunk senkinek

és telefonon sem beszélünk a tervezett munkába állásomról, hogy a „szervek” ne tudjanak közbe lépni. Ugyanis az ügyem egyfajta példastatuálásnak szánt akció volt, mellyel a hatalom azt akarta üzeni a még kutatói, oktatói állományban dolgozó radikális szociológusoknak és reformközgazdászoknak, hogy nem kívánja eltérni kapcsolataikat a demokratikus ellenzék „kemény magjával”. (Munkaügyi papírjaimat azonban Vitányi Ivánnak is alá kellett írni, aki ezt szó nélkül meg is tette. Ezt hívják mindkettőjük esetében civil kurázsinnak, amit vezető pozícióban nem sokan gyakoroltak.)

Hankissnak több kutatási témát ajánlottam; köztük egy párt nomenklatúra vizsgálatot, s a szakmában talán először, a magyarországi kulákság történetének feldolgozását. Ő a kulákságvizsgálatot választotta, mint egyikét a magyar társadalomtörténet nagy vesztes csoportjai (zsidóság, svábság, polgárság, kulákság) közül. Június 20-án a Művelődéskutató Intézet december 31-ig szóló szerződéssel tudományos munkatársnak alkalmazott, rangban még elő is léptem... Ekkor vettem fel (újra) a kapcsolatot Juhász Paliékkal, akik akkor indították az éppen esedékes országos faluvizsgálatukat. Palit ugye ekkor már több helyről is ismerhettem..., nem oly régen éppen Varsóban találkoztunk. Mindenesetre én, mint valamiféle útitárs csatlakoztam szövetkezeti kutatók kérdőíves, nagy apparátust mozgó terepmunkájukhoz. Adatfelvételi próbaterepként választották Dunapatajt. Őket általában a társadalmi rétegek, csoportok helyzetváltozásai, a paraszti árutermelés formái és esélyei, a különböző termelőszövetkezeti reformtörekvések érdekelték, közben én pedig elindíthattam (kicsit még rejtve) a magam kulákságkutatását.

Kezdek megnyugodni a kedélyek: ha egyszer felvettek, talán lenyelték a békát... Sok minden vallott arra, hogy egy ideig nem lesz több probléma – egyebek között az a levél, amelyet Kónya Sándor, az MTA központi hivatalának vezetője írt Szentágothai János nevében, válaszul a „harmincak”, a mellettem kiálló közgazdász kutatók levelére. A válasz teljes mértékben igazat adott ugyan Bognár József igazgatónak, aki a fegyelmi eljárás megszüntetése után „alkalmatlanság” címén elbocsátott, de elviekben megállapította: „elnök elvtárs úgy véli, hogy ... »egzisztenciát érintő adminisztratív retorzió« szabályos csatornán közölt tudományos véleményért senkit nem érhet, s eddig ennek az elvnek igyekeztünk is érvényt szerezni... Elnök elvtárs véleménye szerint nincs akadálya annak, hogy Magyar Bálint továbbra is a közgazdaság-tudomány területén végezzen tudományos munkát”.

1981 októberében azonban az akadémia vezetésének döntése értelmében a Művelődéskutató Intézetben belüli csoport, vagyis az értékszociológiai és társadalomtudományi elemzések műhelye 1982. január 1-jétől teljes egészében átkerült az MTA Szociológiai Kutató Intézetéhez. Köpeczi Béla, az akkori akadémiai főtitkárhelyettes hozzájárult a csoportban dolgozó valamennyi kutató átvételéhez és szerződésének meghosszabbításához – kivéve engem. Oda jutottunk, ahonnan indultunk... Ekkor előjött újra, hogy ha egyszer már kirúgtak egy akadémiai intézetből, akkor egy másik akadémiai intézetbe sem vehetnek fel újra.

Ezúttal közvetlenül Szentágothaihoz fordultam, 1982. január 13-án kelt levélben egyebek közt azt írva: „Miután közvetlen munkahelyi vezetőim [Hankiss

Elemér] továbbra is igényt tartanak... munkámra, ezért úgy gondolom, hogy a személyesen ért megkülönböztetés ellentmond az Ön nevében írt levél megállapításainak. Ha szerződésemet valóban nem hosszabbítják meg, úgy én sem gondolhatok mást, mint hogy igaza van az ügyben Önhöz küldött levélnek: esetemben »egzisztenciát érintő adminisztratív retorzióról« van szó. Hiszen eltávolításomat ezúttal még formai indokokkal sem lehet alátámasztani. Azért fordulok az Elnök úrhoz, hogy az Ön által is vallott elvek védelmében éljen elnöki tisztségéből eredő jogaival, s biztosítsa számomra, hogy »továbbra is a közgazdaság-tudomány területén végezzek tudományos munkát«”. Informálisan három kutatóhelyet is megneveztem, ahol el tudtam volna képzelni a pályám folytatását. S Szentágothai János valóban élt „elnöki tisztségéből eredő jogával”. A kompromisszumos eredmény hamar megvolt: áprilisban közölték velem, hogy a Szövetkezeti Kutatóintézet hajlandó akadémiai ösztöndíjasként alkalmazni. Az Akadémia három évig fizetett egy másik kutató intézetnek csakhogy körein kívül legyek.

Gyenes Antal (1920–1996) az intézet igazgatója egy kilencszáznegyvenegy éves illegális kommunista volt, aki a második Nagy Imre kormány begyűjtési minisztereként nem egészen két nap alatt felszámolta a kötelező beszolgáltatás rendszerét. Nagy Imre állítólag elég ingerülten vette tudomásul, hogy ripsz-ropsz felelőtlenül megszüntette a begyűjtést. Ő tehát olyan miniszter volt, akinek első ténykedése volt, hogy saját minisztériumát felszámolta. Nem akármilyen tett. Aztán Kőből Józseffel az MSZMP KB ülésén csak ketten nem voltak hajlandóak ellenforradalomnak minősíteni a forradalmat, s ezzel megelőlegezni Nagy Imre halálos ítéletét. Ezért aztán le nem csukták, parkolópályára rakták: a Szövetkezetkutató Intézet élére. Gyenes Antal behívott, és azt mondta: „Bálintkám, ha az a kisgazda [mármint Bognár József] kirúgott téged, akkor én felveszlek” – mondta az egykori illegális kommunista, akit ugyancsak a belügyesek nyomására nyugdíjazták 1986-ban. Csavart egy világ volt ez.

Minden bizonnyal a Szövetkezeti Kutatóintézet volt a legliberálisabb kutatóhely az országban. A különböző tiltakozó íveket a mintegy húsz kutatónak rendszerint a fele aláírta, s ezért semmilyen munkahelyi retorzióban nem részesült. A *Beszélőt*, miután elkezdődött előállítására, az intézetben szabadon lehetett árulni. (Azt persze nem tudták, hogy 1981 nyarától 1985 tavaszáig az illegálisan megjelenő vezető szamizdat folyóirat, a *Beszélő* összekötője voltam a lap szerkesztősége és dunabogdányi nyomdája között. A szigorú és hatékony konspirációnak volt köszönhető, hogy ilyen hosszú időn át lebukás nélkül dolgoztunk. Erről a szerepemről a feleségemen kívül a szerkesztők közül is csak Kis Jancsi, illetve két egykori egyetemista társam, a nyomdász házaspár Békés Erzsike és Orosz Pista tudott. Senki más.) Ha a BM-ből felkeresték Gyenes Antalt, hogy kikérdezzék erről arról, utána behívott néhányunkat, s elmesélte miről faggatták. Elő-előfordult, hogy igazgatói irodájában a tárgyaló kanapéján aludtam délutánonként, a titkárnök nem kis rosszallására... „Gyenes Tóni” pontosan tudta hogy kulákság-történettel foglalkozom, mindig adta nevét a kutatási kérelmekhez, hogy bejuthassak a megyei pártarchívumba, a megyei tanácsi irattárba. A megyei pártarchívumban az összes „szigorúan titkos” anyagot megkaphattam, jegyzeteket készíthettem,

ajánlásainak (és persze a Gajdócsi–Romány-féle megyei vezetésnek) volt köszönhető, de mondanom sem kell kulákkutatásom mindenütt fedőnéven szerepelt. Az egyébként „álcázott” elnevezés így hangzott: Az 1945 utáni magyar agrártársadalom földbirtok viszonyainak, gazdálkodási stratégiáinak, rétegződésének – történeti-szociológiai vizsgálata.)

A pataji polgár

Budapesten kívül egész eddigi életemben nem voltam egy helyen annyit, és nem ismerkedtem meg annyi emberrel bensőségesen és mélyen, mint ahánnyal Dunapatajon. Patajjal tehát ez egy lelki kötelék is. 1981. július–augusztus táján voltam ott először. Akkor volt a szövetkezeti kutatóintézet soros (ötévenként ismételt) országos összehasonlító adatfelvétele, előtte ’77-ben volt ilyen. A terepmunka előkészítése zajlott.

A másik történet Schiffer Pál és Simó Sándor nevéhez köthető a Hunnia Filmstúdiónál, miután velük indult 1981-ben a „lassan eltűnő” paraszti életet dokumentáló program, Köllő Miklós filmfőigazgató és Gyenes Antal egyezsége alapján. (A dokumentumfilmek születési körülményeiről viszonylag sokan és sokat írtak, a sorozat nyitókötetében például Juhász Pál.)

Juhász Palit Gyenes kérte fel szakértőnek, s már együtt a „hunniásokkal” három helyet választottak ki az országban, az egyik lett Pataj, mert Pali odament, nagy fantáziát látott a déli „református végvár” kutatásában, a másik Szentés, Törzsök Erika és Kardos Laci terepmunkájával, Juhász Pali vezetésével, a harmadik meg Ibafa a Zselicégben. Havas Gábornak voltak már alapos és jó vizsgálatai Ibafán, én lettem tehát a Dunapataj-felelős. Nagyon tudatosan választott különböző típusú terepek voltak ezek.

Ami minket illet, mi olyan falut kerestünk, amelynek összetett a társadalma, de azért még átlátható. Dunapataj egykoron, a 19. században még olyan mezőváros volt, ahol elég állandó módon ütközött, többször került konfliktusba a református parasztpolgári réteg, a katolikus uradalmi nagybirtokhoz kapcsolódó cselédség és zsellérség, plusz egy meglehetősen szűk, katolikusokból és reformátusokból egyaránt kikerülő hivatalnoki-értelmiségi réteg. Tudvalévő, hogy a 19. század végén aztán a település el is veszítette mezővárosi státusát. A konfliktus mellett verseny is folyt a két egészen eltérő társadalmi alakzat között: Kalocsa egyházi birtokokkal övezett katolikus egyházi és érseki adminisztratív központ, míg Pataj, s vele együtt Ordas református végvár. Társadalmának gerincét az öt–huszonöt holdas református parasztpolgárok rétege adta. Viszonylag gazdag intézményrendszere és tagolt civil társadalma volt, mert a református gazdakörből kezdve a katolikus közigazgatásig, a polgári olvasókörből a ’48-as körön át, az iparos testülettől különböző gazdasági-érdekvédelmi egyesületekig, a kor kötelező szervezeteiig (többek között a levante kör) szinte minden volt itt. Vagyis az egyesületek széles köre minden magát szervezni képes társadalmi csoportot lefedett, vagy másképpen ezek a csoportok a maguk egyleteit, köreit, asztaltársaságait, később szakszervezeteit és

pártjait képes volt kitermelni magából. Ez a másfélszáz év megelőző történelmében volt így, s ennek érezhető volt még a hagyománya, még találkozhattunk a jellemző parasztpolgárok öntudatos, néha makacs utódaival.

A református–katolikus történelmi együttélés következményeinek vizsgálatán túl az is célunk volt, hogy ne legyen egyintézményes a falu; mivel akkor két mezőgazdasági termelőszövetkezet is volt, a Petőfi és az Új Élet, ezen kívül volt Áfész, ipari szövetkezet, meg nagy iskola, művelődési ház, múzeum, s ez mindjárt sokszereplőssé tette a társadalmi teret. Persze, mit tagadjuk negyedrészt száz kilométerre volt Pesttől, tehát már nem tartozott az agglomerációhoz, másrészt viszont nem volt olyan messze, hogy ne lehessen megközelíteni. Másfél-két óra alatt oda tudtunk érni. Ezek voltak a Pataj mellett szülő érvek.

Mire „Szakállással” [Juhász Pál fedőneve] Patajra értünk, egy másik társaság – a megfigyelők megfigyelői is – szerveződött, ők szintén terepmunkát szerveztek, csak éppen mi lettünk munkájuk tárgya. Így szólt BM III/III-B. önálló alosztály 170. számú (1981. augusztus 7.) napi jelentése. „A Szakállas fn. bi-

11. kép. Városias Pataj a századfordulón

zalmas nyomozás célszemélye. F. hó második felében Dunapatajon tábort szervez az általa vezetett szociológiai kör számára. A kör a Szövetkezet Kutató Intézet interjúk adatfelvételében működik közre. „Szakállas”-nak az a terve, hogy a kapott megbízáson túl saját céljaira életmódkutatást is folytatnak. Ez utóbbi program szervezésében részt vesz „Házigazda” fn. célszemély is. Az információ forrása és tartalma megbízható, ellenőrzött. Intézkedés: – megszervezik a tábor operatív biztosítását és ellenőrzését; – folytatják a bizalmas nyomozást.” [Aláírás: Karasz Lajos r. altábornagy, miniszterhelyettes.]

Felderítő munkával kezdtem magam is: a kuláklisák rekonstruálásával. Fedőtémám a magyar mezőgazdaság átalakulása volt különös tekintettel a birtokstruktúrára, 1945-től 1960-ig. Ez azt jelentette, hogy ha én a birtokstruktúra, alapvetően a birtoknagyság szerint indulok el, interjúk és beszélgetések alapján készített feljegyzéseimnek egy idő után ki kellett adniuk a huszonöt holdnál nagyobb birtokosokat, így meg is volt a kuláklisák alapja, a birtokolt föld. Voltak ezen kívül persze ipari kulákok is. Tehát el tudtam a birtoknagyságokon indulni, elég hamar össze is jött négy-öt lista nyolcvan-száz közötti névvel. A nagyon mozgalmasra sikeredett ’81–’82-es év folyamán egyszál magam nyolcvankilenc családdal interjúztam, a jobb tájékozódásomért családfákat is felvettem velük. Miután ’82 januárjától a szövetkezeti kutatóintézethez kerültem, saját interjúim

12. kép. Juhász Palival Patajon

alapján megkértem másokat, hogy itt vagy ott csináljanak hosszabb interjúkat. Aztán megszerkesztettük ezeket, így kerültek a könyvbe.

Dokumentumszociográfia: egy új műfaj

A kulákság története érdekelt, és először arra gondoltam, hogy írok egy szokásos helytörténeti munkát. Ahogyan elkezdtem ismerkedni a személyekkel és az archívumi szövegekkel, utóbbiak nyelvezete magával ragadott. Az hogy mindebből dokumentumszociográfia lett, ami műfaji értelemben eredeti dokumentumok kronológiai rendbe szedve és azokra reflektáló interjúk egyfajta egyvelege, a munka közben alakult ki; hogy ezt kéne csinálnom, és mindez félresöpörte az átfogó kulákság-vizsgálati tervemet, eredetileg ugyanis az lett volna. A családfakutatásokat, körülbelül tíz olyan faluban el is kezdtem, ahol

Paliéknak is volt adatfelvétele: többekkel – Kardos Laci, Horváth Zsuzsa, Demszky Gábor, Törzsök Erika csináltuk az agrárpolitikai kutatást, ami a korabeli gazdalajstromok, kuláklisták, birtokstatisztikák gyűjtéséből, családfák rajzolásából, rövid falutörténetek összeállításából, valamint interjúk készítéséből állott. A kiválasztott települések közé tartozott: Rábacsanak, Vassurány nyugaton, Tárnok az ország közepén, Fejér megyében, Gadna Borsodban, a szikszói járásban Csaroda, Tákos és Hetefejércse Beregben, a Tiszaháton Tizasüly, az alsójászsági járásban Komádi a bihari részen, Vésztő Békés megyében, a szeghalmi járásban, egy valamire való agrárvizsgálatból kihagyhatatlan Makó Csongrádban. Szintén próbáltuk begyűjteni a kuláklistákat, az erre vállalkozókkal interjúkat csináltunk, köztük az 1906-os születésű Anna nénivel, *Nina a kastélyban* címmel 1982 októberében, de további módszeres kutatásra nem volt mód.

A pénzhányon túl elsodort a pataji történet, sőt az emberi sorsok sodrása olyan erős volt, hogy a szűk értelemben vett kulákság-történeten is már túlkerültem... A személyes vallomásokban megkapó volt, hogy Patajon '82-ben elterjedt, újból összeírják a kulák családokat, harmincnégy évvel a történetek után még mindig élt bennük a félelem. Furcsa szerep volt az enyém: egyszerre voltam egy fiatalember, akinek szívesen beszéltek az életükről, és egyszerre voltam egy távoli budapesti központból érkezett hivatalos (doktorált) kutató. Miközben tevékenységünket nyomon követték a belügyisek, a tanácsi vezetőknek jelentéseket kellett írniuk ténykedésünkről. Hogyan lehet, hogy egy személy, aki egyáltalán nem utazhat, mert elvették az útlevelét, akinek könyvét nem adják ki, akit kirúgtak az állásából, most hirtelen egy másik állásban újra „központi elvtárs” lett, aki ráadásul bejuthat bárhova? Ez vidéken a szerepeknek egy érthetetlen kavardása volt. Én persze ott semmilyen ellenzéki tevékenységet nem fejtettem ki, de azért a hírek előbb-utóbb utolértek. A személyes kapcsolatok erősségére jellemző,

hogy néhány emberrel azóta, közben már felnőtt gyerekeikkel is jóban vagyok. Sokan családi relikviákat ajándékoztak nekem, amiket ők csináltak, például házi szötteseket, vagy Ferenc József ezüst egykoronását stb. Az interjúzás során kedvenceim az idősebb parasztasszonyok voltak, akik nem mérlegeltek úgy, mint a férjeik. Ezek az idős emberek sokszor el-elsírták magukat az interjú során, és látszott, hogy történeteiket még másnak nem mondták el. Alapvetően ezért alakultak így a kapcsolatok közöttünk. És akkor még ott voltak a dokumentumok, amelyekről addig semmilyen fogalmam sem volt. Az akkori tanácsvezetés ellenkezése ellenére sikerült bejutnom a helyi archívumban, a tanácsépület elzárt részébe. Látszott, hogy az ötvenes évek irataihoz senki sem nyúlt. Más lehetőség nem lévén kiloptam onnan eredeti iratokat, lefénymásoltam, aztán nem oda, hanem a múzeumba vittem vissza, nem lehetett tudni, hogy a dokumentumokat mikor semmisítik meg. Most huszonöt év után újból úgy találtam meg az iratokat, mint amikor kiloptam a tanácsi irattárból. A szigorúan titkos és bizalmas jelzetű iratok voltak a számomra fontos anyagok. Az iskola egyszekrényi iratanyagaihoz is sikerült hozzáférnem, az persze közel sem volt olyan titkos, abból is válogathattam. A falun kívülre Kecskemétre mentem a megyei levéltárba, ott őrizték a járási és a községi tanácsi jegyzőkönyveket, ezeknek nemcsak a nyelvezete, de állaga és tartalma is megkapott. Szinte szószzerinti jegyzőkönyvek voltak 1953-ig, összefoglalva egy-egy személy véleményét, néha, mint egy filmben vagy színdarabban elevenedett meg a falu. A helyesírási hibákkal és a tájszólással együtt, ügyetlenül fogalmazva, rossz helyesírással, többnyire valahogy legépelve ott hevert az egész. Az emberben óhatatlanul felmerült, hogy tudok-e hitelesebben beszélni egy korról annál, mint ahogyan ezek az emberek, ezek a dokumentumok beszélnek.

Sikerült bejutnom a megyei pártarchívumba is, ami a legrendezettebb irattár volt, amit addig láttam, nem sok, körülbelül egy félméternyi iratanyagot őriztek ott Dunapatajról. Oda már a megyei pártbizottság titkárának az engedélye kellett. Ha bármit le akartam másolni, ahhoz szintén az ő engedélye szükségeltetett. Tudtam, hogy ami engem érdekel, azt úgysem engednék lemásolni, de a jegyzetelés meg volt engedve. Pannit és hűgomat kértem meg, hogy jöjjenek velem, és két írógéppel néhány napon át körülbelül nyolcvan–százoldalnyi anyagot kigépelünk egy az egyben. A vége felé elég kínossá kezdett válni a szokatlan kutatási módszer, hogy például a szocdem pártba beépített kommunista ügynökök titkos jelentéseit valaki szó szerint kigépele.

Felpörgettem a munkát, gyorsan kimásoltuk, ami kellett, és aláírtam egy nyilatkozatot, hogy a levéltár engedélye nélkül nem publikálhatok belőlük semmit. Akkor az anyaggal már az a határozott céloim volt, hogy olyan olvasmányos összeállítást csináljak, ami egyszerre jó forrás kutatóknak, akik a korról akarnak írni, s jó a felsőoktatásban tanulóknak, akik faluszociológiai, antropológiai, társadalom- és politikatörténeti tanulmányokat folytatnak mikrotörténelmi léptékben. Végül érdekes olvasmányt nyújt a laikusoknak a korról. Természetesen senki sem köteles végigolvasni pontról pontra, hanem többször oda-vissza lapozgatva, le-le-ragadva az érdekesnek ítélt részeknél. Magam is így, lapozgatva és szálazgatva jutottam el a dokumentarista szociográfia műfajának kialakításához, mivel meg-

próbáltam az átolvasott körülbelül húszezer oldalnyi anyagot összetömöríteni kilencszáz oldalra, aminek egynegyede a közel ötven személlyel készült interjú. De persze nem teljes interjúk, hanem valamilyen életútból csak fél- vagy negyed oldal, más interjúból a teljes akár. A felszabdalt és a különböző eseményekhez vágott szövegrészek kronológiai elrendezése sajátos értelmezést, illetve értelmezési lehetőségeket ad... A szereplők és források váltogatják egymást, ennek talán a legérzékletesebb példája Kiss István esete '56 után. Amikor a következő év elején letartóztatták, története egy megtalált levéllel kezdődött a községi irattárból, ami arról szólt, hogyan kellene elrejtteni egy fegyvert a tanácselnöknél – vagyis nála – hogy aztán le lehessen tartóztatni; aztán jön az interjúrészlet arról, hogyan tartóztatják le, és hogyan keresnek nála fegyvert, majd következik a kalocsai rendőrségi kihallgatási jegyzőkönyv, azután megint folytatódik az interjú, végül következik az ítélet szövege, és így megy végig az írott és a beszélt szó a történeten. Az is motivált, hogy így még nem dolgozta fel senki sem egyetlen település történetét. Itt az volt az igazi kérdés, hogy hol lehet elválni az egyébként végtelen történetet, és azt kell mondjam, hogy korábban vágtam el, mint ahol szerettem volna. Én az általános tévesztésnél akartam befejezni, de annyira elhúzódtott a munka, hogy nem jutottam rendesen hozzá a tévesz iratokhoz, illetve amikor oda-jutottam volna az egyik tévesz anyagának feldolgozásához, talán éppen megelőzőképpen elégették a korai iratokat, kihordatták az udvarra, és mindent elégették. Így '56 és az utána következő megtorlás foglalta keretbe a történetet.

Ezzel párhuzamosan folyt a filmezés is, mindig szívesen kísértem Juhász Palit Szentésre, vagy Havas Gábort Ibaára, de nekem természetesen Dunapatajon kellett helyt állnom. Négy alapvető film volt, ami Patajhoz kötődött, három hagyományos filmdokumentáció, az egyik a Dávid család története, velük mind a mai napig szoros barátságban vagyok. A másik a Lakatos család története, az emberileg is szép, mert három egymás mellett levő házban, három generáció történetét jelenítette meg. A harmadik film a Kalocsa irányába elnyúló Böddi-pusztá volt, az egykori katolikus uradalomhoz tartozó cselédtelep, az ország különböző részeiről származó zsellérek és cselédek vagy proletársorból kiverekedett családok sorsát örökítette meg.

A televízióban vetítették a Dávid családot, az akkor szokásos késői időpontban. Emellett volt egy érdekes figurája a falunak Taba János, akit 1956-ban nem kergettek el, tanácsitkárként maradt a helyén. '56 után Amerikába emigrált, majd hazatérőként megjelent a faluban. Ekkor merült fel, hogy lehetne a személye köré egy filmet építeni. 1984 novemberre elkészültem egy forgatókönyvvel, Taba Jani–John Taba címmel, ami Schiffer Paliékkal folytatott több konzultáció után átalakult egy hétszereplős filmmé *A Dunánál* címmel, Love me tender alcímmel, amit Taba Jani zongorázott a film végén. A történetet úgy fűztem össze, hogy '56-ra koncentráltam,

13. kép. A film betiltott plakátja

a különálló életutak akkor, a forradalom idején találkoznak, majd szétfutnak a '80-as évek elejéig. Egy falutörténetet filmben elmesélve hét ember sorsán keresztül, ahol az emberek nem feketék és fehérek, nem jók és rosszak, hanem a jóknak is vannak bűneik, a rosszaknak is vannak igazságaik, és mint ahogy a történelemben, minden mindennel össze van kavarodva. De azért kiválnak az igazán igaz emberek az elmesélt történetből.

A filmkészítéskor arra törekedtem, hogy a háttérben maradjak – mint a dokumentumszociográfiában – s hogy egy ilyen történetet másfél-két órába be lehessen sűríteni, nagyon pergőnek kellett lenni. Az interjúzási tapasztalatok azt mutatták, hogy az addig soha el nem mondott történetek gyémántként kristályosodva ott vannak az emberekben. Előveszi az ember, nézi, és ugyanúgy csillognak, ugyanúgy néznek ki, akár másodszor, harmadszor vagy negyedszer vesszünk elő jól ismert történeteket. Ez megkönnyítette a szerkesztést, mintha virtuálisan megvágnék egy filmet, pontosan ki lehetett jelölni, hogy ez vagy az a snitt érdekel engem a történetben, és már azt is tudtam, hogy körülbelül két vagy öt perc alatt meséli el a várt történetet, nagyjából ugyanazokkal a szavakkal, amikkel elmesélte nekem, a filmben több olyan jelenet is van, ahol a szereplők sírnak. A filmben úgy tűnik, mintha először sírnák el magukat a jelenetnél, pedig igazából akármi-kor ehhez a részhez értek a történetben, elsírták magukat. Schiffer Pali filmes dramaturgiát tudott adni a történeteknek, és így csináltuk együtt a filmet. A személyes kapcsolataimra jellemző, hogy a film elején alig hallható módon angyalkámnak szólítanak engem, de aligha gondolhat rám a néző. Körmendi Józsi bácsi hívott így, más szereplők meg Bálintkámnak, de kivágtuk. Az így készült filmet, el kell mondanom, nagyon szerettem. A vágásban is végig részt vettem. Nagy élmény volt számomra az 1988. februári Budapesti Filmszemlén tartott bemutató, a Kongresszusi Központban, filmünk hőseivel – a nem sokkal korábban elhunyt Kiss István kivételével.

1985–88 között volt egy időszak, amikor a legszabadabban beszélő műfaj volt a film. A *Szerencsés Dániel*, az *Egymásra nézve*, a rendszerről, '56-ról szóló játékfilmek, majd jöttek a dokumentarista filmesek, a Gulyás-fivérek, Hortobágyról szóló klasszikus fekete-fehér filmjük nyerte a fődíjat. A munkatábor társadalmában majd' mindenki jó vagy rossz. A civil Patajon már elmosódottabbak a jó és rossz szerepek a közbülső rész nagyon széles. Ez az összetett, bonyolult, de azért világos erkölcsi normákat hordozó társadalomkép tükröződik vissza a mi filmünkben. A *Dunánál* a társadalmi zsűri különdíját és a filmkritikusok díját nyerte el.

A Patajaiak Köre

Én alkatilag úgy lettem alkotva, hogy ne bírjam sokáig: csak leíró szociológusként nézhessem és ábrázolhassam a társadalmat, előbb-utóbb alakítani is szeretem. Ilyen irányú energiáimat persze nagyrészt lekötötte a demokratikus ellenzék. De Patajra járva 1984 táján értesültünk arról, hogy nem sokkal korábban a Somogy megyei Siómaroson Kossuth Művelődési Kör néven helyi egyesület alakult, Pápai

Lajos bácsi vezetésével. Miután a siómarosi (és siójuti) volt az első, a példa-gazdakör az országban, és azon kívül talán még egy-két helyen, például a fővárosi Újpalotán – gondoltam vágjunk naiv képet – és a Népművelési Intézet munkatársai segítségével hozunk létre itt is egy hasonlót, hiszen Patajnak jelentős gazdaköri hagyományai voltak. Akkor már több forrásból tudtam, hogy itt a legnépesebb egyesület a Gazdakör volt, a többnyire református középparasztság önálló szervezete elnökkel, választmánnyal, pénztárossal, könyvtárossal, csaknem ezer kötetes könyvtárral, amit aztán 1949-es államosításkor épületestül elkoboztak. A kör a mindennapi társasélet keretétül szolgált a gazdák számára. Ezen kívül előadásokat, bálakat, színelőadásokat, télen pedig ezüst- és aranykalászos gazdatanfolyamokat szervezett.

Hasonlóan jelentős volt az Iparoskör, ami a hagyományos kézműveseket és a modernebb szakmák képviselőit tömörítette. A körnek ugyanúgy volt könyvtára és épülete, amit ugyanúgy elkoboztak. A Katolikus Kör nevéből következően a római katolikus vallású gazdák egyesülete volt. A '48-as Polgári Olvasókör pedig a község legtekintélyesebb gazdáinak gyülekezőhelye, amelyben a tagság apáról fiúra szállt. A Kaszinó társaságát pedig a falu hivatalnokai, értelmiségiei, kereskedői és a százholdas gazdák alkották. Az egyesületi életben formát nyerő közösségi tevékenység hagyománya a fordulat évével (vagy kicsivel még korábban) egyszerre csak megszakadt. 1955-ben ugyan rövid időre újjáalakult Dunapatajon a Gazdakör, de akkor nem a középparasztkok, hanem az egykori érseki uradalom birtokán földhözjuttatott cselédek egyesületeként. A beszélgetésekből azonban kiderült, hogy az idősebbek még emlékeznek szüleik és saját fiatalkori egyesületi élményeire. Hagyomány tehát van, minta meg közben lett, én is megpróbáltam a Pataji Polgárok Körét megszervezni.

A helyi értelmiség között kezdtem körülnézni, kik azok esetleg, akik hajlandók egy ilyen ügyet felvállalni. Különböző ürügyekkel mindenki kihátrált belőle. Végül is Dávid János, az egykori kulákcsaládból származó, ámde inkább középparaszti, mint „valódi kulák” volt, aki merte vállalni. Ő reprezentálta azt a középparaszti réteget, amelynek mindig volt piaci érzéke – ami a valóságos gazdasági mozgásokhoz kötötte –, gazdaságát is úgy örökölte, hogy mindig azt csinálja, amire a piacnak szüksége van, szemben a feltörekvő cselédekkel és zsellérekkel, akik önellátásra berendezkedett legyen benne mindenféle, egyfajta „állatkertnek” tekintették újonnan létrehozott gazdaságukat. A földnélküli szegénysorból feltörekvők emlékeikből építkeznek, hogy mit láttak a gazdagabb portákon, hogy ott volt tehén, ökör, ló, birka, disznó stb., akkor neki is kellenek, de azt már nem tudja, hogy azért voltak ott az állatok, mert annak a gazdaságnak volt piaci kapcsolata. Aki nem tud a piaccal stabil kapcsolatot teremteni, az tönkre megy, lényegében skanzent épít, nem vállalkozást. Miközben a középparaszti kultúrából felnövekvő családok piaci kapcsolataik alapján döntenek el, hogy milyen irányba mennek. Dávid János ezzel szemben nagyon jó példa arra, hogy bérfűrész iparát hogyan egészítette ki tulipán kertészettel, hogyan alkalmazkodott a kor nagy divathullámából következett házi kötőgép-ipari kereslethez, és hogyan épített minderre szolid egzisztenciát. Bármilyen piaci ingadozás, vásárlási szokások megváltozása lehetővé tette,

hogy ezekbe a mozgásokba be lehetett kapcsolódni, s ideig-óráig meg lehetett élni belőle. Ő volt tehát az, aki 1985 tavaszán vállalta a tényleges szervezést, mert azt azért kellett, mindig kell... Az egyesületszervezés várakozásainkat felülmúló visszhangot keltett Patajon. Az alakulási procedúra idején mintegy nyolcvan jelentkező tagnak, ez persze nagyjából ugyanannyi családot jelentett. Ami az összetételt illeti – s ebben van a korábbiaktól való jelentős eltérés – minden társadalmi réteg képviselte magát, jelentőségét pedig az adta, hogy Pataj nem egy párszáz fős életéért, fennmaradásáért küzdő aprófalú, hanem prosperáló, életerős, négyezres település.

Az eredményességre ismét van egy fel nem kért tanunk: a „...Csoportfőnökség egyik bizalmas nyomozásának célszemélye, M. Bálint szervezésében október 18-án Dunapatajon megalakult a Patajiai köre nevű egyesület – az illetékes szakigazgatási szerv engedélye nélkül. Az egyesület a régi gazdakörök mintájára működik. Az információ nem ellenőrzött. Intézkedés: – jelentik a BM III/III Csoportfőnökségének; – az engedély nélküli egyesület-alapításáról tájékoztatják a megyei pártbizottság első titkárát és a megyei tanács VB titkárát”. [BM III/III 4-B. önálló alosztály 217. számú napi jelentése. 1981. november 5.]

14. kép. A Patajiai Köre alakulásán Köles Sándorral és Elbert Mártával

Bár én a kör elnevezésébe a „Polgári” szócskát bekívántam illeszteni, de ezt az összegyűlték mai szóval már nem merték „bevállalni”, bár ott egyébként mindenki polgárnak tartotta magát és tekintette egymást. Mert a parasztpolgári létnek – pataji polgárnak –, az számított, akinek saját gazdasága, saját pincéje és saját bora volt. Ma már kifejezetten vicces olvasni az akkor, a Pataji Múzeumban felvett hivatalos jegyzőkönyvet, amelyben a hatvanöt tag mellett név szerint sorba veszik a meghívott vendégeket, mindenki neve mellé biggyesztve az et. rövidítést, vagyis – persze csak a fiatalabbak kedvéért mondom – az „elvtárs” szót. Szép kis vegyes társaság jött össze: Köles Sándor népművelő és dr. Magyar Bálint et., mindketten Budapestről, ifj. Vajda József et., aki évekig vezette a Pataji Művelődési Házat, Frits Péter et., Ács Zsigmond et., s végül, de nem utolsósorban a pataji születésű, kalocsai járási tanácsi osztályvezető, dr. Németh József et., aki egyébként az „alakuló akciót” köszöntötte még október 18-án, utána egy hónappal már elutasította az egyesület bejegyzését, azt írván, hogy „...határozatom szerint a „Patajiai Köre” Közművelődési Egyesület nem kezdheti meg működését. Az egyesület nyilvántartásba vételét megtagadtam. Ezen döntésem alapja, hogy a „Patajiai köre alapszabályának egyes részei törvénytörések.”

Azonban a szimbolikus jelentőséggel bíró névválasztást is beleértve szinte minden egyéb más – alapszabály szövege, hatáskörök, címerhasználati jogosultság, s egyáltalán az egyesület szervezésének létjogosultsága – nem csak társadalmi vitát váltott ki, hanem jogit is, államigazgatásit is, persze különböző szintereken, különböző szereplőkkel. Mindenesetre az elutasítás miatt a megyéhez fellebbeztünk, nyilván jogi szakértőink érveit felhasználva, de ezek a nevek, s címek sem mutattak rosszul a beadványon.

Egyszerre volt a tehát a résztvevők kisebb-nagyobb félelme, s ott volt még a tanácsiak gyanakvása, amelyet erőteljesen táplált a folyamatos titkosszolgálati nyomon követés s a nyomába járt tájékoztatási munkájuk. Legegyszerűbbnek – nekik legalábbis – a bejegyzés megakadályozása tűnt, mindenféle joginak látszó érvekkel. Több dolog állt ekkor itt össze: először is egy pesti kutatóintézetből lejön ide egy fiatal ember, és azt mondja, hogy emberek, ilyet lehet csinálni. Másodszor ehhez keres és talál is egy helyi támogatót, aki akarja és tudja is csinálni, és aki ezért nyakába vette a nagyközséget, aláírásokat gyűjtött, további támogatókat toborzott. Harmadszor kapcsolatainál fogva eléri, hogy a Soros Alapítvány pénzzel támogassa a független szervezkedést. Negyedszer a fővárosban megszervezi, hogy neves jogászok, többek között Eörsi Gyula jogász akadémikus, az ELTE rektora és Sólyom László egyetemi tanár, jelenlegi köztársasági elnök, egyébként polgári joggal foglalkozó szakmai tekintélyek véleményezzék az alapszabály-tervezetet, Dornbach Alajos a Soros Alapítvány ügyvédje segítsen a kérelmek, meg a fellebbezések megfogalmazásában. A két nagy hírű jogászt arra kértük, hogy ugyan foglaljanak már állást abban a kérdésben, hogy az alapszabályba foglalt elképzelt működésünk az akkor fennálló jogszabályokba ütközik-e vagy sem? Irigylésre méltónak találtam, ahogyan jogászaink a sokfelé elágazó vitát mindössze négy alapvető kérdésre, mondjuk úgy, a jog helyzetre voltak képesek egyszerűsíteni, s lényegében mindenben nekünk adtak igazat, azt írván: „A kérdésekben szereplő rendelkezések nemcsak nem sértenek jogszabályt, hanem azok tartalmi megoldásait és szellemét is demokratikusnak, példamutatónak tartjuk.” A bejegyzést ezek után az izgalmak után már meg nem tagadhatták, ott fenn.

Epilógus: a rendszerváltás után, amikor már szabaddá vált a terep, a helyi értelmiség is felbátorodott már, s átvették a kör vezetését Dávid Jánostól. Akkorra kiderítették miért nem jó vezető az, aki létrehozta, a kockázatot és felelősséget vállalta. Mindenesetre a Patajiak Köre ma is él, létezik, s a helyi társadalom újra-szervezésének aktív szereplője. A legnehezebb persze mindig az indulás.

Magyar Bálint szakmai munkái

(1974–2007)

Könyvek, tanulmányok, cikkek

1. *Hódmezővásárhely*. 1971. szept. 1–1972. aug. 2. Egyetemi szeminárium dolgozat. Budapest, 1974. 43 oldal
2. *A portugál fasizmus és az alkotmány*. Különdíjas OTDK-dolgozat. Budapest, 1977. (kézirat, társszerző).
3. A portugál fasizmus érdekstruktúrája és az alkotmány. *Jogtudományi Közöny*, 1981. január.
4. *Románia és Bulgária iparosítási modelljeinek összehasonlítása*. Egyetemi szakdolgozat. Budapest, 1977. 160 oldal (kézirat).
5. *A központi újraelosztás és a társadalmi-gazdasági pozíciók kapcsolatának néhány kérdése a második világháború utáni Csehszlovákiában*. Budapest, 1980. (kézirat).
6. *Hipotézisek a második világháborút követő román és bolgár gazdaságfejlődés összehasonlító tanulmányozásához*. Budapest, 1980. 94 oldal (kézirat).
7. *A 1945 utáni lengyel agrárfejlődés*. Budapest: MTA VKI TTTSZ., 1978. 250 oldal (belső kézirat).
8. *A lengyel mezőgazdaság 1970 után*. Budapest: MTA VKI TTTSZ., 1978. (belső kézirat).
9. Magángazdaságok Lengyelországban. *Heti Világgazdaság*, 1981. január 10.
10. Varsói beszélgetés a lengyel mezőgazdaságról. *Heti Világgazdaság*, 1981. március 14.
11. Merre keresi a kiutat a lengyel mezőgazdaság? *Világgazdaság*, 1981. március 12.
12. Polgárrá válni. (Kürthy Emil álnéven.) *Beszélő*, 4. sz. 1982. szeptember. Másodközlés: *Beszélő*. Összkiadás. I–III. k. Budapest: AB–Beszélő Kiadó, 1992. I. kötet, 189–191.
13. A szövetkezetek és az állami szektor a lengyel mezőgazdaságban. *Medvetánc*, 1982. 4–1983. 1. sz.
14. Borsós-tanya, Hortobágy. (J. Gyula visszaemlékezései.) *Mozgó Világ*, 1983. 11. sz. 89–111. (Közreadó.)

15. *Dunapataj: 1945–1958. Dokumentumszociográfia.* Budapest, 1984. 1147 oldal (kézirat, a Magyarország felfedezése sorozat számára).
16. Néhány megjegyzés a lengyel és a magyar mezőgazdasági kistermelő helyzetéről a hetvenes években. (Társszerző: Juhász Pál.) *Medvetánc*, 1984. 2–3. sz. 181–208., Másodközlés: In: Juhász Pál: *Emberek és intézmények.* Két zsákutca az agráriumban. Budapest: Új Mandátum, 2006. 76–98.
17. *Taba Jani – John Taba.* Filmnovella. Budapest, 1984. 80 oldal.
18. Hortobágy 1952–53. (Lejegyezte: Havas Gábor és Magyar Bálint.) *Négy Évszak*, 1985. augusztus. 27–34.
19. *A magyar mezőgazdaság vizsgálatának különböző metszetei.* (Társszerző: Juhász Pál.) Budapest, 1982. 69 oldal (kézirat).
20. *Dunaapáti 1944–1958. Dokumentumszociográfia. I–III. k.* Budapest: Művelődéskutató Intézet–Szövetkezeti Kutatóintézet, 1986., 910 oldal.
21. *Kampányok a falusi terekben az ötvenes években.* Budapest, 1986. 107 oldal (kézirat).
22. A falusi színtér. A szociológus szemével. *Filmvilág*, 1988. 20–22.
23. A Dunánál. Részletek Schiffer Pál és Magyar Bálint dokumentumfilmjéből. *Filmvilág*, 1988. február. 2–7.
24. 1956 és a magyar falu. *Medvetánc*, 1988. 2–3. sz., 207–212. Az Eörsi István lakásán 1986. december 5–6-án elhangzott előadás nyomtatott szövege, amely a forradalom 30. évfordulójának ellenzéki megemlékezésére készült.
25. *A Dunánál. Dialóglista.* (Társszerző: Schiffer Pál.) Budapest, 1987. 68 oldal.
26. Hegedűs B. András (szerk.): *Ötvenhatról nyolcvanhatban: Az 1956-os magyar forradalom előzményei, alakulása és utóélete című 1986. december 5–6-án Budapesten rendezett tanácskozás jegyzőkönyve.* Budapest, 1992.
27. Dunaapáti – egy elsüllyedt mezőváros. (Társszerző: Juhász Pál.) In: Juhász Pál: *Emberek és intézmények.* Két zsákutca az agráriumban. Budapest: Új Mandátum, 2006. 300–310. Másodközlés.

Programok

1. *A rendszerváltás programja.* Szabad Demokraták Szövetsége. (Társszerkesztő: Pető Iván.) Budapest, 1989. 159 oldal.
2. *Korszakváltás programja.* Budapest, 2000. (Társszerző: Csillag István, Török Gábor.)
3. *A szabadság minősége – az élet minősége. Javaslatok a nagykorú SZDSZ programjához.* Budapest, 2007. 191 oldal. (Társszerző: Sándor Klára. Szerkesztette: Vági Zoltán, Kádár-Csoboth Péter.)

Életrajzi szócikkek, interjúk

1. Mégsem dobták ki... *Beszélő*, 4. sz. 1982. szeptember. Másodközlés: *Beszélő*. Összkiadás. I–III. k. Budapest: AB–Beszélő Kiadó, 1992. I. kötet, 200–204.
2. EKA. *Ellenzéki Kerekasztal. (Portrévázlatok.)* (Szerkesztette és az interjúkat készítette: Richter Anna.) Budapest, 1990. 27–46.
3. Csizmadia Ervin: *A magyar demokratikus ellenzék (1968–1988)*. Interjúk. Budapest, 1995. 341–358. Első megjelenés: *Kritika*, 1993. január.
4. *A rendszerváltás forgatókönyve. 8. k. Kerekasztal-tárgyalások 1989-ben. Portrék és életrajzok.* (Szerkesztette: Bozóki András, Elbert Márta, Kalmár Melinda, Révész Béla, Ripp Erzsébet, Ripp Zoltán.) Budapest: Új Mandátum, 1999. 262–263.
5. Magyar Bálint: Minden a szavakkal kezdődik. *Népszabadság*, 2004. április 15.
6. A mi történetünk. Budapest, 2006. (<http://www.csepli.com/tanulmányok.html>)
7. *Országgyűlési almanach I–IV. k.* (Szerkesztette: Kiss József, Horváth Zsolt, Hubai László.) Budapest, 1993., 1996., 2001., 2006.

„A társadalom ‘hallgatój’ részét faggattam.”

Schiffer Pál

(1939. június 14. – 2001. október 4.)

Összeállította MARELYIN KISS JÓZSEF-SCHWARZ GYÖNGYI

Az egyik legnevesebb és legkiterjedtebb szociáldemokrata családba született Budapesten még a második világháború kitörése előtt. Római katolikus vallású apai nagyapja, Schiffer Ferenc kereskedelmi alkalmazott, majd önálló kereskedő, nagyanyja Fogel Róza. Édesapja, Schiffer Pál (1911–2001) Hajdúszováton született, Budapestre kerülve kereskedelmi iskolát végzett, majd 1929-ben tisztviselői állást vállalt a Franklin Társulatnál és a Wellner Alpacca Rt.-nél. Fialat tisztviselőként a szociáldemokraták közé vitte az esze, 1936 augusztusában belépett a MSZDP terézvárosi szervezetébe. 1937-től rendszeres előadó az országos ifjúsági bizottság rendezvényein, szemináriumvezető, pártnapi előadó, a kerületi cukrász-csoport könyvtárosa és „bizalmi férfitja”. 1939-ben választásvezető Budán, a II. kerületben. Tanulmányokat és cikkeket írt – 1939 és 1941 között Kővágó Pál álnevéen – a *Népszavába*. 1942-ben A modern kultúra kialakulása címen tartott előadásáért két hónapot töltött a Gyűjtőfogházban. Közben 1938-ban házasságot kötött Szakasits Klárával (1918–2001). Így lett anyai nagyapja Szakasits Árpád (1888–1965) az ismert ellenzéki szociáldemokrata pártvezér, a felszabadulás után miniszter, az egyesítéskori kommunista párt és végül a második köztársaság elnöke, akinek Antal és György nevű testvérei is hivatásszerűen politizáltak. Nagyanyja pedig Grosz Emma varrónő, akivel nagyapja – első felesége korai halála után – 1913-ban újabb házasságot kötött; György nevű nagybátyja és Klára nevet kapott édesanyja ebből a második házasságból született, aki egyébként Iparművészeti Főiskolát végzett, 1945 előtt az óbudai Fehérváren dolgozott textiltervezőként.

Aztán édesapja – még születése előtt – elvesztette állását, így kénytelenségből 1938–1944 között üzemi segédmunkásként, alkalmi munkákból, hírlapírással, valamint pártmunkákkal keresett pénzből tartotta fenn gyorsan szaporodó családját. A második világháború éveiben – a családi irányvonalnak megfelelően – a baloldali pártok szorosabb együttműködésének híve. A német megszállás után az illegálisba szorított szociáldemokraták részéről a Magyar Front egyik szervezője.

1944 júliusában a katonai elhárítás emberei elfogták, augusztusban átadták a Gestapónak, novemberben a vezérkari főnökség különbírósa hűtlenség címén két és félévi fegyházra ítélte. Előszörre sikerült kiszabadulnia, de anekdotává vált körülmények között újra elfogták, a folytatás már közel sem oly „derűs”, Dachauba deportálták.

Ezekben a hónapokban családjának is bujkálnia kellett, de a vészkorszakban Zsindelyné Tüdös Klárától mások mellett ők is kaptak segítséget; a korabeli kulturális és református egyházi életre nagy hatással lévő divattervező villájában bújtak meg édesanyjával és két kisöccsével együtt; később Tüdös Klára újabb biztonságos búvóhelyet keresett nekik, ezért az elmenekült Darányi Kálmán volt miniszterelnök házába vitte őket, ahol anya- és csecsemőotthont rendezett be a Bethesda református kórház ápolónőivel, diakonisszáival.

Édesapja 1945. május 30-i hazatérését követően a kormányzati hatalom közelebe került, az SZDP főtítkárságán szervezési feladatokat bízta rá. Júniusban behívták az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. A 1945-ös választásokon pártja országos listáján újból mandátumhoz jutott. 1947 nyarán harmadszor is parlamenti képviselővé választották. Mint a pártegyesítés hívét 1948 júniusában beválasztották a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségébe, a szövetkezeti bizottság tagja lett. Rövid ideig a Magyar Országos Szövetkezeti Központ ügyvezető alelnöke, majd 1950-ig az Országos Szövetkezeti Hitelintézet vezérigazgatója.

Aztán jött az újabb bukás. 1950. április 24-én az ÁVH koholt vádak alapján letartóztatta, október 15-én egy csoportos per ötödrendű vádlottjaként állították bíróság elé, ám nem kapott ítéletet, egyszerűen „ottfelejtették”. 1951. március 23-án a budapesti katonai törvényszék egyéni perben – a „demokratikus államrend és a köztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés vezetése, valamint kémkedés” vádjával – bűntársak és tanúk kihallgatását mellőzve, zárt tárgyaláson halálra ítélte. 1953 júniusában kérvényezte, hogy hajtsák végre a halálos ítéletet. Akasztás helyett fél év múlva közölték vele: tudják, hogy ártatlan, felülvizsgálják ügyét. Aztán ítéletét a katonai felsőbb bíróság 1954. március 12-én életfogytiglani fegyházbüntetésre változtatta. Nem fogadta el az enyhítést, kérte a halálos ítélet sürgős végrehajtását. 1955. november 21-én – büntetése félbeszakításával – kiszabadult. 1956. május 11-én a Legfelsőbb Bíróság bűncselekmény hiányában felmentette és rehabilitálta. Visszavették a pártba, de többé nem politizált. 1956. április 1-jétől 1957 elejéig az Állami Biztosító vezérigazgató-helyettese. 1958-tól az oslói, majd a berni kereskedelmi kirendeltség vezetője. 1961-től a Magyar Távirati Iroda elnökhelyettese, 1963-tól IBUSZ vezérigazgató. 1968–1973 között Magyarország oslói nagykövete, majd 1976 augusztusi nyugdíjazásáig a bécsi ENSZ-központ mellett működő állandó magyar képviselet nagyköveti rangú vezetője.

1950. június 16-án még csak tizenegy éves, amikor egyik testvérével és édesanyjával kitelepítették Debrecenbe. Ahogy egyik interjújában fogalmazott: elkényeztetett budai úrifíúként egyszer csak megismerte a valóságot, s nagy csalódást érzett. Édesanyja a kórház szülészeti osztályán lett gondozó, s gyermekei közül hármat a Rákosi Mátyás nevet viselő csecsemőotthonban helyeztek el. Édesanyja

később a Ruhaipari Tervező Vállalat szervezője, s sikeres író, a nyolcvanas évek elejétől sorra jelentek meg memoárjai – 1983-ban *Magamról és másokról*, 1985-ben *Fent és lent 1945–1950*, 1987-ben *Holtvágányon 1950–1956*, 1988-ban *Reménykedők 1918–1938* címmel –, amelyekből szinte első kézből értesült az ország szélesebb közvéleménye az ötvenes évek sok-sok, addig az uralmon lévők belügyeként kezelt szörnyűségéről. Írásaival is családjáért harcolva lett a 20. századi Magyarország egyik történelmi személyisége.

Ebbe a családba születve nem nagy csoda, hogy mind a négy testvére értelmiségi pályára lépett: a korán elhunyt Ferenc (1944–1982) újságíró volt, Péter (1943) bölcsészdoktorátussal banktisztviselő lett, jelenleg a központi pénzügyi felügyelet helyettes vezetője, Anna (1946) sok-sok könyv társszerzője, többek közt édesanyja könyveinek szerkesztője, egy időben az MTI munkatársa; a politikai vonalat János (1948), a legfiatalabb öccse viszi tovább, aki eredetileg jogász diplomát szerzett, 1990-től parlamenti képviselő, 1994-től tizenkét évig Budapest szocialista, kulturális ügyeket irányító főpolgármester-helyettese, a 2006-os váltás után ismét országgyűlési képviselő. A politika már csak azért sem maradhat ki a családi szakmák felsorolásából, hiszen újabban közszereplőként tűnt fel egyik unokaöccse, Schiffer András (1971) – Péter öccsének ügyvéd fia –, aki a Sólyom Lászlót elnöki székbe jelölő Védegylet szervező bizottsága tagja, gyakran megszólaló szóvivője és jó tollú publicistája.

Mint a család legidősebb fiúgyermeké 1963-ban kapott diplomát a Színház és Filmművészeti Főiskola rendezői szakán. 1963–1976-ig a Mafilm Vállalat Dokumentumfilm Stúdiójánál dolgozott, rövidfilmek készítésével kezdte pályáját, munkások, parasztok, hátrányos helyzetű fiatalok életmódja, jövőbeli sorsa foglalkoztatta. Korai, 1968-as és 1971-es filmjeitől kezdve – Tiszazug, Hibás kör, Ellenérvek, Levelek az öttalálathoz – elsősorban a megalázott, megnyomorított, de boldogulni törekvő emberek életét figyelte.

A hetvenes évek elején részt vett a Balázs Béla Stúdió dokumentarista mozgalomának elindításában. Ekkor, 1970-ben készítette az ingázó munkásokról szóló, ma már mérföldkőnek számító Fekete vonat című filmjét. Ez volt az első tizenhat milliméteres, kézi kamerával forgatott „cinéma vérité” film az országban. Korai filmjeire is jellemző a valóság keresése, a szereplők sokszor meglepő őszintesége, nyitottsága, a helyzetek drámaisága, ezért – néhány kortársához hasonlóan –, elsősorban hitelességükkel hatottak. Ebben döntő szerepe lett az Andor Tamás által kezelt kézi kamerának, mellyel stílusremtővé vált e korban. Azt beszéltek, arra a „bizonyos” vonatra nem mert felszállni, se vasutas, se rendőr. Ő pedig, aki, mi tagadás, fővárosi úriember volt –, ahogy Andor Tamás, legtöbb filmjében a kamerát kezelő alkotótársa írta róla – mégis itt forgatta első jelentős dokumentumfilmjét. Azzal a szándékkal filmezett, hogy a legnehezebb helyzetben lévő – ingázó, nagy szegénységben élő, többnyire cigány segédmunkások – sorsán keresztül a valódi kiüttlanság mélységes igazságtalanságaira hívja fel a figyelmet. Ekkor gondos előkészítésre, „terepbejárásra” még nem nyílt lehetősége, viszont a sokat látott, a „fent” és „lent” is tapasztalatot szerzett ember bátorságával, vagy talán vakmerőségével rendelkezett. Bódy Gábor mondta róla e filmje kapcsán:

„Nagy tett, hogy tágra nyílt szemmel, a legnagyobb látószöggel meri nézni a világot, nehogy lemaradjon valamiről”. Rangot adó, első igazi sikere lett ez a film.

A hetvenes évek elejétől kezdve azonban már a Juhász Pál által igényességként aposztrofált munkamódszerének minden eleme megjelent: tudatosan, a dokumentarista felelősségével és elszántságával választotta, illetve dolgozta ki témáit. „És mivel háklis volt arra, hogy a kép, amit felmutat, ne csupán esetlegesség legyen, hanem a társadalom szerkezetébe ágyazott jelentős igazság, a témák megkeresésében, a környezeti jellemzők felmutatásában támaszkodott a szociológusokra.” Néhány évnyi kényszerhallgatása alatt, a hetvenes évek legelején, Kemény István és munkatársai mellett – sofőrként utazva – tanulta a szociológiai interjúkészítést. E munkák során alkalma nyílt megismerkedni a vidéki cigányság helyzetével, alig hallott nevű falvakkal, jellegzetes életutakkal, érdeklődése e problémák felé fordult. Andor Tamás így emlékezett az első lépésekre: „Egy angломán eleganciával öltözködő, ízig-vérig szociáldemokrata, városi értelmiségi, bőrkesztyűs jobb kezében mikrofonnal, szabad kezével kamerámnak intve, bekopogott egy putri ajtaján. Így kezdődött”. Alapos előkészület után és terepismeret birtokában először két hagyományos – tematikus – filmet készített a cigányok lakáshelyzetéről, gyerekeik életéről *Faluszéli házak*, valamint *Mit csinálnak a cigánygyerekek?* címekkel. A kérdezős módszert azonban túlságosan statikusnak, lineárisnak és elidegenítőnek érezve, illetve a történetmesélés szándékától vezérelve új formai eszközök kialakításába fogott. A két film előkészítő munkálatai alatt ismerte meg Cséplő Gyurit, és fogant meg benne az ötlet, felismerve Gyuri intelligenciáját, ambícióit, sajátos helyzetét közösségében és családjában, hogy egy film főhővé válhatna. Olyan filmet akart forgatni róla, amiben minden akkor és úgy történik, amikor és ahogy Cséplő Gyuri akarja. Ezzel a filmmel alakult ki sajátos stílusa és módszere, az úgynevezett „szituációs dokumentumfilm”, vagy más elnevezés szerint a nem fikciós játékfilm

Az 1976–77-ben forgatott *Cséplő Gyuri* talán a legismertebb és legsikeresebb alkotása. Szinte folytatása a korábbi két, cigányokról szóló filmjének, hiszen egy cigány fiatalember történetét mesélte el. Ugyanakkor ez az egyik legfontosabb stílussteremtő különbség, amely megjelent ebben a filmben: felhagyott a tematikus, elemző leíró filmkészítéssel, nem műfajként, hanem módszerként kezelte a dokumentumfilmmezést, hogy élettörténeteket mesélhessen el, szinte úgy, mint egy játékfilmben. Itt már nem volt riporter, kérdés-felelet, és a szereplők valóságos életüket élték a kamera előtt. Ez az alkotói módszer jellemzi az 1981-ben készült *Pártfogolt* című filmjét, amely a Fekete vonat egyik korábbi gyerekszereplőjének történetét mondta el tíz évvel később. Ez a film már egyáltalán nem tematikus, nem leíró, hanem narratív, mint volt a Cséplő Gyuri és mint lesznek a későbbi filmek is. Elmesél egy történetet és háttérnek felrajzolódik a falusi szegénység, a távolsági ingázás, a hagyományos társadalmi igazságtalanságok és az újabb keletű méltatlanságok lehangoló világa. 1976-tól a Hunnia, később a Budapest Játékfilmstúdió számára készítette filmjeit.

1981-ben, egyetlen játékfilmes kísérleteként tévéjátékot készített Táncsics Mihályról *Fazekak* címmel. A nyolcvanas évek elejétől a Hunnia Filmstúdió által

irányított, a Juhász Pál vezette tudóscsoport segítségével fogott bele nagyszabású, a *Paraszi élet változásai* című programjába. A vállalkozás résztvevői eredetileg csak nyersen vágott archív anyagokat akartak készíteni a jövő társadalomkutatói részére, öt-hat évre tervezték munkájukat. Forgatás közben kiderült, hogy szinte minden helyszínen és minden évben kivált az anyagból egy-egy közönségnek is bemutatható film. Végül a program eredményeként két múlttal és három jelennel foglalkozó, önálló alkotás született, melyeknek közös témája a történelmi kényszerhelyzetekben a maguk sorsát kezükbe vevő emberek. Így készült el 1981-ben a Zselicben a *Nyugodjak békében*, amely egy a Felvidékről áttelepített idős asszony életén keresztül több mint fél évszázad paraszi történelmét villantotta fel. Szentesen forgatták, ahol a szociológiai kutatómunkát Juhász Pál végezte, az 1983-ban bemutatott *Földi paradicsom* című filmet egy fóliás-kertész család életéről. Itt az interjú kérdve feltáró módszerével sikerült elbeszélő dokumentumfilmet készíteni. Közel két és fél éven keresztül követték nyomon a fóliás vállalkozó sikereit, kudarcait, és ezek hatásait a család életére. Báron György a Schiffer-filmek szereplőit görög sorstragédiákra jellemző katartikus figuráknak látta, a drámai feszültség legerősebben talán éppen a Kerekes család küzdelmeinek történetét bemutató, az anya-fiú és a feleség hármására épülő, kamaradarab-szerű filmben érzékelhető. A *Kovbojok* című kétrészes film 1984–85-ben készült a zselici vállalkozók és a környező világ konfliktusairól. Itt a terep felderítésében, a helyszín és a szereplők megtalálásában Havas Gábor volt a rendező segítségére. A kritikusok szerint ebben a filmben sikerült a legrészletesebben megvalósítani szituatív módszerét, elbeszélő dramaturgiáját és talán itt került a legközelebb a szereplők érzelmeihez, kapcsolataikhoz.

Dunapatajon Magyar Bálint szociológiai kutatásaira támaszkodott a filmes munka. A kulákidőket feltárni szándékozó vizsgálat során összegyűjtött tetemes mennyiségű dokumentumból és elkészített interjúból nőtt ki a dokumentumszociográfia, de az ismeretanyag bőven túlmutatott a „református végvár” 1944–1958 közötti megmaradásért vívott küzdelmein. Miközben a program és a kutatás eredeti elképzeléseihez híven a filmes stáb folyamatosan követte 1981 és 1986 között egy középparaszi család három generációjának életét, s ebből a nyersanyagból készült a magyar televízió számára a négyrészes *Dávid család* című sorozat; a szociológus, érezvén, hogy a megismert több száz ember közül néhányan az élettörténetében összesűrűsödött a közelmúlt történelme, ezt is filmkamerás dokumentálásra érdemesnek tartotta, és ehhez alkotótársra talált a rendezőben. Így született *A Dunánál* című film 1986–87-ben, amelynek zeneszerzője Novák János volt, a kamerát Balog Gábor és Kaplár Ferenc kezelték. A film olyan, mint maga a szociográfia: nincs benne narrátor, magyarázó vagy összekötő szöveg, a kérdező ‘jelenléte’ is minimális. Ahogy a könyvben a dokumentumok, interjúk egymásutánjából bontakoznak ki történetek, a filmben hét ember egymás mellett futó, néha egymással vitázó életsorsa mintegy kirajzolja a falu ’45 utáni történetét. Az alkotás talán legnagyobb érdeme, hogy először beszélt őszintén egy magyar falu 1956-os eseményeiről, a falu magára maradásáról, a különböző rétegekbe

tartozó szereplők eltérő, a múltjukkal jellemző magatartásaikról, a sorsát kezébe vevő faluközösség normalizációs törekvéseiről, amelyekben, ahogy Magyar Bálint fogalmazta, a „falu örök reálpolitikára kényszerített morálja” érvényesült.

A falusi program lezárása és az befejezése után a munkások tanulmányozásába fogott. Első salgótarjáni forgatásai azonban 1956 felé fordították figyelmét, különös tekintettel a december 8-i sortűzre, ahol a forradalom acélgári munkásai, bányászai az „elhagyott tömeg” érdekelte, az időpontra tekintve nem is lehetett ez másként. Három film készült 1988–90 között Salgótarjában és környékén. E filmek érdeme, hogy először került nyilvánosságra a sortűz áldozatainak száma nyolc hiteles szemtanú párhuzamos visszaemlékezéséből, vagy a meggyilkolt munkástanács-tagok története a családtagok igazságkeresésén keresztül (*Ledöntött útjelzők, Engesztelő*). A munkáséleteket vizsgáló projekt keretén belül a kilencvenes évek elejétől munkatársaival, elsősorban Köllő Jánossal, Székesfehérvárott, a Videoton Gyár akkori és korábbi dolgozóinak sorsát követte nyomon. Hitvallása volt, hogy a változásokról jelen időben kell forgatni, azok egyedül így érhetők tetten. 1998-ig hét filmet készített a fehérvári munkásokról: 1991–1993 között a háromrészes Videoton sztorit, amelynek első két része a Senki gyermekei címet, a harmadik rész az Akik maradtak alcímet kapta. 1995-ben az Elektra, avagy: Bevezetés a kapitalizmus politikai gazdaságtanába, illetve 1997–1998 között a *Törésvonalak* három része (Innen a legnehezebb..., Talpon maradni, Stratégiák) következett.

Az első három filmben a szocialista nagyipar fellegrárának, a korszerű, modern üzemnek tartott 'Vidiben' kezdődött –, a keleti piacvesztés a spontán privatizáció és a piacgazdaság kihívásai okozta – válságot igyekezett dokumentálni, természetesen az egyéni életutakon keresztül. A szocialista nagyvállalat gondoskodásához, a létbiztonsághoz szokott, ezrével utcára került munkásainak sorsát, a szabadságjogokkal és vállalkozási lehetőségekkel való élni tudás képességét kutatta. Később a Fehérvár környéki gazdasági átalakulásban letelepedett nagy multinacionális cégek stratégiáit követve megjelentek a korábbról ismert szereplői is, de már nem mint munkanélküliek, hanem valamelyik 'multi' alkalmazottai. A személyes beszámolók az embermeséken túl a cégek eltérő munkaerő-politikájára és a visszásságokra is rávilágítottak. Ezért az alkotásáért 1999-ben (hatvanadik évéhez közeledve) Pulitzer-emlékdíjjal jutalmazták. A hosszas elemző, oknyomozó alkotások mellett, mintegy 'melléktermékként' született meg az Elektra Kft.-ről szóló film, az utcára került, de együtt maradt brigád buktatókkal teli piacgazdasági útvésztoiról, minden emberi gyarlóság és kiszolgáltatottság felmutatására.

A felsorolt fontosabb munkák és sorozatok mellett készített néhány portréfilmet is: Korniss Péterről (Kép a képben), Hanák Péterről (Rutinműtét), és éveken keresztül forgatva követte egy széki család életét, az ebből készült Mari című filmet 1997-ben fejezte be. Utolsó, ezredfordulós filmjében (Apaképek) saját generációjának tagjait beszélgette apjukhoz fűződő kapcsolatukról. A kettős portrékon keresztül az egyén történelemhez való viszonyáról, a személyes történelemről, az önmagunkkal, múltunkkal, sorsunkkal való szembenézés lehetőségéről, képessé-

géről mutatott be példákat, minthogy „a dokumentaristának is van lelke”. 1994-től haláláig a Hunnia Filmstúdióban produceri munkát is végzett, főként dokumentumfilmek, koprodukciónak, nemzetközi produkciók gyártását gondozta.

Hogy filmjei azokhoz is eljuthassanak, akiről szólnak, lelkes támogatója volt a szakmai klubmozgalomnak. 1986-ban a Magyar Filmklub Szövetség alapító elnöke, 1993-tól haláláig elnöke az időközben nevet változtató egyesületnek. 1992-től 1998-ig a Magyar Történelmi Film Alapítvány kurátora. Emellett 1993–94-ben a Nyilvánosság Klub ügyvivője. Az országos nagypolitikába azonban nem tudott bekapcsolódni a rendszerváltás időszakában, miután – az Ellenzéki Kerekasztal tagjainak megegyezésre való képtelensége miatt – meghíúsult a pártatlan tájékoztató bizottságának felállítására. Történt ugyanis, hogy az illetékes munkabizottságban szeptember 12-én az EKA delegációja javaslatot tett a testület összetételére ifj. Schiffer Pál, Hankiss Elemér, Babus Endre, Benda Kálmán és Kosáry Domokos személyében. A 15-i ülésén azonban a demokrata fórumot képviselő Szabad György kifogást emelt Kosáry Domokos ellen, kvázi vétót jelentett be. Így azután a társadalmi–szakmai felügyeletet gyakorló testület ügyét sem tudták a tárgyalóasztalhoz vinni, s talán ennek is következménye lett a hamarosan megindult, és hosszúra nyúlt médiaháború. 1994-ben politikai, vagy közéleti karrierre már nem törekedett, hogy valaha akarta-e, azt igazán nem is tudjuk, mindenesetre tény, hogy a szabad demokraták országos listáján csak szimbolikus indulási helyet vállalt.

Munkásságát a magyar Pulitzer-díj mellett már korábban is számos módon értékelték: Balázs Béla-díjjal, SZOT-díjjal, érdemes művészi címmel, Magyar Művészetért-díjjal. Filmjei hazai és nemzetközi fesztiválokon sok-sok díjat nyertek. 2003-tól a szokásossá és társadalmi eseménnyé vált filmszemléken dokumentum kategóriában Schiffer Pál-díjat is osztanak. Az állandó díjazottból emlékdíj lett, mondhatnánk hozzá talán nem illő iróniával.

Több helyütt is hangsúlyozta, hogy inkább látásmódnak tekinti a dokumentumfilmet, mint műfajnak. Műfajtól függetlenül, élete és alkotóművészete a maguknak és gyermekeiknek méltányosabb jövőt keresők sokszor kilátástalan küzdelmének, sorssal való viaskodásának megörökítéséről szól. Filmjeiben mindig igyekezett a társadalom „hallgatag” felét megszólaltatni, azokat, akiket korábban senki nem kérdezett meg véleményükről, életükről. Dokumentumfilmes pályája végül is a Fekete vonat és a Törésvonalak közti íven húzódik. Hiszen ő „azon kevés értelmiségi közé sorolható, akit megfogott a munkáslét, tágabban az úgynevezett egyszerű emberek, köztük például a cigányok és más, társadalmilag ’alultáplált’, hátrányos helyzetű csoportok, rétegek valósága, a mély kútba néző szédülete és elragadtatása. Az alkotó érti ezeket az embereket és bizonyára a maga módján vonzódik is hozzájuk, hiszen a közeledés ehhez a világhoz egy mágiikus ponton túl szerelmes és mámorító” – írta róla Tar Sándor.

Személyesen is ismerhettük, találkoztunk vele néhányszor. Utoljára 2000 nyarán, talán már betegen, nem tudjuk, de az első hívó szóra ellátogatott a debreceni szociológushallgatóknak Kálmánháza szervezett valóságkutató táborunkba. Kérésünkre a *Földi paradicsom* című filmjét hozta magával vetítésre, s mialatt

egyszerre néztem, hol a filmet, hol pedig a jövő társadalmi mérnökeit még biztosabb lettem abban, hogy a dokumentumfilmekben keresztüli társadalom megismerés lehetséges, tanítható is, azonban komoly erőfeszítést, elmélyült munkát igényel. Szívesen elmondtam volna el-elszívárgó fiataljainknak ne sajnáljanak erőt és időt fordítani a beleérző megértésre. Mert a nyolcvanas évek filmjei kordokumentumok és műalkotások egyszerre. Elsősorban a bennük megjelenített sorsok teszik figyelemre méltóvá a most először közreadott filmes munkát, amelyet reméljük továbbiak követnek majd.

S ha már szóba került a görög sorstragédia hasonlat, nehéz szabadulni a gondolattól, hogy a Schiffer–Szakasits család sorsfordulói is beillenek egy modern kori tragédiába. Betegségével küzdve 2001 október legelején halt meg. Kilencvenéves édesapja még ott volt temetésén, majd november 20-án csendben követte őt, ahogy egy búcsúztatója írta, sokan, tájékoztatlanabbak azt hitték, hogy tévedésből újra megjelent halálhíre. S decemberben fia és férje után az édesanya, Szakasits Klára is távozott. A halála előtt nem sokkal forgatott portréfilmben az emberi méltóságról beszélt. Ez volt életművének vezérszólama, de nevezhetjük egyszerűen csak alaptémának. Rövid életén végigtekintve ez nem is igen lehetett másként.

Schiffer Pál munkái

(1966–2000)

- 1966 *Ilyen ez a háború?*
1967 *Kései rekviem*
1968 *Tiszazug*
Hibás kör
1969 *Ellenérvek*

1970 *Stációk*
Fekete vonat
1971 *Levelek az öttalálatoshoz*
1972 *Faluszéli házak*
1973 *Mit csinálnak a cigánygyerekek?*
Bemutatjuk a magyar divatot
1974 *Várjuk Erikát*
1977 *Cséplő Gyuri*

1981 *A pártfogolt*
Fazekak
1982 *Nyugodjak békében*
1983 *Földi paradicsom*

1985 *Kovbojok I–II.*

1986 *Dávid család I–IV.*
1987 *A Dunánál*

Az ibafai kovboj
- 1970 Miskolc, kategória-díj,
Kőszeg, különdíj
1971 Kőszeg, Pesaro diploma
1974 Oberhausen, II. díj
1974 Oberhausen, II. díj

1978 Locarno, Ökumenikus zsűri díja
Ernest Artaria díj
(Andor Tamás operatőrnek)
1982 MJSZ zsűri alkotói díja

1984 MJSZ legjobb dokumentumfilm
1985 Magyar Filmkritikusok díja
1985 MFSZ különdíj, rendezői-
és vágói díj
1987 Magyar Filmkritikusok díja

1988 MFSZ különdíj,
Filmkritikusok díja
Nyon, Ezüst-díj

- 1988 *Engesztelő 1956–1989*
 1990 *Ledöntött útjelzők I–II.*
 1992 *Kép a képből*
 1993 *20 perc*
 1991–1993 *A Videoton sztori I–III.*
 1995 *Elektra, avagy: Bevezetés a kapitalizmus politikai gazdaságtanába*
 1996 *Rutinműtét*
 1997 *Mari – Fejezetek egy széki család életéből*
 1997–1998 *Törésvonalak I–III.*
 2000 *Apaképek*
- 1996 Magyar Filmkritikusok díja, legjobb dokumentumfilm
 1996 Karlovy Vary, zsűri különdíja
 Olmütz-i Dokumentumfilm Fesztivál fődíja
 1998 MFSZ fődíj, Magyar Filmkritikusok díja, legjobb dokumentumfilm

Produceri munkái

- 1995 *A gyufaember*
Rothschild hegedűje
 1996 *Elveszett család*
Emlékszem egy városra
Mondani a mondhatatlant – Elie Wiesel üzenete Wesselényi u. 13.
 1997 *„...halott lepke száll tova...”*
 1998 *Nehéz föld*
Városlakók
A hetedik ajtó
Egy szabad ember – Fisch Ernő élete
 1999 *Kisszínpadon nagy színház*
- Dokumentumfilm Kurtág Györgyről,
 rendező: Kele Judit
 Francia–magyar koprodukció
 Játékfilm, rendező: Edgardo Cozarinsky
 Francia–magyar–finn–svájci koprodukció
 Dokumentumfilm, rendező: Salamon András
 Dokumentumfilm, rendező: Incze Ágnes
 MFSZ dokumentumfilm kategória-díj
 Dokumentumfilm, rendező: Elek Judit
 Rendező: Simó Sándor
 Dokumentumfilm, rendező: Dettre Gábor
 Rendező: Bokor Péter. Izraeli–magyar koprodukció
 Dokumentumfilm, rendező: Salamon András
 MFSZ dokumentumfilm kategória-díj.
 Dokumentumfilm Ötvös Péterről,
 rendező: Kele Judit. Francia–magyar koprodukció
 Rendező: Elek Judit
 Rendező: Saár Tamás

KépindeX

I. KÖTET

6. oldal: *Falusias város a századelőn*
Forrás: Dunapataji Múzeum
10. oldal: *Városias falu a századelőn*
Forrás: Dunapataji Múzeum
42. oldal: *Vértanú emlékmű*
Forrás: Dunapataji Múzeum
43. oldal: *Dunapataji Zsinagóga*
Forrás: Dunapataji Múzeum
51. oldal: *Rendfenntartó orosz katonák: kilencből kettő...*
Forrás: Dunapataji Múzeum
53. oldal: *Szegényporta hátsó udvarában*
eredeti cím: Szín 1934, a fotót készítette: Györfly István
Forrás: Néprajzi Múzeum
82. oldal: *Kampány a feketézők, kizsákmányolók, tulajdonosok ellen 1945–46-ból*
Forrás: Dunapataji Múzeum
159. oldal: *Földművesek Szövetkezete (Állami Tejbegyűjtő az 1950-es években)*
Forrás: Dunapataji Múzeum
183. oldal: *Internacionalista szónok, nemzeti ünnepen*
Forrás: Dunapataji Múzeum
185. oldal: *Füredy Mihály bíró a '48-as centenáriumon*
Forrás: Dunapataji Múzeum
253. oldal: *A jobb napokat megért községháza*
Forrás: Dunapataji Múzeum

255. oldal: *A munkásságnak harcos ünnepe*
Forrás: Dunapataji Múzeum

295. oldal: *Szovjet kolhoz-idill, egy sohasem volt világ*
Forrás: Dunapataji Múzeum

369. oldal: *Zöldségpakolás*
A fotót Dunavecscén Sipos Gyuláné készítette
Forrás: Néprajzi Múzeum.

481. oldal: *Sztálin születésnapja – a félelem ünnepe*
Forrás: Dunapataji Múzeum

483. oldal: *Gazdagparaszti házkülső: ami maradt a „kuláksoron”*
Forrás: Dunapataji Múzeum

II. KÖTET

7. oldal: *Simon Ernő, a száműzött lelkész*
Forrás: Dunapataji Múzeum

105. oldal: *Épülő téves házior*
A fotót Dunavecscén Sipos Gyuláné készítette 1955-ben.
Forrás: Néprajzi Múzeum.

147. oldal: *Méhészstanfolyam hallgatói és előadója: Taba János (1955)*
Forrás: Dunapataji Múzeum

149. oldal: *Munka a közösben – közösen a munkában?*
A fotót Dunavecscén Sipos Gyuláné készítette 1955-ben.
Forrás: Néprajzi Múzeum.

186. oldal: *A föld a falusi embert szereti (Csirásburgonya szedése, 1960)*
A fotót Boross Marietta néprajzkutató készítette.
Forrás: Néprajzi Múzeum

191. oldal: *Bakaruhában: Kasza András adóügyi megbízott*
Forrás: Dunapataji Múzeum

193. oldal: *Vörös csillag, már vagy még a helyén*
Forrás: Dunapataji Múzeum

281. oldal: *Községi fogatosok (Fakitermelés az 1950-es években)*
Forrás: Dunapataji Múzeum

375. oldal: *Cséplőgépesek átalakulás előtt*

Forrás: Dunapataji Múzeum

390. oldal: *Mi, s hogy lesz ezután? (Várady István református gazdálkodó)*

Forrás: Dunapataji Múzeum

391. oldal: *Szüretből ballagva kétökrös szekéren*

Forrás: Dunapataji Múzeum

404. oldal: *Amerikából jöttem, mesterségem... John Taba*

(Taba János, *A Dunánál* című film egyik szereplője barátaival ebédel)

Forrás: Dunapataji Múzeum

A Néprajzi Múzeum képtárából nemcsak dunapataji, hanem a könyvben szereplő környező településekről is válogattunk fotókat.

Kódlista az 1986-os első kiadáshoz

Dunapataj	Dunaapáti
Apostag	Nyiroktó
Dunaegyháza	Dobronca
Dunavecse	Dunavendég
Harta	Németújfalú
Ordas	Rogod
Solt	Csolna
Szalkszentmárton	Szenk
Tass	Tasnád
Dunatetétlen	Dunaramonca
Kecskemét	Megyeszék
Kalocsa	Érsekvár
Baja	Hídvár
Cegléd	Vásárhely
Kiskunfélegyháza	Mezőváros
Kiskunhalas	Mezőpolgárdi
Nagykőrös	Vásáros
Kiskőrös	Pusztaszék
Bácsalmás	Nagykörtés
Dunaszentbenedek	Dunaszentandrás
Foktő	Dunabagota
Gátér	Töltés
Géderlak	Dunaszalók
Hajós	Ladikháza
Kunszentmiklós	Szentadorján
Miske	Mecske
Szakmár	Kéthalom
Uzód	Upor
Bödd (Pusztá)	Gödrös (Pusztá)
Bakod	Haros
Órjeg	Öregdülő
Mikla	Kötöny
Szelid	Öregtő
Szentkirály	Szentkirály

Állampuszta	Rabtelek
Drágszél	Koptató
Fülöpszállás	Göndörszállás
Gombolyag	Labdaháza
Izsák	Ábrahám
Helvécia	Szőlőskér
Kecel	Harasztos
Keserűtelek	Savanyútelek
Lajosmizse	Csárdahely
Madaras	Varjas
Nagykékes (Puszta)	Zöldhalom (Puszta)
Sándorfalva	Ferencfalva

Réztelek	Féltelek
Szabadszállás	Bodrogszállás
Újsolt	Újcsolna
Vaskút	Rézkút
Érsekharta	Érseknémetújfalú
Tompa	Éles
Tizsakécske	Zátonyos
Csengőd	Bongód
Akasztó	Bitó
Katymár	Kontyfa

Szank	Szatla
Kerekegyháza	Csókaháza
Dusnok	Kostál
Bátya	Öcséd
Kunadacs	Kiskapocs
Kunpeszár	Kispecér
Fajsz	Piske
Homokmégy	Akácós
Öregcsertő	Tölgyes
Felsőerek	Felsőgát
Inám (Puszta)	Máriás (Puszta)
Csabony	Csika
Alsóerek	Alsógát
Öregtény	Öregcsut
Jánoshalom	Széleshalom
Csepel	Csurog
Foktő	Dunabagota

ML – Megyei Levéltár, MPA – Megyei Pártarchívum,
 ÚMKL – Új Magyar Központi Levéltár, KI – Községi Irattár,
 ÁII – Általános Iskola Irattár, PI – Presbitérium Irattár, MK – Magánkézben